

FRATRIS DOMI NICI SOTO SEGOVIEN-

SIS, THEOLOGI, ORDINIS PRAEDICATO-
rum, & Caesareæ maiestati à sacris confefsionibus, ad san-
ctum concilium Tridentinum De natura & gra-
tia libri III. cum Apologia contra reueren-
dum Episcopum Catharinum.

Ex postrema recognitione Authoris.

Accesserunt ad hæc eiusdem authoris liber de tegendo & detegendo se-
creto. Et in causa pauperum deliberatio. Cum Indice copiosissi-
mo, atque locupletissimo. *falta e. este
ejemplar.*

SALMANTICÆ.
Expensis Ioannis Moreni bibliopola.
M. D. LXI.

es de la Compañía de Jesús de Salva
Universidad de Salamanca. BGH

FRATRES DOMINI NICI SOTO REGOVIENTI

Licencia.

DON Phelippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iuen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Duque de Milan, Conde de Flandes, y Tirol. &c. Por quanto por parte de vos fray Pedro Serrano procurador general de la orden de sancto Domingo nos fue hecha relacion: que por nos se auia dado licencia para que se imprimiesen dos libros: el vno de natura & gratia, y el otro de ratione tegendi, & detegendi secretum, que auia hecho y compuesto el maestro fray Domingo de Soto frayle de la dicha orden: y porque la dicha impresion se auia acabado, y agora se auian de tornar a imprimir los dichos libros, y conforme a la nueva pragmatica por nos hecha sobre la impresion de los dichos libros no se podia hazer sin licencia nra nos supplico diessimos licencia y facultad para q los dichos libros se pudiesen imprimir segunda vez, y vender los segun y como hasta agora se auia hecho, o como la nuestra merced fuessse. Lo qual visto por los del nuestro cõsejo se hizieron las diligencias que la pragmatica por nos nueuamente hecha dispone: y fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon: y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier mpressor de estos nuestros reynos, para que pueda imprimir los dichos libros, sin que por ello caya ni incurra en pena alguna. Y mandamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con los originales que en el nuestro consejo se vieron, y van rubricados y firmados de Domingo de Suala nuestro escrivano de camara de los que residen en el nuestro cõsejo, y se tasse el precio en que se ouiere de vender cada volumen so las penas contenidas en la dicha pragmatica y le yes de nuestros reynos. Dada en Toledo, a veinte y nueue dias del mes de Março, de mil y quialcotos y sefenta y yn años.

El Marques.

Licenciado virbiefca.

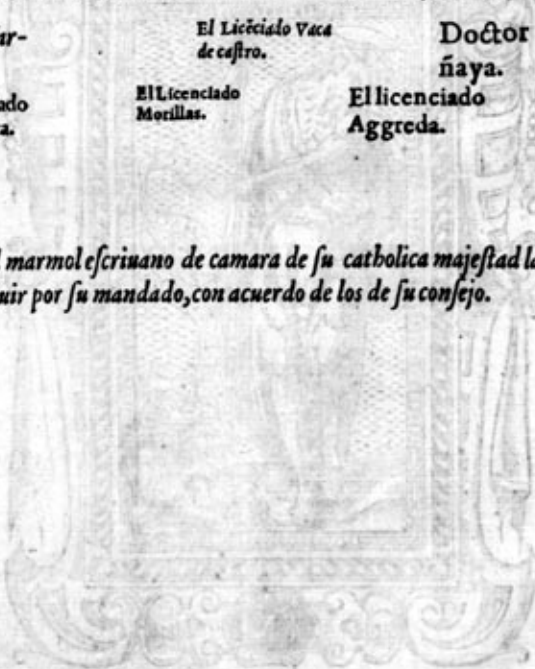
El Licenciado Vaca de castro.

El Licenciado Morillas.

Doctor Añaya.

El licenciado Aggrede.

E yo Pedro del marmol escrivano de camara de su catholica majestad la fizc escreuir por su mandado, con acuerdo de los de su consejo.

INDEX LOCUPLETIS- simus sententiarum, & eorum, quæ in hoc opere continētur, ordine alphabetico digestus.

- A.**
Abrahe fides. pagin. 167. column. 1.
Abrahe iustitia. ibid.
Abfoluendus quod nō sit, qui certo cognoscitur non habere contritionem veram, sed attritionem. pag. 140. column. secunda.
Acceptio iustitiæ Christi, & efficacia. pagin. 159. column. prima.
Actio humana tres habet considerandas condiciones. pagin. 199. column. 1.
Actus uirtutum quod sine quodammodo cause formales remissionis peccatorum. pagin. 152. column. secunda. & pag. 153. column. 1.
Actus fidei solus est præuius gratiæ Lutherani, neque aliam admittit dispositionem. pagin. 101. column. prima.
Actus primus diligendi Deum naturalis. pagin. 78. column. 1.
Actus singula non censetur dilectio, dum est cum peccato. ibidem.
Actus diligendi Deum habetur extra gratiam & finem. pagin. 81. column. 1.
Actus fidei inchoatio meriti & meritum diuersis rationibus. pagin. 97. column. 2.
Actus uirtutis requisiti priores sunt gratiæ secundæ naturam. pagin. 134. column. 3.
Actus fidei qualis requiratur in iustificatione impij. pag. 135. column. 2.
Actus sex in iustificatione referuntur. pagin. 145. column. prima.
Actus disponentes ad gratiam, & uirtutes, quæ eadem infunduntur, quod inter se eob creant. pag. 150. column. prima.
Adem dupliciter potuit diligere Deum, nos uno tantum modo. pagin. 81. column. 2.
Adem fuit creatus in gratia. pag. 12. column. 1. & 2.
Adem quod non omnia dona que recepit, transfussisset in posteros, ostenditur. pagin. 17. column. 1. & 2.
Adem quod absque dispositione fuerit gratia collata. pagin. 16. column. secunda.
Adem cum Christo collatio. pagin. 29. column. 1.
Adem comminatio mortis facta. pagin. 31. column. 1.
Adultus qui baptizatur qualis in eo detestatio requiratur. pagin. 139. column. 1.
Adultus, qui ab originali mundatur, oportet ut credat, speret, & diligat. pagin. 127. col. 1.
Adultorum ad iustificationem tres uariæ dispositiones. ibidem.
Adultorum iustificatio ab originali, & actualibus peccatis. pagin. 131. column. 2.
Anabaptistarum heresis. pag. 121. column. 1.
Animalia bruta nec ius habent propriæ illum, neque felicitatis capacia sum. pagin. 199. column. 2.
Angelis quod non fuerit necessaria iustitia originalis. pagin. 16. column. 1.
Appetitus sensitiuus & rationalis. pagin. 6. column. secunda.
Appetitus irascibilis, & concupiscibilis. ibidem.
Arboris nomine, siue bone, siue male quid intelligatur in sacra scriptura. pag. 188. column. 2.
Attritio bona & mala. pagin. 137. column. 2.
Attritio & contritio distinguuntur. pagin. 138. column. secunda.
Attritio cognita ab eo qui baptizandus est, an sufficiat. pagin. 139. column. 2.
Attritio etiam cognita sufficit ad baptismum. ibidem.
Attritio quomodo fiat contritio. pagin. 142. column. prima.
Attritio non sit contritio. pag. 153. column. 1.
Attritionis & contritionis etymologia. pagin. 137. column. secunda.
Augustinus corꝑhæus huius disputationis de peccato, & iustificatione. pagin. 4. column. 2.
Augustinus unde de fecerit ad Manicheos. pagin. 59. column. prima.
Augustinus explicat quid sit indurare. pagin. 62. column. secunda.
Augustinus explicatur, cum inquit extra charitatem non esse ueræ uirtutes. pagin. 71. column. 2.
Augustinus cur dubitet de sero poenitentibus. pagin. 141. column. secunda.
Augustinus quid de perfectione iustitiæ dicat. pagin. 154. column. 2.
Augustinus non meminit de uirgine, sed eam excipit ab omni actuali peccato. pagin. 185. column. 1.
Augustini & Anselmi de originali peccato disidiū. pagin. 24. column. secunda.
Augustini sententiæ de amisso libero arbitrio post peccatum. pagin. 49. column. 1.

Augustini locus declaratur. pagin. 57. aliás. 55. columna secunda.

Augustini sententia de divulgatione euangeli. pagin. 131. columna prima.

Et plura de ignorantibus euangeliis, & de insularis hominibus. ibidem. colum. 1. & colum. 2.

Augustini uerba de beata uirgine. pagin. 185. columna prima.

August. omnes filij fidei. pagin. 129. colum. 2.

ΑΘΛΟΒΕΤΗΣ uocatur Christus à Dionysio, & quare? Et utram Christiana uocat αθλοβετοια, Et quid sit αθλοβ. pagin. 41. colum. 2.

Autor sententiam retractat. pag. 126. colum. 2.

Auxilium, concursus, influentia Dei, uide Deus.

Auxilium speciale quid sit, & quomodo sit necessarium. pagin. 89. colum. 2.

Auxilium speciale quod sit necessarium ijs etiam qui suut in gratia ad implendum legem, licet non ad faciendum singula precepta. pagina. 183. columna prima.

Auxilium speciale eodem modo distat à generali, quo naturalia à supernaturalibus. pagin. 68. colum. 1.

Auxilium speciale quod non tollat liberum motum uoluntatis. pag. 51. colum. 2.

Auxilium Dei presentissimum hominibus est, ut legem seruire possint, & ideo peccata sunt uoluntaria, quia eo adiuti, possumus illa fugere. pagin. 59. columna prima.

Auxilia equalia uirum conferat Deus uniuersis. pag. 56. aliás. 54. colum. 2.

Auxilio generali indigere hominem ad intelligendum naturalia, sanctus Thomas censet. pagin. 68. columna prima.

B.

Baptismus quomodo in euangelio Christi necessarius. pag. 130. colum. 1.

Baptismus confert primam gratiam. pagin. 130. colum. 2.

Baptismi uotum ubi non adstet illius suscipiendi facultas, sufficere ad salutem usus ecclesie docet. pagin. 130. columna.

Beati non indigent cogente lege. pagina. 171. columna prima.

Beatitude consistit in uisione. pag. 8. colum. 2.

Beatitude uera non fuit philosphie nota. pagin. 10. columna secunda.

Et quod ad beatitudinem illum celestem inest nobis naturalis appetitus. ibidem.

Beatitude si daretur sine ullis meritis, perfectione aliqua beatitudinis accidentali careret. pag. 208. columna prima.

Bonum morale uide Opus.

C.

Aeremoniarum ueteris legis utilitas. pagin. 165. colum. 2.

Cesaris zelus. pagin. 4. nu. 1.

Cesaris iustissima arma pro fide tuenda. pag. 229. colum. 2.

Cæcitas sententia de paruulis non baptizatis damnata ab ecclesia. pagin. 122. columna prima.

Catechumeni institutio ante baptismum. pagin. 127. columna secunda.

Catechumeni cedentes antequam baptizentur, non statim in celum euolant, nisi contritio deleat omnem penam. pagin. 130. colum. 2.

Catholicorum ueritas de fidei actu in iustificatione. pagin. 101. colum. 2.

Catholicorum sensus de nostris meritis. pagina. 210. columna prima.

Causarum quatuor genera describuntur. pagin. 117. columna prima.

Et quatuor de causis formalibus considerantur. pag. 150. columna. 1.

Certitudo duplex. pag. 211. colum. secunda.

Certitudo gratie nostre quod ex duobus pedit, tum ex firmitate diuine promissionis, tum ex nostra dispositione. ibidem.

Certitudo gratie latissimi aduersus Lutheranos expugnatur. pagin. 212. colum. 1. & 2.

Certitudo ex operum notitia roboratur. ibidem. pagina secunda.

Certitudo perseuerantie quod non sit citra priuilegium possibilis. pagin. 218. colum. 1.

Certitudo eadem impugnatur aduersus nonnullos catholicos. ibidem.

Certitudo utraque reprobatu testimonij sacre scripture. pagina. 221. columna. 1. 2. & per totum capitul.

Certitudo fidei est de salute & gratia paruuli baptizati, non tamen adulti. pag. 228. colum. 2.

Certitudinis gratie assertores bipartiti sum. pagina. 211. columna secunda. in fine.

Certitudinis assertores quadruplici peccato decipiuntur, ad quorum omnia argumeta responderet. pagin. 224. columna. 2. & 225. columna. 1. 2. & deinceps.

Certitudinem quod possumus habere de fide mortua. pagin. 216. columna. 1.

Charitas an sit habitus infusus. pagin. 147. columna prima & secunda.

Charitas uie qua ratione non sit perfecta. Et ibi de perfectione uie & gratie. pagin. 186. columna. 1. & secunda.

Charitas quomodo sit contraria inimicitie Dei. pag. 143. columna secunda.

Charitas quod sit uirtus qua Deum amamus. pagina.

INDEX.

147. columna prima.
- Charitas & gratia opponuntur peccato. pagin. 150. columna secunda.
- Charitas quare amitti possit. pagin. 171. colum. 1.
- Charitas gratia comes inuidius. pagina. 101. columna secunda.
- Charitatis actus (circa martirium) quod non sufficiat sine penitentia in eo qui habet memoriam peccati. pagin. 143. colum. 1.
- Charitatis qualis actus. pagin. 131. colum. 2. & 132. colum. 2. & 133. colum. 1.
- Charitatis nullus actus, praeter martirium, sufficit absque formali actu penitentiae delere peccatum. pagin. 142. colum. 1. & secunda.
- Charitatis actus quando pro contritione sufficiat. pagin. 143. columna prima.
- Charitatis insignis actus secundum substantiam quod possit esse in peccatore. pag. 143. colum. 2.
- Charitatis triplex consideratio. pagin. 171. colum. 1.
- Charitatis modus, quod non sit de essentia aliorum preceptorum. pag. 177. colum. 2.
- Charitatis modus non cadit in reliquis preceptis. pag. 75. columna secunda.
- Licet cadat in precepto ipso charitatis. pagin. 78. columna prima & secunda.
- Christianus, quis. pag. 115. columna prima. in fine.
- Christiane reipublice ratio in quo consistat. pagin. 116. columna prima.
- Christus causa efficiens iustificationis. pagin. 117. columna secunda.
- Christus quid conferat nobis. ibidem.
- Christus in quantum homo iustificat nos. ibidem.
- Christus causa infusiois gratiae, non ipse gratiae. ibidem.
- Christus recepit gratiam uirtute unionis. pagin. 118. columna secunda.
- Christus quod non reniserit crimina sine penitentia. pagin. 144. columna prima.
- Christus cur liber esset a legis obligatione. pag. 170. columna prima.
- Christus quod neminem redimat nisi assentientem. pagin. 85. columna secunda.
- Christus quomodo meruit nobis. pagin. 199. colum. 2.
- Christus non solum redemptor, sed legislator noster. pagin. 172. columna secunda. in fine.
- Christi aduentus causa, & quam fuerit necessarius. pagin. 195. columna prima.
- Christi promissiones quales sint. pagina. 212. colum. secunda.
- Christo bisariam incorporamur. pag. 115. columna, secunda.
- Chrysostomus, & alij patres explicantur. pagin. 75. columna prima.
- Cogitationem cordis intentam esse ad malum, quid sit. pagin. 189. columna prima & secunda.
- Cogitatio naturalis animae separatae de vera felicitate. pagin. 45. columna prima.
- Concilia de auxilio speciali quomodo intelligenda. pagin. 184. columna prima.
- Concupiscentia carnis aduersus spiritum quod bonum sit naturalis. pagin. 6. columna secunda.
- Concupiscentia cur dicatur appetitus sensitiuus ibidem.
- Concupiscentia carnis contra rationem nulla fuisse in statu naturae integre. pagin. 17. columna prima.
- Concupiscentia qualitas morbida. pagin. 24. columna secunda.
- Concupiscentia quod non sit qualitas morbida. pag. 25. columna prima.
- Concupiscentia quod non sit peccatum, sed effectus peccati, arguitur. pagin. 26. columna prima.
- Concupiscentia quod non sit uituperanda. ibidem.
- Concupiscentia quare dicta est peccatum. pagin. 28. columna prima.
- Concupiscentia quomodo est materiale in peccato originali. ibidem.
- Concupiscentia quomodo trahit peccatum. pagina. 29. columna secunda.
- Concupiscentia quod sit res naturalis. pagin. 33. columna prima.
- Concupiscentia qualiter dicatur peccatum. pagin. 35. columna secunda.
- Concupiscentia sine consensu quod non sit peccatum. pagin. 37. columna secunda.
- Concupiscentia quinquae rationibus dicitur peccatum. pagin. 40. columna secunda.
- Concupiscentia iustitia originali destituta & multis nominibus appelleretur, scilicet Fomes peccati, lex carnis, Tyrannus, Morbus, Vultus, Malum naturale. pagin. 43. columna secunda.
- Et de alijs effectibus corporeis & externis. ibidem in fine.
- Concupiscentia Augusti. ut nominet peccatum. pagin. 39. columna secunda.
- Concurrere nostrum. pagin. 56. columna. 2.
- Concursus Dei in malis & bonis moralibus. pagin. 74. columna secunda.
- Condignae non sunt passionibus huius temporis ad futuram gloriam. &c. pag. 210. columna prima.
- Confessio car instituta. pagin. 191. colum. 2. in fine.
- Confessio qualis ante baptismum. pag. 130. columna secunda.
- Confessio communis de obseruantia preceptorum. pagin. 176. columna prima.
- Confessione quod annexa sit satisfactio. ibidem.
- Consensus noster Deo uocanti obediens, est preparatio ad gratiam. pagin. 128. columna prima.
- Consequencia fallax, puto me habere conuersionem, &c.

I N D E X.

Dispositione hominis sufficienti postea, statim infunditur gratia. pag. 145. col. 2.
 Dispositionem eodem instanti subsequitur forma. pag. 145. column. 2.
 Dispositiones necessarie & proxime. pagina. 145. columna secunda.
 Dispositiones naturales ad causas formales quo se habeant modo. pag. 151. column. 1.
 Dispositiones meritoria. pag. 153. column. 1. & pag. 208. column. 1. & 2.
 Dispositiones nostrae ad gratiam quam habent perfectionem. pag. 158. col. 2.
 Dispositiones ad iustificationem. pag. 132. col. 2.
 Dispositiones ad Deo & nobis sunt, nec sunt merito, riae quatenus gratiam praecedunt. pagina. 133. columna. 1.
 Dispositionum epilogus. pagin. 145. col. 1.
 Doctrina Christi. pag. 115. col. 2.
 Dolor de commissis peccatis ex inferni poenis, & alijs damnis profectus, quod non sufficit ad remissionem culpe. pag. 141. col. 1.
 Dubitatio hominis an sit in gratia, non est peccatum. pag. 114. column. 2.
 Durandi dictum de gratia & charitate refutatur. pagina. 147. column. 1.

E

Ecclēsia Catholica qualiter liberum arbitrium astruat. pa. 5. col. 2.
 Ecclesia Christianorum bonos & malos complectitur. pag. 116. columna. 2.
 Ecclesia quae sit Lutherana. pag. 115. columna. 2.

Ecclesia habet facultatem ad condendas leges. pagina. 173. column. 1.
 Ecclesie definitio contra Pelagium. pagina. 69. columna secunda.
 Ecclesie militantis ratio. pag. 116. col. 1.
 Ecclesie consuetudo argumentum precipuum. pagin. 123. column. 1.
 Epistola ad Roma. difficillima. pag. 163. col. 2.
 Error est asserere omnia opera nostra aucte gratiam esse peccata. pa. 66. col. 2.
 Errores duo extremi de libero arbitrio, inter quos media nauigat ecclesia. pa. 5. col. 1. & 2.
 Errores septem de libero arbitrio recensentur. pagin. 47. column. 1. & 2.
 Euangelium lex fidei. pag. 166. col. 1.
 Eucharistie ad susceptionem oportet existens bona fide esse in gratia. pag. 140. col. 1.
 Exceptio in sacra scriptura quando suscipienda. pagina. 123. column. 1.
 Exortatio cum quibusdam deprimendis natu-

ran humanum. pagina. 74. col. 1.

F

Facere hominem quod in se est, supponit speciale auxilium. pag. 93. col. 1.
 Felicitas humana in quo consistat. pag. 199. col. 1.

Felicitas celestis an sit nobis naturalis. pagina. 10. column. 2.
 Fides naturam perficit. pag. 3. col. 1.
 Fides, quae per charitatem operatur. pagina. 6. columna prima.
 Fides de peccato originali. pag. 21. col. prima.
 Fides & charitas bona Dei. pag. 79. col. prima.
 Fides sine charitate recipi potest per auxilium speciale. pag. 97. col. prima.
 Fides naturam perficit. pag. 85. col. 2.
 Fides quomodo impetret iustificationem. pag. 97. columna secunda.
 Fides Lutero omnia adimplet, atque ideo liberat à legis obseruatione. pa. 99. col. prima.
 Fides Lutero non debet esse otiosa & ibidem. columna secunda.
 Fides Lutherana triplex. pag. 100. col. 2.
 Fides iustificans Lutherana & catholica. pagin. 1. columna prima.
 Fides iustificans Lutherana esse non potest sine spe, & charitate. pag. 101. col. 1.
 Fides in receptione gratiae operatur per charitatem. pa. 101. column. 2.
 Fides sola promissionum Christi confert gratiam, non sacramenta secundum Lutherum. pagina. 101. columna. 1. & 2.
 Fides & Charitas cur sint Lutherana coniancta. pag. 101. col. 2.
 Fides indignè dissecatur. pagina. 103. columna prima.
 Fides bisariam dicitur. ibid. col. 2.
 Fides unde dicatur. ibidem.
 Fides moralis virtus. ibidem.
 Fides distinguitur à promissione. ibidem.
 Fides intellectualis. pag. 104. col. prima.
 Fides pro assensu nascitur ex constantia & ueritate. ibidem.
 Fides significat duo. ibid.
 Fides apud Paulum pro constantia promissionis diuinae, & nostra credulitate. ibid. col. 2.
 Fides non accipitur pro fiducia recti. ibid.
 Fides quod non sit aliqua distincta miraculorum. pagina. 105. col. prima.
 Fides certissima nomine fiducia explicatur in scriptura. pag. 105. col. prima.
 Fides postulantium. ibid.
 Fides petentium & fiducia quomodo debeat esse certissima. pag. 105. column. 2.

Fides.

- Fides distinguitur à fiducia. ibidem.*
Fides infusa & acquisita nominis sunt habitum, non actuum. pag. ead. & col.
Fides quòd una animi sit. pa. 106. col. 1.
Fides sine charitate esse potest. pa. 109. col. 1.
Fides quantum suapte natura charitatem generet, id tamen non semper coniungit nobis obstantibus. pag. 100. colum. 1.
Fides mortua robustior, non tamen melior uiuente, neque omnino uirtus. ibidem.
Fides gignit bonam uoluntatem. pag. 100. col. 2.
Fides demonum & Christiani. pa. 101. col. 1.
Fides cur non perditur cum charitate. ibidem. columna secunda.
Fides, spes sine charitate. ibidem.
Fides mortua proprie est fides. ibidem.
Fides mortua differt à fide demonum. pagina. 102. column. 2.
Fides infirmis, donum Dei. pa. 102. col. 2.
Fides opus Dei & nostrum. pag. 114. col. 1.
Fides humana circa res fidei. pa. 114. col. 2.
Fides catholica. ibidem.
Fides infirmis infunditur sine charitate. ibidem.
Fides quomodo infunditur per baptismum in uoto. pagin. 115. colum. 1.
Fides qualis sit donum Dei. ibidem.
Fides infirmis constituit hominem uere Christianum. ibidem.
Fides quomodo amittitur per peccata. ibidem. columna secunda.
Fides iustitiæ initium. pa. 115. col. 1.
Fides in omni lege semper fuit necessaria. ibid.
Fides cur sit fundamentum, cause tres referuntur. ibidem.
Et de fide in genere nature. ibid. col. 2.
Fides necessaria in omni tempore. pagina. 126. columna prima.
Fides cur languescat in nobis. ibidem.
Fides exordium, charitas proxima dispositio ad gratiam. pa. 128. colum. 2.
Fides sola non exigitur, sed etiam spes, & charitas. ibidem.
Fides que per charitatem operatur. pag. 129. col. 1.
Fides iustificans illa tamen est, que per charitatem operatur. ibidem.
Fides est dispositio ad primam gratiam, & est meritoria in augmento gratiæ. pa. 134. col. 1.
Fides non est totus, sed primus actus, quo conuertimur. pa. 135. col. 2.
Fides an sit causa formalis iustificationis. pagina. 152. columna secunda.
Fides que per charitatem operatur, quòd id est, quòd nos iustificat. pa. 153. col. 1.
Fides necessaria. pag. 162. col. 1.
- Fides cur potius enumeretur in scriptura iustificationis causa, quam alie uirtutes. pagina. 164. columna prima.*
Fides simpliciter necessaria, sufficiens per charitatē. ibidem.
Fides quomodo erigat spem, & excitet charitatem. pagina. 165. colum. 1.
Fides causa iustificationis dicitur, quia est principium. ibidem. colum. 2.
Fides spem & charitatem gignit suapte natura, nisi quid obstitit. ibidem.
Fides suscipiens sacramentum quòd non sola conferat gratiam, sed sacramentum ipsum. pagina. 118. colum. 2.
Fides impetrat salutem. pag. 166. col. 1.
Fides quòd reliqua opera iusti imparet. ibidem. columna secunda.
Fides Abrahæ. pag. 167. colum. 1.
Fides Publicani. ibidem. colum. 2.
Fides quòd non omni peccato extinguitur. pagina. 172. colum. 1.
Fides catholica quid. pagina. 211. columna prima. & secunda.
Fides catholica Lutheranorum que. pagina. 212. columna prima.
Fides miraculorum quòd non sit distincta à catholica. pag. 214. colum. 2.
Fides iustificans Lutheranorum. pag. 227. columna secunda.
Fides quòd possit esse sine fiducia. ibid.
Fides, que per charitatem operatur, est punctum cōtroversiæ. pag. 101. colum. 1.
Fidei ueritas sanctissima, nullaq; de causa temeranda. pagina. 1. col. 2.
Fides nomen tripliciter acceptum Lutheranis. pagin. 100. colum. 2.
Fidei actus, imitatio meriti, & meritum diuersis rationibus. pag. 97. colum. 2.
Fidei multiplex diuisio quòd nocet, ostenditur. pag. 103. col. 2.
Fidei obiectum & habitus. pag. 105. col. 2.
Fidei definitio explicatur. pag. 106. col. 1.
Fidei historia negatoria nominatio. pag. 107. col. 1.
Fidei, spes, & charitatis differentia. ibid.
Fidei qualitates diuersæ. pag. 100. col. 1.
Fidei infusio. pag. 114. col. 2.
Fidei differentia secundum uariam rationem temporum & personarum conditionē. pag. 126. col. 1.
Fidei amplitudo. pag. 164. col. 1.
Fidei reuelatio & lumen presupponit nature. ibid.
Fidei ingenium. ibidem. col. 2.
Fidei primus motus. pag. 165. col. 1.
Fidei comparatio ad legem. ibid. col. 2.
Fidei lex Euangelium. pag. 166. col. 1.

I N D E X.

Fidei fructus quod sint opera meritoria. pagina. 206. colum. 2. in fin. & 207. col. 1. & 2.
Fidem inchoare meritum & iustificationem quid sit Aug. sup. pa. 97. colum. 1.
*Fidem, spem, & charitatem quomodo connexas existi-
 ment* Lutherani. pa. 108. col. 2.
Fidem excludit heresis sola, uel Apostasia, pag. 101. colum. 2.
*Fidem antecedunt saltem natura, spei, & charitatis ac-
 tus.* pa. 128. colum. 1.
*Fidem adhibere Christo quod non sit satis, nisi egeris
 que fides præcipit.* pa. 134. col. 1.
*Fidem, spem, charitatem esse habitus infusos, summa
 theologorum consensio.* pa. 149. col. 2.
Fidem se habere quod quis euidenter scire possit. pag. 215. colum. 1.
Fide sola hominem iustificari, fuit heresis Eunomij. pa. 99. colum. 1.
*Fide hominem iustificari, & non ex operibus, & si-
 miles per se exclusiue non solas ceremonias ex-
 cludunt, sed moralia etiam præcepta, & totam na-
 turæ legem: puta opera præcedentia gratiam.* pag. 165. colum. 1. in fin.
Fiducia. pag. 100. colum. 2.
Fiducia aliud à fide. pa. 104. col. 2.
Et quomodo oriatur à fide. pagina. 227. colum-
 na. 2.
*Fiducie due quod non sint, sed una est in Deo per
 Christum.* pa. 216. col. 2.
Fili que mala pro parentum peccatis luant. pagina. 31. colum. 2.
Finis naturalis quis sit. pag. 11. col. 1.
Finis præcepti non clauditur præcepto. pagina. 80. colum. 1.
*Finus hominis. Vide hinc. De relatione operis in ul-
 timum finem, uide opus.*
Fomes, Tyrannus, & lex carnis concupiscentiæ. pag. 43. colum. 2.

G

*Grætiæ & iræ metus Dei donum quid
 præstet homini* pagina. 66. columna
 1. in fin. & col. 2.
Germanorum nobilitas. pagina. 115. colum. 2.
Glorie status qualis futurus ostenditur. pagina. 109. colum. 2.
*Gratia in afferenda est, ut liberum arbitrium non ne-
 getur.* pag. 5. col. 2.
*Gratia & iustitia an distinguantur secundum Tho.
 pa. 18. col. 1.
 Gratia a de prima non fuit ob meritum Christi. ibi.
 columna. 2.
 Gratia non tollit liberum arbitrium.* pa. 49. col. 2.

Gratia & uirtus quomodo sunt à Deo. pagina. 56. aliis. 54. colum. 2.
Gratia, & dispositio sufficiens simul tempore sunt. ibidem.
Gratia operans, & cooperans. pag. 57. aliis. 55. col. a
Gratia grati dam. pa. 89. col. 2.
Gratia gratum faciens. ibidem.
Gratia saluati estis per fidem, ac qua fide intelligitur. pa. 113. col. 2.
Gratia capitis. pa. 118. col. 1.
Gratia inter homines, & Deum, & nos differunt. pa. 143. colum. 1.
*Gratia, quod statim infundatur, postea sufficiens ho-
 minis dispositione.* pa. 145. col. 2.
Gratia & uirtutes an sint habitus infusi. pag. 146. columna. 1.
Gratia est forma, qua reddimur grati Deo. pa. 147. columna. 1.
Gratia quod sit in essentia anime secundum Thomam. pa. 148. col. 1.
*Gratia & charitas quomodo sint forme aliarum uir-
 tutum.* pag. 148. colum. 2.
Gratia quod operibus charitatis augetur. pagina. 149. & columna.
Gratia & charitas quod distinguantur. ibidem.
Gratia semen Dei. pag. 149. colum. 2.
*Gratia, & uirtutes, quod diuerso modo sint causa fru-
 ctus iustitiæ.* pa. 150. colum. 1.
*Gratia gratum faciens quod nunquam formale contra-
 rium expellat peccat.* m. ibi. col. 2.
Gratia quod prius natura infundatur, quam uirtutes. pagina. 151. colum. 1.
Gratia propriissimi causa formalis iustificationis. pa. 152. columna. 2.
Gratia quomodo est perfecta. pag. 159. col. 1.
Gratia Dei quomodo uix eterna ex Augustino. ibi. col. 2. & 209. col. 1.
Gratia est semen glorie. pa. 201. col. 2.
Gratie & naturæ nomina & numerus diuersi. pag. 4. columna. 1.
*Gratie nomine absolute uenit donum gratuitum ad
 nostram spectans salutem.* pag. 5. col. 1.
Gratie grati dæ quomodo differantur. pagina. 57. aliis. 55. colum. 1.
Gratie diuisio. pag. 89. col. 1.
Gratie augmentum cadit sub merito. pa. 97. col. 2.
Gratie comes indiuiduus charitas. pa. 101. col. 2.
*Gratia infusio & uirtutum utrum sit prius, an uerbis
 remissio peccati.* pag. 153. col. 1.
Gratie gradus diuersi. pag. 159. colum. 2.
Gratie duo testimoniarum feruntur. pagina. 220. colum. 2.
*Gratia non alia censetur Pelagij, quam naturam ip-
 sam.* pa. 4. colum. 2.
Gratiam car maiorem unus alio consequatur. pag. 2450.

- na. 50. column. 2.
 Gratiam præuenientem uocat ipsam iustificantem Au-
 gustinus. pag. 97. col. 1.
 Gratiam primam cadere sub merito magister senten-
 tiam non putauit. pag. 1. column. 1.
 Gratiam conferri cuiquam sine fide expressa, non fa-
 cile persuadetur. pa. 13. col. 2.
 Gratia ordine nature præcedit poenitentia secundum
 Bucers. pag. 153. col. 1.
 Gratiam quomodo motus liberi arbitrij præcedat. ibi.
 Gratiam Christus nobis dispensat. pa. 158. col. 2.
 Gregorium Ariminensis defensus à columna. pagina.
 64. column. 2.

H

Habitus infusi quomodo conceden-
 di. pa. 120. col. 2.

Habitus infusi cõstituumur sacris
 testimonijs, gratiam, scilicet, et
 tres uirtutes theologice. Et de
 consensu patrum & theologo-
 rum in hac re. pag. 149. col. 1.

Habitus theologiarum uirtutum quæ ratione suis cau-
 se formales iustificationis. pa. 152. col. 2.

Hæresis est manifesta, opera non esse necessaria, nec
 aliud esse peccatum præter incredulitatem. pagina.
 99. col. 1.

Hæresis tempore apostolorum ex sola fide. ibid.

Hæresis sola uel apostasia excludit fidem. pag. 101.
 column. 2.

Hæresis Lutherianorum, quod sacramenta nulla sint
 causa iustificationis, sed sola fides. pag. 119. column.
 secunda. in fine.

Hæresis tempore apostolorum de sola fide. pag. 163.
 column. secunda.

Hæresis est dicere, quod opera consilij, & maxime re-
 nuicare diuitijs, & illucribus stantibus seculi, sit de
 necessitate salutis. pag. 176. col. 1.

Hæresum cause mores nostri, & legum dispersiones
 pag. 1. column. 2.

Hæreticus est, qui inberentem iustitiam negat. pag.
 156. column. 1.

Hæreticorum mos detruncata uerba citare. pag. 182.
 column. 2. in fin.

Hæreticum est dicere, pretium redemptionis nõ ple-
 ne applicari in baptismo. pa. 36. col. 1.

Hæreticum uidetur dicere, pueros ante baptismum de-
 cedentes admitti ad regnum celorum. pa. 122. col. 2.

Homo in puris naturalibus tripliciter cõsideratur. pa-
 gina. 6. column. 1.

Homo quod non propter mundum sit conditus, sed
 mundus propter hominem, & ipse propter beati-
 tudinem. pag. 7. col. 1.

Homo in puris naturalibus quidnam potuisset tum

- cognoscere, tum etiam agere. pa. 8. col. 2.
 Homo quod ex puris naturalibus non poterat est to-
 tum bonum nature complere, aut bene de Deo
 mereri. pag. 9. col. 2. & sequen.
 Homo quomodo ponderetur nature feratur in felicitate
 supremam. pag. 11. col. 1.
 Homo quid in statu nature integre naturaliter po-
 terat bonorum operum efficere. pag. 18. col. 1. & 2.
 Homo in statu nature integre sine auxilio speciali q.
 non posset iustificari, potuisset tamen totum ius na-
 ture implere. pag. 18. col. 1. & 2.
 Et quomodo inter hominem in statu nature inte-
 gre, & hominem in statu nature lapsæ ea sit dif-
 ferentia, que est inter sanum & infirmum. ibid.
 column. 2.
 Homo in statu nature integre poterat Deum super
 omnia diligere naturali dilectione. pagina. 19. co-
 lumn. 1. & 2.
 Homo in statu gratie integre poterat perseverare per
 donum iustitie. pag. 20. column. 1.
 Homo in illo statu non potuit peccare uenialiter. ibid.
 column. 2. in fine.
 Homo uulneratus in naturalibus, quomodo distans il-
 lud sit intelligendum. pag. 42. column. 2.
 Homo primus, & reliqui in spoliati gratiarum
 quomodo differant. pag. 43. col. 1.
 Et quomodo fuerit in naturalibus uulneratus. ibi.
 Homo cum solo originali non magis fertur in sensi-
 bilitate, quam si esset in suis naturalibus. pagina. 43.
 column. 2.
 Homo sui dominus. pag. 48. column. 1.
 Homo quidnam possit per liberum arbitrium quan-
 diu est in peccato. pag. 64. column. 1. & 2.
 Homo utrum sine gratia Dei possit aliquid uerum co-
 gnoscere & facere. pag. 67. col. 2.
 Homo quod sit in gratia, quod non possit secundum fi-
 dem cognosci. pag. 106. col. 2. in fine.
 Homo quod possit effici gratum Deo ab eodem, sine ul-
 lius infusione qualitatis. pag. 147. col. 2.
 Homo quod propter uenialia peccata nec rem perdit,
 nec nomen iusti, nec propriè transgressor legis di-
 citur. pag. 185. column. 2.
 Hominis duplex finis, scilicet naturalis & supra na-
 turam. pag. 7. column. 2.
 Hominis quatuor status. pag. 5. column. 2.
 Hominis finis naturalis quod sit agere secundum na-
 turam. pagina. 7. column. 2. & pag. 8. column. 1.
 Hominis finis supernaturalis, quod in uisione dilecti
 Dei consistat. pag. 8. column. 2.
 Hominis duo fines. pag. 70. column. 1.
 Hominis integri, & hominis lapsi differentia osten-
 ditur. pagina. 72. column. primus in fine. & secun-
 da in princip.
 Hominis de iustificatione que sunt annuncianda ple-
 bi. pag. 151. col. 2.

Honesti

I N D E X.

*Horatius ex se sunt relati in Deum. pagina. 69. colum.
na. 2.*
*Hypocritis quid sit. pag. 87. columna. 2. & pagina.
174. col. 1.*
Hypocritas quos appelles Christum. pagina. 88. col. 1.

Ignorantia crassa in accedente ad sa-
cramentū. pag. 141. col. 2.

Ignorantia que eandem potest excusa-
re. *ibidem.*

*Imago Dei triplex, ad quam factus est homo. pag. 7
colum. 1.*

*Impeccabilitas duplex, sicut dae immortalitates. pa.
15. columna. 2.*

*implere precepta quantum ad substantiam actus,
quid. pag. 75. colum. 2.*

*Et quid quantum ad modū, & suum precipientis.
ibidem.*

*implere quod posuit homo singula precepta, sed non
omnia. pag. 77. colum. 1.*

Impletio mandatorum duplex. pag. 75. col. 1.

*Indurare, excacere, & aggravare solum dicuntur per
missionem Dei, quorum rationes explicantur. pag.
62. colum. 1. & 2. & deinceps.*

Induratio. pag. eadem.

Induratio propria expositio. ibidem.

*Induratio Pharaonis quomodo proprium hoc habue-
rit, ut esset ex peculiari providentia Dei. pagina.
63. colum. 2.*

*Indurandi verbum quomodo accomodetur Deo. pa.
gen. 62. colum. 1.*

Infidelium peccata & bona. pag. 65. col. 1.

*Infidelium opera non omnia sunt peccata. pagina. 70.
columna. 1.*

*Infidelitas neque est omne peccatum, neque omnium
peccatorum causa, neque per omne peccatum amit-
titur fides. pag. 173. col. 2.*

*Injustorum quatuor genera recensentur. pagina. 119
columna. 1.*

*Inspirationes divine quod in quibusdam sint maio-
res, in quibusdam minores. pag. 57. alias. 55. co-
luma. 1.*

Intellectus obiectum. pag. 7. col. 2.

*Interpretatio prava illius, Vade, & vende, &c. pag.
175. colum. 2.*

*Invincibilis ignorantia fidei in abditissimis mundi an-
gulis non est. pag. 131. col. 1.*

*Et vide questionem presertim tractatum. pag. 126.
columna. 2.*

*Iustificandorum quatuor genera. pa. 119. columna.
1. & 2.*

Iustificandorum quartus ordo. pa. 132. col. 2.

Iustificare, lectare iustitiam. pa. 102. col. 2.

Iustificari quid sit Lutherani. pa. 154. col. 1.

*Iustificari nos iustitia Christi & nostra quomodo in-
telligunt Lutherani. pa. 159. col. 2.*

Iustificatio nomen multiplex. pa. 102. col. 1.

Iustificatio unde dicatur. ibidem.

Iustificatio solum passiva. pa. 103. col. 1.

*Iustificatio adulatorum in genere. pagina. 122. co-
luma. 2.*

Et quomodo ad eam liberè movetur. ibi.

*Iustificatio adulatorum à solo originali explicatur.
pag. 127. colum. 2.*

*Iustificatio ab actualibus post baptismum commissis.
pag. 132. colum. 2.*

*Iustificatio triplex Lutherani. pagina. 100. colum-
na. 1. in fine.*

*Iustificatio opera, & nostra & Dei esse ostendun-
tur. pag. 51. colum. 1.*

Iustificatio definitio. pa. 102. col. 1.

*Iustificatio beneficium quomodo recipiatur. pag.
108. colum. 1.*

*Iustificatio operi reperitur quadruplex genus cau-
se. pag. 117. colum. 1.*

Iustificatio finis proximus. ibidem.

*Iustificatio analogia ad res naturales. pagina. 119
columna. 1.*

Iustificatio modi quatuor. pa. 119. col. 1.

*Iustificatio cause explicantur. pagina. 117. colu-
na. 1. 2. & deinceps.*

Iustificatio modi. pa. 150. col. 1.

Iustificatio duplex effectus. ibi.

*Iustificatio significatus prave usurpatus. pagina.
154. columna. 2.*

*Iustificatio nostre & Christi causa exemplaris, me-
ritoria, & efficiens. pagina. 157. col. 2.*

*Iustificati hominis trina sacralitas recensetur. pagina.
169. colum. 1.*

*Iustitia in homine coram Deo quomodo sit vera. pag.
102. colum. 1.*

Iustitia quomodo restituitur homini. pag. 102. col. 2.

Iustitia quid secundum Aristot. pag. 152. col. 2.

*Iustitia Christi esse non potest causa formalis nostre
iustificationis. pa. 157. col. 2.*

*Iustitia Christi causa formalis nostre iustificationis
non est, sed efficiens. pag. 157. col. 2.*

*Iustitia, de qua apud Iacobum sit mentio, declaratur.
pag. 167. col. 2.*

*Iustitia originalis ex quibus sit principijs cognoscen-
da. pag. 12. colum. 2.*

*Iustitia originalis quod vix apertus sit in divinis coe-
lests locis quomodo possit constitui. pagina. 13.
columna. 2.*

Iustitia originalis asseritur, & probatur. ibi.

*Iustitia originalis an idem fuerit habitus, qui est gra-
tia, probabile reputatur. pa. 14. col. 1. & 2.*

Iusti & gratia inseparabiles. ibi. col. 2.

Iustitia

I N D E X.

- Iustitia originalis in homine, non in angelo. pagina. 14. columna. 2.*
Iustitia originalis quo ad formale in baptisate restituitur. pag. 28. col. 2.
Iustitia originalis cōnumerabatur inter naturalia. pagin. 18. col. 1.
Iustitia Dei nobis inheret, quæ est eius effectus. pag. 155. column. 2.
Iustitiæ originalis definitio. pag. 12. col. 2.
Iustitiæ originalis nomenclatura unde. ibid. Et quomodo de iustitia originali differat inter doctores. ibidem.
Iustitiæ nomen quod gratiam significet. pag. 15. colūna prima.
Iustitiæ originalis subiectum. pag. 17. col. 1.
Iustitiæ originalis significata for. & mat. pagina. 28. column. 1. & 2. Et quomodo de iustitia originali seruanda nullum intercessit pactum inter Deum & Adam. pagina. 31. column. 1.
Iustitiæ originalis nomen. pag. 23. column. 1.
Iustitiæ duplex accepto in usu scripture Pauline. pagin. 102. colū. 2.
Iustitiæ Christi acceptio, & efficacia. pagina. 159. column. prima.
Iustitiā Christi imputari quid sit August. & sanctis pag. 161. column. 1.
Iustus, quod præter gratiam habitualement indigeat speciali auxilio ad singula opera meritoria est opinio. pag. 183. colū. 1.
Iustus in quibus indigeat auxilio speciali. ibid.
Iustus quod non indigeat auxilio speciali ad singula opera meritoria. pag. 183. col. 2.
Iustus quod non in omni opere peccet. pagina. 187. column. prima.
Iustus quod propter uenialia peccata non desinat esse iustus. pag. 186. col. 1.
Iustus quinque de causis formidat intrare cum Deo in iudicium. pag. 191. col. 2.
Iustum bonis operibus iustificari quid sit Lutherani. pag. 200. col. 2.
Iustum ex fide uiuere quid sit. 164. col. 2.
Iustum esse sine omni peccato, quomodo non sit possibile, notatur ex Augustino. pag. 184. columna. 2. in fine.
Iustum opus dupliciter consideratur. pa. 201. col. 2.
Iusti quomodo simus. pag. 158. col. 1. Et ibi catholica conclusio contra imputationem iustitiam.
Iustos renouari quid sit. pag. 4. col. 1.
- L**
- L**EX quomodo fuit occasio peccandi. pagina. 88. column. 2.
 Lex sola est, quæ constituit debitum ali-
 quod inter nos, et Deum. pa. 93. col. 2.
- Lex uetus omnino cessauit quo ad obligationem. pag. 173. col. 1.*
 Et quomodo præcepta moralia manserint. ibid.
Lex obligatio in quo consistat. pagina. 170. columna prima.
Lex ab obligatione cur liber esset Christus. ibid.
Lex due uirtutes. pag. 172. col. 2.
Lex ueteris præceptorum tria genera. pa. 173. columna prima.
Lex impletio est iustis per gratiam Dei possibilis. pag. 177. column. 7.
Legem perfectè implere quid sit. pa. 178. col. 1.
Legem nos implemus per Dei gratiam, non ipse est qui implet. pa. 181. col. 1.
Legem totam potest iustus seruare, non solum singuli aliqua. pa. 182. col. 1.
Legislator Christus, & redemptor. pa. 172. column. secunda in fine.
Libere cause definitio. pa. 51. col. 1.
Libertas nostra nihil officit omnipotentie & efficacie diuine. pa. 52. col. 1. & 2.
Libertas quomodo uulnerata peccato primi hominis. pa. 48. colū. 2.
Libertas triplex, & unde dicitur. pa. 48. col. 2.
Libertas si non adest, quod nullum sit meritum, nec iudicium. pa. 50. col. 1.
Libertas beatorum. pa. 200. colū. 1.
Libertatis definitio explicatur. pa. 51. col. 1.
Libertatis carentia triplex. pa. 199. col. 2.
Libertatem quo pacto homo perdidit. pa. 48. column. secunda in fine.
Libertatem hominis in operibus nature & gratie, quomodo experientia doceat. pa. 181. col. 2.
Libertatem, quam per Adam perdidimus, per Christum recuperamus. pa. 48. col. 2.
Libertates due recensentur. pa. 170. col. 1.
Libertum arbitrium hominis naturale. pagina. 7. columna secunda.
Libertum arbitrium considerandum est, uel in naturalibus, uel in supernaturalibus. pagina. 47. columna prima.
 Et de libero arbitrio errores septem. ibid.
Libertum arbitrium quadamtenus est in nobis respectu operum gratie. pa. 48. col. 1.
Liberi arbitrij quæstio difficilis. pagin. 35. aliis. 53. columna prima.
Liberi sumus sub eodem instanti, quo Deus nobiscum concurrit. pa. 52. column. 1.
Libri huius titulus, argumentum & distributio. pa. 2. column. 1.
Libri scopus & Thema est explicatio fidei, quæ per charitatem operatur. pagina. 6. columna prima in princip.
Linguarum peritia quod non sit per se scientia, licet sit necessaria. pag. 2. col. 2.

I N D E X.

- Locus emendatus ab ipso auctore secundum suum ipsius sibiolum.** pa. 126. col. 16.
- Lutherane factionis occasio.** pag. 98. col. 1.
- Lutheranorum errorum sionemum.** pa. prima. columna. 1. & 2.
- Lutheranorum incendium late patens.** pagina prima. columna prima.
- Lutheranorum arma.** pag. 1. col. 2.
- Lutheranorum uasfricis.** pag. 1. col. 1. & 2.
- Lutheranorum sententia de peccato originali.** pa. 32. columna secunda.
- Lutheranorum telerrorum.** pagina. 32. columna. secunda.
- Lutheranorum blasphemia, ex qua confingunt legit obseruantiam nulli in hac uita possibilem.** pag. 36. col. 2.
- Lutheranorum pernicacia.** pa. 38. col. 1.
- Lutheranorum contradictio.** pa. 39. col. 1.
- Lutheranorum uasfricis, imponentium nobis, quod ita constituamus liberum arbitrium ut Pelagian.** pag. 46. col. 2. in fine.
- Lutheranorum mens dubia.** pa. 47. col. 1.
- Lutheranorum cum Apostolis collatio.** pagina. 59. columna secunda.
- Lutheranorum error recensetur.** pa. 64. col. 2.
- Lutheranorum technae, ut defenderent sola nos fide iustificari.** pa. 107. col. 1.
- Lutheranorum tria dogmata de causis formalibus iustificationis.** pag. 153. col. 2.
- Lutheranorum impuata iustitia.** ibidem. & pagina. 156. col. 2.
- Lutheranorum pro impuata iustitia testimonia exponuntur.** pa. 155. col. 1.
- Lutheranorum sententia de iustitia operum.** pagina eadem. col. 2.
- Lutheranorum ineboata iustitia.** ibid.
- Lutheranorum didagma formalis iustitia.** pagina. 157. columna prima.
- Lutheranorum argumenta, & testimonia, quibus affirmant sola nos fide iustificari in tres ordines digesta soluntur.** pagina. 161. columna secunda & per totum cap.
- Lutheranorum iniquissima impudencissimaq; refutatio Synodi Tridentinae.** pa. 171. col. 2.
- Lutheranorum mens de sola fide explicatur.** pagina. 168. col. 2.
- Lutheranorum commenta quibus retinent sola fide iustificari.** pagina. 99. columna. 1. Et ibi de hac re conserationes.
- Lutheranorum calumnia de dilectione Dei, & implentione praeceptorum.** pa. 75. col. 1.
- Lutheranorum error de iustificatione.** pagina. 98. columna secunda. & seq.
- Lutherus propter carnis concupiscenciam precari nos ut dimittantur nobis debita nostra.** pa. 38. col. 1.
- Lutherus contorquet mutatis uerbis Augusti. in suam sentenciam, quod haereticis est solenne.** pagina. 40. columna prima.
- Lutherus quid de libero arbitrio dicat.** pagina. 46. columna prima.
- Lutherus negat omnem preparationem ad gratiam.** pa. 85. col. 1.
- Lutherus putat in infantibus esse actum credendi.** pagin. 119. col. 2.
- Lutheri error.** pag. 1. col. 1.
- Lutheri uerba & secundus error de concupiscencia.** pag. 36. col. 2.
- Lutheri obliqua expositio.** 2. Corinth. 4. Noster internus homo renouatur de die in diem. pagina. 40. columna. 2.
- Lutheri impostura.** pag. 49. col. 1.
- Lutheri blasphemia recensetur.** pagin. 158. columna prima.
- Lutheri auisibiles cum euangelio.** pagina. 99. columna secunda.
- Luthero aliud est peccata tolli, aliud remitti.** pagina. 35. columna. 1.
- Luthero quid sit hypocrisis.** pag. 87. col. 1.
- Luthero fides omnia adimplet, atq; ideo liberat à legis obseruantia.** pag. 99. col. 1.
- Luthero quod fides non debet esse otiosa.** &c. pagina. 99. columna. 2.
- Luthero nulla uirtus praeter fidem.** pa. 169. col. 2.
- Lutherani ut obscure loquantur de praecipis primae tabulae, & indigne de praecipis secunda.** pagina. 173. columna. 2.
- Lutherani admittunt penitentiam sicut catholici.** pagina. 135. columna. 1.
- Lutherani quomodo intelligunt iustificari nos iustitia Christi, & nostra.** pa. 158. col. 2.
- Lutherani negant esse nos formaliter iustos, sed non impuatri potius censent peccata.** pa. 153. col. 2.
- Lutherani dicunt naturam & concupiscendi potentiam esse peccatum.** pag. 37. col. 2.
- Lutherani coacti retractare suam sentenciam de effectibus originalis peccati.** pag. 42. col. 1.
- Lutherani retractant sentenciam de utilitate metus bonae.** pa. 66. col. 1.
- Lutherani fatentur opera secunda tabulae posse à nobis aliquatenus impleri, non prima.** pag. 76. col. 1. Et plura ibi contra Lutheranos. col. 2.
- Lutherani negant opera moraliter bona.** pa. 88. col. 1.
- Lutherani negant fidem extra charitatem.** ibid.
- Lutherani admittunt penitentiam praeniam iustificationis in adultis praecumene auxilio dei.** pagina. 92. columna prima.
- Lutherani probant cum qui credit, non posse non amare.** pag. 109. col. 2. in fin.
- Lutherani unde conficiant sola nos fide iustificari.** pagina. 133. columna secunda.

Lutheran

I N D E X.

Lutherans negant satisfactionem, & dispositionem. pagin. 158. columna prima.

Lutherans que fuerit causa errandi. pag. 3. col. 3.

Lutherans prohibetur ipsa natiua concupiscentia per preceptum. Non concupisces. pag. 36. col. 2.

Lutherans quis sit effectus peccati originalis. pagin. 41. columna secunda.

Lutherans quid peccatum originale. ibidem.

Lutherans qui est in peccato, nihil boni potest agere. pagina. 86. col. secunda.

Lutherans quid sit sola fide nos iustificari. pagin. 99. columna prima.

Lutherans quid sit iustum bonis operibus iustificari. pagina. 100. columna secunda.

Lutherans iustificatio triplex. pag. 100. col. 1.

Lutherans quid sit fide apprehendi iustitiam, quid catholice. pag. 101. col. 1.

Lutherans ecclesia que sit. pag. 115. col. 2.

Lutherans administrare possum sacramenta mali, & hypocrite. pag. 116. col. 2.

Lutherans tria errandi principia recensentur. pagin. 133. col. 1.

Lutherans quomodo sequuntur fidem, spes & caritas. pagin. 134. col. 2.

Lutherans fides est gratia. pag. 151. col. 1.

Lutherans quid sit fidei iustificans. pag. 155. col. 1.

Lutherans peccata iusti in omni opere. pag. eadem. columna secunda.

Lutherans prima iustificatio omnibus est equalis gratia. pag. 158. col. prima.

Lutherans certitudo gratia solum roboratur fide, ne que augetur operibus. pag. 215. col. 2.

Lutherans penitentia noua tantum uita. ibidem.

Lutherans iustificatio triplex. pagin. 100. columna prima. in fine.

M.

Acule operum nostrorum quatuor. pag. 190. col. 1. in fine.

Maria uirgo sanctissima & mater Dei omnia uitauit peccata, etiam uentilia. pagin. 185. columna prima.

Madalene post plenissimam indulgentiam penitentia recensetur. pag. 196. col. 1.

Maiores quod in omni lege plura teneantur credere explicite, quam singuli de plebe. pag. 127. columna secunda.

Marij dictum recensetur. pagin. 109. col. 2.

Martyri omnia condonantur peccata absque penitentia. pag. 142. columna prima.

Martyr non christianus resurgens quod baptizandus sit. pag. 142. col. secunda.

Melancthon irridet habitum commutationem. pag. 155. columna secunda.

Melancthon in iustificato est inchoati renouatio, non perfecta. pag. 153. col. 2.

Melancthon tantum inchoamus in hac uita legem, non implemus. pag. 177. columna. 1.

Membrum Christi duplex. pag. 115. col. 2.

Mercus quod sit terminus meriti, & consummatio. pagin. 115. columna secunda.

Mercus nostra quam habeat dispositionem ad opera. pagin. 158. columna. 2.

Mercur gloriam per proximas dispositiones ad gratiam. pag. 94. col. 1. & 209. col. 1.

Mereri quod posuit quis alteri primam gratiam. pagin. 208. col. prima.

Mereri homo potest proprie de condigno uiam eternam, licet non adeo perfecte ut Christus. pag. 201. columna prima & secunda.

Meritum congruo, quod non habeat rationem debiti. pagina. 83. columna prima.

Meritum de congruo nullum est, quo homo sibi meretur primam gratiam. pag. 93. col. 2.

Meritum de congruo ad iustificationem ex puris naturalibus Scotus aperte concedit. ibidem.

Meritum de congruo recens uerbum, non Patrum. pagin. 94. columna secunda.

Meritum congruum qui asserunt, affirmant aliquam causam quare alter iustificetur, alter reijciatur. pagina. 95. columna secunda.

Meritum de congruo utrum sit motio illa, qua homo per auxilium speciale disponitur ad gratiam. pag. 96. columna secunda.

Meritum tantum condigno notum fuit patribus. pag. 98. columna prima.

Meritum nullum inest in dilectione beatorum, que ex uisione Dei procedit, quare neque per illam Christus meruit. pag. 200. columna prima.

Meritum debet esse opus bonum iustitie distributive. ibidem.

Meritum debet cedere in bonum uel publicum, uel amicis. ibidem. columna secunda.

Meritum duplex. pag. 201. columna prima.

Meritum condignum stabilitur aduersus Lutheranos rationibus, & testimonijs scripture. pag. 203. columna prima & sequent.

Meritum nisi inest nostris operibus, quod frustra esset nobis donatum liberum arbitrium. pag. 207. columna secunda.

Meritum fides inchoat. pag. 97. col. secunda.

Meritum & satisfactio Christi applicatur nobis secundum dispositionem nostram, licet in se fuerit institutum. pag. 159. col. 1. & 2.

Meriti congrui inuentores unde falsi sunt. pagin. 96. columna prima.

Et fundamenta eorum subuertuntur. pagina. 97. columna prima.

Meriti congrui & condigni discrimen. pag. 94. col. 1

Meriti

I N D E X.

Meriti de congruo fundamenta subvertuntur. pagin. 97. colum. 1.

Meriti de congruo inventum. pa. 98. col. 1.

Meriti appellatio frequens apud Latinos. pagin. 198 col. 2. Quin etiam in sacra scriptura. pag. 202. colum. secunda.

Meriti tres conditiones recensentur. pag. 199. col. 1.

Meriti necessaria conditio est libertas. Quare neque est in rebus inanimatis, neque in animalibus brutis. ibidem.

Merita nostra non sunt merita Dei, sed dona Dei.

Meritorium ut sit opus, quod nulla opus sit alia acceptatione prater gratiam. pa. 202. col. 1. et 2.

Metaneca quid significet. pag. 133. col. 2.

Metus gehennae et irae Dei donum quid praestet homini. pag. 66. col. 2.

Metus poenae quicunq; ducens nos in poenitentiam quod uitio caret. pa. 86. col. 1.

Miseriordia Dei in constitutione inferni pagina. 87 colum. 1.

Miseriordia Dei ab initio iustificationis usq; ad retributionem ipsam nobiscum perseverat, praeveniens, adiuvans, atq; beans. col. 210. col. 1.

Moralia opera neq; sunt merita, neq; dispositio ad gratiam. haec enim est Dei pag. 69. col. 2.

Moralia cognoscuntur sine auxilio speciali. pagin. 68 colum. secunda.

Moralis opera sunt bona, sed non perfecte iusta. pag. 71. colum. 1.

Moralis opera qui, et quandiu possit homo exercere sine auxilio Dei dum est in peccato. pagin. 71. colum. prima.

Morbi la qualitas reprobatur. pag. 25. col. 1.

Moralitas et immortalitas, posse peccare, posse non peccare. pag. 15. col. 2.

Motus et usus, necessarii ad iustificationem impij q; satis sit virtualiter praestari. pagina. 145. colum. na secunda.

N

atum esse ex carne, vel ex spiritu, quid sit. pag. 188. col. 2.

Natura nostra in quatuor status distribuitur. pag. 2. col. 1.

Natura et fides quod vicaria se opera illustrem. pag. 3. colum. 1.

Natura cur in Adam peccavit? pag. 31. col. 1.

Natura et gratiae nomina explicantur. pagina. 4. colum. prima.

Natura numerata, et gratia discernuntur. pagina. 5. colum. prima.

Natura bonum quomodo immunitur. pagina. 43. colum. prima.

Natura in castiditibus, quod praesto sit Deus ut

subveniat. pag. 71. col. 2.

Natura lumen quod non sit facti in lege nature ad fidei cognitionem, quae ad salutem exigitur. pa. 126 colum. secunda.

Naturalia in daemonibus et in homine quod integra post peccatum manserunt. pa. 42. col. 2.

Naturalis vera. pa. 68. col. 2.

Naturalis cognitio animae separatae de vera felicitate. pag. 45. colum. 1.

Naturalis iustitia, quem concedunt Lutherani. pagin. 65. colum. 2.

Naturalis cognitio sufficit ad bene agendum. pag. 69. colum. prima.

Naturalis ratio quatenus recipienda. pagina. 69. colum. secunda.

Nominalium sententia (existimantium, eum qui se putat contritum cum non sit, ante susceptum sacramentum recipere primam gratiam,) improbat. pag. 141. colum. 1.

Nominalium perniciosus error. pagina. 137. colum. 2. et 138. col. 1.

O

Bedientia legis timore poenae quando sit peccatum. pa. 77. col. 1

Oculus mortui. pa. 116. col. 1.

Opus bonum et virtus vera quid sit August. pag. 71. col. 1.

Opus moraliter bonum quid. pagina. 67. colum. 2. et 71. colum. 1.

Opus ut sit moraliter bonum, quomodo sit necessaria relatio in Deum. pag. 69. colum. 1.

Opus meritorium quid exposcat. pagin. 183. colum. na prima.

Opus in gratia et ex gratia. ibid.

Opera triplicia in dispositione de iustificatione. pagin. 84. colum. 2.

Opera infidelium non omnia sunt peccata. pagin. 70 colum. 1.

Opera moralia neque sunt merita, neq; dispositio ad gratiam, haec enim est Dei. pagina. 69. col. 2.

Opera moralia sunt bona, sed non perfecte iusta. pa. 71. colum. 1.

Operu in Deum de relatione opinio Gregorij recensetur. pag. 69. colum. 1.

Opera moraliter bona quomodo aliquo modo pertinere possunt ad gratiae dispositionem. pag. 89. col. 2.

Opera, quae gratiam procedunt, non omnia sunt moralia, sed nullum habent meritum ad gratiam iustificationem. pag. 94. col. 2.

Opera nostra quod sint merita vitae aeternae ex lege a Deo statuta. pag. 210. col. 1.

Originalis peccati forma non est in concupiscentia. pagin. 27. colum. 2.

Originale

Originalis peccati cognitio qualis fuerit semper. pag. 127. columna. 1.
 Originali peccato abluendo quod non fuerit in lege naturæ idem sacramentum à Deo institutum. pag. gma. 127. columna. 1.
 Originalis iustitia. Vide Iustitia.
 Originale peccatum. Vide Peccatum.

PACTVM inter Deum et Adam quod nullum intercesserit. pagina. 31. columna prima.

Pannus mendicatae cur dicantur iustitia nostræ. pagina. 190. columna. 2.

Parv diligit totum plusquam se. pagina. 19. columna secunda.

Parvuli quomodo diligant Deum. pagina. 45. columna secunda.

Parvuli non concipiunt auditu fidem, cuius habet unum actum. pag. 119. columna. 2.

Parvuli in limbo non cruciantur poena sensus, licet cognoscant in genere suo finem supernaturalium. pagina. 45. columna secunda. et 46. columna prima.

Parvuli ante usum rationis non per fidem, sed sacramentum fidei iustificantur. pagina. 120. columna prima.

Quomodo autem credant, explicatur. ibidem. columna. 2.

Parvuli absque baptismo defuncti non salvantur. pag. 121. columna. 2.

Parvulorum emundatio ab originali cur absque propria voluntate. pag. 85. col. 2.

Parvulorum vita non est felicissima. pagina. 45. columna secunda.

Patres sancti, quod philosophiam docti fuerint. pagina. 2. columna. 2.

Paulus componitur cum Iacobo. pagina. 102. columna secunda.

Paulus quæ ratione loquatur de fide sola, et quæ ad iustitiam spectat. pag. 108. col. 1.

Pauli dictum Roma. 7. scilicet, Quod nolo illud facio. quomodo multi sancti intelligant. pagin. 39. col. 1.

Pauli Epistola obscura, quarum alij apostoli fuerunt interpretes. pag. 163. col. 2.

Peccasse nos in Adam quid sit. pag. 29. col. 1.

Peccati plenissima remissio in baptismo. pa. 45. col. 1.

Peccati venialis causa. pag. 20. col. 2. in fi.

Peccati originalis sex sunt considerationes. pa. 21. col. 1.

Peccatum originale in omnes transit. ibid.

Peccati originalis causa. pa. 23. col. 1.

Peccati originalis ratio explicatur difficult. ibidem.

Peccati originale quomodo sit nostrum proprium. ibi. pag. 2.

Peccatum originale quod sit voluntarium. ibidem.

Peccatum originale verè, et propriè est peccati. pag. 24. col. 1.

Peccati originalis ratio disquiritur. ibi. col. 2.

Peccati primi duo effectus recensentur. ibid.

Peccati originalis definitio. ibid. et pag. 27. col. 1.

Peccatum originale quod non sit amor terrenorum. pagin. 26. col. 2. in prin.

Neque priuatio iustitiæ. ibi. Neque est iustitia debita inesse. ibid.

Peccatum originale quod non sit intimitia Dei. ibid. in fin.

Peccatum originale quod non sit nisi unum, quorundam opinio recensetur. pag. 27. col. 1.

Peccati originalis ratio formalis. ibid.

Peccatum originale in nobis. ibid.

Peccati originalis forma quod non sit in concupiscentia. pag. 27. col. 2.

Peccatum suum originale quomodo quisque habeat. pagin. 28. columna. 2.

Peccati originalis ratio exemplis explicatur. pagina. 28. columna secunda.

Peccatum originale quomodo transfundatur seu traducatur. pagin. 29. columna prima.

Peccati originalis errores duo recensentur. pag. 30. columna prima.

Peccatum primum quomodo omnibus voluntarium. pagina. 31. columna prima, in fine.

Peccatum Adæ soli remissum. pagin. 31. columna secunda.

Peccatum plus debet Lutero quam fides. pagin. 35. columna secunda.

Peccatum quid. ibidem.

Peccatum nullum est nisi sit voluntarium. pagin. 37. columna prima.

Peccati definitio. ibidem.

Peccati originalis effectus secundum Lutheranos. pagin. 41. columna secunda.

Peccatum originale quid Lutherani. ibidem.

Peccati originalis effectus quinam sine. pagin. 42. columna prima et secunda.

Peccatum originale eodem modo relinquit hominem ut erat in puris naturalibus. pagin. 43. columna prima.

Peccati originalis effectus, seu defectus. pagin. 43. columna secunda.

Peccati originalis poena. pagina. 44. col. 1.

Peccatum quid August. pag. 57. col. 1. et 58. columna. 1. et 65. columna secunda.

Peccati actualis quod neque sine poenitentia remittatur, neque sine baptismo originale. pag. 123. col. 1.

Peccati originalis cognitio qualis fuerit semper. pag. 127. columna prima.

Peccati ratio. pagin. 171. columna secunda.

Peccatum veniale et mortale quomodo differant. pagina. 3

I N D E X.

- gin. 184. columna prima.
 Peccatum quòd non omne sit crimen, neq; crimen sit omne peccatum. pagin. 168. columna prima.
 Peccatum quomodo sit infinitum. pagin. 195. columna secunda.
 Peccatum originale nocetur habitus. pag. 52. col. 2.
 Peccatum dicitur post baptismum concupiscentia per metonymiam & translationem sicut litera, manus, & loquutio, lingua, & frigus pigrum. pag. 35. & pag. 39. colum. 2.
 Peccatum oè quòd nemo in statu naturæ lapsæ absque auxilio speciali gratiæ vitare valeat. pag. 82. col. 2.
 Peccato non omni extinguitur fides. pa. 172. col. 1.
 Peccata quæ non transfunduntur in liberos. pag. 31. colum. 1.
 Peccata quòd nemo in statu naturæ lapsæ absque auxilio speciali gratiæ vitare valeat, ostenditur. pagina 82. columna. 2.
 Peccata non omnia ex infidelitate oriuntur. pagin. 172 columna prima.
 Peccata venialia licet sinuata possimus, non tamen omnia vitare. pag. 184. colum. 1.
 Quomodo autem intelligi impossibile, explicatur. pag. 185. col. 1.
 Peccata venialia quoad perfectionem reperiantur. pagin. 186. colum. 1.
 Peccata & gratiam cognoscendi quòd non sit eadè ratio. pag. 221. colum. 2.
 Peccatorum nera detestatio qualis à poenitente exigenda. pa. 140. col. m. 2.
 Peccatorum remissio quomodo poenitentiæ tribuatur. pagin. 145. colum. 1.
 Peccatorum differentia assignatur. pag. 172. col. 2.
 Pelagus solum naturam appellabat gratiam. pagina. 4. columna. 2.
 Pelagius de felicitate parvulorum decedentium sine baptismo. pa. 121. colum. 2.
 Pelagius pueros dicebat baptizandos, ut intrarent regnum calorum, licet sine baptismo essent extra regnum in gloria. pag. 44. col. 1.
 Pelagij sententia de parvulis sine baptismo decedentibus. pa. 121. colum. 2. in fin.
 Pelagiana in hæresis quæ sine ab ecclesia damnata. pagina. 77. colum. 2.
 Pelagiani negant originale peccatum. pa. 21. col. 2.
 Permittere & obdurare qualiter differant. pa. 62. columna prima.
 Permittere quòd non sit idem, quod facere. pa. 60. columna secunda.
 Pharaonis induratio quòd proprium hoc habuerit, ut esset ex peculiari providentia Dei. pag. 63. col. 2.
 Philosophia quòd sit ad theologiam necessaria. pag. 2. col. 2. & pag. 3. col. 1.
 Philosophia quòd aliquando fuerit nocua, sed post valde utilis. pag. 3. col. 1. & 2.
 Philosophia thierica comparatur. pa. 3. col. 2.
 Philosophi qualiter Deum cognoverint. pag. 9. col. 1.
 Philosophiæ naturalis munus describitur. pa. 3. col. 2.
 Philosophi de fide. pag. 219. col. 1. in fin.
 Philosophorum notitia de Deo. pa. 9. col. 1.
 Philosophi quòd non cognoverint veram felicitatem. pag. 10. col. 2.
 Poenitentia non potest esse de originali. pagina. 127. columna. 2.
 Poenitentia à timore pene orta, non est à charitate. pagina. 137. colum. 2.
 Poenitentia actus charitatis. &c. pag. 133. col. 1.
 Poenitentia actus iustitiæ elicitur. pag. 138. col. 1.
 Poenitentia opus Dei, & nostrum. pag. 155. col. 1.
 Poenitentia est necessaria ante baptismum ei, qui est in actuali delicto. pag. 130. col. 2.
 Poenitentia qualis requiratur ante baptismum, & infra, qualisq; ante eucharistiæ, & qualis demiq; ante sacramentum confessionis. pag. 138. col. 2. & deinceps per totum cap.
 Poenitentia sufficit absque alio actu charitatis delere peccatum. pagina. 143. columna prima, secunda, & sequent.
 Poenitentiæ sacramentum necessarium in re, vel in iusto. pag. 133. colum. 1.
 Possibilitas non peccandi qualis fuerit in Adam. pag. 14. colum. 2.
 Præceptum diligendi Deum quid inbeat. pagina. 80 columna secunda.
 Præceptum dilectionis quibus temporibus occurrat. ibidem.
 Præceptum diligendi Deum quando quantum ad substantiam operis adimpleatur. pagina. 81. columna prima.
 Præceptum diligendi Deum quando secundum modum & finem adimpleri oporteat. ibidem columna secunda.
 Præceptum primum quòd non sit formaliter dilectionis. Et quid de secundo & tertio præcepto. pag. 174. colum. 1.
 Præceptum perfecte implere aliud, & aliud non vitare. pag. 178. col. 1.
 Præcepti finis non clauditur præcepto. pagina. 80. columna prima.
 Præceptum dilectionis tempus, quòd non sit articulus mortis. ibid. colum. 2.
 Præcepto proprio quòd non teneatur sinere in gratia Dei, sed per consequentiam. pagina. 80. columna prima.
 Præcepta non sunt de habitibus, donis, vel gratiis. pagina. 80. colum. 1.
 Præcepta quòd sine diversa à præcepto fidei. pagina. 172. colum. 2.
 Præcepta sacramentorum referuntur. pagina. 173. columna prima.

Præce

I N D E X.

Precepta quomodo dupliciter implentur, per se. & Imperfecte. pag. 177. column. 1.
 Precepta prima & secunda tabule quomodo distinguntur. pag. 173. columna secunda. & pag. 75. columna. 1. 2. & demum.
 Precepta prima & secunda tabule explicantur. pagina. 147. columna prima.
 Precepta implere timore poenae est opus moraliter bonum. pagin. 75. columna secunda.
 Preceptorum impletio aut obseruancia duplex, scilicet quo ad substantiam, & quo ad finem. pagina. 19. columna prima.
 Preceptorum legis ueteris tria genera recensentur. pagin. 173. columna prima.
 Preparatio ad gratiam opus Dei & nostrum. pagin. 91. columna secunda.
 Preparatio ad gratiam quod non perficiatur nisi per actionem christi, licet actus fidei sit primus. pagin. 134. columna secunda.
 Preparatio ad penitentiam requisita. pagin. 140. columna secunda.
 Preparations ad gratiam triplex questio. pagin. 85. column. prima.
 Preparations omnem negat Lutherus. pagina. 85. columna prima.
 Promissiones Dei non absolute, sed per conditionem. pagin. 226. columna prima.
 Prudicia vera quod non nisi cum ueris sit uirtutibus. pagin. 71. columna secunda.
 Pueri an sine baptismo saluentur. pagina. 121. columna prima.
 Puerorum a uirgine decedentes cum originali, quod recipiant species ad naturalia cognoscenda. pagina. 45. columna secunda.
 Puerorum baptismus quod sit apostolorum institutio. pagina. 123. columna prima.
 Pueri sine baptismo non est reliqua salutis uia. pag. 121. columna secunda.

R.

Ratiocinatio est homini ingenita & naturalis. pag. 3. columna prima.
 Ratio quomodo dicatur uirtus, & Sensualitas peccatum. pagina. 41. columna prima.
 Ratio rerum, ubi non possunt separari, unde sumenda sit. pag. 148. column. 1.
 Reatus & culpe & poenae contrahitur in originali. pagin. 27. columna secunda.
 Reatus nomen non placet Lutero. pagin. 40. columna prima.
 Reatus unde dicatur. ibidem.
 Remissio peccati plenissima in baptismo. pagina. 35. columna prima.

Remissionis plena duo casus recensentur. pagin. 197. columna secunda. in fine.
 Remissio peccati quo ad culpam, cur relictus reatus poenae explicatur. pagin. 193. columna secunda. & sequens.
 Remitti peccatum, quid sit. pagina. 35. column. 1.
 Remittere idem quod peccata tollere. pagina. 154. columna prima.
 Remittere peccata quomodo conueniat sacerdotibus. pagina. 192. column. 1. & 2.
 Roffensis notatus. pagin. 75. column. 1.

S.

Sacerdotes causa gratiae. pagin. 118. columna prima.
 Sacramentum, an fuerit in iure naturae. pag. 127. column. 1.
 Sacramenta uetera & noua quomodo differant. pa. 118. columna prima.
 Sacramenta conferunt gratiam. ibidem column. 2.
 Sacramenta sunt causa iustificationis. pagin. 120. columna prima.
 Sacramenta Baptismi, Eucharistiae, & Penitentiae quibus non sine conferenda. pag. 140. column. 2.
 Sacramentorum ratio. pag. 118. column. 1.
 Sacramentorum uirtus. ibid. column. 2.
 Sacramentorum institutio. pagin. 130. column. 1.
 Sacramentorum trium Baptismi, Eucharistiae, & Penitentiae finis. pag. 140. column. 1.
 Sacramentorum precepta referuntur. pagin. 173. columna prima.
 Sancti quod ueri pronuntiant se peccatores. pagina. 186. columna prima.
 Satisfacere quod solus potuerit Christus. pagin. 193. columna secunda.
 Et quid de Christi satisfactione dicat Durandus non recte. pag. 194. columna prima. Et ad eam responsio. ibidem.
 Satisfacere quod nullus potest ante remissionem culpam pro poena peccati, neque dum est in peccato pro poena remissi peccati coram Deo. pag. 195. column. 1.
 Satisfacere homo potest de condigno pro peccato remisso. ibid. col. 2.
 Satisfacere quis ualet pro alio. pagina. 197. column. 1.
 Satisfactio quod sit annexa confessioni. pagina. 191. columna secunda.
 Satisfactio unde colligatur. pag. 192. col. 1.
 Satisfactio duplex. pag. 193. column. 2.
 Satisfactio perfecta quomodo non potuerit neque de potentia Dei absolute aliter fieri quam per Christum. pagin. 194. columna secunda.
 Satisfactionis & nome & res antiqua. pa. 192. co. 2.
 Satisfactionis definitio. pag. 193. column. 2.
 Satisfactionis Christi ratio. pag. 194. col. 1.

INDEX.

Scientie comparanda sensus duo, Visus, & Auditus.
 pagin. 62. columna prima.
Socii sententia, dicentis hominem sine gratia restitui posse ad naturalis, non probatur. pag. 151. col. 1.
Socii & Thome dissidium. pag. 136. col. 2.
Scoto non eadem requiritur in baptismi susceptione & per se. pag. 139. col. 1.
Scriptura sacrae quanes sit authoritas, & sinceritas. pag. 123. columna prima.
Sensualitas quid. pag. 6. col. 2. secunda.
Serui inutiles quomodo intelligantur iusti. pag. 210. columna secunda.
Spes & charitas non sunt cum fide connexae. pagina. 127. columna secunda.
Spiritus quomodo interpretentur animis quaedam coniecturae rationales. pag. 226. columna. 1.
Status hominis quatuor. pagin. 5. columna secunda.
Status glorie qualis ostenditur. pagina. 109. columna secunda.
Stylus scholasticus quod non sit aspernandus. pagin. 2. secunda. columna prima.

T.

TAbularum prima & secunda distinctio
 pagin. 173. col. 2.
Tentationes quas solus homo enertere possit, & quas non. pag. 73. col. 2.
Testimonia Spiritus sancti, quod habitet in nobis non sunt semper adeo manifesta, ut certitudine fidei consistat esse Spiritus sancti. pag. 226. col. 1.
Testimonia, & coniecturae, quibus quisque sentit se esse in gratia. ibidem columna secunda.
Testimonia scripturae contra, sola fide, adducuntur. pagin. 163. col. 2.
Theologi temere excipiunt quidpiam à propositionibus Christi univ. salibus. pag. 143. columna. 2.
Theologorum sententia de peccato infidelitatis. pag. 171. columna secunda.
Theologorum dissidium de recidui satisfactione. pagin. 195. columna prima.
Theologia scholastica quod immerito abijciatur. ostenditur. pag. 2. col. 2. secunda.
Theologia scholastica quod sit repurganda, & instauranda tanquam res omnino necessaria. pagin. secunda. columna secunda.
Theologorum sententia communis de infusione trium virtutum theologicarum. pag. 146. col. 2.
Thome locus explicitus. pag. 78. col. 2.
Thomistarum quorundam sententia rejicitur. pagin. 141. columna secunda.
Timor servilis donum Dei. pagin. 66. col. 2.
Tortores parvulorum. pagin. 44. columna prima.

V.

Verbum evangelicum non est tota fruges, sed semen. pag. 168. col. 1.
Verbum evangelicum quomodo est causa salutis, & virtus. pagin. 168. columna prima. in fine.
Veritas catholica & parvulis decedentibus ante baptismum. pagin. 122. col. 1.
Veritas catholicorum de fidei actu in iustificatione. pagin. 101. columna secunda.
Vestigium Dei in reliquis rebus, in homine autem imago. pag. 7. columna prima.
Victoria nostra contra tentationes quod sit Dei. pag. 73. columna secunda.
Virtus & peccatum voluntaria. pagin. 57. columna secunda.
Virtus extra charitatem secundum Thomam. pagin. 70. columna prima.
Virtus extra gratiam & charitatem nulla vera. pag. 81. columna prima.
Virtutis actus requisiti priores sunt gratia secundum naturam. pag. 134. columna secunda.
Virtus quae praeter theologicas, seu quae dona infunduntur cum gratia. pag. 150. col. 1.
Visto merces fidei, & comprehensio speciei. pagina. 8. columna secunda.
Vita nova continet detestationem peccati, & honestationem vivendi. pag. 13. col. 2.
Vita parvulorum non est felicissima. pagina. 45. columna secunda.
Vite perennis loci duo tantum. pagina. 44. columna prima.
Vite renovatio. pag. 133. columna secunda.
Voluntas quid Augustin. pagin. 58. col. 1.
Voluntas liberè movetur. pagina. 52. col. 1. prima.
Voluntas beneplaciti divina adimpletur. ibidem.
Voluntas an possit vel cogi, vel necessitari. pagin. 52. columna secunda.
Voluntas beatifica Christi. pagin. 200. col. 1.
Voluntas intercedit inter carnem & spiritum. pag. 41. columna prima.
Voluntatis actio Deo tribuitur, cum à malo in bonum convertitur. pag. 57. col. 1. secunda.
Voluntatem cogi, repugnancia est: necessitari autem à Deo potest, necessitari tamen nunquam. pagin. 52. columna secunda.
Voluntate sola peccatur. pagina. 59. col. 1. secunda.
Votum suscipiendi baptismum in parentibus non sufficit parvulis. pagin. 124. col. 1.
Votum suscipiendi baptismum baptizandis solium prodest, si id illi habeant, non alij pro illis. ibidem.
Vox, sola fide iustificari, male audit apud Petrum & Iacobum. pagin. 163. columna secunda.

INDICIS FINIS.

ERRORS LUTHERA- ni. XXXV. Qui in hoc opere reprobantur.

- 1 **Q**UOD peccatū originale secundū propriam rationem culpæ manet in baptizato. pag. 32. col. 2.
- 2 Quod idem peccatum prohibetur illo præcepto de calogi. Non concupisces, ibidem. Sed latius. 36. & infra.
- 3 Quod Deus peccatum originale, dum remittit, non tollit. 35. columna prima.
- 4 Quod propter carnē cōcupiscentiam petimus in oratōe dñica, Dimitte nobis debita nostra. 38. col. 1.
- 5 Quod effectus peccati originalis sit uacare metu Dei, odium eius, & his similia. 41. col. 2.
- 6 Quod non est liberum arbitrium, sed omnia de necessitate absoluta eueniunt, ut dixerat Vutlephus. 46. columna prima.
- 7 Quod omnia à solo Deo in nobis fiunt, siue bona, siue mala ex necessitate, ibidem.
- 8 Quod liberum arbitrium sit figmentum in rebus, & titulus sine re, ibidem.
- 9 Quod Deus cogit nos ad peccandum. 57. col. 1.
- 10 Quod Deus sit tota causa operum nostrorum, nihil nobis agentibus. 59. col. 2.
- 11 Quod omnia opera, quæ fiunt in peccato, sunt peccata. 64. columna secunda.
- 12 Quod omnia præcepta tenentur ex charitate seruare, aliis impleto ipsa est peccatum. 75. col. 1.
- 13 Quod nulla est dispositio ad gratiam. 85. col. 1.
- 14 Quod sola fide iustificamur: reliqua uerò opera liberrima sunt, neque præcepta, neque prohibita: cum ceteris annexis. 98. col. 2.
- 15 Quod paruultis ante usum rationis necessarius sit actus fidei. 119. col. 2.
- 16 Quod non requiritur actualium poenitentia tanquam dispositio iustificationis. 13. col. 1.
- 17 Quod peccata actualia dum iustificamur non ita remittuntur, ut tollantur, sed id tantum quod non impuatur. pag. 153. columna secunda.
- 18 Quod nulla inhaeret nobis iustitia, per quam si-
mus formaliter iustitid est, accepti Deo, sed tantū ea per, quam facimus opera inchoat & imperfecta, infra. 155. col. 2.
- 19 Quod in prima iustificatione omnes efficiuntur eo qualiter iusti. 158. columna prima.
- 20 Quod iustitia nobis inherens non est ita perfecta, ut per ipsam simus uerè amici Dei. 153.
- 21 Quod uerbo solo Euangelico opus est ad salutem. 167. col. 1. & 99.
- 22 Quod homo sola iustificante fide implet totam legem. 168. col. 1.
- 23 Quod iustus à uinculo legis liberatus est. 169. columna prima.
- 24 Quod nulla est uirtus nisi fides: neq; ullum peccatum præter infidelitatem. 171. col. 2.
- 25 Quod opera externa secundæ tabule sunt hypocrisis. pag. 173. columna secunda.
- 26 Quod nullum est consilium, sed omnia sunt præcepta. pag. 174. columna secunda.
- 27 Quod nemo, quantumcunque iustus, neq; per gratiam Dei potest satisfacere legi. pag. 176. columna prima & secunda.
- 28 Quod iustus in omni bono opere peccat, quia est omisio præcepti dilectionis. 177. col. 1.
- 29 Quod nõ nos per auxilliū Dei implemus legem, sed Deus ipse. 179. columna secunda.
- 30 Quod non omnes implere possunt omnia, sed singulariter aliqua præcepta. 181. col. 2.
- 31 Quod idē opus est bonum & malū. pa. 187. col. 1.
- 32 Quod per fidem ita remittuntur omnia peccata, ut nulla sit necessaria satisfactio. pag. 192. col. 1.
- 33 Quod opera iusti per gratiā Dei facta nulla sine merita. 198. columna prima.
- 34 Quod quinis potest & debet certus esse suæ salutis, siue respectu suorum operum. 211. col. 1.
- 35 Quod quantum dubitet quis, an opera sua peccata sine, certus est tamen, non impuati sibi. 213. columna secunda.

Erratula sic castigabis.

Pag. 93. col. 1. in marg. lin. 12. manibus. leg. naturalibus.
Pag. 101. col. 2. in marg. lin. 15. conuincta. leg. conuicta.
Pag. 114. col. 1. lin. 18. crudelitate. leg. crudelitate.

FRATRIS DO-
MINICI SOTO SEGOVI-
ENSIS, ORDINIS PRÆDI-
CATORVM

De natura & gratia, Liber primus.

Ad sanctos patres Tridentinæ Synodi nuncu-
patoria Præfatio.

MTINAM hoc ab aquilone
excitatu incēdiū sacrosan-
cta œcumenica, & vsq; qua-
legitima Tridentina Syn-
nodus, non violentius ac pe-
riculosius ecclesiam Dei per-
uasisset, quam cui facile iam sit occursum iri.

Non enim tunc adeo me temere in mediū
pripuissem, quoad meam mecum reputassem
inopiam, tenuitatem consulissem, quid deni-
que ferre valeret humeri, habuissem explora-
tum. At cum tot iam ex partibus conflagrare
Christianorum orbem attoniti cōspiciamus,
tamq; inde multas dissiulisse scintillas, vt vix
fiat reliquus angulus vllus, qui non iam iā flā-
mā accepturus effumet, nihil sanē aliud quam
operæpretium duxerim, si citra delectum p
sua quisque virili, & quo fuerit diuinitus talen-
to donatus, vel tumultuariō obuiam properā-
tes, opem feramus omnes, vt si qua parte ho-
minum iam medullas exedit, ac cinesecit cor-
da, illud restinguere non sufficimus, saltē ne
latius emicare, scintillareq; pergat, demus o-
peram, hi vel maximē, qui de hac re cōscripti
huc sumus. In hoc enim meam etiam exi-
gnitatem ad vos Patres sanctissimi destinavit
Cæsar, si quod vobis forte qualecunq; obse-
quiū possem impendere. Quod si, vt summo
iure Christiani tenentur, ita huius sacri ordi-
nis dicto audientes omnes essent, satis nimirū
haberent, consulta vestra sanctissima audisse,
quibus obedienter parerent. Nam quid est,
quod œcumenico concilio, legitimē tum in-
dicto, tum cōgregato oblectari queat? Vbi se-
cūdum spiritum sanctum tres ex primoribus
sacri senatus reuerendissimi legati præfident,
digni equidē, q; vices vicarij Christi fungant.
Quib; duo quoq; alij eiusdē ordinis Cardina-
les, & clarissimi, & iidem sapientissimi asidēt.
Quō Christianorū principes, cum sanctis an-
tistitibus, oratores etiam suos delegarunt.
Quō denique terrarum vndique cuiusque gra-
dus ac dignitatis ecclesiasticæ iustissimus ac cō-
sultissimus coactus est numerus. At verō est
inter Patriarchę illi Lutheri errores hic vnus,

omnium causa & fomentum, vniuersorumq;
adeo pestilentissimus, vt nullum definiendis
terminandisq; fidei controuersijs publicum
iudicem admittat, cuius sit authoritati & iudi-
cio ab omnibus Christianis aufertulandum.

Isque Lutheranus eousque insedit animis, vt
post triginta annos inducijs, conuentibus &
colloquijs cum eis insumptos, animos iā mo-
do, antequam in concilio comparerent, despō-
derint, infandaq; arma sumpserint, contra pa-
rentem patriæ sacram maiestatem, contra ec-
clesiam Dei, contra veritatem euangelij. Vide
te proh dolor, spectatissimi patres, quō vnus
hominis obstinata cæcitas tandem euaserit.

Et quod maius est, magisque indolendum mi-
raculum, nunquā errores vlli, tam tenuē, exi-
lelq; seu vitæ sanctimoniam, seu doctrinā spe-
ctetis, progenitores & patronos habuerit.

Quoniam neque ouina saltem pelle obtekti,
neque ita multum arte instrukti. Et tamen vt
nulli vnquam in principem magis Christianę
reipublice extiterunt, nulli minori negotio
tam latē diffusi sunt, tamque animos non mo-
do indoctę plebis, verum procerum & prin-
cipum occuparunt Germanorum: reuera gen-
tis, cum rebus clarē gestis toto orbe celebrat
simæ, tum etiam, si non hanc plagam accepit
sent, religionis sanctimonia Christianissimæ.

Nisi miraculum nō est, vbi tam est in prom-
ptu naturalis causa? Docent licere, quod lubet
At fratres admonere institui, nō irritare: nam
charitas nō agit perperam. Quos eodem me-
cum sanguine regenuit Christus, eadem om-
nes charitate amplector. Veritatem euangeli-
cam alijs congratulor, quod agnoscant: alijs,
vt nō diutius ignorent, opto, à Deoq; immor-
tali imprecor. Eō præfertim, quod vtinam no-
stri non fuissent perditī mores, legumq; dissi-
pationes, vnde occasionem isti nacti sunt tan-
tę discessionis. Etenim quæ res nauigium Pe-
tri in has adegit cauces, nostrorum est ma-
lorum procella. Et nisi hanc prius sedatam cu-
remus, ne quicquam patres amplissimis rerū,
quam patimur perturbationem, componere,
& quibus iactamur, hæresum fluctus compe-
scere nitimini. Tametsi potuissent aduersarij,
perfonarum errata, citra iniuriam publicæ fi-
dei, taxare. Qualescunq; enim fuerint priuato-
rum hominum mores, legumq; abusus, tamē
veritas fidei, omni procul dubio vera est. Nā
diuina firmatq; adeo & sãcta est, & cui villo ex
odio vel prætextu contraire, nefandum im-
pietatis scelus est. Quō ergo ad initium, vnde
digressus sum, redeam, quanquam nō quinq;
ego talenta, nec reuera duo acceperim, quæ

Lutherano-
rum arma.

Lutherani
nō adeo po-
tentes.

Hæresis cas-
sa.

Lutherano-
rum incen-
dium latē po-
tet.

Lutheri er-
ror.

a amplia

amplis vsuris (iuxta euangeliū) duplicare valeam: at tanta mihi visa est horum tēporū neceſſitas, vt meticalus me nō nihil commouere cœperit, ne fortē vel vnum, quod ſecundum meam tenuē virtutem receperim, in terrā iam nūc deſodiā, quod nequitia mihi detur in die domini. Hanc ob rem poſt tam multos, eodē que præclaros viros, qui à nobis hos annos triſſima cum iſtis feliciter cōſſixere, opuſculum ego hoc de natura & gratia adornabam: mediatus ſi quid fortē mea valeret opera in hanc publicā cauſam cōferre. Porro aut̄ haud proſuſi ſimili argumento eundem titulum inſcripſi, quē aduerſus Pelagianos fecit Auguſt. Ille enim in libro de natura & grā. imbecillitatem duntaxat, inopiamq; intenderat demōſtrare læſi, vulneratq; liberi arbitrii: cui proinde neceſſaria oīno eſſet gratia CHRISTI. Ego vero Reuerēdiſſimi antiſtites, quō quinta ſexte que cōſultisſimis ſeſſionibus veſtris, que ſunt de originali peccato, & de iuſtificatione, ceu quandam apologiā circunſcriberem, altius rē ſtatui repetere, & proferre latius. Ita enim conouerſas, quæ nobis cū Lutheranis ſunt, explicationis diſſertū iri iudicavi, ſi nō eas præciſe, verum & materias vniuerſas, quæ quoquo pacto huic negotio inferuire poſſunt, ex ordine tractarē. Nempe ſi in vniuerſum diſquirerem, quid in officijs humanis natura noſtra cū generali influentia Dei efficere valeat: quidque deinde ſit, quod abſq; ſpeciali fauore & auxilio gratiæ nequeat. Idcirco naturā noſtram in quatuor ſtatus & habitus diſtinguendā duxi. Sanē vt hoīem in puris naturalibus mente ex cogitatū, in originali iuſtitiā reuera cōditum, in culpā inde collapſum, ac deniq; in gratiam poſtea reſtitutum depingere. Sed tamen in tres affines libellos diſtributio eſt operis. Quorum primo, qui eſt de tranſgreſſiōe hominis, tres priores ſtatus expediuius. In altero, qui eſt de iuſtificatione, cauſas vniuerſas, ac denique modos recōciliationis humanæ elucidavi m^o. In tertio deniq; de facultate iuſtificati hominis & certitudine gratiæ poſtremas diſputationes adiecimus. Vt primus ſit veluti quinta ſeſſionis cōmentarius: reliqui vero, ſextæ. His nāq; deliberatis, pleniter intelligere poſſumus, & vnde fuerit homo ſuo libero arbitrio deiectus, & quō fuerit inceps diuina gratia reuocatus. Cæterum ſtylo & ratione proceſſendi ac diſſerendi nō admodum ſumus ſcholasticam formam aſpernati. Tamen ſi haud neceſſariā, quā ſi ſcholasticorū nomē Lutheranis iniuſum & infame. Nam quid nō inde iſti ab initio deſignarunt, ex quo bellum hoc Eccleſias.

*Stylus ſcho-
laſticus non
eſt aſpernā-
dus.
Lutherano-
rum uſum
ciſ.*

ſiæ inferre cœperunt? Porro vt quosq; hominum ordines plurimum metuebāt, ita eodē, quō eorum aduerſus ſe authoritatē deſtingerent, maximis cœperunt inſectari odijs, cōuitijs proſcindere, & maledictis acerrimē inceſſere: atq; idē qualiſuſpectos hoſtes à ſuis colloquijs cōgreſſibusq; abigere. Hac de cauſa ſcholasticos theologos, velut publicam perniciem exhibant. Quoniā, vt in fabula eſt De moſthenis, non poſſunt pecuarii canes, quōd gregis ſint pugnatores, nō eſſe lupis inuiſi. Atqui ſi ſuperis placet, ac ſi eſſent ipſi, qui iura deberent ponere orbī, ita ſunt inter catholicos multi, q̄ eos audientes, queſtionarios poſt habent, philoſophiam abiciunt, & ſolis volunt linguarum ſerculis conuiuium inſtrui: vt pote quarū cognitione & ſubſidio arbitrarētur abſque Theſeo per ſe poſſe, cū ſanctorū Patrum, tūm etiam ſacræ paginæ adire volumina. Cui profeſſo malo (id quod coram veſtra ſanctitate i publica ſynodo declamaui) niſi ob uia publicitas occurratis, & vniuerſitates melius ſibi & bono publico cōſultum properēt, totum breui Chriſtianum orbē errores ebullire dolebimus. Quid ni? Vt quiſq; impēſiſſime ſtudet trilinguis euadere, t̄quam fabuloſo illo fonte proluſſet labra, ita maxima authoritate inter ſacrorum myſtas Trimegiſtus prodit. Nihil ſanē eſt, quod huic meæ inſancitæ dix prætexere velim. Nāq; & ingenitæ fateor alia me ratione ſtudia inſtituiſſe, q̄ vt linguas accuratiſſimē excolerēt: & ſi alterum optandū foret, mallem in præſentiarum ſpiritus Chriſtiano propinquū, q̄ eloquētiam Ciceronianæ proximam mihi dari. Neq; verō diſſiteor linguarum peritiam & cultum, cui noſtro æuo diligentius incumbitur, ſacris intelligendis biblijs magno vſui eſſe: id cuius nos. 2. de doctr. Chriſt. admonet Auguſt. Verūm hoc tñ vicisim perſuaſum contendo, quōd vt oculis ophthalmia laborans non protinus cerebro eruitur, ſed collyrijs propter eius optimā vſuram curatur: ita ſit res ſcholastica amputanda, nempe & à ſophiſmatum quidē nugis, & à metaphyſicorū vanis portentis repurganda, quibus eſt ſordibus apud nōnullos autores indignē ſcæ data: detur tamē ſumma opera, ne penitus depereat, ſed inſtauretur potius, niſi plurimos volumus, habere nomen: rarisſimos tamen, re eſſe theologos. Non adeō expreſſa extat in S. Patribus ratio hæc per queſtiones diſputandi: at cū fuerint ſummi philoſophi, planum eſt peripateticam hanc formā nouiſſe. Quæ ſanē quāuis non erat inter enarranda eloquia ſacræ neceſſaria, nihilominus apud

*Scholastica
Theologia
immeritō ab
ijcitur.*

*Lingarum
peritia ne-
ceſſaria.
Schol. theo-
log. repur-
ganda.*

*Patres phi-
loſophiā
cō-
ſti fuerit.*

apud August. & alios crebro se exherit. Et quod post illam ætatem in scholis theologorum recepta, ecquid eius negotium est, si via, ratione, & modo instituat, nisi ut fides per hanc artem saluberrima (quod ait. 14. de trinitat. August.) gignatur, nutriatur, defendatur & roboretur? Nam quæ potest perspicacior esse, comodioreq; ratio interpretandi, cum sanctorum dicta, tum maximè sacrorum eloquia, quam dum locus vnus in quæstionè mittitur: vnde materia subiecta ex suis causis explicata, verus depromitur sensus? Veluti est apud S. Thom. S. Bonauent. & reliquos perspicere. Est enim homo rationale animal, qui nulla idcirco vi magis, viaq; pollet, ad eruendam vndeque; veritatem, atque ex suis causis deducendam, quam rationatione & discussu. Atque adeo, vt rerum causas naturalè que disquirat, consequentia iudicet, conciliet cõtraria, in cognitum denique quiduis ex penitissimis latebris in lucè prodat, nulla re magis adiuuatur, quam congressibus, si ordine fiant, ceterisque scholasticis exercitijs. Adde quod naturam fides, non (vt illi autumant) auerfat: sed certè perficit. Quapropter vicaria se luce mutuo perfundunt. Nempe vt plurima nos fides eruditur naturæ secreta philosophis ante inaccessa, sic vicissim & intelligendis explicandisque mysterijs fidei plurimum cognitio rerum naturalium ancillatur. Eò potissimum, quod præter illa diuinorum arcana cætera omnia, nempe que ad leges, que ad virtutes & vitia, que ad officia humana, contractus, necessitudinesq; hominum attinèt (que sunt cuncta in republica Christiana cognita maximè necessaria) soli sunt scholastici, à quibus discutuntur & pertractantur. Quorū rationes magna ex parte philosophia subministrat. Sed aiunt philosophorum semper scholas hæresum fuisse officinas. Haud equidè difsiteor, dum fides in cunabulis infantiam agebat. Tunc enim quæ res erant supra, easdem sciolis contra naturā iudicabant. Hinc Arrius, Sabellius, & id genus monstra prodire. Hac de causa apud præfatos orthodoxos malè audit philosophia. Attamen nisi fuissent inter eos, qui philosophos ex ipsa etiam philosophia euincerēt, vix belluas illas sacris testimonijs, quæ in sinistrum sensum ab illis detorquebatur, superassent. Philosophos em̄ fuisse necesse erat, qui explicarent, vt non esset demonst ratio, quam Arrius inuictissimam censebat. Nempe quod si indiuidua essentia est pater, eademq; filius, pater sit persona filij. A philosophia falsus fuit Berengarius, qui nega-

bat accidentia sacramenti esse sine subiecto, quia repugnare hallucinabatur ipsi corū naturæ: quo nunc etiam Germanorum permulsi tenentur errore. Sed vera philosophia est, quæ edocet minimè id repugnare. Si fieri posset, vt nulli essent pseudophilosophi, qui hæreses progignerent, nulla fortè in hunc vsu necellaria esset philosophia, quæ hæreticorū ausum retunderet. Verum quàm est (auctore Paulo) necesse hæreses esse, tam necessarium existimauerim, philosophiã inter theologos conuouendam esse, qua sint iuxta verbum Petri, paratiore ad satisfactiõnem omni posseti rationem de ea que in nobis est spe. Est em̄ naturalis philosophiæ munus, supernaturalia fidei mysteria, nõ quidem demonstrare (quippe quæ ex solis sint diuinis testimonijs recepta) sed tamè explicare, & cõtra philosophos allerere: dum eorum eneruat defringitq; argumenta: ostendens, nihil aduersus nos eunere. Vnde & Paulus episcopum admonet, vt fidelem habeat sermonem, quò potens sit exhortari doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. Et sanè August. quãto sua dialectica & philosophia maius exhibuit ecclesiæ negotium, dum erat Manichæus, tantò fuit ei post ea aduersus hæreticos utilior. Theriacam philosophiam censeat circūspectissime senatus, que earūdem medetur viperarum moribus, ex quarum cõsicitur carnibus. Et quò semel finiam, quinã linguas, q̄ Germani exculitijs poluere? Qui Augustino & id genus Patribus legendis plus tẽporis insum pserunt? Qui pluries sacram paginam reuoluerūt? Quid ergo restet illis causæ tam plurium errorū, q̄ quod theologiã scholasticã neglexerint? Ex cuius ignorantia oēs dimanasse, facile erit rem pendenti cõijcere. Profectò simul, apud eosdẽ que cõpere, & linguarū cultura, & scholasticæ rationis cõceptus, & hæresum turba. Nescio viri Patres, quò me longiùs, q̄ putarã, surripuerit dicendi calor. Boni tamè pro vestra clementia consulte: quoniã paucioribus effari nequim, scholasticis tractationib; & medio sublatis, q̄ rei temã theologice. Ne vos tamè viri sacri hac mea inepta ploquedi plixitate diutiùs obtundã, hoc qualescūq; munusculū accipite, persequi, castigatè, & p summa auctoritate vestra reformatè. Nã cui alij quàm vobis ecclesiæ lumina, vestrorū apologiã cõcretorum nuncuparem? Agite vt cõpistis. Obsequimini spiritui sancto. Honori apostolicæ sedis, vbi sanctissimum ecclesiæ caput re fidet, consulite. Familix vestræ, Christiano inquam orbi, sanguine CHR I S T I seruato, p-

1. Cor. 11.

1. Petr. 3.

philosophiæ
munus.

Tit. 1.

Philosofia
theriã
ce ampara
tur.Que fuerit
causa Luthe
ranis erroris
di.

a 2 spicite:

August. 14
de trinitat.Homini in
genita est
ratiocinatio.Fides natu
ra perfectiophilosophia
quandoque
nocet, sed
rursus pro
deit.

Zelus Cæsarum.

spicite: qui intenta in vos ora tenet, expansas
 que manus: ut hanc, quæ reliqua est, fidei scin
 tillam excitetis, Christianos principes audite
 hoc à vobis obnixè flagitantes, qui de hac cau
 la sedetis iudices, zelus, officiiq; inuictissimi
 Cæsaris haud per vos sanctissimo suo sine de
 fraudetur. Qui nõ modò in hanc eandem cau
 sam, fortunas omnes, exercitus, regna utique
 exposuit, sed quò fidè suà, quã CHRISTO
 obtrinxerat, liberaret, vitam in caltris, pro di
 gnos armis, iaculis utiq; sulphureis obiecit:
 fama ad gloriã diuini nominis, sempiterna.
 Nanque si hoc loco Christianam Rempubli
 cam relinquitis, cum neque fides in tanto pe
 riculo durare diu, neque mundus ea extincta
 possit esse superstes, in timorem nos certum
 conijctis, ne hæc tam latè patens diffectio ea
 sit ipsa, de qua scriptum nobis curauit Apo
 stolus, prænuntiam fore appropinquantis re
 rum suis.

2. Thess. 2. cap. A.

De nominibus, natura, & gratia.

CAP. II.

Nanè verò de natura, & gratia di
 sputatione instituentibus operæ
 pretium primũ est, res horum no
 minũ exponere. Naturæ em̃ voce
 in præsentiarũ facultatè designamus naturalè
 liberi arbitrii ad bene agendum, atq; nomine
 gratiæ, auxiliũ, dorãq; nobis diuinitus suffic
 èta ad ea officia, quibus ineundis & perficien
 dis natura nõ sufficit. Vbi hoc animaduerten
 dum est, qd influxus cõcurfusq; Dei generalis
 quãuis sit diuinæ maiestati spontaneus, ac vo
 luntarius, ad vniuersalè pertinens providen
 tiam, tũ quia in ipsa statim rerũ cõditione, ita
 cũ rerum natura cõcurrere pepigit, ut res sine
 ret (qd ait. 3. de trini. Aug.) suis motibus natu
 ralibus agere, inter causas naturales annume
 ratũ: quasi sit naturæ debitus. Ut em̃ Dei fue
 rit misericordia, naturas rerũ ex nihilo conde
 re, veritatem suę singulis virtutes & qualitates
 debet, ælis nimirũ, lux homini, ratio & sen
 sus: alijsq; alia. Et pari fermè rõne, cõcurfus il
 le generalis debitus est, quãdiu durauerit, vni
 uerso. Quocirca vbi aiunt, & philosophi, &
 theologi, solè à natura illuminari, calos natu
 raliter circũferri, ignè suapte natura exurere,
 atq; his familia, noie naturę efficientiã Dei ge
 neralè cõplectũtur: sanè qui nõ solum dat
 vnicuiq; formã efficiendi, agendiq; virtutè: sed v
 niuersã tum sustinet, ut sint: tum mouet, ut a
 gant. Quæ autè homo illo adiutus modò ne
 quit, illa aut naturæ repugnat suæ, aut super
 naturali auxilio obtinet. Atq; hoc nuncupat
 auxilium gratiæ: quasi nõ naturæ debitu, sed

Natura.

Concurfus Dei generalis.

Augustin.

gratuitò collatum. Quã nimirũ phrasi vtitur *Auxilium*
 Apostolus, vbi ait: Et q operatur, merces non *grate.*
 imputat secundũ gratiã, sed secundũ debitu. *Paul. Ro. 4.*
 Quasi opera quæ ita sunt in nostro arbitrio
 posita, ut solo influxu generali Dei valeamus
 perficere, nostra ipsorum sint, de quibus pro
 inde nobis, ceu de proprijs meritis, debetur
 merces. Itaq; si misericordiã dei spectes, hanc
 rerum machinam, cum ex nihilo effingentis,
 tum continenter sustētantis, naturalia cūcta
 agnosces, opera esse gratiæ. At verò vbiqunq;
 gratiã in sacra pagina, in Paulo præferim le
 gimus, tali nomine donum venit, naturę ipsi
 præter suum debitu, superlatum exultus ad
 agendum opus supernaturale. Nanq; natu
 ralia munerã, licet non sint debita personæ
 quasi ipsa meruerit, sunt tamen modo quodã
 debita naturæ: supernaturalia vero, nec perso
 næ, nec naturæ: & ideo simpliciter dicuntur
 gratiæ. Huius deniq; discerniculi iudiciũ ac
 cipe. Naturale & miraculosum è regione op
 ponũtur: vbi autem Deus naturalibus causis
 influentiã illam subtrahit vniuersalem (vt i
 olim fecit & soli gradum sistenti, & Babylo
 ni cogni nihil lædenti puero); miraculum cen
 setur: est ergo influentia, illa naturalis causa.
 De auxilio verò speciali aliter loquimur. Nã
 quòd aliorũ Deus misereatur, alios verò inda
 ret, nõ miraculum reputamus, sed incompre
 hensibile iudicium eius. Hoc ipsum August.
 agnouit, vt plerq; omnia, quæ in argumen
 tum huius operis excogitari possunt. Quem
 propterea nil mirum, si fermè vnicum cory
 phæum identidem hic fumus, præ ceteris Pa
 phæus in ar
 tribus accersuri, Sicuti & ex scholasticis cre
 gu. de natu
 briorum sumus consulturi diuum Thomam, & gra.
 qui reliquis copiosius de hisce rebus, limatus
 que disserit. Ille super Psal. 144. Quædam, in
 quit, est Dei gratia, qua Deus fecit, seu creauit
 nos. Altera, qua refecit, seu redemit nos. Et
 paulò post. Pelagius Deo quidem tribuit, qua
 est: & in hoc rectè sentit: sibi verò, quòd iust
 Pelagi⁹ gra
 est: & in hoc sua sententiã ipsum fallit. Hęc Au
 tia Dei nou
 gust. Eo enim præcisè intellectu fatebatur Pe
 bis collata
 lagius gratia Dei nos iustificari, quòd vires na
 turalia iate
 turales aiebat esse gratuitò nobis ingenitas: tur.
 non tamen quòd præter illas indigeremus
 Quid sit Pe
 nouo auxilio gratiæ. Id quòd acrius repre
 lagio gratia
 hēdit idem Augustinus, in epistola quinque
 dei nos iusti
 episcoporum ad Innocentium, quæ est. 95. ficari.
 his verbis. Etsi quadam non improbanda
 Aug. in epi
 ratione, dicitur gratia Dei, qua creati sumus
 stola quinq;
 vt non nihil essemus, nec ita essemus aliquid, episcopo ad
 vt cadauer, quod non viuat, & arbor, quæ
 Innocentiũ.
 non sentit, aut pecus, quod nõ intelligit, sed
 homines,

D. Tho. 1. 2. q. 3. arti. 1. ad. 2.

Miraculũ.

iosue. 10. Daniell. 3.

Pelagi⁹ gra
tia Dei nou
bis collata
turalia iate
turales aiebat esse gratuitò nobis ingenitas: tur.
Quid sit Pe
lagio gratia
dei nos iusti
ficari.
Aug. in epi
stola quinq;
episcopo ad
Innocentiũ.

homines, qui & essemus, & viueremus, & sentiremus, & intelligeremus: & de hoc tanto beneficio creatori nostro gratias agere debemus: unde merito & ista gratia dici potest, quia non præceditium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est. Alia est tamen, qua prædestinati vocamur, iustificamur, glorificamur. Et de hac, inquit, quæstio erat cum Pelagio, quando compellebatur, ne diceret, gratiam secundum opera nostra & merita dari. Et in episto. ad Sixtum. 2. quæ est ordine. 105. Cum ab istis, inquit (scilicet Pelagianis) quaeritur, quam gratiam cogitaret Pelagius, quando anathematizabat eos, qui dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari: respondent, cogitasse ipsam humanam naturam, in qua conditi sumus. Neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus ut essemus. Sed abiciatur (ait) à Christianorum cordibus ista fallacia: nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati fauus, ut homines essemus, sed qua iustificati sumus, ut homines iusti essemus. Ista est enim gratia per IESVM CHRISTVM dominum nostrum. Etenim CHRISTVS non pro nullis, ut homines conderentur, sed pro impijs mortuus est, ut iustificarentur. Haec tenet August. Colligamus ergo, quod quauis naturalia beneficia, gratia etiam nomenclaturam habeant, vbi uicque tamen simpliciter de gratia habetur sermo (nisi contextus aliorum peculiariter diuerterit) beneficium IESV CHRISTI seruatoris nostri subauditur, in nostram nobis salutem impensum.

Angu. in Epist. ad Sixtum.

Collectio de nomine gratia.

Ephe. 2. Gratia nomen. Paul. Rom. 4. 11.

Duo de istis extremis erroribus.

De qua ait Paul. Gratis estis saluati per fidem & hoc non ex uobis: Dei enim donum est. Unde et si aliqua speciatim ab effectu fortiatu nomen, ut nuncupetur gratia gratificans, seu gratum faciens, omnis tamen gratia à priuatione præcedentis causæ tale fortitur nomen: nempe quod non ex debito, sed gratis donetur. Quo & Paulus alludit, ubi è regione opposuit Non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et iterum, Si gratia, non ex operibus: alioqui gratia iam non est gratia. Et talis est oppositio naturæ & gratia, de quibus hanc adoramus tractationem. Quæ uero res sit gratia, libr. 2. cõmodius examinauimus, capit. 3. ¶ Quo autem in litem nos influemus, quam Lutherani nobis intendunt, duo semper ecclesiæ Dei extiterunt de nostra iustificatione contraria pericula. Porro alterum ab ijs, qui in gratiam Dei, diuinumque honorè iniuri, libero arbitrio nostrisq; operibus plus iusto concesserunt. Quos Paulus Apostolus sæpe

& sæpius pudèdi euincit erroris, & ueluti qui sint in Deum impudenter contumeliosi, ita de illis ubiq; pronunciat. Hunc errorem post annos quadringentos famosus ille Pelagius refulcitauit. Alterum uero ab ijs iniectum est ecclesiæ periculum, qui gratia Dei intantum dese rebant, ut liberum ferè arbitrium tollerent: dicentes, Deum in nobis iustitiam sine nobis operari. Ideoq; sola nobis opus esse fide, qua misericordiam Dei apprehendamus. Cætera uero opera haud esse necessaria: dicente Paulo, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus. & hoc genus quam plurima. Contra quos (ut ait August. de fide & operibus.) Petrus & reliqui apostoli scripsere, eisdemq; proinde appellat Petrus deprauatores epistolarum Pauli, ut lib. 2. cap. vii. explicatius enarrabimus. Inter hos autem scopulos sacrosancta mater ecclesiæ, aura spiritus sancti aspirata, ita liberum arbitrium adstruit, ut ei tamen infirmo & egeno necessariam iudicet gratiam Dei. At uero ita vicissim gratiam extollit, ut liberum arbitrium sublatum nolit, sed cooperatione nostra opus esse uelit in iustificatione, & operibus deinceps nostris, quibus iusti iustificemur adhuc. Igitur Martinus Lutherus inter errores alios, quos multorum generu disseminauit, non modò in hanc secundam partem, à Pelagio, diuersam, inclinauit, sed accessione prægrandem fecit. Eò enim usque per peccatum primi parentis prosterna tam uult naturam nostram, & uiribus exhaustam, ut nulla nobis inde fuerit reliqua libertas ad bonum. Unde innumera confingit môstra, de peccato originali, de libero arbitrio, de que iustificatione, & operibus nostris. Ut hæc autem ex suis causis dilucidè expenderentur, materias omnes de natura & gratia pertractare constituimus: ut ubi quisq; incidet locus aduersus Lutheranos, illic eundem luculentiùs discuteremus. At uero cù extrema prænotione medij plurimum innotescant, tam supernaturalis felicissimusq; status gratia, quam culpa etiam miserimus habitus ex naturali nostra cõditiõne quæ maximè dinoscitur, & ideo non aliud quæ idoneum me inde dicendi initiu inuenisse arbitratus sum, si quatuor homines, quos paulò antè dicebam, statibus, & qualitatibus differetes, ob oculos primum omnium posuissem. In quibus toto opere patefacerem quousq; natura nostra proprijs uiribus in morum cultura progrediatur, & ubi nisi auxilio gratia peculiari suffulta, deficiat. Erit autè sermè operis scopus & thema, duorum saltem librorum, dilucidatio huius uerbi, quod sym-

Pelagius.

Aug. de fide & op. cap. tit. 14.

Ecclesiæ catholice sententia.

Martinus Lutherus.

Quæ uerbo minù statet.

*Distinguen-
dū est inter
ea quæ sunt
fidei, et ea quæ
sunt in opi-
nionē.*

bolū, in fineq; est Christiani. **FIDES, QVÆ
PER CHARITATEM OPERATUR.**
Nam et si de hac voce inter nos cōueniat & ad-
uersarios, nimirum fide iustificatiōem fieri,
quæ per charitatem operatur, re differt nihilo-
minus plurimum. ¶ Sed hoc præterea in vesti-
bulo statim disputationis nostræ cōsumimus ad-
monendum, nempe quod in omnibus contro-
uersis distinguenda ea sunt, de quibus citra
iniuriam fidei, variè diuersq; sentire cuiq; li-
berum est: ut pote quæ in opinionibus versa-
ri permittit ecclesia catholica, ab his de quibus
dicitur, an sint scripturis canonicis dillo-
na, nec ne. Id profectò à quo (ut pace vtrorū
que dixim) aduersariis fortè minus, sed ne-
que nostris satis cautum est. Nam Lutherani
quæcūq; doctrinā in aliquo fortè doctorum
nostrorū offendant, ac si tota schola apud nos
theologorū eam pro fide sustineret, ita acriter
impetunt & oppugnant, suisq; populis per-
suadere student, eam esse fidem nostram: cum
tamen cōplures earum nullius probabilitatis
apud graues doctores inter nos habeantur.
Cōtra nōnulli ex nostris opinionē quamlibet
suae familiæ adeo mordicus propugnant, ac si
ex illa conuicta periculum immineret ortho-
doxæ fidei. Non ergo ubi de fide agitur, ple-
bè opinionibus & placitis huius alius ue scho-
læ vexemus. De quibus satis fuerit intra gym-
nasia disputare. Verū quæ ad **CHRISTI** fi-
dem attinent, ea penitus sint, quæ cum mode-
stia & charitate discutiamus: quo ad miseri-
cordia Dei vnus sit nobis cōsensus fidei, eidē-
que paream⁹ ecclesiæ. Vbi qui prius esse haud
quaquam potest, futurus est discordiarū finis.
Quod si cuiuspiā sententiā doctoris (quod se-
pissimè est necessariū) probare magis vsu vene-
rit, admonitis faciamus lectores, suasionē
esse humanā, non diuinam persuasionem.

*De homine in puris naturalibus men-
te concepto. Cap. III.*

Hgitur licet nūquam fuerit, nec ex
lege posita esse possit extra cul-
pam & gratiam in mera sua natu-
ra creatus, & relictus homo, conci-
pere illum tamen animo & effingere nihil ve-
tat, clarioris disputationis gratia. Faciamus ita
que imaginando, ut homo hunc in modū natu-
ralis à Deo sit creatus: utpote rationale ani-
mal, absq; culpa & gratia, & quouis superna-
turali dono. De homine huiusmodi, qualem
penitus philosophi agnouerunt, tria meditari
possamus. Primum quod suaapte natura inter
angulos & inferiores creaturas medius sit, at-

*Homo in pu-
ris naturali-
bus.*

*Prima cōf-
ditatio de*

que adeo ex anima rationali & corpore con-
stans, duabus polleret partibus & virtutibus, puris natura-
sensu scilicet & ratione. Noie sensus, philosopho-
rum more, partem totam sensilem nuncu-
pamus: id est, cognoscitiuā & appetitiuā: scitu-
& rationis vocabulo, partem rationalem:
ut intellectum cum voluntate. Ita enim Arist.
2. Ethic. dissectat in homine partes binas, eam
videlicet, quæ est rationis compos, atq; sensi-
lem alterā, brutam utiq; atq; ratiōis expertē,
quæ (ut. 1. Polit. docuit) rationi obedit: nō qu-
dem seruitio despotico, uti seruus domino, sed
cū nō sit sui iuris, nō habet remittendi facul-
tatem (hoc enim pacto sola corporea mēbra
inferuiunt animo) sed obsequio politico & re-
gali: uti ciuis parat princepi, utpote in cui⁹ est
arbitrio, nō illi obtemperare. Ex his cōsequens
palam fit, iustā illam, cuius meminit Apосто-
ad Galat. ut caro concupiscat aduersus spiritū,
& spiritus aduersus carnem, esse homini à na-
tura ingentā: sanè quæ ex his diuersarijs par-
tibus innascitur. Igitur quid nomen concupi-
scentiæ (quod in subsequētib; crebrò recur-
ret) significet, ex naturali hominis potētia (ni
si rectius dixerim impotentia) venādum est.
Vt hic adnotare incipiat sapiens lector, q̄ sit
philosophia naturalis, sacris literis, ac rebus fi-
dei intelligendis adminiculo. Etenim cū pars
sensitiua, vim vtramq; cōprehendat, porro co-
gnoscitiuam & appetitiuā, appetitus tamē so-
lus est, qui inter theologos nomen habet sen-
sualitatis. Sumitur enim hoc nomen à sensuali
motu, ut. 1. 2. de trinit. ait August. eò quod sen-
sualitas hominē extra rationis metas ad sensi-
bilia, quæ ad corpus pertinent, tum pelliceat,
tum etiam concitet. Sicuti à suo actū denomi-
natur potētia, ut à visione visus. Mouere autē
nō tam proprie competit cognoscitiuæ potē-
tiæ, q̄ appetitiuæ. Cuius rationem perq̄ doctē
subijcit S. Tho. q. 8. 1. in. 1. p. Ideo quod cū
operatio apprehensiuæ perficiatur in receptio-
ne obiecti, appetitiuæ verò in eo quod incli-
natur & fertur in obiectum, illa, quietis, hæc ve-
rò assimilatur motui. Atqui et si appetitus hu-
iusmodi in duas à philosophis dissectus sit par-
tes: primā quidē concupiscibile, qua in ea pro-
pendimus, quæ cōueniunt, eaq; renuimus, quæ
nobis aduersantur, alteram verò irascibilem,
qua resistimus obliuentibus, & his quæ deter-
rent, ne conuenientia prosequamur, totus ni-
hilominus animalis appetitus, nomen habet
concupiscentiæ. Ex eo quantū conicio, quod
pars concupiscibilis, fundamentum est & finis
irascibilis. Nunquam enim aggredimur tri-
stia & ardua, nisi propter ea quæ nos amica de-
lectant.

*Aristo. 2.
Ethic.*

1. Polit. c. 2

*Cōcupiscen-
tia carnis ad-
uersus spiri-
tum hominu
naturalis.*

Sensualitas.

*d. Thom. 1
p. q. 8. 1. ar.
motu, ut. 1. 2. de trinit. ait August. eò quod sen-
sualitas*

*S. Tho. in. 1
p. q. 8. 1.*

*Concupiscē-
tia.*

lectant, Vt nunquam quis hostem aggreditur ira, nisi quia in eo nocet, quod cupit in pace possidere. Est ergo concupiscentia, seclusa etiã Adã, & iustitia, & culpa, nobis natiuus morbus, genuinumq; malum, vt cap. 13. infra latius executi sumus. An verò ex peccato aucta fuerit, nihil modo definimus. ¶ Secundum quod

Secunda cõsideratio.

Eccle. 15.

D. Thom.

1. p. q. 93.

art. 4.

Triplex imago Dei

in homine.

D. Mas. lib.

2. ca. 12

Rõ natura-

lis.

Facies Dei.

Psal. 4.

Genes. 1.

S. T. 1. p. q.

96. art. 1.

Non bõ pro-

pter mundũ

sed mundũ

propter ho-

minẽ.

Angelus, et

homo.

2. phyc. 2

tex. 24.

de homine illo considerare licet, est, quod cũ esset animal rationale, polleret vtiq; ratione ac libero arbitrio: secundũ illud eccle. 15. Fecit Deus ab initio hominẽ, & reliquit eum in manu consilij sui. Est nanq; homo suapte natura ea ratione ad imaginem Dei factus, quod intellectu polleret, atq; memoria & voluntate. Trinam enim S. Patres speculantur in homine diuinam imaginẽ: nempe creatiõis per naturam, recreationis per gratiam, & glorificationis per beatricem illam visionẽ patriæ. Vnde Damasc. Quod secundũ imaginem (inquit) est, intellectuale, significat, & arbitrio liberum quod est per se potestatiũ. Hęc ille. Est etẽ illud ad alius imaginẽ expressum, quod nõ solum cætera membra, verũ faciem eius exhibet, & representat: facies autem & vultus Dei mens eius est, & voluntatis libertas. Ob idq; cũ in reliquum creaturarũ vulgus, quippe quę esse tantum habeant, aut sine mente vitam, ve stigium Dei sit penitus (vt impressio pulueris quæ pedem, nõ faciem refert) homo post angelum, est, qui suapte natura faciem Dei, vt cũ quæ representat: iuxta illud Psalm. Signatũ est super nos lumen vultus tui domine. Id qđ Gen. 1. explicatè significatur, vbi ait Deus, Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli. Acti dixisset, Hominẽ faciamus, qui iudicio, vti nos, præstet, & arbitrij vsu valeat: atq; adeo cũ sui, suarumq; actionum dominium habeat, pecoribus, cæterisq; rebus ratione carentibus perinde dominetur. Vnde S. Tho. 1. p. q. 96. omnia, inquit, animalia sunt homini naturaliter subiecta. Primò quia inferiora sunt propter superiora. Secundò quia superiora sunt à quibus debet inferiora gubernari. Et tertio propter viuieralem omnium prudentiã, quæ viget in homine. Hęc ille. Haud tamen subinde cogitatio quempiam subeat, eã fuisse Deo causam condendi hominis ex animo & corpore, vt mundi colonus esset, cæterisq; animantibus, & rebus inanimis præficeretur: quoniam non propter mundum homo, sed mundus propter hominem, quã latè patet fabricatus est. Id quod Aristot. & principes philosophi, natura magistra, prædocti sunt: & nos inter enarrandum locum illum Pauli, quod in

uisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, conspiciuntur, subtilius elucidauimus. Cũ enim, auctore in de diui. no. Dionysio, bonum suapte natura sui sit ipsius diffusiuum, duas Deus substantias sui capaces statuit effingere, cum quibus diuinam suam felicitatem communicaret: sanè vt eas sui ipsius amore & conspectu bearet, quibus est ipse beatus. At propter incorporeũ angelum, nullo opus fuerat corpore mundo, sed solum propter hominem, cuius proinde seruitium est, quantacunque est cælorum, astrorum, & elementorum moles, ex hisque mixtorum numero sissima supellex. ¶ Tertia ergo fuerit de nostro isto physico homine cõsideratio. Nempe duos esse hominis fines: aliterum qui suæ cõmensuratus est naturali virtuti, & facultati, siue qua parte ad intellectum spectat, siue qua pertinet ad voluntatem: alterum verò qui eius virtutem excedit. Intellectus naturalis obiectum in hac vita est ens, vel quod sensibus obiectum est, vel quatenus per abstractionem à sensibilibus conspicitur. Ratio quã in promptu ipsa suggerit natura, est, quod cum anima nostra sit actus corporis, necesse est nostram cognitionem à sensu nichilari, & intellectu perfici. Vnde est axioma illud Aristot. Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Quocirca cũ intellectus potẽtia sit immaterialis, potens est ex præsentatis effectibus ad supernas, spiritualesq; causas contemplandas mentis oculos erigere. Hoc autem & perparum ad præsentẽ rem pertinet, & erit fortè legẽtibus insuauẽ, aliarum rerum audis. At quatenus ad humanam voluntatem, liberumq; atinet arbitrium (id cuius frequens iustura nobis est mentio) animaduertẽdum est, quod cum homo sit rationale animal, finis eius naturalissimus est operari semper secundũ

Tertia cõsideratio. Duplex finis hominis.

Obiectũ in intellectu.

Axioma Aristot. 3. de An. tex. 39

Naturalis est lã operari secundũ rationem.

Homo aial politicum. 1. polit. ca. 2

Ciuiliũ legũ constitutio.

rationem, id est, omnia agere propter honestum, quando, & vbi oportet, secundũ prudẽtẽ regulas, à ratione prescriptas. Suorum autem finis officiorum in hac vita, est, pax, tranquillitasq; status Reipublicæ. Est enim homo politicum animal, natum in societate viuere, ob idq; suapte natura in hoc propensum, vt ea se ratione gerat, primũ respectu sui, mox respectu familiaris, ac demum respectu ciuium, qua ratione pax in Republica, charitas, & beneuolentia perpetuò constet. Hunc penitus finem philosophi naturales speculati sunt. In hunc positæ sunt ciuiles leges, ordinesq; & magistratus in Republica constituti. Nec solum aistruimus, agere secundũ rationem natium esse homini: veluti aibus, volare: natant, piscibus: terrestribusq; animalibus, gra-

di. Hæc enim non sunt fines, sed opera media, quibus consequuntur finem, puta victu, vt uiuant. Sed dicimus, finem esse & scopum, in quem nos natura produxit. Sicuti natura rei grauis est, moueri ad centrum: leuis, sursum ferri: solis, illuminare: ignis, exurere. Nec ista est propositio, quæ periuaderi opus habeat, sed postulatio, quam dicunt dialectici, quæ ex ipsa diffinitione hominis statim liquet. Hoc enim ipsum pollet, animal rationale, quod animal in hoc natum, vt ratione uiuat. Verum tamen ita est munus hoc nobis innatum à natura, vt tamen sensualitas nobis sit impedimento, ne semper id præstare possimus, ad quod nati sumus. Nam, vt in prima consideratione dicebamus, appetitus qui suo pte ingenio præter rationis iussum impetu fertur in sua obiecta, aut rationem post se præcipitat, aut negotium, molestiamq; illi facit renitenti. ¶ Sed hic quispiam merito percontetur. Si natura sensualitatis est contra rationem agere, & sensualitas ipsa in natura inest penitus hominis, cur non dicamus perinde naturale esse homini, agere contra rationem, atque agere secundum rationem? Ratio conspicua est, & manifestata. Namq; cum operari secundum rationem competat homini ratione formæ, à supremo que eius gradu, vnde fortitur speciem: agere autem contra rationem, obtingat ratione matricis, nempe ab infimo gradu, communi sibi cum brutis (quod est sensitiuum) merito illud iudicatur esse ei simpliciter naturale, hoc verò naturale secundum quid, id est, secundum sensualitatem, simpliciter autem contra naturam. Tametsi, esse corporeum, mortalem, sensitiuum, & talia, licet prædicentur ratione matricis, quia tamen nihil præ se ferunt contra rationem, simpliciter enunciantur de homine. Atqui & in Paulo reperitur etiam genus hoc loquendi: vbi ait, Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Id enim mali, quod succumbente ratione, volentes facimus, dicimus simpliciter nos facere, ea autem illecebra, quæ renuente voluntate, est in concupiscentia, haud nostra est propria, sed ipsius sensualitatis. Quam propterea supra non appellauimus bonum naturæ, sed malum eius, & vitium, & morbum: vt infra cap. 3. explicatius liquebit. Qua etiam de re, virtutes omnes, etiam secundum philosophos, vt author est August. 1. 4. de Ciui. dei, & S. Tho. 1. 2. q. 1. sunt secundum naturam hominis: vitia vero vniuersa, contra naturam. Vnde. 4. c. de diu. no. Dionysius. Bonum, inquit, hominis est, secundum rationem esse, malum

Dubitatio.

Rom. 7.

Aug. 14. de Ciui. dei.

Dionys.

aut, præter rationem. Et hæc de illo fine hois, qui viribus naturæ nostræ cõmensuratur. Est vt *Pink natao* runt in finis nobis alter, virtutis, vitæq; naturæ *re nostra* nostræ longius exuperans, quæ vt à nobis possit excellens. vel cognitione, ne dum re ipsa pertingit, id cõsistit in Dei summæ amati per facilem visionem cõprehensione. Hæc enim (inquit veritas ipsa) vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Quod est, vt te in hac vita fide cognoscentes, spe appetant, charitate excolant, quibus te tã dem officijs deamatum videndo cõprehendat. Est namq; visio, præmium fidei: iuxta illud, *visio beatus* Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: eademq; simul est, quæ spem terminat, cõprehensio. Nã sic currite, inquit, vt cõprehendatis. Quare vt iustus hic ex fide viuat, sanè dum spe eorum quæ visus est, *Iustus ex fide uiuit.* iusta operatur, ita & beatus visione illic viuat, dum cõspectu sperat amatiq; Dei satiabitur. Atq; adeo, vt vita hic æterna à cognitione dei exordium sumit, ita & illic cognitione perficitur. Sed nõ est hic locus cõcertandi, vtro in ætã beatitudo cõsistat. Est verum tamen vterque intellectus, scilicet, & voluntatis, necessarius quod satis in præsentia nobis est.

Quenam officia homo in puris naturalibus præstare possit. Cap. IIII.

PER hæc cõmunita nobis via est, ad inuestigandum, quid homo ille naturaliter possit, quidq; minimè, si auxilio esset gratiæ destitutus. Hoc enim propositum nobis est de sinulo hominis statu differere. Quod per tres hic conclusiones, ex præfatis tribus confyde rationibus appedentes, constabit facili. Prima. Possit tunc ille homo solo generali auxilio Dei suffultus, & vnam primam rerum cõditricem causam nosse, & ea quæ naturale ius de officijs, virtutibusque humanis, docet tum per noscere, tum etiam quandoq; vsu & more præstare. Neq; verò est, vt velimus in præsentia conclusionem hanc ex omnibus suis causis demonstrare. Nam cum de hoc homine quem fingimus, nihil, vel in sacra pagina, vel apud S. Patres scriptum sit, commodius elucidabitur cap. 20. vbi de homine in originali culpa, eadem altius repeteda est nobis quæ sitio. Modò interim satis fuerit, rationem naturalem subijcere. Quæ quantum ad cognitionem, talis est. Natura est effectarum reru, vt suas que causas repræsentent, ingentitque est homini (vt paulò antè dicebamus) *ex præ-*

1. Cõclusio

ex præſentis effectus cauſa rimari: qua ratione ſunt cauſæ. Cùm ergo Deus prima ſit rerum omnium, quas ſentimus, cauſa, & ſupremus finis, poterit homo ad eius notiã per hæc viſibilia promoueri. Attamen conſyderandum eſt, quod cùm Deus nihil agat in rebus, quatenus trinus, ſed quatenus vnus (quo nam vt dictum eſt) à theologis, opera trinitatis indiuiſa ſunt extra) non cognofcitur ex rebus in quantum trinus, ſed in quantum vna ſumma cauſa, & finis, vnde omnia dimanant, & quo omnia, ſuo quodq; modo & ordine, appetitu tendunt. Et hoc eſt quod ait Apoſtolus inter obiurgandum philoſophos. Quia quod notum eſt Dei, id eſt, acumine naturali de Deo eſt cognofcibile, manifeſtum eſt illis. Deus enim illis manifeſtauit. Et quod loquatur de manifeſtatione per lumen naturæ, planè liquet ex eo, quod ſequitur. Inuiſibilia enim ipſiſ à creatura mundi, per ea que facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Hæc enim ſunt, quæ de Deo per creaturas patefacit naturæ radius: nempe, vt ſit vnus, ſempiternæ virtutis, ſapiens, bonus, & cætera quæ hæc mundi machina mole ſua, ordine, & pulchritudine, conſtitetur de illo & prædicat. Cœli enim emanant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. In quibus proinde philoſophi naturales Deum optimum ſpeculati ſunt. Neque id tantum de Deo agnouerit, ſed eunſta propter hominem eſſe, & moueri: hominem verò propter primam cauſam, quæ eſt ſummus omnium finis. Et ideo cauſæ illi ſupernæ obedientiam, & rebus bene geſtis cultum ab homine debere. Atque eadem luce naturali diſcernere homo ille potuit inter bonum, & malum: honeſtum, & turpe: illaq; prima vitæ humanæ elementa notiſſima cernere. Id facias alijs, quod tibi vis fieri: idq; ne facias, quæ neque velis tibi. Poteratq; demum noſſe hominem eſſe animal politicum, officiaq; ſubinde alios eſſe alijs debere, quibus pax, tranquillaq; Reſpublica inter eos conſiſteret. Ex hoc priori membro conſiſtionis de cognitione, conſequens, & alterum ſit. Sanè quòd valeret homo ille in puris naturalibus, quanuis originali, ſeu iuſtitia, ſeu culpa ſemota, ſolo nutu generali Dei opus aliquod honeſtum quandoque efficere, & quod eſſet (vt aunt) moraliter bonum. Enimvero cognitio rerum agibulum non eſt à natura ſua, niſi propter opus, vt. 2. Ethic. autor eſt Ariſtoteles, ergo ſi potens erat homo vi intellectus iudicare bonum ho-

neſtum, poterat etiam & illud per voluntatem nonnunquam amore proſequi, & more præſtare: ſaltem quatenus ordinatur in finem à natura præſcriptum. Item homo (vt paulo antè dicebamus) natura ſua eſt animal rationale, id eſt, aptum natum ſecundum rationem viuere: ergo poteſt id quandoque vi, & viribus naturæ ſuæ conſequi. Eſt enim per ſua ſua impoſſibile, vires enim ſenſualitati expugnandi rationem, nullam tamen ſuppetere virtutem à natura homini, vt ratione viciffim ſuperet ſenſualitatem, cùm hoc maxime (vt dicebamus) naturale ſit homini, illud autem contra ſuam naturam. Hanc præmeditationem ſubſternimus aduerſus illos, quorum caput ſunt Gregorius Arimi. qui inſufficienter poſſe hominem abſque auxilio ſpeciali Dei, vel cognofcere ſufficienter, veſficere bonum opus morale: propterea quòd neceſſarium ſit, vt referatur in Deum, quòd fieri nequit naturaliter. Hoc eſt enim hominum haud oculatè diſtinguentium inter finem naturalem, & finem ſupernaturalem hominis. Idem enim auribus exhibet, opus moraliter bonum, quòd opus bonum commenturatum naturali fini, id eſt, quòd fit tantum propter honeſtum. Nam honeſtum ipſum niſi mala circumſtantia veſtiatur, ſuaſpe natura, virtute referunt in Deum. Præfertim quia poteſt naturaliter actu etiam in ipſum referri, quatenus ex creaturis poteſt naturaliter cognofci eſſe vltimus finis naturalis: quòd operi moraliter bono ſatis eſt. Miraculum enim eſſet, quòd facultas ad eſſet naturalis rebus cæteris tam inanims, quam animantibus obtinendi ſuos ipſarum fines, & tamen digniſſimo animalium homini non ſuppetere à natura ſua vires, vt certo in moribus præſcripto fine quandoque potiretur. Sanè verò Paulus eo facit philoſophos inexcufabiles, quòd cùm Deum cognouiſſent, non ſic cût Deum glorificauerunt: igitur propterea fuerunt inexcufabiles: quòd ſi opera moraliter bona (vt ius naturæ oſtendebat, eiufdemq; erat facultas) feciſſent, Deus tunc ſpecialiori fauore & auxilio illis ſuccurriſſet, quos illos ſibi reconciliaret. Sed ſunt nobis hæc latius cap. 2. c. diſtenda, & ideo ſuperſedendum eſt hic, vbiantium iacimus fundamenta naturalia. ¶ Supponimus huic tamen conſiſtionem ſecundam. Non quærat homo ex puris naturalibus, totum naturæ bonum perficere, id eſt, vbicunq; opus eſſet, bene moraliter agere. Atqui huius ſe ratio protinus proſert. Nam cùm homo (vt dictum eſt) etiam in puris naturali-

2. Ratio

Greg. Arimi.

Opus moraliter bonum. Conclu. 2.

Deus agit in quantum vnus.

Toltran. 6. can. 1.

Rom. 1. Act. 14. c. Ec. 17. F.

Yſal. 18.

Notitia philoſophorum de Deo.

Secundum membrum cœliſtionis.

1. ratio. Ariſt. 2. Ethic. c. 2.

turalibus in continuo esset duello sensualitatis aduersus rationem, necesse esset rationem, non quidem semper, sed tamen sæpè succumbere hosti, nisi diuinitis suppetias haberet. Nec solum propter sensualitatis pugnam, verum & propter imbecillitatem corporis, quod licet obediat obsequio despotico, tamen fatigatur, & lassum non potest ad nutum parere rationi. Quocirca posset homo vnum aut alterum præceptum naturæ seruare, nõ quidem vt amicitiam Dei commereretur (de qua restatim dicitur sumus) sed quantum ad substantiam operis, vt per bonum opus morale peccatum euitaret. Sed neq; id posset frequenter, vt capit. 22. sumus latius expressuri. Atqui experimentum huius latissimè patet in his, qui sunt extra gratiam Dei, & potissimum in infidelibus, qui à pumine deserti, per vniuersa vitionum præcipitia conruunt. ¶ Tertia denique conclusio & assertio de nostro isto homine est hæc. Neutiquam poterat, etiam si nulla præcessisset culpa, vel naturali acumine intellectus apprehendere, vel suis viribus assequi summum illum, felicissimumq; finem, ad què creatus est. Assertio hæc facilis est, quæ ratione naturali demonstratur. Finis enim ille extra, supraq; omnem lineam est, & ordinem naturæ conditæ: eò quòd Deus infinitus sit, omnis autè creatura, limitata, ab illaq; adeò perfectionis abyssu infinitè distans. Vnde (quod ad cognitionem atinet) sicuti sensus ad vniuersalium cognitionem & spiritualium non protenditur, eò quòd sit potentia materialis, & idcirco inferioris ordinis, ita nullus creatus intellectus, utpote qui finitus sit, immensam illam substantiam potest per se, qualis ipsa est, cognoscere. Et (vt angelum interim mittamus) de homine perspicacior ratio est. Nam cum non possit nisi per sensibilia ad diuinam cognitionem ascendere: & sensibilia hæc, non nisi quatenus vnum est, Deum ipsum nobis ostendant, non potest homonaturaliter trinitatem, & quæ sunt personarum propria (in quibus cognoscendis summa illa felicitas posita est) mentis intuitu cernere. Quinimo neque anima corpus exuta, neq; incorporea intelligentia: eò quòd sint limitatæ virtutis. Veritas huius firmum testimonium est in Esaia, A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectatibus te. Cum enim humana omnis notitia rerum, aut disciplina per auditum, aut inuentione per visum acquiratur, & cõparetur, significantissimè explicuit propheta, quàm non sit humanæ facultatis, diui-

næ illius substantiæ inspectus. Sed ne quis commiseretur, posse hominem vel animo illam contemplari, adiecit diuinus Apostolus, Neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Dominus his, qui diligunt illum. Quod ille dixerat, expectantibus, expressit hic per, diligentibus. Dilectio enim proximè est, iustumq; æternæ felicitatis meritum, si modo gratia Dei, præueniatur. Subdit verò, Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum. Sanè vt admoneret, id, quo per naturam subuehi non valeamus, numine nobis obuenerit. Porrò hæc causa philosophis fuit, vt cum summa ingeniorum culmina longissimo vsu & arte percoluerint, summamq; hominis felicitatem fuerint tam improbe perferat: istamen id tantum assecuti sunt, quòd præctica quidem beatus in vsu virtutum, speculatiua vero in substantiarum contemplatione separatarum collocarentur. At qualisnam esset contemplatio illa futura, neque sunt vsquam suspicari. Vnde Apostolus de CHRISTO, Rex, inquit, regum est, & dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre potest: scilicet naturaliter. Propterea enim appellat illam lucem inaccessibilem, quia soli immortalitati Deo est perita, & illis, quos ipse immortalitate donauerit. Quòd si cognitio illius inaccessæ lucis, vbi finis noster ætionumq; nostrarum scopus abditus est, nequaquam nobis est naturaliter possibilis, & homo, nisi scopum nouerit, nullum illuc intendere, referreque potest officium: ratione naturali colligitur, non esse in hominis facultate positum, vt ineffabile illud præmium vllis possit officijs, aut rebus gestis promereri. Quanta curq; ergo homo ageret naturaliter bona opera, nullum tamè esset quoquo pacto meritum, vel amicitia vel glorie Dei. ¶ At verò obuiam hic forsitan nobis quisiptia veniat, quòd felicitas illa suprema, finis sit potius noster dicendus naturalis, quàm superna naturalis. Finis enim naturalis cuiusq; rei est, in quem appetitus naturalis propensus tedit: appetitus autem naturalis noster inclinatur & fertur in illam inestimabilem felicitatem: quia illuscusque quietere non potest: ergo est finis noster naturalis. Sunt in schola etiam S. Thomæ, qui super q. 12. primæ partis distinguunt, quo modo finem illum appetat homo naturaliter. Nam si homo, aiunt, consideretur in suis naturalibus ante lumen fidei, falsum est: quoniam neq; potest naturaliter cognosce, neque appetitus ferri in incognitum. Si tamen

1. Cor. 2.

Philosophi
nõ cognou-
erunt naturam
felicitatem.

1. Tim. 2.

An felicitas
coelestis sit
nobis natu-
ralis.

Caietanus.

Cõclusio. 3.

Ex Arist. 2.
6. de sens.

Esa. 64.

consideretur perfusus lumine fidei, scopum illum indicantis, tunc verum est, humanum appetitum continuo illuc naturaliter intendere. Isti veruntamen huc ferme declinant, quod sit finis ille supernaturalis. Etenim si non potest ab homine concupisci ex suis naturalibus, nisi præhabita cognitione supernaturali, potius censetur supernaturalis finis, quam naturalis. Et tamen non enervant efficaciam argumenti. Nam quanvis (vt terminis scholasticum vtamur) nequeat homo actu elicitò cupere illum finem, nisi præuia cognitione fidei ipsum reuelantis, si tamē appetitio accipiatur pro inclinatione ipsa, & ponderē naturalis (quemadmodum graue, dum quiescit, appetitū centrum mundi) profectò appetitus naturalis omnium hominum, etiam illorum, quibus lux fidei nondum illuxit, suapte natura illuc fertur. Cuius firmum testimonium est, quòd quantumque potiatior homo optato bono in rebus conditis, nullibi tamen quietus est, esse ne potest, quoad æterna illa visione fruatur. Vnde confessio illa Augustino in mē trem venit, Fecisti nos Domine ad te, & inquit tum est cor nostrum, donec perueniat ad te. Profectò ita censeo, quòd finis ille simpliciter sit nobis naturalis. Neque desinierim finem naturalem esse illum, quem possimus naturaliter assequi, sed illum, quem appetimus naturaliter. Et quanvis non valeamus naturaliter pernoscere, illud esse summum bonum, quo beandi, satiandiq; sumus, iuquietudo tamen ipsa humani animi, nullibi citra illum statum requiescentis, fidem abundè facit, illum esse finem nostrum naturalem. Aliàs nullus esset vltimus finis appetitus humani: quod esset dictū absurdum. Inest ergo nobis à natura appetitus in genere ad bonum, veluti est in materia appetitus ad formam. Attamen differt, quòd materia sub nulla quiescit forma, quin aliam appetat: animus verò noster nullo contentus est bono, citra illud summum: in quo tandem requiescit. Huius videtur esse opinionis Scot. in 4. d. 49. q. 10. vbi ait quòd appetitus naturalis semper & perpetuò & summè fertur in summam beatitudinem in particulari: licet actu elicitò id non possit citra supernaturalem cognitionem. Et eadem est (ni fallor) sententia Sancti Thom. eadem q. 12. citata, articulo. 1. vbi ait, quòd inest homini naturale desiderium cognoscendi causam, cum intuetur effectum: & ex hoc admiratio in hominibus confurgit. His enim verbis edocet, perceptis effectibus, naturale desiderium nostrum excitari intuentem in se causam. De il-

la enim cognitione per essentiam erat illic fermo. Et 1. contra gen. capit. 30. multis confirmat, inane esse desiderium naturale, nisi Deum homo videre possit. Quin adiecerim ego desiderium illud naturæ nostræ, quod in prologo metaphysicæ agnouit Aristot. vbi ait, Omnis homo naturaliter scire desiderat, illic omnino expletum iri (vt est in Propheta) vbi apparuerit gloria Dei. Vt ergo rem concludamus, haud negandum est, finem illum esse nobis naturalem respectu appetitus, sed est nihilominus, si affectionem eius spectes, supra vires naturæ nostræ. At verò est aduersus hanc sententiam argumentum minimè debile. Nemini vnquam natura ad finem aliquem appetitum ingenerauit, cui non simul suffecerit organa & potiundi facultatem, vt oculatè certere est in animalibus, vbi sua sunt cuique fini & operi destinata membra. Vnde Aristot. in 2. cœli, Si haberent; inquit, cœlestes organes vim progressiuam, natura dedisset eis organa opportuna. Cum ergo homo à natura non habeat virtutem, & potestatem promerendæ, adipiscendæq; illius beatitudinis, consequens fit, vt neque habeat naturalem appetitum. Aliàs hominem fecisset præ inferioribus creaturis truncum & mancum, atq; adeò peius cum eo egisset, quam cum cæteris. Ad hoc autem facile responderetur, magis exinde effulgere cellitudinem humanæ naturæ: quòd cum nulla possit esse natura creata, quæ vlla sit proportione ad assequendam felicitatem illam, quæ exuperat omnem sensum: nihilo fecius angelica & humana ad imaginem Dei condita, illum haberent pro fine vltimo: & vbi natura nostra deficiebat, illic præstò esset nobis Deus, paratissimus subuenire, nisi nos ipsi renuerimus. Porrò si verum est dictum Arist. 3. Ethic. quòd ea quæ per amicos possumus, per nos quòdam modo possumus, non est cur non dicamus, nos etiam posse & amicitiam cum Deo inire, & eius perfrui conspectu: siquidem tam nobis Deus promptus est, per CHRISTVM feruatorem nostrum suppetias ire. Neque illud Arist. in lib. de cœlo, contra nos facit: tum quia non dicit, quòd si orbis cœlestes haberent inclinationē ambulandi, haberent organa. Sed si haberent vinctum nobis autem non est abundè vis ad beatitudinem illam, sed inclinatio: tum etiam, quia ipse nihil de mysterijs fidei supernaturalibus nouit. Igitur vt dictorum epilogum faciamus, qui causam originalis iustitiæ inpicere optat, qui hominis lapsi orbitatem & impotentiam, qui gratiæ deniq; necessitatem in sua radice perpendere,

Homo ponere naturæ fertur in felicitatē suam premam.

Aug.

Sententia auctoris.

Finis naturalis qd sit.

Scot.

S. Tho. 1. p. q. 12.

Arist. 1. metaph. p. 16.

Argumentum.

Arist. 2. cœli.

Responso.

Arist. 3. Ethic.

Epilogus.

pendere, hæc tria asserta de homine in puris naturalibus ante oculos constituat. Nempe quod nuda naturæ hominis potestas est, quavis semota culpa & gratia, per generale auxilium, bonum aliquod in genere morum naturale facere: quoniam animal est rationale: non tamè valet du in ciuiformi bono durare, quin sapè cadat, propter pugnam sensualitatis, & corporis imbecillitatem. Nihil tamèn prorsus potest, vel facere, vel velle, vel cogitare, quod sit meritum amicitie aut gloriæ Dei, propter infinitam eius excellentiam. Quin verò tertiu hoc fundamentum, quaquam ratione hac naturali supra nixi simus fulcire, minoris tamen est certitudinis, quàm ratio vlla naturalis. Ob idq; cuiuscunque sit ratio ponderis, hoc tamè fixum est Christianis & firmitum, tanquam fides catholica. Puta quòd in diuinum confortium nemo, nisi gratuita eius bonitate, admittitur: iuxta illud, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Et, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Et id genus plurima, quæ capit. vltim. 2. libr. copiosius congesta dilucidauimus.

Christiano-
rū cōsejō.

De statu hominis in iustitia originali. Cap. 5.

Duæ opinio-
nes de primo
statu ho-
minis.

His facilis gradus est ad illum felicem statum intelligendum, in quo fuit conditus primus homo. De quo primum omnium concors est, tam patrum, quàm posterorum theologorum sententia, creatum fuisse in iustitia originali: an verò fuerit creatus in gratia, & amicitia Dei, non ita conuenit inter omnes. Vnde consequens fit, vt neque de ratione ipsa & definitione originalis iustitiæ consentiant vniuersi. Sunt enim inter theologos, qui negant angelos fuisse creatos in gratia, & pari coniectura, primum hominem. Hæc sententia placuit Guillelmo Altifiodorensi, & Hugoni de Sancto Victore libr. 1. de sacra. p. 6. Eandem secutus est Alexander de Ales. 2. p. q. 96. & Bonauentur. & Scot. d. 29. libr. 2. & Marsil. eo. libr. quæstio. 17. & alij. Sunt verò contra, quibus pars affirmatiua magis probatur. Quorum fuit antiquus Præposituus, & Sanctus Thom. 1. p. q. 95. Duran. libro. 2. d. 20. & alij minime pauci. Et planè existimo fuisse opinionem Augustini. Scot. ergo & reliqui suæ classis aiunt Adam in sola originali iustitia fuisse creatū, absque gratia gratum facien-

te. Sed Sanctus Thom. & reliqui in ea sunt sententia, vt credant in gratia & iustitia fuisse conditum. Quinimò iustitiam illam ita à gratia pendere, vt fuerint vel inseparabiles, vel forsitan (vt postea explicabimus) rem vnã eandemq; . Primum autem qui rationem originalis iustitiæ dilucidè nosse cupit, respiciat oportet ad duos illos defectus, quos proximo capitulo, in nuda natura hominis exponebamus. Primus enim erat, quòd in ordine ad finem, qui commensuratus est naturæ nostræ, scilicet operari secundum rationem, pateretur homo ille permagnam difficultatem: tum propter concupiscentiam ad malum declinem: tum propter infirmitum, & imbecille corpus. Secundus defectus erat, quòd per nullum opus naturale, quantumcunque & qualecunque genere suo ellet, commereri posset amicitiam Dei. Authores ergo prioris opinionis, separantes iustitiam à gratia, constituunt iustitiam originalem tantum esse sanitatem naturæ, aduersus priorem defectum, gratiam verò debuisse aiunt recipi in illo statu, sicuti in nostro per auxilium Dei, homine cooperante. Sed Sanctus Thom. ait, vtrunque beneficium hominem suscepisse in sua conditione: & ad operandum secundum rationem, & ad vitam æternam promerendam. Igitur nomine iustitiæ originalis, secundum vtranque opinionem, non venit specialis virtus, quæ inter cardinales adscribitur, vnicuique ius suum tribuens: neque verò talis iustitia, quali nunc iustificamur, quæ est gratia remissionis peccatorum. Sed iustitia originalis, est relictio quædam totius hominis: nempe corporis ad animam, & appetitus sensitiui ad rationem. Quæ vt bo illo Ecclesiast. 7. designatur: vbi scriptum est, Fecit Deus hominem rectum. Nempe vt sensualitas nullam rationi molestiam inferret, neque corporea membra defatigaret, vbi vellet illis homo vti: atque adeo ratio nunquam interturbata, continenter esset Deo intenta. Et quoniam per originem iustitia illa, tum recepta fuit Adæ, tum etiam transfundenda erat in posteros, originalis dicitur. Qua modo ratione contraria culpa, originalis quoq; appellatur. Differt tamen inter præfatas opinioniones, quòd secundum Scotum & suos, iustitia non faceret rationem esse ita Deo intentam, quasi esset homo per illam ad amicitiam Dei subleuatus: hoc enim munus est proprium gratiæ: verum eatenus intenta, quatenus in Deum naturaliter fertur natura nostra. Vnde Scot. donum, inquit, illud iustitiæ nõ Scot. oportet

Ratio origi-
iustitia.

Ecd.

Vnde dicitur
originem.

Discrimen
opinionum.

oportet fuisse principium meriti: sed erat comparatione ad gratiam excedens, & excessum. Excedens quidem, quia per illud firmius voluntas coniungebatur Deo, quam per gratiam: siquidem nullam patiebatur molestiam à sensualitate, nec grauedinem à corpore.

Gratia verò simpliciter est excellentior, eo quod ipsa coniungit fini, ut bono supernaturali, & ut supernaturaliter per meritum attingendo: non sic donum iustitiæ: quod tantum coniungebat illi bono, ut conuenienti, & delectabili. Hæc Scot. At Sanct. Thom. in illo verbo Ecclês. 7. Fecit Deus hominẽ rectũ.

S. Thom.

agnoscit integram rectitudinem, sanè qua Deo homo subiectus esset per gratiam, ideo quæ vires inferiores rationi, & animo corpus. Hæc sunt in præsentia paulò fusiùs, tum sacrorum elogiis, tum rationum probabilitate perpendenda. Atque illud quidem prius, quod commune est Patribus omnibus & theologis: nimirum de iustitia originali. Nul-

Vix aper-
tue est locus
de iustitia
originali.

lus enim in diuinis eloquiis apertus videtur esse locus, non solum quò possit constitui iustitia illa originalis, verum, quò mentio fiat illius aliqua. Cum ergo quæ super naturam sunt, et sola sacra scriptura sint stabilienda, videtur iustitia illa absq; vilo firmamẽto cõficta. De hominis nanque creatione, id penitus legimus, quòd effecerit eum Deus, ad imaginem & similitudinem suam, & quòd posuerit eum in paradiso voluptatis: imago autem & similitudo, ex vi sensus literalis, id tantum adfert intelligentiæ, quòd fuerit ratio, & libero arbitrio insignitus: paradisi autem voluptatis, ad vitam prorsus corpoream pertinebat. Igitur cum natura brutæ sensualitatis sit, præter rationem, præterque modum vllum, impetu ferri in sua obiecta, naturaq; sit voluntatis, condelectari sensibilibus voluptatibus: vnde colligitur, quòd ita fuerit vel sensualitas refrænata, vel voluntas ab eius incurfione libera, ut in illo statu, summa illa tranquillitate frueretur homo? Et eodem fermè modo hæsitabit quispiam de peculiari opinione Sanct. Thom. & aliorum asseruentium fuisse etiam creatum in gratia. Ad hæc nihilominus respondetur, quòd quantum in sacra pagina non tam extet expressa fides de iustitia originali Adæ, quam de originali culpa nostra (hanc enim Paulus patenter enuntiat, ut postea patefecit) non tamen caret fundamento scripturæ diuinæ: iuxta Sanct. Patrum expositionem. Atque eadem testimonia, quibus statuitur iustitia originalis, simul

Ge. 1. & 2.

& illi sententiæ suffragantur, quòd iustitia, vel fuerit ipsa gratia, vel fuerit eiusdem indutidus comes: quò obrem vtrumque vnà corroboramus. Locus ipse imprimis ex Genes. Testimonium modò citatus, quantum non id fortè rigore ser-
monis, bono tamen intellectu, non modò si-
gnificat hominem, cum ratione & volunta-
te fuisse creatum, sed cum ipsis etiam eiusdem
potentis inclinatis ad bonum, & ad Deum
ipsum. Etenim cum Deus vniuersis quæ plas-
manit, indiderit superioris effectum & inclina-
tionem: atque adeò omnia fecerit sibi, pro cu-
iusque gradu, & modo amica, hominem què
ad sui imaginem & similitudinem, sive què
fortij capacem efformabat, vero similitum
est, ut produxerit, non solum cum omni p-
pensione ad se, & absque vlla declinatione
ad malum (quo secundum auctores primæ
opinionis completur ratio iustitiæ origina-
lis) verum & sibi fecerit amicum, quod ad
gratiam attinet, quam Sanct. Thom. & alij
rationi eiusdem iustitiæ adiungunt. Vnde Ec-
clef. 17. Deus, inquit, creauit de terra hominẽ,
& secundum imaginẽ suã fecit illũ, & secundum se
vestiuit illũ virtute, id est, gratia & charitate
sua. Et Paulus ad Col. 3. expoliantes vos veterẽ
hominẽ cum actibus suis, & induentes nouũ eũ,
qui renouatur in agnitionem, secundum ima-
ginẽ illius, qui creauit eum. Vbi renouationem
per gratiam, appellat renouationẽ imagi-
nis, in qua creatus est homo. Atqui ex al-
tero loco paradisi voluptatis, sumitur etiam
argumentum. Cum enim locus sit iudicium
locati, paradisi voluptatis, præ se fert, in sum-
ma felicitate positum fuisse hominẽ, quæ ex-
tra conspectum Dei sub cœlo esse potest. Talis
autẽ felicitas esse nequiebat, vbi caro in
sultaret contra rationẽ, sanè ex cuius consili-
ctu, non poterat non extare homini, tum peri-
culum, tum etiam grauis molestia. Tertius lo-
cus, atque adeò in hac causa vsurpatissimus,
est ille Ecclês. 7. Fecit Deus hominẽ rectum,
& ipse se in finitibus immiscuit questionibus.
Vbi questionum voce designantur perplexitates
omnes, & anfractus huius vitæ, quæ no-
bis ab ægritudine corporis accidunt. Ex quo
colligitur, in ea rectitudine rationis fuisse crea-
tum, vbi nulla esset à sensualitate perturbatio.
Quod intelligunt doctores nomine iustitiæ
originalis. At verò in expositione huius
loci incipiunt dissentire supradictæ opinio-
nes. Alij enim dicunt fuisse creatum rectitudi-
ne duntaxat, relata ad finem naturalem, quæ
est operari secundum rationem, & ad Deum
(ut ait

Constabili-
tur sicut de
iusti. orig.

Testimonium
primũ iustitiæ
orig.

Ecclês. 17.

Col. 3.

Testimonium
secundum.

Testimonium
tertium.

Disiduum do-
ctorum.

S. Tho. 1 p.
9.95. ar. 1

Eccles. 7.

Iustitia ori
gi. eadē res,
que gratia
Caieta.

(vt ait Scotus) tanquam ad bonum cōueniens, & delectabile. At S. Tho. & ceteri interpretantur de perfecta rectitudine, quæ complectitur amicitiam Dei. Operæ pretium ergo fuerit verba S. Tho. subiicere. 1. p. q. 95. quæ sunt hæc: Quidam dicunt, quod primus homo non fuit creatus in gratia: sed tamen postmodum gratia fuit sibi collata, antequam peccasset. Plurimæ autem sanctorum autoritates attestantur hominem in statu innocentie gratiā habuisse. Sed quod fuerit conditus in gratia, vt alij dicunt, videtur requirere rectitudinē ipsa primi status, in qua Deus hominem fecit: secundum illud Eccles. 7. Deus fecit hominem rectum. Erat enim rectitudo secundum hoc, quod ratio subdebatur Deo: rationi verò inferiores vires, & animæ corpus. Prima autem subiectio erat causā & secundæ & tertiæ. Quandiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiora ei subdebantur, vt August. dicit. Manifestum est autem, quod illa subiectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis. Alioqui post peccatum mansisset: cum etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint: vt Dionys. dicit. 4. ca. de di. no. Vnde manifestū est, quod & illa prima subiectio, qua ratio Deo subdebatur, non erat solum secundum naturam, sed secundum supernaturale donum gratiæ. Nō enim potest esse, quod effectus sit potior, quam causā: vnde August. dicit. 13. de ciui. Dei, quod postea quæ præcepti facta transgressio est, confestim gratia deferente diuina, de corporum suorum cruditate confusi sunt. Senserunt enim motum in obedientis carnis suæ, tanquam reciprocā pœnam inobedienciæ suæ. Ex quo datur intelligi, si deferente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima existentem, inferiora ei subdebantur. Hæc S. Thom. Vbi in verbo illo, fecit Deus hominem rectum, agnoscit gratiam & amicitiam, qua homo cum Deo copulabatur, ex qua reliquæ deriuabantur rectitudines. Porro autem hoc primū hic notandum est, quod quauis quidam hic interpretēs dicant doctrinam S. Thomæ non esse, quod iustitia originalis fuerit idem quod gratia gratum faciens: sed quod gratia erat radix iustitiæ, forsā alia est mens S. Thomæ. Nempe quod iustitia originalis nihil aliud fuerit, quam gratia maioris hac parte dignitatis, quam gratia nostra: nempe quæ nō modō hominem faceret gratum Deo, sed sensualitatem compelleret, & corpus roboraret in obsequium rationis: vt tranquilla voluntas subderetur Deo. Idq; videtur esse planē ex

sententia Augustini. Ex quibus verbis concludit sic Sanctus Thomas. Ex quo datur intelligi, si deferente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima existente inferiora ei subdebantur. Per gratiā, inquit, per eam nimirum, qua ratio subdebatur Deo. Quapropter prima. 2. quod de gratia sentit, quæstione. 110. id est de iustitia originali adstruxerat quæstio. 83. nempe quod sit habitus inhærens essentiæ animæ. Et. 1. pri. quæstio. 95. ait, quod rectitudo voluntatis in ordine ad Deum, est quasi formale in iustitia originali: rectitudo verò aliarum potentialium, est quasi materiale. Vbi sentire videtur, eiusdem fuisse habitus, tres illas rectitudines constituere. Ac denique cum modō nobis in remissione peccatorum non restituitur iustitia originalis, sed gratia. ipse 10. 2. sententia. distinctio. 32. quæstio. prima ait, quod restituitur nobis iustitia originalis in baptismo, quō ad formale: quod in sententia, perinde est ac si dixisset, Restituitur gratia, illam habens virtutem, qua nos Deo gratos reddit, non tamē eam, qua vires tunc inferiores submittebat superioribus. Subnotabimus tamen locum capit. sequenti: vbi videtur sentire iustitiam distingui à gratia. Ob idque nihil moror, *Iustitia et fuerint ne idem habitus, dummodō fuerint gratia inseparabiles.* ita vt quia homo fuit creatus in gratia, fuerit etiam in iustitia: & quia perdidit gratiam, expoliatus quoque fuerit iustitia. Mox aduertendum est, quod secundum neutram opinionem, negandum est, quin Adam ante peccatum habuerit gratiam: vt hic adnotat Sanctus Thom. propter plurimas sanctorum autoritates, id attestantium. Sed notandum est demum, vt opinio Sancti Thomæ fuerit August. Testimonia confirmat suam sententiam illius testimonio. 13. de ci. Dei. Et quoniam omnes fatentur eandem fuisse conditionem angelorum & primi hominis, expressē etiam citat eundem, lib. 12. vbi ait, quod Deus simul erat in angelis, condens naturam, & largiens gratiam. Adde quod de corrupt. & grat. cap. 10. vbi tractat de rectitudine, qua creatus fuit Adam, æquiparat angelis hominem: dicens, quod sicut illi fuerunt beati, id est, in gratia Dei, antequam caderent: in qua nisi per liberum arbitrium cecidissent, fuissent per gloriam confirmati, ita Adam creatus fuit in beatitudine, vt posset non peccare, in qua translatus in cœlum, fuisset confirmatus, si in illa per seuerasset. Nunquā autē eum appellasset beatū absq; gratia Dei. Et cap. 11. exponens quomodo iuxta verbum. Eccles. Fecerat Deus hominem,

nem, rectum, ait: quòd dederat ei bonam voluntatem: in illa quippe, inquit, eū fecerat, qui fecerat rectum. Bonam autē voluntatem nūquam Aug. appellat extra charitatē. Quin verò nomen ipsum rectitudinis, atq; ad eò nōmē iustitiā originalis, prae se manifestē ferūt gratiam & amicitiam Dei. Nam quis rectus dici potest, nisi qui intentionem in eum habet fixam, qui finis est summus noster: Quae autem iustitia, nisi in ordine ad Deum, qui prima regula est vitæ nostræ: re vera in sacris biblijs, nulla alia simpliciter cēsetur voluntate nomine, nisi qua iusti sumus apud Deum, vt ex Paulo Rom. 4. colligitur. Neque iustitia originalis quicquā dederit aut minuit de ratione iustitiæ, sed potius auget: quare & gratiam in se includit. Ad hæc Aug. in Enchir. cap. 104. Primum, inquit, hominem Deus in ea salute, in qua conditus erat, custodire voluisset, eumq; opportuno tēpore sine interpositione mortis ad meliora perducere, si præfisset perpetuam voluntatē, in qua factus erat, habiturum. Profectò nomine salutis absq; vlla dubitatione, intelligit gratiam & amicitiam Dei. Postremum autem locus, vnde fides constabatur iustitiæ originalis, ille ipse est, vbi nos Paulus erudiuit de culpa originali. Estq; argumentum huiusmodi, Primo peccato Adæ, omnes peccauimus, vt habetur Rom. 5. quod de nullo alio peccato, vel eiusdem Adæ, vel aliorum parentum affirmatur: ergo aliquod tunc donum diuinum & beneficium natura nostra perdidit, quod pro omnibus nobis Adam receperat, aliis cur magis illo delicto deliquisset tota natura, quàm peccatis alijs: illud autem beneficium, esse non potuit aliud, quàm rectitudo naturæ, & possibilitas non peccandi. Cū ergo causa peccandi, nobis præcipua sit pugna carnis cū ratiōe, fit, vt homo fuerit creatus absq; illa rixa, ne, cū peccaret, inde prætereret sibi excusationem. Illud autem beneficiū ratione superius dicta, dicitur originalis iustitia. Et confirmatur argumentum ex eo quod ait Paulus, mortē pertransisse in omnes homines, propter peccatū Adæ, in quo omnes peccauerunt: mortis enim vocabulo, omnis corruptio carnis subjicitur: porro verò appetentia sensus aduersus rationem, corruptio quædam carnis est: nulla ergo erat talis ante peccatum. Cū ergo illa sit homini naturalis (vt cap. 3. explicuimus) colligitur, cum dono aliquo supernaturali iustitiæ, fuisse hominem creatum ad comprimendam sensualitatem, continendamq; intra rationis metas. Idem nobis suggerit Paulus Roma. 7. vbi conquestus de conflictu carnis aduersus

spiritum, subdit. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? huc nimirum alludens, quòd nisi corpus factum esset mortale per peccatum, nunquam suborta fuisset repugnatio illa carnis aduersus spiritum. Cuius vel illud testimonium est, quòd ab ipso flatim momento peccati cepit homo de pudendo motu carnis erubescere. Egregie ergo Aug. confert mortalitatem, & immortalitatem, cum possibilitate peccandi, & possibilitate non peccandi: atque ad eò probat Adam fuisse creatum in iustitia originali, quæ erat possibilitas non peccandi, ex eo quòd habebat tunc possibilitatem non moriendi. Tractat enim quæstionem hanc expressè de corrept. & gra. cap. 10. & duobus subsequētib; qualis scilicet fuerit creatus. Et respondet quòd sicut est duplex immortalitas, altera, qua poterat homo non mori, altera, qua non potest mori: quarum primam habuit Protoplastus in statu innocentie, atque alteram habituri sumus omnes in gloria: ita est duplex impeccabilitas: Prima, qua potest homo non peccare, & in illa creatus fuit homo quando creatus est: altera verò, qua non potest peccare, & illa erit nobis in patria communis cum angelis. Per peccatū autem, vt amisit immortalitatem, ita amisit impeccabilitatem, id est, possibilitatem non peccandi. Et quoniam lucta carnis aduersus spiritum, causa est peccandi, cōcludit, quòd homo in illo statu nūquam pateretur talem rixam, sed eam incurrimus pro peccato Adæ. Eandem veritatē cōstituit contra Pelagiū Hyp. lib. 3. dicens, quòd nunc non sufficit homo pro liberū arbitriū implere quod velit. Sed id potuit Protoplastus, cū voluntas sana erat ante culpam: per quā culpam homo perdidit illam possibilitatem, & paulo inferius, Deus, inquit, fecit hominē ab initio, & reliquit eum in manu consilij sui. Et subdit, Quid est autem in manu consilij sui, nisi in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim possibilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si mandata seruare voluisset. Et paulo inferius, Lapsus autem culpa sua, per propriam voluntatem surgere non valuit, nisi manu domini fuisset ereptus. Docet ergo August. quòd ante datum præceptum, ne ederet de ligno vitæ, donatus est Adam auxilio, quo posset nunquam peccare, si vellet, aliàs misericordissimus Deus iniuste posuisset præceptum, cui non erat possibilitas adimplendi. Vbi planè videtur sentire: quòd fuerit infusus gratia gratum faciente: nam loquitur de possibilitate implendi meritorie,

Nomen iustitiæ, gratiam significat.

Aug.

Postremum testimonium

Cōfirmatio argumenti.

Rom. 7.

Mortalitas & immortalitas, posse peccare, posse non peccare. Aug. de cor. rep. & gra. cap. 10.

Ecl. 15.

Dubitatio.

torie, & faciendi quicquid voluit: quam, ait, habuisse in illo statu, & perdidisse per culpam, & modò non posse, nisi per CHRIS TVM recuperare. At meritissimo quicumque hic hærebit animo, de ista possibilitate non peccandi. Si enim intelligatur, quòd homo ante peccatum per se poterat non peccare absq; auxilio Dei, falsitas est, vt ipse admonet Aug. loco citato de correptione & gra. cap. 1. vbi de primo homine ait, Nec ipsum Deus esse voluit sine sua gratia, quæ reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. Et paulò inferius, Si hoc ad iutorium vel angelo, vel homini quamprimùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere, si vellet, non vtiq; sua culpa cecidissent. Hactenus ille. Si autem illa possibilitas peccandi, intelligitur per adiutorium Dei, eandem homine habet, dum est in peccato: nam est Deus promptissimus, opem ferre cuicumque volenti se conuertere. Et ideo quauis per se nemo possit conuerti, tamen propter eiusmodi possibilitatē ex adiutorio Dei, peccatum est illi, qui

Responsum.

non conuertitur. Sed responsio est, quòd primo homini data sunt auxilia per modum habitus: itaq; ex lege & conditione illius status, in quo Deus eum creauerat, subuentum erat illi, vt sufficere posset absque hoc quòd expectasset nouum subsidiū ad omne bonū, quod voluisset. Verba sunt in forma Aug. li. 3. Hyp. Et quia ad complendum omne bonum morale, necessaria erat sanitas à morbo sensualitatis: ad complendum autem meritorie, necessaria erat gratia: vt rone recepit Adam, antequam daretur præceptum, per cuius obedientiam, in gratia proficeret. Quare optimè Aug. pares fecit in autoritate proxime citata, hominē & Angelum, pro sua vtriusque natura.

Angelus nõ indigebat in sua orig.

Angelus enim, quia nec erat in corpore, nec ex partibus constabat cõtra se mutuò pugnantibus, non indigebat iustitia originali, id est, sanante naturam, sed gratia subleuante ad meritum gloriæ: hominiverò vtriusque beneficio opus erat. Et ideo vt angelus in gratia creatus fuit, ita & homo in gratia & iustitia. Per peccatum ergo perdidisse omnem possibilitatē, est perdidisse dona illa. Quare qui est in peccato originali, non potest sine nouo auxilio Dei reconciliari. At quemadmodum Adam in sua creatioe recepit gratiam & dona, quibus posset implere legem, quam erat suscepturus, ita & qui in Deu conuertitur, recipit ab ipso gratiam per CHRIS TVM ad complendam le-

gem quam suscipit, vt patet in baptismo. Non tamen qualis fuit in Adam, quia non recipit sanitatem naturæ, quæ nomine iustitiæ originalis exprimitur, sed manet infestatio sensualitatis. De qua in subsecquentibus fusius. Institui paulò presius hunc locum versare, tū propter catholicos theologos, qui ita de iustitia originali tractant ieiunē, vt quibusdam appareat, non esse rem adeò certam: tum quia cum

Protestantes.

Protestantes in illo bello imperatorio, in comitijs Ratisponensibus ab illis proposito, initium inde fecissent, quòd Adam fuerit creatus in iustitia & gratia, & altiori cognitione Dei, quam nos habeamus, Ectius illa iud de gratia reiecit, ac si esset contra communem opinionem, & contra Aug. Potuisset enim, vir aliàs non infimè doctus, multum de rigore illo censi remittere. Nam Aug. aperitissimè loquitur pro sententia de gratia Adæ, vt palam fecimus. Et sicubi aliqua dicit, quæ videntur contrafacere, cuncta legitimè exponit, dissoluitq; S. Tho. loco citato. Igitur sapienter S. nostra

*Eckius.**Synodus**Trident.*

Synodus Tridentina sess. 5. can. 2. pronuntiauit, Adam accepisse sanctitatem (id est gratiā) & iustitiam. Rationem verò auctores aduersæ opinionis, vnicam hanc pro se adferunt: nempe quòd sit congruens vnicuique rei, vt suam

Argumentū contrarie opinionis.

opinionem. Et ideo tam angelus, quam primus homo per propria opera liberi arbitrij debuit se ad gratiam disponere, quæ admodum vsu modò venit in hominibus adultæ ætatis. Hæc tamen argumentatio perexigua est, quoniam cõtrarium persuadet naturalis ratio, de misericordia Dei sumpta. Finis enim hominis & Angeli (vt supra dicebamus) non est gratia, sed beatitudo cœlestis, cuius semen est gratia. Quocirca cum benignissimus ac providentissimus Deus terræ & lignis, cunctis deniq; simul dū conderet, virtutes ingenerauerit, vt semen vnum quodlibet faceret in genere suo, qua via suos quæq; res assequerentur fines, optima ratione colligitur, vt in gratia fuerint & angeli, & primus homo creati, qua ad æternam felicitatem meritorum accessione reduceretur. Sane vt non solum non haberet excusationem peccati, verum laudes Deo deberet immensas, quod qui ad finem se, tam suæ naturæ excellentem creauerat, semen quoque illius in eadē natura iecisset. Respondetur ergo, quòd gratiam primā non contulit primo homini Deus per motum & præparationem liberi arbitrij, vt nobis libera fungentibus voluntate, sed simul (vt ait Aug.) fuit condens naturam, & largiens gratiam, quasi per modum naturæ. Hoc

*Solutio.**Gratia, Adæ absque dispositione collata.**enim*

enim designat oratio, creari in gratia. Quem admodum illis dicendum est, de sacratissima virgine, qui tenent fuisse conceptam in gratia. Hæc denique sententia, vt postremum verbū adhibeam, mihi potissimum probatur & cōfirmatur ex illo loco Pauli, Iudicium ex vno in condemnationem: vbi docemur condemnandos homines ratione originalis peccati, etiam si nullū accumularent actualē. Cū ergo condemnatio præ se saltem ferat expulsiōnem à regno (quicquid sit de poena sensus) manifestissime colligitur, naturam totam in Adā recepisse ius regni, aliās nō esset expulsiō: ius autem non acquiritur, nisi per gratiam gratū facientem: illam ergo recepit Adam pro tota natura: vnde fit consequens, eam simul recepisse cum iustitia in primo instanti, trāsfundendam per originem. Nanque si per dispositionem postea suscepisset, esset beneficiū personale: quod non per generationem, sed simili dispositione acquiruntur etiam posteri.

Dubiū primum.

¶ Fiunt tamen ex his reliqua dubiola quædā de iustitia originali. Primum. An tranquillitas illa rationis esset per hoc, quod caro nihil concupisceret aduersus spiritum: an verò per hoc, quod voluntas, absque vlla se tristitia & difficultate intra rationis fines contineret, quod caro concupisceret. Hoc Scot. & reliqui sub lite relinquunt. Multo est tamen magis rationis consentaneum: quinimò ita secūdum Paul. ait August. loco iam citato, de correp. & gra. quod nihil caro concupisceret aduersus spiritum, sed ducatum sequeretur iugiter rationis, siquidem hoc Paul. propter peccatum inuult nobis obuennisse. Quare vel gratia ipsa comprimeret concupiscentiam, vel ratione gratiæ & iustitiæ infusæ essent virtutes, & in appetitu, & in voluntate, vt quælibet potentia quiete inscruiret rationi. Non quod iustitia originalis esset in voluntate, sed ipsa (vt ait S. Thom.) quoniam erat donum totius naturæ, transmittendum per generationem, sedē haberet in essentia animæ, cuius infusio est terminus primus generationis: illam tamen comitarentur in potentij virtutes, sicuti modo contingit in infusione gratiæ. ¶ Alterum

Subiectiori dubium in iustitia

dubium est, Vtrum omnia bona collata Adæ, traicienda fuissent cum natura per generationem in posteros. Huius tamē facilis est responsio, quod secundum illos, qui censent in iustitia tantum absque gratia fuisse creatum Adam, illa tantum fuisset traducenda per generationem. Nam sola illa fuisset donū totius in vniuersum naturæ: gratia verò esset beneficiū per

Dubium secundum.

sonale, quod Adam recepisset per suam dispositionem, & ita deinceps quicumque. Sed secūdum S. Thom. gratia etiam ipsa erat donum totius naturæ, & ipsum cum virtutibus (vt dicitur de beata virgine) fuisset infusa simul cū anima in conceptione prolis. Et est validissimum argumentum in hanc sententiam. Nam cū status ille longē esset præstantior statu culpæ, nulli debet esse dubium, quin ante vsū rationis, paruuli recepissent gratiam, & cū nullo opus erat tunc sacramento, quia nulla præcedente culpa, nullus futurus erat redemptor (vt in de correp. & gra. expressē ait August.) nulla est ratio, cur non fuissent tunc homines concepti in gratia, siquidem nullum erat peccatum originale. Et æqua, inō maiori ratiōe fit, vt ipse primus parens fuerit creatus in gratia. Neque inde fit consequens, vt gratia esset forma naturalis, & non donum gratuitum: quoniam licet infunderetur in generatione, non tamen ex vi generationis, sed gratuita voluntate dei, quando nullus transgrediretur eius mandata. Id quod alij aduersæ opinionis dicere etiam habent de iustitia originali. Et patet exemplum de gratia sanctissimæ virginis, quæ non fuit illi naturalis, etiam si fuerit cum illa creata. At præter donum illud gratiæ & iustitiæ alijs etiam cumulus est propriè dotibus primus parens, quæ non erant cum natura in prolem transmittendæ. Enimverò quoniam creatus erat tanquā humani generis in vitroque homine principium, porro vt genus nostrum, & vita animali propagaret, & moribus institueret, diuinæ prouidentię congruebat, vt sicuti cum ætate iusta, & corporis robore firmum plasmarer, ita & animæ scientijs & virtutibus imbueret, quantum erat orbi gubernando necessarium. Quocirca vniuersis iuxta cuiusque naturam & qualitatem dedit nomina. At verò filij deinceps paruuli erant, vti modò, & absque vsu rationis procreandi. Qui vnā cum ætate, rerum cognitione, ac morum cultura proficerent. Habuissent tamē omnes fidem notitiæque dei viuaciorem, præstantioremque nostrā. Sed de his satis. ¶ Postremum denique dubium est. Cū esset in primis parentibus ligata concupiscentia, quomodo potuit Eva concupiscere esum ligni scientiæ? Verū ad hoc pluribus respondere, esset lineam præsentis instituti exilire, satis est, quod non commissum est primū peccatū propter obliquā concupiscentiā cibi, at præcessit peccatū superbiæ, quo voluit seducta Eva scire, vt Deus, bonum & malum.

Gratia trās funderet in posteros, secundū Tho. scdm oēs iustitia originalis.

Qualis esset procreandi filij.

Postremum dubium.

b Quid

*Quid homo in statu nature integræ**naturaliter poterat bonorum operum efficere.*

Capit. V I.

Vbsequitur vt iuxta institutum nostrū perſcrutemur, quid in natura integræ homo poterat naturaliter, scilicet cū solo auxilio generali Dei, exequi in bonis moribus, quid itaque esset, vbi auxilio speciali indigeret. Atqui de illo statu nō est profusus descendum ex do-

De statu innocētie quō loquendum

tibus & virtutibus, quibus fuit Adam perornatus. Habuit enim (vt modō dicebamus) peculiaria bona plurima quæ nō essent deinceps posteris cōmuniā: at ratio illius status libranda est ex cōmuni lege, quæ duratura erat in tota progenie, nisi intercessisset peccatū. Et præterea alia ratio est de statu iustitiæ originalis, si eodem nomine cōprehendatur gratia gratū faciēns: alia verō si præcisè intelligatur iustitia sanans naturam in ordine ad finem naturālē. Quāobrem vt luculentior sit disputatio, dum quærimus de statu iustitiæ originalis, solum intelligimus hominē cum dono sanante naturam, icmouēdo cogitatione gratiam ad super naturalia cleuantē. Ita etiam distinguit ipse

S. Thom.

S. Tho. 1. 2. q. 109. vbi querit, quid homo ille poterat ex puris naturalibus, id est, hominē, tūm gratia carens tūm etiam culpa, naturam tamē fortitū validam. Cōmuerabatur enim tunc donum illud iustitiæ inter naturalia, quāuis esset gratuitum: quia tantum obfirmabat naturam in ordine ad finem naturalem, vt sēpe explicatum est. Nam si intellexisset veram naturam, de qua locuti sumus cap. 3. & 4. nō asseruisset, quōd posset seruare præcepta omnia, & diligere Deum: vt iam modō dicturi sumus. Atqui hoc loco videtur alludere eo San.

Gratia et iustitia, an diſtinguerent ſcđm Tho.

Tho. quōd gratia & iustitia distinguerentur, vt res dux. Nisi dixeris satis esse ad illum gloriosandum, quōd sint rationes distinctæ eiusdem habitus. His deliberatis, facillimū est constituere, quōd vires humanæ in illo statu pertingerent in moribus. Quod quinq; propositionibus perspicuum fiet. ¶ Sit ergo prima. Nul-

Prima propositio.

latenus posset tunc homo per iustitiā originalem, si gratiā gratum facientem secernas, opus vllum facere, amicitia dei, cœlestiq; hereditate dignum: quin imō neq; ad gratiam se parare, nisi speciali auxilio. Assertio hæc in propotulo est. Quoniā iustitia originalis secundum hanc rationē, solum esset naturæ sanitas in ordine ad finē facultati naturali præscriptum vt citra molestiam sensualitatis & grauedinē corporis operaretur homo secundū rationē:

S. Tho. 1. 2. q. 109 ar. 2

Ess. q. ar. 6 et 7.

finis autem, qui in amicitia & gloria Dei positus est virium omnium naturalium cacumina infinitum transcendit vt supra dictum est, isq; proprium est idcirco opus Dei. Considerandum hic tamē est obiter, quōd gratia necessaria tunc hominibus non fuisset per meritum CHRISTI. Etenim CHRISTVS solum venit saluum facere quod perierat, vt quem posuit Deus propitiatorē pro peccatis, qui à seruitute nos peccati redimeret: ob idq; vbi nulum fuerat peccatum, nō opus erat illo redemptore: vt ait Augustus, de corrup. & gra. cap. 11. Erat nihilominus necessaria gratia Dei & auxilium propter impossibilitatem cuiusq; naturæ creatæ, ad finem illum assequendum.

Gratia Ade prima non fuit ob meritū christi.

¶ Secunda propositio. Poterat homo in illo statu per sua naturalia, tūm cognoscere, tū vel le & operari totū bonum suæ naturæ proportionatū, puta agere secundū rationem, in ordine ad Deum, quatenus finis est naturalis boni. Conclusio est S. Tho. 1. 2. q. 109. à qua nullus theologorū dissentit. Distinguit enim illic de homine naturæ integræ: affirmans, quōd poterat per sua naturalia facere totū bonum sibi proportionatum, quale est virtutis acquirit: non tamē bonum excedens, quale est virtutis infusæ, nisi suffultus gratia. Quare miror illos, qui sensum Thomæ eo detorquent, quōd nō possit bōa naturalia facere absque auxilio speciali: propterea quōd ait, id non potuisse sine auxilio dei mouentis. Enimuerō vbi ait, p sua naturalia, proवाल explicitat se loqui de auxilio generali: quod (vt ca. 2. exposuimus) inter causas refertur naturales. Quod autē facere nequit homo sine auxilio speciali, nunq̄ pronūciasset, fieri posse ab illo per sua naturalia. Sed præterea probatur assertio hæc ex dictis ca. 4. Cū homo sit animal rationale, naturæ suæ insitum est operari secundū rationē, propter Deum, quatenus naturali luce innoteſcūt esse finis omnium: tametsi per renitentiam sensualitatis quādoq; cohubeatur: iustitia autē originallis medicina erat huius morbi, in suo vigore naturā præferens, valebat ergo absq; alio peculiaris auxilio præstare vniuersum bonū, quod suæ esset naturæ proportionatum. Itaq; differentia inter hominē in puris naturalibus, eundemq; in statu innocentia, quæ est inter infirmū & validū, sanē quōd ille (vt supra prælocuti sumus) potens erat opus aliquot moraliter bonum natura sua efficere, nō tū continēter omne, at in statu innocentia omne quidē & semper. Atqui eodē discrimine differt homo lapsus ab eodē in statu innocentia: vt auctor est loco citato, S. Tho. & latius nos disputabimus

August.

2. Propositio.

S. Tho. 1. 2. q. 109 ar. 2

Cōfirmatio conclus.

Differentia inter tres bonos status

3. Propositi

3. Tb. 1. 2. g. 109. art. quart.

Lutherani

Observantia
præceptorū
duplex.

Matth. 19.

¶ Item pro
positio.

tabimus cap. 20. ¶ Tertia propositio. Poterat tunc homo, seclusa etiam gratia gratum facere te præcepta omnia legis naturalis explere, quoniam & cauere à prohibitiōe illa efus ligni sciētix, quantum ad substantiā operū. At quoniam similem statuimus conclusionē cap. 22. de homine lapsō: de qua nos Lutherani acerrimē oburgant: nemp̄e quod veluti Pelagiani doceamus catholici, posse hominē seruare mandata viribus naturalibus, adnotāda est solēnis theologorum distinctio. Implere præcepta Dei bifariam vsu venit. Vno modo, quantum ad substantiā operum: prout scilicet operatur homo iusta, & honesta, quæ genere suo bōa sunt, absque vilo prauo fine aut circumstantia. Et hoc re vera potest homo per suæ naturæ facultatē. Scilicet solo generali Dei cōkursu: vt. q. citata. arti. 4. S. Tho. & theologi omnes vno animo affirmant. Atqui ratio est, quia omnia opera legis tam naturalis quæ diuinæ, atque etiā humanæ, si modo iusta sit, est secundū rationem: quoniam lex idem pollet, quod rationis regula, ad quam vslo prauo fine aut circumstantia & collimāda. Cū ergo homo, animal sit rationale, omnia huiusmodi opera, natura sua, potest facere. Interest tamen, quod homo in statu innocentiz, propter integritatē naturæ, cūcta valebat præstare, sed in puris naturalibus, & in statu naturæ corruptæ, nō itē, nisi leuiora & pauciora. At verō aliter vsurpat hoc quod est seruare præcepta: nemp̄e, nō solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad modum. Quod alij dicunt, quantum ad intentionē dei præcipientis, vnde omnes deriuantur leges. Quæ quidem intentio est, vt, sua suffulti gratia, per merita impletionis legis adipiscamur præmia æternā: iuxta illud Euangelij, Si vis ad vitam ingredi, serua mādāta. Atque hoc modo accipitur, vbi cūq; simpliciter dicitur, impleri mādāta Dei: prior enim est modus implendi imperfectus. Et isto modo, nec in statu naturæ, nedum in hoc nostro, adimplere homo vel minimū potest absque gratia, gratuito nos prius cum Deo reconciliante. Cuius contrarius fuit error Pelagij. Hæc est sententia, à qua nullus abscedit theologus. Quam cūm copiosius à nobis, exactiusque de homine collapso cap. 2. sit confirmāda, satis hic fuerit enūtiāsse. Dixerim, præcepta iuris naturalis: quoniam cognitionē fidei supernaturaliū habere neque homo potuit, neque verō angelus, citra speciale auxiliū Dei. ¶ Assertio quarta. Sufficiens quoque fuerat homo in flore originalis iustitiæ alia seclusa gratia, diligere deum super omnia, naturali dilectione: nō tamē, ita vt esset meri-

toria, & Deo accepta ad vitā æternā. Conclusio est pariter S. Tho. q. citata. 1. 2. ar. 3. Cuius idcirco solius testimonium profero, quod nemo sit theologorum, qui non in eandē sententiam subscribat. Atqui demonstratur sua ipsius ratione. In illo statu, seclusa gratia, virtute homo poterat naturali bonum totū exequi, quod sibi esset cōnaturalis: talis autē est dilectio Dei super omnia: ergo illa erat sibi à natura possibilibilis. Secunda præmissa, sic ex media natura rerum exprimitur. Vna quælibet res ita nata est appetere & agere, vt nata est esse (sententia est Aristot. 2. physic.) omnes autem creaturæ, suo quæque ordine sunt, propter Deum: ergo omnes se quo modo diligunt propter deū: vt author est Dionysius in lib. de di. no. vbi ait, quod Deus conuertit omnia ad amorem simplicius. Vnde cūm, natura tunc sana, nulla esset illecebri, aut res alia, ratio ipsam à sua inclinatione remoueretur, cōsequens sit, vt se homo illa cetera, & sua cūcta officia in deū referret. quod est ipsum super omnia diligere. Quod si explicatius rationē hanc perspicere est animus, animaduerte, quod deus benedictus, quippe qui bonorum nostrorum nō indiget, nō propter nos, aut res alias extra se quicquid cōdidit, sed propter se potissimē, vt suam deicitate exereret, & quodā pacto in hos propagaret. Hoc enim inter deum & res conditas interest, quod creatura agit amore cōcupiscentiæ, videlicet, grā ad piscendi finis aut cōseruandi: hæc enim causa animalia partīs alimentis vtuntur, vt viuant: atque sibi similia progignunt, in quibus species suas perpetuo custodiant. Deus autē non sic, sed ex sui amore proprio benevolentiz, mūdum effinxit, vt suum esset nomen, ad suā ipsius gloriam, effulsissimum. Creatura denique agit ceu discipulus, qui scholas causa comparandæ scientiæ frequētat. Deus autem, vt magister, qui præ suæ amore sapiētiz effusam in alios auidē curat. Quocirca vt deus omnia propter se fecit, & amat, eandem rebus, quas ex nihilo efformauit, propensionē inseruit, vt suū videlicet præ se ipsis amarēt authorēm: & maxime homo, quem vniuersorum dominū instituebat. Solet eadē veritas ex eplō etiā num cōmōstrari de partibus rei naturalis: videlicet de brachio, cūm sui se periculo & dispēdio pro capite exponit, vbi agit salutē totius. At bino respōso cōtendunt nōnulli cauilari & eludere exemplum hoc. Primum, quod brachiū nō se exponit pro capite, sed pro se ipso, vt quod in capite ipsum met periclitatur. Falitas tamen huius inde patet, quod cūm brachium pereat, vt caput contegat, vanum est dicere,

Aristot. 2. physic. c. 8.

Dionys.

Discrimen
inter actionem
dei &
naturam.

Simile.

Exemplum
partis esse
in totius.

b 2 suam

suam propriam salutem intendere, & non potius totius personæ. Altera responsio est Scoti. 3. distin. 27. quod manus non se exponit, sed homo ipse exponit manum, ut se ipse defendat. Vnde non sumitur argumentum, quod manus diligit totum plus quam se, verum quod totum diligit se plus quam manum. Ad hoc tamen respondetur, quod quanuis totum superpositum sit, quod utitur partibus, est tamen testimonium, quod sicut suum est naturale ius imperare membris, ita sit & naturalis ille appetitus membrorum obtemperandi. Quæ admodum cum aqua ad replendum vacuum accessit, nullo modo mouetur contra naturam suam, imò illa est sua propria natura. Quando quidem non propter partes totum, sed propter totum effectus sunt partes. Et eodem modo omnia bona creata sunt propter deum, qui est vniuersale bonum. Quin verò ex his, philosophi naturæ principijs docti sunt, teneri etiam ciuem pro Republica mortem oppetere. Colligitur ergo intimè esse à natura homini, deum supra se diligere. Quod, natura quidem integra, plenè facere poterat, corrupta tamen, propter obstacula impendio multa haud quaquam ita id valet, ut omnia opera in ipsum referat.

Bina dilectio.

Veruntamen prudètem hic lectorem non prætereatur (quod cap. 22. repetendum nobis est) binam esse dilectionem dei super omnia: alteram naturalem, alteram quæ est ex charitate diuinitus deuotata: ita enim consentienter docent theologij. Vnde S. Th. lococitate, primò contra conclusionem hanc format tale argumentum, Diligere deum super omnia, propriam munus est charitatis in fide, per spiritum sanctum qui datur nobis, ut habetur Roma. 5. ergo id non poterat ab homine in statu innocentie per sua naturalia fieri. Ad quod respondet, quod charitas diligit deum super omnia, seminètius quam natura. Natura enim diligit eum super omnia, prout est principium & finis naturalis boni charitas autem, secundum quod est obiectum beatitudinis, & secundum quod homo habet quædam cum ipso societate spirituale.

5. Propos. Hæc ille. Quinta utiq; & postrema propositio est. Poterat homo in illo statu per donum sibi collatum perseverare, si voluisset. Hæc statuitur ab Augustino de corrept. & gratia cap. 32. ubi ait, primo homini, cui datum fuit potestas non peccare, datum subinde fuisse adiutorium perseverantiz: non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Et paulo post, Non accipit hoc donum dei primus homo, id est, in bono perseverantiam, sed perseverare vel non

perseverare, in eius relictum est arbitrio: cum voluntati sine peccato instituta nihil concupiscibiliter resisteret. Igitur sententia Augustini eademque verissima est, quod non accipit pro toplastus donum, ut semper perseveraret.

Haud enim fuit in gratia confirmatus. Qualiter fuerunt Apostoli, ne lethaliter delinquerent, & sacratissima virgo, ne offenderet, vel venialiter. Neque (quod minus est) habuit illam gratiam, ut re vera perseveraret. Etenim si hanc accepisset, nunquam cecidisset. Attamen possibilitas perseverandi commissa est libero arbitrio suo. Et ideo eleganter ait Augustinus, quod quanuis Adam recepisset gratiam, ut posset non peccare, si vellet, egregij verò sancti euangelici, ut martyres, copiosiores acciperunt: nempe ut non solum possent quod velent, sed ut firmius vellet id quod possent.

Adam enim terrente nullo, & insuper contra dei terrentis imperium, libero usus arbitrio, non stetit in tanta non peccandi felicitate. Isti autem non dico terrente mundo, sed scruiente, ne starent, steterunt in fide. Cum videt ille bona præsentia quæ fuerat relicturus, isti autem futura bona quæ accepturi fuerant non cernebant. Hæc Augustinus commendans gratiam CHRISTI, præ illa quæ fuit in Adam. Subhæsitet hic quispiam fortè.

Discrimen inter gratiam Adæ, & gratiam Christi.

Dubitatio.

Num causæ etiam aliæque occasiones poterant tunc occurrere ad peccandum, præter sensuallitatem, quam iniustitia coercerat. Poterant equidem ad peccandum mortaliter, uti fuit tentatio serpentis. Quoniam primum peccatum esse non poterat, nisi mortale, per quod perderetur felicissimus ille status. Veniale namque neque fatis erat ad deiciendum hominem ab illo statu, neque illo durante, fieri poterat: eò quod neque poterat tunc accedere malum vllum. Quam opinionem S. Thom. 1. 2. quæst. 89. ait esse doctrinam communem. Et quæuis non desunt, qui contra opinentur, id tamen concuincitur ex effectu cum primis venialis peccati, quod non potest non esse dignum aliqua poena. In illo verò felicissimo statu, ut author est Augustinus, tum locis citatis, tum etiam 14. de ciuita. dei. cap. 10. nihil inesse poterat mali, quod hominis feliciter viventis animum vnquam offenderet. Quinimò expressè subdit, quod erat deuitatio tranquilla peccati, quod manente, nullum omnino aliunde malum, quod contristaret, irruerat. Si ergo erat deuitatio tranquilla peccati, nullum esse poterat veniale.

S. Thom.

August.

Sed id præterea deducitur ex causis peccandi venialiter, quæ tunc nullum haberent locum: quia nec essent tunc subitè motus sensualitatis, nec

ts, nec motus rationis repentini absq; delibe-
ratione. Nec esse poterat in corpore lassitudo
vlla: quippe quod semper vegetum erat & so-
lidum, & quod animo obsequeretur aptissi-
mum. Neque verò prorsus à re vlla extrinse-
cus immineret periculum vllum: aliis non es-
set felicissimus status, qualis paradisi vocabu-
lo designatur: Et hæc de secundo statu eorū
quatuor, qui sunt à nobis propositi, satis sint.
Cætera cap. 20. & sequētibus copiosius.

*De peccato originali, in quos scilicet
transiit. Cap. VII.*

Postquam in fastigio felicitatis cō-
ditum hominē enarrauimus, qua-
lem in terris habere potuit, conse-
quitur vt de peccato dicamus, in
quod sua inde volūtate prolapsus, suam quo
que posteritatem demisit. Hic enim tertius est
hominis status, quem sumptis describendū:
in quo adeo reliqua pars huius libri col-
locanda est. De peccato ergo originali hæc fer-
me sex sunt, partim consideratione, partim
disputatione digna, que fuerunt nobis à sacro
sancta synodo in disputationem producta.
Nempe an sit, id est, an ab Adam in omnes po-
steros transferretur: quæ causa illius: quid sit, &
quo modo traducatur: quænam sint eius effe-
cta, ac deniq; pœna. Nam de remissione, quæ-
uis capit. 1. quædam contra Lutheranos di-
cemus, tamen libr. 2. tanquam in proprio lo-
co, agendum nobis est. Porro membrum pri-
mum non est, quod in disputationem iam
nunc mittatur: quoniam nec est qui in dubiū
repetat, nisi qui Pelagianorum hæresim mo-
liretur resuscitare. Lutherani autem quibus
cum nobis hoc ætatis res est, adeo à Pelagia-
nis procul defugiunt, vt in alterum extremū
est regione impingant. Constitutissimum ergo
nobis sit, tanquam fides catholica, omnes,
quotquot ab Adam naturali generatione ca-
dunt, peccatum contrahere originale. Cū
has & id genus vniuersales orationes enuntia-
uerimus, nollem me quispiam de conceptiōe
sacratissimæ virginis in suspicionem vocare.
Nam et si Concilium præsens, nihil de hac re
definiendo, sed decretum Sixti consultissimè
innouando ius cuiq; liberum fecerit in vtram
libet partem differendi, nihil mihi tamen mi-
nus est cordi. At verò vtrumuis intellectum
permittente ecclesia, glossando explicuerint
huius vel illius opinionis authores, tamē ver-
ba scripturæ & sacrorum canonum absq; ad-
ditione sunt vniuersaliter, vt iacent, profer-
renda: ne eorum adulteretur sinceritas. Et

vel maximè, quòd, vt est manifestissimum, o-
pinio de cōceptione, noua est: & ideo nihil mi-
rum, si apud S. Patres nemo à generali senten-
tia filiorum Adæ fuerit exceptus, præter solū
CHRISTVM. Quem ea duntaxat causa exci-
munt, quòd non fuerit ab Adam per virum fe-
minatus. Vt ergo citra disputationē de sanctis-
sima dei matre in digressum redeam, huius-
ce catholice veritatis de originali peccato cer-
tissima in thesauro scripturæ, & noua sunt, &
vetera testimonia. Ecce enim (inquit Dauid) *Psal. 50.*
in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis
concepit me mater mea. Et ecclesiasticus. *Ecclef. 25.*
muliere initium factum est peccati, & per illā
omnes moriuntur. Quo & vir ille ex Gentib⁹
simplex & rectus alludebat, vbi diei qua natur
fuerat homo, tam multa imprecabatur mala.
Aperuit enim Iob os suum, inquit scriptura,
& maledixit diei suo, & loc⁹ est, *Iob. 3.*
Pereat dies
in qua natus sum, & nox in qua dictum est, cō-
ceptus est homo. Sanè agnoscens vitium il-
lum conceptum in causam cunctorum esse, q̄
mortales mala perpetimur. Et capit. 14. *Rom. 5.*
Quis potest facere mundum de immundo cōceptū
femine? Et ca. 25. secundum septuaginta inter-
pretes, Nemo mundus absq; sordē: neque in-
fans, cuius est vnus diei vita super terram. At
quod sub nube in Patrū erat vaticiniis, in me-
ridie euangelica apertè proditum est. Huc enī
fermè pertinet argumentum Pauli ad Roma-
nos, vt ostenderet Iudæos omnes & Græcos,
vniuersum scilicet genus humanum sub pec-
cato esse: neq; esse distinctionem, sed peccasse
omnes, & egere gloria dei. Quòd multo expli-
caci⁹ paulo interius exponens ait, Per vnum
hominem peccatum in mundum transiit, & p
peccat⁹ mors: & ita in omnes homines mors
pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et sub-
dit, quòd mors pertransiit in eos etiam, q̄ nō
peccauerunt in similitudinem præuaricatiōis
Adæ, id est, actualiter propria voluntate. Seili-
cet vt dilucidius explicaret, quo modo peccato
Adæ omnes peccauerunt, liquidem ppter
illud moriuntur. Et Gala. 3. Conclūit (inquit)
scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex
fide IESV CHRISTI daretur creditibus. *Gala. 3.*
Et Ephe. 2. Erasmus natura filij iræ. ¶ His ni-
hilominus, hisq; similibus permultis locis scri-
pturæ non obstantibus, fuit Pelagius cum di-
scipulis suis Celestio & Iuliano, qui peccatū
Adæ aliis, præter ipsum, quibuspiam nocuisse
negare pertenderint: cō versum verba Pauli
detorquentes, quòd omnes in Adam sola imi-
tatione peccassent, non tamen, quòd aliquid
inde culpæ generatione contraherent, cuius
b 3 exitia

*Sex puncta
de peccato ori-
ginali.*

Lutherani.

*Fides de pec-
cato orig.*

*Señ. 5. ad cal-
cem.*

*Pelagiani
negat orig.
peccatum.*

excitialis hæresis, cum alij S. Patres, tum maxime acerrimus August. firmissimis testimonijs reos fecit, & id quidem frequentissimis eius opusculis. Primum, Hypog. art. 2. vbi ex illa forma loquendi Pauli, In quo omnes peccauerunt, vrget quòd non solum imitatione in illo peccauimus, sed quòd cum ille peccauit, natura in illo tota peccauit. Vnde solus, inquit, dominus IESVS CHRISTVS absq; femine ex virgine factus est homo, & ex pers delicti natus est Deus & homo. Et paulo post, su per illud, omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Dicendo, inquit, omnes, nullum excipit: quinimo totum declarauit genus humanum. Et libr. de peccatorũ meritis & baptismo puulorum, cum alijs compluribus, tum præsertim id conuincit comparatione illa Pauli, Iudiciũ ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Cui nihil cõ quadrat imitatio peccandi, quin verò exprimitur, quòd quædam odum in Adam, antequam essemus, peccauimus, qua porro culpa natura li generatione inficimur, ita in passioe CHRISTI, ab omnibus delictis nondum nati libera bamur, si illa modo nobis per gratiam regenerationem applicaretur. Vnde lib. 2. cap. 20. percontatus questionem in forma, vtrum qui omnino nunquam vllum peccatum habuerit habitura sue sit, non solum quisquam natorũ hominum sit, verum etiam potuerit aliquando esse, vel posuita respondet, Hunc proflus, præter vnum mediatorem dei & hominũ hominem CHRISTVM IESVM, nullum vel esse, vel fuisse, vel futurum esse, certissimũ est. Et aduersus Iulianum eandem rem omniũ S. Patrum suffragijs persequitur. Inter quos citat Ambrosium super Lucam: vbi ait, Solus p omnia natus de femina sanctus dominus IESVS est, qui terrenæ contagia corrupteleim maculati partus nouitate non sensit. Vbi id prorsus in causa ponit vendicandi CHRISTI ab originali peccato, quòd non fuerit virili femine conceptus. Et in libr. de arca Noe, de eodem seruatore nostro, Solus, inquit, potuit iustus esse, cum generatio omnis erraret, nisi natus ex virgine generatiõis obnoxie priuilegio minimè teneretur. Et ne omniũ sigillatim catalogum denarremus, ita lib. 2. circa finem concludit aduersus Iulianum Augustin. Propter quam catholicam veritatem, sancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi sacerdotes Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basilus, qui bus addo Presbyterum, velis nolis, Hierony-

sum, vt omittam eos qui nondum dormierunt, aduersus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia successio ne, sententiam, vnde neminẽ eruant, nisi quẽ sine lege peccati repugnantẽ legi mentis, virgo concepit. Hæc August. Et lib. 6. eisdẽ hæreticos pondere illius loci vrgentius premit, q est. 2. Corinth. 5. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, pro quibus mortuus est CHRISTVS. Quam Pauli collectionem quàm oculatissimè obseruat his verbis. Consequens ergo esse voluit Paulus, vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est CHRISTVS. Quia ergo nõ in corpore (scilicet necesse est omnes mori) restat, inquit, vt in peccato mortuos esse omnes pro quibus mortuus est CHRISTVS, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat aut dubitat esse Christianũ. Hactenus ipse Augusti. Concedens namq; Iulianus CHRISTVM, etiam pro paruulis fuisse mortuum, negabat eosdem in peccato concipi. Arguit Aug. Si vera non fuerunt in peccato concepti, nõ quã fuerunt mortui spiritaliter. Quòd si mortui non fuerunt, nec CHRISTVS pro illis mortuus est: attestante Paulo, quòd CHRISTVS nõ fuit mortuus, nisi pro his, qui re vera fuerunt mortui. Quæ admodum Roma. 5. ait, In hoc cõmendat suam charitatẽ Deus in nobis, quoniam cum peccatores essemus, CHRISTVS pro nobis mortuus est. Non ergo est mortuus nisi pro iis, qui verè fuerunt peccatores. Vnde idem apostolus Ro. 8. Solum CHRISTVM redẽptorem asserit venisse in similitudinẽ carnis peccati, vt omnes quotquot fuerunt redẽpti, non in similitudinẽ, sed verè intelligantur venisse in carnem peccati. Quẽ locum August. lib. 1. de nupt. & concup. cap. 12. vbi de cõnubio Ioseph & Mariæ sermonẽ habet, ita enarrat. Solus ibi nuptialis concubitus nõ fuit, quia in carne peccati fieri nõ poterat sine illa carnis cõcupiscẽtia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato: non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati. Vt hinc etiam doceret, omnẽ quẽ de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati. Hactenus August. Ex his ergo toties resumptis vniuersalibus S. Th. 1. 2. q. 8. 1. art. 3. vbi quærit, an peccatum Adæ transeat in omnes homines, indubiè respõdet his verbis, Respõdeo, quòd secundum fidẽ catholicam, prõter solum CHRISTVM ex Adam deriuati, peccatũ originale ex Adam contrahit.

Aug. hypo.

Rom. 5.

Aug. de pe.
me. lib. 2. ca.
pit. 20.

Ambro.

Aug. citat
oēs patres.

2. Corin. 5

Rom. 5.

Rom. 8.

Aug. de nu
ptijs libr. 1.
ca. 12.

S. Thom.

trahunt. Nam ita respondet Paulus, Mors in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Deniq; Pelagius atq; Cælestius de hac hæresi damnati sunt in concilio Mileitano & Africano, auctoritate etiam Innocentij & Zozimi, summorum pontificum: Verba sunt Concilij Mileitani cap. 2. Item placuit, vt quicūque paruulos recentes ab veteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionē quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur: vnde fit confessio, vt in eis forma baptismatis, in remissionem peccatorum, nō vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quæ verba inter decreta relata sunt de consecratione, dist. 4. Quo & sententia Augustini transfertur de fide ad Petrū. Ea sic habet, Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitus viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortiq; subiectum: & ob hoc naturaliter iræ nasci filium. Id quod & in nostra modò sancta synodo Tridentina innouata est. Ses. 4. cano. 4. Et hæc de primo puncto, an sit.

De causa & ratione peccati originalis.

CAP. VIII.

Altera originalis culpæ meditatio est de causa. Hanc fermè Patres hunc in modum declarant. Cū in Adam tota natura humana virtute consisteret: vt pote qui ad gignendum pagandumq; genus nostrum vna esset plantatio, iustitiam illam originalem (de qua capit. 2. loquebamur) non solum sibi, sed suæ in perpetuum soboli suscepit. Sanè quam tota deinceps hæreditario iure simul cum natura generando susciperet: si modò in gratia & amicitia Dei fidus homo persisteret. A qua ratione præceptum illud, quo esu ligni scientiæ sub mortis cōminatione fuerat interdictus, ita ei positum est, vt tota in eo natura obligaret. Quamobrem sic ob suam præuaricationē iustitia illa, quā susceperat, multata est, gradūque illo felicitatis depulsus, vt vniuersos simul mortales eodem reatu cōspicuerit, eodēq; subinde miseriarū coniecerit. Porrò autē quo causa hæc explicatio fiat, duo pariter alia explanari operæ pretium est, quæ superiori capite sunt à nobis proposita: sanè quidnam sit originale peccatum, & quo pacto generationum serie transfundatur. Est enim hoc disertissimo etiam cuiq; explicatu difficillimum: de quo proinde, vt meā fatear inficitia, nihil hæcenus

legi, quo nō desiderarem amplius. Causa verò huius perplexæ ambiguitatis est, quòd cū ratio culpæ in actuali peccato sit manifesta, vix tamen inde possumus naturam originalem rimari. Est enim peccatum (ait cōtra Augustum lib. 2. August.) dictum vel factum, vel concupitum cōtra legē dei. Vbi ostenditur ratio culpæ, esse deslexus illic operis, & declinatio à lege dei, & rationis regula: veluti dum Adam lineam sibi præscriptam transgressus, comedit de ligno scientiæ. Cū ergo homo dum concipitur, nondū iudicij & libertatis compos, neque ad legis normam agere, nec inde deuiare possit, labor est maximus declarare quomodo in eo sit ratio veræ culpæ, quæ ex peccato Adæ fuerit nostræ impressa naturæ. Hæc autem de hoc peccato in confesso sunt omnibus catholicis. Primum. Quòd non est proprium nostrum ex parte causæ, id est, quod propria nos voluntate cōmissum. Fuerunt equidem olim, referente libro. 1. de pecca. me. Augusti no, qui eo sunt amentia collapsi, vt dicerent paruulos baptizari in remissionem peccati, quod eis esset proprium hoc modo, & personale. Sed non vsq; adeò, inquit, sanctus ille pater, de humanis sensibus desperandum est, vt hoc cuiuspiam persuadeant. Adeò est euidentissimum nondum tunc clucere rationis aut voluntatis vsus. Haud tamen quaquam negandum est, esse voluntarium: vt ca. 1. 4. lib. 1. retracta. admonitos nos idem voluit: vbi sustinens nullum esse peccatum, nisi voluntarium, subiicit. Illud quod in paruulis dicit originale peccatum, cū adhuc non vtantur arbitrio voluntatis, nō absurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate cōtractum, factum est quodammodo hæreditariū. Et infra cap. 15. contra Pelagianos, negantes peccatum originale in paruulis, eò quòd nondum vterentur voluntatis arbitrio, ait. Quasi verò peccatum, quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eius implicatus, & ob hoc poenæ obnoxios detineri, vsquam esse potuerit, nisi in voluntate, qua voluntate cōmissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio. ¶ Secunda confessio catholica est, quòd est nobis proprium ex parte subiecti, id est, quòd est verè in nobis. Ad hunc sensum, quòd verè, atq; (vt phisici aiunt) formali denominatione sumus peccatores. Ita enim ait Paul. quòd cū peccatores essemus (& loquitur de originali) CHRISTVS pro nobis mortuus est. Est itaq; si subiectum spectes, propriè nostrum: si verò causam, neque proprium nobis, neq; nobis voluntarium, sed

Concil.
Mileni.De consecra
tio. dist. 4.Causæ orig.
pecc.Quid sit
quò tradu.Rō peccati.
August.Confessio de
pecc. orig.Aug. li. 1 re
tract. c. 15.
videndū in
quit est eos
nō proprietas
te voluntaria
tis, sed origi
ne reos tene
ait d paru
lit.Quò pecc. o
rig. sit uolū
tarium.

2. Confessio.

Epist. 2. A ex necessitate nature iuxta illud Pauli, *Eram*⁹
Tertia est natura filij iræ. ¶ Sed tertio atq; omnium ma-
*quod sit ue-*ximè pro indubiatum quiuis habere debet, qui
re peccatū. nō vult ipse Pelagianus haberi, quōd verè &
 propriè sit peccatum. Non enim defuerūt (vti
 refert Magister sent. lib. 2. dist. 30.) qui cre-
 derent non esse in nobis veram culpam origi-
 nale, sed tantum reatiū penarum & calami-
 tatum, quibus ob peccatum Adæ obnoxii
 est genus humanum: illumq; eo sensu dici pec-
 catum, quōd sit effectus peccati. Nec desunt
 modo, nō solum ex Lutheranorum profapia
 (nam sunt in diuersa symbola discisi) verum
 ex numero etiam eorum, qui se catholicos ar-
 bitrantur, qui ex Homero inter theologos p-
 deutes, sustinere pergunt, vel nullum esse ori-
 ginale peccatum, vel non verè & propriè esse
 culpam, cum quibus paulo post sumus cōgres-
 suri. Nunc interim admonemus non solum
 nos reos nasci pœnæ, sed verè in culpa, & pro-
 pterea in reatu pœnæ. Id quod loco nuper im-
 citato ait Aug. scilicet, reatu peccati Adæ
 implicatos: & ob hoc pœnæ obnoxios.

Aug. 5.

Et super Psalm. 50. explicatus, ideo, inquit, se
 in iniquitatibus dicit conceptum David, quia
 in omnibus trahitur iniquitas ex Adā, & vin-
 culum mortis. Nemo enim, ait, nascitur nisi tra-
 hens pœnam, & meritum pœnæ. Meritum au-
 tem pœnæ, peccatum est. Omnis ergo qui na-
 scitur per carnis concupiscentiā, peccatū tra-
 hit. Hæc ille. Et Hypog. art. 2. Peccatū Adæ nō
 solum ipsum, sed omne necauit genus huma-
 num: cum eius damnationem simul & culpam
 suscepimus. Sed quid opus est Aug. teste,
 vbi tam est Paul. perspicuus & irrefragabilis
 iudex? Nam per vnum, inquit, hominē pec-
 catum in mūdum intrauit, & per peccatū mors,
 & ita in omnes homines mors pertransiit, in
 quo omnes peccauerunt. Ecce non solū mors
 pœnæq; sed culpa prius in nos trāsijt, & idcir-
 co pœna. Item. Ideo Adam fuit forma CHRIS-
 TI, quia sicut ex gratia CHRISTI verè ius-
 tificamur, ita Adæ delicto omnes iniusti su-
 mus, & verè peccatores. Qui ergo hoc veri-
 tatis clarissimum lumen refellit, cuiuscunq;
 is fuerit ordinis, hæreticus censetur. Quippe
 q (vt verbis Aug. supra citatis vtamur) nō sit
 misimè teneat omnem hominē, qui per con-
 cubitum viri & mulieris concipitur, cum ori-
 ginali peccato nasci, impietati subditum, mor-
 tiq; subiectum: & ob hoc iræ nasci filium. In
 quod hominum genus anathematis sententiā
 pronunciauit cum olim Milcuitanum concilium,
 tum etiam (vt cap. 7. dicebamus) & no-
 stra modo sancta synodus consultissimè pro-

Rom. 5.

Rom. 5. d.
stipēdia pec-
cati mors,
gratia autē
deiuu a ter-
me,

pter istos cōtumaces. ¶ Hinc demū quartò p-
 uestigādum nobis est, vbinam abdita sit ratio
 originalis culpæ: porro vt intelligamus, quid-
 nam sit nobis cum Adam cōmune, quod verè
 sit in nobis peccatum: & id quidē nō per mo-
 dum actus, sed absq; vsu per modū habitus.

Atqui in Adam præter transeuntem actum
 peccati, qui in nobis nō perstat, duo fuerunt
 reliqua, inde effecta: nempe priuatio iustitiæ,
 & dissolutio concupiscentiæ carnis, quæ habe-
 nis soluta, effrensè fertur in obiecta sensus, præ-
 ter rationis ordinē. Quæ quidem ambo nobis
 proli suæ cōmuniter sunt congenita.

Ex hoc
 biuio videtur Aug. & Ansel. in diuersa di-
 gressi. Primus enim in locis suæ doctrinæ mi-
 nimè rarè apparet concupiscentiam illam car-
 nis constituere peccatū originale. Alter verò
 in lib. de con. vir. palam ait esse carentiā iusti-
 tiæ, quæ debuerat inesse naturæ nostræ. Magi-
 ster sent. lib. 2. dist. 30. Aug. (vt ipse iudicat)
 sententiā complexus est. Cuius quidē magistrī
 opinione permulti sunt adducti. Alij sequuntur
 Anselmū. S. Tho. 1. 2. q. 82. vt ambas cōcilet
 opiniones, ait, cōcupiscentiā esse materiale (qd
 aiunt) in hoc peccato: carentiā verò iustitiæ,
 formale. Vt si dissimulare libuerit, dicas, peccatū
 originale, esse concupiscentiā, originali iusti-
 tiæ carentē. Hæc verò tametsi antiquitate sua
 & doctorū autoritate præpollent, nō tamē
 sunt, de quib⁹ ecclesia aliquid diffinierit, quin
 verò cōcilium mō, & quidē meritissimò, nihil
 cēssit, quidnā sit originale, sed sub lite iter do-
 cto, reliquit. Et ideo opus habet explicatione.

¶ Magister sententiarum (vt videtur) & alij nō
 nulli sui affectæ cōmentantur, quōd concupi-
 scentia sit quædam morbida qualitas, non in
 carne, sed in anima hærens. Hanc vocant fomi-
 tem, legem carnis, & tyrānum. Hoc sibi viden-
 tur elicere ex autoritate Aug. de nupt. &
 cōcup. lib. 1. ca. 25. vbi ait, quōd hæc concupi-
 scentia nō substantialiter manet, sed affectio
 est quædā malæ qualitatis, sicut languor. Et
 quod sit in anima, patet, quoniā aduersus Iu-
 lianum lib. 5. ait, quōd anima in carne, tanq̄ in
 vitato vase corrūpitur. Et in quodam sermō-
 ne de verbis apostoli. Vitiū cōcupiscentiæ est,
 quod anima nō ex se, sed ex carne contraxit.
 Et ratione cōfirmatur, quoniā originale pec-
 catum culpa est, culpa autē non est carnis, sed
 animæ macula est. Colligunt ergo isti, qd pec-
 catum Adæ carnē suam infecit, caro autē infe-
 cta, cōmaculauit: & eam quā genuit: à qua
 carne, dū infunditur, anima qualitate illa morbi-
 da inficitur. Doctrinam enim est Arist. 1. de aia,
 qd ex motionibus sæpe animæ afficiit corpus,
 & vicif-

Quarta con-
sideratio.

Duo effectus
prim pecca-
ti.

Dissidium
Aug. &
Ansel. de o-
rigi. pec.

S. Thom.

Peccati ori-
gi. diffinitio

Concupiscē-
tia qualitas
morbida.

Aug. de nau-
ptis, & cō-
cup. lib. 1.
ca. 25.

Arist. 1. de
Anim. ca. 1.

& vicif-

Reprobatur opinio morbide qualitatis.

& vicissim animus ex corporis qualitatibus. Sed re vera isti, nescio quibus hanc possint suam opinionem obtrudere. Nam quāuis animi motus: vt amor, verbi gratia, aut ira, calor, rem, vel bilium concitet corporis, vicissimq; corporis alteratio animum etiānum commoueat, quòd tamen anima Adæ qualitatem per modum habitus immanentē potuerit corpori infigere, quæ in carne quoque inde genita perpetuò perseueret, per nullam est philosophiā persuasibile: atq; multò minùs, quòd caro aduenienti animæ talem qualitatem impingat: sanè cūm qualitas corporis materialis sit, anima verò spiritualis. Mox, quòd peccatum peculiariter Adæ talem potuerit ingenerare in animis hominum qualitatem, ipsa per se res prodit esse commentum, nam eius ille ligni vetiti, non potuit talem suapte natura habere efficaciam: aliàs ex vniuersis similibus peccatis, similis consequeretur effectus. Quod est deridiculum. Nisi eousque desipueris, vt effingas diuino iudicio talem vim tributam esse illi peccato, eò quòd in illo tota peccati natura: id cuius nullum potest esse ratio nis, authoritatis'ue, quo innitatur, pedamentum. At verò quòd qualitas illa, etiā si esset possibilibus, in easdem admittatur, credaturq; inesse, sic patet. Nāque vt nos sumus rei peccati Adæ, in quo culpa consistit, sine vlla qualitate explicari optimè potest, vt paulò post videbitur. Et vt anima sequatur carnis cupiditates, nulla opus habet morbida qualitate, quoniam cūm sit actus corporis, sensum per se ipsa, nisi ratione contineatur, appetendo sequitur. Neque vsquam August. concupiscentiam animæ insinuauit esse originale peccatū, sed solum concupiscentiam carnis: vt est ex suis cunctis operibus compertissimum. Igitur vbicunq; dixerit, quòd malum concupiscentiæ non est substantia, sed affectio malæ qualitatis, nihil aliud facit quàm Manichæos repellere, qui dicebant malum in nobis, esse substantiam ingenicam à Deo malo: contra quos ait, quòd malum concupiscentiæ non est in nobis à natura, quā Deus sanam fecit: sed accidentaliter nobis adiacet ex culpa primi hominis. Et vbisuis, vel ipse, vel alij sancti aiunt animam insici ex carne, tanquam ex vase, id penitus docent, quòd anima non trahit hoc malum, eò quòd eadem emigret ex corpore in corpus: vt Pythagorici & Platonici comminiscerantur: neque verò inde, quòd animæ educantur de potentia materiæ, & ita ab anima in animam descenderit hoc malum, per hoc quòd anima filij fiat à patre, sicuti in bru-

Respondetur rationibus contrariæ opinio- nis.

animalibus: sed quòd licet anima cuiuscun- que à solo Deo creetur, nihilominus nō à Deo cōtrahit peccatum originis, verūm inde quòd infunditur carni seminatur ab Adam. Quod in summa est dicere, hominem concipi in peccato, quia concipitur filius Adæ. At quòd illi adijciunt, culpam esse non in corpore, sed in anima, id nos vltro & libentissimè confitemur. Veruntamen inde non sequitur, quòd sit qualitas à carne producta, sed certè reatus naturæ concretus, vt iam modò palam facturifumus. ¶ Aliter alij, menti August. veròq; propius, astruunt, concupiscentiam carnis esse originale peccatum. Id quòd ita possunt ex August. colligere. Ait enim libr. de pecc. me. cap. 16. quòd quando peccauit Adam, non obediens Deo, tunc eius corpus gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obedi- bat. Tunc, inquit, ille exitit bestialis motus pudendus hominibus, quem in sua erubuit nuditate. Et infra. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet, vt non solum ad regnum Dei perducat, verūm etiā à peccati damnatione liberetur. Hanc verò ego mihi basim disputationis ex August. de concupiscentia præciterim, non solum pro scholasticis catholicis, sed aduersus lutheranos: qui concupiscentiam adeò contendunt esse peccatum, vt maneat etiā in baptizatis peccatum. Vocat enim hic concupiscentiam August. sensualitatem, iustitia originali solutam. Et hanc videtur hic dicere esse peccatum, propter quòd sumus baptizatis à reatu soluitur. De qua lib. eorundem. 2. cap. 4. Concupiscentia, inquit, tanquam lex peccati, manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur, in paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relinquitur, ante agonem mortuos nulla damnatione persequitur. Paruulos non baptizatos reos innectit, & tanquam iræ filios, etiā si paruuli moriantur, ad condemnationem trahit. Et libr. 1. retract. Concupiscentiæ reatus in baptizatis soluitur, sed infirmitas manet. Vnde forsan S. Thom. 1. 2. q. 32. elicit, Augustinum dicere, quòd concupiscentia est reatus. Nam hoc verbum nusquam legi in August. nisi sanctus Thomas alium forsan sortitus est codicem. Hinc ergo conficiunt, concupiscentiam illam carnis esse originale peccatū. Quod reuera, nisi qui id sano modo interpretetur, nescio, salua grauisima autoritate August. quis sibi in animum inducat, vt credat. Id quòd ante nos, alij prudèter meditati sunt.

August. de concupiscentia carnis.

Bestis disputationis.

S. Thom.

¶ Prima

Arguitur quod concupiscentia non sit peccatum, sed effectus peccati.

¶ Prima ratio, quæ huic sententiæ aduersa mihi se offert, sic habet. Illud quod in Adam prius, quam in nobis fuit, si in illo non erat peccatum, neque profecto erit in nobis: concupiscentia hæc carnis in Adam non fuit peccatum, sed effectus & pœna consequens peccatum: nam propter peccatum Adæ sublata iustitia, defrastrata laxataque; est concupiscentia, non solum in sua persona, verum etiam in tota natura: ergo uti in illo non fuit peccatum, ita nec in nobis, sed effectus & pœna peccati.

Secunda ratio.

¶ Præterea ne amphibologia nominis inanem reddat disputationem, originale peccatum (ut supra satis constabiliuimus) verè habet rationem culpæ, quæ proinde, licet distingatur ab actuali, est vera iniquitas: quippe ob quam fatetur Psalm. concipi nos in iniquitatibus: unde adeo consequitur, esse prauitatem, quæ odio est Deo: propter quam homo nisi in CHRISTO regenitus, regno depellitur. Hæc autem ratio haud vnquam congruere poterit illi carnis concupiscentiæ. Nam illa (ut

Psalm. 50.

tertio capite dicebamus) est homini ex principijs naturalibus innata, quam cœlestis iustitiæ donum compescebat. Ob idque non est illa prauitas, obliquitas & iniquitas, in qua consistit ratio peccati, quod Deus odio habet: sed pœna est potius à Deo inflicta: sanè qui naturam nostram iustitia illa propter peccatum expoliavit, in suisque; naturalibus desertam reliquit. Quocirca neque Adam, neque nos vituperamus, quod non sumus sic concupiscebiles, sed eo quod culpam in Adam admisiuimus, ob quam amissimus ligamen, quo rationi tenebatur concupiscentia subdita. ¶ Ad hæc. Peccatum propriè non est res illa, quæ eadem manet in iustificato, quæ erat in peccatore, concupiscentia autem eadem manet: ergo illa non est peccatum, sed planè reatus ille, qui remittitur dum regeneramur. ¶ Ut cuncta itaque complectar. Vis illa & potentia concupiscendi extra rationis ordinem, quæ est in puero, imò verò quæ sine actu & consensu est in adulto, non est illud, ob quod hæreditate cœlesti abdicamur: sed potius eodem peccato, quo exules facti sumus à regno, & frænum quoque abruptum est concupiscentiæ, & in mortem, aliasque; calamitates incidimus: ergo non magis concupiscentia illa peccatum est, quam expulsio à regno, vel mors, aut morbi, vel alix id genus ærumnosæ miserix, quæ non aliter sunt peccata, quam quod sunt effecta peccati Adæ. Nisi quod concupiscentia est præterea nostrorum causa actualium criminum. Eandem patiuntur repulsam, qui iam modò excogitant, peccatū

Concupiscentia non est vituperanda.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Tridit. seph. 5. c. ultimo.

Peccatū ori. non est amor terrenotū.

originale esse amorem terrenorum. Nam si id de actu amoris enuntiant, non quidem originale, sed actuale peccatum est: si vero de amore carnis intelligat, vel de inclinatione animæ, qua apta est sensum sequi, eodem recidunt, vn de priores modò depellebamus. ¶ Eisdè fermè rationibus de iustitiæ peccatū originale, non esse priuationem iustitiæ originalis, ad sensum, quem plerique; multi concipiunt, scilicet priuationem rectitudinis totius hominis, quæ erat in illo statu naturæ integræ. Nam illa in Adā non fuit peccatum, sed effectus & pœna peccati, prior natura, quam dissolutio concupiscentiæ. Neque verò illa est prauitas & obliquitas peruersæ rationis, neque ob illam Deus extorres nos fecit à regno, sed propter antecedentem præuaricationem, & nos regno priuauit cœlesti, & originali multauit iustitiam. ¶ Est & secundum argumentum. Nam quod fermè doctores priuationem iustitiæ debite inesse peccatum originale affirmant, si ita debitum sentiant, quod singulari præcepto fuerit eam Adam obstrictus, aut eius progenies custodire, certè falsum est, & cuius nulla possunt sacrorum autoritate fidem facere, quoniam nullum legitur Adæ mandatum positum, nullaque; præscripta lex alia, quam, ne ederet de ligno scientiæ: de quo si comederet, sequeretur eum pœna, tum sublata iustitiæ, tum perinde subsequentiis mortis: ergo reuera, non iactura iustitiæ, sed esus prorsus ligni, delictū fuit. Enimvero uti non aliter modò gratiam conseruare tenemur quam seruando præcepta, neque homicidæ, præter homicidium, crimen aliud est, quod vel gratiam Dei perdit, vel vitam, si pœnam luit capitis: ita neque; aliter Adam obligabatur habere iustitiam, quam non transgrediendo præceptionem de ligno, aut quamuis aliam naturalis iuris. Neque præter esum pomi nouum fuit illi crimè, iustitia denudari: atque; adeo multò minus nobis, denudatos nasci. Quin verò, ut cumulatius dixerim, etiam si peculiari præcepto teneretur custodire iustitiam, deserere eam quidem tunc Adam, esset peccatum, non tamen aut se postmodum, aut nos priuatos esse. Ad hæc. Si peccatum originale esset priuatio (ut aiunt) iustitiæ debite inesse, consequens tunc fieret, ut in baptismo non remitteretur. quoniam neque illic restituitur iustitia, neque vllò debito resolutur homo, quo antè obligabatur. ¶ Alij, qui ex his anfractibus sese expedire contenderent, peccatum originale fingere possent, nihil aliud quam inimicitiam cum Deo: sed neque; se isti credant signum defixisse. Nam inimicitia non est peccatū, sed effectus

Neque est priuatio iustitiæ.

Neque est iniustitia debita inesse.

Peccatū ori. non est inimicitia Dei.

fectus planè peccati. Eo enim quòd quis Deū vel alium offendit, inimicitiam eius conflat. Et præterea in infantibus manifestum est argumentū. Aut enim vis peccati in originale, odiū esse, quòd infans odit Deū, aut quòd Deus odio habet ipsum. Primum nullum est, quippe cum infans nullum habeat voluntatis vium. Alterū non est peccatum, cum sit in Deo, sed est peccati opus: porrò quòd illud Deus odium, peccato prouocatus, concipiat.

Quo ratio peccati originalis concluditur. Cap. 9.

Tigitur sunt hoc ætatis, qui quanuis non omnia, partem tamen horum argumentorum cōtra vetustam opinionem opposcentes, ab ea defecerint: dicentes, nō esse in singulis hominibus

Opinio quod runda quod non sit nisi unum orig. peccatum. peccata singula originalia, sed vnū illud, quod commisit protoparens, esse originale delictū, cuius omnes rei sumus, et à quo denomina mur peccatores. Horum primicerius habetur Albertus Pighius, vir profectō & pius, & doctus.

Pighius in contro uers. de ori. pec. Qui nihilofecius malè de hoc audit, quasi peccata in nobis originalia omnino inficietur. At verò neque si sane ille, & absque præiudicio audiatur, tantæ damnabitur ignorantie: neque si oculatiùs ipse sensum veteris opinionis æstimauisset, forsitan eam repudiasset. Primum ergo, si ex nomine rem subiectam venerari deæcet originale peccatum, nihil aliud dixeris, quàm peccatum à primo parente in prolem origine transfusum. Quamobrem ex peccato illo, contagio nostra diducanda est. Vt id quod erat in illo formalis ratio peccati, relictum cognoscatur in nobis per modum habitus. Et qui in illo effectus erant, iidem sunt & effectus in nobis. Supponamus, exempli gratia primum peccatum Adæ fuisse esum ligni, præcesserit enim superbia, nec ne, nihil ad rem.

Diffinitio peccorig.

Formalis tunc ratio illius criminis fuit obliquitas & deflexio animæ per voluntatem à lege & ordine Dei. Et quia Adam gerebat personam totius naturæ, quæ in ipso susceperat beneficium illud iustitiæ, permanens in ea quandiu non peccasset, tota in ipso rea facta est illius præuicationis, & ingrata inuisaq; effecta est Deo. Quare deordinatio eadem, & deformitas (vt verbis scholæ vtamur) illius actus mansit per modum habitus infixæ naturæ: quam proinde obliquitatem vnā contrahimus cum eadem natura. Quocirca vti concedendum est, peccatum originale esse in nobis, ita neq; est negandum, quò minus sit pro formali, carentia iustitiæ originalis: si modò

Ratio eius formali.

Peccatū ori. est in nobis.

iustitia etiam ipsa similiter accipiatur pro formali. Iam enim supra cap. 5. retulimus ex S. Thom. 1. p. q. 95. formale significatio iustitiæ originalis esse rectitudinem animæ ad Deum, materialia verò rectitudines alias, scilicet inferiorum virium animæ ad rationem: atque corporis ad animam. In Adam, si rem æstimatè consideres, priuatio iustitiæ, quò ad primum ordinem, non fuit effectus peccati, sed formalis ipsa eius ratio: priuatio verò contra eiuſdem iustitiæ, quò ad alios duos ordines, non ratio peccati, sed effectus fuit. Ad hunc ipsum eundem modum priuatio in nobis rectitudinis prioris, est peccatum originale: priuatio verò aliarum, est eiuſdem peccati effectus. Quam fortè distinctionem si inspexisset Pighius, & sui, nunquam inficias iuissent, in nobis inesse originale peccatum. Attamen, vt in gratiam eius hoc vicissim subiungam verbum, si vel Pighius, vel quiuis alius ita negasset, in nobis esse peccatum originale, vt dicere tantummodò nos contrahere reatum peccatorum, quas de peccato Adæ pendimus, non tamen reatum culpæ, aperte pugnaret non solum contra Augustinum, verum contra Paulum: vti in tertia confessione cap. præcedenti demonstrauimus, & capit. item proximo repetemus. Qui tamen diceret, non alio reatu culpæ, quàm illius transgressionis Adæ, dum concipimur, pollui, nihil erroris portenderet, nisi quòd leuiter & absque ratione negaret, reatum illum esse carentiam iustitiæ, modo exposito. Et ideo verisimè & consultissimè S. modò Trident. Syno. censuit, sess. 5. can. 3. peccatum, quòd origine vnum est, & propagatione transfusum, omnibus inesse, vnicuiq; propriū. Igitur per ea, quæ hic explicata sunt, diuinitur: quæ supiori ca. cōtra opinionē Anselmi obiectionis. At quatenus res Augustinū spectat, qui docere videtur, concupiscentiā esse originale peccatū, imprimis interpretandus est, non de formali, sed de significato materiali: vti fidus eius interpres diuus Tho. exposuit. Quādoquidem ipse ait, concupiscentiæ reatum in baptisidatē solui, remanente concupiscentia: reatus autem saltem in originali, idem est, quòd forma peccati. Sed neq; ita consideranda est concupiscentia, esse materia seu substractum significatio peccati, vti est actus in actuali transgressionē. Nanque in actuali actio substernitur obliquitati, ceu subiectum eius: quoniā per actionem ipsam diuertimus à ratione, & diuina regula: adeò vt actio ipsa proprie denominetur obliqua, & peccatum: nō est in cōsicuti nix colore est alba. In originali verò non

S. Thom.

D. Tho. 1. 2. q. 82. ar. 3.

Reatus culpæ et pœnæ contrahitur in orig.

Syn. Tri.

Exponitur August.

Lib. 1. retrac. ca. 15.

Discrimè in actuali transgressionē. ter materia actio substernitur obliquitati, ceu subiectum: actus. Forma ori. proprie denominetur obliqua, & peccatum: nō est in cōsicuti nix colore est alba. In originali verò non gē ali.

gè aliter: quoniam forma peccati nullatenus inest concupiscentiæ, vt subiecto, sed animæ, vbi inerat iustitia originalis, vt supra cap. 5. diximus, vel (vt alij autumant) voluntati. Quare nec tam propriè concupiscentia denominatur peccatum, quam anima ipsa peccatrix, vel homo peccator. Veruntamen quoniam propriè in hoc genere peccati excogitari nequit materiale, sicuti in actuali, & concupiscentiæ motus in vetita fuit primus ac proximus effectus abscedentis iustitiæ, placuit Augu-

Concupiscētia quare dicta est peccatum.

August. concupiscētia est effectus peccati.

Concupiscētia quomodo dicitur materiale in peccato origo.

Respondetur illis qui volunt esse originem peccati.

August. testimonia.

stino vocare eam peccatum quodammodo materiale, vt ostenderet rem esse malam & noxiam. Et id potissimum contra Pelagium, qui negabat rebellionem carnis effectum esse peccati: imò dicebat esse naturale bonum: vt est videre contra Iulianum. Et quòd hæc fuerit Augustiniana doctrina, euentius liquebit cap. 12. Vbi induximus eum interpretantem Paulum, quòd appellauerit concupiscentiam peccatum, qua ratione est effectus peccati. Etenim si post baptismum sensualitas non cōsetur peccatum, nisi quia est effectus peccati, conficitur profectò, vt neque ante baptismum aliter sit peccatum. Tametsi tunc propter coniunctum reatum in anima, cuius ipsa concupiscentia proximus est effectus, dicitur materiale significatum peccati. Atqui hoc est, quod conuincit disputatio, quam ca. superiori, ad explicandam eius mentem contra verba Augustini extruximus. ¶ Sed tamen restat præterea nobis respondendum ad eorum argumenta, qui arbitrantur nullam inesse formaliter nobis originalem culpam, sed ab illa prorsus quæ fuit in Adam, omnes appellari peccatores. Primum. Paul. solo illo peccato Adæ ait, nos omnes peccasse. Vnde August. de pecc. me. lib. 1. cap. 10. super illo verbo. In quo omnes peccauerunt. Si intellexeris, inquit, in quo peccato, certum manifestissimumq; est, alia esse propria cuiq; peccata, in quibus istantùm peccant, quorum peccata sunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando omnes, ille vnus homo fuerunt. Si autem intellexeris, in quo vno homine, quid, inquit, ista manifestatione manifestus? Nempe legimus iustificari in CHRISTO, qui credunt in eum, propter occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret domino, vnus spiritus est. Hæc tamen August. Allusionis conclusionem lectori relinquens, qui intelligat sic omnes peccasse in Adam per communicationem suæ culpæ, in quo vnus vnus caro, vt iustificamur in CHRISTO, in quo vnus efficiamur spiritus. Et Hypog. libr. 2.

Cum peccauit (ait) homo, natura peccauit: & facta est natura iam peccatrix, id est, vitium habens peccati eodem pertinet illud. Vnius delicto multi mortui sunt. Et per vnus inobedientiam, peccatores constituti sunt multi. Vnde August. lib. 1. retract. cap. 15. ait, (vt supra iam citauimus) vnus Adæ reatu nos esse implicatos, cuius voluntate commissum est illud peccatum quod originaliter trahimus. Vnum ergo illud peccatum quo omnes peccauimus, origine contrahimus, & non plura. ¶ Ad hæc veruntamen achis similia respondentes concedimus, quòd illo tantùm peccato Adæ peccauimus omnes, vt liquidò monstratum est, quoniam dum animam recipimus, non peccamus, sed concipimur in peccato. Neque dicitur est quis originaliter peccare, sed peccatū originaliter trahere cum natura. Neque negandum est peccatum Adæ esse illud, quod contrahimus. Id tamen fit per hoc, quòd reatu simile peccati (vt diximus) relictus est in natura, quæ in Adam peccauit. Et ideo vt omnes trahimus naturam ab Adam, suam quique propriam recipiendo, ita & omnes contrahimus peccatum eius, per hoc quòd in singulis est deuiatio illa & obliquitas animi à Deo, qua proinde euncti contagione culpæ sic inficimur, vt singulas singuli contrahimus maculas. Tametsi reatus ille in nobis non sit positua qualitas, sed mera privatio iustitiæ (vt diximus) quoad formale. Quapropter eum in remissione originalis restituatur nobis gratia in ordine ad Deum, non tamen vires inferiores in ordine ad rationem, optimè ait Sæc. Thom. vt supra cap. 5. citauimus, quòd in baptismo restituatur iustitia originalis, tantùm quoad formale. Quomodo autem per voluntatem tunc Adæ omnes peccauimus, accommodatissimo exemplo dilucidat idem S. doctor. 1. 2. q. 81. vbi ait, quòd quemadmodum omnia membra sunt vnus homo, & ideo voluntas totius reputatur omnium membrorum, ita omnes eramus in Adam quodammodo vnus homo, quia membra voluntaria in ordinatio sui peccati, manet in tota natura, quam generatione recipimus. Manet scilicet per modum habitus: sicuti in homine transfente actu peccati, manet obliquitas animi quoad usq; per gratiam restituatur in ordinem. ¶ Subiiciunt hic præterea theologij exemplum ad explicandum, quemadmodum in Adam peccauerimus omnes de rege munificentissimo, qui seruum in filium adoptatum hæredem amplissimæ substantiæ inscriberet, cuius beneficij tota eius posteritas potiret: tamen

Quò sumus quique habent originem peccatum.

In baptismo restituatur iustitia quoad formale. Ex plū 5. Tbo.

Exemplum theologorum.

lege, si

Collatio
Ade cum
Christo.

lege, si in gratia eius perduraret, vbi tamen primum crimen in regem admitteret, hæreditate illa excederet. Exemplum antiquum est, neque minime ad rem accomodum. Namq; haud prorsus dissimili modo donauerat Deus in Adam naturam nostram originali iustitia, Mihi verò Paulus est, qui rē videtur quàm optime explicare: vbi ait, Adam gessisse formam futuri CHRISTI. Inde nanque antithesis culpæ Adæ & gratiæ CHRISTI reuocet, vbi de nouo Adam accedente ad baptismatis aquam, ait pater coelestis, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Est enim perinde, ac si dixisset. Veluti Adam fuit in quo vno tota eius natio mihi displicuit, quæ sibi naturali generatione successit, ita (quasi antidotum) hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit est, in quo vno, quotquot baptisate in ipso fuerint regeneriti, in gratiam mihi reconciliati, placebunt. Quod & Paulus ait, Sicut per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnus obedientiam, iusti constituētur multi. Omnes ergo in Adam peccasse, nihil aliud est, quàm naturam nostram, ob participam suæ culpæ, ingrati inuisamq; esse Deo. Et ideo tota eius soboles nascitur filij iræ. Sicuti in CHRISTO iustificari, est, quòd ob eius gratiam nobis participatam omnes sumus Deo grati. In quo proinde reuascimur filij misericordiae.

Rom. 5.

Quid sit
nos in Adæ
peccasse.

Per hæc demum liquidum fit, quo pacto originalis labes traducatur perpetua generationum serie ab Adam. Sed August. est, qui in odium Pelagianorum non nihil dubietatis oculis offendit. Sanè qui crebro ait, concupiscentiam illam rebellis carnis ob suam inobedientiam esse instrumentum huiusmodi culpæ, pagadæ. Ait enim (vt superiori capite citatus est) de pec. me. cap. 16, quòd ex hac inobedientia carnis à ratione exorbitantis, & bestiali pendendoq; membrorum motu quisquis carnaliter generatur peccatum contrahit, à quo est baptismate abluendus. Et lib. 1. de nup. & cōc.

Quò trans-
fundatur.
August.

cap. 24. vbi inuestigat, quomodo cum coniugium bonum naturæ sit, ex coniugibus baptisate renatis, & præsertim vbi actum coniugali nullum admiscetur peccatum, procreentur filij in peccato, respondet, quòd non ex bono, quo bonæ sunt nuptiæ, sed ex malo concupiscentiæ, quo bene vtuntur coniuges, de quo tamen erubescunt, reos diabolus paruulos nato tenet. Et infra. Ex hac, inquit, concupiscentia carnis, quæ licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accedit, nisi de peccato, quæcunq; nascitur proles,

De filijs re-
natorum.

originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia virgo concepit. Propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus. Vbius denique de hac re sermo est Augustino, concupiscentiam illam rationi rebellem, quasi ea causa, qua non obtemperat rationi, traducem facit originalis maculæ. Sed est argumentum, quod huic quisque posset obmoliri sententiæ. Si qui ex nihilo creaturentur nunc homines, masculus & femina (de quibus tertio capit. prælocuti sumus) in meris velicet naturalibus sine culpa & gratia, hi quidem quantacunq; exardescerent libidine & rebellionem concupiscentiæ, & vitis deflagrant, nunquam tamen in sobolem, quam genuissent, traicerent originalem culpā: vt omnium est theologorum consensus, eo quòd non essent tunc progenies Adæ. Si vero contra duo naturali semine ab Adam descendentes, in primo instanti infusionis animæ infunderentur gratia præueniente peccatum (vt dicitur de beatissima virgine) & præcinderetur illis, vel prorsus extingueretur concupiscentia, ne magis posset aduersus rationem insultare, quàm in statu innocentie, nihilominus transmitterent peccatum originale in eos, quos genuissent liberos. Dico hanc gratia collata patribus esset tantum personalis, & non tota successione. Ergo concupiscentiæ rebellio non est in causa originalis culpæ. Haud equidem ambigo quin ita sit, vt rationes istæ persuadēt: nempe quòd quomodo cunq; traduceretur modò natura ab Adam post eius peccatū transfunderetur & peccatum. Et si natura non traduceretur ab Adam, sed ab homine nunc ex nihilo creato generarentur filij sine peccato. Quin verò ita modò S. Synodus Tridentin. determinat. Sess. 6. capit. 3. Sicuti nemo nisi in CHRISTO renatus gratiam eius reciperet. Quocirca concupiscentiam esse traducem peccati, nihil sanè aliud significat, quàm concupiscentiam, & pudendum motum carnis esse naturale instrumentum generationis, per quam propagatur natura præuaricatoris Adæ. Neque aliud prorsus sibi voluit sapiens Augustinus. Concupiscentia quomodo traducit rebellionem concupiscentiæ traducem esse peccatum peccati.

Arguitur
contra uer-
bū Augusti.

Sententia
ambrosii.

Syn. Trid.

Aduersus recentes Pelagianos

De originali peccato.

Cap. 10.

Operæ-

Peræpretium duximus speciem pu-
ram veritatis ob oculos primùm o-
mnium ponere, ne errorū interfu-
sa caligo lumen eius interpollaret.

**Duo erro-
res pec. or.** Extant duo tamen de hac re errores per extre-
mum contrarij. Vnus quorundam recentium
Pelagianorum, qui esse aliud in nobis refutāt
originale peccatum, quàm defectum naturæ:
vtpote reatum mortis, & cæterarum pœnali-
tatum, quas ob culpam Adæ incurrimus. Al-
ter verò est Lutheranorum per contrariū ex-
tremum, ita penitus naturæ nostræ hoc genus
peccatum imprimendum, vt verè in hac vita
remitti, omninoq; tolli reuuant. Lutheranor-
um inquam. Non quòd priores non sint Lu-
thero etiam patente progeniti: sed quòd cum
de hac re bis per omnia à reliquis disideant,

Zuinglistæ Zuinglistas à suo capite meritò nuncupemus.
Schisma enim illud istorum (cuius in prologo
memineram) nemini scilicet de rebus fidei aus-
cultantium, qui diuina fungatur autoritate,
et quid potest, quàm Lernæum illud quinqua-
ginta capitum monstrum ædere. Primi quidè
appetendi à nobis sunt prius, quippe cum qui
bus est breuissima disputatio: post alij, contra
quos multo est prolixius agendum. Zuingli-
us ergo inter Germanos est, qui sepulchrū Pe-
lagij refodit, vnde hoc pus respiraret. Is enim
in suo libello de baptismo, ac deinde vrgenti-
us in declamatione ad Vrbanum Rhegiū con-
tendere perseuerat, originale peccatū non esse
peccatum, sed morbum. Neque defunt, qui &
catholicorum nomine censi volunt, & Zuin-
glio nihilofecius si non verbis, re tamen adhæ-
rescunt. At contrariam conclusionem, nempe
quòd sit vera culpa, satis superq; sacrorum tes-
timonijs constabiliuimus, cum per totam hæ-
cætenus disputationem, tum propriè capit. 7. &
9. Quapropter id tantum hie aperire statui-
mus, quàm sibi leuibus rationibus, originalem
culpam ita dissuadeant, vt omnino repellant.

**Argumenta
tio illorum
contra veri-
tatem.** Primam enim colligunt ex clementia Dei, de
quo, cum multo sit propensior ad condonan-
dum peccata, quàm ad vindicandum (vult
enim omnes homines saluos fieri, nec vult
mortem peccatoris, sed magis vt cõuertatur)
haud est credibile, quòd vnus peccatum in
culpam deputet vniuersis mortalibus. Eo vel
maximè, quòd de delictis propriè loquens, ait

Execl. 18. per Prophetam. Filius non portabit iniquita-
tem patris, sed anima quæ peccauerit, ipsa mo-
rietur. ¶ Secundum argumentum informant
**Secundū ar-
gumentum.** ex natura peccati, quoniam nō est peccatum,
nisi sit volunarium. Cùm ergo Adæ peccan-
ti nullus mortalium aderat, nec consenserat,

quin verò omnes eius successores improbant
peccatum illud, ægerimè ferentes quas inde
miserias & ærumnas experiuntur, quomodo
sensus capiat humanus, quòd qui nondum ex-
tabant, lege aliqua in vno obligarentur om-
nes. Vniusq; voluntas adeò reputaretur omni-
um, vt per illam nondum nati transgressores
essent. Adde, quòd æquatione, cætera pecca-
ta non modò primi, sed aliorum etiam pa-
rentum transmittentur in liberos: atque ma-
iori ratione & benefacta parentum deberent
in posteros diffundi. Siquidem perinde atque
in Adam, & in parentibus etiam alijs propin-
quioribus latuimus. Quin verò addit Zuingli-
us, peccatum cum culpa iunctum est: culpa ve-
rò ex commisso eius nascitur, qui facinus de-
signauit: nemini ergo peccatum est, quod ipse
non commisit. ¶ Adijciunt & nouum genus
arguendi. Peccatum Adæ remissum illi credi-
tur, vbi fuit cum Deo reconciliatus, quomo-
do ergo in nos transit? Aut si nobis imputa-
tur, quid est, quòd Adæ fuit remissum? Nam
si in illo vno omnes peccauimus, longè ef-
ficacius veritas deuincit, vt in vno fuerit etiam
omnium nostrum condonata culpa. Neq; ve-
rò exemplum illud, quo supra rem hanc re-
presentauimus, omnino probant. De illo in-
quam seruo, qui summo honore habitus apud
dominum in gratas atq; infidus atrocissimum
aliquod facinus in Dominum committeret,
atque adeò amicitia principis excideret, om-
niq; honore & fauore, tam ipse quàm sua so-
boles depelleretur. Etenim si cuius profapia ho-
nore præcise, aiunt, & opibus, quas à principe
repperat, dispoliaretur, id certe non argueret
acerbitatem in principe maiorem, quàm ius ef-
set, & æquum. Si tamen omnes posteros ob
paternum crimen supplicijs afficeret, ac deni-
que addiceret morti, reuera crudelitatis maxi-
mæ & immanitatis reus haberetur princeps il-
le. Cùm ergo Deus ob culpam protoparentis
non solum honore nos & hæreditate cœlesti
abdicaerit, sed in morbos & calamitates plu-
rimas, atq; adeò in mortem ipsam adegerit,
plurimum hoc derogare videtur diuitijs boni-
tatis, & benignitatis eius. ¶ His deniq; alij sub-
ijciunt, quòd in tota sacra scriptura, nullum
est verbū originalis, seu iustitiæ, seu culpæ, sed
nos culpam istam constringimus. Porrò hac ra-
tione, & in nostram naturam iniqui, & bonitati
diuinæ falso imponentes. ¶ Hæc tamè omnia
& quæ id genus plurima, in hoc argumentum
congerunt, facillimè ipsi diluerent, si naturam
humanam, quam cap. 3. depinximus, confydera-
tè contemplari vellent: vt exinde, tum de gra-
tia,

**Tertiū ar-
gumentum.**

**Quartū ar-
gumentum.**

**Reprobent
exemplū cõ-
mune.**

**Postremū
argumentum.**

Responso.

tia, tum de culpa perspicacius ratiocinaretur. Si enim Deus naturam humanam in puris naturalibus creasset, nulla nos affecisset iniuria, quod tales condidisset, quales nec gratiam per nos ipsi diuinam assequi possemus, nec diuina gloria potiri: quoniam vires naturales non sunt pares tanto muneri. Neque vlla esset iniuria, quod sensualitas rationi esset inimica, quae excicaret, & praecipitaret in vitia: quod moribus & alijs ærumnis & calamitatibus huius vitæ, atque etiam morti subiecti essemus. Nimirum quod hæc omnia essent à proprijs naturæ nostræ principijs natua. Sua tamen bonitas & benignitas, qui nos ad se psalmuerat, fuit, quod naturam nostram, gratia & iustitia donaret, quibus nos supra nos ipsos erigeret, atque inferiores vires, quæ superioribus obedirent, compescerent. Nec cogitandum est (vt quidam effingunt) pactum intercessisse inter Deum & Adam, vt cum primum peccasset, natura ex poliaretur illis cælestibus donis, & ita nominetotius generis humani consensum præbuisse, atque hac causa totum genus, eo peccante, peccasse. Est enim fabula. Nam quid Deus opus habebat Adæ consensu? Neque ita obligatus fuit pro se, aut pro nobis seruire donum originalis iustitiæ, vt de hac re habuerit singulare præceptum. Scriptura enim esse manifesta, quod vnica fuit præceptio, ne ederet de ligno scientiæ, qua citra eius consensum, potuit Deus obligare totam naturam, tanquam eius, iure creationis, dominus. Sicuti leges legitimi principis, quæ præfenti modo edicerentur ciuitati, vniuersis in perpetuum ciuibus intelligerentur posita. In pœnam tamen transgressionis comminatus est Deus mortem, qua priuatio iustitiæ designatur. Cum ergo Adam tunc erat tota natura, nulla fuit in Deo vel crudelitas, vel asperitas, quod peccante natura, denudaret eam, quibus supra naturalibus donis, ex mera liberalitate exornauerat. Veluti si princeps ciuitati amplissimum priuilegiū largiretur, dum non committeret certum crimine: quod si contrafaceret, tunc nimirum sibi ciuitas perpetuò maneret offensa & iniuisa. Et ideo modo quodam peccatum illud fuit omnibus hominibus voluntarium, scilicet per voluntatem totius naturæ. Qua de causa alia peccata vel primi, vel aliorum parentum non trajectur in liberos, sicut nec virtutes: quoniam illa sunt personalia, quibus pœnæ tantum personales decretæ sunt: illud autem primum fuit, cui posita erat pœna communis: scilicet, vt genus nostrum in suam nudam naturam recideret: ob idque illius solius rea facta est suo modo to-

ta natura. Quare neque vlllo pacto derogat clementiæ mitissimi Dei, quod hoc genus supplicia: nempe morbos, miseria & mortem perferamus ob illud peccatum: namque si nos, seu igne, seu ferro perimeret, aut quauis alia violenta morte, posset vtiq; fortè dirus haberi. Quod autem nos cœlesti beneficio immortalitatis orbauerit, vt mortem nobis naturalem incurramus, nihil sanè vel iustitiam suam, vel misericordiam denigrat. Atque ad argumentum aliud respondetur, quod Adæ remissa est noxia illa, qua ratione erat persona, permansit tamè in propaganda natura. Quem admodum qui modo baptizatur, omni liberatur culpa, etiam originali quatenus est huius personæ: relinquitur nihilominus natura infecta, vt quos Christianus genuerit, eadem tale commaculet. Illi autem loco, quod filius non portabit iniquitatem patris, opponi è regione posset alter, vbi habetur, Ego sum Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios. Est tamen horum concordia, quod pœnas temporales, vt infamiam, bonorum priuationem, & id genus alias, iure luunt filij pro patribus: eo quod secundum corpus sunt velut pars patris. Pœnas tamè spirituales, & maxime expulsionem à regno cœlesti, solus ille qui peccat, subit: nam secundum animam filius non est pars patris, sed oēs animæ mex sunt, ait per Ezechielem Deus. Ad rē ergo. Quoniam omnes homines participes sunt culpæ Adæ, expulsi sunt hæreditate cœlesti. Expulsi (inquam) hoc modo, quod ex natura nostra nullum ad illam ius habemus, sed quod Deus nostro generi largitus est in Adam, in eodem perdidimus. Per hæc proditur aberratio Zuinglij, non agnoscentis aliud genus culpæ, quam quæ proprio contrahitur consensu. Si enim illa Protoplasti voluntate natura nostra non peccauit, cur ob illam culpam non solum tantam fecimus bonorum temporaliū iacturam, sed damnati etiam sumus: vt ait Paulus. Et quidem ita damnati, vt regni etiam iure fuerimus exclusi. Profecto si tantum fuisset illi propria, nihil nobis nocuisset. Sed saluum fuisset ius nostrum, saltem in spiritualibus. Quia filius, vt modo interpretabamur, non portabit in eiusmodi bonis iniquitatem patris. Igitur ineptissimum est eius exemplū, si vult illud vsquequaque huc adaptare. Ait enim, quod veluti si quis in bello vel alia sua culpa in seruitutem capitur, totam suam posteritatem constituit seruam, cui tamen esse seruam, nihil est culpæ, sed pœnæ, ita nobis contingit ab Adam. At non videt quod amicitia sua nunquam Deus priuasset nos, & iure regi-

Nullum intercessit pactum inter Deum & Adam.

Cur in Adæ natura peccauit. Cominatio mortis Adæ facta.

Alia peccata non trahuntur modo omnibus personalia sunt. Peccatum primum quomodo omnibus voluntarium.

Diuina clementia.

Peccatum Adæ soli remissum.

Exo. 20. Concordia. Quæ mala luunt filij pro parentum peccatis

Ezech. 31

gni, nisi participes fuissetis aliquo pacto culpa. Neque nos dicimus peccatum esse, quod mortales sumus, & miseris subditi: sed quod cum peccatum Adæ, totius reputatum est nature, deflexus ille & deordinatio animæ à Deo, quæ in ipso fuit actualis, in nobis manet quiescens per modum habitus. Et inde patimur mala hæc naturalia. Sicut ait Paulus. Mors ab Adam in omnes transiit: in quo (id est, quia in ipso) omnes peccauerunt, atque adeo iram & indignationem (vt Tridentina synodus ca. 1. secundum Paulum ait) incurrerunt. Alii non opus esset baptismo in remissionem culpæ originalis, quæ fuit hæresis Pelagiana. Sed hoc facilius Zuinglius concedit, dicens, quod & peccatum originale per metonymiam, id est, abusu suam nominis significantiam, dicitur originale. Neque adiudicandos esse infantes æternæ damnationi, propterea quod non sint aqua intincti. De quo propterea alter nobis restat cum ipso consilius libro secundo, capit. 10.

Nomē iustitiæ orig.

¶ Quod autem postremo adiciunt, hæc nomina iustitiæ, peccatiue originalis nusquam in sacra pagina legi, arguitur est Arrianorum, refutantium nomen Homusion, quod non esset in Euangelio. At sicut illi tunc coniecti sunt, ita & hos modo reuincimus. Nepe quod ubi res est aperta, virtute subest etiam nomē ipsum. Cum enim sit in Euangelio, Ego & pater vnus sumus, perinde valet, ac si scriptum esset, Eiusdem substantiæ, quod est Homusion. Haud dissimiliter de originali iustitia & peccato dicendum. Porro quod cum constitutissimum Ecclesiæ Christianæ sit, primum hominem in iustitia fuisse creatum, utpote in rectitudine virtutum, ac virium, quantum satis ad finem consequendum erat, ad quem fuerat conditus, vt cap. quinto per amplè à nobis demonstratū fuit, atque huius felicitatis, generatione perpetua propagandæ, potiri deberent homines, quandiu in officio & in gratia Dei perseverasset genus humanum, inde optime nomen accepit iustitia originalis. Quæ nuncupari potest, natia, seu naturalis, vel congenita. Et simili ratione, cum sit apud Paulum, omnes in Adam peccasse, neque verò solum imitatione, & contra Pelagium publico consensu Patrum Ecclesiæ diffinitum est: quin nos etiam natura filios iræ pronuntiet, nihil sanè amplius in scriptura desideratur ad astruendam fidem peccati, quod appellatur naturalis, vel connatum, & hereditarium, vel per originem contractum: quod est dicere originale.

Aduersus Lutheranos de originali peccato.

Cap. 11.

Nedimus ergo in primum locum controuersiarum, qua non trouersiarū de pecc. ori. cum Lutheranis. bis Martinus ille Lutherus non uorum inuentor creauit, sui; deinde prognati tueri pertendent. Hi nanque in alterum extremum à Pelagianis diuersum, nescio quo uero, nunquam antea in Ecclesia suborto, adacti, ita animæ nostræ originale culpam obtundunt, vt per nullam sit profusus gratiam in hoc seculo delectibilis. Qui quidem locus in assertionibus Lutheri ad Leonem art. 2. sic habet. In puero post baptismum negare remanens esse peccatum, est Paulum et CHRIS TV M simul conculcare. Et art. 3. Fomes inquit, peccati, etiā si nullum adfit actuale peccatum, moratur à corpore animam ab ingressu cæli. Quin paulò inferius eundem fomitem appellat actuale peccatum. Et discipuli sui in confessione Augustana, art. 2. vocat vitium originis, verè peccatum, damnans & adferens æternam mortem. Et in locis communibus Melancthon. Scriptura inquit, non facit differentiam inter actuale & originale peccatum. Nam & originale, actualis est quæz ante praua concupiscentia. Itaque commentum istorum est, quod concupiscentia non solum sit materialiter peccatum, sed quod formaliter, & in actu libido ipsa, & insultus carnis, ante consensum voluntatis, est peccatum, etiam in baptizatis. Eandemque aiunt concupiscentiam prohiberi præcepto illo decalogi, Non concupisces. Ob idque pro infania dicit Luthe. eodem. 2. art. quod nos libidinem coniugum, qui quantacunque sanctitate pollentes, legitima, iustissimamque; intentione generandi, iure suo utuntur, non verè peccatum appellemus. Sed bone Deus in suo famatissimo reformationis dogmate, quod ipsi didagma vocant, quanta explicatione hunc locum constitunt. Aiunt enim, quod licet homo nihil iniqui animo deliberato concupiscat, illa nihilominus volatilis concupiscentia, à qua se in omni mansuetudine, sanctitate, & pietate continet, coram Deo peccatum est. Et infra, Nò modo homicidium, adulterium, & furtum peccatum est, verum etiam propter concupiscentiam, quanuis ei non cõsentiant voluntas, homo ipse in conspectu Dei homicida & adulter est. Ac qui operæpretium est considerare, vt telam suam detexant. Inde enim quod concupiscentia carnis peccatū illis est, eliciunt, omnia opera nostra, quantumcumque; fiant in gratia, ea tamen ratione, qua nostra sunt, à concupiscentia commaculati, idcirco esse cuncta, peccata. Neque per illa implere nos præcepta Dei, concupiscent

Lutheranos
rum sententia de pecc. orig.

Lutheranorum
concupiscentia est uerè
formaliter
peccati. lib.
3. cap. 7.

Didagma.

Lutheranos
rū tela errorum.

cupiscentia remorante, ne plene operemur ex dilectione sui super omnia. De qua nobis re, libro. 3. statutus est dicendi locus. Ideoque quanquam in colloquijs iam Rationis manifestissimis testimonijs conuicti, paulo remissius propugnent errorem hunc de originali peccato, adeo vt in secundo nouissimo hic articulus tanquam vel confessus, vel satis discussus, fuerit prætermisus, tamen quia per stant in erroribus de operibus, quos ab illo potissimum fonte deriuarunt: & præterea quia Buce. in suo libello de ecclesiarum reconciliatione eandem cum cæteris videtur nuper integrare, non erit superuacaneum, eis quæ à nostris, à doctissimo præsertim Rosenli copiosissime dicta sunt, calculum nostrum adijcere. Potissimum, quod quandiu libri eorum superstites fuerint, timendum ab illis est.

Statu cõtro uersæ primæ cū Lutheranis.
¶ Status ergo controversiæ, quæ prima omnium est inter nos & Lutheranos, ita constituitur. Nos (vt veritas habet catholica) post baptismum legitime susceptum nihil remanere in renato credimus contagij originalis, quod veram habeat rationem culpæ. Illi verò contra autumant, concupiscentiam illam carnis, qua parte in sanctis viris, in quocunque vitio rum genere, consistatur cum ratione, esse veram culpam, & damnatione, morteque æterna dignam. Tunc etiam quando per consensum voluntatis nondum patratum est actuale peccatum, nisi quod misericordia Dei non imputatur illa culpa, ipsi qui sunt in gratia.

Primum contra Lutherum argumentum. Concupiscentia, res est naturalis.
¶ Hæc imprimis ignorantie nebula nunquam eorum oculos perstrinxisset, nisi tam essent philosophiæ iniqui hostes, quæ tamen fidei sæpe & multum ancillatur. Concupiscentia enim carnis (vt in tertio statim capite ceppimus dicere) naturalis nobis est: vt pote quæ licet nulla præcessisset culpa, vel gratia, ex principijs naturæ existeret in homine: quatenus sensibus pollet: nisi quod Deus fræno originalis iustitiæ creauit eam rationi subiectam: ergo cum propter peccatum, sublata est illa iustitia, nihil aliud significatur verbo, concupiscentia, quam natura dono illo destituta. Præterquam quod est modò effectus peccati, tanquam remouentis iustitiam illam, quæ rebellionem eiusdem concupiscentiæ prohibebat: & tamen si homo crearetur in puris naturalibus, esset mera natura. Exemplum Anselmi est in de concept. virg. de nauis: cuius natura est ventis inuehi: & ideo si anchora fixa retineatur, tunc qui rumpit anchoram, dicitur nauem commouere. Igitur cum ea, quæ nobis insunt à natura, nec laude digna sint, nec vi-

Ansel.

tuperio, quis, vel cæcus, dixerit concupiscentiam illam, esse peccatum? Nisi forsitan materialiter ante baptismum: vt superius explicatum est. Reuera qua ratione id dixeris, sequenter compulsius confiteberis, & visum, & auditum, & reliquos sensus, qui nobis post peccatum Adæ instrumenta sunt delinquendi, delicta & ipsos esse. Quin verò & aurum, & honores, & muliebrem formam, & quicquid nos pellicit, pellitve ad malum. Accipe euangelicam parabolam, vbi genus humanum assimilatur ei qui incidit in latrones, à quibus despoliatur, & plagis impositis relictus est semiuivus. Nūquid despoliatum esse & vulneratum, peccatum erat illi? Quisnam concesserit? Pari modo in nobis, præterquam quod participes sumus culpæ, qua sumus lauacro regenerationis abluti, nudatam habere naturam, & ita sauciam, vt concupiscentia veluti ægrotudo quædam cum ratione colluctetur, certè nihil est culpæ, dum rationem non prosternit, sed est poena, quam ob præteritam culpam excolimus. Veluti corporei morbi, & mors denique, & aliæ id genus calamitates, quas culpas censere, hominis esset prorsus stupidi. ¶ At verò cum Lutherus hoc genus culpæ soli concupiscentiæ carnis impinxerit, discipuli eius postea, dum illam defendere nequissent, rationem habere culpæ, commenti sunt, nomine concupiscentiæ non solum illam carnis, sed eam etiam quæ est in anima, subintelligi. Ita habet in conuentu Vuormatiensi. Attamen neque hoc diuerticulo argumentum possunt eludere. Nam si loquantur de concupiscentia animæ, quæ est actus voluntatis consentientis carni, illa certè non originalis, sed verè actualis est culpa: de qua nihil disputamus. Si tamen intelligant impotentiam & declinationem (vt videntur) animæ, qua velut actus corporis nata est, sensibus illecta, pertrahi, adhuc candè habet argumentum energiam. Nam totum hoc (sicuti concupiscentia carnis) naturam dicit iustitiæ originali destitutam, non culpam. ¶ Sed præterea, vt in omne se latens versent, nunquam se hinc tamen extricabunt, quò minus sint in efficacissimum sacramentum baptismi iniquissimi, nisi profiteantur, totam, illic prorsus rationem omneque meritum culpæ elui. Nam (quæ verba expressa sunt Hieronymi ad Oceanum) omnia nobis in baptis mate condonata sunt crimina. Nec post indulgentiam, inquit, iudicis est metuenda severitas: dicente Apostolo, Et hæc quidem (scilicet peccatores) fuistis, sed abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine do-

Luc. 10.

Lutheranorum diuerticulum.

2. Argum. ex testimonijs scripturæ.

Hierony.

1. Cor. 6.

c mini

mini nostri IESV CHRISTI. Omnia ergo peccata, donata sunt bene & fideliter. Hæc Hieronymus. Nota in Paulo, sanctificati & iustificati, in nomine IESV CHRISTI. Vnde sapienter colligit Hieronymus bene & fideliter. Quia in nomine IESV CHRISTI, qui verè est saluator, nihil delitescit fictionis, sed summa est, vt in suis promissionibus fides, ita & in factis veritas. Id quod veritas ipsa IESVS CHRISTVS, Hieronymo luculentius profert: vbi ait, Pater sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Et Paul. Renouamini in iustitia & sanctitate veritatis. Quid ergo cui dentius pronunciaripotuit ad demonstrandū, vbi gratiam Dei inimus, omnem nobis profus in veritate abstergi maculā peccati, quā quod ita nos verè pater sanctificet, quā sermo eius veritas est. Conducit ibidem Hieronymus, in hanc eandem sententiam ex veteribus quoque Micheam: vbi ait, Ipse reuertetur & miserabitur nostri, demerget iniquitates nostras, & proiecit in profundum maris omnia peccata nostra. Et Ezechielem: vbi ait, Asfumam vos de gentibus, & aspergam sup vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditijs vestris, & dabo vobis cor nouum & spiritum nouum. In verbo, omnibus, inquit Hieronymus, nihil relinquatur. At quando nullum esset aliud euāgelicum testimonium plenissimæ remissionis, quæ fit in baptismo, quā illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, abundè res conuinceretur. Qui enim renascitur, vitam profus exiit veterem, & nouam induit. Id quod Apostolus representat in analogia mortis & resurrectionis CHRISTI: vbi ait, Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis fratres (cum istis mihi videtur ore prophético loqui) quia quicumque baptizati sumus in CHRISTO IESV, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo CHRISTVS resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Ecce tam verè nos in baptismo mori peccato, sepeliriq; & in nouam vitam resurgere, quā verè id CHRISTVS in corpore præstitit. Hunc Chrysof. locum, Homel. 24. super Ioan. in hanc sententiam dilucide enarrans, ait, In aqua baptismi tanquā in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde nouus resurgit. Et Orig. super Iosue Hom. 5. ait, quod per baptismum regenerationis, expurgatæ sunt

animæ nostræ. Vbi abieciimus omnia peccatorum opprobria, & pro his assumpsimus conscientia bonæ ad stipulationem in Deum. Et ad Titum item Apostolus, Secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè, id est, quantum sufficit, vt verè simus salui, atq; ad eō filij & heredes, secūdum spem vitæ æternæ. Vnde Ioā. Tit. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & simus. Nominemur, inquit, & simus, vt exprimeret contra istos, nihil baptizatus inesse culpæ, alijs si verè esset culpa, non tamen imputata, vt dicitur: non verè esse filij, sed reputarem tales à Deo. Eodem profus refertur, quod ait Apostolus, Nihil ergo nunc damnationis est his, qui sunt in CHRISTO IESV, qui non secundum carnem ambulat. Sed interpretamentum Lutheri expendamus eodem arti. 2. Ait enim, non haberi in Paulo, Nihil peccati est: sed, nihil damnationis, quasi illa concupiscentia iustorum peccatum verè sit, & de se dignum damnatione, sed non imputatur illis propter fidem, & quia non ambulat secundum carnem. Et suus Bucerus, vbi putat extremam manum imponere componendis controuersijs, idem atque peius dicit in articulo peccati originalis. Ait enim, quod quauis in regentis nihil sit damnationis, in hoc sensu, quod non sunt rei, reatu iam dissoluti baptizate, hoc tamen est propter meritum CHRISTI non imputantur peccatum. Non tamen quod non vel ob vnum hoc malum deprauatæ naturæ, etiam si nulla, vel actionis, vel consensus nostri iniquitas adijceretur, condemnationē meretur. Et paulo post, Sancti etiam, inquit, ipsi, quatenus concupiscentia repugnat bonæ voluntati, inimici sunt Deo. Expende pie lector, an verba hæc digna sint, quæ supponantur, de componendis controuersijs, & non potius exulent, quæ sopita iam & emortua videbantur. Profectò verba Pauli expositione non indigent, Dicens enim, nihil esse damnationis in his, qui non ambulat secundum carnem, manifestissimè docuit, nihil in renatis esse damnatione dignum, præterquam ambulare secundum carnem, quasi dicat, pati molestias carnis nihil profus damnabile est, sed ambulare, id est, liberè operari secundum carnem. Et ita exponit August. eandem autoritatem contra duas epistol. Pelag. libro primo. capit. 10. Nulla, inquit, est damnatio his, qui sunt in CHRISTO IESV, quoniam non damnatur, nisi qui concupiscentiæ

A. 11. 2
Lutherano
rū rāso con
fatur.

Luthero
aliud est pec
cata tolli, ali
ud remitti
lib. 2. c. 19.

1. Ioan. 3.
Ioan. 1.

Esa. 44.
1. Cor. 4.
Rom. 8.
Rom. 6.

August.

Plenissima
remissio in
baptismo.

tiz carnis consentit ad malum. Distortissimā ergo est expositio Lutheri. ¶ In summa. Cūm baptisimus sit in remissionem peccatorum (vt in Acti. Apostol. author est Petrus) quā Christianus perstricta fronte, quicquam culpæ post baptismum reliquum fieri dicat? At cōmentitiā Lutheri distinctionem audiamus, quā se eodem secundo articulo, ad omnia hæc tam clara testimonia cogitat respondere. Aliud, inquit, est, omnia peccata remitti, aliud verò omnia tolli. Baptisimus omnia remittit, sed nullum penitus tollit. Animaduerte pie lector, an hoc non sit detereere sacramēta CHRISTI, & (quod ipse in nos iaculatur) CHRISTVM ipsam conculcare: scilicet quod remitti peccata, non sit prorsus tolli. Ec quid enim aliud est, quod ait euangelista in sua canonica. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret? Et Baptista, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi? Quid quod, interprete vbi supra Hieronymo, de iustificatore nostro præcinerunt Prophetæ, & Apostoli concinunt? Demerget & proijciet iniquitates vestras. Mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. Et, Deleui vt nubem iniquitates tuas. Et, abluti, sanctificati, iustificati. Et, In quibus nihil est damnatiōis. Et, Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo? Quid inquam hæc omnia, quæ effectus baptismi sūt, aliud resonant, quàm prorsus baptismo extergi, & plene tolli peccatum? Est enim nihil aliud peccatum, quàm offensa in Deum, vnde palam consequens fit, vt remitti ab ipso nihil aliud sit, quàm condonari, aboleri, atque adeo omnino tolli. Nisi absurdissimè hic abutaris nomine remissionis, in significatu philosophorum: quibus qualitatem remitti, est imminui aliqua restante particula: cum tamen in præsentia, idem polleat remittere, quod ignoscere: id est, non amplius noscere: id est, non amplius noscere culpam, perinde ac si nunquā fuisset. Quāobrem delictorum quæ Deus remittit, obliuisci, neque amplius recordari dicitur. Quòd si Augusti, quem vbiq; iudicem appellat, audire de hac re non piget, auscultemus ipsum lib. 1. retr. capit. 7. Lauacrum regenerationis purgat à reatu omnium peccatorum quæ humana traxit naturas & contraxit iniquitas. Hæc ille. Sicut ergo peccati actualis in baptismo remissi nihil remanet culpæ, ita neque originalis. Et de pec. me. lib. 2. cap. 25. Hæc autem, inquit, lex peccati (scilicet fomes concupiscentiæ) non sic manet in membris eorū, qui ex aqua & spiritu renati sunt, tanquā non sit eius facta remissio, vbi omnino plena & per-

fecta sit remissio peccatorum, omnibus inimicitijs interfectis, quibus separabamur à Deo, sed manet in vetustate carnis, tanquā superatum & peremptū, si nō illicite cōfessionibus quodammodo reuiuiscat. Et in calce eiusdē scripturæ explicatus ait, Quod si deniq; continuo post baptismum consequatur ab hac vita mi gratio, non erit omnino, quod obnoxiiū hominem teneat, solutis omnibus, quæ tenebāt. Num satis conficitur originale peccatum tolli, dum remittitur, si non manet nisi superatū & peremptum? At plus debet protestantibus nostris peccatum, quàm fides. Quò enim fidē suam solam iustificantem tueantur, aiunt, fidē mortuum nullatenus esse fidem (quanquam & id peruersè, vt libr. 2. cap. 7. ex verbis Iacobi monstrauimus) & tamen peccatum originale, etsi audiant mortuos nos esse peccato, & se pulcos, ipsumq; absterfum, deletum, abiectum & peremptum nihilò fecius, ita semper mordicus retinent, vt nolint sublatum esse. Quid si August. asserat, radicatus euulsum? Inducit enim Pelagianus, contra duas eorum episto. ad Bonifacium libro. 1. cap. 13. calumnians Christianis, quòd negarent baptismā, omnia peccata radicatus conuelleret, sed tantum ei cōcederent, vt peccata raderet, manentibus radicibus, vnde rursus pullularent. Quorum calumnia reprimat his verbis. Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptismā, omnium dare indulgētiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: neque peccatorum radices in mala carne teneri, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant iterum rescanda peccata. Quid potuit efficacius aduersus istos Augustinus proferre, quàm quod neque radix peccati maneat in baptizatis? Sed tamen & quò eos quasi digito indicaret, subiūgit. Sed de illa concupiscentia carnis falli cōcredo, vel fallere, cum qua necesse est, vt etiā baptizatus, & hoc sic diligentissimè proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente configat. Sed hæc, etiam si vocatur peccatum, non vtique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. Sicut scriptura, manus culusq; dicitur, quòd manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam, illicitè fiunt, dicuntur & cogitantur. Hæc August. Explicatissimè aduersus istos pronuntians, post reatum originalis in sacramento remissum, concupiscentiam, neque vllō modo esse, neque appellari peccatum nisi per metonymiam: de qua latius. c. sequēti. Nunce enim hoc secundo argumento tantum conamur testimonijs scripturæ factæ demon

Peccatū plus
debet Luthe
ro quā fides

August.

Concupiscentia
qualiter
dicatur pec
catum.

Peccatū qd
fit.

strare & sanctorum, quomodo sint isti iniurij in sacramentum remissionis: adstruentes, concupiscentiam inde reliquam, peccatū esse propriū. ¶ Ut tamen tertium subiungamus argumentum, statuamus puerum baptizatum ante usum rationis, in quo, ais, veram adhuc culpam extare, damnatione dignam æterna, sed non deinceps imputari. Hoc, inquam, te cum postulo, vtrum per solam gratiam, baptis mi non imputatur, an alia postea opus est applicatione misericordie, vt post non imputetur. Si primum, vti res habet, admisericis, tunc ergo baptisus itā plenē remisit, vt nihil fuerit culpæ reliquum, quod indigeat postea nouo actu misericordie, vt non imputetur. Si vero secundum de tuo capite dederis, ergo per baptisum, non plenē applicatum est pretiū redemptionis CHRISTI, in redēptionem peccatorum: quod est hæreticum. Item contra id quod aiunt ad ultis nouo actu fidei opus esse iugiter post baptisum, quo assidue petant condonationem illius culpæ originalis, perdurantis in baptizato. Primum si ita res est, quomodo fuit baptisus efficax? sanē qui culpam illam condonare non fuit sufficiens. Ad de quod cum pueri talem actum fidei habere non possint, tunc nullum habebunt remediū aduersus illam culpam. Quod si baptisus illis sufficit, absq; alio actu fidei, cur non idem sufficiet, & adultis, quatenus ad eandem culpam attinet originalē? ¶ Illud tamen quod mihi potissimum argumentum apparebat, in calce demum subiiciam. Asunt enim, vt paulo antē referēbamus, manere quidem peccatū originale, sed non imputari. Et subiiciam alia quoq; verba Lutheri in eodem. 2. artic. Hæc est, inquit, gratia noui testamenti, vt quia renati sumus baptisate, fauor dei nos suscipit, & sustinet, nō imputans ad mortem, quod reliquum est peccati in nobis, licet verē peccatū sit, & imputari possit. Idem aiunt de operibus factis in gratia: vt lib. 2. capit. 10. vifuri sumus.

Cōfirmatio argumenti. Hæreticum est dicere, pretiū redēptionis non plenē applicari i baptisimo. Vide nūlibet, concil. cap. 2.

Postremum argumentum. Vide lib. 2. c. 109. hoc ipsum explicatus. Et lib. 3. cap. 4. Lutheri verba.

Firmū arg. q. in baptis. z. et nulla remanet culpa, vide li. 2. ca. 19. Et li. 3. c. 4.

Psal. 118.

Est tamen (ni fallor) contradicctio manifesta, veram culpam manere post baptisina, & tamen non a deo imputari vt culpam. Nam vel deus illam odio habet, vel secus. Si non, quam potest in se habere rationem culpæ? Nisi nefarie dixeris, culpam esse vllam, quæ non sit deo odio habita: contra diuinum eloquium Davidis, toties inculcantis, quod iniquus deus, viā iniquam, & iniquitatem odio habeat. Si verō illam odit, quomodo non imputat ad culpā? Imò verō quomodo verum est, peccatum remissum esse in baptismo? Nam nemo omnino remittit culpam, nisi qui odium e peccatore diuellit penitus. Qua de causa dicitur Deus

peccatorum obliuisci, quæ remittit. Profecto nō video, quo valeant clypeo dilemma hoc cauere. Nisi promptissimum illud suum in nos sputum fugientes respuant: sanē qui quamuis ratiocinationem, sophisina appellitant. Mitto interim, quod authores tanti erroris in eam adiguntur impietatem, quod Deus in hac vita nullatenus possit omnia nobis peccata ita remittere, vt prorsus tollat. Id quod ipsi concedunt, quoniam concupiscentia illa carnis, quam verē peccatum censent, tam naturalis mortalitas est, vt extingui omnino nequeat in hoc seculo. Neque per priuilegium, vt renatur. Quod tamen theologo sentienter tribuunt intemeratæ Virginie: vide licet rixam carnis sensisse nunquam. Igitur, vt finem huic capiti faciamus, consultissimē censuit sacrosancta synodus Tridentina ca. 5. sess. 6. quod si quis per IESV CHRISTI domini nostri gratiam quæ in baptisate confertur, reatum originalis peccati remitti negauerit, aut asseruerit, non tolli totum id, quod verā & propriam peccati rationem habet, sed illud dixerit tantum gadi, aut non imputari: anathema sit.

Cōfirmatio argumenti.

Blasphemia Lutherorum, ex qua confingunt leges obseruatiā nulli in hac vita possibile lib. 3. ca. 3.

Trid. Syno.

Quo Lutherorum rationes expendantur & confutentur.
CAPIT. XII.

T quibus tamen fulcimentis locū istum cōmuniunt, id deniq; restat vt expendamus. Hunc enim errorem potissimum conficiunt ex

Rom. 7. Paulo, & Augustino, quos aliorum longē Per pceptū distorquent, quā quō intenderint ipsi. Nō concupiscēs, prohibet Primū ex illo. Concupiscentiam nesciebā scēs, phibet esse peccatum, nisi lex diceret, Non concupiscēs. Lutherianis scēs. Ecce inquit Lutherus, concupiscentia peccatum est, neque locus relinquatur interpretandi, non esse proprie peccatum, siquidē legitur, ait Paulus, esse prohibita. Sensus ergo Lutheri est, pcepto illo, quod est in decalogo, Non concupiscēs, prohiberi concupiscentiam illam, quæ nobis natia est, & in regeneratis cupiscentia. etiam superstes. Et ita sui defendere pertēdūt. Exod. 20. Id quod inter pceptiuos eius errores secūdus potest connumerari. Audi verba eius in fine illius citati articuli secūdi aduersus catholicos. Sed & eō peruenerunt, inquit, infaniam, vt etiā libidinē inuitabilem parentum sanctorum contra legē Dei concupiscentē, defectū vocare sint coacti. Quasi dicat, verum potius esse, proprieq; peccatum. Hæc veruntamen verba iure multo maiori possum⁹ nos in hūc naturæ hostem regerere. Nam ppter quā quod

quòd duo repugnantia verba connectit, san-
ctos videlicet fardere peccato, quis eo fuerit
arpreptus furore, vt quod inuitabile nobis est
id peccatum dixerit? Ecquid enim naturalis
radius vultus Dei, qui signatus est super nos,
manifestum magis faciat, quàm quod vbi ni-
hil est voluntatis, neq; inibi culpæ quippiam
inesse possit? Actio enim quæ in nostra nõ est
potestate, reuera nec laudi dari nobis potest,
nec vituperio. Cuius ratio est, quoniam laus
operis, vel vituperium cause debetur: quæ au-
tem homo inuitus patitur, illorum nõ est cau-
sa, quatenus homo: quippe cum per solam fa-
cultatem liberi arbitrii sumus actionũ nostrarum
domini. Vnde qui naturalem concupi-
scentiam peccatum censet, pari modo cogit
vt dicat, & quòd oculos habeamus, & au-
res, & membra, quibus intus, nobis nolenti-
bus, nutrimur ac vegetamur, peccata esse. At
nulla, inquit, admittenda est à natura ratio,
vbi scriptura sacra aperta est. Ego verò neq;
scripturam apertam video, neq; sensus scri-
pturæ esse potest, qui cum manifestissima ra-
tione apertissime pugnat. Reuera si ea quæ no-
bis vel à natura insunt, vel à Deo in pœnam
insista sunt, peccata essent, Deo potius, vel
tanquam naturæ auctori, vel tanquam vindi-
ci culpæ tribuerentur. ¶ Et Augustin. quem
coryphæum ipsi hoc loco sequuntur, adeò p-
se notum existimat, nullum esse peccatum, ni-
si voluntarium, vt naturali se apud ipsum cõ-
sequencia ponant & perimant, peccatum, &
voluntarium malum. Vnde in libro de vera re-
ligione. Vsq; adeò, inquit, peccatum volun-
tarium malum est, vt nullo modo sit pec-
catum, si non sit voluntarium. Et contra Ma-
nichæos de duabus animabus, peccatum ipsi
ita diffinit, quòd sit voluntas retinendi, vel cõ-
sequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum
est abstinerere. Et ne omnia percententes fasti-
dio sumus lectores, i. libr. retract. id multis mo-
dis in vniuersum constituit, apertè in Lutherũ
sua penè verba ita refundens. Peccati reũ ten-
neri quenquam, quia non fecit, quod facere
non potuit, summæ iniquitatis & insaniæ est.
Sed resurgunt indein nos isti, quòd peccatum
etiam ipsum originale censet ibidem August.
voluntarium esse, voluntate Adæ. Fatemur q-
dem, sed culpam totam remissam esse ait, in
baptismo. Verba enim eius sunt. Cuius concu-
piscentiæ reatus in baptismo soluitur, sed in
firmitas manet. Optimè sanè discernit, vt rea-
tu dimisso, concupiscentia, non culpa, sed in-
scõmpreci firmitas sit. ¶ Veruntamè quoniam quàm sit
pũargum. libertas, inseparabilis conditio peccati, ca. 17.

repetendum est, haud modò filum rumpam?
dicendi de præcepto concupiscentiæ. Impos-
sibile nanque est illo vetari concupiscentiam,
quæ non est in nostra potestate, sed tantũ p-
hibetur voluntatis consensus, vel fortè mora-
cius in reprimenda concupiscentia, aduertente
ratione. Est enim hoc inter decem manda-
ta, de quibus ait CHRISTVS, Si vis ad vi-
tam ingredi, serua mandata. Et verbum, vis,
palàm ostendit nostræ esse facultatis, per gra-
tiam ipsius, cuncta seruare: concupiscentiam
verò illam in hac vita sublatam esse, haud qua-
quàm possibile est. Qui ergo dixerit tyranni-
dem illam & inuitabilem inmolentem concu-
piscentiæ à deo nobis esse interdicitam, ana-
thema est Hieronymo, qui in expositione sym-
boli anathema esse ait, qui dicit Deum præce-
pisse, quicquam impossibile. Et Augustino,
cuius in sermo. 61. de tempo. verba sunt. De
nec impossibile aliquid potuit imperare, quia
iustus est, nec damnaturus est hominem, pro
eo, quod nõ potuit vitare, quia pius est. Quin
verò, cum non sint grauiora mandata Dei, vt est
apud Ioannem, imò leuè sit iugum, vt præce-
ptor ipse testatur, quomodo facere lege diui-
na obligamur, quod est impossibile? Et præ-
terea cum cætera omnia præcepta de actioni-
bus sint prorsus nostris intelligenda, scilicet,
Non occides, nõ furtum facies, & cætera, quæ
contingentia sunt, commentum est verbum,
Non concupisces, nisi de actione humana in-
telligere: qualis tamen non est motus concu-
piscentiæ, rationis vsu præueniens. Id quod
forma ipsa mandati præ se fert. Non enim ait
in genere. Non concupisces, sed, Non concu-
pisces domũ proximi, neque desiderabis vxo-
rem eius: & reliqua. ¶ At verò non solum mo-
tum illum concupiscentiæ, aiunt isti, esse pro-
hibitum, sed & potentiam ipsam, & naturam
concupiscendi: quod humanus sensus refugit
audire. Ecquis enim puerum, vel ante bap-
tismum vel baptizatum lege aliqua astringat,
vbi non solum voluntas, verum neque concu-
piscentiæ vsu habet, esse nisi nuda poten-
tia. Nisi peccatum in eo pariter dixeris, famo-
re, lallare, & his similia. Id quod August. libr.
1. de ciuita. Dei. cap. 25. condemnat, hinc ver-
bis. Quòd si illa concupiscentialis inobedi-
entia, quæ adhuc in membris moribundis habi-
tat, præter nostræ voluntatis legem, quasi le-
ge sua mouetur, quanto magis absque culpa
est in corpore non consentientis, si absq; cul-
pa est in corpore dormientis? His Augusti-
nus ostendit, nullum esse peccatum concupi-
scentiam absq; consensu, cum esse possit in

De hoc. 2.
fem. d. 24. fMatt. 194
Vide Aug.
1. retract. c.
19.

Hierony.

August.

1. Ioan. 5.
Matt. 11.Confirmatio
argumeti.Auxess er-
roris Luthe-
ranorũ.Naturæ, &
cõcupiscendi
potentiã di-
cũ Luthe-
ranæ esse pec-
catum.August.
Cõcupiscen-
tia sine con-
sensu nõ est
peccatum.

*Luthe. pu- dormiente. ¶ Per hæc denique retunditur, quod
nt propter Lutherus eodem articulo. 2. in confirmationem
carnis cõcu sui erroris cõmentatus est, propter illam scilicet
piscitã pre cet carnis concupiscentiam quotidie nos pre
cari in oratione dominica, dimitti nobis debi
ta nostra: siquidem absq; voluntate, nulla est
nobis debita culpa. At in hoc se saltem agnoscant, Augu-
stino suo expressis verbis contradicere. Sanè
qui loco supra citato con. duas epist. Pelagia.
cap. 13. Neq; enim, inquit, propter ipsam con-
cupiscentiam, cuius iam reatus lauaero rege-
nerationis absumptus est, dicunt in oratiõne ba-
ptizati, Dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitorib; nostris: sed, ppter
peccata quæ fiunt, siue in eius consensionib;,
cũ ab eo quodlibet vincitur, quod placet, siue
cũ per ignorantia malum quasi bonũ placet.
Fiunt autem, siue operando, siue loquendo, siue
quod facillimum, atq; celerrimum est, cogi-
tando. Illud sanè, quod in oratione sequit-
ur, propter ipsam dicitur, Ne nos inferas
in tentationem, sed libera nos à malo.*

*Dimitte no-
bis debita no-
stra.*

Perpicue ergo discriminat August. quod pro-
pter consensiones voluntatis dicimus, Dimitte
nobis, quoniam peccata sunt: sed propter
ipsam tentant nos, inestantemq; concupi-
scentiam addimus, Et ne nos inducas in tenta-
tionem. Vbi propalam manifestat, non concu-
piscentiã, sed tantum voluntatis opera esse
peccata. Quæ omnia Iacobo Aposto teste,
confirmat, qui vel ipso Augustino rem edisse
rit explicatus: vbi ait, Vnusquisq; tentatur, à
concupiscentia sua abstractus & illectus. De-
inde concupiscentia, cum conceperit (scilicet
per consensum voluntatis) parit peccatum.

Iacob. 1.

Concupiscentia ergo ante consensum, nõ est
peccatum, sed ex consensu concipiens, fit ma-
ter peccati. Huic apostolica phrasi conlonat
alius Apostoli verba, Non regnet peccatum
in vestro mortali corpore, vt obediatis concu-
piscentijs eius, neq; exhibeatis mēbra vestra
arma iniquitatis peccato. Non enim prohibe-
tur fomitem concupiscētiæ habere, sed illi o-
bedire. Vt per hoc intelligas, quod sequenti
cap. ait, legem prohibere concupiscentiam.

Rom. 6.

Non enim vetatur ne in sit illa in carne, at vo-
luntate nos concupiscere. Sed hic quis ferat
peruicaciam istorum, qui hunc locum pro se
adferant cum glossa August. At enim diuus
ille super Ioan. tracta. 41. quod Paulus non di-
xit, Non sit peccatum in corpore vestro, sed,
Non regnet. Ergo Paul. (inferunt isti) Augu-
stino interprete, non negat, quin concupiscē-
tia, antequam per consensum voluntatis re-
gnet, peccatum sit. Collectio autem hæc nul-

*Lutherano-
rũ puicacia*

la est, si colligatur peccatum esse propriè, an-
tequam regnet. Nanq; cum August. toties ad
monuisset, concupiscentiam illam nõ esse pro-
priè peccatum, sed tropo illo, quo effectus vel
causa peccati, peccatum dicitur, securus dixit,
peccatum non prohiberi, ne sit, sed ne regnet.
Quoniam quando non regnat, sæpe dixerat
tunc non esse propriè peccatum. Quam expo-
sitionem ipse idem protinus subiungit, dicēs,
Peccatum enim consistit in eo quod regnat,
& sit quod iubet. Eandem eius explicationē
supra etiam citauimus, de pec. me. lib. 2. ca. 28.
vbi ait. Hæc lex peccati, quod etiam peccatũ
appellat Apostolus: cum dicit, Non ergo re-
gnet peccatum in vestro mortali corpore, ad
obediēdũ desiderijs eius non sic manet in re-
natis, tanquam non sit remissa & precepta,
nisi illicitis consensionibus quodãmodo reui-
uiscat, & in regnum proprium dominationē
quæ reuocetur. Idemq; profus repetit de nu-
ptijs & concupis. lib. 1. ca. 2. 3. vbi ait. Ipsa con-
cupiscentia iam non est peccatum in rege-
neratis, quando illi ad illicita opera non consen-
titur, atq; vt ea perpetrent, à regina mente mē-
bra non dantur, vt si non sit, quod scriptũ est,
Non concupiscas, fiat saltem, quod alibi legi-
tur, Post concupiscentias tuas non eas. ¶ At
verò hæc postrema verba sibi isti arbitrantur
fauere: vbi ait, in hoc seculo à nobis non fieri
quod scriptum est, Non concupiscas, sed non
eas post concupiscentias. Et de spiritu & lite-
ra. ca. 3. clarius ait, quod in hæc vita non im-
plemus, Non concupiscas, sed concupiscētijs
nõ obediatis: ergo nõ solum obedire, sed inuisi-
tabile illud concupiscere carnis prohibetur.
Huiusmodi autem illatio nulla est. profus. Au-
gustinus enim non sentit, non impleri illud,
Non concupiscas, si referatur ad innatum cõ-
cupiscentiæ fomitem, quasi ille sit lege prohi-
bitus, sed quia naturale est in hoc mortali cor-
pore cõcupiscere, vsq; dum animale resurgat
spirituale. Imò eisdem verbis insinuat, prohi-
bitionem non referri ad naturalem concupi-
scentiam, sed ad liberam & vitroneam obedi-
entiam. Quod si analogia ex ciuili Republ-
ca apud istos quicquam, vt æquum est, vale-
ret, profectò tyranno obsidione premente ci-
uitatem, quandiu ciues pondus belli sustinēt,
& bona fide obsistūt, extra noxiam sunt, sed
vbi se primum dedant, tunc incipiunt esse in
crimine. Cur ergo dum voluntas ab arce ratio-
nis sensualitatis incurfus strenuè, vel perfert,
vel comprimit, vitio sibi detur, id quod ho-
mo inuitus, velut febrem, & naturalem mor-
bum patitur? At quò expositione tandem
verbo-

August.

*Lutherano-
rũ argumen-
tatio.*

*Aug. expo-
sitiõ.*

*Analogia
ultræ repu-
bl.*

Liberatio-
rum contra
dicitio.

verborum, Non concupisces, disputatione ab
soluamus, examinemus, an isti contradictoria
dicant in exponendo hoc præcepto, & illo,
Non regnet peccatum in vestro mortali cor-
pore. Etenim cum dicant, hoc secundo nõ p-
hiberi, concupiscentiam inesse nobis, aut cũ
ratione confingere, sed vincere, & regnare (si
quidem oculatissimè adnotat cum Augusti-
no, Paulum non dixisse, non sit, sed non re-
gnet) hinc profectò elicitur, cõcupiscentiam
inesse & pugnare, non esse rem prohibitam,
nec prohibendam: atque adeò neque propriè
peccatum. Quod si ita est, cur alijs verbis, Non
concupisces, aiunt prohiberi non solum libera-
opera, verum & ipsam carnis concupiscen-
tiam, ne in sit & subsulet? Sed ita cunctis vsu
venit contra cœlum expuentibus, sanè vt suo
se sputo respargant. Concludamus ergo vtro
que loco, solum consensum in opus concupi-
scentiæ prohiberi. ¶ Adiungunt ad persuadē-
dum concupiscentiam carnis esse peccatū, sub-
sequentia præterea Pauli eodem cap. 7. Si qd
nolo, illud facio, iam non ego operor illud,
sed quod habitat in me peccatum. Scio enim,
quod nõ habitat in me, hoc est, in carne mea,
bonum. Et multis in eundem sensum interie-
ctis, concludit. Igitur ego ipse mente seruo
legi Dei, carne autem legi peccati. Ecce, in-
quiunt, procul dubiò concupiscentiam carnis,
quatenus cum ratione luctatur, peccatum
ab Apostolo appellari. At verò locus hic
primum omnium Pauli, qui (vt tota eius episto-
la) non est adeò intellectu facilis, à plurimis
sanctorum Patrum, non de iusto iam Paulo,
sed de Iudæo sub lege agente intelligitur.
Cuius ordinis sunt Hieronymus & Origenes
(vt Augustinus ipse aduersus Iulianum lib. 6
cap. 11. cõfitetur.) Et ita ipse Augustinus, sem-
per senserat vsque ad senectutē, vt ibidem ait,
& lib. 1. retract. capit. 23. & 26. & lib. 2. ca. 1.
Qua de causa possemus dicere, quòd concupi-
scentiam ratione coniuncti reatus appellaret
in fidelibus peccatum. Sed demus istis cum
Augustino iam sene & cæteris, puta Hilario,
Grego. Nazæzen. & Ambrosio. quos ipse illic
citat, totum hoc intelligi de Paulo, qui gratia
Dei suffultus nihilominus præliabatur cum
carne, si tamen vicissim nobiscum ipsi candi-
dè Augustinus sequantur interpretem. Qui
non semel aut bis, sed sæpè, & sæpissimè in-
terpretatur, hoc loco Paulum non appellare
concupiscentiam, propriè, & verè peccatum,
sed per metaphrasim, quia effectus est peccati
Adz, & nostrorum causa. At verò reclamatione
hic Lutherus. Quomodò, quod nemini ange-

lorum licet, id, quod Paulus apertè peccatum
vocat, interpretentur homines defectum tan-
tum, effectum esse peccati? Nimirum Luthe-
re, quoniam Paulus non anathematizat, nisi
angelum, aliud quàm ipse annunciat, euange-
lizantem. Nanque homines metaphoras scri-
pturæ dilucidantes, non solum non reprehē-
dit, sed laudat summo opere inter eos, quibus
deus distribuit charismata. Alijs enim, inquit,
datur prophetia, alijs interpretatio sermonū.
Et iterum. Alios deus dedit euangelistas, alios
autem pastores & doctores. Alias, vbi ait idē
Apostolus, quòd eum qui non nouerat pecca-
tum, Deus pro nobis fecit peccatum, si non
liceret translatione vt, necesse esset, CHRIS-
TVM ipsum propriè existimare esse pecca-
tum. Quam ne admitterent blasphemiam, in-
terpretati sunt sancti, nomine peccati, hostiā
pro peccato designasse Apostolum: quæ se in
cruce pro nobis obtulit. Quo etiam significa-
tu vsus est iterum: dicens, quòd Deus filium
suum mittens, in similitudinem carnis pecca-
ti, de peccato damnauit peccatum. Tameñ
hic magis placet, peccati appellatione intelli-
gere naturam ipsam nostram, & carnem pecca-
to infectā: de qua CHRISTVS, similitu-
dinem gerente peccati, dum eam carni affi-
xit, redemptionem operatus est nostram. Si
ergo peccatum haud inceptè vsurpatur de ho-
stia, quæ causa est remittendi peccati, & de
carne, quæ subiectum est peccati, optima est
expositio. Augustini, quòd vsurpetur etiam
pro effectu peccati. Vbi ideo illius meminisse
opus est, quòd capite proximo de ipso Augu-
stino adnotabamus. Nempe quòd cum rea-
tus peccati originalis, sit priuatio iustitiæ, qua
tenus faciebat reuerentiam animæ ad Deum,
& proximis effectus eiusdē reatus, sit ebulliens
rebellansque cõcupiscentia, eandem antegra-
tiam baptismi appellat peccatum, ratione rea-
tus annexi: eo tamen sublato in baptismis, p-
solam metonymiam, appellat peccatum, quia
effectus est vel causa peccati. Atque id frequē-
tissime. Primum. Vbi capite superiori eū cita-
uimus, scilicet, lib. 1. cont. duas episto. Pelag.
cap. 13. vbi ait, quòd illa concupiscentia quæ
reliqua est à baptismis, quo ratio peccati ple-
nissime remittitur, radicatusq; conuellit, nõ
quia peccatum est, sed quia peccato facta est,
peccatum dicitur: sicuti scriptura, manus dici-
tur cuiusque, quòd manus eam fecerit. Ana-
ginem enim Apellis, vocamus manum eius.
Obserua negationem, nõ quia peccatum est:
Omnino enim negat esse peccatum. Et de pec-
ca. me. libro. 2. capital. 4. Concupiscentia in

Gala. 1.

1. Cor. 12.

Eph. 4.
2. Cor. 5.

Rom. 8.

Cõcupiscen-
tiā Aug. ut
nominet pec-
catum.

c 4 parau-

Quo multi
sancti intel-
ligant Pau-
lu dicentē, si
quod nolo
illud facio,
iā. c. 10.
ma. 7.

paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agonem relinquitur. Perpende discrimen inter reatum peccati, & agonem, qui non est peccatum. Et libro primo. de nupt. & concupif. cap. 2. 5. Concupifcentia, inquit, carnis dimittitur in baptifmo, non vt non fit, fed vt peccatum non imputetur. Hunc autem locum præuaricatus est Lutherus, ita referens. Peccatum remittitur in baptifmo, non vt non fit, fed vt non imputetur. Atque hinc infert peccatum remanere, fed non imputari. Auguft. autem non dicit peccatum, fed concupifcentia, neq; illam dicit remanere sub ratione peccati, fed vt ftatim infert, ad pugnandum cum infirmitate nofta. Et ca. feq. fubdit exemplum à fenfu cõtrario. Nimirum quòd licet in peccato actuali, abeunte acta, verbi gratia, homicidio, manet reatus: viceuerfa in concupifcentia, diluto reatu, manet actus. Non intelligas, actus peccati, fed actus concupifcentiæ. Et verbo, nõ imputatur, designat nullam esse culpam, vt iã modò notauimus. Et lib. 1. de nupt. & cõcup. cap. 2. 3. exprefse ait, quòd concupifcentia in regeneratis non est peccatum, nisi adhibeatur confenfus. Sed dicitur, inquit, peccatum, ficur vocatur lingua, locutio, quam facit lingua: & manus vocatur fcriptura, quam facit manus. Itemque fic vocatur peccatum, quia peccatũ fi vincit, facit. Sicut vocatur frigus, pigrũ, non quòd à pigris fiat, fed quòd pigros faciat. Et contra Iulianum, lib. 6. cap. 5. Baptizatus, inquit, omni peccato caret, non omni malo. Non ait, Non imputatur, fed caret. Quòd planius ita, inquit, dicitur. Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Nempe infinuans, quòd concupifcẽtia malum, id est, poena fit, non malum, quòd est culpa. Et lib. 1. retract. cap. 1. 5. Concupifcẽtiæ reatus in baptifmate soluitur, fed infirmitas manet. Quid amplius defiderari potest, ad demonftrandum, concupifcentiam, foluto reatu originalis, non esse peccatum, fed morbum? Et quanuis Lutherus non placeat nomen reatus, profectò de riuatur optimè à reus, ficur famulatus à famulus, & à dominus dominatus. Et ita Exo. 32. habetur, reatus vituli. Et Deut. 2. 1. reatus sanguinis, vt reatus fit ipfa ratio peccati, à quo homo & fit, & habetur reus. Vnde reatum dilui in baptifmo, est crimen quodcunq;e, & culpam tolli, vt amplius iam homo non fit reus. Quare inepitissimum est Buceri diffugium in suo lib. de concordia, & fuorum complicitum, quòd loquatur in his locis Auguft. præcisè de actualibus peccatis. Facit enim comparationem operum liberi arbitrij cum concupifcentia,

tia, dicens illa esse peccata, concupifcentiam vero non item. Et præterea concupifcentiam cum reatu esse peccatum, illo tamen sublato, minime. ¶ Vnus tamen refstat locus apud Auguftinum, quem merito plurius quàm reliquos faciunt, lib. 5. contra Iulianum cap. 3. Cuius verba funt. Concupifcentia carnis, aduersus quam bonus concupifcit fpiritus, & peccatũ est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis: & poena peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & caufa peccati est, defectioe confentientis, vel contagione nafcentis. Vbi in primo membro ait, concupifcentiam esse peccatum, propter inobedientiam, præter fubfequentes rationes, quibus est effectus & caufa peccati. Ad quòd noftri in colloquio Vuormatiensif, & in reliquis respondent, fermonem fuisse illic Auguftino de concupifcentia ante baptifmum, quam vocat peccatum, ratione reatus adiuncti. At quanuis gloffa hæc fortè fufficeret, mihi tamen, fi cõiungere licet, alius est verifimilior fenfus: quoniam illic abfque discrimine intendit Auguft. perfluere, concupifcentiam esse rem malam, etiam post fufceptum baptifmum. Contra Iulianũ, dicentem, illam esse bonam, siue quatenus naturalis est, siue quatenus à Deo inlicita efferet, propter peccatum. Et ideo quatuor vel quinque modis conftituit eam esse malam, & figura illa loquẽdi, peccatum. Primò, quia nõ obedit rationi. Non dicit, propter adiunctũ reatum, fed propter inobedientiam. Quòd est dicere, ni fallor. Ex eo quòd bonum naturale hominis est operari fecundum rationẽ, (vt crebrò hætenus diximus) fenfualitas nõ obediens illi, efferet peccatũ quoddam. Non dånabile quidem, & dignum poena, fed naturale. Sicuti elaudicans tibia, peccatum est, quia non rectè inferuit naturæ. Et fecundò dicitur eadem concupifcentia peccatũ, quoniam efferet est peccati. Nifi quòd modus hic bipartitur, vt ante remiffum reatum, fit peccatum, quò ad fignificatum materiale: post verò, folum ita vocetur, quoniam est effectus peccati. Et quartò, quoniam est caufa traducens peccatum originale, vt capit. 8. expofitum est. Et quintò demum, quoniam est caufa inducens nos ad peccandum actualiter. Oblique ergo Lutherus eodem. 2. articulo, & fui postmodũ fequaces interpretantur illud Pauli, Nofter in ternus homo renouatur de die in diẽ. in hoc fenfu, quafi illud renouari fit paulatim particulatimq;e; & fucceffione quædam, peccatum remitti, ita vt femper relinquatur aliqua particula peccati. Cum tamen peccatum in pun-

Aug. uide-
tur fauere
Lutheran.

Vuormatiẽ
fe colloquiũ

Refponfo
authoris.

Cõcupifcen-
tia. 5. rõmĩ-
bus dicitur
peccatum.

Obliqua efferet
expofit. Lu-
theri. 2. Co-
rim. 4.

Lutherus
torquet mu-
ltas uerbas
Auguft. in
fuam fen-
tẽ. quòd hereti-
cis folenne
est. Vide. 7.
Synod. gene-
ra. cũ loqui-
tur Epiphani-
us. 7. 6.
Synod. 4. 6.
C. 1. 4.

Nomen rea-
tur.

Exod. 32.
Deuter. 2. 1.

Eucerus.

Quid sit re nouari iustitiam
stos.
Et temporis remittatur totū, & condonetur. Quocirca renouari iustos, non est aliud quam per incrementum gratiæ vires concupiscentiæ reprimere, & magis ac magis extenuare. Vt dicitur fertē edocet Augustinus contra Iulianum, lib. 6. cap. 5. Cuius conclusio est, quod concupiscentia soluitur per indulgentiam in baptismo, quia tendebat in noxia: conteritur tamen deinceps per continentiam, ne vincat in pugna.

Aug.
¶ Ecce quomodo accipit Paulus peccatū: vbi ait. Si quod nolo, hoc facio, iam non ego opeor illud, sed quod habitat in me, peccatum. Nam quod eandem concupiscentiam appellet legē peccati, apertius à nobis pugnat, quā contra: quando quidem lex peccati idem pollet, quod regula (si ita dici potest) peccandi.

Expositio Paul. Rom. 7.
Vnde sicut ratio non dicitur virtus, nisi quia est regula virtutis, ita neq; sensualitas dicitur peccatum, nisi quia est nobis causa delabendi. Quo sensu, vt per virtutes spiritu seruimus legi Dei, ita carne per vitia seruimus legi peccati. Intercedit enim inter belligerantes spiritum & carnem media voluntas, in suo habens arbitrio cui maluerit manus dare. Ante cuius profunde consensum, neque ille virtutis: neque hæc vitij, vel rem fortuitur, vel nomen. ¶ Non sit hic tandem molestum audire Bucero concordantem hanc controuersiam, quin verò explicationis ac pertinacis sepulchrum opinionem Lutheri suscitantem. Ex illo enim Ioan. Omnis iniquitas peccatum est, ratio cinatur, quod omnis, vel natura, vel vis, vel actio non respondens suæ regulæ, peccatum est, atque adeo natura ipsa sensualitatis, etiam ante voluntatis consensum, per se est peccatum, quoniam impedit, ne Deum toto corde diligamus. Sed profectō facilius colligitur, quod expositio ipsa sua, iniquitas sit. Quis enim inducat in animū Ioānem appellasse iniquitatem naturalia peccata: vti sunt non infra & naturales defectus.

Ratio quomodo dicitur virtus et sensualitas peccatum.
Buceri concordantie.
1 Ioan. 5.
Morbis enim ipsi corporei, esse solent causa iracundiæ, blasphemix, & aliorum flagitiorū & scelerum, & tamen non veniunt apud Ioānem iniquitatis nomine. Appellatur ergo iniquitates, sola ipsa delicta. Sicuti omnes virtutes significantur generali nomine iustitiæ. Hoc tamen largimur Bucero, quod proximè dicebamus, nempe sensualitatem esse peccatum naturæ: scilicet morbum eius & vulnus: veluti vitium claudicantis tibiæ. Et eodem intellectu intelligit Paulus, sapientiam carnis inimicam esse Deo. Non quod cognitio ipsa aut propensio carnis sit peccatum, sed quod pugnat cum ratione in diuersum insecutens. Sicuti aurum ipsum & honor, & sex minarum pul-

chritudo inimica etiam dici possent rationis & Dei, quatenus tentationes sunt ad malum.

¶ Aliud præterea portentum excogitant, quo defendant concupiscentiam esse peccatum, videlicet quia est nobis impedimento, ne possimus in hac vita implere præceptum dilectiōis Dei super omnia, atq; adeo neq; alia decalogi. Ita enim solet error initio paruus, in fine esse maximus. Hæc autem disputatio propriā habet sedem libro tertio. ¶ Igitur quoniam longius quā credideram, abiit disputatio, vt rē in epilogum perstringamus, constituimus, peccatum originale non esse formaliter concupiscentiam, sed priuationem iustitiæ originalis, qua parte rectificabat animum & mentem in ordine ad Deum, quo reatu soluto in baptismo, quæ reliqua est concupiscentia, non habet rationem peccati. Sed est infirmitas & vulnus, ob idq; malum naturæ, dimicans cum ratione, cuius vim & neruus iusti virtutum exercitio conterunt, imminuunt, atq; exhauriunt de die in diem, quoad usq; CHR I S T V S athlothea noster reformet corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem virtutis suæ.

De effectibus peccati originalis.

Capit. 13.

ARTICULUS illis sex, qui ca. 7. de originali peccato oppositi sunt, quatuor hæcenus pertractauimus. Nempe quemadmodum in totum humanū genus pertranseat, quæ causa eius, quid sit, & quo pacto vitiosa origine traiciatur. Subsequitur ergo quinto loco, vt de eius effectibus, seu defectibus disseramus. De quibus nihil prolixiori sermone opus erat: nimirū quod sermō iam sint expositi, sed idem Lutherani sunt, qui non nihil in hac parte nobis faciunt negotij. Aduert enim vsq; ad se doctores, qui grauiore defectus originalis culpæ docuerunt, ignotam fuisse grauitatem eiusmodi peccati. Docent autem peccatum originale, non solum reatum esse, quo reifumus iræ Dei, & mortis eterne, sed ipsam corruptionē humanæ naturæ. Cuius effectus seu defectus, sunt ignoratio Dei, contemptus Dei, vacare metu & fiducia Dei, odisse iudiciū Dei, fugere Deum iudicantē, irasci Deo, desperare gratiā, habere fiduciā rerum præsentium. Quos morbos, inquirunt, non animaduertunt scholastici. Verba sua sunt in apoloquio confessionis Augustinæ, & in colloquio Vuormatiensi. At nisi tā essent isti theologiæ scholasticæ insectatores, forsan naturam rerum oculatiū spectauissent.

Dilectio dei sup omnia.

Epilogus.

Philip. 3. ἀδολογητὸν κωκυτὸν Χριστὸν ἀ Διονύσιου,

quod præmi-

bus propon-

nat tanquā

iudex pro-

ciusq; me-

ritis, et uir-

ta Christian-

nam vocat

ἀδολογητὸν

αυ. Est uer-

o ἀδολογ-

præmium.

Effectus

pec. orig. se-

cundū Lu-

theranos.

Peccatū ori-

ginale quid

Lutheranū.

Effectus qui effrauent. Effectus enim originalis peccati, illi penitus sunt, qui ex natura rei secundum diuinam legem ex eo subsequuntur, nulla intercedente noua voluntate. Porro qui in pœnam originalis culpæ omnibus communes sunt, & parulis ante vsum rationis, & adultis. Aliàs omnia humana peccata dicerentur effectus originalis peccati, qui profectò abusus esset loquendi. Nisi de effectibus remotis (quod aiunt) intelligeretur eo sensu, quòd per concupiscentiam, iustitia originali destitutam, pellicitur in consensum voluntatis. ¶ Sed aiunt nominibus illis actionum significare non solum actus, verum potentiam ad huiusmodi prauas actiones vel carentiam & priuationem contrariarum virtutum, in quibus per peccatum Adæ fuimus despoliati. Hoc responsum commenti sunt, postquam coacti sunt agnoscere, illa, neque esse in infantibus, & verius esse actualia peccata, quam originalis peccati pœnas. At non se satis expeditunt. Primum quòd qui audit contemptum Dei, odium iudicij Dei, & similia, nil prorsus intelligit, quam scelera ipsa & impietates quæ sunt commissa actualia: quæ si effecta sunt contagij originalis, consequens sit, vt pueris quoque impingantur ante vsum rationis. Quò nihil dici potest absurdus. Et prætereà cur potius hæc pauca commemorant vt terecè in buccam venerunt, quam reliqua omnium crimina, flagitia, & scelera, quæ Paulus ad Galat. recenset? Quandoquidem omnium illecebra, impulsus, & origo sit in concupiscentia carnis. Ad hæc. Si illos ita effectus esse interpretentur, quòd sint in vniuersum communes omnibus filiis Adæ, etiam iustis, soluto reatu in baptisimo, hoc planè falsum est. Sunt enim multi, qui tantum malorum non admittunt. Imò nihil vetat esse aliquos, qui omni capitali crimine careant. Sin verò intelligunt, effecta illa esse originalis culpæ, tunc tantum quando non est remissa, vt sentire videntur in colloquio Ratisponensi, his verbis, Concupiscentia non potest non prodire in omne genus peccati in non regeneratis, in quibus diabolus efficax est. neque id prorsus verum est. Nanque fuerunt complures Gentiles inter Græcos & Romanos, quibus forsitan non fuit remissa originalis culpa, qui tamen iure edocti naturæ pluribus abstinerunt vitijs, quam multi ex Christianis: vt cum alij, tum etiam August. quandoque refert, quos nobis etiam in exemplum ponit. Ad hæc. Quodnam genus loquendi nouum est, referre inter defectus peccati originalis, vacare metu Dei, & fiducia, irasci Deo, desperare gratiam, & cætera huius

*Lutherano-
rū caullat.*

*Lutherani
coacti re-
trahere sua
sententiã de
effectibus
orig. peccati.
Refutatio.*

Galat. 5.

Lutherani.

*Ratisponen-
si colloquio*

figuræ? Profectò multos experimur iustos, meticolosos tamen, suasq; verentes conscientias, atque adeo iudicium Dei extimescentes. Et complures contrà, prauos homines, non solum non desperantes, sed neq; metuentes quidem. Quinimò infideles in peccato originali, nec desperant felicitatem æternam, nec Deo irascuntur, nec eius fugiunt iudicium. De his autem latius in capitulo de certitudine gratiæ, lib. 3. Illa enim est, quam isti videntur hinc verbis parturire. ¶ Ad rē igitur vt veniamus, inter effectus seu defectus originalis peccati, nempe qui lege diuina, naturali consecratione in pœnam peccati subsecuti sunt, primus fuit priuatio diuinæ gratiæ, & exhereditatio cœlestium bonorum. Quod cunctis lethalibus delictis commune est. Secundus, priuatio illius excellentissimæ cognitionis Dei, & expoliatio iustitiæ originalis, puta rectitudinis inferiorum partium animæ ad rationem, & corporis ad animam. Nam priuatio rectitudinis rationis ad Deum, & diuinam regulam, non effectus (vt diximus) sed ipsum peccatum fuit, quod suo modo perdurat in nobis. Tertius effectus illius peccati, nostrorq; defectus, & vulneratio est effrænatio concupiscentiæ, quæ à ratione exinde, legeq; diuina religata, impetu (quæ natura eius est) ad sensibilia fertur. Non quòd sit qualitas illa morbida in anima, quam veluti commentum supra confutauimus, aut qualitas aliqua realiter distincta in corpore. Sed vocatur habitus, eo modo, quo Arist. egritudine, quæ est proportio nis humorum dissolutio, appellat qualitatem & habitum. Merito hinc tamē dubitatur, quisnam sensus dicti illius sit, inter theologos celebrati, quòd fuerit homo peccato illo, tum gratuitis expoliatus, tum vulneratus in naturalibus. Sententiæ enim est venerabilis Bedæ, super illud Lucæ de homine parabolico, qui incidens in latrones, despoliatus ab illis est, atq; plagis impositis, semiuivus relictus. Vtrum principium aliquod naturale amissum, quòd simus natus liberi, quam homo creatus in puris naturalibus. Nam si non ita res est, nec est profectò intellectu facile, quomodo fuerit homo in naturalibus vulneratus. Responso nihilominus theologorum est vnanimiter negatiua. 2. senten. d. 30. & S. Thomæ. 1. 2. q. 81. Authoritas namq; est Diony. 4. cap. de diu. no. bona naturalia etiam in demoniis multo ergo minus aliquod nobis principium extritum est. Cuius ratio ex supradictis facile elicitur. Quoniam Deus qui supernaturali do-

*Effectus
orig. pec.*

*Homo nudo
natus in
naturalibus*

*Naturalia
in demoni-
is b⁹ et in boie
integrantur
serunt post
peccatum
plicitio*

plicio peccatricem afficit, quam denudatam relinquere. Tum ob suam benignitatem, tum quòd nihil nos nostra voluntate admisimus.

*Quomodo
differt pri-
mus homo
& reliqui
in spoliatio-
ne gratuito-
rum.*

*Bonū natu-
re quò im-
minuitur.*

S. Thom.

*Arist. 2.
Ethi.*

*Pecca. orig.
eodē mō re-
linquit ho-
minē ut eo-
rat in partē
naturalis.*

*Expositio
vulneris in
naturalibus*

Trid. Syn.

Quare homo in puris naturalibus ab homine lapsio non aliter (præter rationem culpæ) differt in hac parte, quam vti homo nudus, qui nūquam fuit indutus, ab homine nudato, quibus fuerat velitus. Ambo enim sunt æque nudi. Nisi quòd nuditas in primo nulla fuisse poena, sed naturalis negatio ornamentis: in secundo verò est privatio propter culpam. ¶ Sed nunquid bonum naturæ aliquo modo imminutum est, vt simus propensius in bonum magis iue in malum proclives, quàm essemus in puris naturalibus? Idem enim videtur astruere S. Thom. loco modò citato, dicens, quòd in clinatio naturalis ad virtutem diminuitur per peccatum. Nam cum actus, auctore Arist. in genere similes habitus, non potest in eo, qui vitij sese tradidit, non imminui inclinatio ad bonum, augeque ad malum. Respondetur quòd veritas hæc, quæ omnibus est in confesso, id tantum docet, quòd in ipso Adam per peccata sua, sicuti & in nobis per actualia nostra, debilitetur bonum naturæ propter corruptos habitus. Peccatum autem originale nullū in generat habitum: neque (præterquam quòd est culpa) alter eneruat, inficit iue naturam, quàm si homo in puris naturalibus nasceretur. Cur autem deatur vulnerasse naturam ex fundamento illo cap. 3. prædicto, totiesq; à nobis resumpto, dilucidatur. Etenim cum natura rationalis hominis, sit operari secundum rationem, à quo per sensualitatem cohibetur, donū illud iustitiæ sensualitatem continens perficitur bat hominem in naturalibus. Quippe cū prohiberet, ne impediretur opus illud rationis, homini naturale. Ob idq; privatio illius doni supernaturalis, fuit plaga & vulnus in naturalibus, quatenus homo inde relictus est mancus, & incurisionibus diaboli, mundi, & carnis patens: vt non possit iuxta naturam suam perpetuò operari. Veluti si natura hominis esset, re-cta linea incedere, haberet nihilominus ligatum sibi canem alioverum trahentem, qui canem aliquo remedio coerceret, perficeret hominem in naturalibus, & qui remedium auferret pari ratione læderet. Et ita intelligendus est canon primus sanctæ nostræ synodi (scilicet 5. vbi de effectibus peccati originalis sancti est propter ipsum incurrisse nos captiuitatē sub potestate diaboli, totumq; Adam atque adeo nos secundū corpus & animā in deterius fuisse commutatum. Quò fit, vt homo cum solo originali, seclusis habitibus actualium, non fera-

tur impensius in sensibilia, quàm si esset in puris naturalibus. Atq; ideo solum differunt, sicuti moles ab alto cadens, impedito prius, & postea ablato impedimento. Quæ quidem æquali vehementia cadit, antequam retineatur, & postquam remouetur obstaculum. Id quòd altissimè infigendum est menti, ad intelligendum discrimen inter liberum nostrum arbitrium iustitia originali præditum, eademq; id ipsum multatū. Cum enim libertas duabus partibus consistat, scilicet id posse, quòd velis, peccatum perdidimus possibilitatem (vt lib. 3. Hypog. ait Aug.) facienti quicquid volumus, nō simpliciter, sed in his quæ ad Deū ptinent.

Videlicet, ne valeamus per nos gratiam Dei promereri. Et hoc est, inquit, vulnus, quò claudicamus libero arbitrio. Quò sine vlnere CHRISTI sanari non potest. Hæc Aug. Mā sit tamē possibilitas ad naturalia: atq; hæc prætere libertas in supernaturalibus ad vtrūlibet vt scilicet quoties cooperari velimus Deo, præsto sit ad opitulandum nobis. Quòd si nolimus, neminem ipse coactus permoueat, sed iuxta nostram naturam liberè, vt capitulo iam quindocimo de libero arbitrio copiosius denarrantur. ¶ Atqui concupiscentia hæc, iustitia originali destituta, multis dicitur nominibus. Appellatur enim fomes peccati: vel quia effectus est peccati: vel (quòd nomē significat) quia fomentum est & alimentum vitiorū, quæ consensu allecæ inde voluntatis admittuntur.

Vocatur etiam & lex carnis: & tyrannus: quoniam non aliam sequitur normam, quàm voluptatem carnis: & ideo tãquam tyrannus de arce nos & cacumine rationis deturbat. Vnde merito à S. Patribus, morbus, vulnus, ac denique malum naturæ censetur. ¶ Effectus reliqui ad corpus pertinent, nempe mors, quam in poenam peccati comminatus est Deus, atq; morbi: qui planè sunt inchoatio mortis. Ad plenum enim completum est. Quacunque hora comederis, morte morieris. Nam ab illo temporis momento cœpit natura dissolui, & in mortem ire. Id quòd & nobis ab ipso statim conceptionis articulo accidit. Quandoquidem viuere, nihil aliud est, quàm vitæ tempus absumere. Itaque hæc omnia mala, quæ connata nobis essent cum natura, etiam si nullum anteisset peccatum, sunt modò poena peccati, propter beneficium diuinum, peccato sublato, quò ab illis seruabamur vniuersis. Quin etiam mala alia externa, quæ nobis, vel à feris animalibus, vel ab inclementia cœli, vel ab elementis existunt, vel ex nostra nobis inficitia, vel incogitantia & vecordia contingunt, vln-

*Homo cum
solo origi-
nato magis
fertur in se
sibilia, quàm
esset in sui-
naturæ libris*

*Libertas
quomò nula-
nerata pec-
cato primi
hominis.*

*Concupiscē-
tia multis
nominibus
appellatur.
Fomes pec-
cati.*

*Lex carnis.
Tyrannus.*

*Morbus.
Vulnus.
Malū natu-
re.
Effectus cor-
poris.
Gen. 2.*

*Mala quæ
erant natu-
ralia modò
sunt poenæ.
Effectus
externi.*

tiones illius peccati sunt. Etenim in illo felicissimo statu ab omnibus nos diuina prouidentia protexit. Sed de his satis, sanè quæ uulgaria sunt. De illo tamen effectu imminutæ libertatis, latior habendus nobis est sermo, si tamen breuissimum uerbum de poena huiusmodi peccati fuerit interfitum.

De poena peccati originalis.

Capit. 14.

DE poena peccati originalis, de qua postremo loco propositum fuit, nihil est, quod tam certo possumus constituere, ut nulla superfit dubitatio, de qua propter S. Synodus Trid. nihil determinauit. Aug. enim plus iusto uidetur torquere paruulos. Vnde qui eius sententiae subscribunt, per paucos, & tortores paruulorum nuncupantur. Ait enim in de fide ad Petrum. Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines ratione utentes, uerum etiã paruulos, qui siue in utris matrum uiuere incipiunt, & ibi moriuntur, siue iam inde matribus nati, sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos. Neque est quod modo in iudicium petamus (quod nonnulli faciunt) librum illum, an sit Augustini. Nam in Hypog. lib. 5. inter confutandum Pelagiũ, idem uidetur sentire. Dicebat namque Pelagiũ paruulos ante baptismum decedentes, licet non admitterentur ad regnum caelorum, ut Deum coram cernerent, tãquam adoptiuos filios, nihilominus quia immunes essent peccati, recipi in infimam mansionem eorum, de quibus ait

1 Ioh. 14. CHRISTVS, In domo patris mei, mansiones multae sunt, ubi felicem uitam agerent. Et ideo baptizari non in remissionem peccati, quod nullum habebant, sed ut adoptionem filiorum,

atque adeo ius regni reciperent. Ad huius inquam consultationem arguit Aug. nullum esse tertium locum, ubi uita possit esse perennis, praeter regnum caelorum (extra quod nulla est mansio patris) & gehennam ignis. Nam in die iudicij tantum erant, inquit, situs duo iudicandorum: scilicet à dextris & à sinistris. Alter mittentur in domum patris: alteri, in ignem æternum. Non negat hic limbum Patrum aut purgatorium, sed locum tertium uitae perpetuae. Quoniam limbus Patrum clausus fuit post resurrectionem CHRISTI, eductis inde Patribus.

Atque purgatorij cessabit in die iudicij. Et ideo non est dubium, quin Aug. misit infantes in ignem æternum. Id quod ex illo loco Pauli potissimum

confirmat. Iudicium ex uno delicto in eodem nationem. Vnde colligit quod originale meretur condemnationem. Neque parum profecto roboris adhibet huic sententiae uerbum Pauli, ubi propter peccatum originale appellat nos filios irae, id est, dignos iram Dei. Ira namque supplicium praese fert. Temperat autem Aug. sententiam lib. 1. de bapt. par. cap. 16. & in enchir. cap. 93. dicens, quod illa poena erit omnium leuissima, & mitissima. Salua tamen semper auctoritate praeclearissimi Aug. compendio plures sunt, qui paruulos omni profus poena sensus liberant. In qua sententia fuit Magister sententiarum. & S. Tho. & feruè theologi. Causa quae illis probatur, est, quod uideatur creditu durissimum, ut æquissimus ac sapientissimus iudex supplicium æterni ignis ab illis exigat, qui propria uoluntate nihil commiserunt.

Quandoquidem scriptum in Apocalypsi reliquerit Ioan. Quantum glorificauit se in delicijs, tantum date illi tormentum & luctum. Vnde contra colligitur, quod qui nihil se glorificauit, nihil debeat tormenti experiri. Adde quod ante baptismum aliquantus requiritur peccatorum dolor actualium, originalis autem nullus profus deposcit: idcirco quod non fuerit propria uoluntate commissum, & neminem delicto, cuius causa neutiquam fuit, poenitere uillo modo potest: de peccato ergo cuius in hac uita nulla poenitentia, nullusque gemitus, aut dolor postulat, cur post infligenda uilla est poena sensus? Neque mihi hoc quidem argumentum displicet, quod tale fit, Si paruuli igne pleterentur cum adultis, consequens fieret, ut pariter odio haberent Deum, aduersus eius in ista murmurantes, ut adulti in inferno continenter faciunt: atque adeo essent obdurati, obstinati; in peccato actuali: quod certè iniquum est concedere: cum nullam hic habuerint malam uoluntatem: & in quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit. Accedit huic potissimum auctoritas inno centij, in cap. maiores, de bapt. & eius effect. Vbi ait, Poena originalis peccati, est carentia uisionis Dei: actualis uero, est gehennae perpetuae cruciatus. Vbi postquam confert poenam poenitentiae, manifestè sentit, quod nulla est in ista ueritate poena sensus. Verum est, quod non uidetur hoc dicere per modum per se determinationis, sed arguendo ad probandum aliam conclusionem. Igitur ad Pauli satis respondetur, quod illa ex parte ad regnum caelesti uera est condemnationis. In homine enim creato in puris naturalibus esset mera negatio naturalis, non recipi in regnum caelorum. Cum autem natura creata fuerit cum iustitia, & (quod magis supra probauimus,

Contraria opinio Augustina.

Apo. 18.

Eccles. 11. Cap. maior res.

Expositio sensus Apostoli.

bauimus) cum gratia, atque adeo cum iure ad regnum: n exclusio inde propter peccatum, est priuatio & condēnatio, & effectus iræ, & ideo supplicium. Et ex his conficitur ad illud de die iudicij responsio. Nanq; illi qui mittuntur in ignem æternum, patentissime audiunt causas lux dānationis, esse actualia peccata: quia esuriit CHRISTVS, & non passi sunt cum: sicuti, & nō potauerunt, &c. Neq; in Euangelio cōminatur illam pœnā equissimum iudex, nisi propter actuale peccatū. Paruuli autē illa tantum sententia condemnantur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnum cælorum. Verba etiam Aug. intentant. S. Tho. & alij interpretari, quia non legūt in illo loco de fide ad Petrum, nisi æterno supplicio puniendos: vbi nomine supplicij nō agnoscunt ignem, sed priuationem visionis. Et hanc dicunt alibi vocari ab illo mitissimā pœnam. Si tamen legatur, sempiterno igne puniendos (vt citatur in canone) vel ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, vt in emendatis eius operibus circumfertur, neque dubitetur esse librum Augusti. non recipit glossam, nisi quod fuit illius perquam rigidæ & trucis sententia. ¶ At restat præterea argumentum ex nostra peccati originalis declaratione, qua diximus esse illam deordinationē animæ à Deo: cui quidem auersioni existimare quis potest, destinatam esse pœnam ignis. Ad hoc tamen respondetur, quod huiusmodi pœna solum de creta est illi, in quo est huiusmodi deordinatio, per modum actus, qualiter fuit in Adam: cuius propria voluntate violatum præceptum fuit. In nobis autem solum permanet, per modum habitus traducti cum natura. Qui proinde gratia & iustitia originali destituti nascimur, ob idq; illa tantum pœna digni, vt regno depellamur, in quod nos gratia illa & iustitia mittebat. ¶ Sed dubium adhuc reliquum fit, an saltem paruuli illi pœnam aliquā spiritualem persentiscunt, eo quod à regno cælesti exulent perpetuo: exilium enim hoc nō potest natura sua non vehementer disferuare hominem. Fuerit quis fortē, qui cogitet, paruulos nullum habere sensum doloris de exilio illo propterea quod cum non habuerint fidē, prorsus eos lateat ineffabilis illa felicitas, quasi per naturam cognosci nullatenus valeat. Sed tamen falsa est huiusmodi cogitatio. Nam naturalis cognitio, saltem animæ separatæ, & hominis, hinc demigrantis, qui impedimentis huius mundi exemptus est eo pertingit, vt cognoscere possit finem suum supremum, in coniunctione consistere cum sua prima causa,

per eius contemplationem. Quæ quidem cognitio non potest non atrociter contorquere hominem inde extorrem, etiam si non cognoscat in particulari diuinitatis trinitatem, & alia supra naturā fide reuelata. Aliis infideles atate prouecti, quibus nullus refulsit radius fidei, afflictionem nullam sentrēt in inferno, quod non essent ad illum diuinum conspectum admissi. Posset quis alius fortē pseudophilosophus dicere, quod cum anima cognoscere nō possit, nisi per species rerum, per quas obiecta coniunguntur cum intellectu, & anima pueri nullas, aut perquam raras & exiles receperit ministerio corporis, non potest separata taliter cognoscere, vt apprehendat suum naturalem finem. At neque hæc responsio sapientibus probatur. Nam cum anima, quæ suapte natura perpetua est, à natura perinde habeat, nō solum esse actus corporis, sed perse etiamnum subsistere, consequens sit, vt in separatione à corpore, concursu Dei quem pepigit cum natura, perfundatur speciebus, quibus possit naturalia cognoscere. ¶ Et ideo tandem ad quæstionem respondetur, quod licet pueri, vel extra corpus, vel in corpore peracto mundo, cognoscant illum supernaturalem finem, saltem in genere tamen, quia intelligunt se nūquam habuisse proximam proportionem & aptitudinem ad illum consequendum, nihil inde contristantur. Sicuti vir sapiens nō ægrè fert, quod non sit summus orbis monarcha. Etenim aptitudo & proportio ad æternam felicitatem non est, nisi vel per gratiam & fidem, vel per vsum liberi arbitrij, per quod si homo cooperatus fuisset inspiranti & pulsanti Deo, potuisset præuenire gratia eandem fidem suscipere: paruuli autem huiusmodi neque fidem habuerūt, neq; vsum liberi arbitrij. Et ideo nulla illic premuntur anxietate, quali adulti. Addunt præterea permulti, quorum etiam est S. Thom. quod diligenter Deum tanquam primum datorem bonorum naturalium, eo amore, qui possibilis est naturæ. Id quod non prorsus respuerim: cum naturalis ratio eo inclinet, neq; sit tunc impedimento pondus carnis. Haud tamen cum illis confeserim, qui eiusmodi paruulis vitā adscribunt, quam per naturam esse potest, felicissimam. Nam imprimis nulla ratione necessarium fit: vt habeant omnes scientias & rerum cognitiones, quas possent hic atate prouectiores, veluti summi philosophi comparare. Neque probauerim splendore solis super faciem terræ fructuros. Nanq; sol, orbeseq; tunc immoti, non permancbunt in aliquem naturalem vsum

Altera fallacia.

Puerorum animæ decedentes cum originali recipiunt species ad naturalia cognoscenda. Responsio.

Paruuli quomodo diligunt Deū.

Vita paruulorum non est felicissima.

Mat. 23.

Ioan. 3.

Expositio verborū Augustini.

Bonum argumentum.

Dubita.

Falsa responsio.

Naturalis cognitio animæ separatæ & demigrantis.

vsum viuentium. Et ideo longè probatissimū est, quòd erunt in limbo sinu scilicet tertio supra purgatorium apud inferos. Vt hac saltem ratione verum habeat, quòd ait August. non esse nisi duo loca vitæ perētis, scilicet supra cœlum, & sub terra. Quocirca (vt idē docet in de bap. par. & refertur de confec. dist. 4. can. nulla præter.) non est negandum, quin sint in perpetuis tenebris. Neque rursus diffidendum, illam esse perpetuam mortem, vt est in decreto Ioannis papæ. 30. quæst. 1. Ad limina. Imò verò, quòd à Deo odio quodammodo sint habiti, à regnoq; fuerint exclusi, nequit nos eos facere infelices. Quocirca vel dicendum est, hanc causam, qua fuerint expulsi, occultam sibi esse, quòd magis probauerim eo quòd sit extra naturalem ordinem rerum. aut si eam cognoscunt, vt quidam volunt, vix possum intelligere, quomodo nulla inde eos tristitia molestet. In corporibus verò, vniuersali regeneratione resumptis, nullam habebūt læsionem: quia quantum non sint incorruptibiles, vt beati, per dotes gloriæ, nulla tamen erit naturalis causa, quæ eos posset offendere.

An in limbo
sit aliquatri
stria.

De libero arbitrio in bonum.

Cap. 15.

Quemadmodum de statu hominis naturali, deq; altero supernaturali originalis iustitiæ fecimus, ita & de hoc tertio habitu hominis lapsi explorandum est, quàm scilicet vires naturales in colendis virtutibus per se sufficiant, quando extra gratiam Dei oberrat. Sed quo ad hanc disputationem viam subternamus, oportet præteritum est locum de libero hominis arbitrio præstruere. Hoc enim negotium Lutheri etiam nobis exhibet. Sanè qui inter alios effectus, seu defectus originalis peccati hunc etiam referunt, quòd per lapsum Adæ amiserit homo liberum arbitrium, & in bonum gratiæ, & in malum. Verba Lutheri sunt in articulo. 36. ad Leonem. Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo, & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter. Sed huius secundi membri refutatio ad liberum secundum pertinet, capit. 1. vbi de dispositione ad gratiam disputaturi sumus. Subdit autem. Imò simpliciter debui dicere. Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re. Quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia (vt Vucilephi articulus Constantiæ damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt. Vide monstrificam hominis effigiem libertatem arbitrij à na-

Luthe. de li
bero arbi.

tura humana abradere molientis. Nisi quòd postea paulò emédatur titulum etiam ipsum & nomen libertatis prorsus expungere & abolere pergens, librū inscripsit de seruo arbitrio. Hanc phreneticam sapientiam, vti etiam primum propugnare coeperunt: vt patet apud Philippum in locis communibus, vbi referēs verba magistri, subdit. Et ego nego vim esse vlam in homine, quæ serio affectibus aduersari possit. Christianus igitur cognoscat, nihil minus in potestate sua esse, quàm cor suum. Hæc Philipp. Quocirca tam mala, quàm bona astruebat Deum in nobis sine arbitrio nostro operari, nihil nobis agentibus, sed merè patientibus. Subiungit enim Luthe. eodem articulo. 36. Quomodo potest homo se ad bonum præparare, cum nec in potestate sit sua, vias malas facere? Nam & mala opera in impijs Deus operatur. Atque in annotationibus super epistolam ad Rom. Philippus: certum est, inquit, omnia à Deo fieri, siue bona, siue mala, non solum permittendo, sed principaliter & effectiue. Quem admodum igitur confitemur, vocationem Pauli fuisse proprium opus Dei, ita & adulterium Davidis, & scitiam Manlii, atque etiam prodicionem Iudæ. Et Mart. Bucerus su per illo Pauli ad Romanos, Tradidit Deus gentes in desideria cordis eorum, & in reprobum sensum, idem audenter docet. Hæc autem verborum portenta, quòd libertas sit titulus sine re, qui poterant fouere, nisi qui nec titulum mererentur habere rationalium hominum? Idcirco postquam euidentissimis testimonijs sacris, sanctorumq; monumentis Patrum hoc loco deuincti sunt, coeperunt se iam verfum catholicam veritatem paulò propius explicare. Nempe quòd habeamus liberum arbitrium in his quæ subiecta sunt rationi naturali & sensui, vt plantare vineas, construere domos, &c. Quod Luthe. eodem articulo. 36. negauerat. Et hoc sibi volunt in libe. imp. vbi aiunt, quòd in natura lapsa retinemus libertatem à coactione. Attamen in operibus gratiæ omnino abnegant liberum arbitrium. Non solum quia sine speciali auxilio Dei nihil possumus (hæc enim catholica confessio est) sed quòd ipse totum facit, nobis merè passiuè recipientibus. Nam dicunt, sola nos fide iustificari. Quam Luthe. art. 1. suarum assertionum ait à solo Deo infundi. Neque verò dissimulanda hic est vafricies, & calumnia istorum. Quòd rudes suas plebes incendant, & se reuinctos dissimulent, imponunt nobis, quòd ita libertatem arbitrij defendamus, vt incurramus in Pelagianos: dicentes, naturali vi posse

Melanct.

Bucerum.

Libel. imp.

Luthe. de
luminia.

vi posse nos per liberum arbitrium Deum super omnia diligere, quatenus satis est, ad gratiam iustificationis. Id quod nemo vnquam theologorum à mille hinc annis somniauit. Cuius testimonium euidentissimum præbet. S. nunc

Trid. Syn. Synodus, quæ per totam sessionem sextam nihil aliud constituit, quam nullis nostris meritis, sed gratis nos per CHRISTVM iustificari. Sed de hoc in secundo libro.

Questio bina. ¶ Nunc, vt ad libertatem redeamus, bina est quæstio hæc. Nimirum quod in duobus consideranda est, & pensanda libertas. Primum in operibus naturalibus: vt loqui, & tacere: sedere, & ambulare: agros colere, plantare vineas, in negotio itaque esse, atque in otio. Hoc autem membrum aduersus illos tantum disputatur, & constituitur, qui dicunt omnia ex necessitate præscientiæ Dei euenire. Quorum fuit Vuiclephus, & eius assecla Luther. De quo tamen errore, Lutherani ducem iam suum videntur deferere. Et ideo cum materiam spectet prædestinationis, prætereundam hic duximus hanc partem. De qua super epistolam ad Rom. cap. 9. abunde diximus. Alter ordo, in quo locum quoque habet quædam libertas, est operum gratiæ. Quam libertatem (vt lib. 2. & item. 3. videbimus)

Mrs Luther ranorū dubia. pertendunt semper Lutherani inficiari dicentes, opera liberi arbitrii nihil ad nostram iustificationem præstare: neque ex nostro assensu & cooperatione illam pendere. Vnde contra regnum liberi arbitrii comœdias ludunt: quibus docent, sicut inanime organum aut brutum pecus, sic hominem se habere, dum iustificatur. Quin etiam sunt inter catholicos quos viua voce dogma hoc asserentes, nobisq; reclamantibus defensantes audiuimus. Puta quod Deus quadam nos vi & necessitate ad se pertrahat. Ita vt in nostra nos conuersione mere habeamus passiuè & receptiuè.

Syn. Trid. De quo idcirco sacrosancta synodus sess. 6. pronuntiauit, cuius hic decretum, quam sit sanctum explanare intendimus. Igitur errores de libero arbitrio ad sex vel septem recolligere possum.

Errores de libi. arb. Manichæus Primus fuit Manichæorum, qui nullam ponebant in homine potentiam liberam ad vtrumlibet, sed duas esse in homine animas, alteram rationalem ex bono principio conditam, quæ ex necessitate, quæ bona & honesta sunt, operatur. Alteram, malam, sensualem, ab altero malo primo principio, quæ pari necessitate mala perpetrat. Contra quem antiquissimi Patres, tam Græci, quam Latini, & imprimis Aug. multa scripserunt. Huius causa adidit peculiariter librum de libero arbit. vbi affatim differit, causam delinquen-

di non extare nobis à necessario aliquo principio, sed à propria voluntate, quæ liberam habet electionem in bonum & malum. Secunda fuit hæresis cuiusdam nomine Bardesanes, eodem autore Aug. lib. de hære. ca. 33. qui dicebat humana omnia fato adscribenda esse.

Bard. sanet.

De his erroribus nihil ad præsens institutum. Tertia fuit cuiusdam nomine Abailardi, quam post aliquot secula exuscitauit Vuiclephus, & (vt modo dicebamus) plausiblem excepit, probauitq; Marti. puta, omnia ex necessitate præscientiæ diuinæ venire. Quam in alium locum reposuimus. Quarta fuit Iouiniani, inter alias, infamia, quod baptizatus homo non poterat amplius peccare, vt extat apud Aug. & Hier. De qua neque hic locus est dicere, licet Synodus modò, sess. 6. can. 2. eam damnauerit.

Abailardus

Iouinianus.

Quinta fuit blasphemia Pelagij, qui liberum arbitrium supra iustas lineas extulit, prædicans sufficere nobis naturam liberi arbitrii, ad euitandum omne malum, bonumq; operandum, quod dignum esset meritum amicitiae Dei, & ideo hæreditatis æternæ. Quam impietatem, 2. lib. reprobabimus, cap. 1. & 4. Contra quem proprie Aug. inter alia plurima opera, librum scripsit ad Timasium de natura & gratia: copiose disputans, ita statuendum esse liberum arbitrium, vt tamen gratiam Dei adiutricem, necessariam cõfiteamur.

Pelag.

Sextus est error huic contrarius, eorum qui adeò deferunt gratiam, vt liberum arbitrium profus deleant. Et aduersus istos misit ad Valentinum, & suos monachos librum alium de gratia & libero arbitrio, cum duabus præterea epistolis, vbi gratiam Dei ita certo constituit, vt tamen ostenderet libertatem nihilominus nobis inesse, qua nutui Dei liberè assentimus, & secum cooperamur, suaq; gratia & fauore vtimur. Et hoc est, quod hic tractamus argumentum.

Sextus error.

Septimus fuit error inter eosdem monachos, haud longè ab hoc distans. Porro, quod cum sola sit gratia Dei, qua valemus vitare peccata, quasi vi quadam collabimur, & delinquimus, & ideo non sunt peccatores corrigendi, sed Deus pro illis orandus. De quo errore compe-scendo, adiecit lib. de correptione & gratia: & cap. nos hic. 17. dicturi sumus. Nō ergo statuimus impræsentiarum de libero arbitrio integram, quæ latissimè patet, disputationem habere. Consulatur de hoc August. in de gratia & libero arbitrio, & Hypog. lib. 3. vbi concludit, qui negauerit esse liberum arbitrium, cum nō esse catholicum: iuxta decretum Palæstinum, aduersus Pelagium, quod refert idem August. in epistola ad Paulinū, & confirmatū fuit in cōcilio.

Septimus error.

De libero arbitrio. nō ple ne, sed ex parte hic disputandum.

lio Cōstantiēsi. Quē præterea articulum copio-
sissimè atq; doctissimè disseruit Iōanes Drie-
donis in lib. suo de gratia & libero arbitrio. At
solum nobis hic construere est animus con-
clusionem hanc. Quamvis per nos ipsi gratiam
Dei inire, absq; eius nequeamus peculiari au-
xilii, tamen quadātenus libertas in nobis in-
est, respectu huius diuini beneficii. Primum,
quod neminem coactū Deus, aut necessitate
ad se trahit, sed in nostra est potestatis gratiam
eius respuere. Vt S. Trid. Syn. sess. 6. c. 5. &
can. 4. determinauit. Et præterea quod quoties
assensum nostrum præbeamus, & cooperari
Deo velimus, nunquam per ipsum statim, quo-
minus præsentissimo fauore nobis auxilietur:
quippe qui iugiter osium cordis nostri pul-
sat, vt conuertatur. Ad hanc conclusionem
primum argumentum succurrit ex natura &
conditione humana: vt Orig. lib. 3. de prin. sa-
pienter disserit. Est enim homo suapte natu-
ra, rationale animal, hoc nimirum brutis ani-
malibus præstans, quod habeat intellectum
ratiocinatum in vtraque partem: & ead-
em ratione voluntatem, quæ in neutram sit
determinata, sed in alterutra libere: sanè cum
vniciq; potentia cognoscituræ suus sit ac-
commodatus eiusdem conditionis appeti-
tus. Et hanc ob rem, cum cætera animalia nul-
lum sui habeant dominatum, sed in præfixum
sibi à natura scopum & finem ab eadem insti-
tuta & acta moueantur, homini libertas est, &
arbitrium, sic se agere, ac secus, ad eum, quem
sibi præstituit finem: vt cap. 3. dicebamus: ex-
ponentes, hoc esse lumen vultus Dei homini
obsignatum, & impressum eius imaginē, qua
factus suarum actionum dominus, cæteris per
inde dominaretur animantibus. Cum ergo ho-
minem conuerti in Deum, sit moueri in suum
finem, conueniens sit, vt quemadmodum natu-
rales res ad suos cuiusque fines, secundum
suam naturam Deus naturaliter mouet, ita ho-
minem, iuxta suam, moueat libere. At respon-
dent aduersarij, hoc totum in primo homine
fuisse completum, quem fecit Deus ab initio
rectum. id est, iustitia originali insignitum: vt
cap. 2. denarratum est: sed culpa sua, dum iusti-
tiam amisit, simul & liberum arbitrium in bo-
num perdidit. Id quod propalam & omni pro-
cul ænigmate affirmat August. in Enchir. cap.
30. his verbis, Libero arbitrio male vtens ho-
mo, & se perdidit, & ipsum. Sicut enim qui se
occidit, vtiq; viuendo se occidit, sed se occiden-
do non viuunt, nec seipsum potest resuscitare,
cum occiderit: ita cum libero peccaretur arbi-
trio, victore peccato, amissum est & liberum

arbitriū: à quo enim quis deuiatus est, huic &
seruus addictus est. Petri certe apostoli est illa
sententia: nimirū epist. 2. ca. 2. vbi ait, A quo
quis superatus est, huius & seruus est. Pluraq;
addit August. verba, quibus ostendit, liberum
nō esse hominem post lapsum ad agendum ius-
ta, nisi sit à peccato liberatus per CHRIS-
TVM. Cuius illa, inquit, vox est, Si vos fi-
lius liberauerit, verè liberi eritis. Similia ferme
in hanc sententiam colligit in Hypog. li.
3. vbi ait, quod liberum arbitrium habens agē-
di quod velit possibilitatem, fuit in homine
protoplasto. Sed per velle malum, recte perdi-
dit posse bonum: qui per posse bonū, potuit
vincere velle malum. Et de spir. & lit. cap. 3. Li-
berum, inquit, arbitrium sine gratia non va-
let, nisi ad peccandum. Quo potissimum ver-
bo probat Luth. loco supra citato, liberum
arbitrium esse titulum sine re. His autē in-
telligendis, & quæ huius formæ adfici huc
possunt, præmittenda diuisio est huius nomi-
nis, libertas, cuius æquiuocatio per regulam
dialecticorum ex diuersis contrarijs propala-
tur. Dicitur enim libertas, & à verbo, quod est
libet, & ab eo, quod est, libero. Prima species
opponitur coactioni & necessitati: & altera
seruituti. Id cuius incogitantia plurimos hoc
loco fecellit. Prima significatio frequentior est
in sacris literis, quàm quæ testium egeat. Sed
& secunda nihilo secius usurpatur. Liberamur
enim à seruitute peccati per CHRISTVM,
vel à culpa in hac vita per gratiam: iuxta illud
Cum serui essetis peccati, liberi facti estis ius-
titia: vel profus à certamine, & molestia car-
nis, in futuro seculo per gloriam: secundum il-
lud. Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitu-
te corruptionis in libertatē gloriæ filiorū dei.
Ex hac distinctione trifariam libertatē colli-
gimus: nempe naturalem, quæ est immunitas
à necessitate, vt quis, quod libet, eligat: & altera
libertas gratia: ac demū tertia gloriæ. Theo-
logi. 2. sent. d. 25. sub alijs verbis dignoscūt li-
bertatem. Scilicet à necessitate, à peccato, à mi-
seria, quæ omnes fuerunt in statu innocentia.
Prima verò, quia naturalis est: permanet post
peccatum: sed reliquas duas perdidimus. Quas
per CHRISTVM recuperamus: secundā qui
dem, in hac vita: tertiam verò, in futura. Aug.
ergo vbi manum cum Pelagianis conferebat,
qui libero arbitrio plenam potestatem arroga-
bant promerendæ iustitiæ, id ipsum deieciat.
Sed hoc in sensu persequatur astringere, perdidit
se hominem post lapsum, libertatem: quod ita
factus esset seruus peccati (quod ait Petr.) vt
non posset per se resurgere. Atq; in hoc dunta-
xat af-

1. Petr. 2.

Iom. 8.

Libertati
plex.

Rom. 6.

Rom. 8.

August.

Quo pacto
perdidit hō

libertatem.

xat assimilatus est homini mortuo. Nō tamē
 omnimodē voluit, similitudinem consistere:
 vt sicut mortuus, nihil ipso cooperante, reddi
 tur vitæ: ita peccator reuocetur in gratiā. Nō
 enim ad se nos deus trahit, vt pecudes (quod
 S. Syno. Trid. ait) aut inanime organum: sed
 illuminando, dirigendo, alliciendo, pullando,
 & instigando. Vnde non eo sensu citat Aug.
 vel hic, vel vbi libet, Si vos filius liberauerit,
 verē liberi eritis, quōd in peccatore non sit na
 turalis libertas ad assentiendum & cooperan
 dum, si libet, motiōis dei: sed in eo quōd post
 quam liberatus fuerit ad seruitute peccati iam
 habet auxilium dei, vt id possit, quod libet, a
 gere: quo ante carebat. Vnde con. duas epist.
 Pelag. libro. 1. capit. 2. Quis autem, inquit, no
 strum dicat, quōd primi hominis peccato pe
 rierit liberum arbitrium de humano genere?
 Libertas quidem perijt per peccatum: sed illa,
 quæ in paradiso fuit, habendi plenam cū im
 mortalitate iustitiam, propter quod natura
 humana, diuina indiget gratia: dicente domi
 no, Si vos filius liberauerit, tunc verē liberi e
 ritis. Igitur liberum arbitriū in hoc sensu cen
 set Augu. perditum homini esse post lapsum,
 quod non est illi possibilitas recuperandæ sa
 lutis, nisi cum auxilio gratiæ: quinimō neque
 velle se disponere valet, nisi præpulsante deo.
 Non tamen, quōd non sit liberum illi assente
 re. Vide quā sit apertissima sententia in li
 bro. de eccles. dogma. qui liber & ab August.
 compilatus creditur, & summe semper fuit au
 thoritatis in ecclesia. Sermo est cap. 2. de li
 bertate arbitrij in prima conditione hominis,
 qua potuit si voluisset perseuerare. Subditur
 autem, Postquam verō seductione serpentis
 per Eua m cecidit, naturæ bonum perdidit, pa
 riter & vigorem arbitrij: non tamen electionē
 nec non ellet suum quod euitaret peccatū, nec
 merito indulgeretur, quod non arbitrio diluif
 sit. Manet itaque ad quærendum salutem, ar
 bitrij libertas: id est, rationalis volūtas: sed ad
 monente prius Deo, & innitente ad salutem,
 vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione
 salutis: hoc est, inspiratione dei. Et infra, Sicut
 ergo initium salutis nostræ, Deo miserante,
 & inspirante habere nos credimus: ita arbitriū
 naturæ nostræ sequax esse diuinæ inspiratio
 nis liberè confitemur. Quocirca impostura
 fuit & stropia Lutheri familiarissimas, dum
 artic. 36. citauit August. contra duas epistol.
 Pelag. quōd nolentes Deus conuertat, & reu
 stantes. Cum contrarium expressè dicat, capi
 tu. 19. scilicet, quōd nemo venit, nisi velit: ne
 que posse fieri, vt nolentes credant: sed ipse

facit in cordibus hominum, vt volētes ex no
 lentibus fiant. Et in Enchi. capit. 32. Nolentē
 præuenit, vt velit. Atque eadem calliditas eius
 fuit & iniquitas, detruncata verba Augustini
 citare in de spir. & lite. Non enim præcisè ait,
 quōd nihil liberum arbitrium, nisi ad peccan
 dum valeat: sed addit, Si lateat veritatis via.
 Quasi dicat, per se non potest, sed per auxi
 lium lucrifere fidei in viam nos mittētis. Quod
 explicatius in de correptione & gratia. capit. 11. his
 verbis effert. Liberum arbitrium ad malum
 sufficit: ad bonum autem parum est, nisi adiu
 uetur ab omnipotenti Deo. Gratia ergo non
 tollit liberum arbitrium, sed adiuuat: quin ve
 rō ideo adiuuatur, quia non tollitur. Vt idem
 ait Augustinus in epistola ad Hilarium, quæ est
 89. Quam autem dilucidè & euidenter hæc fue
 rit sententia Augustini, paulō post indicabit.

¶ Quo ergo ad itatutam conclusionem redea
 mus, secundum argumentum est hoc: Nulla
 creatura capax est diuinæ gratiæ: aut gloriæ:
 præterquam & intellectualis angelus, & ratio
 nalis homo: causam verō huius aliam commi
 nisi nequimus, quā quōd vterque ad ima
 ginem Dei factus, libertatis sit compos: qua
 in sua habet potestate diuinum fauorem, & re
 spuerit, & acceptare: iussuque tum facere, tum
 excutere: & quod maluerit, vt ad gloriā suam,
 vel ad ignominiam optare. Igitur conuersio
 hominis, libera illi est, & voluntaria. De hac
 re in suo opusculo de libe. arbitrio, sic inquit
 Bernard. Tolle liberum arbitrium, & non erit
 rit quod saluetur. Tolle gratiam, & non erit vn
 de saluetur. Opus hoc siue duobus effici non
 potest: vno à quo fit, altero cui, vel in quo fit.
 Deus author est salutis, liberum arbitrium,
 tantum capax. Sed ne de verbo hoc postre
 mo illi exultent, qui putant liberum arbitriū
 merē se passiuē habere in iustificatiōe, auscul
 tent, quod continuo subiicit. Quōd ergo à so
 lo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam abs
 que consensu esse nō potest accipiētis, quā
 absque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti sa
 lutem liberum arbitrium dicitur cooperari dū
 consentit, hoc est, dum saluatur. Proinde irra
 tionalis spiritus salutē minimè capit, eo quōd
 illi voluntarius consensus desit, quo Deo salu
 uanti placide obtemperet: siue iubenti acqui
 escendo, siue pollicenti credendo, siue reddenti,
 gratias agendo. Hactenus Bernard. Et Augu
 stinus in priori epistola ad Valentinum, quæ
 est. 46. Nulla inquit, obedientia esse potest si
 ne libero arbitrio. Et ideo cum toties in scri
 ptura iubeamur non solum præcepta seruare,
 sed etiam in Deum conuerti, ex ipsa scriptu
 ra sacra

Syn. Trid.

Sua Augu.
de amisso li
bero arbit.
post peccatūDe eccles.
dogma.Lutheri im
postura.Gratia non
tollit lib. ar
bitr.2. Argumē
tum.

tern.

ra sacra perspicuè conuincitur & demonstratur liberum arbitrium. Id quod fufius tractat de gratia & libe. arbit. capit. 2. Vbi potissimū argumentum ad liberum inquit, arbitrium obfirmādum, inde fumitur, quia ipsa diuina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciēs ad promissā præmia perueniret. Et infra, Quomodo iubet, si non est liberum arbitrium?

Psal. 1.

Quid beatus ille de quo Psalm. dicit, quod in lege domini fuit voluntas eius? Nonne satis indicat voluntate sua hominē in lege dei cōsistere?

3. Argum.

Ex his tertium conficitur argumentū: iustificatio hominis idem est, quod conuersio eius in deum: conuersio autem opus bonum est, & dignum laude: si autem spontanea non esset, nullius esset laudis: est ergo libera. Nam propter illa quæ nobis præter voluntatem nostram accidunt, nec laudamur, nec vituperamur. Vnde Paul. Si volens hoc facio, mercedē habeo. Et August. loco proximè citato, Quādo volens quis quid facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces ab eo, de quo dictum est, Qui reddet unicuique secundum opera sua. Vnde (vt lib. 2 ostensuri sumus) conuersio opus est meritum, non vtique gratiæ primæ, sed tamē gloriæ. Accedunt in hanc sententiam Hieronymi ad Damasum verba hæc, Liberum arbitrium dedit Deus homini, vt viuere vnusquisque non ex imperio dei, sed obsequio suo: id est, non necessitate, sed ex voluntate. Vt virtus haberet locum, & à cæteris animantibus distare, dum ad exemplum dei permissū est nobis facere quod velimus. Quapropter August. episto. priori ad Valētinum, illos qui eouique gratiam dei commendabant, vt hominis liberum arbitrium negarent, ita inculcat, vt qui negato libero arbitrio, rationem præmij continuo sustulissent: quod unicuique Deus in die iudicij redditurus est secundum opera eius. Si inquit, non est gratia, quomodo saluat mundum? Et si nō est liberum arbitriū, quomodo iudicat mundum? Atqui hōc apprimè animaduertendum est aduersus Lutheranos, quibus extruso libero arbitrio, protin⁹ consequens fit, nō esse opera nostra vilius merito. Quartum, nisi audire pigeat, validissimū argumentum est, & quod ratio ex scriptura sacra elicit, Si deus ita nos iustificaret per gratiam suam, vt nihil assensione nostra & arbitrio opus esset, cum ipse ad ostium sit semper & pulsēt: quid causæ restaret, cur non omnes conuerteret? Quod si rem forte in æternas causas prædestinationis retuleris, quia cui vult

1. Cor. 9.

August.

Roma. 2.

Conuersio
retur gloriā
nō gratiā.
Hierony.

August.

Abfq; liber
tate nullum
est meritum
nec iudiciū.

Corollarium
ex sua Lu
theranoru.

li. 3. c. 7. fo.
22. c. 6.

Apoc. 3.

4. Argum.

miseretur, & quem vult, indurat: nō satis que stioni feceris. Illa enim est causa suprema & remota: videlicet, quare hunc ad gloriam destinauerit, illum verò minimè (de cuius effectu ait August. quare hunc trahat, illum non trahat, noli dubitare, si non vis errare) sed tamen causa præterea desideratur proxima, per quam destinauerit vnum quemlibet in regnū recipere. Vt enim ex infantibus hic salutē cōsequitur, quia renat⁹ est ex aqua & spiritu sancto, ille verò nequaquā, propterea, quod absque baptismo vita decessit: ita in adultis reddenda est proxima causa, cur cum duos æquē sit Deus paratissimus conueneret, præsentissimāq; vtrunq; misericordia aspiere, hunc trahat, illum non trahat. Quæ reuera reddi non potest, nisi quod alter præbet assensum & cooperatur: alter verò, minimè. Vt enim paruum per baptismū sine suo consensu, ita adultum per suam cooperationem prædestinavit conueneret. Sed & rationem cur maiori hunc gratia, quàm illum perfundat nullam certè aliam effingere poteris, quàm quod vnus maior se quàm alter conatu & impetu amoris cōuerterit. Quis enim dixerit, omnes peccatores ad æqualem amicitiam reconciliari? Tantam scilicet gratiam recipere tepidum pocnitentem, quantam Magdalenam: cui remissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multū. Imò verò, si rem altius inspexeris, cum Deus ecclesiam suam tam ex animo percipiat eo esse se decore & sanctitate, qua decebat esse dilectissimam sponfam CHRISTI, suo sanguine redemptam, tamque prouident eam legibus, documentis, exemplis, & sacramentis instruxerit, tamq; sit præsto, qui nobis opituletur: nimirum qui irradiare principū corda sol ipse iustitiz nunquam cessat, quid in causa esse potest, cur non instauratur, nisi quia assensum nostrum expectat, & operam? Vt in propatulo eodem loco est Apocalypsis. Ecce enim inquit, sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Ipse quidem est, qui aperit corda nostra: sed quia liberum nobis est & obistere, & assensum præbere, idcirco ait: Si quis audierit & aperuerit. Et Ioā. 6. vbi ait, Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum: mox subdit, Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me: nempe quia in voluntate cuiusque est, Deo trahente, ad eum venire. Eademq; libertas exprimitur, vbi legitur: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et, Si quis vult post me venire, abneget

miseretur, & quem vult, indurat: nō satis que stioni feceris. Illa enim est causa suprema & remota: videlicet, quare hunc ad gloriam destinauerit, illum verò minimè (de cuius effectu ait August. quare hunc trahat, illum non trahat, noli dubitare, si non vis errare) sed tamen causa præterea desideratur proxima, per quam destinauerit vnum quemlibet in regnū recipere. Vt enim ex infantibus hic salutē cōsequitur, quia renat⁹ est ex aqua & spiritu sancto, ille verò nequaquā, propterea, quod absque baptismo vita decessit: ita in adultis reddenda est proxima causa, cur cum duos æquē sit Deus paratissimus conueneret, præsentissimāq; vtrunq; misericordia aspiere, hunc trahat, illum non trahat. Quæ reuera reddi non potest, nisi quod alter præbet assensum & cooperatur: alter verò, minimè. Vt enim paruum per baptismū sine suo consensu, ita adultum per suam cooperationem prædestinavit conueneret. Sed & rationem cur maiori hunc gratia, quàm illum perfundat nullam certè aliam effingere poteris, quàm quod vnus maior se quàm alter conatu & impetu amoris cōuerterit. Quis enim dixerit, omnes peccatores ad æqualem amicitiam reconciliari? Tantam scilicet gratiam recipere tepidum pocnitentem, quantam Magdalenam: cui remissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multū. Imò verò, si rem altius inspexeris, cum Deus ecclesiam suam tam ex animo percipiat eo esse se decore & sanctitate, qua decebat esse dilectissimam sponfam CHRISTI, suo sanguine redemptam, tamque prouident eam legibus, documentis, exemplis, & sacramentis instruxerit, tamq; sit præsto, qui nobis opituletur: nimirum qui irradiare principū corda sol ipse iustitiz nunquam cessat, quid in causa esse potest, cur non instauratur, nisi quia assensum nostrum expectat, & operam? Vt in propatulo eodem loco est Apocalypsis. Ecce enim inquit, sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Ipse quidem est, qui aperit corda nostra: sed quia liberum nobis est & obistere, & assensum præbere, idcirco ait: Si quis audierit & aperuerit. Et Ioā. 6. vbi ait, Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum: mox subdit, Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me: nempe quia in voluntate cuiusque est, Deo trahente, ad eum venire. Eademq; libertas exprimitur, vbi legitur: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et, Si quis vult post me venire, abneget

Diffusio
ad gratiam.

Cur vnus
maiori alio
gratiā cōse
quat, Vide
Tho. 1. 2. q.
112. art. 4.
latius li. 2.
cap. 20. fol.
179.
Luc. 7.

Loca scri
pturæ.
Ioan. 6.

Matth. 19.
Luc. 9.

Matth. 19. neget semetipsum. Et, Qui potest capere capiat: qui non potest, abscedat. Et quæ ca. proximo insuper adiciam. Vnde August. 2. epistola ad Valentinum, quæ est. 47. exponens illud, Rectos cursus fac pedibus tuis: ipse enim rectos faciet cursus tuos. optimè meditat^r est, rectos nos facere cursus pedibus nostris, propter propriam libertatem voluntatis: Deus tamen rectos facit eisdem gratia sua. Quocirca qui postulamus, Deus virtutum conuerte nos vicissim audimus, Conuertimini ad me in toto corde vestro. Sanè quòd opera, quæ cum gratia dei in iustificatione concurrunt, & sua sint, & nostra. Porro sua, momentis nostra verò, qui liberè mouemur. Hinc illa est August. **Psal. 79.** Qui creauit te sine te, nō iustificabit te sine te. A creandis enim hominib⁹, inquit, nihil exegit deus: quid enim exigeret ab his, qui nondum erant? A reformandis autem & iustificandis hominibus passim in scripturis exigit, vt credant, respiciant, penitentiam agant, ad cor redeant, orent, vt remissionem peccatorum, & gratiam accipiant. In summa, euangelium est apertissimum: vbi ait Ioan. Dedit eis potestatem filios dei fieri: id est, nemini necessitate intulit, sed cunctis opem attulit, vt quotquot vellent eum liberè recipere, credentes in nomine eius, filij dei fierent. Quia fortè de causa subiungitur, Qui non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Nimirum exprimeretur, natiuitatem ex deo non esse, vt eam quæ est ex homine: puta per naturam, sed per voluntatem. Neq; verò ista potestas & libertas enuntiatur in euangelio de Adam, iustitia perornato, neque certè de his, qui iusti iam erant: sed de illis, qui erant in peccato. Quando quidem ait, Dedit eis potestatem filios dei fieri. Id enim inquit philosophus, possumus, quod per amicos possum⁹. Et maximè per amicum, qui tam nobis lubè ac promptus suppetias venit. August. deniq; videtur hoc egregiè vno verbo explicare, lib. 1. retract. cap. 22. vbi ait, in potestate quippe hominis est, mutare in melius voluntatem. Ecce libertatem, appellat potestatem. At quia per se non sufficit, subdit: Sed ea potestas nulla est, nisi ab eo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios dei fieri. Et Hypog. lib. 3. In omni opere sancto prior est voluntas dei, posterior liberi arbitrij, id est, operatur deus, cooperatur homo. Et post demum concludit, ita esse certò confitendum liberum arbitrium, vt qui negauerit, catholicus non sit. Et quòd intelligat in operib⁹ gratia, est ma-

nifestum. Nam hæc est nona condemnatio Pelagij, vt refert August. ad Paulinum, non est *Condēnatio* liberum arbitrium, si dei indiget auxilio. *Pelag.* Vbi sermo erat de auxilio gratiæ ad iustificationem. Ob id què dilucidum est sancitam illic fuisse libertatem nostram, dum iustificamur adulti. Enarrauimus ergo causam decreti nostræ S. Synodi sess. 6. quo habetur, nō recipere nos beneficium recōciliatiōis veluti in aīæ organū, sed liberè assentiētes & cooperātes, ita vt possimus inspirationē abijcere: vt habetur cap. 5. Et inter canones can. 4. Atque in cano. 5. condemnatur verbum Lutheri: scilicet, quòd liberum arbitrium sit res de solo titulo.

*Quo argumentis in contrarium appa-
remibus respondetur.*

CAPIT. XVI.

Non autem satis est veritatem hæc liberi arbitrij suis propriis fundamentis constabilis: nisi qui contra facere videntur, complures loci scripturæ sacræ, & apparentes quoq; rationes enodentur. Et primum omnium illud, quod tam à se pugnare arbitrantur Lutherani. Sine me nihil potestis facere. & id quod ait August. liberum arbitrium ad malum per se posse, ad bonum verò parum, nisi diuinitus adiutum, nullius sunt prorsus momenti. Eadem enim fallaci argumentatione conficerent, neque solem illuminare, neque ignem calefacere, quia neque folium arboris cadit, sine nutu & voluntate dei. Vt ergo non consequitur, sine dei generali concursu sol non illuminatur: ergo nō ipsemet naturaliter illuminatur: ita nec sequitur Absq; deo peculiariter præueniente, voluntas hominis non mouetur ad opus veræ virtutis: ergo voluntas ipsa non mouetur liberè. Est enim deus causis secundis in vniuersum causa, vt secundum suas ipsarum naturas singulæ peragant opera sua: nempe naturales, naturaliter, & quæ liberæ sunt, liberè. Tametsi in operibus gratiæ necessarius sit specialius auxiliium. Eodem pacto diluitur argumentum, quo iisdem, velut Achille, passim vtuntur. Si quando deus vel ad bonum vel ad malum nos mouet, in nostra esset potestate, non moueri: motio dei non esset efficax, atque adeò neque esset omnipotens: contra illud, Omnia quæcunq; voluit deus, fecit, in cælo & in terra. *Auxiliū speciale nō tollit liberum motū voluntatis.* Quo argumento persuadent sibi, quoties nos deus mouet, necessitatem nobis inferre. Illatio sua tamen nullius est vigoris. *Deus efficit secundas causas sua effecta pagere.* Quòd enim *Solu. alteri argumenti.* **Psal. 134**

Arist. 3.
Etbico.

*In operibus
sãctis prior
est voluntas
dei, proxia
arbitrij.*

nos deus liberè moueat, nihil contra eius cū-
 Voluntas li- stipotentiam, & efficaciam pugnat. Quinimò
 berè mouet. inde amplissimè patet infinita eius virtus & sa-
 pientia, quod alias causas instituit naturaliter

Voluntas be- proprio concurrere. Quocirca quicquid deus
 nep. La. ita di- vult voluntate absoluta, & quæ dicitur bene-
 nitas ad im- placiti, sit iuxta illud, Voluntas eius quis resi-
 pletur. stit? Quando autem cum libero homine con-
 Rom. 9. currit, non vult illud fieri, nisi salua humana
 natura & libera voluntate: quæ idcirco resiste

Exod. 10 re deo potest, vt de Pharaone legitur, & de Iā-
 2. Tim. 3. nē & Mambre. Ita & hi resistent veritati. Et,
 Act. 7. Vos semper spiritui sancto resistitis, sicut Pa-
 Explicatio tres vestri. At resistat, non nihil præterea expli-
 liberatis. candum. Aut enim sumus liberi in huiusmodi
 actionibus autè momentum tēporis, quo

Diffinitio causæ libe- re. Illa enim causa, libera est, quæ positus omni-
 bus requisitis ad agendum, potest & agere &
 non agere. Cui contraria ratio est causæ natu-
 ralis. Saut ergo inter scholasticos, qui doceāt,
 posito concursu dei, non esse vtrunque in po-
 testate voluntatis, scilicet agere & non agere.
 Ob id quæ secundo aiunt, eiusmodi concursū
 non connumerari inter requisita ad agendū.
 Imò dicunt (vt sua vtamur voce) concomita-
 ri actionem ipsam. Horum autem duorum,
 vel vtrunque nunquam intellexi, vel neutrū
 vnquam credam. Etenim non est dubiū, quin
 concursus Dei, licet concomitetur (vt aiunt)
 actionem, sit nihilominus cuiusque causæ se-
 cundæ requisitus ad agendum: imò verò &
 natura prærequisitus. Quoniam non solum
 Deus est causa effectus secundæ causæ, verum
 ipse etiam mouet eam ad agendum. At quan-
 vis ille concursus sit prærequisitus, nihilofe-
 cius, illo posito, tunc etiam est in facultate vo-
 luntatis agere & cessare. Alias nullus dabitur
 requisitorum numerus, quibus positus, volun-
 tas possit agere & non agere, atque adeo ne-
 que erit libera. Nam ante diuinum concursū
 non potest agere: & quando ille adest, vt isti
 aiunt, non potest agere. Solutio ergo dubita-
 tionis est, quòd illo tunc temporis momen-
 to, quo deus mecum concurrat, sum liber, vt
 tunc agere renuam. Etenim dum liberè mo-
 ueor, possum in sensu diuinitis non agere: & tūc
 cessabit concursus dei. Tametsi in sensu com-

Sunt q̄ affir-
 me: cōcur-
 rens deo nō
 possit nos a-
 gere & non
 agere.

Resistit præ-
 dicta sūta.

Diffolutio
 dubij.
 Agere deo
 p̄i hō agere
 et nō agere,
 aut isum.

posito contra se inuicem pugnantidum age-
 re erga me actione illa, & me non agere. Neq;
 aliud sibi vult Aristot. vbi ait, illud quod est,
 quando est, necesse est esse: quàm quod sit iā
 tunc determinatè verum. Sed quo argumētū
 hoc physicum, isto tamen loco necessarium,
 pentus enodetur, Nunquid deus potens est
 voluntatem hominis seu cogere, seu ex nece-
 ssitate mouere? Facilis est responsio. Cogere
 enim voluntatem, repugnantiam inuoluit. An possit
 nolūtas vel
 cogi vel ne-
 cessitari.
 Tho. 1. 2. q.
 6. artic. 4.
 Cogere enim aliquid, est contra suam ipsam
 inclinationem mouere. Et ideo potest quidē
 homo cogi, cum mouetur contra propriam
 voluntatem (quæ est propria hominis inclina-
 tio) siue ad intelligendum, siue ad sentiendum
 vel ambulandum, & cætera id genus. Attamē
 voluntatem non cogitur. Nam cum sua inclina-
 tio eadem sit, quæ suus ipsius actus, quomodo
 cunque, & vñdecunque habeat velle vel nolle,
 est sua inclinatio, atque adeo repugnat ta-
 les habere actus contra suam inclinationem.
 Necessitari tamen voluntatem à Deo, qui au-
 thor est naturæ, nihil vetat, sed tunc auferret
 illi libertatem in tali actione, mouendo illam
 ceu brutam pecudem. Quod tamen nunquā
 facit lege cōmuni. Authoritates ergo scriptu-
 ræ, quibus asseritur Deus nobiscum agere, si-
 ne cuius nutu nihil valeamus, nihil obstat, quo-
 minus liberæ sint actiones nostræ.

¶ At verò alix sunt longè maioris energiæ,
 vt pote quibus Deus solus prædicatur author
 salutis nostræ. Quarum tres ego contemplo
 ordines. In primo sunt illæ, quibus ita Deus
 affirmatur agere nos agere, vt denegemur nos
 simul cooperari. Vt, Non est volentis neque
 currentis, sed Dei miserentis. Et, Quoties vo-
 luit congregare filios tuos, & noluiti.

¶ In secundo verò ordine sunt, quibus licet expres-
 sè non excludatur cooperatio nostra, Deus
 tamen solus inducitur author. Vt est apud
 Ezechielem, Ego auferam cor lapideum de
 carne vestra, & dabo vobis cor nouum. Cui
 respondet David, Cor mundum crea in me
 Deus, & spiritum rectum in noua in visceri-
 bus meis. Et, Domine labia mea aperies, &
 os meum annuntiabit laudem tuam: quasi
 Deus solus sit causa conuersionis nostræ.

¶ Vnde, Perditio tua Israel: tantum in me auxi-
 lium tuum. Et Paulus. Ipsius sumus factura in
 CHRISTO IESU in operibus bonis, q̄ deus
 præparauit, vt in illis ambulemus. Et alibi,
 Deus est qui operatur in vobis velle & perficere
 Neque res fatis expeditur, si quis dicat si-
 mul nos cum Deo concurrere. Nam, Nos su-
 mus lutum, deus autem fictor noster. Neque
 id tana

Tres autho-
 ritatū ordi-
 nes.
 Rom. 9.
 Matth. 23.
 Ezec. 36.
 Psal. 50.
 Of. 13.
 Ephe. 2.

Philip. 2.

id tantū intelligendum est qua parte nos crea-
uit, vt essemus: sed qua nos iustificauit, vt ius-
ti essemus. Quare Paul. eandem persequitur
analogiam de luto & figulo. Lutum autē me-
rē, receptiuē se habet, vt materia, nihil co-
operans ad sui efformationem. Qua de re nō
potest lutum dicere figulo: cur me in talem
effingis formam? Tertius autem est locorum
ordo, quibus nomen ipsum collati beneficii
planē explicat, nihil nos cooperari in eius p-
ductione. Vt est illud, Gratiam & gloriam da-
bit dominus. Siquidem gratia & virtutes qui-
bus iustificamur dona dei sunt. Vnde Paulus
Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc nō
ex vobis, Dei enim donum est: non ex operi-
bus, vt ne quis gloriatur. Et, Quid habes quod
non accepisti? si autem accepisti, quid gloria-
ris, quasi non acceperis? Creberrima sunt hu-
iusmodi e-logia, quibus interdicitur nobis glo-
ria operum nostrorum, eō quod non nos ipsi
vt Pelagiani blasphemabant, sed Deus nos iu-
stificat. De qua re per amplior futurus est no-
bis sermo lib. 2. At quantum ad rem modō at-
tinet, ratio præterea contra nos depugnat a-
pertissimē. Ea enim quæ supernaturalia sunt,
à solo deo sine opera nostra creantur: nam,
authore Esaiā, Quis adiuuit spiritum domini?
aut consiliarius eius fuit? at gratia & virtutes
infusæ, sunt supra naturam: ergo se ipse solo,
sicuti mundum, ita & eiusmodi dona creat in
nobis. Propter quod virtutem infusam diffi-
niunt theologī (vt colligunt ex August. 2. de
libe. arbit.) quod sit bona qualitas mentis, quā
Deus in nobis sine nobis operatur. Ideoq; re
spectu gratiæ iustificantis, & quæ illam comi-
tantur, diuinarum virtutum, merē sumus, ceu
receptium subiectum. Ecce vnde fit questio
hæc de gratia & libero arbitrio difficillima.
Nempe, quod hæc & huiusmodi alia testimo-
nia scripturæ ita videntur gratiam dei extolle-
re, vt nullatenus ad iustificationem nostram
liberum concurrat arbitrium. Sed sunt tamē
pleraque multa, quibus liberum arbitrium cū
grā cooperari, imō ipsam antecedere designa-
tur: vt illud, Venite ad me oēs q; labotis, & on-
erati estis. Et illud præcipue Zacha. 1. Conuer-
timini ad me, & conuertar ad vos. Quo po-
tissimum loco Pelagiani fundabant suam bla-
sphemiam: nempe quod à nobis fit initium sa-
lutis nostræ. Vnde tracta. 73. super Ioan. Au-
gust. Quosdam, inquit, nimia suæ voluntatis
fiducia extulit in superbiam, & quosdam ni-
mia suæ voluntatis diffidentia deciecit in ne-
gigentiam. Illi dicunt, vt quid rogamus deū,
ne vincamur in tentatione, quod in nostra est

potestate. Isti dicunt, vt quid conamur bene
viuere, quod in Dei est potestate. Igitur quō
hæc manifesta luce clarescant, iuxta tres desi-
gnatos ordines, tunc exant operum diuinorū
genera in nostra iustificatione. Prima enim
sunt opera quæ sic Deo sunt propria, vt nullā
in eis voluntas nostra partem habeat: scilicet
nec consensum nec cooperationem. Vti sunt
prædestinatio, vocatio, admonitio, pulsare ad
ostium, & aliquando inspiratio, & illumina-
tio. Quamobrem ita hæc in scriptura tribuū-
tur Deo, vt nullatenus exigantur à nobis.
Hæc ergo ita præeunt iustificationem nostrā,
vt tempore etiam quandoq; præcedant nos-
trum consensum. Tale est illud, Non est vo-
luntas neque currentis, sed dei miserentis. Ad-
monemur enim illic, primam, altissimamq;
nostræ iustificationis causam esse æternam
prædestinationem. Quia cum Iacob & Esau
nondum nati fuissent, alterum dilexit Deus,
alterum odio habuit. Quin verō nonnunquā
huiusmodi appulsum dei nullus subsequitur
consensus noster. Quorum duritiem impro-
perat CHRISTVS dominus noster dū ait, *Matth. 23.*
Quoties volui congregare sicut gallina, filios
tuos, & noluiisti. Gallina enim non cogit, sed
vocando allicit. Et, Væ tibi Corozaim, quia
si in Tyro & Sidœ factæ fuissent virtutes, quæ
factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere se-
dentes pœniterent. Et sæpenumero alibi.
Quod autem Deus aliquando illuminet, inspi-
ret, & tangat corda nostra absq; nostra volū-
tate, patet similitudine tentationis ad malum.
Non enim est in nostra voluntate, vt ait Au-
gust. quin visis tangamur. Quos motus theo-
logi appellant naturales, & idiomatis suo, pri-
mo primos. Quos & Ambros. agnouit super
illud Psalm. Auerte oculos meos, ne videant
vanitatem. Vnde Augusti. in fine tertii libri
de libero arbitrio: Quid, inquit, quisque vel su-
mat vel respuat, est in potestate: sed quo vi-
so tangatur, nulla potestas est. Fatendum est,
& ex superioribus & ex inferioribus visis ani-
mum tangi, vt rationalis substantia ex vtro-
que sumat, quod voluerit: & ex merito sumē
di vel miseria vel beatitas subsequatur. Hæc
August. In eiusmodi ergo influxibus merē se
habet homo receptiuē, ceu aër, dum illumina-
tur à sole, Quamuis nisi animo fouerimus hæc
numina, raptim elabuntur. Atque hac ratio-
ne intelligendæ sunt authoritates primi ordi-
nis. Quod si hic fortē quis percontetur, quo
pacto sit intelligibile, inspirationem in nobis
intus fieri, illuminationem, pulsationem, aut
internam vocationem absq; nostra coope-
ratione

*Triā operū
dei genera.
Prima deo
propria.*

Rom. 9.

Matth. 23.

Luc. 10.

*Motus na-
turales.*

*Ambros.
August.*

ratione. Illuminatio nanque actum dicit intel lectus: & cætera, motus cordis: vt pote animi, seu voluntatis. Neque ego equidem contrariū potui vnquam excogitare. Prædestinatio, in quam, æterna est absque actione creaturæ.

Et externam item vocationem per prædicatorum, fieri nihil vetat absque interna motione audientis. At verò Deum quempiam illuminare, nihil est planè, quàm mentem excitare in aliquem bonum cogitatum: & inspirare, voluntati suggerere bonum motū. Quæ ideo opera etiam sunt potentiarum. Et eadem est ratio de cæteris. Sed quod nos dicimus, id tantum est, quòd fiunt sine libero assensu & con cussu nostro. Quoniam sunt repentini motus per modum consecrationis præuolantes, instar naturalium: nisi iudicio & libera voluntate foueantur. Sunt ergo alia fecundi generis o pera, quæ ita in nobis deus exercet, si nos ta men assensum præbeamus. Qualia sunt om

Repentina dei auxilia.

Opera secū di generis.

Opera que fiunt à Deo in nobis, nō tñ sine nro consensu.

Ioan. 6. Canti. 1.

Matth. 11. C. 16.

Psal. 80.

Ioel. 2. Zacha. 1.

Adnotanda regula.

Quid sit in scriptura cōuertimini et venite ad me.

Vide Trid. sess. 6. c. 5.

Hier. 15.

nia quæ motum quempiam liberum animi nostri designant. Hæc proinde non prius tē pore à deo, quàm liberè à nobis, sed simul ab eo & à nobis fiunt. Ab eo, tamen, prius natu ra. Veluti trahere ad se nos, aperire cor nostrū & ipsum quod est, conuertere nos. Quocirca opera hæc ita in scriptura promittit nobis de^o nosque ab ipso feculdis precationibus efflagitamus, vt vicissim à nobis etiam ipse requirat. Est enim in Euangelio, Nemo potest ad me venire, nisi pater meus traxerit eum. Et in Cā ticis, Trahe me post te. Et admonet nihilomi nus nos mutuo^o deus, vt ad ipsum veniamus. Vt est illud, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Et, Si quis vult post me ve nire. Et his similia. Precatur etiam Dauid, di cens: Domine labia mea aperies. Et tamen in alio Psalmo ait Deus, Aperi os tuum, & implebo illud. Atqui cum clamemus nos, Deus virtutum conuerte nos. Reclamat & ipse, Conuertimini ad me in toto corde vestro. Et, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. At ne ordo iste à nobis inchoans, quempiam, vt Pelagianos fallat, meditando est hic regula, & in memoriam recondenda, quòd vbicum que Deus nos admonet, vt veniamus, conuer tamur, aperiamus, &c. promptitudinem mi sericordiz suæ significat, qua præsentissimus nobis est ad ostium pulsans. Et ideo quanuis prius dicat, conuertimini, quàm dicat, conuer tar, non significat exordium à nobis esse: sed per nos stare, quo minus nos trahat, nostra que aperiat corda. Ob idque ait Hieremias, Si conuerteris, conuertam te. Quando autē nos similia ab illo petimus, inopiam nostram

imbecillitatem, & impossibilitatem exprimi mus: nimirum, qui nisi nos ipse præueniat, ni hil per nos ipsi possumus. Et ideo subiungit idem Propheta ordine conuerso capitu. 31.

Conuerte me domine & conuertar. Et, Conuerte nos domine ad te, & conuertemur. Vnde August. de precat. Domine da quod iubes, & iube quod vis. Scientissimè ergo, vt di uinitus datum est, S. Synod. Trid. sess. 6. capi. 5. citato ait, quod cum in sacris literis dicitur.

Thre. 5. August.

Syn. Trid.

Conuertimini ad me, & conuertar ad vos, li bertatis nostræ admonemur. Cum verò respō demus. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur. Atque ex hinc dilucida responsio elicitur ad authoritates secundo loco congestas.

Ad auctori tates primò ordinis re spondetur.

Enimuerò ita omnes attestantur, deum esse causam conuersionis, salutiisque nostræ, præ mouendo nos, vt tamen nisi nos annuerimus, nihil fiet. Quòd autem inter cætera insertum est de similitudine luti & figuli, ad æternam prædestinationem refert Paul. cuius nos nul la causa fuimus, neque consensum dedimus. Nihilominus tamen adultum hominem, neminem prædestinauit conuertere, nisi luben tem & assentientem. ¶ Sunt autem opera ter tij gradus, quæ licet solius Dei sint munera, nō tamè infunduntur, nisi in eo, qui eius ope dispositus est per proprium motum liberi ar bitrij. Veluti sunt gratiæ & virtutes, quæ per modum habitus consignantur nobis. Nunquam hic sermo est de paruulis absque ppria voluntate baptisinate ablutis. Hic veruntamen scopulus est, in quem illi offendunt, qui ex hinc illatum volunt, fidem, & gratiam, qui bus iustificamur, sine vlla prorsus assensione cooperatione uenit in nobis recipi. Porro ex hoc quòd gratia & fides à solo deo fiāt.

Opera ter tij generis.

Latet tamen fallacia, quòd quanuis ita sit, vt assumitur, non tamen infunduntur adulto, ni si diuinitus disposito per modum liberi arbitrij. Quòd si motus ille est sufficiens cōtritio, consequitur simul tempore necessitate diuina legis gratia. Et ideo nemo eam inuitus, sed voluntarius tunc, & in eodem sensu non me repassiue, sed consentiens recipit. Et pari modo cum confertur prima gratia per sacra mentum attritio, datur liberè suscipiēti. Atqui per hæc responsum est ad authoritates tertij ordinis.

Gratiæ uirt. quosūit à Deo.

Sufficiens di spositio & grā simul ipse sunt.

Concedimus enim, quòd deus gra tiam producit in nobis nihil agentibus ad p-

ductionem, sed tamen liberè assentientibus, & cooperantibus receptioni. ¶ Per hanc tri-

membram operum partitionem satisfieri in-

terroganti potest, vtrum æqualia deus auxi-

lia spe-

Ad auctori tates tertij ordinis. Vtrū æqua lia auxilia cōferat deo uniuersis.

lia specialia conferat vniuersis, an aliis maiora alijs verò minora: quinimo maiora his, qui vñ nihil mouentur, vel minus promouentur.

Diuinae inspirationes in quibus sunt maiores in quibus sunt minores.

Etenim si de illis primi ordinis fiat interrogatio, vtpote de inspirationibus & splendore veritatis, quas Deus in nobis sine nobis liberè assentientibus repente operatur: procudubio maiora subsidia pro sua misericordia confert vni Deus quam alijs. Adest enim omnium cordibus pulsans: impariter tamen. Quinimo sæpenumero qui cumulatoria huiusmodi do na recipiunt, vel nullo modo, vel segnius proficiunt, quam qui exiliora, propter maiorem duritiem obstinati pectoris libertatem comprimentis. Id quod in illis seu flagellis seu allectamētis, atque id genus uocationibus, quibus nos Deus in viam forinsecus reuocat, euidētius est. Duorum enim eadem audientiu consilia & exhortamenta, alter animo percussus in viam redit. alter verò minimè. Quæ admodum videre est in Pharaone & Nabuchodonosor: quorum primus maioribus portentis commonitus induruit: alter verò minoribus respicit flagellis. De quibus cap. 18. redi bit sermo. Huc pertinet, quod ait CHRISTVS Bethsaidæ & Corozain: Si in Tyro & Sidœ factæ esēt virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiæ egissent. Et Scribis ac Phariseis, Viri Ninuiz surgēt i iudicio cū gnatione ista, & condēnabunt eā, quia poenitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plus quam Ionas hic. Si verò questio proponatur de auxilijs secundi ordinis: quæ liberam in nobis dicunt motionem: vt trahere, cōuertere, promouere, & similia, in quæ qualia quidem largitur diuersis hominibus deus, sed tamen quò sunt in aliquo auctiora, eò etiam magis meliusque mouetur. Aliud profectò nō est intelligibile. Quoniam mouere & moueri re latia sunt. Neque aliud est me deum hoc modo mouere, quam mecum concurrere ad eliciendum liberum actum. Ob idque veluti in naturalibus rebus, quo deus celerius mouet primum orbem, quam infimum, celerius & ipse orbis mouetur: ita & in auxilio speciali quò deus Magdalenam & Paulum vehementer mouit, quam alios tepidos & remissos, impensius etiam ipsi ardentiusque venerunt, maiori que & cumulatori sunt gratia iustificati. Neque coherent, vt deus cum magis moueat, quominus mouetur. De gratijs autem gratis datis, quæ non semper in bonum recipientis, sed in commune bonum ecclesie dispensantur, diuersa ratio est. Dantur enim quibus & quomodo deus sua sapientia iudicat expedire.

Responsum ergo est ad sacra eloquia, quibus videri cuiquam posset, ita in nobis deus operari salutem, vt sine nostro id libero arbitrio fiat. ¶ At præter testimonia hæc superfluit argumenta duo dissoluenda. Primum sumitur à distinctione illa secundum Augustinum in libro de gratia & lib. arbit. capit. 17. theologis celeberrima, inter gratiam operantem & cooperantem. Ait enim Augustin. quòd deus, quod operando incipit, cooperando perficit. Et paulo inferius, Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur.

Ex qua distinctione consequens palam fit, deū sine nobis cooperantibus se solo exordiri beneficium salutis nostræ. Ad hoc argumentum quod in re theologia positum est, respondetur quòd nomē gratiæ operantis accipi primum potest de operibus illis diuinis primi generis: quæ sunt vocare, inspirare, pulsare, & cetera: quæ sine nobis fiunt. Nihilò secius, quod mēti Augustini propius accedit, congruit etiam in opera secundi generis: quando scilicet nos actu mouet ad agendum. Sed est adnotandū (quòd magnus philosophus August. optimè cognouit) voluntatem aliter moueri, prima intentione ad finem, aliter ad eligendam media. Cum enim (vt ipse insinuat tertio lib. de liber. arbit. capit. 2.) alicui malo voluntate in hæremus, non potest voluntas illa mutari in bonum, nisi ab aliquo moueatur. Omne enim quod mouetur, ab alio mouetur. Et ideo motio illa non attribuitur voluntati, etiam si cōsentienter & liberè mouetur, sed motori.

Gratiæ operans et cooperans.

August. loquitur de declaratione.

Voluntas actio deo tribuitur cum à malo in bonum cōuertitur.

Arist. 7. phis. S. Th. 1. 2. q. 9. art. 4.

Cum autem iam habet intentionem finis, per ipsam se mouet ad electionem mediorum. Eadem est sententia Sancti Thomæ. Nam qui iam proposuit deo inferuire, per illud propositam agit se, vt per commoda media potatur optato fine. Propter hanc ergo theologiam auxilium gratiæ, quo à malo primum dimouemur, & in bonum conuertimur, nuncupauit Augustinus gratiam operantem: auxilium verò, quo bonam iam habentes voluntatem, operamur ad bonum, appellauit gratiam cooperantem. At neque Augustinus, neque suus affecta Thomas cogitabāt (vt quosdam falsò diuos istos interpretantes audiui) quod per gratiam operantem cogendo nos Deus moueat: quinimò mouet liberè. Hæc distinctio quoque locum habet in gratia gratum faciente, autore Sancti Tho. Hæc enim respectu huius effectus, qui est sanare & iustificare, dareque nobis esse gratos, dicitur gratia operans, sed qua parte est principium meritorie

S. Th. 1. 2. q. 111. ar. 2.

d 4 deum

Nabuchod.

Luc. 9.

Matth. 12.

Deus quosdam fortiter conuertit, alios non ita fortiter.

S. Th. 1. 2.

q. 111. ar. 1. Gratia gratis datur quòd dispensatur.

Corol.

deinceps operandi, dicitur gratia cooperans. Hinc fit, vt distinctio hæc non sit ita prorsus intelligenda, vt gratia operans sit respectu omnis actus interni voluntatis, atque illius dūtaxat: cooperās verò respectu externi operis, vt ex duobus Augustino & Thoma quispiam deceptus colligere posset. Si enim est gratia cooperans ad largiendam elemosynam, cooperans etiam est ad volendum lagiri. Sed qd August. gratiam operantem esse ait, dum volumus bonum: cooperantem verò, dum operamur, id penitus sentit, dum à malo primum mens nostra dimouetur in bonum. Cum tamen postea exercemur in bonis operibus, siue internis, siue externis, gratia est cooperās. Et hoc est, quod S. Tho. loco citato nobis suggestit: vbi dixit, quòd quantum ad actum voluntatis deus per gratiam operantem nos mouet: præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. De gratiâ autem præueniente alia est ratio, vt illic habes apud eundem doctorem articulo subsequenti.

Præcipuum
argu. 2. fen.
d. 6. ad 3. ha
betur.

Ioan. 15.
Psalm. 126
Ioan. 6.

August.

¶ Alterum denique, & vt postremum, ita maximū argumentū est, quòd si nos simul cum deo in hanc nostrā iustitiæ causam concurreremus, liceret ea quæ sibi ipse propriè adscribit in sacris eloquiis, nobis nos equa sorte arrogare. Et sic ut ipse ait, Sine me nihil potestis facere: Et, Nisi dominus custodierit domum, frustra vigilat qui custodit eam: Et, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: ita nos pariter deo vere responderemus, Sine nobis nihil potes in nobis facere: Et, Nisi nos vigilaremus, frustra tu nos custodies: Et, Nisi nos veniremus, frustra traheres. Id quod videtur absurdum. Ait enim August. libr. 2. de bon. perseue. Viuimus rectè, si totum deo deus: nō illi ex parte, & nobis ex parte. Et in Enchirid. capit. 32. acerbius perurgens hunc locum, ait, quòd si propterea distū est, Non est volentis, neque currentis, sed dei miserentis: quia ex vtroq; fit, id est, ex voluntate hominis & misericordia dei: cur inquit, non & e contrario rectè dicitur, non miserentis est dei, sed volentis est hominis? Quia id misericordia dei sola nō implet. Quod tamen ait, nullus Christianus dicere audeat. Ad hanc veruntamen dubietatē respondentes, negamus opera quæ dei sunt in nostrâ iustificatione, licere eadem nobis ratione vsurpare: diuersa tamen, nihil prohibet.

Quo uerum
fit q. deus nō
pōtēntiam
iustificationē
licet q. sine nobis deus nō pōt: quoniā ipse nō
operi. Huc

solum est causa volitionis nostræ, & operis boni, sed est causa facti proueniens, quæ facit, vt ca. 7. do. et nos possimus ac velimus. Vnde non ait, *Comertū esse operabor vobiscum, vt operemini: sed auferā, opus dei & nostrum.*

inquit, cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponā in medio vestri: & faciā, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini. Itaque ipse facit vt nos faciamus, dās nobis velle, & operari, vt ait Paulus, Nos autem non mouemus ipsum, nec facimus, vt ipse faciat. Si autem hoc referatur ad assensum nostrum, qui secundum ordinariam, præscriptamq; legem necessarius est: nihil cūctamur dicere cum Augustino, Qui creauit nos sine nobis, non iustificabit nos sine nobis. Et secū dum hanc intelligentiam, verum etiam esse, qd nisi nos velimus, frustra nos custodit deus, & trahere conatur. Sed ecce vbi latet punctum,

Philip. 2.

Deus dat nobis velle: ergo ipse efficit in nobis assensum ipsum, per quē aperit corda nostra: atque adeo nos nihil facimus. Negamus hanc postremam consequentiam. Ita enim efficit ipse nostrum assensum, si nos tamen simul liberè concurramus. Quare per eundem assensum, & nos illi aperimus, & ipse aperit. Vnde nostrum concurrere, est permittere nos ab ipso moueri: coagendo illi, qui iugiter ad ostium pulsat. Et hoc est quod ait, Qui audit & didicit, venit ad me. Quod autem citatum est ex Augustino in de bon. perseuer. & in Enchirid. puta quòd non est partim attribuentium nobis, partim Deo, sed totū deo, illud obijcit Pelagianis, qui dicebant initium salutis nostræ esse à nobis, saltem fidem. Augusti autem contendeat (vt res habet) quòd voluntas à deo præparatur omnino: & ideo non esse volentis, neque currentis. Quoniam vt modò in proxima responsione dicebamus actio illa tota tribuitur deo. Ob idque, & si assensus noster sit necessarius: nullam tamen debemus nobis tribuere partem, sed deo totum: qui dat nobis cogitare, velle, & perficere. Multa hic attingimus, quæ sunt lib. 2. rursus exigēda inter explicandam gratiam iustificationis, sed plurima sunt etiam illic ex hoc loco petēda: adeo sunt & hic & ille locus complexi. Per stringere autem hæc duximus paulò vrgentius: idcirco quòd Lutherani hoc inter alia in tentant argumentum, vt conficiant, nulla opera nostra esse memoria. Porrò quòd non sint nobis libera, & ideo neq; nostra, sed quæ deus à se solo operatur in nobis.

Obiectio.

Solutio.

Deus ita efficit nostrū assensū ut nos liberè concurrem. Concurrere nostrum. Ioan. 6.

Cur deo oīs motio & actio nra tri buenda sit.

De

Cap. 17.

Membrum alterum, quod de humana voluntate discernendum superest, spectat ad libertatem eius in malum. Etenim, ut supra narrare cœpimus, in utranque partem Lutherani inficiantur libertatem, & in bonum scilicet, & in malum. In his vel maxime peccatis, quæ sunt pœna precedentis culpæ. Ita enim retulimus ex Lutero, quod non est in potestate nostra malas vias facere, sed mala opera in impijs Deus operatur. Cui subscribit Philippus asserens, quod sit proprium opus, non minus pro dicitur Iude, quæ vocatio Pauli. Et consentit Bucerus super epistolam ad Romanos, ubi ait Paulus, quod tradidit Deus gentes in reprobum sensum. Tametsi Melancthon in secunda editione se appareat retractasse. Hoc enim secundum membrum longè plurimum absurditatis accumulat superiori: dum non solum subvertit liberum arbitrium: sed Deo tribuit, ut sit causa peccati principaliter, & effectiue, ut dicunt cogendo nos ad peccandum. Pleraque omnia istorum dogmata eius modi sunt, ut prima sui statim prolatione apertius cum cœmuni sensu depugnent, quam ut alia opus habeant impugnatione. Cui nanque fiat persuasibile, ut quæpiam Deus compellat contra suam ipsius legem agere? Quinimò contra suam ipsiusmet voluntatem. Nam lex Dei non est aliud, quàm signum & norma suæ voluntatis. At verò si expandere amplius, proferturque luteræ disputationem, prima eademque luculentissima demonstratio aduersus cõmentum hoc ex natura peccati desumitur, quod est dictum vel factum, vel concupitum (ut author est contra Faustum lib. 22. Aug.) contra legem Dei. Lex autem Dei, quæ regula est nostrarum actionum, idem re est, quod sua voluntas. Siquidem intellectus & voluntas, eadem essentia sunt in Deo. Quare impossibile est, esse aliquid contra legem Dei, quin sit contra eius voluntatem. Quinimò propterea est cõtra diuinam voluntatem, quia contra eius regulam. Ex his constituitur hoc argumentum. Deus mouet hunc ad peccandum, quin etiam cõpellit effectiue, ut auctor ergo mouet eum, ut faciat contra regulam suam, & perinde contra suam voluntatem. Quod autem Deus moueat quæpiam contra suam voluntatem, repugnantia est manifesta. Nam si mouet & cõpellit, vult ita fieri. Quin accipere repugnantiam alteram. Si Deus vult me hoc facere (quod negare non potest, qui dicit me ab illo cõpelli) hoc est cõforme regulæ suæ (nihil

enim vult Deus, quod non sit cõforme suæ regulæ) si autem ita est, non est peccatum. Nam peccatum est contra regulam Dei. Et cõfirmatur etiam nunc argumentum. Propterea Deus errare non potest, neque peccare, quia peccare est à regula delicere: quod non potest omnipotens, cum sit ipse sua regula. Veluti si manus scribens esset regula, & manus pictoris esset ipsa recitudo, quancumque lineam duceret, scriberet, & pingeret recte. Ergo eadem ratione quæcumque Deus mouet effectiue & principaliter, eundem ducit iuxta regulam & legem suam. Et idcirco contradictio est, quæpiam peccare in eo, quod à Deo actus agit. Potest etiam deduci aliter argumentum. Deus (ut Dionysius ait) omnia in se ordinat, quæ facit tanquam in finem: peccatum verò dum fit, exorbitat ex ordine illo: ergo tunc non fit ab eo, licet inde potest ipse eliceat bonum. Reuera nisi adeo cõsulto voluissent theologiam ignorare, quæ rerum naturalium incognatur, nunquam in hæc præcipitia fuissent collapsi. Intelligerent enim tanta oppositione distare inter id quod Deus facit, siue per se, siue per alium, & peccatum, quanta inter bonum & malum, & inter dilectum Deo, & odio ipsi habitum. Ut enim quicquid Deus creauit in rebus naturalibus, videtur quod esset bonum, quia consentaneum regulæ suæ, ita quicquid facit in humanis voluntatibus. Vnde cum Sapiens ita pronuntiaisset, Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: neque enim odians, aliquid constituisti aut fecisti, postmodum cap. 14. subdit, quod similiter sunt odio Deo impius & impietas eius, significans, ideo peccatum esse odio Deo, quia non est opus suum. Secundum argumentum sumitur ex altera qualitate peccati. Etenim ut virtutis, ita & peccati necessaria cõditio est, ut sit voluntarium. De quo cap. 12. partim dictum est. Atque hoc eousque verum est, ut nemo voluntarium. Patrum non hanc iudicauerit esse voluntatem naturæ. Vnde antequam Tertullianus aduersus Martionem lib. 2. Nec boni, inquit, nec mali merces iure pensarentur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus, non voluntate. In hoc & lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utranque exitum libertas patuit arbitrii. Et in libro de Iacob, & vita beata. c. 3. Ambrosius sic habet, Non est quod cuiquam nostram adscribamus culpam, nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deslexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur relictibus. Et Augustinus aduersus Fortunatum disputatione

Lutheri & Philippi sententia.

Melancthon retractat sententiam.

Primum argumentum Peccatum, quod Augustinus.

Quæres quod est contra Dei legem sit contra eius voluntatem.

Cur Deus peccare non possit. Confirmatio.

Alia confirmatio. Dionysius. 2. c. de diuino no.

Sapiens. 1. 1.

Secundum argumentum. Virtus & peccati non est. lib. 3. c. 3. et c. 4. cod. lib. Tertullianus.

Ambrosius.

Augustinus.

tatione secunda. Ego, inquit, dico peccatum nõ esse, nisi propria voluntate peccetur. Adeo vt in libro de duabus animabus. peccatum definitur, quòd sit voluntas retinendis: vel consequendis, quòd iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Et de vera religione cap. 14. vbi de hoc propriè disputat, ita concludit. Nũc vsq; adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidẽ ita manifestum est, vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est, voluntate committi. Vide quã censcat Augustinus sibi esse inuicem contradicentia, peccatum esse vllum, & tamen non voluntarium. Et ne quis illa peccata exciperet, quæ sunt pœna peccati, huius etiam ansam adimit libro primo retract. cap. 17. dicens, quòd quamuis concupiscentia in nobis sit pœna peccati, nihilominus hoc peccatum, quo consentitur concupiscentiæ, nõ nisi voluntate committitur. Sed aiunt, quòd quamuis omne peccatum voluntate committatur, non tamen omne sit liberè. Ecquid autem est voluntate, nisi liberè, & non ex coactione? Non enim ignorat, qui ait, fieri posse aliquid voluntate sub propria ratione voluntatis, & tamen in hoc eundem ipsum cogi. Vnde continuo eodem loco Augustinus, vbi ait, Non enim nisi voluntate peccatur, subdit, Voluntas autem est animi motus, cogente nullo, ad aliquid, vel non admittendum vel adipiscendum. Hæc Augu. Cum ergo tam sit per se notum, non esse peccatum nisi voluntarium, consequens sit manifestè, Deum necessitatem inferre nemini ad peccandum. Aliàs nõ erit peccatum. ¶ Sed tertium adhuc vrgentissimum est argumentum. Nam quòd quis à dæmone vel hoste homine cogeretur ad peccandum, esset quidem nihil peius, quàm cõtra naturam peccati. Quòd autem à Deo sit huiusmodi coactio, ob nouam causam, veram auerfaretur rationem peccati. Nam si peccatum non est, nisi quod sit contra obedientiam Dei, quem Deus constringit, vt quidpiam faciat, quo modo facto suo peccauerit? At perspice quod sibi isti perfugium muniere, vbi se huiusmodi rationibus obrutos sentiunt. Aiunt (vt est videre apud Bucerus loco citato super Paulum) præstare in hac quæstione rationi prorsus vale dicere, & verbis Domini simpliciter inherere, vbi legimus, Tradidit illos Deus in desideria, & in reprobum sensum. Nam de hoc, inquit, ait Paul. Tu quis es ò homo, vt respondeas Deo? Et, O altitudo diuitiarum, & cætera. Quo

Peccatum
quid Augu.

Lutherano-
rum mensura.

Voluntas
quid Augu.

Tertium ar-
gumentum.

Lutherano-
rum cõmentu.

niam inter homines, inquit Bucerus, nemo peccat in eo quod vitare non potest, ideo horret animus Deo tribuere, vt cogat hominem peccare. Sed alia est, inquit, ratio inter homines, alia verò inter nos & Deum. Quid Bucere nõ exhorrescat animus, Deo impingere, quòd est absurdissimum inter homines concedere? Audi Augustinum, contra monitionem tuam ab homine ad Deum hoc loco arguentem, lib. 83. q. 3. Deo auctore, aut volente nemo fit deterior: quia nullo homine probò volente, fit alius deterior. Cui ego addiderim, multò esse argumentum de Deo validius. Nanque si quod coactu humano quis admittit, peccatũ non est, ea ratione, quia non est voluntarium, longè minus, peccabit, qui à Deo cogitur, cum non solum nihil sit inibi libertatis, sed id fiat ex impulsu Dei, contra quem solum peccatur. Vel respondeas precor, si facere id quod Deus præcipit, vel consulit, vel admonet, tam longè est à peccato, vt sit etiam obedientiæ opus, propterea quòd Deus est causa, vt fiat, vbi nos Deus non solum iubet aut instigat, veram efficaciam (vt dicitis) impulsu, in nostra nostradit desideria, quibus non possumus resistere, quænam ratio ibi inobedienciæ subesse potest, aut reuera culpæ? Paulus equidem secretissima iudicia Dei dicebat nobis esse inaccessa, nempe quòd vnum prædesinauerit, & dilexerit, alterum verò odio habuerit. Tamen quòd peccatum sit illud penitus, quòd est contra legem dei, & quòd libertate peccetur, id & lumine naturali & fidei apertè monstrauit nobis Deus. Ex quo palàm colligitur, neminem coactu peccare, impendioque minus à deo quempiam in peccatum adigi. ¶ At verò, vt quantum præterea argumentum aduerfus errorem hunc vestrum intendamus. Nunquid non deus nobis reuelauit, quòd non sit ipse tentator ad malum? Quid ergo vos ipsum non tentatorem tantum, sed auctorem etiam mali prædicatis? Ecce quid Iacobus de hac re testatur. Nemo cum têtatur dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Vnusquisque verò tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Ecce, inquam, Apostolus, in causis peccati non Deum, at prorsus concupiscentiam & consensionem voluntatis commemorat. Sed aiunt isti, neque nos commemoramus, imò verò dicimus hominem propria voluntate esse causam, quamuis cogatur à deo. Attamen nihil ad verba Iacobi

Contra Buc-
cerum.
Quod est in
homine ab-
surdum, nulli
to absurdus
est in Deo.

Quæstio-
num.

Iacob. 1.

Lutherano-
rum cõmentu.

cobi respondent. Caut enim nobis errorem illum, ne mentiremur, Deum esse tentatorem in malum, quia inde palam fieret consequens deum esse autorem peccati: ergo cum plus sit cogere, quam tentare, qui dicunt, Deum nos efficaciter cogere ad peccatum, quo rogore defugiatur, vt non eum necessario faciant autorem peccati? Enimvero Augustinus, quem sibi isti in hac causa suffragari autumant, lib. 3. 1. q. ex verbis Iacobi elicit irrefragabilem illam sententiam, in quam scholæ omnes theologorum subscribunt, quod Deo autore aut volente nemo sit deterior. Et expresse de pec. me. libro secundo, capitulo quinto. Ad peccandum, inquit, non adiuuamur à Deo, sed vt iusta omni ex parte agamus. Isti tamen dicunt, quod non solum volente & iuuante Deo, sed cogente, deteriores efficiamur. Atqui libro de libero arbitrio cap. secundo ait, quæstione hac, scilicet de causa, vnde malè facimus, se olim fuisse vehementer exercitum, & fatigatum, atque adeo in Manichæos impulsam & coniectam, vt crederet vnum esse primum principium, quod nos compelleret ad malum, quoad vsque lux illi effulset cœlitus, qua cognouit vniuersa nostra peccata, in nostras ipsorum proprias voluntates esse prorsus referenda. Neq; verò nescio, quomodo isti differant à Manichæis. Nam quod illi tribuebant falso deo, scilicet, causam esse peccati, istum adscribunt vero. Tandem (vt istorum mentem quinto argumento perpendamus)

Vnde Aug. defecerit ad Manichæos

Discrimen illi inter Luther. & Manich. Quintum argumentum.

Auxilium Dei præsentium bonis est ut legem feruare possint & ideo peccata sunt voluntaria quia eo adiuui possunt illa fugere.

aiunt vel propter peccatum Adæ, vel propter alia cumulatio nostra, ita nos à Deo ipso cupiditibus nostris esse additos, & in reprobum sensum, & in desideria nostra traditos, vt non possimus errores euitare, & cupiditatibus obstitere. Quod si intelligerent, hoc nos nequire absque auxilio Dei & fauore, qui tam præsto nobis est, ac presentissimus, nihil aliud prosterentur, quam veritatem catholicam. Sed quia sentiunt, ita nos esse numine desertos, vt necessitate succumbamus erroribus & prauis affectibus, hoc est, quod nos persistimus factis eloquijs expugnare. Nam nisi in nostra positum esset semper voluntate cum promptissimo auxilio dei euitare singula mala, quid est, quod nos commonefacit Paulus, Ne regnet peccatum in nostro mortali corpore, vt obediamus concupiscentijs eius, sed neque exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato? Et ne sim omnia percensendo molestissimus, quid libros tres edidit Augustinus de libero arbitrio, quibus ostenderit, nec Deum, nec dæmonem, nec vllam prorsus causam nos cogere ad malum, sed vnum quemlibet per

primam voluntatem esse autorem sui malefacti? Ob idq; bona omnia Deo esse adscribenda, mala autem culpæ, soli nostræ voluntati, iuxta illud, Perditio, tua Israel: tantum in me auxilium tuum. De quo fermè præterea argumento scripsit librum de gratia & libero arbitrio, vbi nos edoctos commonitosq; fecit, veritatem eandem omnibus receptissimam, quod sola scilicet propria voluntate peccemus. Aliàs frustra esset tam numerosus præceptionum ordo, ne homicidium, aut furtum faceremus, ne seruiremus concupiscentijs. Et, Noli vinci à malo. Et, Nolite fieri sicut equus & mulus. Et, Noli deficere à disciplina domini. Et, Noli negligere legem. Et quibus hoc genus quam plurimis est sacra pagina refertissima. In fine tandem Lutheranos istos cum sanctis Apostolis conferamus. Ait Iaco. neminem à Deo tæteri. Addit Paul. neque permittere nos fidelè Deum tentari supra vires nostras. Obgannunt nihilominus Lutherani à Deo nos in peccatum cogi. Sanctissimus ergo est cano. 6. nostri sancti concilij Tridentini sess. 6. Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed quod mala opera, ita vt bona, Deus operari, nõ permissiue solum, sed etiam propriè & per se adeo vt sit eius proprium opus, nõ minus perditio Iudæ, q̄ vocatio Pauli, anathema sit.

Sola voluntate peccatur. Ofca. 13.

Scripturæ testimonia.

Collatio Lutherianorum cum Apostolis. Iacob. 1. 1. Cor. 10.

Syn. Trid.

De aduersariorum argumentis dissoluendis. Cap. 18.

Ertere autem operæ pretiū est istorum lubrica, videlicet, cum scripturas, tum argutias, quibus in hæc foveam coniecti sunt. Primum est hoc vsurpatissimum argumentum, quo Bucerus etiam loco citato super Paul. vitur. Ex hoc inquit, quod Deus non sit efficax nostræ in durationis causa, nostriq; traditionis in desideria mala, consequitur, Deum non esse Deum: hoc est, rerum omnium primam & totā causam. Sua sunt ipsorum verba. Percipite pie lector vt nouam semper accessionē faciunt ad suum errorem. Non satis habent asserere, Deum nos cogere ad malum, nisi adiciant, quod ipse est tota causa mali. Nam dicunt, non solum, esse primam, sed & totam causam omnium quæ sunt in rebus. Hac ratione conuulsam funditus volunt è mentibus hominum philosophiam omnem naturalem ac diuinam. Quod enim solus Deus omnia ex nihilo creauerit, nullus est inter Christianos, q̄ inficiari eat. Sed & quod nulla nunc causam efficere quicquam possit, sine nutu & influxu Dei, non modo Christiani in confesso habemus, sed & philosophi naturæ

Primum argumentum ad aduersarios. Solutio.

Deus cum naturalibus edocent. Quòd autem (vti isti philosophantur) Deus ita fit tota causa rerum, vt causæ secundæ nihil agant, hoc vt scripturæ factæ contradicunt, ita & ordinem tollit vniuersi. Omnes enim causæ suo quæque ordine simul coeunt in eundem effectum. Deus scilicet, vti altissima: cœlum, vt suo modo vniuersalis, & tandem gradu suo particulares. Nanque sol & homo generant hominem. Habetur enim Gene. 1. Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum. Cuius semen in se metipso sit super terram. Ecce terra germinat & arbores fructificant, semen habentes perpetuum in semetipsis. Quare lib. 3. de trin. Aug. Sic Deus inquit, res quas cõdidit, administrat, vt eas suos motus agere sinat. Et lib. 9. de Genesi ad litteram, capit. 17. Rationes & virtutes agendi non tantum in Deo sunt, sed ab illo etiam rebus creatis inditæ sunt & concretæ. Memini me super secundum librum Physicorum. q. 4. permultis egisse aduersus insanam hanc opinionem, quòd causæ secundæ nihil agant, sed per se solus Deus ad præsentiam ipsarum. Si enim in suis singulari naturis non haberent, vt diuersam hanc varietatem effectuum agerent, quam experimur in orbe, cur magis ad præsentiam solis Deus illuminaret, quam ad præsentiam alius rei cuiuslibet, & ad præsentiam aquæ gigneret frigus, quam præsentem ignem? Quin vero nisi Deus res vniuersas propter sua cuiusque officia & opera condidisset, frustra tam numerosam creasset rerum mole. Nanque si ipse solus præsentem sole, lumina ederet, tantundem faceret absente. Et præterea quid commixtionem sexuum opus esset generandis animalibus? quid membrorum tam cõsona diuersitate, nutriendis? quid denique oculis ad videndum, & ad audiendum auribus, si Deus solus ita hæc perficit, vt creaturæ nihil faciant? Quòd si res naturales reuera sunt causæ suorum operum & munerum, cur non etiam sit suorum voluntas? Quamuis vt nihil facit sine generali auxilio Dei, ita neque opus faciat gratiæ absque speciali. Porro autem si Deus nõ est ita causa bonorum operum, multo minus est tota, malorum. Quin verò nulla est, præter quam permittens, vt iamiam pergitimus demonstrare. ¶ Nam vnde nos isti vehementius oppugnant, sunt testimonia sacra. Legimus enim ad Rom. 1. quòd tradidit Deus gentes in desideria cordis eorum, & in reprobum sensum. Esa. 6. Excæca domine cor populi huius, & aures eorum aggraua. Et ad Romanos. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Exod.

Arist.

1. Pbi.

Gene. 1.

August.

Secundum argumentum.

10. Indurauit dominus cor Pharaonis. Et Matthæi. 6. Ne nos inducas in tentationem: tradere autem, excæcare, aggrauare, indurare, & inducere quandam designat necessitatem. Quippe quòd Deus immiserit tenebras in corda populi, addixeritque gentes suis cupiditatibus, à quibus vincerentur, & suggererit Pharaoni malignitatem in cor. Vnde, Si erit malum in ciuitate quòd Deus non fecerit. Patres omnes sancti in enarratione Pauli, verbum, tradidit, interpretantur, permisit. Et in locis cæteris Deum dicunt per se & directè neminè inducere ad malum. Est enim regula Fulgentij, theologis celeberrima, quòd Deus non est author reus, cuius est vltor. Ex quo fit, vt ideo Deus dicitur excæcare corda, quòd subtrahit lumen gratiæ: & indurare, quòd subducit auxilium, sine quo homo non potest cor in bonum emollire. Hoc interpretamentum istius nostri Lutherani vanum existimant, & elusorium. Quoniam verbum, iniquant, permittere, non est mitius aut mollius, quam facere. Nam cum Deus certo scit nos non posse absque eius lumine & fauore cupiditates nostras superare, & peccata cauere, fit, vt dum has nobis suppetias non mittit, verisimè sit causa peccati nostri. Vnde adhuc consequitur, ait Bucc. omne peccatum præcipue à Deo esse. Et ideo nõ est, cur timeamus affirmare, quòd ipse directè compellendo indurat, & immittendo efficacem errorem, excæcat & seducit. Vide quam palam fatentur omne peccatum à Deo esse: quòd aures expauescunt. Quid ergo respondeamus? Verè, falsissimum esse, quòd aiunt, nihil distare inter permittere & facere. Vbi hoc consyderatè animaduertendum est, quòd Deum auxilia subducere bifariam cogitare possumus. Vno modo, quòd in poenam præcedentis peccati, ita Deus destituit hominem fauore suo, & subsidio, vt statuerit, quasi prolata sententia, nunquam ei amplius succurrere, sed fixum apud se habeat, & firmum, illum perpetuò deserere: ita vt per Deum ipsum fiat, vt non ille & à præterita culpa emergat, & noua vitet crimina. Veluti contraria ratione dum sanctissimam Virginem & Apostolos confirmauit in gratia, statuit nunquam eos sinere, vt caderent. Alio modo permittit idem pollet, quòd finere quemque liberè agere secundum propriam voluntatem: ita tamen, vt semper sit Deus paratissimus manum porrigere, nisi per hominè steterit. Primo modo certo certior sum: quin verò & certissimos credo semper fuisse sanctos doctores, qui modò fuerint hoc nomine digni, neminem vnquam à Deo fuisse derelictum, suisque

Tradere, excæcare, indurare, &c.

Amos. 3.

Fulgen.

Excæcare, indurare.

Lutheranorum casus.

Buccer.

Permittere.

Deum destitueri hominem dupliciter intelligitur.

cupi-

Primo modo nemo de relictis. cupiditatibus permiffum in hac mortali vita, fed præciſe ſecundo modo. Permittere enim, primo modo, fateor, tantundem ferme polle- re, ac fi Deus non directè ſubigeret prauis no- ſtriscupidinibus, adigeretq; ad malū. Sed abſit vt in animum Chriftianus inducat, ita de illo ſentire. Inimvero ſi Deus ita quempiam auxi- lio deſtitueret, cui ſtatuiffet nunquam opitula- ri, quomodo verum eſſet, quòd Deus vult om- nes homines ſaluos fieri? Nam etſi Auguſtinus de voluntate id beneplaciti (quam vocant) &

Deus vult oēs homines ſal. fieri.

conſequentē alicubi intellexerit, ideoq; diſtri- butionem conſtrinxerit ad genera tantum, id eſt, quòd ex ſingulis ordinibus & ſtatibus ali- quos vult ſaluos fieri: vel taliter, vt quotquot ſalui fiunt, voluntate Dei ſeruentur, tamen eſt nihilominus authoritas hæc veriſſima in vni- uerſum de ſingulis hominibus, ſi de voluntate antecedeſte intelligatur: vti ferme ſancti docto- res conſonantiſſimo etiam ſenſu interpretan- tur. Vult enim ita in vniuerſum omnes & ſin- gulos fieri ſaluos: vt quemadmodum leges om- nibus, conſilia, & exempla abundè dederit, ita ſit omnibus præſentiſſimus ad oſtium pul- ſans, vt à ſe nihil omnino deſit officij, quin per ditiffimo etiam cuique opem ferat, niſi per ſe homo ipſe abnuerit. Et hunc intellectum præ- fert Paulus admonens Timotheum, pro om- nibus & ſingulis vt oraret, quia Deus vult, &c. Aliàs non eſſet communis ſol de ſe illumi- nans omnem hominem venientem in hunc mundum, qui modo animam non occluſerit. Neque verum in vniuerſum haberent de om- nibus hominibus, voces illæ euangelicæ. Veni- te ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et, Pœnitentiam agite. Et, Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Et Deus non vult mortem peccatoris, ſed vt ma- gis conuertatur, &c. Et, Ego ad oſtium ſum & pulſo. Et ne, quæ abſq; numero ſunt, per om- nia diſcurramus, quomodo eſſet verum, Impie- tas impij non nocebit ei, in quacunq; die con- uerſus fuerit ab impietate ſua. Et vt Auguſti- nus & ſancti citant, In quacunq; hora inge- muerit peccator, iniquitatum eius amplius nõ recordabor. Quo maxime verbo nihil ſignifi- cantius Deſ exprimit, quàm quod ſit ſemper (vt Chryſoſtomus habet in quadam homilia) partariens miſericordiam ſuam, & quaſi dolo- ribus ingemifcens, quòd non ampliffimos ſi- nus adparamus, in quos benignè vberrimos fructus pariat. Atqui quoniam pacto fuerit cre- dibile, cum qui ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigentum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ita propter aliquam culpã

1. Tim. 2.

Scripturæ teſtimonia.

Chryſ.

Ioan. 3.

viſcera ſuæ miſericordiæ homini obferare, vt fixum habeat, nunquam eadem tali miſero ex- pandere. Reuera longè aliter Petrum vicarij ſuum inſtituit CHRISTVS, vbi roganti, an ſepties in die errata lapſis condonaret, reſpon- dit, Non tantum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Et confirmatur. Sita de Deo fas eſſet opinari, liceret homini ſceleſtiſſimo ambigere, taliter ne eſſet à deo in perpetuum dereliſtus. Qua- propter neq; eſſet, cur tantopere reprehende- retur, aut deſperatio Iudæ, aut blaſphemia illa Cain, Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Iam verò cum homo non plus valeat à culpa ſine ſpeciali fauore & ope Dei exurge- re, quàm ſine pedibus ambulare, aut ſine oculis vel lumine videre, non intelligo cur culpæ magis daretur peccatori illi, ita ad eò ex cæca- to, aut deſtituto, non reſpiſcere, quàm cæco, non videre: aut compedito, non ambulare.

Mat. 18.

Gen. 4.

Infernilex & nia.

Licet eſſet pœna commiſſæ culpæ. Hoc quippe ab illis qui in Infernum detrufi ſunt, diſta- mus in hac vita, quòd dum viuimus, viatores ſumus, ratio autem viæ, hæc eſt, vt nemo ſit ita firmatus in gratia, cui (præter priuilegium) non immineat periculum decidèdi, neq; ſit vl- lus à Deo ita longè abalienatus, cui non ſit pa- ratiffimum ſuppeticas ire, niſi culpa ſua gratiã reſpuerit. Alioqui intelligibile non eſt, quomo- do id quod homo ille dereliſtus faceret, eſſet peccatum, noua pœna dignum. Lex enim inferni eſt, vt ſint prorfus neq; illi à Deo deſerti, & abiecti, ob idq; irreparabili obſtinatione in perenni odio Dei perſiſtant. Sed quia ita ſua deſtituti, vt non habeant mutandæ mētis poſ- ſibilitatē, non commerētur odio illo noua ſup- plicia. At verò in hac noſtræ peregrinationis & militiae vita haud ſecus contemplari Deum concedet, q̄ veluti patentiffimum ſolè fores cordum vniuerſaliter omniū irradiantē, & ſpi- ritum iugiter adſpirantē, & quo ſe inſinuet, a- pperire geſtiantē. Nos autē ſumus, qui ferream molem prauitatis noſtræ obijcimus. Et ideo, vt ipſe eſt, qui noſtræ nos libertati permittit, ita nos quoq; ſumus, qui non ipſum intrare pe- mittimus. Nam cum aſſenſus noſter eſſectus etiam ſit ipſius, vt cap. 16. dicebamus, nõ aliter ipſe aperit, q̄ ſi nos ad eundem aſſenſum co- operātes cooperiamus. Quò ergo ad rem cum Lutheranis reuertamur, negamus nihil diſta- re inter illud, quod eſt Deum quicquam per- mittere, & hoc, quod eſt, intenta aſtione face- re. Hoc enim dicit veraciter & propriam cau- ſam: quæ reſpectu peccati, Deus eſſe non po- teſt. Permittere autem, & finire & pati vnũ quenq; agere vt libitum eſt animo ſuo: Neq;

Cur dñati nõ meretur noua ſuppli- cia quãquã perentē odiũ gerant ad- uerſus Deũ. pari proportiõe ſta- tuit de bea- torũ operi- bus. lib. 3. cap. 7.

Reſpõdetur Lutheranis.

verò

verò eodem istud recidit, ac si faceret. Quoniã Deus tanquam author naturæ, liberum hominem libere agere permittit. Ob idq; ita statuit nostram salutem operari, vt in nostro colloca ret arbitrio, si suo vti velim? beneficio. Et ideo quòd nos conuertat, sua est gratia: quòd verò perditum nos ire sinat, in causa & culpa est vo

Induratio.

luntas nostra. ¶ Quòd si nos isti prescius obtulere pergant, vtgentes vocibus, tradere, indurare, & reliqua, quæ aliud latinè significant, quàm permittere: Deus autem nõ dicitur nos tantum permittere in desideria nostra, & in duritiam cordis, sed verè tradere, & indurare, & inducere in tentationem, respondetur secundum S. Tho. 1. 2. q. 79. quòd cum Deus sit lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, veluti planeta solis, vniuersalis est perennisq; fons corporis luminis, differat tamen, quòd sol lucet necessitate naturæ, Deus autem ratione & iudicio. Ob idq; vbi aula, occlusa fenestra, priuatur lumine, eiusmodi tenebrarum, sol nullo modo est causa, sed obex clausura fenestræ. Cum autem Deus, seu lumè cognitionis, seu fauorem gratiæ subtrahit, licet causa directa sit, conuersio hominis ad malum, qua Deum à se auertit, tamen quia Deus prudens & sciens permittit hominem arbitrio suo, subtrahit illa gratiæ, qua mens illuminatur ad rectè videndum, & cor emollitur ad rectè viuendum, dicitur excecatio, & obduratio, & aggrauatio. Quæ quidem distinguuntur cõ

*S. Thom.
Ioan. 1.*

*Quomodo
verbū indu
randi accõ
modetur
Deo.*

*Duo sensus
scientiæ.*

*Differt in
ter permissio
re & obdura
tione.*

paratione ad effectus gratiæ. Sunt enim organa duo & sensus ad comparandum scientiam: nempe visus, inferuiens inuentioni, & auditus disciplina. Excecatio refertur ad primum, aggrauare, ad alterum: atq; indurare, ad affectum. Veruntamen subdiderim, neque abs re fortè, quod latius pateat permittere, quàm alia. Vt omnis induratio sit permissio, non tamen conuertantur. Permittitur enim homo cadere in primum peccatum, at non ita proprie dicitur indurari, aut excæcari, aut aggruari, quoad usque longa catena malorum in profundum pertraxerit miserum. Tunc enim & cæcus & furdus, & lapis vtique fit, ad auxilia diuina.

Rom. 1.

Vnde Paul. vbi retulit p̄fiscos illos gentium commutasse gloriam Dei, cum similitudine volucrum, & serpentum, quia prima erat impietas, non dixit eos tunc tradi: tametsi permisi id commiserunt. Sed cum deinceps carnalibus se desiderijs per abrupta flagitiorum decliues præcipitabant, tunc significanter ait, eos traditos esse in desideria cordis ipsorum: id est, cordis quod nõ Deus ab se, at illi prius ab ipso alienum fecerat. ¶ Tertium istorum

Ad 3. argu.

argumentum est, quod August. aduersus Iulianum lib. 5. & in de gra. & libero arbit. cap. 20. & expressius. 2. inter explicandum quomodo peccatum subleuens, in pœnam præcedetis quandoque permittitur, testimonij compluribus sacræ paginæ asseuerare perseuerat, quòd Deus aliquando inclinet homines ad malum. Inter quæ commemorat illud Pauli, Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Quibus per censitis circa finem eiusdem cap. 2. 1. duriscula concludit hæc verba. His & talibus testimonij diuorum eloquiorum satis, quantum existimo, manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandæ eorum voluntates quocunq; voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum iudicio vtique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem iusto. Ad hoc autem vt respondeamus, consydera primum oculate lector, quàm sit asperius verbum illorum, quàm hoc Augustini. Quod enim hic dixit, Deus inclinat, illi aiunt, Deus cogit. Sed præterea ex diuersa natura boni, & mali, nisi essent cæci, diuersam esse rationem in Deo inclinandi ad bonum, & inclinandi ad malum, facile fuissent venati. Cum enim bona vniuersa in Deum referantur, qui summa bonitas est, sua pte natura referantur, inclinatio Dei ad bonum intentionem eius, numenq; designat, vt id ipsum fiat. At cum malum culpæ, deuiatio quædam sit liberi arbitrij nostri à lege Dei, secundum inclinationem propriæ cupiditatis, quædam pollet, Deum inclinare nos ad malum, quod nostræ nos propriæ inclinationi permittit. Id quod August. ipse, optimus sui interpres, crebrò explicatisimèq; agnouit. Etenim in epi. ad Sixtum, quæ est. 105. sic ait. Non Deus obdurat impartiendo malitiam, sed non impartiendo gratiam. Vnde Apost. Rom. 9. misericordiam appellat, gratiæ appositionem, indurationem verò, gratiæ priuationem. Et ad Simplicianum. Non intelligendum est, inquit, quòd Deus ita induret, quasi quemquam peccare cogat: sed tamen quibusdam peccatoribus misericordiam iustificatiõis suæ non largitur: & ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miseretur: non quia vi impellat, vt peccent. Et in lib. de essentia diuinitatis. Indurare, inquit, dicitur deus quorundam malorum corda: sicut de Pharaone scriptum est. Non quòd omnipotens deus per potentiam suam corda eorum induret, quod est impiũ ita credere, sed exigentibus eorum culpis, cū duritiam cordis, quam ipsi sibi mala perpetrando nutriunt, nõ aufert, quasi eos induret: quia iusto

August.

Responsio.

*Quomodo
Deus nos incli
nat: ad ma
lum.*

Aug.

*Aug. expli
cat quid sit
indurare.
Misericordi
dia.*

Induratio.

iuſto iudicio indurari ſunt. Quid apertius?

¶ Auguſtino autem Chryſ. Amb. atq; omnes Patres conſentunt, ſuper illud Pauli Rom. 1. Tradidit eos Deus, &c. Quocirca gratis profecto doctiſſimus aliàs Roſſenſis art. 36. elargitus eſt Luthero, quòd Deus ita nonnullos deſerit, vt reſipere nequeat. Eſt enim (vt citra iniuriam dixerim grauiſſimi viri) conſideratione ſententia. S. Tho. 3. q. 86. aſſerentis, erroneum eſſe, quòd aliquod ſit peccatum, de quo homo poenitere nõ poſſit. Vbi ad illud, de An

tiocho, Orabat ſceluſtus Deum, à quo nõ eſſet miſericordiã conſecutus, reſpondet, cauſam fuiſſe, quoniam non habebat veram poenitentiam propter Deum, ſed propter infirmitatẽ, quam patiebatur. Idemq; agnouit Hier. in illo verbo Amos, Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quarto nõ exaudiam eum: nempe quòd ſola impoenitentia eſt in cauſa, cur Deus iniuſis non parcat. Quòd ſi cui animus eſt, rem hanc planiſſimẽ expoſitam intueri, conſulat

Origenem lib. 5. de princ. in aureo illo capite de libertate arbitrij. Negabant enim illi, contra quoſ illic diſputat, perinde atque iſti, ſolo nos libero arbitrio peccare, innixi loco illi de induratione Pharaonis. Eos autem accerrimẽ reuincit Orige. quòd ſi Deus ita indurauit cor illud miſerum, auxiliũq; denegauit, vt non eſſet ipſe paratus illud emolli: etiã ſi Pharaõ conſenſiſſet, certẽ Deus ipſe fuiſſet cauſa perditionis eius, neque meritò culparet eum, dicens. Tu autem quoniam non vis dimittere populum, ecce percutiam omnia primitiua Egipti. Conſideratẽ adnotauit verbum Origen. Quoniam non vis. Vnde conſyderatiſſimẽ ſubdit, quòd Deus non aliter indurat corda, quàm patienter noſ tolerando. Neque verò opus eſt Origenis teſtimonio, vbi Paul. tanta vtitur euidentia: An diuitias, inquit, bonitatis eius ac patientiã & longanimitatis contẽnis, ignorans quia benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impoenitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ. A benignitate ergo, qua Deus nos intendit lenire & allicere, occaſionem nos nanciſcimus, vt indureſcamus pertinaciam. Atq; ad eò

(inquit Orige.) indurare dicitur nos Deus tropali ſermonis, quali herus, dum quo benignior in ſeruum eſt, & clementior, inſolentior ipſe & improbiore efficitur, dicere poteſt. Ego te talem ſerue feci, ego te perdidit: paciẽtia mea inſolentia tuã cauſa extitit. Hæc enim figura aiunt illi apud Eſaiam, Quare errare nos feciſti domine de vijs tuis? Induraſti cor noſtrum ne timeremus te. Cõuertere propter ſeruos tu

os. Deum enim tali ratione ad ſeipſos vt conuerteretur, precabantur, ne amplius illis indulgeret (quod illis erat occaſio in malum) ſed flagellaret eos potius: quoniam, quem diligit Dominus, corripit. Et hoc idem cõpertiſſimũ habemus in hiſtoria Pharaonis. Idcirco enim Deus non ſtatim filios Egiptiorum occidit, & in mare demerit parẽtes: quia nolebant mortem peccatoris, ſed vt magis conuerteretur, & viueret. Ob idq; veluti in bribus terram, ita & plagis leuioribus irrigabat cor Pharaonis, vt miſceceret, emollieturq; ad poenitentiam. Quinimò non nihil rex ille nequam profecerat flagellis illis quando dicebat. Iter trium die rum ite: non tamen ſatis erat emendatus: quando quidem prohibebat, dicens, Ne longe abeat & vxores veſtras relinquit, &c. Hoc tamen in hiſtoria Pharaonis agnouerim, quòd induratio illa peculiarem habuit rationem in diuina prouidentia. Nempe vt iudicia illa diuina maieltatis Hebræorum animos ad timorem, amoremq; Dei erigerent. Colligamus ergo ex his omnibus, obſtinatam duritiam, crudelitatemq; noſtram, non à Deo eſſe intentam, ſed noſtram ipſorum potius voluntatem, paciẽtia Dei abutentium in cauſa illius eſſe. Vt eñ

eadem pluuiã in altera terra pretioſas progignit herbas, in altera verò, ſpinas & tribulos: & ſicut eodem ſole cera liqueſcit, lutum autem exiccatur, ita eadem benignitas, & paciẽtia Dei, quæ ſuaapte natura vniuerſos ad poenitentiam inuitat, alios perducit, alios verò maioris eſt occaſio obdurationis. Porro verò quofententia Auguſtini, à quo iſti auxilia depoſcunt, poſtrema ſit omnium confirmatio. Audiamus eum in lib. de prædeſt. & grat. cap. 14. An forte, inquit, ſi piẽ de Deo, ſicut expedit ſentiamus, etiam Pharaoni datam miſericordiam reperimus? Paciẽtia enim Dei valere ei debuit ad ſalutem. Et capit. 15. conferens Pharaonem cum Nabuchodonofor, quòd quantum ad naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatem, ambo reges: quantum ad cauſam, ambo captiuum populum Dei poſſidentes: quãtum ad poenam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo, inquit, fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi quòd vnus manum Dei ſentis, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero cõtra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio. Sic Lutherani. Citate Auguſtinum dicentem, quòd Deus homines inclinãt ad malum. Nos autẽ poſt totum ſcripturarum elogium, tum probatiſſimorum Patrum, etiam Auguſtini, monumenta cauebimus Deum inſamare, qui nobis ſit

Hebræ. 12.

Pharaõ.

Pharaonis induratio propriũ hoc habuit ut eſſet expeculiariprovidentia Dei.

Simile.

Auguſt.

Nabuchodonofor.

Roſſenſis nota.

S. Thom.

2. Mach. 9.

Hier. Amos. 5.

Origen.

Induratiõis propriã expoſitio.

Rom. 2.

Orig. ſimilitudo.

Eſa. 63.

fit causa peccandi. Tantum abest, ut vel suspicemur eius coactus, aut certe appulso nostris cupiditatibus addici. ¶ Haud equidem diffitentur theologi, entitatis (ita vocant) quæ est peccatum, Deum esse causam: eo efficientiæ genere, quo cuncta & animata & inanima ad suas naturales actiones permouet. Non tamen inde statim conficitur, causam esse peccati, quia parte desicitur a lege & voluntate Dei. Et quantum permulti sint, quibus non fit explicita tu facile, quomodo in odio Dei, quod internam habet & indiuisam malignitatem, possit Deus causa esse entitatis, culpa: verò non item, non tamen est ita intellectui difficile. Quando enim Patres (imò scriptura canonica) negant Deum esse causam peccati, non ad illum vniuersalem influxum spectant. Ille enim vt. ca. 2. explicuim⁹ inter causas naturales censetur. Et idem sicut Deus non dicitur causa homicidij, quia dedit homini manus & oculos (sicut neq; faber qui bona intentione fecit gladium) ita neq; ex eo quod auxilium præbet homini vniuersale, eo modo quo præbet belux, dicitur causa peccati.

Quomodo Deus non sit causa peccati.

Causa in moralibus.

Simile. Quibus rationibus mouet nos Deus ad bonum.

Quoniam in moralibus ille profusus est vere, iudicaturq; causa, qui lege, ope, consilio, fauore, vel persuasa mouet quempiam, siue ad bonum, siue ad malum. At qui his modis & rationibus, vniuersos Deus mouet ad bonum & honestum, neminem autem ad malum. Imò verò uti dum claudus ambulat, homo est causa ambulationis, quòd tamen malè & incommode gradia-tur, in detortam tibi am penitus rejicitur: atq; dum optimus scribendi artifex, siue in commo do calamo, siue in mala papyro scribit, ipse quidem est causa scriptoræ; malitia verò characteris refertur vel in calamum vel in papyrum: ita profusus dum quis delinquit, Deus qui dem cum homine est causa actionis, quatenus res quædam est, quòd autem a lege declinet, so li imputatur libero arbitrio. Et hæc de libero arbitrio satis hic. Nam præterquam, quòd (vt præfati sumus) non omnia hic persequi statui-mus, multa quoq; addenda sunt in subsequen-tibus libris, inter differendum de dispositio-nibus, & de operibus.

Quid nam possit homo per liberum arbitrium quandiu est in peccato. Cap. 19.

Posteaquam sex illa de peccato originali proposita expediimus: porro an transeat in omnes, quæ nam causa illius, quid sit, & quomodo traducatur, quæ sit eius pœna ac deniq; effectus, subsequitur cuestigio, vt perscrutemur quidnam homo, quando in miserando pecca-

ti stercore fordet, efficiere libertate sua valeat. Et est quæstio biforsim. Prima scilicet: vtrum omnia opera liberi arbitrii: siue in infideli, siue in recciduo christiano, sint peccata. Altera verò, vtrum absq; auxilio gratiæ, solo generali influxu Dei possit homo per sua naturalia opus vllum facere, quod sit genere, seu (quod aiunt) moraliter, bonum. Neq; verò vna est, sed dux ac diuersæ quæstiones. Prioris nanq; affirmationem in nullo vnquam ex catholicis offendi. Nam etsi quosdam videam Gregorio

Questio duplex.

Grego. Arimini, de sensu à calumnia.

Lutherano-rum error.

Disti Lutherano-rum. Augustiana confessio.

Rom. 14.

Veritas rei, in hac quæstione recepta à theo-logis.

Ariminensi eam notam inurere, attamen hoc solum ille adstruit, quòd nemo citò speciale auxilium valet vel minimum præstare opus bonum morale. Censet tamen cum qui est in peccato, imò & cum qui foris est extra fidem, auxilium eiusmodi suscipere, quò bene agat moraliter: quantum non conuertatur: vt si ipse procul dubio exponit inter soluendum quod dam nouum argumentum. Verum Lutherani sunt, qui aceruo suorum errorum hunc etiam apponunt: vt i. in textura suorum dog-matum cõmonstrauimus. Quippe ex eo quod omnia opera peccatoris dimanant à vitiatia cõcupiscentiâ, quæ est in illis peccatũ, omnia delictoris opera damnant, vt peccata. Vnde in Apologia confessionis Augustianæ sic habet. Falsum est & hoc, & cõtumeliosum in CHR I S T V M, quòd non peccent homines facientes præcepta Dei sine gratia. Et paulò inferius. Ve-rè peccant homines, etiam cum honesta ope-ra faciunt sine spiritu sancto, quia faciunt ea impio corde: iuxta illud, Quicquid non est ex fide, peccatum est. Profectò si natura humana figmentum esset cadæmonis, non peus de illa isti obloquerentur. Quod ergo indubitata veritas vnusq; theologorum animus contra edocet, subijciam. Primum omnium constitutiuum omnibus est, nullum peccatoris op⁹ meritum esse dignum, siue gratia Dei, siue vita æterna. Esset enim Pelagianus, qui secus sentiret. Statuitur deinde in vniuersum de omni illo qui est in peccato, seu infidelis sit, seu fidelis, quòd non omnia eius opera sunt peccata: at illa tantum, quæ vel genere suo sunt mala: vt fornicatio, homicidium, & cætera opera carnis: vel si bona sint ex obiecto, polluuntur tamen vel à fine, vel ab aliqua circũstante qualitate. Ex quo fit consequens, inter opus Deo acceptum ad vitam æternam, & illud quod est peccatum, medium interficere opus morale, id est, conforme rationi naturali. De quo cap. proximo latius. Vnde. 2. 2. q. 10. S. Thom. vbi percontatur, vtrũ omnia opera infidelium sint peccata, respõdet, quòd etsi omni opere, quod

S. Thom.

cx

*Infidelium
peccata &
bona.*

ex infidelitate agunt, peccant (sanè dum deos suos colunt, legiue obsequuntur suæ) tamè dū opera bona faciunt, ad quæ inclinat, sufficitque bonum naturæ, non est necessariū, vt peccent. Atqui conclusio hæc præ se fert manifestam veritatē, cui naturali sensu adhæreat humanus animus. Quis enim ad eò sinistrè sentiat de natura humana, vt ppter ea quòd persona quælibet sit extra gratiam dei, quæ deum que opus agat, sit recēs peccatum, quo inimicitia ingrauefcatur? Licet enim hō ex conuictu hominum coniciere, vbi notum est, nō omne opus illius, qui inimicitias exercet, ex odio id fieri inimici. Igitur dum homo, labbrans aliàs vitio aliquo, vescitur licitis, non alio peiori animo, quàm vt viuat: laborat, vt alat familiā: cōmiseretur fratris: erogat egenis, obedit parētibus, & maioribus: quod si persona publica est, iustitiam custodit, tuctur rem publicam, & id genus operum quodlibet facit, neque ex odio dei, neque vilo obliquo proposito, aut sinistra circumstantia, sed quando & vbi oportet, quidnam rogo est, vnde opera huiusmodi defecentur, vt sint peccata? Sed ais propter concupiscentiam carnis. Hanc autem iam satis demonstraui in renatis nullam habere rationem culpæ. At saltem in infidelibus dixeris causam esse, vt omnia ipsorū opera sint peccata. Ita enim aiunt quidam, tum catholicū tum aliàs docti, sustinētes opinionem Gre-

Cauillatio.

*Catholici
gōrij. Aiunt inquam,
omnia opera quæ fiunt
putant uerū
esse opini.
nōua culpa, sed
participatione
originalis, qd
Greg. Ari-
nū. de au-
xilio spū
rōne orig.
culpæ.
Resellit ea
sentētia.*

gōrij. Aiunt inquam, omnia opera quæ fiunt putant uerū esse opini. nōua culpa, sed participatione originalis, qd Greg. Ari- nū. de au- xilio spū rōne orig. culpæ. Resellit ea sentētia.

Ioan. 3.

Ioan. 3. Quod natum est ex carne caro est. ad suadendum omne opus peccatoris esse peccatum quia nō omne illud nascitur ex amore carnis. Et peruersissima, illi, Arbor mala nō pōt bonos fructū facere: quia nomine arboris intentio operis venit: iuxta illud, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Et tamen non est con-

sequēs, vt qui in peccato est, omnia faciat ma la intentione. Sed istas & tales auctoritates su sius libro. 3. explicabimus, inter disputandum de operibus iusti. Sed adiungitur confirmatio ad eandem conclusionem ex diffinitione peccati. Est enim peccatum, doctore contra Fau- stum Augustino, dictum, vel factum, vel concupitum cōtra legē dei. Cum autem ille qui est in peccato patrociniatur (verbi gratia) pupillo, eo duntaxat, quòd est opus honestum, nihil tunc facit contra legem dei: cur ergo impu tabitur culpæ? Et præterea si omnia opera iac- centis in peccato, peccata essent noua, adeoq; noui supplicij merita, vix possemus animo comprehendere, quantum poenarum pende ret in inferno, quicumque in minimo peccato mortali permansisset longo tempore. Nam si dormit, si vigilat, si comedit, si ambulat: deni- que quiduis gerat negotij, peccatum est apud istos. ¶ Adde rationem illam, quā capite quo to formabamus. Porro homo animal est rati- onale, qui ideo suapte natura efficere opus valeat secundum rationem: atqui per peccatū tantummodò sumus supranaturali dono ex- poliati, & in p̄uris naturalibus nudi relīcti: possumus ergo naturali vigore rationis, cum vniuersali dei influxu opera præstare, quæ sint rationi consentanea, atque adeo vtcumque bo na: nimirum quæ finem nō exuperent natu- ralis honestatis. Id quod à nostris aduersarijs, si quæ ipsi concedunt penitus perspexerint, facile extorquebimus. Fatentur namque, eas nobis vires libertatis post lapsū suppetere, vt valeamus (quod ait libro. 3. Hypo. August.) agros colere, plantare vineas, conuerti cum amicis, & cætera. Et præterea consentitur quā dam (quam inficias ire nequeunt) naturalem iustitiam, quam appellant rationis, quæ posita est in vsu rerum secundum rationem. Quam dicunt cognitam fuisse philosophis. Ita habent in confessione Augustana, & reliquis collo- quiis. Quin etiam in Apologia Melancthon li- benter huic iustitiæ tribuit suas laudes, pro- bans sententiam Aristotelis quinto Ethicor. quod neq; Hesperus, neq; Lucifer pulchrior est quàm iustitia. Ac denique aiunt iustitiam hanc à deo ornari corporalibus præmijs, licet non sit meritum iustificationis. Si ergo natu- rales virtutes dignæ sunt qualicumque illa lau- de, exiguaq; mercede temporanea apud deū, cur peccati characterē subnotentur, si tamen nulla vanæ gloriæ intentione fiant? At quod huc forsan quispiam ex Augustino libr. 5. de ciuitate dei, accerferet Romanorum exemplū, vt qui rebus clarè gestis digni videntur cen-
e scri ab

*Cōfirmatio
argumēti.*

Peccatū qd.

2. Argum.

*Argu. ex di
Aduerfa
riorum.*

*Natu. alius
sūis quōcō
cedum Lu-
iberanū.*

Eius meriti

*August. de
cui. dei. de
Romanorū
virtutib⁹ et
eorū præ-
m. c.*

feri ab Augustino, quorū deus secularia imperia tam late augetet & amplificaret, illud ego exemplum perparum ad rem conducere existimo, sanē qui nūquam Augustinum ita potui intelligere, vt Romanorum virtutes arbitraretur vere dignas fuisse illo p̄m̄io. Quas si quidem exercebant, vt ipse ibidem fatetur, ad aucupandum gloriam mundi, atque adeo neq; culpa carebant. Sed ait, quòd deus permittit illis potiri mercedē, quam intendebant: sicuti de hypocritis ait CHRISTVS, Recepturunt mercedem suam. Nam & hac autoritate vitur illic idem ipse. Porro autem maioris est impræsentiarum momenti testimonium eiusdem Augustini de spir. & liter. cap. 28. vbi ait. Nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimē vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Ecce confitetur bona opera impij, quæ tamen nihil ad vitam æternam profunt. Quare illud quod ex tertio capitulo eiusdem libri citauimus supra: scilicet liberum arbitrium nihil valere nisi ad peccandum, si laetatur veritatis via, de vtroq; lumine, diuerso tamen modo, intelligendum est. Nimirū, quòd sine lumine naturali nullum fieri valet opus moraliter bonum: neq; sine lumine fidei, meritum æternæ vitæ. ¶ Sed age testimonia sacre scripturæ perpendam, an inde fulciri possit veritas nostra. Ad remissionem peccatorū necessaria est pœnitentia, quā præcursor clamantem in deserto, CHRISTVS ipse, cum prædicauit, tum etiam in vniuersum mundum prædicatum dimisit apostolos: ad dolorem autem excitandum, veramq; errorum detestationem, quā plurimum, condudit meditatio gehennæ, memoriaque iudicij illius, ira & furore pleni. Vnde Iohannes, Progenies viperarum, quis vos demonstrauit fugere à ventura ira? Et seruator noster vehementer nos perterrefacit signis illis exhorrendis, quæ dabunt tunc sol & luna: adeo vt arefiant homines præ timore. Et alibi, Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autē non possunt occidere: sed eum potius timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Quibus omnibus persuasi quos; Lutherani, iam sunt compulsi concedere terrores paucosq; conscientiarum necessarios esse vt à peccatis emerſi homines ad diuinam misericordiam perfugiant. Expostulauerim ergo libenter cū eis, num metus gehennæ & iræ dei, quæ, auctore Paulo, per fidē reuelatur de cælo, peccatum sit? Non credo, hoc dabunt vnquā nobis. Quo em̄ nos metu CHRISTVS ipse inducit, vt timeamus, quāquam cum me-

Matth. 8.

De spir. & lit.

Testimonia scripturæ.

Matth. 3.

Matth. 4.

Act. 2.

Matth. 3.

Matth. 10.

Retraſiam

Lutherani

ſuam de u-

tilitate met?

gehennæ?

Rom. 1.

Sed nihil ad

rem.

Metus gehē

næ & iræ

tum, peccatum dixerit? metus autem ille non est quo gratiam cum deo valeamus inire: est ergo opus aliquod extra gratiam, quod culpa vacat. De quo reuera scriptum est, Initium sapientix timor Domini. Non enim verbum hoc de timore filiali enunciat: sanē quoniam initium, sed consummata est sapientia. Ergo si timor ferulis initium est sapientix, non parum utilis est: adeo non est peccatum. Neque huic vlla ratione aduerſatur, quod secundum apostolum Iohannem, perfectæ charitatis foras mittit timorem. Haud enim ait, quòd quis uis gradus charitatis auersetur timorem, sed perfectæ tantum. Neque illa foras timorē pellit, quasi contrarium malum, sed tanquam imbecillum bonum, & imperfectum. Id quod pulcherrima comparatione expoſuit Augustinus in filo futuri & setæ: de quo libro. 2. Est tandē argumentum, quòd illos, qui in peccatorum foribus agunt, admonemus, & quidem saluberrimē, vt eleemosynis erogandis, assiduis orationibus, & id genus officis assueſcant. Quemadmodum ait Augustinus. Si non es tractus, ora vt traharis. Quod reuera nunquā faceremus, nisi talia opera culpæ immunia essent, tametsi extra gratiam Dei fiant. At verò inſinuum iam in materiam de dispositione ad gratiam, quam ne exiteremus, satis hæc sunt in præſentia. Reliqua enim lib. altero sunt adiecta. Est ergo error assueuere, omnia opera ante iustificationem esse peccata, isque meritū in nostra Tridentina synodo condemnatus, can. 7. Cuius verba sunt. Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iustificationem sunt, quacunq; ratione facta sint, verè esse peccata & c, anathemā sit. Et cano. 8. Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolēdo confugimus, vel à peccato abſtinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathemā sit. Neq; verò est quod ad diluenda aduerſariorum argumēta integrum hic debeamus capitulum adhibere, eisdem enim sermō vtuntur ad persuadendum si bi omnia opera antecedentia gratiam, peccata esse: atq; omnia etiā subſequentia. Quocirca vbi lib. 3. tractandum nobis est de valore operū iustificati hominis, illic cuncta dissoluetur. Audi tamen interim prudens lector, post illa recitata verba in præſata Apologia. Porro quòd omnes homines peccent, cum honesta opera sine spiritu sancto, & diuina præcepta sine gratia faciunt, audi in quā expendēq; neruum cause. Huius, inquit, nostræ sententiæ testimonia habemus, non solum in scripturis, sed etiā ex Patribus. Nam Augustinus copiosissime

dei donū qd præſtet hōi. Trid. ſeſſ. 6 c. 6. Can. 8. vide li. 2. c. 14. Ecclē. 1. Timor feruli lib. donū dei Tbo. 3. p. q. 85. ar. 5. ad 3. id probat Deu. 5. que det illos nō hīc mētē ut timeant me. 10an. 4.

August. 4. Argum. August. Lutherani em̄ teneant ad implere præcepta ex dilectione dei. lib. 3. c. 3. Syno. Trid. Error est afferre oia operantia an te gratiam esse peccata.

Lutheranorum uerba.

id. lib. 3.
cap. 7.

tentię. Cui subseqbit Capreo. eadem dist. 28. idem de S. Thoma arbitrat. Ego verò (quod meum est exile ingenium) vt certo assentior huic contra Grego. assertę veritati, ita neque sum vsquã suspicatus, vel Augustinum, vel S. Thomam contrarium habuisse iudicium: præterquam quod reliquus theologorũ cœtus nobiscum sentit, vt ipse confitetur Grego. Et quoniam S. Thom. inducitur author, inde exordiamur. Is. 1. 2. in quaest. 109. sciscitatur, vtrũ homo sine gratia aliquod verum cognoscere possit. Et respondet (quantum hic sufficit) hisce verbis. Intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda: ad ea scilicet, in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire: reatiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficitur: sicut lumine fidei, vel prophetiæ: quod dicitur lumen gratiæ in quantum est naturæ superadditum. Sigitur dicendum est, quod ad cognitionem cuiuscunque veri, homo indiget auxilio diuino, vt intellectus à deo moueatur ad suum actum: nõ autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus noua illustratione superaddita naturali illustrationi: sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem. Ecce omni procul dubie tate rüdet, quòd lumine naturali sufficimus multa vera cognoscere: puta, q̄ p sensibilia (vñ authore Aris. incipit nra cognitio) rimari possumus. Quare cũ ait ad horũ cognitionẽ indiget nos auxilio diuino, manifestẽ id enũciat de gñali auxilio dei, tanq̄ institutoris & vniuersalis gubernatoris naturæ rerũ: quippe in quo viuimus, mouemur, & sumus. Quocirca dũ Capreo interpretatur diuum Thomam in hoc sensu, quòd licet absq; habitu gratiæ gratum facientes possumus veritates circa mores cognoscere, non tamen absque speciali auxilio, nõ scio vs. de hoc potuit elicere. Etenim quod illic S. Tho. in disputatione profert, est, qd hõ possit ex naturalibus suis, quidq; non valeat absq; ope supernaturali: vbi p̄inde de grã gratum faciente nihil meminit. Et quoniam eadẽ oppositio, qua distant naturalia à supernaturalibus, est inter generale auxilium & speciale, ait, quòd ad naturalem quidem veritatẽ in tuendam, vt i ingenerauit nobis deus naturale lumẽ tanquam formã agendi, ita tribuit generale auxilium, tanquam naturalem causam motus. Ad cognoscendũ autem supernaturalia, sicuti supernaturali nos lumine illustrauit, puta fidei, aut prophetiæ, ita ad cognitionem ip

Thom. cen-
set et intelli-
gendũ natu-
ralia indige-
re boiem au-
xilio gñali.
Capreo. l. 3.
impugnãt.
uide lib. 3.
c. 4.
1. Ratio.

Eodẽ mō di-
stat auxiliũ
speciale à ge-
nerali, quo
naturalia à
supernaturalibus.

fam specialiori nos mouet auxilio. Et præter ea sermo S. Thomæ non est cõtractus ad certam cognitionis speciem, scilicet vel practicã vel speculatiuam, sed in genere percontatur, atque respondet pari modo de speculatiuis, & moralibus: absurdissimum verò esset assertu, quòd speculatiuas veritates, vt pote iudicia veri coloris, & aliorum sensibilibium, percipere nõtas veritates, & quæ consequuntur ex illis, nõ valeamus sine speciali ope cognoscere. Quod ergo de speculatiuis, id ipsum & de practiciis veritatibus manifestẽ intelligit. Nimirum quòd solo generali auxilio cognoscere vtraque possumus. Et merito quidem. Nam quæ, præcor, maior difficultas fingi potest in cognoscendo vero practico, quam speculatiuo? Quod autem ad Augustinum attinet, patet de se ipse testatur, huius, quam astruimus, fuisse sententię libro primo retract. capitulo quarto. vbi ait. Non approbo, quod in oratione dixi, (nempe libro secundo. soliloquiorum) Deus qui nisi mundos verum scire voluisti. Responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire vera. Et profectò quando August. aut quibus ex Patribus scriptum quipiam reliquisset, quo contrarię sententię videretur applaudere, glossandum esset potius, quam deneganda manifesta ratio naturalis. Ea præsertim, cui nullus locus scripturæ sacræ refragatur, quinimò suffragantur multi. Vbi adnotandum est, quòd quẽadmodum in speculabilibus, ita & in practiciis, quæ ad mores spectant, quædam sunt naturali rationis luminis commensurata, quædam verò sublimiora, Rõ præcipua cõclus.

2. Ratio.

Moralia cognoscuntur sine auxilio speciali.

Aug. cõtra Arimin.

Naturalia vera.

Rõ præcipua cõclus.

Psal. 4.

Pat. Rom.

Acto. 4. 17. E

Etis

Atis verbis, quibus exponitur, quomam pacto res illis Deus fecerit manifestum. Inuisibilia enim, inquit, ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Hoc namque philosophorum acumen ac munus fuit, ex his quæ subiecta sunt sensibus, causas inuestigando, ad notitiam Dei conscendere. Et quòd huiusmodi cognitio sufficeret ad bene agendum, ex eodem etiam loco constantif simū est. Aliis non fuissent locofabiles: vt ait Paulus. Quauis de hoc libro secundo, capitulo vndecimo exactior erit sermo.

Naturalis cognitio sufficit ad bene agendum.

Affertio secundā.

Ca. 21. Insuper libri.

¶ Quò ergo ad secundam questionem progrediamur, secunda hic assertio nobis fit. Quòd potest homo solo suffultus generali auxilio, velle, & operari bonum morale. Cuius in pròptu est ratio. Vt opus quòdlibet sit bonum morale, satis est, ipsum esse rationi naturali còsonum, atq; ad ius exactum naturale, etiam si nulla super naturam perornetur circūstante qualitate. Nam profectò non aliter digno scere videor, inter res horum nominum, opus morale, & opus meritorium, quàm quòd illud soli sit congruens naturali fini, hoc autè in eum, qui supra naturam est, referatur. Illud autem totum potest homo à natura prestare: sanè qui cum sit animal rationale, naturalis sit ei scopus à natura prætstitus, vt quæ rationi sunt consentanea, & cognitione prehèdat, & affectu appetat, atq; ad eò effectū exequatur: vt capitulo quarto dicebamus. Sed ait quispiā fortè, quauis id nostrapte natura possumus, quatenus rationales sumus, vbi nulla prestet gratia vel culpa, peccatum tamen originale ademit nobis huiusmodi vigorem. Hoc autè responsum satis existimo capitulo vndecimo refutatum esse, vbi exponebamus, quemadmodum præuaricatio illa Protoplasti, solum nos despoliaſset originali iustitia cum annexis suis cœlestibus donis: nosq; reliquisset in puris naturalibus, absq; corruptione cuiuspiā naturalis principii. Sed ex eo fuisse læſos vulerat: q; in naturalibus, quòd non possum⁹ vbiq; & semper agere secundum rationem, quò nos natura ipsa rationalis agit.

Gregorij opinio de relatione operis in deum. Quò sit necessaria relatio in deū ut opus sit moraliter bonū 1. Argu. cōtra ipsum.

¶ Hic autem locus est, quo nobis Gregorius obuiam exit, negans nullum esse opus moraliter bonum, antequam in vltimum finem referatur, qui est Deus. At verò non immeritò scholæ omnes theologorum sibi reclamant, vt ipse fatetur. Namque vel id sentit de relatione in Deum, quatenus naturali lumine ostenditur, finis esse vltimus vniuersi, atque ad eò nostrarum actionum: aut de relatione in ipsum, qua ratione est finis supernaturalis: id est, vi-

res nostras exuperans. Si de priori, ad illam certè non est necessarium speciale auxilium. Quia omne bonum, & maximè honestum, ratione intrinseca ordinatum est in Deum. Sane qui cum res conderet, ad fe vniuersas retulit, vt capitulo sexto explicatus dictum est. Et ideo quando non sinistra intentione agentis præfigitur alius finis, de fe ipsum bonum, virtute intenditur in Deum, quoad satis est, vt sit moraliter bonum. Adde, quòd actū etiā potest illo primo modo naturaliter referri opus in Deum. Quocirca fallax est collectio in la Gregoriana, Quicunq; opus facit alio fine, quàm propter Deum, peccat: quicunq; non actū illud refert in ipm, alio fine facit, ergo peccat. Est enim secunda præmissa falsa, tum quia licet opus non referatur, nisi in bonum honestum, non sit diuerso fine à Deo, tum quia satis est, si actus referatur in ipsum, tanquam in finem naturalem omnium bonorum. Si verò sentiat de relatione secunda, omnino inficiamus, operi moraliter bono necessariam esse illam relationem. Quinimò hoc differt ab opere meritorio. Et quòd hoc quidem suum fuerit ipsius inuētum (bona pace dixerim doctissimi doctōris) vel hac ratione liquido cōstat. Id quod in humana est, & naturali ratione positum, non est reſellendum, nisi factæ scripturæ aut catholicæ ecclesiæ quoquo pacto aduerſetur: at scriptura sacra, Ecclesia catholica interprete, solum hoc denegat operibus nostris naturalibus, quòd sint merita gratiæ & gloriæ Dei, definiens aduersus Pelagium, in his quæ ad nostram iustificationem pertinet, non esse sufficientes mortales, vel aliquid, quasi à nobis cogitare. Vt est videre in concilio Mileitano cano. 4. & 5. & explicatius in Africano cano. 7. vbi id tantum sancitur, q nemo per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere potest absque illuminatione & inspiratione spiritus sancti. Atque idem penitus censet modò præſens Tridentinum in tribus primis canonibus: scilicet, neminē per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinā absque diuina per CHRISTVM gratia posse credere, sperare, aut diligere, quatenus pertinet ad iustificationem. Et ratio est, quòd si à Operamora nobis, vel (quod ait Paulus) à lege esset iustitia, gratis CHRISTVS pro nobis mortuus esset. Cæterum de bonitate bonorum moralium, sanè quæ nulla esse affirmamus meritum apud Deum, neque proximam gratiæ dispositionem, sed quæ illis sunt etiam prauis communiā, qui nihil demutanda in Deum mente 6.

Honestia ex se sunt relata in Deum.

Respondet Grego.

Altera obiectio.

Quatenus recipienda rō naturalis

Ecclesiæ de finitio cōtra Pelagium.

Galat. 2. Opera merita neque sunt merita neque sunt. hæc. n. est dei. 1. 2. art. 1. c. 9. art. 6.

cogitant, nihil profecto vel scriptura vel ecclesia prohibuit credere, quod naturalis ratio dicitur. Quandoquidem nullatenus hoc dominice gratie derogat. Hæc præsertim veritas confirmatur autoritate illa Apostoli, Gentes quæ leges non habent, naturaliter ea quæ leges sunt faciunt. Eiusmodi enim legem (scilicet positivam) non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Sed de hoc inferius adhuc, capit. 2. 2. & libro altero, capit. vndecimo. Est ergo præter legem causam intrusam, auxilium huiusmodi speciale ad opera moraliter bona. Miraculo enim adscribendum esset, ut capitulo quarto dicebamus, quod reliquum omnibus natura constantibus potestas à natura suppeteret suos cuiusque fines adipiscendi, homini autem naturali & libero, nullus esset præscriptus à natura scopus & finis, quod posset rationis vsu & libertate officia naturaliter referre, quæ essent rationi consona. Profecto San. Thom. expressè aliter sentit. Qui nimirum. 1. p. q. 23. introducendo tractatum de prædestinatione, præfigit duos hominis fines, alterum qui excedit proportionem naturæ creatæ, quæ est vita æterna; alterum, qui naturæ creatæ proportionatus est. Quem res, inquit, creata potest attingere secundum virtutem suæ naturæ: ad quorum priorem transmittit nos Deus per prædestinationem: ad secundum verò, inquit, non: quia possumus illum assequi per naturam nostram. Quem vel vnum locum si considerassent illi, qui sanctum Thomam in opinionem Gregorii adfiscunt, nunquam fecissent: quandoquidem secundum eum non omne opus moraliter bonum pertinet ad prædestinationem, quod idcirco fieri ab homine potest naturaliter. Ad hæc quando. 2. 2. q. 11. dixit, non omnia opera infidelium esse peccata, & quando. 1. 2. q. 109. ar. 4. adiecit, quod potest homo absque auxilio gratiæ implere præcepta quo ad substantiam operum, manifestè afferuit opera moraliter bona sine speciali auxilio: quoniam cum extra charitatem apud ipsum nullum sit opus indifferens, ea quæ tantum, vide. 1. non sunt mala, bona continuo sunt. Et quod 2. q. 56. ar. intelligat illa fieri absque auxilio speciali, patet 3. ubi vocat quia nullum ipse tale ponit, nisi ad præparationem & dispositionem ad gratiam, ut vide. 1. 2. q. 65. art. 2. Et in appetitu explicatius. 2. 2. q. 23. ar. 7. ait, quod licet perfecta virtus non possit esse extra charitatem, nihilominus virtus in ordine ad aliquod particulare spectu earum bonum, & respectu finis ultimi in aliquo genere, quæ sunt in in quatenus est finis naturalis boni, potest esse virtus secundum quid. Et quod intelligat naturaliter, ad

huc patet in solutione ad primū, ubi ait, quod extra charitatem sit aliqua talis virtus secundum quod homo habet aliquid aliud donū dei. scilicet, vel spem, vel etiā naturæ bonū. Quod cum distinguit contra dona supernaturalia, palam sentit ex puris naturalibus.

¶ Sed ut S. Thom. missum faciamus, est præterea ad nostram conclusionem vrgentissimū argumentum communi sensui obvium. Potest homo ex suis naturalibus. id quod suo potestate bonum est, malo sine & circumstantia facere: ergo poterit idem facere propter honestum. Exempli gratia. Potest homo naturali nomine deambulare, sinistra intentione: ergo poterit id facere causa bonæ valetudinis: & tunc certè erit bonum morale. Potest homo comedere & bibere naturaliter, quando ei nocet, ergo potest quando prodest. Certè risum tali theologia moueret, qui diceret, posse me comedere sine speciali auxilio pomum, quod est ante me, dum mihi est pestilens: non autem dum est salubre. Præterea dum quis veritate illius rei interrogatur, cuius rei est conscius, potest naturaliter negare (quod est peccatum mendacii) cur non poterit, quod facilius est, citra auxilium speciale affirmare? Et potest vnus quilibet pro libito suo proijcere denarium in flumen, cur non poterit donare pauperi, sine alia mala circumstantia, eò quod est honestum? Et honorem quæ inique valet deferre quisque naturaliter indigno, cur non poterit eundem legitime deferre parentibus, & vrbane probis viris? Neque verò melat istorum responsio: nimirum quod non possunt referri talia opera in vitium finem, sine speciali auxilio. At responsio hæc, petitio est principij. Respondeant enim velim, vtrum possit homo huiusmodi minima opera efficere sine auxilio speciali, non actu referendo in superiorem finem, quam propter bonum honestum, vel in deum, ut finis est naturalis boni. Haud equidem negabunt, nisi esse malum ridiculi. Si verò affirmant, iam demonstratum est, esse bona opera: quia cum sint propter bonum honestum, imò propter Deum, rationi sunt congruentia. Et idcirco suo gradu & modo bonæ. Et eodem pugione confoditur aliorum responsio, qui dicunt posse quidem nos naturaliter bonum ex obiecto, non tamè cum omnibus circumstantiis. Nam si non est necessaria circumstantia illa supernaturalis, relinquitur (veluti quando, & ubi oportet) naturaliter adhiberi possunt. Porro verò præter rationes has naturales videtur, & redemptor nostro de hoc nos operum discerniculo erudisse, quæ

3. R. d. cōclusionis.

Alii obiectio.

S. Thom. sententia.

Finis duobus.

Naturalis.

Thom. contra Grego.

Nō oīa opera infidelium sunt peccata.

Thomæ est etiā virtus extra chari.

2. q. 56. ar.

3. ubi vocat virtutes morales quæ sunt in appetitu simpliciter.

virtutes respectu earum bonum, & respectu finis ultimi in aliquo genere, quæ sunt in in quatenus est finis naturalis boni, potest esse virtus secundum quid.

Responsum si offi aduer sariorū.

Rūdetur ad liij cau. 11.

Testimonia sacra de bonis moralibus.

Matth. 5. quæ sunt naturaliter bona, citra meritum gratiæ: vbi ait, Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt? Etsi salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne Ethnici hoc faciunt? Elote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Moralia opera sūt bona, sed nō perfectē iusta. Ibi enim non vituperat officia quæ exhibentur propter honestatem humanam & naturales necessitudines, quæ sunt bonis & malis cōmunia: sed dicit esse imperfectas virtutes, nisi fiant ex vero & germano amore Dei: quo pater cælestis perfectus diligit se. Cui etiānum sententiæ fortē arrisit Apostolus illis verbis,

Rom. 4. Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Vbi non damnat naturalem iustitiam, sed ait esse imperfectam.

In quo ad obiecta respondetur.

CAPIT. XXI.

Expositio sūe cōs.

Rius tamē quā testimonij Gregorij satisfacio, patentiū exponam sententiā meam: neque id solum propter Gregorianos, sed quoniam & aduersus Lutheranos est operæpretium. Quando affirmamus, bonum opus in genere morum naturali facultate fieri, primum id intelligim⁹, vbi nullus præfiguratur malus finis, nullaq; affigitur circumstantia praua. Mox neq; huiusmodi opus censemus, nuncupamusve simpliciter, aut bonum, aut virtutis:

Opus moraliter bonū. sed contractē: & (quod idiomatico suo aiunt in scholis) secundum quid, quippe opus ex genere, seu moraliter bonum. Et ideo consultō nos dissimulauimus particulam, quam Grego componit in diffinitione: dicens, quōd actus bonus moraliter, est ille, qui habet omnes circumstantias, vt sit verē virtuosus. Opus enim moraliter bonum, ita est studiosum, vt non tamen mereatur absolute nomen virtutis. Cui⁹ incogitantia statim à diffinitione Gregorium sefellit. Etenim Augustinus vbiunque loquitur simpliciter de bono opere, aut de virtute, ea duntaxat officia comprehendit, quæ fiunt in charitate, quæ vna est forma virtutum.

Aug. qd sit bonū opus, & virtus. Expressa eius sententiā est de gratia & liberabit. capitu. 18. vbi ait, quōd quicquid se putauerit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fit bene. Et ideo apud gentiles nūquam censet fuisse veras virtutes, non solum quia pleraque omnia faciebant propter inane gloriam, sed quia cognitione carebāt, & charitate veri Dei. Id quod peregrinē tum se

pealibi, tum libro quarto, aduersus Iulianum capitu. tertio diserit: confirmans, non esse verē iustum, nisi qui ex fide viuat: neque esse veram iustitiam, nisi vbi est regnum dei: neque veras virtutes, nisi vbi vera est sapientia & charitas Dei. Et ideo non esse inter Romanos & Græcos, qui essent veri sapientes, studiosique censendi. Excipere nihilominus possumus aliquos forsā rarissimos (id quod non credo negasse Augustinum) quibus legitime seruati ius naturale, Deus peculiariter fecerit opem, vt secum reconciliaret. Et inde tertio cōsequitur, quam diximus cognitionem dei posse quempiam naturaliter adipisci in materia morali, minimē nos intellexisse de vera prudentia. Quippe quæ non est, nisi vbi verē conuertuntur virtutes. At verō vbi negat Augustinus, veras esse virtutes extra charitatem & fidem, & vbi eas vocat falsas, non sentit quōd sint idcirco peccata, sed id tantum, quōd non habent legitimum gradum virtutis. Sed sunt tales secundum quid. Sicut aurichalcum, licet sit falsum aurum, est tamen in suo genere res bona. Et ita glossat cum Sanct. Thomas. 1. 2. quæstione. 65. articulo secundo. Et præterea neque illa opera, vt cuncte bona, damus, posse hominem multo tempore, aut in materiis, vel pluribus, vel arduis efficere. Est enim homo post peccatum, imbecillior, & infirmior quā vt possit in bono, neque in eo quidem quod est naturale, durare sine auxilio Dei. Nanque in infidelibus, & in perditis Christianis experimento didicimus, quā homines diuino fauore destituti in diuersos malorum abyssus præcipites dilabantur. Neque postremo omnino diffitemur, quin quandoque in peccato iacentes, inspirationes aliquas peculiarias & fauores recipiāt. Nā ait loco supracitato Sanct. Tho. 1. 2. quōd Deus quandoque per suam gratiam aliquos instruit, de his etiā, quæ per naturalem rationē cognosci possūt. Quinimō addiderim, quōd nonnunquam recipiunt aliqua supernaturalia subsidia, quibus villo modo mollescant, & disponantur ad gratiam. Sed id tantū constituere volumus, quōd sine auxilio speciali potest peccator multa opera facere, quæ non sint peccata, neque merita gratiæ, sed medio modo moraliter bona. Neq; verō sint proxima dispositio ad gratiā: sed remotissima. Quia ratione ait ille. Prima virtus est, vitium fugere. His explanatis moderaminibus & temperamentis, facillimum est ad omnia respondere testimonia Gregorij. Si tamen de sancto Thoma dicere etiamnum adiciam, nunquam opinionē eius cogitasse.

Præsto est deus ut subueniat custodiens naturæ eius. Tho. 1. 2. q. 65. ar. 2. Prudentia uerā nō est nisi cū ueris uirtutibus.

Explicatur Augusti. cū iquit extra charitatem esse ueras uirtutes.

Qui bona moralia, & quādiū, possit homo exerceat, sine auxilio dei, dū est in peccato.

q. 109. ar. 1

Resolu. sen. authoric.

Opus morale mediū est.

Exponitur mens. S. I. B.

5. Thom. 1. Eodem enim titulo quo percontatur artic. 1. 2. q. 109. questionis illius. 109. an homo sine gratia possit bonum cognoscere, interrogat etiam artic. explicatur. 2. an possit aliquid gratia velle, & facere bonum.

Et respondet comparando statum nostrum ad illum primum innocentie primorum parentum: dicens, Primo quod secundum vtrumque statum, natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum vel volendum quodcumque bonum, sicut primo mouente. Quod verbum, & Capreol. & qui cum auscultant, glossant de auxilio speciali, cum tamen luce sit clarior mens sancti Thomae de auxilio generali. Primum quia cum illic disputet, quid homo possit velle, & facere naturaliter, & quid sit illud, ad quod indigeat particulariori auxilio, sicut in precedenti articulo fecerat de cognitione, respondet pari modo praeiciens fundamentum, quod sicut nihil possumus cognoscere, neque in speculatiuis neque in practi- cis, ita nihil possumus vel velle, vel facere sine auxilio dei. Et ideo subiungit philosophi cum verbum. Sicut primo mouente, quo exprimitur generale auxilium: & addit, Sicut dictum est, scilicet in superiori articulo. Et idem explicatissimè habetur in subsequētibus verbis, Porro ubi subdit differentiam, quod in

Verba sancti Thomae.

statu naturae integre eodem auxilio generali poterat homo per sua naturalia velle & operari bonum virtutis acquisite: non autem bonum supernaturale virtutis infuse. Sed tamē in statu naturae corruptae etiam deficit homo ab hoc, quod secundum naturam suam potest, vt non possit totum huiusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum est totaliter corrupta, vt scilicet toto bono naturae priuetur, potest, inquit, etiam in statu naturae corruptae per virtutem suae naturae aliquod bonum particulare agere. Sicut aedificare domos, plantare vineas, & alia huiusmodi, non tamen totum bonum sibi connaturale. Sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, non tamen perfecte potest moueri motu hominis sani, nisi sanctur auxilio medicinae.

Hae sunt verba sancti Thomae, quibus, quid potest dici perspicacius & euidentius in explanationem nostrae sententiae? Ait enim quod homo naturae corruptae potest per virtutem suae naturae aliquod bonum particulare agere. Ecquid est (etiam si detur fingēdi libertas) per virtutem suae naturae, nisi cum solo concursu generali Dei? Quandoquidem auxiliū

Difcernitur inter bonum minem inter

speciale nemini sufficit, nisi ad supernaturalia officia. Itaque homo corruptae naturae

differt ab homine integre, respectu naturalis gratiae, & boni in materia morum, non sicut mortuus à viuo, vt ille possit totum ex suis naturalibus, auxiliū speciale. nos verò, nihil, & Gregor. & Capreol. con-

fingunt: sed sicut infirmus & debilis à sano & valido. Porro quod ille habebat potestatem in totum bonum: nos verò non possumus totum: id est, in vniuersum omnia bona facere naturalia: possumus tamen aliquod. Et subdit exemplum Augustini. in 3. libr. Hypog. quod possumus ex naturalibus aedificare domos, plantare vineas, & caetera. At conantur quidam eludere hoc exemplum, dicentes, quod haec opera, dum naturaliter fiunt, non sunt moraliter bona. Nihil est tamen in hac elusione probabilitatis. Quoniam plantare vineas, & domos aedificare, cum ex genere suo non sint peccata, sed honesta opera, fit, vt etiam extra gratiam sint bona: maxime in via S. Thomae, qui non ponit actus indifferentes. Vnde inferius articulo quinto dicit, quod homo per sua naturalia non potest mereri vitam aeternam, potest tamen facere opera perducant ad bonum aliquod connaturale homini, vt laborare in agro, habere amicū. Quis dubitat, quin habere amicū sit opus moraliter bonum? Quod cum dicat, posse hominem per sua naturalia, manifestissimè intelligit, sine auxilio speciali, solo concursu generali, quem deus pepigit cum natura. Quare quod subdit in eodem secundo articulo: scilicet quod Adam indigebat auxilio gratiae, non ad sanandam naturam, sed ad operandum bonum supernaturale, nos verò non solum ad opera supernaturalia, sed ad sanandam naturam: intelligendum est ad exercitium omnium bonorum naturalium, ita vt nunquam deficiamus.

¶ Ecqua omnino euidentia est in Augustini. sane qui eiusdem fuerit sententiae. Et ne pergamus prolixitate grauiores esse, satis fuerit locum illum protulisse, quem modo citabamus Hypog. libro. 3. cuius de homine lapsa verba sunt. Esse fateatur liberū arbitrium omnibus hominibus, habēs quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quae ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vitae praesentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quae de bono naturae oriuntur: id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicū, & huius generis complura. Quidnam poterat dicere, quo luculentius sententiam nostram cōfirmaret? Dignoscit enim inter ea quae ad Deum pertinent, nempe supernaturalia, & opera vitae praesentis: videli-

Aug. locus ubi accepit Thom. ex articulo.

cet, quæ non sunt digna præmio vitæ æternæ. Et ait, quod illa non est per se sufficiens liberum arbitrium, ad hæc autem est quidem: sicuti ad opera mala. Quibus profecto exequè dis nullo opus est fauore Dei præter generale auxilium. Et inter illa quæ naturaliter possi-
mus, commemorat, habere amicum, uxorem ducere, artem discere, ac deniq; velle quicquid bonum ad præsentem vitam pertinet. Quæ, inquit, omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt. Quod indubitanter intelligit, non de auxilio speciali, sed de generali influenza, quæ vniuersa prouidendo gubernat, vt patet ex subiuncta autoritate. Ex ipso enim, inquit, sunt, & per ipsum esse cœperunt. Alludens nimirum ad illud Pauli in Actis. In ipso viuim⁹, mouemur, & sumus. Et est manifestus locus quem citauimus cap. 19. de spir. & lite, vbi asserit, nonnulla bona opera iniquos facere, tametsi nihil eis profint ad meritum. Cum ergo dilucida sit sententia hæc Augustini, per hanc sunt omnes eius autoritates, quæ contra videantur facere, interpretandæ. Prima, quam Gregor. opponit, est cap. 1. de prædest. sanct. Sane vbi nemo, inquit, sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcumq; op⁹ bonum, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si tamen antecedentia & subsquentia simul verba circumspectasset, videret hunc locum nullū contra nos habere momentum. Tractatur em̄ illic causa Pelagianorum, qui dicebant respectu iustificationis nostræ nos esse qui incipimus: Deum autem, qui perficit. Et ideo ait, quod qui consentitur præueniri voluntates hominum Dei gratia, atque ad nullum opus bonum vel incipiendum vel perficiendum sibi quenquam sufficere, plurimum à Pelagianorum errore dissentiunt. Et paulò inferius, Quoniam non solum à nobis, non est incrementum fidei, sed neque initium eius. Non ergo mirari fati possum Gregorium qui idcirco quod Augustinus dixit, opus bonum conceperit opus morale: cum potius lis ipsa, quæ agebatur Pelagianorum, luculentissimum sit interpres, quod intelligatur de operibus pertinentibus ad iustificationem. Quare quod dixit, quodcumque, non refertur ad quodcumque genus bonitatis, sed ad id quod est incipere, & perficere: puta, cogitare, velle, & operari. Vide quomodo se ipse Augustinus propalam exponit Hypog. lib. 3. Quisquis sic liberum arbitrium esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propositum pertinet, neque incipere nec perficere possit, catholicus est. Hæc August. Vt vbi-

enque dixerit bonum opus, intelligatur de eo quod pertinet ad sanctitatem. Vnde subdit, His enim dicitur, vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego mando vobis.

Nam opus moraliter bonum (vti superius adnotabamus) non est Augustino absolutum bonum. Item lib. de correptione & gratia. Cum dixisset, quod sine gratia nullum prorsus bonum homines faciunt: subdit, Non solum vt monstrante ipsa quid faciendum est sciant, verum etiam, vt præstante ipsa faciant cum dilectione, quod sciunt. Nota, Cum dilectione, id est, meritorie. Ethl. 2. cap. 5.

Ad peccandum, inquit, non adiunamur à Deo, iusta autem agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuemur à Deo. Nota, Omni ex parte, id est, perfecte. ¶ Secundum testimonium, & quod nullam omnino exceptionem pati Gregorius existimat, est in epistola ad Paulinum inter condemnationes Pelagij. Vbi inter alia damnatur, victoriam nostram, quando tentationes deuincimus, non ex Dei adiutorio esse.

Et fateri omnes iubemur, quando contra tentationes, concupiscentiasq; illicitas dimicamus, quanuis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa sed adiutorio Dei nostram prouenire victoriam. Hinc extruit Gregorius inuenibilem hanc demonstrationem. Qui tentationi succumbit, peccat, debellare eam nemo valet sine auxilio Dei: ergo citra tale auxilium non possumus euitare peccatum, & ideo neque facere opus quoquo pacto bonum. At verò quanuis largiremur, vbi insultat tentatio, nequire nos naturaliter efficere bonum morale, nullum tamen haberet Greg. triumphum. Quoniam sunt alia opera, quæ possumus facere sine repugnantetentatione. Vt dicere veritatem, quæ nihil nobis refert, erogare teneum stipem pauperi, obedire parentibus in re parua, & huius generis alia. Sed adiecerim præterea, quod quanuis vehementes tentationes superare non possumus sine auxilio speciali Dei, possumus tamen exi-
bomo solum enertepos
ste, quas nō
possit.

guas: non quidem vt Deo sit accepta victoria nostra ad vitam æternam, sed tamen vt nouum euitemus peccatum. Natura enim nostra manit post peccatum infirma, non tamen fuit prorsus extincta. Et ideo cum sit rationalis, potest quandoq; in rationis arce continere se aduersus tentationes. Quod autem condemnatum est Pelagio, euidentissimum est, non esse aliud, quam quod ipse blasphemus affirmabat. Nempe quod poteramus taliter resistere tentationibus, vt victoria nostra

Act. 17.

Responsum
argumentum
Greg.August. de
prædest.
sanct.Secundum
argumentum
Greg.Victoria no-
stra contra
tentationes
Dei.

Responso.

Vide quas
tentationes
bomo solum
enertepos
ste, quas nō
possit.

August.

stra complaceret Deo, & æterno esset premio digna. Id quod mirum est non attendisse Grego. in alia autoritate quam ipse citat Augustini lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 16. dicentis, Tunc victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur. Cui consonantissimè concinit S. Thom. 2. dist. 28. q. 1. ar. 2. ad. 6. argumentum. Aliud enim, inquit, est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit. Vnde hoc potest, inquit, fieri sine gratia. Et quicquid alij comminiscantur, indubitanter intelligit, si ne auxilio gratiæ. Neque oportet, ait, quòd tunc homo resistens peccato mereatur æternum præmium. Sed ille propriè vincit peccatum, qui potest perungere ad hoc cõtra quod est pugna peccati, puta ad meritum vitæ æternæ. Et hoc non potest esse sine gratia. Hęc ille.

Dimitte nobis debita nostra. Et ne nos inducas in tentationem.

Quòd si quis nobis objiciat quotidianam precationem, qua à Deo petimus, ne in tentationem inducamur, vbi perinde profitemur, nisi eius peculiari ope, non posse nos ab illis illætos seruare, hinc respondemus, quòd neque solum postulamus victoriam aduersus quãsdam tentationes, sed aduersus omnes: neq; victoriã qualemcũq; sed, vt modò dicebamus, ex amore Dei, vincere: & tamen neq; omnes villo modo, neque aliquam tali modo, sine speciali auxilio possumus superare. Et præterea, quòd aliquam per solum actum bonũ moralem vincamus, hoc etiam Deo acceptum referre tenemur, tanquam authori & vniuersali gubernatori nature. Petimus enim ab eo pluiam, & alia benigna tempora, atque temporalia bona, quæ tamen per causas secundas solo generali adiutorio elargitur nobis. ¶ Aliam nobis

condemnationem in eadem epistola ad Paulinum à se adfert Grego. Est enim condemnatio sexta Pelagij, dicentis adiutorium non ad singulos actus dari. Vnde subinfert, condemnari eos qui negent auxilium speciale ad actus moraliter bonos: ex eo, scilicet, quòd dicitur ad singulos. At verò perspicacissimum est, vocẽ singulos, non nisi ad tres actus referri, qui sunt, cogitare, velle, & operari, qua parte spectant ad iustificationem. Dicebat enim Pelagius, quòd saltem cogitatio, & initium fidei est à nobis. Et hoc illi condemnatur. Nihil autem de opere moraliter bono: sanè quòd ad iustificationẽ nihil, vel remotissimè attinet. ¶ Postremum denique argumentum Gregorij est, quòd si sola nobiscum Deus generali influenza operaretur ad bona opera moralia, non aliter nos ad huiusmodi bona moueret, quàm ad contraria mala. Quandoquidem eadem influenza

concurrit ad hæc. Nulla tamen est huiusmodi collectio. Nam in malis culpæ solum concurrunt, vt supra dicebamus, quasi author illius actus materialis, quatenus est res naturæ: in bonis verò non id tantum, sed quatenus habent virtutis formam rationi congruentem. Dat enim nobis leges, exemplum, & naturale lumẽ, ostendens nobis bona. Quibus modis non est Deus efficax, vt obliquè diuertamus à rationis semita. Et hæc de causa Augustinus repræhendit Iulianum tribuentem hominibus si quid boni haberent, cum omnia, etiamnum naturalia, debeamus Deo. ¶ Ex sacra scriptura nihil est sanè, quòd nobis exponere isti posint alicuius ponderis. Nam illud ioã. Sine me nihil potestis facere, si obijciatur in eo sensu, quo designare potest auxilium generale, nemo negat quin sit necessarium ad quodcunq; incendum munus. Si verò in eo quo significat auxilium speciale, tunc non venit intelligendum nisi de opere, vel meritorio, vel disponente ad gratiam. Et hic est sensus germanus illius loci. Præ miserat enim Redemptor noster, Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Vbi sermo habetur de operibus gratiæ, quæ sunt fructus passionis eius. Et ideo subdit, Ego sum vitis vera, & vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic feret fructum multum. Quia sine me nihil potestis facere. Quò nihil pertinet opus moraliter bonũ. Est enim mos scripturæ, sola opera pertinentia ad iustificationem, reputare alicui, reliqua verò, nihil. Vt ad Corinth. Circuncisio nihil est, præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Atqui de eisdem celestibus bonis ait Iacobus, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est, descensum à patre luminum. Ab illo autem verbo 1. ad Cor. 10. Omnia in gloriam Dei facite: nihil roboris accrescit opinioni Gregorij. Quoniam si gloriam adeo vult vsurpare strictè, neque illa quæ auxilio speciali sunt ab eo qui persistit in peccato, fiunt in gloriam Dei: quippe qui nullum placeat opus peccatoris. Glosiam ergo huius loci habes capit. 23. ¶ Hæc prescius quàm quispiam fortè necessarium iudicaerit, vrgere conatus sum, quia non possum, fateor, non ægrè ferre, quàm hoc ætatis naturam humanam nonnulli prostrabus illi depræuerint: affirmantes nihil profus boni in moribus liberum arbitrium auxilio generali Dei posse, at quicquid ab homine naturaliter promissum. Id quod semper absurdissimum existimaui. Tameñsi authores nihi-

Concurfus Dei in malis & bonis moralibus.

Ioan. 15.

Ita explicat illum locũ Militian. ca. 1. & Antrafrican. c. 7.

1. Cor. 9.

1. Cor. 1.

Roffensis notatus.
 Io minoris sanè ex istimè, Dominum cum primis Roffensem, virum sanè, cum egregia eruditione, tum maximè omni religionis pietate vsq; ad mortem præclarum, qui tamen cõtra Lutherum, art. 36. existimat hanc, quæ à nobis repulsa est, fuisse sententiam Patrum, sed theo logos scholasticos esse, qui hac parte contra Patres sentiant. Id quod forsitan ex disputatione Gregorij ita sibi persuasit. Etenim de Augustino abundè pro tenui facultate mea cõmonstrasse me arbitror, non fuisse in tali opinione. Et quod Chrysostr. & alij Patres crebrò repetunt, scilicet extra gratiam Dei, atque minimè extra fidem reperiri bonos mores, aut bonam vitam, vltro nos concedimus. Primum quod in fideles opera fernè faciunt ex sua falsa fide, aut alio malo sine. Mox quòd si quæ sint extra gratiam opera moraliter bona, permixta sunt cum alijs delictis multis. Et tandem quòd opera, vt cunq; sint absq; charitate bona, haud tamen merentur nomen veræ virtutis,

Chrysostr. et alij patres explicatur.

De dilectione Dei, & impletione præceptorum. Cap. 22.

His quæ explanata sunt instructi faciliè tria reliqua, quæ cap. 20. in quæstionem producebamus, possumus expedire, videlicet an possit homo ex puris naturalibus Deum super omnia diligere, seruare præcepta eius, ac denique omnia peccata perseueranter deuitare. Hoc enim est, de quo nos vbiq; Lutherani flagellat, & quasi Pelagianos traducunt: hanc semper nobis intenterant ignominiam, quòd asserere pertendamus, hominè a natura libertatem cū potestate suppetere, diligendi Deum super omnia, atq; seruandi præcepta absq; speciali ei⁹ fauore & auxilio. Qua de causâ, inquit, in fituere nos monachatus, aliasq; humanas leges, & Pharisaicas cæremonias ex cogitare, quibus velut proprijs meritis subnixi, confidimus in amicitiam cum Deo reconciliari, & æternam comparare beatitudinem. Id quod nemini vnquam apud nos in mentem venit, sed apertissimè vbiq; aduersus Pelagiũ theologi omnes dimicant. Quam calumniâ lib. 2. ca. de merito congrui. & lib. 3. cap. de impletione legis pau xilium gratiæ iterum atq; iterũ purgabimus. Quò ergo ad id quod propositum est, regrediamur, exordiar ab impletione mandatorum de qua cap. iam sexto diuiso à nobis facta est theologis solennis, & profectò necessaria. Por rò quòd implere præcepta vno modo contingit quantum ad substantiam duntaxat operum.

Lutherano rü caluniâ.

Impletio mandatorum duplex.

Atqui hoc modo cõstituimus illic hominè in statu innocentie potentem fuisse per suã naturam, vt pote vestitum originali iustitia, absq; alio speciali auxilio implere omnia præcepta, propter naturæ tunc sanitatem & robur.

¶ Sit ergo hic de homine lapsò propositio prima. Potest homo existens in peccato, siue ante receptam fidem, siue cum fide mortua, per suã naturalia, id est, solo generali Dei auxilio implere quandoq; præcepta, videlicet naturalis iuris, vel diuini, vel huiusmodi, quantum ad substantiam actus. Quod est dicere, vt nec sit op⁹ illud meritũ amicitie Dei, neq; adeò simpliciter bonũ, sed tamè neq; vllò modo peccatum: at opus moraliter bonũ, quo nouũ euitat peccatum. Propositio est nõ solum S. Tho. 1. 2. q. 109. art. 4. verum Scoti & omnium theologorum nemine excepto. 2. senten. d. 28. Quamuis Grego. vt sit opus moraliter bonum, exigat suum auxilium speciale. Aliter autem contingit implere præcepta, puta nõ solum quãtum ad substantiam operis, sed quantum ad modũ & finem præcipientis: nempe vt ex charitate hoc fiat, tanquam meritum vitæ æternæ. Et de hoc iam diximus ibidem, quòd neq; Adam in statu innocentie sufficeret vel minimum præceptum complere absq; gratia Dei gratum facient tantum abest, vt nos idem valeamus.

De hoc ergo secundo membro conclusionis nihil opus est disputemus: sanè de quo Lutheranis vnanimis consensus nõ biseum est. Sed primum membrum est, de quo à nobis resiliunt, dicentes nullum ab homine euitari posse peccatum absque speciali gratia Dei. Quod quamuis duobus capitibus proximis ex parte demonstrauimus, denuo etiam nunc corroborandum est. In præceptis discernendum est inter substantiam præcepti, & eius finem. Præcipit nobis Deus (verbi gratia) illa quibus nos ius nature astrinxerat, puta vnũ colere Deũ, charos honorare parentes, non occidere, & cetera: atque hæc quidem vt per ea charitatem Dei, quæ auctore Paulo finis est præcepti, custodiremus. Sub præceptis autem aliarum virtutum (quicquid sit de singulari præcepto charitatis) non compræhenditur finis, sed sola ipsorum substantia, vt theologi consentienter agnoscunt cum S. Tho. q. 100. in p. 2. Por rò vt subueniatur parentibus, quãdo, & vbi oportet, abstineamus à furtis, ex dibus, & relijs flagitijs. Cum ergo opera cuiuscunq; legis (vt capit. 6. dicebamus) à ratione proficiantur, sitq; rationalis nature homo, consequitur, vt opera huiusmodi, quatenus sub præcepto cadunt, naturaliter possit præstare. Eatenus scilicet,

Prima conclusio.

Quid est implere quãtũ ad substantiam actus.

Membri secundũ conclusio.

Implere quãtũ ad modũ et finem præcipientis.

Primum argumentum.

1. Tim. 1.

S. Tho.

Explicatio
argumenti.

licet, vt non sit reus violatæ legis, sed noua se illa culpa liberet. Atqui sic explicatiuus accipitovim argumenti, qua parte contra illos pugnat, qui aiunt obedientiam omnem legis extra gratiam peccatum esse. Si vnum quodlibet præceptum obligamur in gratia & charitate facere (quam tamen charitatem humano conatu consequi nequimus) obligatio illa nascetur, vel ex præceptibus ipsius, quæ suis proprijs materijs diuersa sunt, vel ex singulari mandato charitatis: non quidem ex alijs: quippe quibus id tantum iubemur, vt honorè habeamus parentibus, opitulemur miseris, nõ furtum, non homicidium, non adulterium faciamus: quorum proximus, intrariusq; finis est, vt vniciq; ius suum tribuatur, & alijs alij adiumento, subsidioq; simus. Neque verò ad id tenemur ex peculiari præcepto charitatis. Nam illud, siquidem affirmatiuum est, nõ obligat pro tempore quocunq; atque adeo nõ est necesse, vt eodem temporis articulo, cum quocunq; alio concurrat: sed est tantum exterius, & supremus omnium aliorum finis: & ideo ea tenus necessarius, vt aliorum obseruatiã Deo placeat, acceptaq; sit illi in meritum vitæ æternæ. Aliàs si vbicunq; necessitas alius præcepti accidit, subinde cõcurreret obligatio charitatis, quicunq; in alio delinqueret, contra hæc etiam peccaret, vt quoties quis (verbi gratia) non honoraret parentes, aut furtum perpetraret, duorum esset præceptorum reus: quod esse præter veritatem asseritur. Et confirmatur præterea doctrina hæc catholicis omnibus receptissima ex ipsorum dogmate Lutheranorum: sanè qui in suis iam colloquijs, & apologijs (vt cap. 19. dicebamus) largiuntur nobis sufficere liberum arbitrium lapsi hominis ad opera illa, & munera naturalia, quæ illic retulimus: puta colere agros, alere familiam, benefacere amicis, atque his similia. Hæc autè præcepta sunt & consilia iuris naturalis. Cur ergo non eisdem naturæ viribus valeamus etiã quãdoque præcepta implere decalogi? Eò saltem vsque, vt à nouo nos reatu seruemus incolumes. Sed respõdent in Apologia Augustana, quòd quanuis externa illa opera ciuilia secundæ tabulæ sine CHRISTO & sine spiritali sancto aliqua ex parte fieri à nobis possint, non tamen illa quæ sunt propriæ legis diuinæ: puta Deum intus ex corde diligere, quod pertinet ad primam tabulam. Itaque nos insimulamur & fugillant, quòd tantum intueamur præcepta politica & externa, quæ pertinent ad secundã tabulam, in quibus posita erat, in quibus iustitia philosophorum, non tamen interna, quæ

Lutherano
rã cõfessio.

Lutherani
faciunt ope
ra secundæ
tabulæ pos-
se à nobis im-
pleri, non
primæ &
lib. 3. capi.
2. f. 196. A

pertinent ad primam, in qua propriè consistit lex diuina. Huius autem operum diuisionis iure se ipsi possunt auctores iactare. Fuit namq; semper ante ipsos merito ignota. Non enim prima & secunda tabula discernuntur per interna & externa opera, sed ex parte obiecti, quia prima tabula continet ea officia, quæ Deo in se debentur, tam externa quam interna. Secunda verò, illa, quæ debentur proximo itidem tã in affectu, quàm in effectu. Qui enim iubetur honorare parentes, succurrere indigentibus, non furari, & reliqua, simul etiam præcipitur talem habere voluntatè, quale est opus ipsum imperatum. Præcipimur enim non solum abstinere alieno thoro, alienisq; bonis, sed non concupiscere vxorem aut rem proximi. Nec solus impius est, qui non desert externum honorem parentibus, sed qui intus odio habet. Et vice versa, in prima tabula non tantum præcipimur, animo super omnia Deum diligere. Quinimò hoc non est præceptum contentum intra decalogum, sed præambulum toti decalogo, quasi quoddam genus per particularia præcepta decalogi distributum, & explicatũ. At primum præceptum primæ tabulæ est, vnum Deum colere. Quo præcipimur nullum alium habere pro Deo, præter illum verum, illiq; soli honores habere diuinos: non modò in animo intus, sed extra in opere. Atqui suo item cuiusq; modo de reliquis est sentiendum. Neque verò nos tantum iustitiam philosophorum naturalium, externorumq; operum, sed veram iustitiam diuinam & totius decalogi agnoscimus. At hoc tantum docemus, quod possumus implere huiusmodi præcepta, & intus in affectu, & extra in effectu, quantum ad substantiam quidem operum, quandoque naturaliter, modo iam explicato. Veruntamen quantum ad modum & intentionem præcipientis, ita vt obsequium nostrum acceptum Deo sit ad vitam æternam, nullatenus, nisi à peccato prius verè liberati per gratuitum beneficium CHRISTI. Ita enim omnes theologo nostri sentiunt, licet nonnulli, compluribus alijs reclamantibus (vt statim libr. 2. patebit) verba aliqua proferant de dilectione Dei super omnia, & merito de congruo: quæ sana indigent expositione. Quam facile aduersarij ipsi cernerent, nisi nos iam cœpissent loco Pelagianorum habere. Quin verò addiderim tandem in calce huius conclusionis, quod qui præcepta implet metu gehennæ, aut infamix, aut cuiusvis poenæ temporalis, nihil peccaret, nec esset transgressor præcepti? quoniam circumstantiæ illæ, bonè sunt & licitè genere suo.

Contra Lu-
theranos.

Eorundè ob-
seruatio.

Primum præ-
ceptũ decal-
ogi. lib. 3.
c. 2. f. 196.
B.

Explicatio
cõclusionis.

Timere

Timere enim malum, nihil aliud est quàm bonum. Neq; ausculto theologos quosdam, qui autumant obedientiam legis timore pœnæ, peccatum esse. Si enim intelligerent, quando quis ita esset affectus, vt animo diceret, Nisi oblisteret metus pœnæ nihil propter Deum legem facerem: lateret affectioem illam peccatum esse. Attamen vbi quæpiam non ita Deum contemnunt timor pœnæ à transgressione arceat legis, ibi nihil inest culpæ. Licet sit obedientia illa imperfectior. ¶ Quo ergo in diuerticulum redeamus: secunda propositio huius capituli est, Quod neque quantum ad substantiam operum possumus in hac per peccatum vulnerata natura, omnia præcepta semper implere. De hac conclusione, sicuti & de præcedenti, nonnulla est inter theologos dissensio. Namque Greg. vt sustinet, nullum morale bonum lapsio homini esse possibile absq; auxilio speciali Dei, ita protinus & negare cogitur, posse vllum præceptum quoquo pacto seruari absq; eodem auxilio. Nam opus præcepti etiam si fiat extra charitatem, est moraliter bonum. Atque adeo falsam reputat conclusionem proxime à nobis assertam, sua tamen opinio iam satis superq; expugnata est. Scot⁹ verò & Duran. d. 18. lib. 2. in alterum extremum Gregorio contrarium, vergunt: sanè opinati, quod possit homo lapsus, quò ad substantiam operum omnia præcepta facere: sicut non tanta promptitudine & facilitate, quàm homo naturæ integræ: quoniam qua ratione potest vnum, potest & aliud, atque adeo omnia. Quauis Duran. excipiat præcepta fidei & sacramentorum, quæ (vt inquit) comitem habent gratiam. De quibus statim dicturi sumus sequenti ca. At S. Tho. medius ait, quod quauis in statu naturæ integræ poterat homo ex suis naturalibus seruare omnia, tamen natura iam faucia minimè id valet. Sed est sicut homo ex infirmitate languens, aut cæcutiens, qui potest passus aliquot restà ire, haud tamen longius progredi. Non equidem negamus, quin quodcunque genus præcepti possit homo implere quantum ad substantiam, sed tamen non potest omnia: id est, nò potest diu durare quin decidat, nisi Deus peculiare ferat auxilium. Et reuera experientia abundè id cõprobat. Oculis enim cernimus, homines à gratia Dei abalienatos frequenter corruere, nec esse aduersus tentationes validos. Vnde non consequitur, Si possit vnam vel alteram sensualitatis incurtionem sustinere, quod possit plures. Aut si possit aliqua officia, possit omnia. Vt in exemplo valetudinarij compertum

est. Et de peccatis venialibus, etiam in eo qui est in gratia omnes negant consequentiam. Vnde August. libr. de hæresibus, Ad hæresim inquit Pelagianorum pertinere, vt credant sine gratia hominem posse facere omnia diuina mandata. Omnia, inquit, non aliqua. Et eodem pertinet quintus canon Concilij Mileuitani. Quo anathema pronuntiatur quicumque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possumus implere per gratiã, tanquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possumus etiam sine illa, implere diuina mandata. Atqui vbi dicitur mandata, intelligitur, omnia. Quamobrem nò solum damnatum est aduersus Pelagiũ, quod possumus meritorie implere mandata, sed etiam quod possumus omnia, quantum ad substantiam, vt capit. proximo celebramus inter respondendum Gregorio. Enimuerò, vt cap. 13. expositum dedimus, vtranque plagam accepimus ex culpa Adæ, nempe in supernaturalibus, quod non possumus gratiam & gloriam nostris viribus promereri, & in naturalibus, quod neque valemus eisdem omnia rationis officia, vt Adam, perficere: vnde August. de pec. me lib. 2. cap. 5. Iusta (inquit) agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Atque ita intelligendus est locus Pauli, Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt. Nempe, non quod omnia possint, sed aliqua. Atque id quidem per opera moraliter bona: nam meritorie nihil fieri potest sine auxilio Dei. Et ita intelligendi sunt cano. 9. & 20. Concilij Arausici, vbi decernitur, quod nulla facit homo bona, quæ non Deus præstat vt faciat homo. Scilicet quod bona moralia præstat per generale auxilium: meritoria verò, per speciale. Nimirum vt omnia sicut oportet, agere valeamus: vt habetur cano. 6. ¶ At de dilectione Dei, quod alterum membrum est interrogationis huius capituli, implicatio est, ac magis perplexa dubitatio. Videlicet an distinctio hæc operum, quantum ad substantiam, & quantum ad modum, locum etiam habeat in dilectione Dei super omnia. Quod est dicere, an possit homo humanitus cum solo generali Dei iuamine habere dilectionem Dei super omnia, duntaxat quantum ad substantiã actus: itaq; per illã impleat præceptũ dilectionis vt liberet se à noua culpa, non tamen sufficiat obtinere diuinam gratiam. Apparet eius primo aspectu contradiçtio, quod sit dile-

Obedientia legis timore pœnæ quando sit peccatũ. Idè de contritiõne statuit lib. 2. c. 14.

Gregorius Arimin.

Scot. & Duran.

S. Thom. 1. 2. q. 109 artic. 4.

Sing. l. sed nò omnia.

Aug.

Concilium Mileuit.

Quæ sunt dñata ab ecclesia in Pelagiana heresi.

Rom. 2.

Concl. Araus.

Dilectio dei sup omnia.

Etio

atio Dei super omnia, absque gratum faciente gratia: quoniam neque dilectio aliud est quam charitas, neque charitas aliter, quam cum gratia esse potest. Et quoniam hic locus est, ut paulo antè dicebamus, vbi Lutherani ex nonnullis verbis Scoti occasionem nacti, manifestari nos Pelagianos faciunt, nemo mihi vitio dabit, quòd paulo latius solito rem hanc scholasticè discutiam. Nanque in catholicis, etiam qui hætenus à nobis scripserunt, claritas semper huius implexi loci desideratur. Primum omnium quo punctum, & neruus huius interrogatiõis aperitur, duobus, tribusue modis vsurpant theologi vocem hanc, Dilectio Dei super omnia. Vno modo pro singulari actu amoris erga Deum, qualis hac oratione profertur, Volo Deo in omnibus & per omnia complacere. Et hanc vocant dilectionem

Tribus modis accipitur dilectio Dei super omnia.

Dilectionem Dei aiusus imperfectam, & obiectiuam, atque adeo naturalem: quia potest esse cum peccato mortali. Alia est perfecta & executiua, atque efficax præceptorum Dei. Quæ quidem non dicit tantum singularem actum, sed vniuersalem obseruantiam mandatorum. Quæ propterea super naturalis est ex gratia orta. Hæc quidem distinctio fundari in illo fortè posset Ioannis, Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Quasi alia sit charitas imperfecta: utpote solus actus voluntatis, quo quis dicit, Volo deo in omnibus placere: qui tamen actus non est efficax. Et, Non omnis, inquit CHRISTVS, qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris mei. Quasi dicat, Sunt qui in affectu dicunt, domine domine, & in effectu non obsequuntur voluntati domini. Et quòd primus actus possit haberi naturaliter, est vulgatum argumentum. Potest quis eiusmodi actum habere erga parentem, erga filium, erga aliquem vtique amicum: quid ergo obstat, quò minus possit eundem habere erga Deum? Eò vel maxime, quòd, ut dicebamus capitulo. 4. & capitulo. 20. potest homo naturaliter cognoscere, Deum esse finem omnium. Quinimo vt præfati sumus cap. 6. naturalis inclinatio hominis est Deum supra se diligere. Hoc argumento conficiunt nonnulli, posse à nobis Deum diligere super omnia naturaliter. Quod reuera & absonum est christianis auribus, & præter rationem collectum. Nam esto, haberi ille actus naturaliter possit ab illo, etiam qui est in peccato mortali, nequaquam dicendus est dilectio Dei super omnia. Enimuerò dilectio Dei su-

Dilectio Dei perfecta est que implet mandata. 1. Ioan. 2.

Matth. 7.

Actus primus diligendi Dei naturalis.

Actus singularis non censetur dilectio, dum est cum peccato.

per omnia, quod vox ipsa statim primo sono auribus exhibet, est, qua ita quis deum diligit, vt ipsum omnibus præferat, scilicet; & sua omnia in ipsum referat: saltem nihil diuinae amicitiae contrarium admittat: iuxta euangelicam vocem, Ex toto corde, ex tota mente. Contrariù inquam: quoniam venialia non obstant dilectioni Dei super omnia. Hanc autem dilectionem fateor, binam esse: sanè alteram naturalem, & alteram supernaturalem. Quocirca doctissimè profectò & meditatisimè S. Thom. 1. 2. q. 109. ar. 3. percontatus, an sine auxilio gratiæ possit naturaliter homo Deum diligere super omnia, respondet affirmando de homine in statu naturæ integræ, & simpliciter id negando de homine lapsò. Et causa est, quoniam homo in statu innocentie ratione suæ naturæ, iustitia originali institutæ, consideratus etiam absque gratia gratum faciente & alio speciali auxilio, cum nullam haberet causam peccandi, poterat perseueranter implere præcepta omnia quo ad substantiam per opera moraliter bona, & pari ratione vno actu verè referre se & omnia sua in Deum, tanquam finem naturalis boni. Homo autem lapsus non item, quia non potest naturaliter, nec quantum ad substantiam operum, omnia seruire præcepta, quare neque omnia vno actu mentis verè referre in ipsum: siquidem absque speciali auxilio non potest non incidere in culpam, quæ sit contra diuinam amicitiam. Ob idq; actus ille diligendi Deum supra nominatus, non est cõsensus dilectio Dei super omnia. Tertio tamè modo accipitur dilectio pro vera amicitia Dei, ita placens Deo, vt sit meritum vitæ æternæ: nempe qua diligitur Deus, non modò tanquam finis naturalis rerum, sed tanquam supernaturalis, beans intellectuales rationalesq; personas. Et hæc non solum in statu naturæ lapsæ, sed neque in illo naturæ integræ poterat esse absque auxilio gratiæ. Quamobrem eodem art. 3. in solutione ad primum distinguit Sanct. Thom. duas dilectiones Dei super omnia in Adam, scilicet naturalem, & super naturalem: alteram qua omnia referuntur in Deum, quatenus finis est naturalis boni: alteram verò, qua diligitur tanquam obiectum beatitudinis. Per hæc apertissimè intelligitur doctrina eiusdem doctoris. 1. 2. questione. 100. art. 10. Vbi disputans, vtrum modus charitatis cadit in præcepto, id negat de reliquis: affirmat verò de præcepto ipso charitatis. Ait enim vt supra dicebamus, quod non, quotiescunq; occurrit materia & tempus aliorum præceptorum teneretur ea facere ex charitate: quoniam

Matth. 22.

Duplex natura dilectio super omnia. Thomæ sententia.

Perfecta dilectio et meritum.

S. Thom.

Thomæ locum explicatum.

chari-

charitas est finis extrinsecus aliorum: id est, extra ipsorum substantiam. Quodcumque verò occurrit præceptum singulare dilectionis Dei, tenemur omnia in ipsum referre, quoniam intra eius substantiam est diligere ex toto corde. Vnde elicit, quòd reliqua quidem implere possumus naturaliter, modo exposito in prima conclusione: hoc verò, minime, nisi auxilio specialis: quod tamen Deus paratissimus est nobis annuentibus ferre. His præhabitis, conclusio est tertia huius capituli. Homo lapsus non potest diligere Deum super omnia ex puris naturalibus. Quæ sic demonstratur. Diligere Deum super omnia, est omnia in ipsum referre: præcepta contra gratia: iuxta illud, Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est, qui diligit me. Et, Si quis diligit me, sermonem meum seruat, & pater meus diligit eum. Hæc autem homo lapsus facere nequit: sola virtute naturalium propter naturæ infirmitatem, tum propter tam multa pericula, quæ per prævaricationem protoplasti nobis iniecta sunt: ergo neque Deum valet super omnia diligere. Vnde Aug. in epistola ad Vitalem. Liberum arbitrium ad diligendum Deum peccati granditate perdidimus. Et in de gratia & libero arbitrio cap. 18. ubi hunc locum ex professo constituit, omnino condemnat tanquam Pelagianum, quòd Dilectio Dei non sit suum ipsius donum: his verbis. Vnde est in hominibus charitas dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Et subdit verba Iosæ.

Iom. 14.

Charissimi diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo est. Primum inquit (scilicet, diligamus inuicem) lex est: quod autem subditur, Dilectio à Deo est, gratia est. Hæc August. Quasi dicat, Diligere Deum & proximum, id est quod implere legem: & ideo ipse qui præcipit, dat ut possimus implere, atque adeò diligere. Et in de correptione & gratia. cap. 20. supra citatum est. Sine gratia, inquit, nullum profus bonum homines faciunt. Non solum vt monstrat ut ipsa quid faciendum sit sciant, verum etiam vt præstante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt. Et in Concilio Mileuitano can. 4. anathemate percellitur, qui negauerit per gratiam CHRISTI non solum intelligentia in nobis mandatorum aperiri, verum præstari etiam, ut quod faciendum cognouerimus, facere diligamus atque valeamus. Et in Concilio Arausico canon. 25. Profus donum Dei est diligere Deum. In summa, ubique dilectio & fides pari ratione asseruntur Dei dona: quia sicut non omnia supernaturalia certo ac firmiter credere

abique numine possumus, ita neque omnia facere: vnde ratio constat dilectionis. Cōcinit scriptura sacra. Nam sicut Paul. ubique repetit fidem non ex nobis, sed donum Dei esse, ita charitas Dei, inquit, diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et ad du

Ephe. 2.
Rom. 8.Præceptum
dilectionis.

bium est hic præceptum. Sit ne particulare præceptum dilectionis Dei. Et deinde quidam est, quod illo præcipimur. Ad hæc, quando necessitas eius contingit. Cogitabit enim quis forte, non esse singulare præceptum, sed genus quoddam omnibus præceptionibus decalogi virtute cōtentum & particulatim explicatum. Ita vt Deum diligere super omnia, nihil aliud sit, quàm præcepta sua seruare, vt visum habemus dicere: iuxta verba euangelica. Si quis diligit me sermonem meum seruat. Et Paulus postquam singulatim denarravit catalogum, infert, Plenitudo ergo legis est dilectio. Præsertim quod aliud subiunctum mandatum diligere proximum, non videtur singulare habere materiam, præterquam illam, quæ per præcepta secundæ tabulæ distribuitur. Atque ideo neque apparet, quid sit diligere Deum, quam ipsum colere, non iurare vana per eum, sabbata eius sanctificare: quæ scripta sunt in prima tabula. His veruntamen nihil obstantibus, nemini ambigendum est, quòd minus sit peculiare præceptum dilectionis Dei. Quippe cum sub legis forma, & tenore edictum sit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute. Vbi non solum dilectio imperatur, sed

Rom. 13.

Peculiare
est præceptum
dilectionis
Dei.
Marci. 12.

modus etiam dilectionis. Atque ratio & causa cur debuit propria statui præceptio dilectionis, est, quòd, vt ait Paul. finis præcepti est charitas. Et CHRISTVS. In his duobus mandatis tota lex pendet, & Prophetæ. Nempe quia tota lex in hoc posita est, vt charitas inter nos & Deum, ideoque inter nos inuicem constet. Non autem satis est præcepta fieri de medijs, quibus venit ad finem, nisi & præceptum prius statuatur ipsius finis, tanquam scopus, quo in tendenda reliqua sunt & referenda. Et de hoc nulla est theologorum dissensio, sed de materia eius, & tempore. Sunt enim qui hoc præcepto solum internum actum dilectionis arbitrantur iuberi, quo nos nostrasque actiones referamus in Deum. Et ideo cum sit affirmatiuum, non obligans pro vniuerso tempore, statuit Scot. lib. 3. d. 27. tempora implendi hoc præceptum, esse dies festos: illis enim, inquit, tenemur recolligere nos, ascendendo mente in Deum. Non est tamen, inquit, simile de præcepto diligendi

Ratio præcepti.
1. Tim. 1.
Matth. 22.Materia
præcepti
eiusdem.

Scotus.

Præcepti dilectionis Dei impletio à Deo auxilio prouenit. Conclusio. 3.

1. Iom. 4.

C. Scil. Mile.
C. Araus.Fides &
charitas do
na Dei.

ligendi proximum. Hic verutamen non est locus disputandi, an mandato illo tertio primæ tabulæ, Sabbata sanctifices, astringamur habere huiusmodi affectus amoris: at plurimi sunt, quibus hoc non potest persuasum esse, quoniam præcepto illo solum indicitur in sensu literali requies ab omni opere seruilis. Et quæ uis finis Ecclesiæ obligantis nos interesse sacris, fuerit, ut superna animo meditantes, immortalis Deo, tum ob infinitam suam diuinitatem, laudes dicamus, tum de sua in nos beneficentia habeamus gratias, tamen finis præcepti, ut paulo ante dicebamus, non cadit sub præcepto. Quenadmodum licet Ecclesia nos quadragesimali obseruationi extenuare in carne intendat, ut liberior mens spiritualibus accommodetur, tamen finis ille non est in præcepto, sed tantum ciborum abstinentia. **Marsilius.** vir profectò inter theologos egregie doctus lib. 2. q. 18. tenet lege hac dilectionis obligari homines, seruare gratiam & amicitiam Dei, & perditam recuperare. Tum quia hæc ipsa videtur esse notio huius nominis, dilectio, tum maximè, quoniam aliàs qui esset in peccato mortali, seruando omnia præcepta diuina maneret semper in peccato: contra dictum Euangelij, Si uis ad vitam ingredi serua mandata. Illationem autem inde sibi persuadet, quòd ut ipse credit, potest qui uis in peccato seruare omnia præcepta decalogi quoad substantiam operum, uitando noua peccata. Si ergo non restat illi singulare præceptum recuperandæ gratiæ, sit, ut seruando omnia præcepta exulet perpetuo à regno cælesti. Hæc tamen opinio nõ est tantæ probabilitatis, quàm fortè appareat vulgo: quoniam præceptiones legis non sunt de habitibus, & minus de his quæ à Deo nobis donantur, atque multò minimè de gratia. Nõ enim iubemur persoluere debita ex habitu iustitiæ, aut liberalitatis, sed tantum persoluere ad iustum, licet habitus consuetudine ingeneretur. Multò minus præceptum nobis est proprium acquirendæ aut retinendæ gratiæ, quæ donum Dei est, sed ea duntaxat faciendi, quæ præcepta ipsa explicant. Quam tamen obedientiam subsequitur augmentum gratiæ, per quæ acceptamur ad gloriam: iuxta illud: Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Et pariter censendum est de præcepto dilectionis, nempe quod aliqua nobis illic mandetur actio. Haud equidem inficiamus, teneri nos uiuere in gratia Dei: id uero non proprio præcepto, sed per consequentem. Tenemur: quam, asserere nos in amicitia diuina, non furando, non incedendo, nullum itaque prætereundo aliorum

Vinc præcepti nõ clauditor præcepto.

Marsilius.

Matth. 19.

Reprobatio Marsil.

Præcepta non sunt de habitibus, donis, uel gratia.

Ioan. 13.

Quò tenemur esse in gratia.

præceptum. Nanque si peculiaris posita esset lex perseverandi in gratia, rediret argumentum, quod paulò ante iaciebamus: utpote quod quoties quis contra quolibet aliorum mandatorum delinquendo à gratia excideret, non vnum committeret, sed duo delicta. Et (quod maiorem præ se fert incredulitatem) quando quis perflisteret in vno peccato, noua iugiter accumulareret, ex eo quod non resipisceret. ¶ Dicamus ergo obseruantiam huius præcepti dilectionis positam esse, non in actione tantum voluntatis intima, verum in officijs etiam alijs nonnunquam debitis. Neque uero semel in vita, quod quidam satis esse arbitratur, quin pluries obtingere & potest & solet, ubi sit debita. Esset nanque penè superuacanea lex, & maximè dilectionis Dei, quæ per totam vitam vnum tantum legitimum haberet articulum temporis: neque illum certum. Quòd si roges, quænam sint contingentia ista tempora huius præcepti? Primum nihil profectò ambigo, quin aliquando homo obligatioe in huius legis teneatur se Deo mente dicere, suaq; ipsi referre instituta viuendi, saltem in genere, proponendo bene agere. Non est quod pertinacius contendam hoc necessarium esse, quàm primum quis uenit ad usum rationis, utpote quædo iam cognitionem habet Dei, discretionemq; boni & mali: ut auctor est sanctus Thomas. Tametsi hoc (nisi quod tempus non suppet illius explicandi) non careat probabilitate: sed id tantum affirmo, quod saltem aliquando circa initium uitæ ex præcepto dilectionis à iure naturæ deriuato, tenetur id homo facere. Etenim quod plerique aiunt, tempus huius præcepti illud maximè esse, quod est articulus mortis, improbable mihi prorsus est, ex eo, quòd cum præceptum dilectionis sit præceptum amicitie conciliandæ, conseruandæq; per totam vitam cù Deo, ridiculum sanè videtur, quòd nõ obliget vsq; ad exitum: quando iam nullum superest tempus bene merendi de Deo. Igitur ut princeps à milite sacramentum exigit, & fidem amicitie: etiam, si opus fuerit, oppetendæ mortis: & quicunq; in suam familiam quempiam recipit, id primum requirit, ut suam sibi polliceatur fidem, amorem, & diligentiam: ita nos prorsus Deus obstrinxit hoc præcepto dilectionis. Atque hæc est effermonia baptismi: ubi datus nomina in militiam CHRISTI. Sed ais, iam hoc ergo præceptum ibidem cõpletur. Haud equidem nego, sed primum dico, hoc fuisse etiam præceptum legis naturalis ante baptismum: & modò conjicio, quod postquam Christianus

Sententia au thork. Quid iubeat præceptum diligendū Deum.

Quibus temporibus occurrat præcept. dilect.

Tẽps præcepti dilectionis non est articulus mortis.

nus adoleuerit vsque ad vsum rationis,debeat aliquando hūc actum dilectionis habere: quā virtute professus est in baptismo. Neque argumentum,quod huic assertioni obicitur,ita multum habet roboris:puta quod rari sint qui ita faciant:rarisissimi autem, qui huius negligētiæ & omissionis poenitentiam egerint. Enim uerò contra ego dico,in more Christianis esse,continenter se Deo suaq; obsequia referre, & huiusmodi præternulla religionis culpam confiteri. Præter huic casum occurrit etiā tempora huius præcepti,quando offerunt necessitas martyrii,vel inter infideles,vel contra hæreticos:ubi fides & religio periclitatur. Neque tunc tantum, sed quoties quis audit blasphemum hominem de deo obloquentem, tenetur non solum præcepto correptionis proximi, sed certe dilectionis dei, respondere pro deo, proq; eius honore, & nomine glorioso.

Secūda ca
sus dilectio
nis dei sup
onma.
Tertius.

Dilectio p
ximū, qñ ha
bet peculiā
tatem.

Hæc enim vera est lex amicitie. Quinimo & præceptum dilectionis proximi, cuius supra meminimus, præter ea quæ cauentur in decalogo, adfert secum alias necessitudines. Etenim quādo videmus vitam, honorem, aut substantiam proximi magno subesse periculo, vnde nos ipsum citra magnam iacturam nostrā possemus eripere, id profecto tenemus virtute huius præcepti. Quinimo & vitam ipsam, saltem pro republica, perstringimur nonnunquam exponere:quod philosophos ipsos natura perdocuit. ¶igitur ad propositam quaestionem descendamus enodādam de dilectione dei. Videlicet an possit etiam præceptum hoc impleri sicut cætera, quantum ad substantiam actus extra gratiā dei. Ad quam nō sumplex, sed triplex responsio est. Prima. Potest nonnunquam ex parte adimpleri præceptū dilectionis quātum ad substantiam. Puta, quādo occurrit necessitas faciendū peculiare aliquod externum opus: vt respondere pro deo, tueriq; eius honorem, quod propriè pertinet ad præceptum dilectionis: & si quid aliud est simile. Tūc enim nihil aliud cadit sub tali præcepto. Secundum mēbrum responsionis est, quod actum illum singularem quo obiectiue (vt lingua scholastica loqui liceat) Deus diligitur, habere quis potest extra gratiam: imò extra fidem: vt supra satis demonstratum est. Potest enim quis naturaliter illam habere animi affectionem, quæ est, Volo deo in omnib; & per omnia placere: etiam dum non faciat totum quod debet, ne obicem opponat diuinæ gratiæ & auxilio: vt pote qui aliquo errore culpa sua laborat. Potest enim infidelis, hæreticus, vel vsurarius sic affectus erga deum, ni

hilofecius existimare suam legem aut sectam veram esse, vitæq; institutum, licitum. Atque hæc censeret, dicereq; potest dilectionis impletio, quoad substantiam. Quod de causa ait S. Tho. Nulla vera virtus sine gratia: neque ipsa charitas. Vbi significat, actū esse posse charitatis quoad substantiam absque gratia, & idcirco absq; modo charitatis. Tertia itaq; propositio est. Vbi occurrit tempus præcepti charitatis, id est, actus internæ dilectionis, non satis est ad euitandū peccatum, impleri hoc modo quò ad substantiam, sicuti in reliquis omnibus præceptis, sed necesse est impleri etiam quò ad modum. In hoc enim præceptum hoc differat ab reliquis, quòd modus ipse charitatis cadit sub præcepto: scilicet, diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tota mēte: quod est, ita referre se & sua in deum, vt nullum in corde habeat contrariū obicem, quo minus assentiat & cooperetur auxilio dei. Haud tamen intelligas præceptum dilectionis, idem esse, quod præceptum imple dū totam legem: illud enim non est vnum, sed plurimum: Vnum cole Deum, Non occides, &c. sed est præceptum illius actus, qui non se cum admittit peccatum: & ideo habet, tanquā circumstantiam, obseruationem aliorum mandatorum. Quocirca sicut mandata omnia, natura lapsa, non possumus sine auxilio speciali seruare, ita neque eiusmodi actum habere referendi legitime omnia in Deum: quod tamen poterat Adam. Quare cū duplicè ipse potuisset habere dilectionem Dei super omnia: scilicet naturalem, qua euitasset omnia peccata, & supernaturalem, qua mereretur æternam gloriam nos non possumus habere nisi vnam supernaturalem. Et hic est intellectus S. Thomæ. 1. 2. qua st. 100. ar. 10. Vbi ait, hoc præceptum nō posse impleri, nisi per actum, quo homo auxilio speciali disponat se ad gratiam. Nec inde fit consequens, vt Deus præcipiat nobis impossibile, cum promptissimum nobis offerat auxilium. Neq; rursus idem sequitur, præceptum esse de habenda gratia, quod supra reprobauius, sed est præceptum de officio nostro: quod diuinitus adiutū subsequatur grā.

¶ Ex his tria eliciuntur minimè silēda. Primum quod cæterorum singula præcepta impleri semper possunt extra gratiam: etiam vbi nulla subsequatur gratia: non quoniam vt obsequium sit Deo acceptum, sed vt se homo à noua culpa eripiat: quoniam modus, scilicet ex toto corde, non est de essentia aliorum præceptorum. Et quidem de præceptis secundæ tabulæ, iam explicatum est. Sed id etiam asse-

Quādo præceptū hoc ad legendū deū oportet adimpleri secundū modū & finem.

Rūdetur ad
quæstionē
de dilectō
ne dei.

Quādo præceptū diligēdi deum adimpleatur quantum ad substantiam operis.

Actus diligēdi deum habetur ex tria, qñ et fidem.

Ad dupliciter potuit diligere deū modo. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10.

Ad dupliciter potuit diligere deū modo. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10.

Ad dupliciter potuit diligere deū modo. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10.

¶ Ex his tria eliciuntur minimè silēda. Primum quod cæterorum singula præcepta impleri semper possunt extra gratiam: etiam vbi nulla subsequatur gratia: non quoniam vt obsequium sit Deo acceptum, sed vt se homo à noua culpa eripiat: quoniam modus, scilicet ex toto corde, non est de essentia aliorum præceptorum. Et quidem de præceptis secundæ tabulæ, iam explicatum est. Sed id etiam asse-

Primum corollarium.

Contra Durandum. ritur contra Durandum de præceptis fidei, & sacramentorum. Potest enim quis hoc imperfecto modo, implere præceptum baptismi extra gratiam, ut si baptizetur, putās se nullum ponere obicem, cum tamen sua culpa laboret aliqui ignorantia alicuius peccati, in quo est: non adhibens diligentiam quam debebat vestigandæ veritatis. Et si ita dispositus accedat ad confessionem, credo immunis erit pariter à noua culpa omissionis illius præcepti: licet propter occultum obicem, non sit suscipiendæ gratiæ idoneus. Non nego quin fuerit necessaria reuelatio fidei, vel in suscipiente, vel in alio quæ cepit prædicare: sed dico, quod poterit quis sacramentum recipere sine gratia: dum cū tali obice baptizatur, aut cõfiteatur. ¶ Secundum

Secundum corollariū. quod ex supradictis elicitur, est, quod nullus profusus est actus vnus singularis in viro iusto, cuius similis quantum ad substantiam esse nõ possit in eo qui est extra gratiam dei. Imò verò cum per se notum sit celebratissimum illud axioma, quod bonũ est ex integra causa, malum autem ex defectu cuiuscunq; necessariæ circumstantiæ, nullus est actus adeo heroicus, quin mutata circumstantia, fiat malus. Actus inquam ipse dilectionis Dei, vt ex supremo iudicio capiamus inferiorum, si fiat quãdo nõ oportet, erit peccatum. Vt pote si quando quis tenetur vacare aliq; necessario officio: vt succurrere misero extrema patienti, prædicare, seu administrare quocunq; aliud munus publicum, tum maule quietus manere in contemplatione dei, atq; ea de causa debitum officium deserit: certe actus ille dilectionis peccatũ est, quia causa peccati. Quocirca nullus esse potest actus dilectionis adeo perfectus, qui sit in indiuiduo essentialiter bonus, sed omnis carere potest comitatu gratiæ dei. Atqui tunc sortitur simpliciter nomẽ dilectionis, cū nihil adest operis, quod amicitia diuinæ aduersatur.

Alus quilibet etiam hereticus potest inquinari moraliter circa stantia.

Proprie diligere deũ.

3. Corollariũ de certitudine. ¶ Postremo deniq; ex istis colligimus, neminem, citra privilegium speciale reuelationis, certum esse posse sui status: puta an sit in gratia, nec ne. Cum enim misericordia dei nostra exigat opera: quæ, vt modò dicebamus, similia esse possunt in iustificato, & in eo qui ob infirmitiam aliquã extra gratiã dei est, non restat vnde talẽ certitudinem habeat: qualis est scientiæ aut catholicæ fidei. Talem enim omnino amorem Dei in se experitur infidelis & hæreticus, quantum ad substantiam, qualem catholicus, eodẽq; seruuere & conatu mortem oppeteret pro sua fide. Sed de hoc iustum tractatũ fecimus lib. 3. ¶ His de impletione præceptorum & dilectione dei expeditis, citra negotiũ pate-

scit de euitando omni peccato: quæ sit huius capitis conclusio quarta, Nemo in statu naturæ lapsæ valet absq; auxilio speciali gratiæ vitare omne peccatum. Patet ex secũda ante asserpta propositione, quia si non potest propter infirmitatem naturæ implere omnia præcepta, sit, vt nec possit vitare omnia peccata, nõ solum venialia, sed neq; mortalia. Quoniã venialia, neq; in gratia possunt vitari omnia: vt lib. 3. dicturi sumus. Superflua est hic distinctio quorundam inter præteritum & futurũ peccatum: videlicet, quod præteritum nõ potest vitare sine gratia, bene tamen futurum. Nam reatum præteriti peccati non dicimus vitare, sed ab illo liberari: quod constitutissimum est, fieri non posse, nisi per gratiã CHR IST I: vitari autẽ & caueri dicitur respectu futuri.

Et de illo statuitur hic hæc quarta conclusio: quæ est S. Th. eadem quest. 109. 1. 2. art. 8. Potest enim, inquit, homo ante gratiã singula mortalia vitare, non tamen diu manere absq; mortali. Et est profectò pulchra analogia, quã supponit huic conclusioni. Nempè quod quẽ admodum ex eo quod appetitus sensualis nõ est plenè rationi subditus, non potest homo, etiam in gratia per quam subditus est deo, omnia vitare venialia: ita ex eo, quod extra gratiam ratio nõ est omnino subiecta deo, qui est finis nostrarum actionum, non potest homo nõ aliquando offendere circa media contra eundem finem: quod est mortale. Vnde super Ezechielem Grego. Peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo potest ad aliud trahit. Et Chrysof. super illud Matth. 2. 1. Soluite & adducite milia. Sicut, nauis, inquit, fracto gubernaculo, non quo vult vadit, sed quod tẽpestas impellit, ita homo, diuinæ gratiæ auxilio perdit, nõ agit quod vult, sed quod diabolus ei intendit. Et hanc pariter sententiam pronuntiauit ecclesia contra Pelagium in concilio Mile. & in Carthagi, vt refert August. ad Paulinũ. f. quod liberum arbitriũ non est firmum & validũ ad non peccandũ sine auxilio dei: vt supra ca. 2. dicebamus. ¶ Postrema deniq; cõclusio huius capitis, ex superiorib; appendix est, quod absq; auxilio speciali nõ potest homo perseuerare in gra, sed hæc, quæ de homine iustificato enũciatũ est, ad tertiũ lib. pertinet.

Quo aduersarijs respondetur.

CAPIT. XXXIII.

SUPEREST in hoc postremo capite nonnullis ex theologis cõtra sententiam respondere, ac demũ Lutheranis satisfacere. Scot. fuit, & quædam

4. Conclusio

S. Th. om.

Grego.

Chryso.

Cõ i. M. h. & Carth.

Postrema cõclusio.

eius auctoritatem sequuntur, vnde Lutherani scandalum accepserunt, vt vniuersitatē theologorum Pelagianæ hæresis infundarent. Hic enim lib. 2. dist. 3. inter loquendum de præcepto, quod est, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, dicit: quod quidocumque; voluntas exequitur actum huius præcepti, licet in formis, disponit se de cõgruo ad gratiã gratificantem, cui oblat, vel resistit, & peccat: vt consentit, & iustificatur. Tria ergo vel quatuor videtur asserere. Primum, quod possit homo habere dilectionem dei, etiam executiuam illius præcepti (vt verbo eius vtamur) ex puris naturalibus: quoniã quæstio est illic, vtrũ naturalifacultate liberi arbitrii possit homo vitare omne peccatum. Secundò quòd talis dilectio est dispositio sufficiens ad gratiã, quippe quã consequitur gratia, nisi homo resistat. Atq; adeo meritum eius de cõgruo. Et ita ppter eius auctoritatem fermè tenet schola nominalium. Et Adrianus quolibeto. 7. quæst. 4. Et tandem videtur respondere affirmatiuè ad quæstionẽ, quòd potest homo naturaliter omne peccatum vitare. Et ita tenet Durand. eadem dist. saltẽ de peccatis, quæ sunt contra de calogum, & contra totum ius naturæ: nam de præceptis sacramentorũ secus censet. Sed primum omnium, vt hoc cũ Lutheranis exposuimus, esto pars aliqua scholasticorũ, in suspicionem illis veniret de crimine Pelagiano, cur in vniuersum Reipublice catholicorũ illud impingunt? Habebãt S. Thomã. & complures alios, qui secus censent: vt monstratum est.

Quæ præter Scoti non asseruit, dilectionem dei super omnia esse naturalem homini lapsò, nisi loquendo de illo simplici actũ, quẽ supra diximus, nõ esse simpliciter dilectionem. Nam tertio, dist. 27. vbi i disputacionẽ mittit, an necessaria sit infusa charitas ad diligendũ Deũ super omnia, respondet cum temperamento, profectò vt S. Thom. scilicet quod homo in statu naturæ institutæ potuit ex puris naturalibus diligere Deum super omnia. Et quanuis in hoc non omnibus sit probata sententiã Scoti, quòd ille actus dilectionis ex facultate naturæ, sit dispositio & meritum de cõgruo ad gratiam, non tamẽ exinde in Pelagianos incurrit, vt sui interpretantur. Quoniam in merito de cõgruo nihil agnoscent debiti vel iustitię vt dicebat Pelagius. Tametsi de hoc verborũ tinnitu, paulò post lib. 2. prescius acturi sumus.

Meritũ de cõgruo non habet rõnẽ debitũ.

1. Argumẽtum. Interim ad duo argumenta quæ contra nos proprie extare videntur, respondendum restat. Primum est. Si mandata implere possimus, quantũ ad substantiam actus, per natura

lem virtutẽ liberi arbitrii, neq; modus ille charitatis supernaturalis est in omnibus necessarius, sit, vt per eandem naturã virtutem possimus amicitiam Dei & æternã hereditatem promereri: quod est Pelagianum. Nãq; vt huiusmodi præmia mereamur, fatis est implere mandata iuxta illud, Vos amici mei eritis, si feceritis quæ præcepta sunt vobis. Et iuxta illud, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Quod si quis responderet, quòd CHRISTVS redemptor noster intelligebat de obedientia mandatorũ, quæ sit ex gratia & charitate, profectò talis responsio principiu petere videretur: nõ idem esset tunc dicere, vos chari mei eritis & amici, si in charitate & amicitia mea manseritis. Adde, quòd cum gratia dei sit acceptio ad gloriam, perinde esset dicere, si vis ad vitam ingredi serua mandata, ac si dictum esset, si vis ad vitam ingredi, esto per gratiam acceptus ad vitam. Et tamen CHRISTVS inten debat consequentiam facere ab obseruantia mädatorum ad gratiam & gloriam. Quasi obseruantia esset medium seruandę gratiæ, & via veniendi ad gloriam. Atq; adeò qui concedit, mandata seruari posse ex viribus naturalibus, in scopulum Pelagianorum videtur impingere.

Ad hoc respondetur, quòd qui concederet, omnia prorsus præcepta impleri posse quantum ad substantiam actus, per naturalem facultatem, extricare se agrẽ possent ex hoc loco, nisi aliqua effigie petitionis principii. Tãtẽsi non esset omnino petitiõ principii sensus ille, si feceritis amore mei præcepta mea, eritis amici mei, & habebitis vitam æternam.

Attamen nos facilius respondemus, quòd neq; quantum ad substantiam actus possumus naturaliter implere omnia absq; auxilio speciali, neq; præceptum dilectionis, quantum ad modum, qui necessarius est. Quocirca verum est, vt qui cunque præcepta seruauerit, iam innitatur opere & gratia diuina. Et idcirco nullatenus sequitur posse quempiam ex naturalibus, vel gratiam assequi, vel gloriam. At restat adhuc argumentum supra factum ex Marfilio, nempe quod inter præcepta vnum debet esse, vt qui est in peccato, disponat se perfectè ad gratiã: aliàs complendo mädata, peregrinaretur semper extra gratiam dei. Hic primum in confesso est Christianis, quod sit necessarium agentis in peccato permittere se Deo, vt eius fauore disponatur ad gratiam, & recõcilietur: aliàs superuacaneum esset, reliqua seruare. Necessarium inquam necessitas finis, sine quo de præterita culpa damnabitur. An verò sit singulari præceptũ, vt noua sit culpa, nõ habere tãtã

Ioan. 15.

Math. 19

Rõsio ex sãtã Sati.

Non facile soluit hoc argumentum Scotus.

Rõsio iuxta placitũ D. Thom.

Replica.

Responsio.

dispositionem, quam sufficit ad gratiam, nihil hic disputamus: sed tamen neque conuincitur Si uis ad uim ingredi prae facto argumento. Nam sensus quidem geninus illius uerbi, Si uis ad uitam ingredi serua mandata, est, ut qui nunquam in uita uillu fregerit, intrabit ad uitam. Etenim quia in familia sua nihil mali fecit, ut iuuenis ille euan gelicus de se aiebat, eidem neque in lege natu rali Deus deesse, quo minus ad se traheret.

Qui tamen aliquod transgressus est, licet omnia alia seruauerit, propter illud praeteritum, multabitur uita aeterna: nisi mentem mutauerit. ¶ Eodem praetera assertioni, ut puta quod non sit necessarium omnia praeccepta implere ex charitate, saltem ad uitandum nouam cul pam, opponitur locus ille, Omnia in gloriam dei facite. Sermo hic tamen, uel praecceptum potest esse, uel consilium. Sed & fieri quidpiam in gloriam dei, non unum sed duos potest ha bere intellectus. Primus est, ut deo uere opus placeat, acceptum que sit ad uitam aeternam: alter ut illud opus genere suo sit bonum, & ho nestum, unde uidentes dent gloriam deo: iux ta illud, Sic luceat lux uestra coram homini bus, ut uideant opera uestra bona, & glorificet patrem uestrum qui in caelis est. Si accipiatur gloria primo modo in sensu, ut sit praecceptu, tunc dicendum est, quod cum sit affirmati uum non obligat (ut aiunt) pro semper: sed pro tem pore quo obligat praecceptum dilectionis. Et haec est expositio S. Tho. loco citato. 1. 2. q. 100. art. 10. Potest tamen accipi in sensu, ut sit consiliu: & hic uidetur propinquior literae: scilicet, siue comeditis, siue bibitis, &c. omnia actu referatis in deum. Potest tertio denique, quod forsan est uero propius, accipi gloria secundo modo, ut sit sensus, neque talia sint opera uestra quae non possint in Deum referri (qualia sunt peccata) & quae genere suo honesta feceritis, ne referatis in uestram gloriam uanam, sed qualia genere suo sunt, ita faciatis, ut in gloriam dei cedat.

2. Argum.
1. Cor. 10.
explicatur
ois in glo
ria dei faci
te.

Primus sen
sus.

Matth. 5.

Secundus

Tertius.

Cui est soli honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Finis libri primi.

Soto Segouienfis, ordinis Praedicatorum,

De natura & gratia, Liber secundus.

De dispositione ad gratiam.

CAP. I.

L

ibrum ergo primum, Deo perfectore, compleuimus: quo de triplici hominis habitu per angustia in genii nostri disputauimus. Nepe si in pura natura; natura fuisset conditus, quena libero arbitrio officia posset cum generali influenza dei, & uinum speciali egeret. Atque si in iustitia originali perstitisset, quid suaapte etiam natura ualeret, & ad quid indigeret gratia. Ac deum quousque hominis lapsi naturalis facultas sufficiat in bonis moribus, & in qua re deficiat. Subsequitur euestigio, ut de iustificatione eiusdem hominis per CHRISTVM seruatorem nostrum dicamus. Quatuor enim hos hominis status instituiuis praesenti opere efformare.

Epilogus.

vide p̄fata lib. 1.

At qui iustificatio una est, qua iniustus mutata mente in gratia dei recipitur: altera uero, qua iustus iustis operibus iustificatur adhuc, in hoc secundo libro de prima: in tertio demum, de altera erit sermo. Sanè ut in hoc causis, rationes modum, & ordinem dilucidemus, quibus lapsus homo iustificatur: atque in tertio potestate, facultateque iustificati expendamus. Quocirca in enarratione sermè ambo & apologemate positi sunt sextae sessionis. S. nostrae Trid. Synodi: quae est de iustificatione. At qui quantum in superiori non defuerit nobis Lutheranorum incursum, quibus cum idcirco fuit crebro consiliendum, hi tamen libri sunt, in quibus maiora subeunda nobis sunt cum illis certamina. Hi quippe in illa inextricabili & molestissima questione totus uersatur, an sola fide iustificemur: ac sermè tertius in illa, an sola fides sit, qua legem implemus. Illa enim uocula, sola fides, eo est usque penitus nescio à quo irato deo obruta istorum mentibus, ut non iam intra uerba, sed toto concusso orbe armis de illa depugnent. Quia obrem, ut in operis vestibulo praefati sumus, hoc potissimum loco deinceps uersabimur, ut enarremus modum, quo FIDES PER CHARITATEM OPERATUR. Est itaque in tria membra dissecta meditatio haec iustificationis. Quonia consideranda sunt opera: primum, quae anteceditia sunt iustificanti gratia: mox, quae in ipso coeunt iustificationis momento: ac demum,

Iustificatio duplex. c. 6 huius libri.

Propositum libri.

Trid. Syno.

Argumentum. Sola fides.

Opera triplex in dispositione de iustificatione.

quae

quæ in hoie iam iustificata subsequuntur. A iust
enim Lutherani præcedentia, omnia esse mala: cõ
currentia, nullius esse efficientiæ ad recuperã
dam grã: atq; subsequentiã, nullius esse meriti
ad vitã æternã. De primo gñe diximus lib.

1. de tertio, dicturi sumus in postremo: ac de se
cundo, in hoc medio. At opera præcedentia,
alia sunt merè naturalia, q̄ non sunt tanquã
propriæ dispositiones ad gratiã: de quibus mō
stratum est, nõ esse cuncta, peccata, sed nõ nul
la moraliter bona: alia verò sunt, quibus gratiã
incedunt adparatur. Atq; ab his profici
scatur oportet dispartur. Præcibus. De quibus

Lutherano
rum sista de
eiusdē operi
bus.

e. 19. et 29

Triplex
questio de
preparatio
ne ad grã

Luthe. ne
gatoem præ
parationem

triplex est q̄ exanimanda. Videlicet, an valeat
se hõ præparare ad gratiã: an id quidē absque
speciali auxilio deian deniq; hmõi operã: quæ
anteueniunt gratiã, sint meriti aliq̄uod eiusdē
gratiæ: saltē de cõgruo. Prima questio inter ca
tholicos citra controuersã diffinita est ad par
tē affirmatiuã, licet utrũ id possit naturaliter,
nõ inter oēs cõueniat. Sed Luthe. fuit, vt. c. 19.

referre cõpimus, qui nescio quo prætextu ex
tollendæ gratiæ CHRISTI, dispositionē om
nẽ, & præparationem respuit in nobis. Cuius
verba iam ca. 15. ex arti. 36. à nobis allata
sunt. Vbi ait, Liberum arbitriũ post peccatũ
res est d̄ solo titulo, & dũ facit qd̄ in se est, pec
cat mortaliter. Et art. 6. Cõtritiũ, inquit, q̄ para
tur per discursionẽ, collectionẽ, & detestatio
nem peccatorũ, q̄ a i. u. recogit. t annos suos

in amaritudine animæ suæ, ponderãdo pecca
torũ grauitatẽ, multitudinẽ, scõditatẽ, analisio
nerũ æternæ beatitudinis, & acquisitionem
æternæ dñationis: hæc cõtritiõ facit hypocri
tam, imò magis peccatorẽ. Hæc Luthe. Atqui
hoc loco nunquã hæc ueniens familia celsit,
quin verò abhorret audire dispositionis præ
parationis suæ nomẽ: Inclamãtes in suis oibus
colloquiis & apologiis, inde turpiter extenuã
ri grã CHRISTI. Hunc verũtamẽ nos locũ
bona iam ex parte cõstituiimus ca. 15. vbi de
mõstrauimus, liberẽ nos à deo moueri, dũ no
strã in nobis operatur salutẽ. Et deinde ca. 19.

vbi dilucidauimus, non oia opera extra gratiã
peccata esse, quinimò nõnulla fieri mō quodã
postea bona: quare breuior modõ faciliorq; erit
expeditio. Potissimũ, q̄ infra de dispositio
nibus in particulari, & indiuiduo redibit ser
mo. Est ergo cõclusio catholica Lutherã cõ
traria, neminẽ suæ volũtatis vtentẽ arbitriocũ
deo recõciliari, nisi motione liberi arbitrii di
tbo. 1. 2. q̄

Cõclus. Tri
dē. Syn. fef.
6. c. 6. et. 7.
Tho. 1. 2. q̄
113. art. 3
Prima rō.

positũ & præparatũ: vt S. modõ Synod⁹ defi
niuit. Huius mihi equidẽ prima rō ex rerũ na
tura refulget. Fides namq; (q̄d cõtra illos nun
quã nõ est inculcãdũ) virtutes quas natura do

cet, nõ reicit: sed q̄ per se nõ sufficiunt, perficit. Fides nam
Est aut mortali nisi nullũ aliud his peni
tius insitũ, q̄ in amicitis recõciliandis necessã
riã primũ esse iniuriã in eo qui intulit, pec
nitentiã: vt i eo q̄ acceptit, cõsequat̄ obliuio, qua
rõne odium radicibus cõuulsum, locũ faciat a
mori: ergo & deus naturæ perfectior eandẽ à
peccatoribus exposcit animi præparationẽ.
Nisi q̄ cordũ ipse in spector salinõ põt specie
vlla poenitentiæ foris recõciliã, nisi in aio sit int⁹
vera. Neq; verò p hoc quicquã detrahit grã,
& misericordiz dei, nõ solũ q̄ proxima dispo
sitiõ à præueniẽte deo in nobis fit, vt ca. sequẽ
tũ dicitur: sumus: uerò etiã q̄ non ita huiusmõ
di præparamenta cõstabilimus, vt inter nos dũ
inimici eius sumus, & deum, vlla sit vera ratio
iustitiæ, vsq; dũ p misericordiã suam accepta
sibi sint opera nostra. Quare absq; argẽto, ait
Propheta, redimemini. Et, Venite: emite absq;
argento, & absq; vlla cõmutatione vinũ & lac.
Sed ais, CHRISTVS iam pro nobis mortu⁹
est, pretiũ delictorũ totius mundi persoluens:
quid opus vlla est nostrã dispositione? Nimi
rum q̄ uti opera nostra nullius fuissent valo
ris, nisi pretium ipse persoluisset: ita neminem
pretiosius idem sanguis abluit, nisi assentientẽ
& cooperantẽ: præterquã paruulos, qui ab o
riginali culpa, quã aliena voluntate contraxe
rant, absq; propria voluntate sacramento la
uantur. Id qd̄ ca. citato libri superioris. 15. cõ
pluribus testimoniis, & rõnibus suffulsumus:
Sanẽ, quòd cũ homines simus, atq; adeo liberi
iuxta nostrã naturã à deo mouemur. Hac em̄
de causa, nulla irrationaliũ creaturarũ capax
est gratiæ dei: qd̄ neq; idẽ nea est, vt rõne du
catur. Ob idq; vt illas in suos ipsarum fines, iux
ta naturã suã naturaliter mouet (quare nec
laudi illis est moueri, nec vituperio, si nõ mo
ueant): ita nos ad se, qui finis noster est, iuxta
ingeniũ nostrũ liberẽ trahit: vt assensus noster,
& obsequentiũ cooperatio laudi nobis detur:
refutatio verò, crimini, & pbro. Quas, aliasq;
id genus causas diffusissimẽ ibidẽ suis nume
ris locupletauimus. Atqui nisi assensum co
operationẽq; liberi nostri arbitrii operiretur
deus, quid ad ostiũ cordis nostri, pullare perse
uerat? Nũ effringere nõ possit ferreos obices
peccatoris nostri: Nonne q̄ solẽ de nihilo fecit
ea potestate, vt aerem absq; eius assensu ac nu
tu illuminaret, dũ venit ipse lux vera, nisi spõ
tanẽã cooperatricẽ voluntatẽ nostrã præstola
retur, vniuersum genus humanũ grã sua subi
tõ perfunderet? Profectõ nihil opus esset vo
care nos ad poenitentiã, allicere vt veniremus,
& vt cõuertemur ad ipm, atq; adeo eos ter

Explicatio
cõclusionis.

Est. 52. et
55.

Risio Lu
theranorũ.
Solutio.

nem nẽ ebrĩ
fuis redimẽ
nisi assentiẽ
tem.

Vide. 1. 2.
9. 1. 3. arti
cu. 3.

Paruulorũ
emidatcab
originali
cur absq; p
pria uolun
tate.

Rõnes alia
cõclusionis.

Apo. 3.

roribus pcellere, qui sunt rebelles. Neq; vñ, il
 lud Hierosolymis dixisset, q̄ toties volētī eos
 congregare, vt gallina pullos, restitissent: nisi
 hanc præparationē nostrā animi necessariam
 (vt in iure erat naturalī) suscepisset. Neq; obsti-
 natio aliis cordis nostri, culpa esset nra, nisi no-
 stra esset dispositio necessaria. At quia patien-
 tia, & expectatio Dei, vt auctor est Paulus, ad-
 pñiat nos non cogit, sed adducit: ideo qui nō
 cōuertunt, furorē & iram thesaurizant in die
 iræ. Vñ Chrysof. homil. 9. super Ioannē, deus
 inquit, neminē cogit, sed suadet vt rectē facia-
 mus: & quicūq; ipsi assentiunt, & alieit, & tra-
 hit. Propterea cū veniret in mundū, alii cū re-
 ceperunt, alii cū neglexerunt. Nullū seruorū
 deus vult inuitū, nullū coactū: sed eos tantū, q̄
 sponte sua ipsū optant, ipsū amplectunt,
 & grām se dei & virtutis habere intelligūt. Ho-
 mines erūt (vt pote quibus necessario seruorū
 opera & seruitio opus est) improbos & dicto
 nō audientes seruos, possessionis iure coercēt:
 Deus autē, cū sibi ipsi sufficiat, & nullū idigeat,
 nostræ dūtaxat salutis gratia, oia operat, nos-
 que ipsos nostri arbitrii, & iuris esse liberē per-
 mittit. Quod si nolentes ad seruiendū traheret
 nō secus eis deberet, ac si nullū prestissent ser-
 uitium. Hæc Chryso. Vnde illud cōcilij Arau-
 sicani cano. 4. q̄ deus vt ad peccato purgemur,
 voluntatē nrām non expectat, nō ita audiendū
 est, q̄ non operiat assensum nostrū, sed
 q̄ nō ipsum nos, sed ipse nos præuenit. Et eodē
 modo rñdet Augu. lib. 1. cōtra duas epif.
 Pelag. ca. 19. ad argum. qd fieri potest ex ver-
 bo euangelij, Nemo pōt venire, nisi pater tra-
 xerit: vbi cū non ait, duxerit, vñ CHR I S T V S
 infinuare, hoies nolentes, atq; adeo nō assen-
 tientes trahi. Nā trahit quis nolens, ducit autē
 volens. Rñdet inquam, dictū esse, traxerit, non
 qa aliquē deus trahat vim: nemo, inquit, ve-
 nit nisi volens: sed ne ex verbo, duxerit, occa-
 sio daretur suspicandi, q̄ nos prius volumus,
 dictū est traxerit. Non q̄ nolentē cogat, qa im-
 possibile est, inquit, vt quis nolens credat: sed
 quia ex nolente facit volentē. Vnde. vt lib. 1.
 cap. 15. adnotauimus, falsissimē & turpissimē
 Luthe. art. 36. citat Augu. in eodē lib. q̄ nolē-
 tes deus, & reluctantes cōuertat. Est ergo ne-
 cessaria assensio, cooperatio, atq; adeo disposi-
 tio nostra ad nrām iustificatiōē. Quā ob cau-
 sam Apost. ad Philip. Cū metu, inquit, & tre-
 more vestrā salutē operamini. Deus est enim,
 qui operatur in vobis, velle, & perficere p̄ bo-
 na volūtate. Quasi dixisset, Quāuis deus sit q̄
 voluntatē vestram mouet, vos autē nihil omi-
 nus debetis cū tremore per liberum arbitrium

cooperari. Id quod sapienter Augu. c. 9. adno-
 tauit in de gra. & libe. arbi. Quod si mot⁹ vo-
 luntatis nostræ ad pœnitentiā, vt in primo ar-
 gumētō mostrabamus, necessaria est præpara-
 tio gratiæ: inde sit consequens, vt q̄ nos cuncta
 in hunc saluberrimū affectū cōmouent, præ-
 paratio etiā sint nōnulla, licet nō ita proxima
 & necessaria. Vti terrores inferni & iudicij dei:
 22. c. nos cuncta metus ignominie apud hoies, & alia
 puni pœnarum, q̄ lege decretæ sunt delictori-
 bus & criminosis. Huius testimonia vulgatio-
 ra sunt in vtroq; pagina sacra, q̄ vt sit opus tā-
 ta hinc nos prolixitate molesto esse. Est em̄ ve-
 teris testamenti historijs q̄ plurimis memorię
 proditū, vt deus hostiū pauoribus, cōminati-
 onibus, alijsq; flagellis durum illum & volubilē
 populū saepe cohibuisset, & in viā reuocasset.
 Vnde Dauid, Cū occideret, inquit, eos, tunc
 quærebāt eum, & reuertebant: seu vt alia ha-
 bet lectio, reuerabant. Et iterum. Clamauerūt
 ad dñm cum tribularentur. Atqui ipse idem
 artifex conficiendæ medicinalis pœnitentiæ,
 Circudederunt me, inquit, dolores mortis, et
 torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Do-
 lores inferni circudederūt me: præoccupau-
 erunt me laquei mortis in tribulatione mea in-
 uocauī dñm Sed superuacaneū est ista mendi-
 care, cū euangelij sit apertū. Sanē cuius præ-
 dicatio ad pœnitentiā, atq; ab incursione me-
 gehēnz coepit. Ita enim Ioan. Genimina vipe-
 rarum quæ demonstrabit vobis fugere ad ven-
 tura irā: Et CHR I S T V S ipse redemptor nos-
 ter timere nos cum iubet, q̄ pōt corpus & ani-
 mam mittere in gehennā, atq; adeo perhorre-
 da signa extremi illius diei. Vulgaria sunt hæc.
 At expendamus quomō nostri Protestantés
 deludere hæc vniuersa molunt. Fatentur qui-
 dem in cōfessione Augustana, & vbiq; prædi-
 cationē euangelicā redarguere peccata, vt per
 terrefacta corda ad fidē cōfugiant. Sed addit
 Melācthō in sua apologia, q̄ anteq̄ vincam⁹
 terrores illos p̄ fidem, peccata, ipsi etiam sunt.
 Et Buce. in eo libro, quo cōpositor prodit cō-
 trouersiarum, ait, q̄ quæcūq; opera præpara-
 tionis, etiam contritio ipsa, antequam adsit fi-
 des (et intelligit, antequam adsit gratia) pec-
 cata sunt. In eadem semper salebra cum suis
 cōplicibus hærens, quod qui in peccato est, at
 que adeo filius iræ dei, nihil efficere potest, ni-
 si quod ira etiam dignum sit dei. Sed huc illos
 conuenire cupio. Si terrores illi inferni, quos
 nobis peccata nostra minantur, in hoc CHR I
 S T V S nobis intulit, vt per illos reuocemur
 in fidem suam & gratiam, quo modo peccata
 sunt, etiā antequam perueniatur ad gratiam?

Nun-

Nunquid deus nesciuit nos ab iniquitatibus nostris alio cōpōdendo dimouere q̄ i noua nos cōiiciendo crimina? Esto nō statim cōsequantē effectū suum, ideo nō peccata censenda? Si homo crudi pectoris verba dei audiēs in cōiōie nondū molliri satis pōt, idcirco verbū dei au disse peccatū est illi? Nunq̄ ne cōsiderastis, q̄ si terrores illi peccata sunt, peccatū etiā erit illos hominib⁹ incutere? Atq; adeo (ne in CHRISTVM illos etiā incutentē tantā proferamus blasphemiam) saltē Ioan. dū progeniem viperarum à vëtura ira pterrefacit: & Petrus & Paul⁹ & apostoli reliqui dū peccatorib⁹ p̄niam prae dicabant, culpa se ipsi & crimine implicabant, plebem cōmouentes ad malū? Meritō sanē cē sēnda noua est theologia hęc, quæ vos hęc cō mēta docuit. Qm̄ nulla, si dialecticā nostis, collectio est, vt si homo sit filius iræ, quæcūq; opera faciat, digna sint iræ. Hoc enim loco satis vos, credo, depulimus ca. 19. prioris libri: & iterato de eadem re vobis rēdebimus lib. 3. ca. pi. 4. Incallum profecto positæ essent pœnæ, siue æternæ à deo, siue ab hominibus tēporariæ: iuuenum admonitiones & consilia, ac deniq; remedia oia ad cohibendū iniquos: quin imō perniciofa essent talia instituta, si metus eorū peccata essent anteq̄ homines perueniret ad gratiā. Reuera clemētissimus atq; i nos benignissimus deus, vt crebrō est apud Chrysost. & ceteros Patres, nō in id potissimū sup plicia inferni esse voluit, vt perditos homines cruciaret (tæcti & hęc iustitia sua est) sed certē vt inferni pauore à delictis arceret, quos misericorditer p̄mariet. Quinimō & ciuiles pœnæ simili intētionē decretæ sunt. At ex illo filio prodigo euāgelij, manifestum sumit aduersus istos argumentū, sanē qui postq̄ dilapidauerat paterna bona, egestate cōpulsus: & pedore, & pudore, q̄ porcos pasceret, de reditu cogitauit. Nisi forte defendere velint, quòd cōfili o illa & horror, quē concepit, & mendicitatis afflictio, anteq̄ cum pater in gratiā reciperet, peccata essent omnia. Igitur licet metus gehēnæ, & alij id genus, in quos delicta nostra nos mittunt, nō sint, absente gratia, absolutæ virtutes: non tñ protinus fit, vt sint peccata, sed sunt vtilia bona. Id quod in exēplo Aug. tracta. 9. super epistolā Ioan. de seta introducē te linum, cōspicuum est. Seta enim fragilior est ac debilior, q̄ vt possit coriū confuere, non tñ confequit, vt si non habeat robur & firmamē tum lini, p̄pterea sit mala: nō vtilis est inducē do lino, q̄d illa exclusa coriū cōtinet. Ita omnino quāuis timor qui præt charitatē, nō satis nos deo cōglutinet & cōpaginet: vtilis tñ

est illi inducēde, quæ foras misso timore, id p̄stat. Quāobrem tanquā initiū sapientia, bon⁹ est timor dñi. Præterea mirabile est, q̄ lugere charorum mortes & alias calamitates, illis etiā qui sunt in peccato, nō sit peccatū: & tamē deplorare miseria, in quas nostra nos flagitia in tulerunt, peccato nobis & hypocrisi imputet. Porrò dolores parturientis vt cunq; ipsam disferucient, nō æstimatur mali, qm̄ viam edendo foetus aperunt. Vnde Esa. scdm̄ Hebraicā veritatem, Sicut quæ cōcepit, cū appropinquaret ad partū, dolēs clamauit in doloribus suis: sic facti fumus à facie tua dñe. Cōcepimus, & quæ si parturiimus: & peperimus spiritū. Vbi Hieron. Sicut ad partū, inquit, mulier appropinquans, dolore cogitur exclamare: sic nos angustia requirimus te, & à facie fortitudinis tuæ cōcepimus, & parturiimus & peperimus, nō carnis liberos, sed spiritus. Neq; alio olim dē nutu Niniuitis terribile illud iudiciū per prophetam denūciauit, nisi vt terrore illius dissoneret ad gratiā. Quare blasphemia esset dicere terrore illis fuisse peccatū. Quin vt ca. 18. lib. 1. dicebamus, vt Nabuchodonosor, ita & Pharaonē eisdem plagis mollire curabat, nisi q̄ alter audiuit, & didicit, alter verò vidit, & renuit. Plena sunt oia huiusmodi vulgatissimis testimoniis p̄parationis nræ. Et quæ proxime superioribus octo capitulis latissime ex cogitauimus, cuncta in hūc locū cōferri possūt. De quo proinde satis. Inferius nanq; tractandum nobis restat, qualis sit hęc p̄paratio, quotq; sint actūs ex quibus constat.

Quo obiectiones aduersariorum repelluntur. CAP. II.

Ausæ quibus concitant isti, vt aduersus hanc nostrā animi dispositionē, & p̄parationē tanta acerbitate pronuncient, hęc ferme sunt. Primā cōficiunt ex illo loco Pauli, Si linguis hominū loquar & angelorū, charitatē autē nō habēā, factus sum velut æs sonans, aut cimbālū tinniens. Si habuero p̄phetiam, & cetera q̄ sequunt, citra charitatē, nihil sum. Ecce inquit Luth. art. 6. Quicquid fit extra charitatē, nō fit ex toto corde, & ideo hypocrisis est: iuxta illud, Populus iste labiis me honorat, cor autē eorū longe est à me. Hac enim, inquit, de causa appellat eos CHRISTVS hypocritas: hypocrisis autē peccatū est: ergo quicquid operis fit extra charitatē, est peccatū: adeoq; nulla esse pōt dispositio ad grām. At nulla est cōsequentiæ probabilitas, si qd̄ fit extra charitatem, nihil est in cōspectu Dei, qd̄ fit protinus

Esa. 26.

Hieron.

Iona. 3.

Lutherano
rū primum
argum.
1. Cor.
13.Matth. 5.
Quid sit
hypocrisis Lu
thero.Nulla est il
latio Luthe
ri.

f 4 pecca-

Dissoluitur
argum. Lu
theranus.Mia dei in
constitutio
ne inferni.Exemplum
de filio pro
digo.
Luc. 15.

August.

peccatum. Quicquid enim officii à gradu illo diuina gratia deficit, nullius æstimat vel pòderis vel pretii apud deum: nõ tam cõtinuò sequitur, vt sit peccatũ. Quinimò longe diuersa est illic insinatio Pauli. Propterea enim constituit exemplũ in rebus q̄ genere suo sunt bonæ: vt doceat, quod quãuis prophetia extra charitatem vere sit, prophetia, licuti fuit in Caipha illo nequã Pontifice, & fides etiã mortua rõnem suam habeat & substantiã fidei: nihil tñ sunt in iudicio & æstimatione dei ad vitã æternã.

1021. 11.

Lutheran negauit opem moraliter bonam. Vide cap. 13. huius libri. Lutheran negauit fidem extra charitatem. Vide c. 5. huius li. Impugnatio Lutherana.

At nihilominus suo esse possunt gñe, id est, moraliter bona. Schola autẽ Lutherana, vt eodem loco docet magister suus, impietate reputat, opus esse vllum naturale moraliter bonũ, ita mediũ inter amorẽ & odium dei, vt à neutro procedat. Atq; adeo negat fidẽ extra charitatem, fidẽ esse. Id qd vsquequaq; pertendunt defendere. Vnde vtq; colligunt, quodcunq; peccatoris opus, quoniã ex amore non fit, ex odio procedere: idẽq; peccatũ esse. Sed quomodo huius possint hoibus sanæ mentis fidẽ facere, nõ video. Quibus in quã persuadẽt, vt qui alicuius flagitii reus est: verbi grã, q̄ amorẽ turpẽ ex animo languenti, vel odium inimici eximere non pòt, quicquid is faciat gñe suo bonũ: id est, si hospitalis literga pauperes, si beneuolus in ciues, si oret, si fidei corde & ore cõfiteatur, si deniq; mãducat, aut bibat: hæc oia in odium dei faciat. Quid si perterritus iudicio diuino, cupiens pus illud euomere, & ad deum toto peccore reuertì, eleemosynas distribuit i pauperes, inedia macerat carnẽ, alsiduis precationibus insinuat apud deũ: vt virulenta illa animi ægritudine liberetur? Nunquid hæc etiã oia, quia ex vero amore dei nõ fiunt, consequitur, vt ex odio procedant? Profecto non est adeo diffidendũ nobis de natura humana, vt quẽpiam liberũ animũ talis subeat cogitatio. Neq; illud Luthere, quod arbitraris, hypocrisis est: si diffinitionẽ CHRISTI magistri nostri meditatius perpendas. Hypocritas enim eos appellat redẽptor noster, qui aliud exhibent foris in effectũ, quàm in affectu gerant.

Hypocritis lib. 3. ca. 2. fo. 196. 4

Qui autẽ officia hæc, quãuis propter admixtã culpam non faciat ex toto corde: facit tamen propter honestũ, vel fortẽ, vt addecimus, intentione inclinandi ad se deum, cuius ope sanet: inquam non aliud exhibet foris, quàm gestat in corde: quocirca neq; est hypocrita. Quod nisi omnis rationalis ac naturalis philosophia explosa vobis esset, cerneretis, nõ omnia quæ fiunt ab homine prauo, proficisci à prauitate. Habet enim homo, quẽ modo depingimus affectum amicæ, à quo fordidus, & im-

puticus, vel odium inimici, à quo iniquus est: sed habet simul & distinctã aliam voluntatẽ faciendi quod honestũ est, vel desiderium etiã respiciendi, pugnant cũ priori affectu, vnde opera illa, vt cunq; bona, dimanant. Atq; hoc interpretamento elucescit sensus Augustini. 2. epistola ad Sixtum: cuius inde verba nobis opponunt, nihil tamẽ nobis obstantia. Ait enim percipiendã primã gratiã nulla in impio pcedere merita. Quoniam meritis, inquit, impii non gratia, sed pena debetur. Quibus profecto verbis nullatenus cõdemnãtur singula opera impii: sed hoc tantũ decernitur, quòd nulla sunt in illo merita nisi supplicii. Etenim opera moraliter bona, neq; vitæ æternæ, neq; supplicii merita sunt. Quare sensus Augustini is prorsus est, quòd nulla habeat merita gratiæ: sed propter vnum quod habeat peccatum mortale, dignus sit æterno supplicio. ¶ Mox adserunt pro se isti illud Pauli, Lex subintravit, vt abundaret delictũ. Vnde necesse cuius arte dialecticæ, fingit Luther. oẽ opus antecedens grã, & quãcunq; detestatio peccatorũ, facere magis peccatõrẽ. Ait enim, quod quẽcũq; recogitatio peccatorũ ante grã necessario i generat odiũ legis, ppter cuius prohibitionẽ illa sunt peccata. Atq; ideo peccator maiori odio habet legẽ, q̄ peccatũ: cũ ergo odiũ legis peccatũ sit, cõsequitur, vt talis memoria peccatorũ magis faciat peccatõrẽ. Quocirca, nisi fides (videlicet formata, q̄ solã admittit esse fidẽ) pcedat, puicio est peccatorũ cogitatio. Vide q̄ sit indignũ argũ, cui vltã reddatur respõsio.

August.

2. Argum. Lutheran. Rom. 5.

Imprimis lex nõ fuit in hoc positã: hoc est, in rã, vt hoies ad peccatũ induceret, aliã nõ esset lex sancta & mandatũ sanctũ, vt ait Paul: sed certẽ quãtũ ad moralia pcepta, vt hoies bonos faceret (qd est munus ppiũ legis) & quãtũ ad cæremonialia, vt vëturũ pñunciaret CHRISTVM. At (vt vulgarisimã habet glossã) ex eo qd pphibebat, nõ tñ extinguebat concupiscẽtiã, occasio erat, nõ vnueris, sed sensuali bus hoibus peccãdi, tũ multiplicãdo mãdata, tũ q̄ appetit hois vehemẽtĩ nitiĩ i vetita. Vñ id solũ elicit, q̄ quẽcunq; opa sũt cõtra legẽ, peccata sũt. Et pterea, q̄ odiũ ipm legis causat: q̄ siue scriptæ, siue naturalis, ppter ea q̄ cupiditates nras cõpescat, impietas quoq; sit. At verò nõ quẽq; execrat peccata, q̄ admisit ppter dispẽdiũ, & dãna q̄ inde passus est, odio habet legẽ. Quãobrẽ nõ solũ vbi nõ pcedit fides viuã, pcedit aut mortua, verũ vbi nulla pcedit insana fides, sed sola naturalis notitia q̄ deus est, & remunerator est, metũ supplicii, odiũq; subinde ac detestatio peccatorũ, adeo nihil adserũt ma-

Responso.

Rom. 9.

Lex quomodo fuit occasio peccãdi.

li, vt

h, vt plurimū etiā vtilitatis cōferat ad salutē.
 ¶ Tertiu tñ locū nemo fit qui nō miretur, quo
 usq; violenter distorquet, vt in suā sententiā
 ptrahāt. Locus autē ille est de exciso palmitē:
 qua pulcherrima similitudine vsus est seruator
 noster, Si quis in me nō māserit mittetur foras
 sicut palmes, & arefcet: & colligent eum, & in
 ignē mittent, & ardebit. Cōmentat eū Luthē
 ar. 36. duo priora ptinere ad libe. arti. in hac vi
 ta: scilicet mitti foras, & arefcere: reliqua verō
 tria, nēpe colligi, mitti in ignē, & ardere, ad fu
 turū seculū. Vñ quicunq; inq; ad grā hic Dei p
 peccatū decidit, traditur iathanaz: qui nō pmit
 tat eū conari ad bonum: sed cogat arefcere, &
 semp peiore fieri. Attamē locus hic primū to
 tus attinet ad extremū iudiciū. Ibi em̄ vt ex
 p̄fuit CHR ISTVS exēplo saganaz missē in
 mare, excitant angeli, & separabunt malos de
 medio iustorū (quod est foras mitti) arefcen
 tes praz timore & expectatiōe horrēdi iudicij,
 quod illos manet: atq; adeo quasi in fasciculos
 incendio aptos colligent, mittentq; in ignem
 æternū. Sed vt gratis largiamur, duo illa priora
 mēbra ad vitā spectare prafentē: ablit vt qui
 cunq; grā Dei excidit, eousq; mittat foras in
 potestate sathanaz, vt nulla fiat sibi reliqua li
 bertas redeundi in gratiā CHR ISTI, qui pa
 ratissimus est manū cuiusq; porrigere. Nam
 tunc nunquā peccatores, vt ad se reuertant vo
 caret: qd tñ afsiduē & instātissimē p totū Euā
 geliū p̄seuerat facere. Illos verō qui nunquā de
 reditu cogitat, sed ostiū cordis misericoēdiē di
 uinæ veltibus suarū cupiditatū obferant, pla
 nē cōcedimus, vt quos fons ille aquæ viuæ fa
 lientis in vitā æternā nō alluit, in dies magis ac
 magis arefcere. Reliqua Lutheranorū argumē
 ta huius farinae sunt. Haud tñ me praterit, me
 liusculē iā loqui Lutheranos de dispositiōe ad
 gratiā in libello imperatorio Ratisponēsi: licet
 nō prorsus rē planē cōsistēteantur: de quorū sen
 tentia explicatio sermo eap. 12. futurus est.

De auxilio speciali Dei. Cap. 3.

Ac cū Lutheranis prahabita di
 sputatione, discutendū secun
 do loco sequi, vturū dispositiō
 hæc humanis viribus fieri pos
 sit, an necessariū sit speciale au
 xiliū gratiæ. Vbi operæpretiū
 est de gratia, quot sint huius nominis significa
 tus p̄notare. Gratia in vniuersam (quod vox
 per se ipsa apertē sonat) à sua causa nomē hoc
 mutuatur, vt initio superioris hbridicebamus.
 Est em̄ donū, qd nō debet suscipi, sed gra
 tuita voluntate donat. Aliās, vt ait Apost. si ex
 operibus, iā nō est grā. Attamē dū sub aliquo

generali noie species quæpiā aut suppositū ali
 quam praz alijs habet peculiarē qualitātē, vnde
 possit ppriā nomēclaturā sortiri, nomē ipm
 generale fit aliorū quasi speciale. Vnaquælibet
 diuinarū psonarū est spiritus sanctus: vt
 quia pater & filius notiones habent proprias,
 quibus nuucupant, nomē spiritus sanctus, tri
 buitur tertiæ psonæ. Pari modo, ois cuiusq; ge
 neris gratia sic appellat, qd gratia data: sed qd
 vna est specialis gratia, qua nos sibi Deus for
 maliter facit gratos: secundū illud, Iustificati
 grati per gratiā ipsius, hæc ab effectu ppriē
 denominat grā gratū faciens: & reliquis retinē
 tibus generiū nomē, vt dicant gratiæ gratis
 data. At verō gratiæ gratis data, quæ e regio
 ne disparantur à gratū faciente, sunt dona il
 la, quæ conferunt nō in bonū ipsius suscipien
 tis, sed in cōmunem vtilitātē: quas idcirco do
 nari nihil vetat prauis hominibus, vt dona p
 phetiz, linguarū, & sanitatum, & cætera quæ
 refert Paul. ad Corin. Cuius diuersa ratio est
 gratiæ gratum facientis: vt quæ in bonū pro
 priē ipsius possidentis tribuitur. Cōcurfus autē
 & subuentus Dei præuenientis cōuertentisq;
 ad se nos, est inter gratias gratis datas conu
 nueretur, habet tamē peculiare nomen auxilij
 specialis seu gratuitū: sanē quo nos super natū
 ram euehit. Vt discernatur à generali influxu,
 quo res mouet, fouetq; naturales. ¶ Mox con
 siderandū secundū est, quod dispositiō ad gra
 tiā duplex esse potest: alia, si lubet, impropria,
 & remotissima, neq; sufficiens, neq; omnino
 necessaria: vt pote, quodcunq; naturales. opus moraliter
 bonum, quod fit ex puris naturalibus cum au
 xilio generali Dei propter honestum aut pro
 pter rationes aliquas, & necessitudines huma
 nas, quæ bonæ sunt genere suo. Quæ tñ offi
 cia nō possunt, quaten⁹ opera sunt qualis qua
 lis virtutis, nō aliquo modo viā de se sternere
 ad charitatem. Et præsertim si in huiusmodi se
 operibus peccator exerceat intentione infle
 stendi Deū, qui durū sibi cor emollat ad poen
 nitentiā. Quem nimirum finē, sicuti & hone
 stos alios, potest sibi naturaliter præsistere.
 Hæc autem naturalia opera non sunt illa, quæ
 quasi propriam dispositiōē statuta lege sub
 sequatur iustificatiōe. Alia est dispositiō ppria,
 & ad iustificatiōem necessaria. Et de hac est
 quæstio, vtum taliter se homo possit dispo
 nere ad gratiam ex suis naturalibus, vt certo
 semper & infallibiliter subsequatur gratia.
 Et sunt ex theologis complures, qui id sibi
 habent persuasum. Scot. 2. sent. d. 28. (vt paulo
 antē dicebamus) dum loquitur de his, quæ
 homo potest naturaliter circa diuina præcepta

Tertium
argumentū.

Iaan. 13.

Matth. 13.

Rom. 3.

Gratia gra
tis data.Sicut de Cal
pha prophē
tante deChristi re
demptiōe et
morte legi
mus Io. 11.

1. Cor. 12.

Auxilium
speciale.Auxilium
generaleDuplex dis
positiō ad
gratiam.Quomōdo
moraliter

bona aliquo

modo perti

nere possint

ad gratiā

ad gratiā

sensu quæ
stionis.

Scot.

Gratiæ di
uisio.

Rom. 11. A

pta, hæc profert verba de præcepto dilectiōis Dei sup oia. Quādo cumq; voluntas actū huius præcepti exequitur, licet informis, disponit se de cōgruo ad gratiā gratificantē, cui oblatē vī resistet, & peccabit: vel cōsentiet et iustificabit. Vbi tria videt affirmare. Primū, quōd dispositio sufficiens ad gratiā potest esse dilectio Dei sup oia, quod inferius in litē repetendū nobis est: alterū quōd dispositio potest fieri ex puris naturalibus: cuius hic examē facturi sumus: & tertiu qd talis dispositio est meritoria de cōgruo: de quo capite sequēti differet. Et lib. 4. d. 14. q. 2. Potest, inq; homo ex naturalibus cū cōmuni influentia habere attritionē, quæ sit dispositio & meritū de cōgruo ad deletionē peccati mortalis. At qui de secundo saltē & tertio pūcto, videlicet, quod sit aliqua dispositio gratiæ ex naturalibus, & illa sit meritū de cōgruo, cōpures illi ad hæserunt. Nā ferme nominales præter Greg. Ariminensē. Sequitur præterea ipsum Adrianus quolibeto. 7. q. 4. & Duran. ea dē. d. q. 5. Nihilō secius respōsio hui⁹ quæstiōis est negatiua. Nempe quōd nemo facultate humana potest sufficiētē se ad gratiā disponere, nisi speciali auxilio subnixus ea dispositione, quam infallibiliter et certalege subsequat grā. Et ne, quæ diuersæ sunt quæstiones, in vnā cōglutinemus: nihil modō aio de merito cōgrui, sed id etiā affirmamus, quōd quāuis dispositio illa nō vocaretur meritū de cōgruo, non est tū admittendū, quōd se homo possit ad gratiā disponere tali dispositionē. Neq; pfectō negatio hæc (nisi meus me fallit scrupulus) centenda tātum est, vel S. Tho. vel theologorū cuiuspiā opinio: sed conclusio quæ ita colligit ex sacris locis, vt egrē possit à viro orthodoxo refutari. Neq; S. Tho. hæc tenet cōclusionē, solū tanq̄ opinionē, sed reuera tanq̄ fidem CHRISTI: vbi ait, Nemo potest venire ad me, nisi pater q̄ misit me, traxerit eū. Exordiamur ergo inde ex verbis eius. 1. 2. q. 109. arti. 6. Duplex, inq; est præparatio voluntatis ad bonū. Vna quæ ad bene operandū, & Deo fruendū. Quæ heri nequit sine habituali grā gratū faciente: quæ principiu est operis meritorij. Porro cōclusio hæc prima cōmunis est cōsensu theologorū aduersus Pelagiū. A talia est præparatio ad cōsequendā & suscipiendā gratiā ipsam habitua lem: quæ quidē præparatio nō fit per aliū præcedentē habitū. Nam aliās añ hunc secundū requiret alius prior: & sic esset in infinitum abito. Et neq; de hac scōda villa est theologorum discordia. Sed oportet, inquit, præsupponi aliquod auxiliū gratuitū Dei, interius animam mouētis, siue inspirātis bonū propositū.

Et de hac tertia disidēt (vt distū est) doctores. Ratio quam addert S. Tho. est similitudo quæ dā naturalis. Cū enī, inquit, omne agēs agat ppter suū, p priū finē, qualis est ordo finiu, talis est & agentiu: quippe, vt quāto agēs superius est, tantō suas reiterat actiones in finē superiorem. Vt in exercitu primū agens est dux, seu princeps: cuius p̄inde finis p̄prius est ille, qui est supremus: scilicet, vincere tribunos aut qui agit sub duce, nō habet p proprio fine, & scopo, nisi peculiaritē legione gubernare ex imperio supremi ducis: & ideo ad primū ducem spe stat, oēs partes exercitus disponere, quatenus melius ad victoriā confert. Cū ergo Deus sit prima causa infundendæ gratiæ, p quā cōuertimur in vltimū finē, ad ipsū spectat disponere, & præparare nobis animos eidē ipsi dono suscipiendo. Duran. verō & reliqui dicūt hanc rationē nō concludere, adherētes contrā aliud exemplum naturale. Deus enī est, qui infundit animā in generatione hominis, & tū materia disponitur ab inferiore agente: puta p causas naturales. Et pari inquitū modo, licet solus Deus sit qui gratiā infundat, nihil obstat, quō minus se homo ipse naturalī virtute disponat & accōmodet ad eandē gratiā. At verō primū similitudo hæc nihil dedit, imō potius corroborat rationē S. Thom. Quoniā virtus seminis disponentis materiā ad infusionē animæ rationalis, virtus est quoq; animæ rationalis, puta hominis generātis: & ideo causa disponentis proportionē habet cū forma, ad quam sit dispositio. Sed præterea quicquid sit de ratione naturali: hoc est vñ isti fallunt, quōd putāt S. Tho. illa solā ratione naturali cōniti, cū tū res longē aliter sit: supponit enī veritatē illam tanquā euangeliā, quæ omni porrō naturali ratione firmior est. Adducit aut rationē duntaxat explicationis causa. Vnde cū. 2. sen. d. 27. & 28. S. Thom. re opinionē cōmunē insequutus, affirmasset, tum quōd homo ex naturalibus posset se disponere ad gratiā, tū quōd dispositio illa esset meritum de cōgruo: postmodū in summa, eloquia sacra & Patrū, cum primis August. sententias meditatius explorans, vtrunq; retractauit. ¶ Prima ergo ratio cōclusionis est: Disponente se hominē & parare ad gratiā, nihil aliud est, quā animū ab iniquitate dimouere, conuertereq; ad Deum, à quo gratiā recipiat: veluti si qui faciē à sole habebat auersam, ipsam respiciat, vt lumine perfundat: cōuersio autē Deo præuenienti tribuit in sacra scriptura: iuxta illud, Deus virtutū cōuerte nos. Et, Cōuerte me dñe, & cōuertar. Et, Conuerte nos dñe ad te, & conuertemur. Quōd si ordine conuerso legamus etiam

Nominales.

Adrianus.

Duran.

Conclusio.

Nemo pot.

se omnino

ad gratiam

disponere

naturalibus

virtutibus.

S. Tho.

10m. 6.

Et. q. 112.

art. 2.

Duran. impugnat Tho me rōnem.

Impugnatio opinionis Duran.

S. Thom. re tractat sententiā cōm.

Primerō cō clusionē.

Psal. 79. & contere. 31. Thren. 5. etiam

Iob. 2. etiã, Cõuertimini ad me in toto corde vestro.
Zach. 1. Et, Cõuertimini ad me & cõuertar ad vos: illic solum significat per nos stare, quò minus à Deo iugiter pulsante ad ostiũ, cõuertamur, vt
Tractio. lib. superiori cap. 16. & 18. sulsus patefecimus. Eadẽ præterea præparatio, quã fit spiritualiter, inlitar corporalib; motus, quã tractio, & tñ nemo (inqt CHR ISTVS) potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eũ. Neq; verò tuta respõsio est, quã securi quidã excogitant: vt pote qd hæc & similia testimonia referãtur ad infusione gratiæ. Quin imò hominẽ cõtrã potissimũ mouet, qd infusio gratiæ nõ est tractio nec conuersio, sed terminus ipsius motus. Quare si dispositio naturaliter à nobis fieret, Deo tm̃ infundẽte gratiã, nõ ppriẽ Deus esset q nos traheret aut cõueteret, sed nos ipsi virtute nostra reuenteremur ad ipsum, suscepiuntur gratiã. Sicuti dũ ego faciẽ versus sol uoluo, nõ me ipse vertit, sed illuminat. Deo autẽ nõ solũ attribuit illuminatio, quẽ est terminus, sed motus ipse, qui est tractio & cõuersio: iuxta illud Aug. de gra. & lib. arb. ca. 5. Nisi donũ Dei esset, etiã ipsa ad Deũ nostra cõuersio, nõ ei dice retur. Dñe Deus virtutũ cõuerte nos. ¶ Secundo. Dispositio sufficiens, quã certò, & in fallibili liter sequit gratia, est inchoatio quã edã iustificationis. Paulus autẽ etiã inchoationẽ ipsam de negat admittq; nobis: vbi ait, quòd nõ sumus sufficĩtes à nobis, vel quicquã cogitare, quasi ex nobis. Et noie cogitationis designat primã dispositionẽ & initiũ motus, qui sit rectã viã ad gratiã. Quasi exponẽs verbũ CHR ISTI, Sine me nihil potestis facere. Loquitur enim CHR ISTVS illic de fructu, quem ferimus in CHR ISTO, ceu palmites in vite: cuius prima etiã inchoatio est à vite. Et ideo aduersus Pelagianũ (vt patet in Cõcilio Mileuitano, & in Palestino, vt refert ad Paulinũ Aug.) nõ solũ definitũ est, gratiã nullis meritis nostris dari, verũ neq; vllũ esse in nobis initiũ, sed Deum esse inceptorẽ: de quo se ipse etiã Aug. lib. 1. re tract. ca. 23. correxit: qui aliquãdo fuerat in illo errore, qd saltẽ initiũ iustitiæ nostræ apud Deũ esset ex nobis. ¶ Tertiò id maximẽ conuenitur ex Paulo, vbi dũ iustificamur, vt lutũ Rom. 9. nos æstimat cõparatione ad Deũ. Lutũ autem nõ solũ efformatur à figulo, sed ab eodẽ mol
Cõfirmatio. le fit, apparatusq; & coaptat. Adde (vnde hoc maximẽ cõfirmatur) qd dispositio, de qua loquimur, effectus est prædestinationis: effectus autẽ prædestinationis, sane quæ nullã in nobis habuit causam, nõs pueniuntur à Deo, tanquã
Tbo. 1. p. 5. effectus supranaturales. Accedit hæc tandẽ ex
Aug. pressa sentẽtia Aug. vbi cunq; cũ Pelagianis

conflictatur. Potissimum lib. 3. Hypog. vbi de vulnere, & infirmitate lib. arbi. ita expressẽ de cernit, qd nec valet incipere, nec pficere sufficit, nisi præueniat medicina, id est, CHR ISTI gratia sanet: subiiciens testimoniũ illud, Dabo in vos cor nouũ & spiritũ nouum. Quod nihil (inquit) aliud significat, nisi voluntates hominum lapsas, per CHR ISTVM reparari & præparari. Et concludit, qd à Deo præparatur voluntas: secũdũ illud Psal. Cor mudũ crea in me Deus: & spiritũ rectũ innoua in viscerib; meis. Hactenus Aug. subiungens exẽplũ Petri, quẽ nisi dñs respexisset, nunquã pœnitẽtia motus fleuisset amarẽ. Quod & lib. 9. super Lucã ad notauit Ambros. Quamobrẽ vbi ait Sapiens, Hominis est animã præparare, cõtinenter subiungit, Et dñi gubernare linguã. Et vbi ait, Cor hominis disponit viã suã, primum subdit, Sed dñi est dirigere gressus eius. Nempẽ vt palã nos erudiat, quod præparatio ad gratiã opus Dei sit, vnã & nostrum: Dei scilicet speciali fauore præuenientis, nostrum autẽ cõsentientũ & cooperantiũ. Vnde ipse idẽ August. qui sapienter hæc oia prospexit lib. 2. cõtra duas epistolã Pelagij cap. 8. Quoniã dicebat nequam ille, saltẽ à nobis incipere cupiditatem boni, hoc ipsum verbum acerbissimẽ retundit. Nam tunc (inquit) sine Dei gratiã ceptum esset meritum, cui tanquam ex debito veniat gratiã adiutorio. Contra illud, Sine me nihil potestis facere. Et illud Pauli, Ipse qui incepit in vobis opus bonum, perficiet vsq; in diẽ CHR ISTI. Et, Non quod idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Quare ablit (inquit) vt legẽs in Prouerbij, Hominis est præparare cor, tallatur: vt existimet hoc posse sine adiutorio gratiæ Dei. Nã ideo subditur, quod dñi est gubernare linguã, quasi ipse incipiat. Et tandem colligit, Quis potest bona cogitãtioẽ ad bonũ cor præparare? Absit vt sic intelligãt, nisi superbi sui arbitrij defensores, & fidei catholicæ defensores. Hæc Aug. Quibus nescio qd potuit efficacius pnuinciari ad euincendã & refutandã dispositionẽ gratiæ sufficĩentẽ, absq; præueniente auxilio Dei. Est ergo cõclusio huius capituli, quòd præparatio & dispositio sufficĩens ad gratiã est opus & Dei, & nostrũ. Eius scilicet præuenientis, nostrum autem cõsentientium, & cooperantium. Nam ipse qui ait, Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum, pulsando nihilominus liberũ arbitriũ, ait, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Quod bene adnotauit August. in de gra. & lib. arb. cap. 14. Quo fit, vt ique sit prima causa nostrarum dispositionum, nos autem

Ezech. 36.

Psal. 50.

Luc. 22.

Ambros. Prouer. 16.

Præparatio ad gratiam opus Dei et nostrum.

Ioan. 15. Philip. 1.

Conclusio.

Ezech. 36.

Psal. 94. August.

autem tota nostræ indurationis iuxta illud,
Cf. ca. 13. Perditio, tua Auxilium tuum. Auxilium dixit, vt cooperatione designaret liberi arbitrij. Ipse em̄ tantū indurat p̄mittendo, vt lib. 1. ca. 18. dicebamus. Hęc est
Syno. Trid. cōfessio S. Syn. præsentis Trid. Quę statim ca. 5. declarat iustificacionis exordium in adultis à Deo p̄ CHRIS TUM IESVM p̄ueniēte gratia sumendū esse, p̄ quam excitantē & adiuvantem gratiā ad conuertendū se hoies, ad suāq; ipsorū iustificacionē eidē gratiē libere assentiēdo, & cooperando disponant. In qua cōfessio ne adnotandū est, quod nullæ proprię appellatur dispositiones, nisi quę à Deo p̄ueniēte & nobis assentiētib⁹ sunt. Ait em̄, quod sine gr̄a Dei mouere se homo ad iustitiā corā illo nō potest. Tametsi can. 7. censuerit, nō oia opera ante iustificacionē, quacunq; ratiōe facta sint, esse peccata: quia etiā si fiant naturaliter, sunt saltē moraliter bona: vt præcedenti libro dictū est. ¶ At verō dispositio hæc in nobis diuina nō vno certē modo fit, sed duobus. Est em̄ (vt. 1. 2. q. 1. 2. art. 2. author est S. Tho.) alia imperfecta, alia verō perfecta. Imperfecta quidem, nō quod omnis motū Dei nō sit perfecta, relata ad suū finē, sed quod Deus nos per ipsam nō proximē ad gratiā, sed ad alia præcedentia bona appellat, p̄ quę gradatim, paulatimq; in tēpore ad ipsam p̄ducit. Quę quidē dispositio nec gratiæ quidē est meritoria, nec gloriæ. Alia verō est, quę simul tēpore est cū gratia tantū natura præcedēs. Quę admodū in igne alix sunt dispositiones antecedētes generandā formā, alix verō simul tēpore cōiunctes natura tñ præuix. Atq; hæc nimirū secunda semp̄ est necessaria: vt ex repentina cōuersione Pauli cōpertū sit: illa verō prior, nō itē. Adde quod hæc necessaria præparatio licet nō sit meritoria gratiæ, est tñ meritoria glorię, quatenus gratia informatur. Sed de hoc paulō post explicati⁹. ¶ Duo hic demiq; supersunt nobis habenda verba: alterū ad Lutheranos, alterum cū catholicis. Aduersarij isti nostri, vt iā antea fari cœpim⁹, in suo libello imperatorio Ratisponēsi, p̄pius ad rē hanc vidētur accedere, quā si suo fuerant Patrono instituti. At iūt em̄ perspicuū esse, quod adulti nō cōsequantur beneficium rēcōciliationis, nisi p̄ueniente motu spiritus sancti, quo corū mens & voluntas moueatur ad detestationē peccati iuxta verbū illud Augullini, Impossibile est nouā vitā inchoare nisi prioris nos pœniteat. Et secundum institutū Ioan. Baptistæ & Petri Apost. q. a. verō CHRIS TI prædicantū pœnitentiā in remissionem peccatorū. Quę artic. Buc. in sua

concordātia iustificacionis eadē p̄fus rōne explicat, qua nos modō dicebamus: nimirum quod necesse sit, iustificacionem in nobis præire salutarē peccatorū pœnitentiā: licet nō tpe, saltem natura. Quę quidē, inquit, ex citari in nobis, nisi p̄ spiritū sanctū, nō potest. Sciscitatur ergo istos, si nullatenus gr̄a iustificacionis cōsequi nisi p̄ueniente affectu hoc nostri libere arbitrij, qd̄ amplius desiderant, vt plane cōfiteantur dispositionem requiri in nobis ad gratiā: Præsertim qđ in re (vt oibus locis, vbi nobis hæc sua cōfessio ne opus fuerit, liquēbit) idem esse quod admittant dispositionē, vel quod affirmet, necessariū esse illum motū in nobis Nā si necessarius est, negare nō possunt, quin aliquo modo inde pendeat nra iustificatio. De operibus autē tempore præcedētib⁹ persistunt vniuersa quali peccata dānare. Cōtra quę ex supra distictio ne facta p̄ magnū sumitur argumentū. Illa em̄ quę nutu Dei, auxiliōq; eius fiunt in p̄ctore, peccata nominare blasphemia est. ¶ Vt ergo ad eos catholicos reuertamur, q̄ authores sunt huius dispositionis naturalis: potissimū argumentū eorū est hoc, Possimus ex naturalibus cognoscere peccatū esse offensam Dei, eiusq; voluntati cōtrariū: ergo possimus sub hac ratione illius pœnitere, illudq; p̄pter ipsum sicuti, p̄pter aliam quāuis causam, detestari, ita vt pœnitentiā illa nostra, sit opus moraliter bonū. Opus autē tale, maxime huiusmodi detestatio, est dispositio ad gratiā: ergo possimus nos disponere ad gratiā (vt aiunt) de cōgruo. Argumentū tñ hoc in foribus statim defringit. Quoniam cū gratia iustificacionis nō cōprehendat̄ intra naturæ fines, sed donū sit supernaturale, neq; p̄sonæ debitū neq; naturæ, quāuis ratio naturalis aliquid appareat cōcludere, ad quod nos nesciam⁹ rēf̄rē: nihilominus fide, quę supra naturā est, docemur, quod illud donū ita solus Deus largiat̄ nobis, vt nihil à nobis nos præstare possim⁹, ex quo donū illud necessitate vlla, certitudine, aut infallibilitate cōsequat̄. Aliās necessario subsequeretur, vt nos essemus aliquo modo illius causā: vñ capite sequētē adhuc p̄ amplius patebit. Cum tñ Deus ita vbiq; sibi adscribat esse primā causam, vt nulla in nobis præcedat: iuxta illud, Nō vos me elegistis, sed ego elegi vos. Et, Quis prior dedit illi, & retribuet ei: Vnde Patres aduersus Pelagiū nullā vtebantur ratione naturali, sed solis scripturaris factis præliabant, vt cōstituerēt, nullā in nobis inchoationē esse ad gratiā. Vñ respondendū est, qd̄ quāuis cognoscere possim⁹, peccatū esse offensā Dei, atq; adeo ex naturalib⁹ habere detestationē, qđ sit remota p̄paratio, vt initio capitis

Responso
ad primum
argumentū
catholicorū

Ioan. 15.
Rom. 12.

dicebamus, tamen taliter nos sufficienter disponere, vt certò & infallibiliter consequatur gratia, profectò non possumus nisi auxilio diuino. Quoniam illa certitudo esse non posset, nisi propter legè Dei. Lex autem nulla est cõferendi gratiam, nisi ei quem Deus ad se traxerit. ¶ Eodè modo respondetur ad aliud argumentum de illo, qui veniens ad vsum rationis, anteq̃ admittit lethale aliquid peccatũ vel per se, vel aliorũ institutione, cognosceret vnũ esse Deum, cui seruendum est, quasi remuneratori bonorũ & malorũ: respondendũ inquam est, quòd licet eiusmodi forsã cognitio, naturalis esse posset, motus tamen voluntatis in Deum, qui vltima esset & propria dispositio ad gratiam, nisi auxilio speciali non posset illi cõtingere. Et idem prorsus sentiendum est de homine in quocunq; statu: porrò siue in puris naturalibus creator, siue in iustitia originali perdurante. ¶ Tertium idemq; vulgare argumentum est. Deus nihil nobis præcipit impossibile: præcipit autem vt in ipsum conuertamur. Conuertimini, inquit, ad me, & ego conuertar ad vos: ergo conuersio quæ idem est quod dispositio, est nobis possibilis à natura. Itẽ quartò dictum cõmune est, & vniuersi receptissimum, quòd facienti quod in se est, Deus non deest: iuxta illud, Deus dat spiritum bonũ penitentibus se. Et, Quicquid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Hominẽ autem facere quod est in se, est facere quod suæ est facultatis: ergo homo se sufficienter ad gratiã potest disponere. Argumenta sunt eodẽ loco S. Th. ad quorũ primum respondet, quòd quatenus cooperatio liberi nostri arbitrij necessaria est, præcipimur conuerti. Quod licet non possumus sine auxilio Dei, non tamen est nobis impossibile, quia promptissimus est, nisi nos resistamus, nobis opitulari. Ad secundũ verò respondet. Et est profectò meditanda respõsio, quia verissima, & quæ intelligatur necessaria. Nimirum quòd facere hominẽ quod in se est, non intelligitur ante auxilium Dei, sed potius præueniente Deo. Tunc enĩ homo facit quod in se est, quando Deo inspiranti respondet cooperans, & tunc certissima lege consequitur gratia. ¶ Postremum verò addiderim ego argumentum, forte maioris ponderis. Cum quis attritus accedit ad sacramentũ, puta sine obijce, sed tamen neque talem adferens dispositionem, quæ sufficeret ad gratiam sine sacramentò, tunc illa videtur dispositio possibilis ex naturalibus, siquidem non est sufficientis ad gratiam, sed quæ perpetuò computaretur secum culpam: tamen si talis attritus suscipiat sacra-

mentum sine alia prorsus mutatione voluntatis, recipiet gratiã: potest ergo dispositio fieri ad gratiam ex naturalibus. De hoc in subsequentibus redibit sermo. Interim tamen respõdebimus, quòd omnibus argumetis partibus concessis, nihil contra nos concluditur. Quoniam Deus operatur illic nõ per dispositionẽ, sed per sacramentũ, quo vitatur tãquam instrumento ad infundendũ gratiam homini, si non disposito, saltem neq; opposenti obicem.

De merito de congruo. Cap. 4.

HAtenus id tantum contendebamus, quòd ex viribus naturalibus nulla esse potest sufficientis dispositio ad gratiam, etiã si nullo censeretur nomine merito. Iam verò nunc & hoc pergitur pro ingenio nostro constituere, quòd ante iustificationem, quæ fit per gratiam gratum facientem, nihil humanis operibus inest meriti, siue condigni, siue congrui. Non modò inquam operibus moraliter bonis, quæ naturaliter sunt, verum neq; illis quæ diuina ope dispositio sunt, præparatioq; ad gratiam: saltem qua ratione gratiã antecedunt. Consultò duo hæc mēbra discreuerim. Nã postquã sub hoc ætatis tam malè audit hoc meritũ cõgrui ex puris naturalibus: sunt qui iam nõ asserant illud, nisi præueniente auxilio speciali. Quam opinionem volunt Scoto applicare. Cũ tamẽ expressè ipse loco supra citato in. 4. d. 4. q. 2. ait, quòd ex puris naturalibus cũ cõmuni influentia potest esse attritio, quæ fit meritũ de congruo ad deletionẽ peccati mortalis. Et ad maiorẽ explicationem subdit, quòd si est perfectè circũstantionata in genere moris, videt omnino dispositio sufficientis ad iustitiam in termino illius attritionis acquirendam, quẽ Deus præfixit esse terminum illius attritionis. Quibus verbis notat, quod de lege statuta est sufficientis. Et, vt nullã fiat reliqua hæsitatio subiungit, aliàs difficile esset saluare quod non sit acceptio personarum apud Deum. Ob idq; expressè cõcedit, quòd talis actus ex puris naturalibus est meritũ de congruo ad iustificationem. Addit deniq; quòd ipse idem actus immutatus per assensientiam postea gratiæ fit cõtritio. Et loquitur vbi nullum intercedit sacramentum. Nihil potest clatius dicere ad astruendum meritũ naturale de congruo sufficientis, cui lege diuina succedat infallibiliter gratia. Et lib. 2. d. 28. idem affirmat de dilectione Dei. Quinimò nusquam de auxilio speciali meminit, quo ad gratiam disponamur. Ad eò pro constanti vbiq; habet, quòd naturaliter possumus dis-

Quomodo attritio cõfector gratiã cum non sit dispositio.

Nallum est meritum de de cõgruo.

Scotus concedit aperte ex puris naturalibus meritum de congruo ad iustificationẽ

poni

poni de congruo ad iustificacionem: quam solam dispositionem ipse docet. Atqui Adria. Duran. & ferme Nominales, & ita illum sentire indubiè putat, & sentiunt ipsi. Quocirca hic prior sensus priori loco examinandus à nobis est dicitur mox de auxilio speciali. Et primùm omnium si ea, quæ superiori capite dicta sunt, veritatem habent, quibus rationibus monstratum est, nullam esse dispositionem gratiæ sufficientem ex natura nostra, vehementius eui-

Nullum est in nostris operibus naturalibus congrui meritum ad primam gratiæ iustificationem: ergo neque meritum de congruo.

Distinctio meriti congrui & cog-

dentiusq; deincitur, nullum esse à natura meritum congrui, quandoquidem meritum nescio quid energiæ præ se fert plus quam dispositio. Sed ut ex proprijs disputatio instruat, inter meritum condigni & congrui: ita auctores huius opinionis distinguunt. Nèpe quod meritum de condigno est illud, quod secum adfert rationem debiti & iustitiæ: sicuti opus mercenarij, quo sibi ius facit ad mercedem, quæ idcirco verè sibi debetur. Meritum autem congrui est opus cui de iustitia non debetur merces, sed tantum ex congruitate quadam. Atq; hac distinctione arbitrantur à Pelagiano contagio sibi satis cautum esse. Neque verò ego notam illam, veluti Lutherani, catholicis hominibus inuro: inò credo sanam orthodoxamq; illis inuisse mentem. Atque adeò calumniam ex istimo, dum à Lutheranis crimen hoc illis objicitur: quinimò propter illos, catholicis vniuersis. At verò, si meam mihi licet conscientiam ex erere, quo penitus meritum hoc congrui considero, eò minus videre ipsum videor congruere rationi gratiæ iustificanti. Neque solum de nomine, sed de re quoq; subesse quæstionem intelligo. Primùm ergo se mihi offert argumentum ex nomine ipso. Meritum enim latinè, nisi omnino à sua significatione præter omnem usum longissime abalienetur, relatiuum est præmij & mercedis.

Primum argumentum contra meritum congrui.

Nanque vbi nulla est ratio mercedis, nulla potest esse ratio meriti. Quinimò meritum à mercede deducitur: ergo nisi sit opus, cui aliqua ratione debeatur merces, nulla potest ratione censeri meritum. Quocirca quemadmodum vbiq; est propriè meritum, illic est propriè debitum, tanquam omnino correlatiua, vbiq; sit qualislibet ratio meriti, debet esse etiam tantula ratio debiti. Quòd si nulla sit ratio debiti, nec propriè neq; impropriè, profectò nec erit ratio meriti propriè vel impropriè. Statuere autem rationem aliquam debiti in operibus naturalibus, quantumcunq; dicatur impropriè, esse non potest, quin aliquid de trahatur de ratione gratiæ. Si em̄ (auctore Paulio) vbi debitum, iam non est gratia, qua ratio-

Rom. 11.

ne propriè debitum tollit totam rationem gratiæ, vtcunq; asseratur aliqua ratio debiti, imminuitur ratio gratiæ. Verba sunt Concilij Arausiacani secundi cap. 18. Debetur merces bonis operibus, si fiant (ecce rationem meriti, quod nullum intelligitur nisi respectu mercedis) sed gratia, inquit, quæ non debetur, præcedit vt fiant. Alterum, quo primum hoc confirmatur argumentum est, mihi profectò prægrandè. Sanè quòd quanto tempore perpessà Ecclesia est bellum Pelagianum, nemini vel illorum, vel catholicorum Patrum in mentem venit huius distinctionis, certè quæ si vera esset, maximè tunc fuisset necessaria. Haud equidè ambigerim, quin si excogitare potuissent aliquod nomè meriti, quod nihil officeret rationi gratiæ, vel illo se protexissent Pelagiani, vel illo catholici Patres adtemperassent rigore censendi contra illos. At vero simpliciter absq; vlla distinctione meriti in septima condensatione Concilij Palestini, vt refert ad Paulinū Aug.

Concil. Araus.

Secundū argumentum. Meritū de congruo recens verbū nō Patrū.

Aug.

Ep̄l. 2.

(quoniam in Mileitano non ita explicitum est) anathematizatur, qui dixerit gratiam Dei secundum merita nostra dari. Et idem Aug. Hypog. lib. 3. probat nullum esse meritum hominis ante gratiā, ex illo, Cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos CHRISTO. Insinuans quod in peccatore, velut in mortuo nihil meriti præcedit. Ac demum ait, Audi hæc retice stulte & inimice fidei veritatis. Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ peruentum, nullo liberi arbitrij merito non damnamus. Damnamus verò autoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponuntur, & ex his tanq; meritis in CHRISTO iustificari extollunt: quis enim prior dedit ei, & retribuetur illi? Hæc Aug. Qui non oia præcedentia gratiæ tanq; mala cōdēnat, Opera quæ sed tanq; vllam habentia, seu rationē, seu appellationem meriti. Et super epistolā ad Gal. ca. 4. cedunt non CHRISTVS, inquit, format in interiori homine miti & humili corde, non se iactante de operum meritis, quæ nulla sunt, sed ipsa gratia meritum aliquod inchoante. Reuera cū dicit, meritum ad gratiā iustificationem. mala: sed meritum ad gratiā iustificationem. de condigno, nec de congruo. Nam si meritum anteisset congrui, aliqua fuisset meriti inchoatio, vnde se homo posset aliquid gloriari. Et in epistola secunda ad Sixtum quæ est. 105. Percipiendæ (inquit) gratiæ huius qua iustus fit, qui prius erat iniustus, merita nulla præcedunt: quoniā meritis impij non gratia, sed poenā debetur. Clarissimè ait impio nulla inesse merita, nisi poenæ: quod nunquam dixisset si opera

Rom. 11.

Opera quæ cedunt non omnia sunt mala: sed meritum ad gratiā iustificationem.

opera moraliter bona quoquo essent pacto merita congrui. Et de gra. & lib. arbit. capit. 6. Cum quis ait, ex impio fit iustus, tunc redduntur ei bona pro malis. Quod non dixisset, si alia quo ratio meriti præcessisset. Et in hoc sensu exponit illic verbum Redemptoris, Sine me nihil potestis facere: id est, nihil quod ad gratiam iustificacionis quicquam conferat. Et in duobus sequentibus capitibus in hoc totis nervis incumbit, vt certissimum faciat, sine vllis profors meritis bonis, sed solis præcuntibus meritis malis hominem iustificari. Nescio quo colore possint coarctari verba Augustini, vt præcise loquatur de merito condigni. Siquidem meritum congrui apud istos, meritum bonum est: & tamen ipse dicit nullum præcedere bonum meritum, sed duntaxat malum. Neque quia licet iniquus aliquid faciat opus moraliter bonum, illud tamen nullam habet,

Tertium argumentum. Ratio vrgentius videtur expugnare meritum hoc congrui. Enimvero Pelagius (vt est apud Augustinum contra duas eius epistolas ca. 7.) hoc inter alia argumento vtebatur aduersus eatholicos, quod si in nobis nulla præiret inchoatio, vel opus aliquod, quo accommodare mur gratiæ, tunc gratia, fatum potius esset aut acceptio personarum, quam benevolentia. Quoniam si nihil amplius in vno esset q̄ in alio, reciperet tamen hunc Deus in gratiam suam præ illo: vel hoc, aiebat, esset à fortuna, vel ex acceptioe personarum. Si tamen vera esset hæc opinio meriti de congruo, exinde promptum esset responsum. Neque quod ille reciperetur qui se de congruo disponeret, altero reiecto, qui id negligeret. Quinimò ita ipse

Scot. Scot. respondet, quippe, quod nisi ponatur hæc dispositio de congruo ex naturalibus, difficile est saluare, quod apud Deum non sit acceptio personarum. Quod verbum, si mihi hæc venia detur, omnium meis auribus pessimè insonat ab ista opinione. Etenim Aug. illic & omnes vbiq; Patres non in dispositionem vllam nostram hanc causam referebant, sed solum in

Aug. meram voluntatem diuinam. Ait enim Aug. quod acceptio personarum nulla est, nisi vbi vlla est ratio debiti. Neq; em̄, inquit, acceptio personarum dicenda est, quando iniquitas nulla est. Quemadmodum dum dominus ille vineæ in parabola euangelica, Amice, inquit, nõ facio tibi iniuriam, si huic volo dare quod nõ debeo. Et ideo cum Deus nulli quicquam debeat, ex suo beneplacito hunc trahit, illum nõ trahit. Reuera si vlla fuisset nota dispositio eõ

Math. 20. *Griff.* griuilla ætate, neq; Pelagius haberet, quod ar

gueret, neq; Patres recurrerent ad beneplacitum Dei. Et ideo qui per hoc cauere Deo cogit, tant acceptioem personarum, quod diat gratiam propter meritum congrui, quod est pro prium opus hominis, manifestè in illo merito non nihil meditantur causæ respectu gratiæ. Quod credo neq; antiqui Patres, neq; Paulus ipse ferret. ¶ Postremo tandem loco arguitur ad examinandum interstitium hoc inter meritum congrui & condigni. Meritum nõ dicitur condignum, quia proprie Deus nobis aliquid debeat, vt suo exponetur loco: sed quia talem gratuito legem statuit certissimam, vt iussa sua facientibus præmia retribuere. Qui ergo dicit, posse nos ita præparare ex naturalibus, ea scilicet sufficienti dispositione, qua posita, Deo flatuerit conferre protinus gratiam, parum abest, vt dicere compellatur, meritum esse de condigno: quale Pelagius affirmabat ante primam gratiam. Nam respondere quod per vllam dispositionem non fit proprie debita gratia de iustitia, videtur petitio principij, quippe cum inter nos & Deum nulla sit alia iustitia vel debitum, quam lex ipsa Dei. Profecto si Pelagio largita hoc fuisset olim Ecclesia, credo fuisset contentus, quia ipse non contendebat deberi à Deo nobis gratiam propter opera, vt est inter homines æqualitatis debitum, sed iū aliud quod esset lex illa iusta Dei, vt bene agentem ex suis naturalibus, infallibiliter reciperet in gratiam suam. Igitur Patres, inter quos præcipue Augustinus, auscultemus in locis tam multis citatis, alijsq; impendio pluribus, vbi genus omne ac nomen meriti gratiæ præuium inauditum vult esse christianis. Gratia em̄ (inquit in exordio libri de prædest. sanct.) nulla est, si secundum merita nostra datur. Et paulò post cap. 1. Porro, si operatur Deus fidem nostram, vt credamus, nunquid metuendum est, ne totum facere nõ possit, & ideo homo sibi primas eius vendicat partes, vt nouissimas ab illo accipere mercatur? Videte si aliud agitur isto modo, nisi vt gratia Dei secundum merita nostra datur quolibet modo: ac sic gratia, non sit gratia. Redditur nanque hoc pacto debita: non donatur gratis. Nota, quolibet modo, perinde enim est, ac si dixisset: vt gratia sit gratia perfecto modo, merito nullo debet præcedere modo. Atqui talis esse videtur Ecclesiæ determinatio. Primum in concilio Mileuitano, quanuis non ita expresse, tamen can. 5. vbi determinatur, quod gratia iustificacionis nõ datur, vt quod facere per liberum arbitriũ, facilius possimus implere per gratiã: sed simpliciter vt possimus: simul

Postremum argumentum.

Lex sola est que con-
stituit debi-
tum inter nos et
Deum.

Aug.

Concil. Mileni.

determi-

determinatur, quod simpliciter initiū est à gratia, atq; adeo nullo præcedente merito. Attamen in concilio Arausico expresse est determinatio can. 2 §. sub his verbis. Hoc etiam salubriter profiteamur & credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidē & amorē sui inspirat, &c. Eisdemq; omnino verbis S. nunc Synodus Trident. in certissimo vtorum, sess. 6. cap. confessionis. §. vbi ait, quod exordium iustificationis sit à Deo nullis præcedentibus hominis meritis. Cause ergo merita, & testes protulerim: aliorū esto iudicium, an meritum sit congrui repellendum, de quo neque Ecclesia, neque Patres vnquam meminērunt. Quin verò ex quo tanta his retro annis ad Aquilone conflata sunt odia in Ecclesiam Dei. Finemq; iam faciant Lutherani hac nos ignominia afficere, neque enim catholici omnes sunt, quibus meritum congrui probatur: neque eius auctores sensum Pelagianum intēdunt: neque Ecclesia, quicquid sit de scholasticis opinionibus, internūsit vnquam confiteri, nullis suis præcedentibus meritis homines iustificari per CHRISTVM dominum nostrū.

¶ Quod autem inuētoem primum huius nominis coniectio decepsisse, fuit quod legit apud antiquos: congruum esse, vt qui suis naturalibus beneuolent, Deus misericorditer subueniret. Congruit enim bonitati diuinæ, vt si homo pro sua fragilitate facit, quod natura potest, Deus pro sua misericordia suppleat, quod non potest, suppleat inquam non statim infundendo gratiam, sed per auxilium speciale adparando conuertendoq; ad se illum cui gratiam infundat. Congruitas ergo illa non in nobis, sed in Deo est. At verò meritum quanuis addant, de congruo, nisi velint terram, vocare cœlum, nō dicit congruitatem solum in Deo, sed opus in homine, cui aliquo modo debeatur gratia. Quod esse nullo modo potest, nisi in illo qui est in gratia. Apertissima sunt verba Anselmi prolo. cap. 10. loquētis cum Deo, Cum punis malos, iustum est, quia illorum meritis congruit. Cum parcis malis, iustum est: nō quia illorum meritis, sed quia tuę voluntati, & bonitati concedens est. Nullam ergo congruentiam agnoscit Ansel. in meritis nostris, sed in sua bonitate. Cum autem quis incipit esse in gratia, tunc potest & sibi de condigno, &

S. Tho. alijs de congruo mereri. Quare S. Thom. licet 1. 2. abiecerit opinionem, quam visus est sequi in 2. senten. puta, quod quis posset sibi mereri primam gratiam de congruo (vt patet. q. 114.

Deceptio de merito congrui.

artic. 5.) nō tamen negant, quin ille qui est in gratia, possit de congruo mereri primam gratiā alteri merēdo, quod Deus disponat ipsum per bonam inspirationem & motionem. Et. 3. p. q. 2. in S. Patribus subodorat aliquid meritum congrui respectu aduentus CHRISTI: videlicet orationes ex gratia procedentes.

Hoc tamen meritum non fundatur in aliqua lege statuta Dei semper annuēdi, & infallibiliter concedendi, quod petitur. Multi enim iusti instantissimè orant pro conuersione aliorum, qui tamē non impetrant, vt tellatur Propheta, vbi ait, Si steterit Moyses & Samuel cor me, non est anima mea ad populum istū.

¶ Sed vtrum saltem motio illa, qua homo per auxiliū speciale disponitur ad gratiam, sit meritum de congruo, vt quidam in odō incipiunt euulgare? Profecto licet hoc non iniiceret tantum scrupulum, quantum illud opus quod sit ex puris naturalibus: nihilominus neque hoc

concedendum est villo nomine meriti. Primum, quod apud Patres nulla est talis distinctio inter meritum congrui, & condigni, quippe qui nusquam agnoscunt rationem meriti, vbi non subit ratio debiti & iustitię. Dispositio autem ad gratiam, quatenus vel tempore vel natura ipsam præcedit, nullam habet rationem iuris ad gratiam. Etenim nulla est prorsus dignitas, atque ideo neque meritum operis, nisi prius, saltem natura, persona sit digna per gratificatē gratiam: iuxta illud, Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: id est, propterea ad munera, quia prius ad personam. Vnde vt est apud Augulinum considerare Hypog. lib. 3. & vbi eiq; prædicat, hominem lapsum neq; resurgere posse, neq; aliquid boni facere, nisi per gratiā CHRISTI, intelligit, nisi p ipsum prius à peccato liberetur. Idem idem in hanc sententiā illud testimonium accersens. Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Quasi ante gratiam iustificatē homo captiuus nihil meriti præstare possit. Quò & illud pertinet, Et quis prior dedit illi? Et reliqua huius generis. Quinimò si non vis apud antiquos Patres falli, diuinam motionē hominis ad gratiam, & gratiam ipsam gratum facientem, non duas actiones Dei, sed vnā prorsus reputant: veluti motum & eius terminum. Licet S. Tho. explicationis gratia distinxerit auxiliū gratiæ ab ipsa gratia habituali. Et ideo motionem ipsam non æstimant meritum, nisi præintellecto termino. Et tunc iam non est meritum solum de congruo, sed certē condignum, nō quò dem gratiæ, sed glorię: vt sumus non longè posthac explicaturi. Itaque pro eo dem Patres

Hiere. 15.

Virum cum aux. sit. sic me. cong.

Gene. 4.

Aug.

Ioan. 8.

Rom. 11.

reputa-

reputabant auxilium, & motionem dei non cadere sub merito, atq; gratiam ipsam.

*Fundamenta
meriti deō
gruo sub-
uertantur.*

¶ Fundamenta huius meriti de congruo nulla video apud auctores, nisi sint illa quæ San- Thom contra se adfert, cuius potissimum est verbum Augullini, Fides meretur iustificatio nem: quod est in epistola ad Paulinum. 106.

Et in. 2. episto. ad Sixtum, quæ est. 10, haud dissimiliter dixerat, quod nec ipsa remissio peccatorū sine aliquo merito est, si fides hāc impetrat. Neq; enim nullus est meritum fidei, qua fide ille publicanus dicebat, Propiti⁹ esto mihi peccatori, & descendit iustificatus.

Luc. 18.

S. Thom.

Ad primum autem S. Thom. respōdet, quod aliquando August. fuit in illa opinione, quod initium fidei esset à nobis, quod primo ipso li bro retract. postmodum ipse retractauit. Et ad hunc retractatum sensum forsan pertinet & illud, quod fides mereatur iustificatiōnem.

Cap. 23.

Non ait S. Thom. quod formaliter August. re tractauit fidem mereri iustificatiōnem, sed q̄ initium fidei esset à nobis. Attamen ait, eodē pertinere, quod fides fit meritum iustificatiō nis: & idcirco simul censetur retractasse, quod meritum iustificatiōnis sit à nobis, si aliquan do in hoc sensu opinatus est, fidem tanquā opus nostrum esse meritum iustificatiōnis.

August.

Verum est tamen, Augustinum, obscurē profectō de gratia fidei fuisse locutum. Nam li. 1. ad Simplicianum cap. 2. distinguit duplicem gratiam: scilicet gratiam fidei primā, quæ non sufficit ad obtinendum regnum cœlorū: antequā sacramentorum participatione in corporentur ecclesiæ: alteram verō, qua homines corpori iam, inquit, CHR IST I, & sancto Dei templo deputantur. Quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Atqui primā gratiam appellat inchoatiōnem, conceptioni limilem: secundam verō natiuitati, vt ad vitā perueniatur æternam. Ex his autem verbis hoc nunc præcisē, quod extra controuersiam est, recipimus: scilicet, quod possit homo reci pere fidem sine charitate per auxilium specia le: quod etiam dicitur gratia Dei. Quod pro certissimo habet S. Thom. 2. 2. quæstio. 6 artic. 2. Atq; illam nonnunquā fortē habet catechumeni sine charitate. Licet absq; dubio sæpenumero per votum baptismi recipiant gratiam gratum facientem, ante baptismum in re: vt infra suo loco monstrabimus. Conie-

*Fides sine
charitate re
cipi pōt per
auxiliū spe
ciale.*

Quid sit

August. fidē

inchoatiōnem

et iusti

ficationem.

tura ergo est, quod vbiq; August. dicit, si inchoatiōnem meritum, & impetrare iustifica tiōnem, loquitur de illa fide, quæ tempore per auxilium dei potest præcedere gratiam gra-

tum facientem, vt lib. 1. retract. cap. 13. & cre bro aliis locis. Sed tamen vocat inchoatiōnem meriti, exclusiue: quia scilicet fides ostēdit no bis à quo debeamus petere auxilium. Et hoc etiam vocat impetrare iustificatiōnem: non q̄ illic sit aliqua ratio meriti. Nunquā em̄ Au gust. cogitauit meritum esse aliud q̄ de condi gno: id scilicet, quod gratiæ iustificatiōnis succedit. Vnde Hypog. lib. 3. vbi ait, quod absq; ad iutorio gratiæ nil valet homo incipere, explicat illam præuenientem gratiam, esse gratum facientem. Præuenitur enim, inquit, homo me dicina, id est, CHR IST I gratia vt sanetur et reparatur. Quamobrē sæpissimē repetit, quod homo per peccatum captiuus, nullam ad bo num libertatem habet, nisi spiritu gratiæ fuerit liberatus ab eo, qui dixit, Si vos filius libe rauerit, vere liberi eritis: vt patet de corrup. & gra. libr. 1. & vbiq; apud ipsum. Est ergo actus fidei, inchoatio meriti. Sed si confyderetur, vt secundum naturam antecedit gratiam, est inchoatio exclusiue meriti, non meritum, ex eo quod est primus actus & motus, quo à Deo trahimur. Si autem pensetur quatenus sequitur gratiam, tunc planē est primum meritum. Et iste est sensus germanus Augusti. Sanē qui in epistola ad Paulinum, quæ est. 106. vbi loquitur de merito fidei, expressē ait, quod si ali quid boni operatur homo, vt gratiam merea tur, non ei merces imputatur secundum gra tiam, sed secundum debitum. Si autem credit in eum, qui iustificat impiū, vt depeetur fides eius ad iustitiā, profectō anteq̄ gratia iustifice tur, vt iustus efficiatur, impius quid est, nisi im pius? Igitur ante gratiam iustificantiē nullam prorsus rationē meriti admittit: neq; in actu fidei. Et subdit, Si quis autē dixerit, quod gra tiam bene operandi fides mereatur, negare, in quit, non possumus. Sed tamē qui habent fi dem, qua impetrent iustificatiōnem, per dei gra tiam venerunt ad legē iustitiæ. Et paulō infē rior explicatus ait, quod fides impetrat iusti ficationē, sed statim mentē suam exponit: di cens, nō quod gratiam dei aliquid meriti præ cedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perici. Nō ergo vult, quod prima gratia cadat aliquo modo sub merito, sed augmētum gratiæ. Et loquitur expressē de sub merito. gratia gratū faciente, quippe quæ sola est, quæ perficitur in patria. Sed ne vlla reſlet dubita-

*Aug. grām
præueniē
vocat ipsā
iustificatiōnem.*

Ioan. 8.

*Actus fidei
inchoatio
meriti, &
meritum dē
meritis rōm-
bus.*

August.

*Augmētū
primæ gratiæ
cadat aliquo
modo sub
merito, sed
augmētum
gratiæ. Et
loquitur
expressē de
sub merito.*

*Fides quō
impetret in
cap. 13. palam
exponit, vbi
dixerit, q̄
iustificatiōnem
nō est. c. 2. 1.
ligit, quasi per
modum vilius
meriti: sed quia
fo. 186. A.
docet quomodo
à deo debeamus
petere auxi
lium*

g lum

*De meriti pu
blicitate non
nulla.*

lium faciendi, quod lex imperat. Et pariter respondemus ad illud. 2. epistolæ ad Sixtum de merito fidei Publicani. Etenim vel sensus August. est de merito condigno, propterea quod quando Publicanus adiit templum, verisimile est aduenisse in gratia, veluti qui iam tunc eandem humilitatem gerabat in animo, quâ oris postea confessione deprompsit. Ob idque solum meruit iustitiæ & sanctitatis augmentum. Sed dictus est exisse iustificatus: id est fecisse opus iustitiæ: quod cap. vlti. repetemus. Vel si meritum enuncietur de operibus præcedentibus, intelligitur quod fuerit initium meriti exclusiue, vt supra explicatum est de actu fidei per auxilium speciale. Et in altero istorum sensuum audiendum est August. & Cypria. & quicumque de hac re loquantur, dicentes, quod fides est nonnullum meritum. Tametsi forsitan nonnullum Patres loquantur eo modo de merito, quo de homine diu viuente in peccato dicere consueuimus, postea meruisse iustificari, propter aliqua opera moraliter bona, quæ fecerat in peccato. Non quod illa sint vltimo merita apud deum, sed in vsu loquendi vocamus merita, bonum illum vsum naturalium vt iam antè dicebamus in prima acceptione meriti. Inuentum ergo est nunquam antea ex cogitatum, quod velit quis Augustino inurere meritum congrui: quod credo ipse nunquam suspicari potuisset. Sed & de magistro sententiarum iniuria est dicere, quod tenuerit primam gratiam cadere sub merito. Si quidem. 2. sent. dist. 26. neque; transuersum vnguem ab Augustino deuius expressit id negat. Et dist. 27. c. 4. in bonis, inquit, merendis causæ principalitas gratiæ attribuit: quia principalis causa bonorum meritum est ipsa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & sanatur. Gratia autem qua sanamur procul dubio non est alia quam gratum faciens. Et idem repetit ca. 5. & 6. vbi explicans, quomodo fides meretur iustificationem, ait, quod vnicuique virtuti proprium est per suum actum meritum esse: nempe, duce charitate. Quo tandem iam molestam disputationem absolutam, euidētissimum argumentum hoc est, neque; Augustino, nec Patribus notum fuisse aliud meritum quam condigni. Quod si de merito vltimo ante primam gratiam vsquam fuissent locuti, cõfessum expressissent, non id intelligere de merito iustitiæ, & condigno: sed de merito congrui, vel quouis alio: vt cauere ne hoies faceret Pelagianos. Cui ergo nunquam taliter de merito distinxerint, manifestissimum est, nullam eos rationem cognouisse meritiante gratiam iustificationis.

*Inuentum me
ritum de con
gruo.
Magister
sent. non pu
tauit prima
gratiã cade
re sub meri
to.*

*Euidētissimum
argumentum*

*Patribus me
ritum tantum
condigni no
tum fuit.*

Quo error Lutherorum de iustificatione exponitur.

CAP. V.

O nobis demum instituti nostri peruentum est, vbi principes nobis est cum Lutheranis controuersia. Diximus inquam de operibus ad iustificationem nos præparantibus vsque ad punctum ipsius infundendæ gratiæ. Subsequitur ex ordine iam nunc, vt de eisdem operibus quatenus à deo præuenti nostræ cooperemur iustificationi plenius disseramus. Quod est an sola fide iustificemur. Est autem hæc de sola fide, adeo, tum à suis exordiis abstracta, tum ob diurnam vtrinque pugnam obuoluta ac implexa, vt ad erudendam veritatem vix nobis aliunde pateat aditus. Quocirca si in hoc negotio, vbi sunt tam multi sapientes versati, conferre quicquam valet opera nostra, saltem conabor statum causæ qua potero perspicuitate constituere. Scilicet & aduersariorum sententiam & nostram, via, & ordine, quibus punctis discordent aperire. Id quod in his, quos hætenus legimus, semper desideratur. Cum enim verbis iam ferme nobiscum isti consentiant, non ita multum conducit, testimonia & argumenta cumulare, quod non sola fide iustificemur, nisi sensa ipsorum denudemus, quorum subinde articulos punctum petamus. Quod quia forte non hucusque effectum à nostris est, minus promouerunt. Eo præfertim, quod si quos alias inquam perpeffa est ecclesiæ infestis homines, qui sola dictionis perplexitate, & caligine obiecti, depugnauerint: isti sic potissimum sola tenebrarum densitate potuerunt de hac re plebes deludere: summa ergo sum claritate deuincendi. Vt fuerit fallacia hæc prodita explicatissimè, ita erit protinus efficacissimè cõuicta. Igitur protoparens ille istorum Martinus Luthe. si exordio statim primi tomis uorum operum, suam ipsi historiam prænarratitides habenda est, quod postea cuomuit, ab inuidia Romanæ sedis concepit, ob quam solum potissimum (vt ait) indulgentiarum. Et quoniam sunt remissiones peccatorum, mox cepit necessitate operum inficiari, quæ sunt in satisfactiõne de peccatis: prædicans nullam post dimissum peccatum relinquere reatum pœnæ: eò quod CHRISTVS pro omnibus soluit pretium. Inde gradum fecit, vt prætextu extollendæ fidei, opera vniuersa, vana reputaret: affirmans, sola nos fide iustificari: phæc scilicet dütaxat, quæ quisque credat sibi condonari peccata per CHRISTVM. Tandem eò prorupit insanie,

*Articul. de
iustificatio
ne.*

*Lutherano
rū caligo.*

Luthe.

*Occasio Lu
therana fa
ctiõnis. li. 3
cap. 6.*

vt om-

vt omnia opera, etiam sanctissimi hominis, peccata æstimaret. Quin verò vna illa fide adimpleri omnia præcepta, atq; adeò qui credit, liberum esse à lege: quod lib. 3. expugnandum nobis est. Igitur articulus hic multo virulentior, ac perniciosior nat^o, nutritusq; est aliquo tempore, quam iam modo defendatur. Hoc enim sentiu cœpit Luther. suaq; deinceps progenies profiteri, sola nos fide iustificari, quòd qui vnam hanc haberet certam firmamq; fidem condonari sibi, scilicet gratis peccata per CHRISTVM, nulla alia operù lege teneretur, sed quicquid operis perpetraret, si fidem retineret, neutiquam gratia decideret. Assertiões ergo de hac re istorum non confusæ, vt assollet, sed ex ordine disponam, vt gradatim melius perpendantur. Primum enim Luthe. in assertionibus ad Leonem, art. 1. fidem cum sacramentis cõparans, Nec noui, inq; nec veteris testamenti sacramenta, sed sola fides iustificat. Et contraria sententia hæretica est. Est artic. 15. Ad sacramentum eucharistiæ accedentes hæc sola fides purus facit & dignos, si credant & confidunt se gratiam ibi consecuturos. Secundò cõferens fidem cum operibus ait in lib. de libertate christiana, solam fidem sufficere ad salutem, opera nullo modo iustificare. Et in expositione epistolæ ad Galat. Sola, inquit, fides necessaria est, cætera omnia opera liberissima, neque præcepta, neque prohibita. Et in libro de captiuitate Babylonica. Per solam fidem possumus cù Deo agere, opera ille nihil curat, neq; illis indiget. Et de votis monasticis, Fides & opera quæ longissimè inter se distant, & contrariantur, vt nõ possint opera absq; fidei iactura doceri: nam euangelium pugnat cum lege. Et in libello de libertate christiana, docet eum qui habet fidem, liberum esse ab omnibus præceptis legis, neq; vllis indigere operibus vt salu⁹ sit: sed sola, inquit, fides hæc omnia largitur abunde. Tertio itaq; eò progredit, vt nulla etiã opera, quantũcũq; praua, officere quicquam existimet habenti fidem. Sic enim ait in sermone aduersus Carolstantium, Nullum est peccatum: nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Ex quo in de captiuitate Babylonica, inferat nulla peccata posse hominẽ dãnare, & si velit, nisi solam incredulitatẽ. Neq; habenti fidem, dubitandum est de sua salute: quia promissio ibi facta nullis peccatis est mutabilis, nisi sola incredulitate. Et in de votis monasticis, Nulla opera credenti in CHRISTVM tam mala sunt, quæ possint eum dãnare, & accusare. Cætera propriis cuiusq; locis addicuntur. Hęc omnia dogmata ad literã persecuerunt

aliquãdiu tueri sui postea discipuliatq; huiusmodi floribus opera sua cõspicere: vt est potissimũ videre apud Melancthonẽ in locis cõmunibus. In hoc tamẽ explicato sensu: videlicet, quod eaten⁹ nulla sint alia necessaria opera præter fidem, vt nullum extra incredulitatem sit peccatum, in famissima hæresis est. & quam miraculum est mentẽ christiani hominis occupasse. Haud tamẽ noua est pestis, sed quæ ab initio vsq; nascentis ecclesiæ genus ducit. Fuit enim hæresis Eunomii, quam Augustinus de hæret. cap. 54. sub his verbis refert, Fertur etiã vsque adeo fuisse bonis moribus inimicus, vt alleueraret, quod nihil cuiq; obesset quorũlibet perpetrato ac perseuerantia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur fidei particeps esset. Idem affirmat Luth. Nisi quod ait, fidem nõ debere esse otiosam: sed liberẽ debere christianũ exercere se in operibus charitatis erga proximos. Et in de fide & operibus cap. 114. idem August. tẽpore statim apostolorum ait, hanc ipsam hæresim eadem omnino exordia, quæ in istis modo nostris aduersariis, habuisse. Nempe dum nõ intellectis, inquit, quibusdam obscuris sententiis apostoli Pauli: scilicet, Lex subintravit, vt abundaret delictum. Et, Arbitratur hominem iustificari per fidem sine operibus legis: arbitrati quidã sunt fidem satis esse ad salutem sine aliis operibus bonis: quinimò malis nihil obstantibus. Quam, inquit, ob causam alix apostolice epistolæ Petri, Ioannis, Iacobi, & Iudæ cõtra hanc maxime dirigunt intẽtionẽ, vt vehemẽter astruẽt fidem sine operibus nihil prodesse. Sicut ipse ait Paul. Fides quæ per dilectionẽ operatur. Et super psalm. 31. eorundem hæreticorũ verba inducit, misericordiam dei peccatorib⁹ ita promittentibus, vt in quibuslibet peccatis perseuerantibus, tantum credentibus, quia Deus liberat, Deus ignoscit, paratam esse dicerent, ita vt nemo esset periturus fidelium iniquorũ. Quibus respondet, quòd Deus ille iustus, quibus cantatur miseret cordia, & iudicium, dãnabit hominẽ male de se præuentem, & ad interitum suum, misericordia dei ipsius abutẽtem. Porro cum sensus hic plures cõuoluat errores, videlicet contra necessitatem sacramentorum & operum, & contra præceptorum, & peccatorum numerum, & varietatem: si tu bñ simul totam aggredieremur, suo nos agmine obrueret. Instituit CHRISTVS sui pretium sanguinis ad nos per sacramenta deriuari, vt quicunq; à fide peregrinaretur, nisi renat⁹ ex aqua & spiritu sancto, non possit introire in regnum dei: & qui lethale crimẽ admisissent,

Hæresis manifesta est
opa nõ esse
necessaria
nec aliud esse
peccatũ
præter icre
dultatẽ. li.
3. c. 1. fol.
193. b.

Eunomius.
Lutbero fides nõ debet
esse otiosa
sed hoc ut
cuiq; libitũ
fuerit, ut di
ctũ est. i. si
ne lege nobis
gatione, sed
ex solo amo
re. li. 3. c. 1.
August.

Hæresis tpe
apostolorũ
ex sola fide
uide. c. 21.
fo. 184. b.
Roma. 5. et
3.

psalm. 100

Multiplex
error.

Cõparatio
Luthe. cum
euangelio.
Ioan. 3.

Quid sit Lu
theranis, fo
la fide nos
iustificari.

Assertiones
Luthe
rauo
rum.

Fides Luthe
roia ad im
plet, atq; iõ
liberat à le
gis obserua
tia. Vide li.
3. ca. 1. fol.
191. b.

- Luc. 13.** nisi egissent poenitentiam, simul periissent omnes. Deniq; nulli quantūcūq; reconciliati, nisi carnem filij hominis manducantes, & bibentes eius sanguinem, non haberent vitam in se. Oblatrat contra Lutheri. sacramenta non esse iustificandis necessaria, sed solum fidem. Signavit Deus ab initio in mentibus mortalium ius naturæ, vt deum religione colerent, seq; homines præscriptis certis præceptis in pace, & tranquillitate illæfos continerent, mutuisq; officiis adiuuarent: illa in duabus tabulis postea inscripsit: ac deniq; cum fides perfectio esset naturæ, in euangelio **CHRISTVS** innouauit: adiecit, quæ sua erat authoritas, aliis nonnullis: admonens, vt qui vellet ad vitam ingredi seruaret mandata: transgressoribus cōminatus aeterna supplicia: præcipiens apostolis, vt baptizantes gentes sacramento fidei, docerēt eos seruare quæcūq; mandauerat illis. Obstrepiat Deo Lutheri. nulla esse opera necessaria præter fidem, neq; alia homines teneri lege. Dignoscit Apostolus complura opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, & id genus plurima: & fructus spiritus diuersos, q̄ sunt, charitas, pax, patientia, &c. Amputat omnia Luthe. vt nullum sit aliud opus virtutis præter quam fidei, nullumq; extra incredulitatē, peccatum. Reliqua vtq; vsq; ad suas proprias sedes reponamus. Nunc in hoc libro id tantum examinemus, an in puncto iustificationis alia sint opera necessaria præter fidem, quæ pariter nos præparent cum actu fidei. Alter ergo sensus est huius assertionis. Sola fide iustificamur. Quem iam Lutherani exacēt, vt existimant limatum, tueri perpendunt. Hunc claritatis gratia, quam summo opere conamur, per hæc propositiones ex sua doctrina deprōptas, explicamus. ¶ Prima, omniumq; fundamentum, assertio istorum est, Sola fide p̄ **CHRISTVM** seruatorem nostrum iustificamur. Quæ expressissimè (aiunt) habetur apud Paulum. Porrò qui ait, Arbitramur hominē iustificari per fidem, non ex operib; . Et, Gratia est saluati per fidē, & hoc nõ ex vobis, Dei em̄ donum est. Et hoc est pup̄tum capitale quo dissentiant à veritate catholica, quam nos cōtra legitimè interpretātes Paulū, propugnāmus videlicet non sola nos fide iustificari. ¶ Et quāuis series hæc & ordo minimè apud illos habeatur, tamen, vt de singulari lucidior sit disputatio, fit ad expositionē prioris, secunda eorum propositio. Iustificari trifariam dicit. Iustificatio Quandoq; enim vsurpatur de eo, quod est cōtriplex **Lutheranis**, ita do modo accipitur p̄ eo, quod est, ex iniusto
- Matth. 19.**
- Matth. 28.**
- Gal. 5.**
- 2. Sifus: Lutheranorū.**
- 1. Lutherano. assertio.**
- Rom. 3.**
- Ephes. 2.**
- 2. Propositio.**

iustum fieri. Et tertio modo pro eo, quod est, videlicet de iustitiam isti augeri. De quibus acceptionibus ^{re autor. ca. 6. huius li.} capite proximo explicatio fiet sermo.

¶ Huic subicitur tertia ex eorum assertis propositio. Cum dicitur, sola nos fide iustificari, id sentiendum est, tam de secundo, quā de tertio modo iustificationis. Ita vt tam acquisitio quā argumentum iustitiæ, soli tribuatur fidei operibus inueniatur. Quod si opera bona illius qui iam iustificatus est, dicuntur aliquo modo ipsum iustificare, id inquit, duntaxat est in prima vsurpatione iustificationis: scilicet, quod iustus per sua opera pronunciat̄ à deo iustus: quia opera sua reputantur ab eo iusta, & cōmendātur, tanquam fidei testimonia. Imò verò ex pertinacia illa, quod post baptismum concupiscentia adhuc manet peccatum, consequē faciūt omnia opera, etiam iustificati, esse de se peccata, nisi quod per gratiam **CHRISTI** non imputantur. Quæ quidem disputationes ad tertium librum pertinent. ¶ Quarta istorum assertio est. Nomen fidei tripliciter accipitur. Primo modo de fide historiarum. Secundo de fide promissionis. Et tertio de fide miraculorum. Distinguit enim tam vetus quā nouum testamentum. Dicentes, quod alia sunt in scriptura sacra, quæ ad historiam attinent: vt creatio mundi, inundatio diluuii, & reliquæ Patrum historiae. Et in nouo testamento: natiuitas, vita, & mors **CHRISTI**. Alia sunt quæ pertinent ad promissiones. Vt, In semine tuo benedicentur omnes gentes, Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, donec veniat qui mittendus est, Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remissa erunt, &c. De fide miraculorum paulo post. Distinctio fuit primo Lutheri in de libertate christiana, & articulo ad Leo. quæ suis celebratissima est.

¶ Supponit & huic distinctioni quintā propositionem. Cum docemus, inquit, sola nos fide iustificari, non intelligimus de fide historiarum, qua credimus, veram esse scripturā, sed de fide: hoc est de fiducia, qua quisq; fidere debet promissionibus dei de remissione peccatorū p̄ **CHRISTVM** efficienda. Hæc illi. Sinistrè ergo putant aliqui, fidem historicam appellari ab illis fidē humanitatis acquisitam, vt distinguitur contra diuinitatis infulsam. Quinimò fides historiarum in schola Lutherana, est quoq; diuino afflatu inspirata, sed ex parte obiecti dignoscit̄ à fide, quæ habēda à nobis est diuinarū promissionū. ¶ Sexta eorundē propositio est, & quæ maxime adnotāda, sanè q̄ basis est sue cōfessionis iustificationis. Fides (aiunt) qua iustificamur

3. Propositio.

4. Propositio.

5. Propositio.

Fiducia.

Fides historica Lutheranicæ.

6. Propositio.

camur non est fiducia sola in genere, qua con-
fidimus, Deum paratum esse reconciliare vel
uerfos per CHRIS TV M, si sua duritia, & cul-
pa nō obstiterint. Sed est fides & fiducia qua
quisq; in particulari, & absq; vlla conditione
firmiter credit, certoq; confidit, nunc in facto
sibi remitti peccata à deo gratis per CHRIS-
TV M. Et quoniam assertum hoc, omnium
est inter nos cōtrouersiarum maxima, quin ve-
rō vniuersarum fomentum, radicem huius &
causam sic accipito. Vbi aiunt, fide nos iustifi-
cari, non intelligunt, quod actus ille & assen-
sus fidei noster sit aliquo modo meritum aut
causa iustificationis: imō neq; dispositio aut
præparatio: sed quod sit quali manus vel vn-
cinus, quo apprehendimus misericordiā Dei
per hoc solum, quod est assensus quo credi-
mus Deum esse veracem & fidelem sponfore:
vti iam iam apertius edisseram. ¶ Septima fue-
rit, postremaq; istorum conclusio. Tametsi: si
des historiz reliquæ Euangelii, quæ donum
etiam dei est, manere vtiq; possit absq; spe &
charitate, fides tamen firma remissionis pec-
catorum esse neutiquam sine illis potest: sed
sunt, inquit, indiuidui comites, illa tamen
historica absq; charitate nō est propriè fides.
¶ Igitur quo ad punctum principis iustifica-
tionis reuertamur, qua ex iniustis iusti consti-
tuimur, non te tēdāt solertissime lector in sū-
ma etiamnum contueri discernereq; statū &
sedem huius controuersie. Est enim posita (vt
in fronte primi libri proposuimus) in intelle-
ctū huius verbi, FIDES QVÆ PER CHARITA-
TEM OPERATUR. De quo verbo perquam
discrepanter inter nos illosq; conuenit. Amb-
æ enim partes consistemur, fide per charita-
tem operante, iustitiam Dei apprehendi: sed
tamen hoc, apprehendi, diuersissimè à nobis
ipsi vsurpant. Apprehendere nāq; ipsis idem
est, quod credere, assensumq; & fidem præbe-
re fideli Deo promitteri salutem. Et illo solo
actū aiunt, recipere nos gratiam, misericordiā,
& iustitiam dei: post gratiam verò continuo
sequi infusionem charitatis. Itaq; nullū actū
agnoscunt præuium gratiæ præter illum fidei.
Cuius rationem hanc adferunt, & Lutherus in
de liber. chri. & vbiq; sui complices. Nēpè qd
vna sola re opus est ad vitam, & iustitiam, pu-
ta verbo dei, iuxta illud, Non in solo pane vi-
uit homo, sed in omni verbo quod procedit à
ore Dei. Et in Psalm. Misit verbum suum, & sa-
nauit eos. Atq; hoc verum est, ait promissio
euangelica. Cum autem verbum, inquit, & p-
missio sola fide per intellectum apprehenda-
tur, ille solus assensus apprehendit misericor-

diam: quam postea consequitur charitas, & o-
pera. Et hac de causa in artic. 1. ad Leonem gra-
tiam: sed sola fides verbi CHRIS TI promit-
tētis. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salu-
erit. Et quorum remiseritis peccata, remissa e-
runt. Idem docent in confessione Augustina
articu. 5. In cuius apologia Melancthon, Non
solum laudatur, inquit, fides, quasi sit princi-
pium iustificationis, vt aduersarij dicunt, sed
nos sic de fide sentimus, quod propriè ac ve-
rè ipsa fide propter CHRIS TV M insti repu-
temur. Et iterum, Sola, inquit, fide in CHRIS-
TV M non per dilectionem aut opera conse-
quimur remissionem peccatorū: etsi dilectio
sequitur fidem. Et infra. Sola fide apprehendi-
mus misericordiam: quia illa accipit promissio-
nem, qua deus pollicetur, quod propter
CHRIS TV M velit propitiū esse credentib;
in eum. Et infra, Quia promissio non potest,
inquit, accipi nisi fide. Vide quomodo semp
accipit pro præfatio actu intellectus & absque
vilo prorsus enigmate Buce. in sua concordia
controuersiarum, exponens libellum impera-
torum, ait fidem, vt fides est, vt assensus est
euangelij, fidem ipsam solam: hoc est, primo &
per se esse solidam plenamq; causam recepti-
uam primum gratiæ atque adoptionis dei, &
principis iustificationis: id est qua ex iniustis
efficimur iusti: deinde sequitur charitas, ad ope-
randum iusta. Nota ergo quā aperte reuera
negent, fide nos iustificari per charitatem ope-
rante: siquidem sola assensio intellectus, aiunt,
apprehendi gratiam: quam mox gratiam cō-
sequitur charitas, atq; adeo opera. Atq; hac
de causa, asserunt necessarium esse nexum in-
ter fidem & charitatem. Nempè quod fides
sola assequit primū grām, quā grām p-
sequitur charitas. Nos autem secundum euan-
gelicam veritatem, dicimus, quod apprehende-
re gratiam, & misericordiam, non est idem, qd
assentire, & credere: nisi, apprehendere, accipere
pro eo, quod est cognoscere: vnde potentia
Sed defendimus, quod apprehendere est actu
eredendi, sperandi, & diligendi per detestatio-
nem peccatorum, præueniente afflatu & ope-
diuina, disponi, parari, trahi, venire & conuer-
ti ad suscipiendum gratificantem gratiam.
Ita vt fides non solum post gratiam, sed in re-
ceptione ipsius gratiæ per actum dilectionis o-
peretur. Quia de ipsa prima iustificatione lo-
quebatur Paul. vt ait, apud deum neq; circum-
cisionem, neque præputium quicquam vale-
re: sed fidem, quæ per charitatem operatur.

Fides iustifi-
cans Luthe-
ranis & ca-
tholicis. 3
c. 10. folio.
240.4.

Sensus Lu-
therane in-
stitutionis
p fidem.

7. Propositi-
o.

Fides iustifi-
cans Luthe-
ranis essentia
pō sine spe
et charitate

Status con-
trouersie.

Capit. 5.

Fide appre-
hendi iustitia
quid sit Lu-
theranis, qd
catholicis.

Solus fidei
actus præ-
uius græ
Lutheranis
neq; aliā di-
mutione di-
stinctione.
li. 3. c. 7. fo-
lio. 224. b.
Matth. 4.
Psalm. 104.
Luthero so-
la fides pro-
missionum
Chri: con-

Fides in re-
ceptione græ
operat per
charitatem, ni-
de hoc la-
tius. ca. 12.
huius libri.
fo. 146. b.

Quæ tamen istis soboles ex hoc dogmate pagetur, in subsequendis apparebit. Huc te ergo optime lector identidem post hac remittimus. Hæc ob oculos habebis pagellam, quæ deinceps respectes.

Quo termini controuersia exponuntur.

CAP. VI.

In capite ergo statim disputatiōis duas istas voces, iustificatio, & fides, exponere est operæpretium. Iustificatio trifariam (vt in secun-

da sua propositione cum Lutherani consentiamus) accipitur. Prima, genuinæ; notio huius nominis, est acquisitiō iustitiæ: nempe ex iniusto iustum fieri. Sicuti calefactio ex frigido fieri calidum. Noia enim huius figuræ mutationem inter duo contraria significant. Secunda huic proxima notio est, vt significet augmentatiōem iustitiæ. In his quippe formis quæ gradus habent, nomen verbale non solum primam mutationem, sed progressionem quoque significat. Dicitur enim etiam calefactio, intus calor. Quæ quidem duæ acceptiones celeberrimæ sunt in sacris eloquiis. De prima ait Paul. Ei autem qui non operatur, credenti in eum qui iustificat impium. Et, Qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Est enim iustificatio hoc primo modo, vt est in glo. super illud Rom. 8. Quos vocauit, hos & iustificauit, peccatorum remissio per gratiam spiritus sancti. Videlicet, quæ gratia formaliter iustificamur virtute, & merito CHRISTI. Vnde ad Corinth. Paul. Fornicarij, inquit, idolis seruietes, adulteri, & cætera, fuistis: sed abluti estis: sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri IESU CHRISTI, & in spiritu dei nostri. Quæ obrem iustificatio impenitentiarum non dicitur à iustitia, speciali virtute: sed quæ admodum libro priori de iustitia originali dicebamus, vt importat rectitudinē totius hominis. Hoc namque significatu usurpat quoque; nomē iustitiæ Aristoteli. Instar corporis: iustificationis: tūc enim res vna cū altera iustificatur, quando adæquantur ambæ. Et quæ vis inter nos & deum, quippe vbi non est omnino æqualitas, integra esse nequeat ratio iustitiæ, iustificamur tamen, cum suæ voluntati subiecti, ad suam legē & regulam exigimur, & secundum fragilitatem nostram referimus, & coaptamur. Hęc enim iustitia est, quam commemorat Paul. in initio statim epistolæ ad Rom. Vbi enim dicit euangelium esse virtutem dei, confestim annexit, iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidē. De secundo modo iusti-

ficationis legimus, Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et, Non verearis vsq; ad mortem iustificari. Et, Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & nō ex fide tantum. Quibus verbis cōtradixisset Paul. vbi ait, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & nō ex operibus, nisi Paul. de priori iustificatione: Iaco. verō de altera loqueretur. Tācti suo loco explicauimus, vt etiam opera nostra concurrant in iustificatione. Nisi quod Paul. loquitur de præcedētib; Tertio modo usurpatur præterea nomen iustificationis pro eo, quod est, reum absoluti in iudicio, & pronuntiarī ab illo. Neque usurpatio hæc adeo est aliena à prima, quinimō omnino illi agnata. Quæ admodum enim in re apud deum iustificari, est eum, qui iniustus erat, iustum fieri: ita in foro exteriori coram hominibus, est eum, qui iniustus habetur & reus sit, secundum allegata, & probata, pronuntiarī iustum. Quo sensu ait Sapiens, Qui iustificat impium, & qui condēnat iustum, abominabilis est vterque; apud deum. Et, Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt. Ad verbum græcum reddendum esset, illum iustificabunt. Neque; ab hoc quidem longissimē distat significatio illa psalmi. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: id est, vt cum homines de te iudicauerint, iustum inueniaris. Ad hunc prope modum, iustificare, significat etiam condēnare, seu iactare iustitiam. Secundum illud, Ille autem volens iustificare seipsum. Et, Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra. Hęc autē tertiā significatio nusquam est apud Paulum, neque in scriptura: vbi fit mentio de nostra per CHRISTVM iustificatione. In quo Lutherani (quæ sua est tertiā propositio) turpiter falsi, nequiter fallūt. Sed accipitur iustificatio primo modo pro vera acquisitione nouæ iustitiæ. Et vbi accipitur secundo modo, designatur quoque; vt scriptura augmentatiō iustitiæ, quæ fit per opera nostra, emanantia ex gratia Dei, & nō duntaxat reputatio seu cōmendatio iustitiæ, vt in subsequētib; fusius demonstrabitur. Vfus est ergo Paul. nomine iustificationis (si rē coniectari nobis licet) alludens forsan ad originālē iustitiam, in qua creati sunt Protoparentes nostri. Nam quoniam illam omnes ex culpa sua perdidimus, liberationem: ab hoc nostro originali contagio significanter nuncupauit iustificationem: hoc est, restitutionem, & quādā tenus institutionem, nō quidem eiusdem prorsus originālis iustitiæ, sed tamē rectitudinis hominū

Cōponitur Paul. cū leobo.

3. Modo.

Proue. 17.

Deut. 25.

Psalm. 50.

Iustificare iactare iustitiam.

Luc. 10.

Cor. 16.

Duplex accēptio iustitiæ in usu scripturæ.

Pauline.

Allusio ad iusti. orig.

Quo iustitia restituta tur hominū.

Iustificatio nomē multi flex. ca. 1. huius lib. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 1.

Ro. 4. et. 6.

Iustificatio nis diffinitio.

Iustificatio an de dicat.

Ethico. 5.

Quo sit ut res iustitia in hōie corā deo.

2. Modo.

S. Thom. minis ad deum, quæ illius erat forma & radix. Quocirca ut scitè adnotauit S. Thom. 1. 2. q. 113. Quauis iustificatio nostra, & à fide inchoetur, & consummetur per charitatem, à neutra tamè harum virtutum sortitur nomē, sed à generali iustitia. Eò quòd fides peculiaris virtus est intellectus: veluti charitas, voluntatis: sed iustitia totam designat hominis rectitudinē. Hinc fit, ut iustificatio, solum passiuè accipiatur pro illo motu, qui est in homine. Neque propria est distinctio, qua aliqui effingunt, aliam esse in CHRISTO iustificatio nem, quæ est causa nostræ, & aliam in nobis, quæ est illius effectus. Nam sicut apud philosophos, motus non est in mouente, sed in re mota, ut calefactio non est in igne: sed causa calefaciendi, vnde procedit calefactio, quæ est in aqua. Nec concederet Aristoteli, quòd calefactio actio sit in igne, sed ab igne: sunt em̄ iisdē motus, actio, & passio, licet respectus actionis sit in igne. Eodem modo neq; in Deo neq; in CHRISTO est propriè iustificatio nostra, nisi quia in eo est causa vnde procedit iustificatio nostri. Vnde August. de spi. & lit. cap. 11. exponens illud Pauli, Iustitia dei in eo reuelatur &c. ait ideo dici iustitiā dei, quòd nobis illam impartiendo, iustos nos facit. Et sup̄ illud Psalm. 30. In tua iustitia erue me. Iustitia inquit, dei nostra fit, eum nobis donatur. Et hæc de primo verbo quæstionis, scilicet iustificatio. ¶ Alterum verò, puta fides, nō solum pars aduerſa, ut in quarta iporum propositione ne retulimus, sed nostri etiam in tot discindūt ac dilaniant significatus, fermè quot sunt in scripturis verba de fide. Ad eò ut vix possim⁹ mente retinere tam multingrā nominis æquiuocationem. Et enim aduerſarii quo fidē quæ est extra charitatem, fidem esse denegent, de qua tamen ait Paul. Si habuerō fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuerō, nihil sum: conſingunt, nescio quam fidem miraculorum, distinctam à fide catholica. Et quò defendant sola nos fide iustificari, discernunt aliam fidem historiarum euāgelicæ (quæ negare nequeunt haberi posse gratiam) à sua fide iustificatē, cōſinguntq; nescio quas alias fides: ut est potissimum videre apud Melancthonem in apolog. & latius in locis communibus: & apud Buceronem in sua modò reconciliatōne controuersie iustificationis. Quin Pighius etiam noster docet fidē accipi pro fiducia: item pro conscientia. Atq; alios iam vsq; ad quindecim sectiones fidei audis multiplicantes: scilicet, pro autoritate, pro promissione, pro iurcurando, & nescio quibus aliis mo-

dis. Quæ quidem varietas, & diuersitas, præterquam quòd absq; ratione & arte rei simplici tribuitur, omnes finibrias, & neruos disputationis fidei præscindit. Cū enim CHRISTVS vnā fidem catholicam, quam basim struaturæ christianæ præceperat, quàm plurimis priuilegijs donasset, ut illam in animos mortaliū altius inprimeret, quibus locus scripturæ, vbi tale aliquod priuilegium, & virtus fidei commendatur, facile iam elusus repellitur. Sanè cū quilibet fingit, hoc, vel alio modo vsurpari illic, quam semel lacerauit fidem. Haud quidē inficias ierim, quā sint primum omnium homonymiz, & amphibologiz explicandæ, ne disputatio hoc vitio laboret: sunt tamen iudicio, & arte dignoscendæ. Agam prius cum nostris. Nam de notionibus, quibus hoc nomine vtuntur Protestantes, paulò inferius futurus est sermo. Igitur quātum meditari posū, duplex tantum significatus est in hoc nomine fides. Significat enim & virtutem moralem, quæ est in voluntate, & intellectualem, quæ est in intellectu. Quæ quidem explicatio ex ipsa statim nominis etymologia perlucet. Et enim & Cicero prius, lib. 1. de officiis, & postmodum episto. 19. ad Hiero. Augustin. duab⁹ syllabis, quarū prima est à fide, secunda verò à dico adnotarunt, fidem eò dici, quia fit, quòd dicitur. Vnde fides primum omnium significat constantiam, & veritatem, quæ in dictis quodpiam asserentis, aut promittentis, inesse debet: quæ nimirum moralis virtus, fidelitas etiā nūcupatur. Quæ de causa ait illic Cicero, Fides est dictorum, & conuentorum constantia & veritas: quæ quidem est totius iustitiæ fundamentum. Ob idq; in pactis, vbi est vtrinq; mutua promissio, dixit ille. Accipe, daq; fidem. Fallūtur ergo, nisi ego fallor, qui dicunt vno modo accipi fidem pro promissione vel sponſione. Nam promissio res est prior fide. Et enim cū quis quid pollicetur, dicitur promissione illa dare, astringere, & obligare suam fidē: quā potest liberat, cum implet promissionē, vel violat, si non implet. Non tamen dicitur, obligare, aut dare promissionem, sicut nec dicit, implere fidem, sed promissionem. Est ergo fides non promissio, sed veritas firma, quæ seruanda est ob promissionem, & quam promittentes quodammodo impignoramus. Et ideo qui iniuria ab aliquo circumuenitur vel defraudatur, implorat deorum hominumq; fidem: quæ est, constantiam & veritatem. Neq; opus est aliam fidei acceptionem fingere pro autoritate illius, cui credēdū est. Quippe cum in hæc recidat, quam modò diximus, constantiam, &

Noct tam multiplex diuissio fidei

Homonymia explicanda.

Fides bifariam dicitur.

Fides quid sit quod dicitur.

Fides moralis uirtus.

Fides distinguitur à promissione.

veritatem. Inde enim quisque dignus est, cui ad habeatur fides, quod constans & verus existimatur, ut faciat quod dicit. Quia qui caret constantia, dicitur carere fide. Vt, Frōti nulla fides. Et hoc modo dicitur derogare fidē eius, cui facimus ne habeatur fides, & reconciliare fidē eius, cui facimus ut detur fides. Et bona dicitur fide quis, quid gerere, aut possidere, dum sine dolo malo id facit. ¶ Secundo modo accipitur fides, ut est intellectualis virtus. Nempe assensus quem præbemus enuntianti aut promittenti nobis aliquid. Quæ quidem notio ex priori

fides intellectualis.

Fides p. assē
su nasci ex
cōstantia et
veritate.

πίστις.

do habere solet, id est dīctorum constantiam & veritatem, mihi asserit quicquā, aut promittit, persuadet quidē mihi, quod dicit: & (quod idem pollet) facit mihi fidem: hoc est, generat in me assensum, quo illi credo. Qui quidē pro inde assensus dicitur fides. Tamen si idiomatū illi morosis obseruatores aiunt, huiusmodi assensum non tam propriè nuncupari fidem.

Dicitur namque græcè *πίστις* a *πιστεύω*, quod est persuasi, & fidem feci. Et ideo *πίστις* potius (aiunt) transferenda esset latine, persuasio quæ fides. Imò grāmaticissimū quidā dicunt, non posse reddi vna voce latina. Et de hoc cōplent longissimas paginas. At verò tamen si Quintilianus, transfulerit persuasionē, nihilominus latini etiam celebratissimi appellant, fidem. Et quidem meritò. Nam ut apud Latinos fides, ita & apud Græcos *πίστις* tam passivè accipitur, quàm activè. Est enim apud illos *πιστός* *πιστός*, quod nos vertimus fidem dare & accipere. Et ideo illa persuasio, quæ mihi fit ab alio, optimè dicitur fides, quam ipse mihi facit, & ego illi habeo. Vnde habere, seu adhibere fidem, credere est. Vt apud Terentium Si hæc fidem habeat feciri præpositum tibi.

Poetam
stimoma.

Et apud Poetam, Credo equidem, nec vna fides, genus esse deorum. Et Cicero in Topic. Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem.

Et idem in officiis, His, inquit, fidem habemus, quos plus intelligere, quàm nos arbitramur. Et quâvis doctores sancti primi fuissent, qui rem hoc nomine donassent, latins haberet notio hæc authoritatis. Est enim apud omnes ecclesiasticos summo cōf. nsu recepta. Duos ergo si demus huic nomini fides, significatus, factus est. Nempe ut sit fides, quam mihi quispiā dat, dum quicquā asserit, aut promittit, & quæ ego vicissim do illi, dum credo. Has duntaxat notiones edocet August. de spir. & lit. cap. 3.

Duo significati
catum fides.

August.

His verbis, De hac enim fide nunc loquimur, quam adhibebimus cum aliquid credimus, non quam damus cum aliquid pollicemur: nam

& ipsa dicitur fides. Sed aliter dicimus. Nō mihi habuit fidem: aliter autem, Non mihi servavit fidem. Nam illud est, non credidit quod dixit illud, non fecit, quod dixit. Secundum hæc fidem, qua credimus, fideles sumus deo: secundum illam verò, qua fit quod promittitur, etiā deus ipse fidelis est nobis. Hoc enim dicit apud

1. Cor. 10.

stolos, Fidelis deus quōi non vos permittit tentari supra id quod potestis. Tantum August. Animadvertamus ergo, duobus modis dici fidem. Primo, qua deus est nobis fidelis, altero, qua nos sumus deo. Vno cap. 3. ad Rom. designat Paul. vtranque. Vbi enim ait, Quid, si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuavit? Absit,

Roma. 3.

ibi fides accipitur primo modo pro fide qua Deus est fidelis in suis promissionibus: quæ porro non pendet ex operibus nostris, ut Iudei putabant. Et ideo ait, quod quantum quidam non crediderint promissionibus dei, nec legem eius servauerint, firma tamē veritas manet in suis dictis, ut faciat quod dixit. Vbi autem paulo inferius ait, Iustitia autem dei per fidem IESU CHRISTI in omnes, & super omnes qui credunt in eum, loquitur de fide secundo modo: nimirum qua nos credentes fideles sumus Deo, quæ quidē causa est, & fundamentū iustificationis nostræ. Ex his primò colligitur, quod non est necessarium ut alio modo accipiatur fides pro fiducia: ut tam non

Fides apud Paulū p. cōstantia pro missionibus diuinæ, et non serva credulitate.

stri quidam, quàm aduersarii omnes pro comperito habent. Nam fiducia, res est alia à fide & proles eius. Nec perse proprie est virtus, sed virtutis modus. Est enim ut scienter ait S. Thomas, 2. 2. quæst. 129. roborata spes ex aliqua firma opinione: seu robor spei, pertinet ad magnanimitatem. Inde enim quod fidem habeo distis asserentis, aut promittentis, spero, & fido ita fore. Quinimò quantumvis ex fide nascitur à charitate postmodum augetur & perficitur.

Et ideo fiducia à fide nomen trahit, sicuti effectus à causa. Quamobrem firma, certaque fides exprimitur nomine fiducie: veluti causa, nomine effectus. Id quod ex exemplis ipsis, quæ isti multiplicatores significationum fidei adferunt, palam constat. Aiunt enim hoc modo accipi fidē pro fiducia: vbi ait Iacobus, quod is qui à deo quicquam postulat, postulet in fide, nihil hæsitans, ita accipi quoties in euangelio exigebat fidē ab illis CHRISTVS, qui ad se veniebant petitum sanitate: & vbi ait, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti, transi hinc, &c. Et vbi ait Paul. Si habueris omnē fidem, ita ut montes transferam, &c. Cum tamen sit manifestissimū

Fides nō accipit p. fiduciam rectè. c. sequi.
Fiducia animas, 2. 2. quæst. 129. roborata spes ex aliqua firma opinione: seu robor spei, pertinet ad magnanimitatem. Inde enim quod fidem habeo distis asserentis, aut promittentis, spero, & fido ita fore. Quinimò quantumvis ex fide nascitur à charitate postmodum augetur & perficitur. Et ideo fiducia à fide nomen trahit, sicuti effectus à causa. Quamobrem firma, certaque fides exprimitur nomine fiducie: veluti causa, nomine effectus. Id quod ex exemplis ipsis, quæ isti multiplicatores significationum fidei adferunt, palam constat. Aiunt enim hoc modo accipi fidē pro fiducia: vbi ait Iacobus, quod is qui à deo quicquam postulat, postulet in fide, nihil hæsitans, ita accipi quoties in euangelio exigebat fidē ab illis CHRISTVS, qui ad se veniebant petitum sanitate: & vbi ait, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti, transi hinc, &c. Et vbi ait Paul. Si habueris omnē fidem, ita ut montes transferam, &c. Cum tamen sit manifestissimū

Iaco. 1.

Matth. 17.

1. Cor. 13.

stissimum in his omnibus locis accipi fidem pro fide catholica id est pro assensu firmo, certo & constantissimo, quem debemus, præbimusque dictis CHRISTI. Enimvero cum hæc fides esset fundamentum, qua nititur tota salus nostra, ut crederemus CHRISTVM esse Deum, atque adeo vera esse omnia quæcumque nos euangelizando docuisset, in corroboratio nem huius fidei faciebat omnia miracula. Quæ Patribus & theologis receptissima doctrina est. Atque ex illo loco receptissima, vbi dimit tens Apostolos prædicatum Euangelium sic eos instituit. Signa autem eos qui crediderint, nempe qui fidem catholicam susceperint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, &c.

Mar. 16.

Non est di
stincta ali
qua fides mi
raculorum. li.
3. 4. 10. fo.
2 33. b.
Math. 17.
1. Cor. 13.

Quare mirari satis nequeo, cum quod aduersa rj nostri aliam fidem miraculorum ad excogita uerint, quam catholicam, tum maximè quod nostri doctores aliã agnoscant, vbi ait CHR ISTVS, Si habueritis fidem sicut granum lini pis, dicetis monti huic, transfri hunc illum, & tran sibat: cui cõcinit illud Pauli, Si habuero fidem, ita ut montes transferam: aut vbi cumque; in Euã gelio miraculum facturus, fidem exigebat. Illud enim de Centurione salutem puero suo de precante, Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel, de quarago fide quam de catholica intelligitur? Sicuti & illud ad cæcos, Creditus quia hoc possum facere vobis? Quibus respondentibus, vtique domine, subdit, le cundum fidem vestram fiat. Sed hoc est, quod istos decipit, quod, vt paulo antè dicebamus, aliquando gradum ipsum certissimæ fidei explicant nomine fiducia, vt eodem capite, Con fide filii. Non confy derantes, quod fiducia so lum commendatur tanquam signum firmis simæ fidei. Et ideo potius nomen fiducia acci pitur pro fide, quam nomen fidei pro fiducia.

Math. 8.

¶ 9.

¶ Certissima
fides nomi
ne fiducia
explicatur
in scriptura
Math. 14.
¶ 15.

Quocirca eadem est fides catholica, quam mo dicam reprehendit in Petro, quem erudiebat futurum caput Ecclesiæ, & quam in Chana nã, magnam commendauit ad confusionem populi Israel. Neque alia quidem est, de qua ait, Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis. Credere enim non significat, nisi assensum quem præbimus promittenti: vnde si firmus est, progignitur fiducia. At ve rò, si quis arguat contra, non esse petendi nec cessariam persuasionem, quod sit impetraturus quicquid petit: quippe quæ esse potest falsa, & tamen est semper necessaria fiducia: ergo illic fides accipitur pro fiducia. Hunc ego etiã redarguam. Nunquid minus absurditatis habet, fiduciam, qua quis fidit se obtentum ire

quicquid à Deo petierit (si modo id rectè pos tulet) falsam esse posse, quam fidem, qua idè credit: Profecto quam certa & firma debet esse fiducia petentium, tam certa esse debet fi des. Nam si fiducia ex fide nascitur, quo pacto erit fiducia firmior fide? Attamen fidem hanc explicat Seruator noster, Amèn amen dico vo bis, quicquid petieritis patrè in nomine meo, dabit vobis. Amen amen, verbum iurantis est.

Quomò po
tentia fides,
& fiducia
debeat esse
certissima.
Ioan. 16.

Petere autem in nomine CHRISTI, est petere ea, quæ ad salutem animæ pertinent, quan do & vbi oportet. Et in tali articulo tam fides, quam fiducia certissima esse debet, in alio verò vtraque erit falsa. Vnde Iaco. vbi ait, Qui pos tulat à Deo, postulet, in fide nihil hælitans: proculdubio de fide quam pollicenti Deo de bemos palam loquitur: & idcirco addit, nihil hælitans. Quo enim quisque gradu credit, eodem & confidit. Admonet ergo Iaco. vt nemo quicquam postulet, nisi quod certo credit ad salutem sibi conferre, & tunc nihil hæsitet. Vel si non sit ita certus, non habeat aliam, vel fidè, vel fiduciam impetrandi, nisi sub conditione, si id quod petit, tale est. ¶ Quod demum addit idem Alber. fidem etiam accipi pro conscientia: vbi ait Paul. Omne quod non est ex fide,

Iaco. 1.
Fides distin
gitur à sin
ducia.

peccatum est, esset qui negaret: quoniam for san sensus Pauli, non est nisi, omne quod est contra fidem CHRISTI, peccatum esse. Sed tamen vt demus, accipi illic pro conscientia, profectò non differt à fide, nisi vt particularis cognitio quæ applicatur ad opus distat ab vni uersali. facere enim contra conscientiam, est facere contra, quam fides doceat. De alia verò diuisione fidei acquisitæ, & infusæ satis hic fue rit prænotasse, quod hæc nomina non compe tunt actibus, sed habitibus: quorum primus à Deo infunditur: alter verò humano vsu acquiritur. Horum cap. 9. mentio redibit. Obiectum autem actus & habitus promiscuè apud philo sophos eodem nomine fidei nominantur, eò quod actus circa obiectum versetur, & habi tus sit propter actum. Hac enim notione vsur pamos fidem dicentes omnia quæ sunt in sacra pagina, esse fidem catholicam: scilicet, quia sunt obiectum fidei. De illis verò tribus mem bris, credere Deum, Deo, & in Deum, ratio lo cum dabit quæ dicamus.

Rom. 14.

Fides infusa
& acquisita
nomina sũt,
habitũ nõ
actuum.
Obiectũ
&
habitũ sin
dei.

Mar. 11.
Fides postu
lantiũ.

De fide sine operibus quidam conserat. Cap. 7.
Is explanatis iustificacionis fi deiq; notiõibus Luthè machinam ista ppositionũ serie de uoliri instituiimus. Prima sta tuitur contra suum fundamen tum, quod in quinta, & sexta propo-

primæ pro
positio catholica.

propositionibus explicuimus. Fides catholica, christianæ familie necessaria, utpote qua christianam censetur, non est specialis illa, qua indubitato credit quisque, ac constituit sibi remitti peccata propter CHRISTVM, & esse in gratia Dei: sed illa potius persuasio diuina, atque assensus, quem debemus, præstamusque; Deo, omnium in genere, quæ ab ipso sunt Ecclesie reuelata per CHRISTVM, perque eius Prophetas, Euangelistas, & Apostolos: inter quæ & promissiones ipsæ diuinæ connumerantur. Duo hic enuntiamus. Primum est, quod nullatenus datur, sed vna penitus fides est, qua credimus vniuersa reuelata, siue historice sunt, siue promissiones, siue præceptiones aut consilia. Eiusdem enim habitus virtus est credere, quod Abraham genuit Isaac, & quod in illo promissus est nobis redemptor: quod CHRISTVS carnem suscepit, & quod credentibus & baptizatis promiserit salutem. Atque eiusdem fidei est actus credere promissiones illas, & quascunque alias, quæ sunt in sacra pagina, factas esse à Deo, quod ad historiam pertinet: & certo credere verissimas esse, & firmissimas, quod proprie pertinet ad fidem promissionum, vnde spes nobis erigitur. Secundum est, quod promissionum assensus, ad fidem catholicam pertinens, non est specialis ille, quo quisque de se credit, seu recipere modo, seu habere iam gratiam, sed ille in genere quo firmiter credimus IESVM CHRISTVM vniuersalem esse redemptorem, vnum mediatorem Dei & hominum: & ideo nisi eius merito, nemini vllam condonari noxam: sed quicquid peccatorum à lapsu vsque Adam remissum est, & remittetur, virtute sanguinis sui remitti. Atque adeo nemini, nisi per ipsum, ad æternam hære reditatem accessum patere. Quod autem huic modo, illiue beneficium hoc impertitur, quia potest quis diuinæ inspirationi obistere, cõlectura humana est: quod capite de hac re proprio edisserendum restat. Conclusio hæc cum primis ex diffinitione ipsa apostolica fidei demonstratur. Est enim fides sperandarum substantiantiarum, argumentum non apparentium. Id est, habitus, seu vis, virtusque; mentis, qua licet obscure, certo tamen, & firmiter assentimur his, quæ speramus aperte videre. In qua diffinitione designatur primò firmitas assensus: cuius causa dicitur substantia: id est inchoatio rerum sperandarum, quæ robur habet & firmamentum ex obedientia libertatis. Nam rerum, quæ nec videntur, nec ratiocinatione demonstrantur, nunquam haberemus eam firmum assensum, nisi in captiuitatem re-

*Vnatiuū
Fides est.*

*lib. 3. c. 10.
Prima ratio
à diffinitio
ne.
Fidei definitio
explicatur
ex D.
Tho. 2. 2. q.
4. ar. 1.*

digentes intellectum in obsequium CHRISTI. Designatur præterea subiectum fidei esse intellectuum potentiam, obiecti autem rationem ad omnia patere, vniuersaque; ambire, quæcunque à Deo cæli sunt reuelata: siue res gestæ sint, siue mandata, vel monita: siue sua promissa. Hæc enim omnia in spem nos futurorum mittunt. Quocirca in eodẽ symbolo vtrique copulantur articuli: scilicet & qui historiales sunt: ut quod CHRISTVS natus est & crucifixus: & præterea qui de sanctorum cõmunionem, & remissionem peccatorum constituitur, tanquam sub eodẽ obiecto fidei comprehensi. Et confirmatur argumentum. Ratio christianis credendi, est summa infallibilis: Dei veritas: hæc autem eadem perluet in reuelatis omnibus, siue ad historiam pertineant, siue ad promissiones. Eadem ergo vniuersorum fides est. Cuius vna eademque; per exigua particula est de promissionibus: sanè quas credimus non solum verè esse factas, sed esse firmissimas, quantum est ex parte Dei, nisi nos renitamus. Quod autem fides illa specialis commentitia istorum in sexta propositione asserta non pertineat ad fidem catholicam, hoc certè persuasum facillimum est. Fides enim catholica ex sola diuina assertionem, vel promissionem pendet: quod autem quisque aptus sit & idoneus promisso beneficio suscipiendo, ex humano assensu, & cooperatione etiam pendet. ergo huius fides non est catholica. Hoc autem quod dicimus tale est. Fides catholica, quam qui nõ firmiter teneret, hereticus esset, ea est prorsus, quod Deus presentissimus nobis sit, ac promptissimus, nisi per nos steterit, salutem in nobis operari: eademque; vnicuique; assentiri impendere. Porro autem, quod quisque credat salutem se modo assequi, addit in super assensum se præbuisset Deo, neque digito eius mouentis obicem opposuisse vllum. Quoniam (vt superiore lib. constitutum est) neminem Deus coactus, sed liberè trahit. Et ideo cum certitudo hæc humanum conatum exigat, non potest certitudinè catholicæ fidei adæquare. Connexi ergo errores sunt, & inseparabiles, quod iustificatio nostra ex sola diuina pollicitatione absque operibus nostris dependeat, & quod certus fieri quisque possit per fidem, se esse in gratia. Atque adeo nemo potest ambo hæc simul sustinere: nimirum, quod à libero nostro arbitrio quo pacto dependeat, & quod possit quis fieri certus, nisi Deo specialiter reuelante. ¶ Accedit & hac argumentum, quod fides catholica vna est, quæ vniuersam CHRISTI familiam obligat, si ergo fides esset catholica, me esse in gratia.

*Cõfirmatio
argumenti.
Tho. 2. 2. q.
1. ar. 1.*

*Contro spe-
cialè fidem.*

*Fides Catho-
lica.*

*Lib. 3. c. 10
f. 239. b.
Cõfirmatio
argumenti.
Quod non
possit secun-
dum fidem co-
gnosci boni
nem esse in
gratia.*

in gra-

Altera con-
firmatio.

Iob. 9.

Doctrina
Christi.
Mar. 16.

Luc. 13.
Matth. 3.

Nugatoria
nominatio
fidei histo-
rica.
Caluinus.

Secunda pro-
positio.

Fidei, spei,
et charita-
tis differ.
2. q. 17. ar.
6.
Technæ Lu-
theranorū,
ut defendē-
rēt solā nos
fide iustifi-
cari.

in gratia, omnes profectō astringerētur idem reddere, uti ego. Ad hæc. Qui de fide catholica anceps est, & dubius, hæreticus censetur: qui verō ambigit qualis sit apud Deum, non est cur habeatur hæreticus, sanē qui de promissionibus Dei nihil formidat, sed cum iustissimo Iob veretur opera sua, sine quibus eerti sumus, minime nos esse capaces beneficiorum eius, quæ ad gratiam pertinent iustificacionis. Legifer enim noster C H R I S T V S neminem certiore facit, aut credere iubet, iustum vel fieri, vel esse, sed id tantum, quod qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Et id quidem nisi prauam obiecerit voluntatem: nam nisi poenitentiam, ait alibi, egeritis, omnes simul peribitis. Neque prædicat, appropinquare regnum cælorum, nisi poenitentiam agentibus. Id quod ipsimet aduersarij proficentur. Naspiam autē de se quenquam definitæ præcepit certitudine catholicæ fidei, vel legitimæ baptizatum esse, vel poenitentiam egisse. Profectō non video quomodo agnoscentes nemini conferri gratiam antequam poeniteat, remittere queant, quod per fidem homo sit certus de sua salute. Aiunt, Quoniam poenitentia non est causa, at est tamen requisita: de qua an sit legitima, haud quam habemus reuelationem fidei. De hac autem certitudinis disputatione integrum est in ferius capitulum, lib. 3. Nunc autem id tantum constituimus, quod nugatoria sit illa distinctio fidei, in historiam & iustificantem. In cōgruens ergo est diffinitio Caluini, quam lib. de inst. relig. christ. tribuit fidei. Nempe quod sit diuinæ erga nos benevolentiz firma, certaque cognitio, quæ gratuitæ in C H R I S T O promissionis veritate reuelatur. mentibus nostris, & cordibus obsignatur. Nam si ad promissiones in genere referatur, non est nisi pusilla portio catholicæ fidei: si verō ad illam suā specialem certitudinem, quam de se quisque habet, extra limites est eiusdem orthodoxæ fidei. ¶ Secunda propositio. Fides, spes, & charitas virtutes sunt non ratione modo, sed re, obiecto etiam & subiecto differetæ. Hanc contra septimam suam propositionem obfirmatis differt. Nam animaduerte optime lectorne quæntia. Tbo. 2. semel diuulgare cœperunt, vocem desererent 2. q. 17. ar. 6. (nimirum quod sola fide iustificamur) quibus illam retinere commentis conati sunt. Primū quia viderunt fidem catholicam non sufficere ad iustitiam, cœperunt illam appellare fidem historicæ, effringentes fidem, quæ iustificat, nõrēt solā nos esse nisi illam, quam Deo habemus pollicenti remissionē peccatorum per C H R I S T V M. Et hætenus, licet ramum fidei à iusta arbore

detruncant, tamen intra fines fidei errabant. Verum quia neque illam satis esse intellexerunt, transgressi iam lineam veræ fidei, meditati sunt illam specialem, quam modò refutabamus. Sed quia hoc etiam loco depulsi sunt: conuicti scilicet, quod potest quis certo se credere esse in gratia, qua tamen vana credulitate decipiatur, adtexere cogitarunt rationi fidei, spem quoque & charitatem: quin verò & opera. Quasi hæc omnia censentur nomine fidei. Atque huc pertinet, quod modò referebamus ex Caluino: scilicet, quod fides & mentibus, id est, intellectibus & cordibus, id est, voluntatibus obsignatur. Sed audi Philippum in apologia confessionis Augustanæ. Habentur em̄ in 5. art. eiusdem confessionis hæc verba, Omnes perterrefactæ mentes, sciant se debere credere, quod certo donetur ipsis remissio peccatorum propter C H R I S T V M, non propter ipsorum merita, aut dignitatem. Hi omnes certo consequuntur remissionem peccatorum. Et cum hoc modo consolamur nos promissioni seu Euangelio, & erigimus nos fide, simul datur nobis Spiritus sanctus. Eadem verba repetit Philip. in apologia. Sed proximè à tergo eiusdem pagellæ ait, quod fides quæ iustificat non est tantum notitia historiz, sed est assentiri promissioni Dei. Sublungit autem, Et ne quis suspicetur, tantum notitiam esse, ad demus amplius, est velle, & accipere oblatam promissionem remissionis peccatorum, & iustificationis. Eademq; innouat Buce. verba in suis nuper concordantijs. Expende manifesta contradictionem. Prius dicit fidem illam specialem, qua certo credimus donari, &c. sufficere ad salutem, & iustificare nos. Et cōfestim addit, velle, & accipere promissionē, concludi in ratione fidei. Tales sunt istorum apologiz. Si fides sufficit, quomodo requiritur voluntas actus? qui alterius est potentiz? Aliam ego tamē maiorem absurditatem video in hac suffaricata diffinitione fidei. Quæstio erat, Per quid recipimus beneficium iustificationis à Deo nobis promissum? Et respondent, Per solam fidem. Sed dum hanc fidem qualis sit instamus inquirere, respondent, quod sit non solum assentiri promissioni Dei promittentis nobis gratis remissionem peccatorum, sed & velle, & accipere oblatam promissionem. Ergo perinde est, ac si dicerent, quod recipimus beneficium iustificationis per hoc quod volumus ipsum, & eadem accipimus. Recipimus deniq; gratiam iustificantem, quia recipimus promissionem. Ecquis non cernat cæco nos verborum inuolucro ab istis complicari, & cœu vertigine circumuol-

Calui.

Melanctb.

Lutherano-
rum cōtra-
dictio.

Petitio prin-
cipi.

Quomodo recipiatur iustificatio beneficii.
 cumuolui, dum idē nobis per idem diffiniunt
 Non ne luculentius dixissent, illud nos benefi-
 cium accipere actū, quo per speciale auxi-
 lium Dei credimus Deum esse, & remunerato-
 rem esse, vñā cum actū spei, quo nos per idem
 auxilium erigimus, atque actū charitatis, quo
 nos errorum poenitent, adhibito sacramento,
 vel baptisimi, si ab infidelitate conuertimur, vel
 poenitentiz, si relapsi respicimus: Sed respon-
 dent, Omnes istos actus complectimur nomine
 fidei. Contra hoc ergo responsum opposui-
 mus secundam propositionem. Quis enim
 hanc ferat theologiam, vt in diffinitione fidei,
 actus spei, & charitatis cōglutinentur? Etenim
 substantia fidei suam habet legitimam ratio-
 nem in persuasione & assensione intellectus,
 cuius proprium obiectum est verum, quod à
 Deo reuelatum est. Reliqui verò habitus ad vo-
 luntatem attinent. Spei namque & charitatis
 obiectum non est ratio veri, sed boni, quod
 obiectum est voluntatis: sicuti intellectus, est
 verum. Erigimur enim formaliter non per fi-
 dem, vt isti putant, sed per spem in bonum il-
 lud diuinum, licet fides nos illuc dirigendo du-
 cat. Erigimur inquam desiderando, & appeten-
 do: charitas autem amor eiusdem boni est, be-
 neuolentia & amicitia. Quare in patria fide
 per visionem depulsa, spes simul cessabit: cha-
 ritas verò perspectu ipso Dei adeo non absc-
 det, vt sit mirifice pernicienda. Spectatio crea-
 turæ ait Paul. reuelationem filiorum Dei spe-
 cit: spes autem quæ videtur non est spes: nam
 quod videt quis quid sperat? Et alibi, Charitas
 nunquam excidit: siue prophetiz euacuabun-
 tur, siue linguæ cessabunt. Ex quibus colligit
 fidem, spem, & charitatem non solum tres esse
 res, sed illarum esse maximam ac præstantis-
 simam, charitatem. Non modo quia fides &
 spes, temporariz sunt, charitas vero perpetua,
 sed quia aliarum omnium est forma virtutū:
 qua absente, nulla æstimatur virtutis pretio.
 Hæc de causa, vbi de ratione præcise fidei ser-
 mo est Paul: Accedentem, inquit, ad Deum
 oportet credere quia est, & quia remunerator
 est. Ecce totam substantiam fidei. Vbi autem
 sola, et quæ ad iustitiam
 requiritur: Neq; circuncisio, inquit, aliquid va-
 let, neque præputium, sed fides, quæ per cha-
 ritatem operatur. Vnde super Psal. 31. Au-
 gitur. Quod credit q̄s fidei est, sed quod opera-
 tur, charitatis est. Porro, nisi tam hostiliter illi
 ex suis gymnasijs vniuersam eliminassent phī-
 losophiam, nunquam virtutum rationes ita
 confuse permiscerent: sed cuique suam tribue-
 rent. Sunt enim, vt iustitiz, temperantiz, &

Primum argumentū.

Ratio fidei.

Rom. 8.

1. Cor. 13.

Qua rōe lo-
 quatur Pau-
 lus de fide
 sola, et quæ
 ad iustitiam
 spectat.

Aug.

Quomodo
 nexas existi-
 ment Luthe-
 rani, fidem
 sed quod sola fides accipit gra-
 iam iustifican-
 tem, trahētem secum charitatem. Verba enim
 sunt Melancthonis supra citata, Sola fide, non
 per dilectionem consequimur remissionem
 peccatorum: etsi dilectio sequitur fidem. Nisi
 quod iam Bucerus in sua reconciliatione velle
 videtur persuadere, quod etiam si requirerentur
 omnes ad consequendam gratiam, sint ni-
 hilo minus, fides, spes, & charitas, tres quidem
 virtutes, sed tamen inter se connexæ, ita vt ne-
 que charitas sine fide, neque fides insit absque
 charitate. Neque alio vitur teste quàm vno
 exemplo, quod à magistro suo suscepit in de
 capti. Babilonica. & putat irrefragabile. Co-
 gitemus, inquit, hominem sanæ mentis & fa-
 me grauiter laborantem, & huic mortem me-
 tuenti aduenire, qui eum ad aliquod paratum,
 lautumque conuiuium vocet, sitq; ille cui mi-
 ser fidem indubitato accomodet, possit ne,
 inquit, huiusmodi famelicus non statim illa
 fide fiducia desiderati cibi concipere, ac quàm
 possit propere ad conuiuium illud accurrere,
 simulque & conuiuatorem illum toto corde
 amare, & colere, cupereque illi qua possit
 gratificari. Humiliter proponas, inquit, ani-
 mo

aliarum virtutum essentiz & finitiones va-
 riz, ita & fidei, spei, & charitatis. At verò re-
 spicienti exemplar, quod capit. 5. præfiximus
 mentis istorum, facile erit pendere homi-
 num inconstantiam, & contradictionem.

Vbi enim aiunt, sola fide iustificari, rationem
 magistri sui eam adferunt, quod solum ver-
 bum promissionis CHRIS TI est illud, quod
 nostram operatur salutem: verbum autem so-
 la fide apprehenditur, ergo sola illa iustifica-
 mur. Vbi manifeste vsurpant fidem pro sola
 assensione intellectus, vt distinguitur contra
 omnem aliam virtutem, & opus. Quamob-
 rem aiunt illam fidem non solum fundamen-
 tum, sed totam apprehensionem salutis esse,
 & gratiz, quam gratiam, aiunt, subsequitur
 charitas. Postea verò, vel sui met ipsorum obli-
 ti, vel certe conuicti, quod illa fides non suffi-
 cit, consuunt rationi fidei, spem & charitatem,
 & poenitentiam. Quis non istorum vertigum
 deprehendat? Atqui per hæc detexitur alius
 ipsorum cauilis, qui in omne se latus ver-
 tunt, vt voci suæ, sola fide, aliquid obtendant,
 Quia enim sentiebant se iam de hoc loco de-
 iectos, nempe quod ratio fidel cæteras virtu-
 tes complecteretur, aiunt saltem esse connexas.
 Hanc autem connexionem: si recolis bene
 lector, non ita intelligunt, quod illæ virtu-
 tes præueniant gratiam, vt secundum Euan-
 gelicam veritatem nos à Patribus docti sumus,
 sed quod sola fides accipit gra-
 iam iustifican-
 tem, trahētem secum charitatem. Verba enim
 sunt Melancthonis supra citata, Sola fide, non
 per dilectionem consequimur remissionem
 peccatorum: etsi dilectio sequitur fidem. Nisi
 quod iam Bucerus in sua reconciliatione velle
 videtur persuadere, quod etiam si requirerentur
 omnes ad consequendam gratiam, sint ni-
 hilo minus, fides, spes, & charitas, tres quidem
 virtutes, sed tamen inter se connexæ, ita vt ne-
 que charitas sine fide, neque fides insit absque
 charitate. Neque alio vitur teste quàm vno
 exemplo, quod à magistro suo suscepit in de
 capti. Babilonica. & putat irrefragabile. Co-
 gitemus, inquit, hominem sanæ mentis & fa-
 me grauiter laborantem, & huic mortem me-
 tuenti aduenire, qui eum ad aliquod paratum,
 lautumque conuiuium vocet, sitq; ille cui mi-
 ser fidem indubitato accomodet, possit ne,
 inquit, huiusmodi famelicus non statim illa
 fide fiducia desiderati cibi concipere, ac quàm
 possit propere ad conuiuium illud accurrere,
 simulque & conuiuatorem illum toto corde
 amare, & colere, cupereque illi qua possit
 gratificari. Humiliter proponas, inquit, ani-
 mo

Lutherano-
 rii incōstas-
 tia.

Lutherano-
 rii euasio.

Quomodo
 nexas existi-
 ment Luthe-
 rani, fidem
 sed quod sola fides accipit gra-
 iam iustifican-
 tem, trahētem secum charitatem. Verba enim
 sunt Melancthonis supra citata, Sola fide, non
 per dilectionem consequimur remissionem
 peccatorum: etsi dilectio sequitur fidem. Nisi
 quod iam Bucerus in sua reconciliatione velle
 videtur persuadere, quod etiam si requirerentur
 omnes ad consequendam gratiam, sint ni-
 hilo minus, fides, spes, & charitas, tres quidem
 virtutes, sed tamen inter se connexæ, ita vt ne-
 que charitas sine fide, neque fides insit absque
 charitate. Neque alio vitur teste quàm vno
 exemplo, quod à magistro suo suscepit in de
 capti. Babilonica. & putat irrefragabile. Co-
 gitemus, inquit, hominem sanæ mentis & fa-
 me grauiter laborantem, & huic mortem me-
 tuenti aduenire, qui eum ad aliquod paratum,
 lautumque conuiuium vocet, sitq; ille cui mi-
 ser fidem indubitato accomodet, possit ne,
 inquit, huiusmodi famelicus non statim illa
 fide fiducia desiderati cibi concipere, ac quàm
 possit propere ad conuiuium illud accurrere,
 simulque & conuiuatorem illum toto corde
 amare, & colere, cupereque illi qua possit
 gratificari. Humiliter proponas, inquit, ani-
 mo

Melancth.
 Buce.

mo alicui ex periculoso morbo laboranti, & extrema expectanti adesse medicum, qui certissimam salutem promittat: ita, inquit, qui fidem habet Evangelio, non potest non certò sperare oblatam salutem, eiusq; omnia mandata perficere, ac denique toto se pectore ad ipsum conuertere. Quis enim inquit, non in seipso experitur, se non posse non amare, & colere eum, quem non dubitat ingentia sibi bona polliceri, & certissimè præstiturum? eiusq; etiam consilia atque præcepta se cupidè sequi, quem non dubitet sibi vera, & salutaria consulere, atque præcipere? Sed primum

*Anceps
exempli.*

omnium anceps est exemplum hoc Buceri. Quinimò magis à nobis quam ab ipsis pugnat. Nam vt donemus, connexas esse dictas virtutes propter exemplum infirmi, qui si ita crederet, ilico omnia faceret, quæ iuberet medicus: inde non colligitur, quod sola fides effectus salutis causa, sed quòd fides pareret fiduciam, & fiducia obedientiam: quæ proxima esset causa. ¶ Attamen neque id certè largimur: sed tertium contra hoc exemplum statui mus propositionem. Fides, spes, & charitas adeò non ratione modo, sed re etiam seiunguntur, vt possit esse fides, imò etiam spes, absque charitate. Et quoniam hic effectus vnde nos accerrimè & validissimè oppugnare censent, paulò hic contra nos pluribus insistemus. Nichil nunc disputamus, an fides vel spes absque charitate, verè sint virtutes. Quoniam vt lib. 1. cap. 21. dicebamus, nullum officium in absentia charitatis dignum absolute est appellatio nem virtutis. Et præterea cum fides fundamentum sit charitatis, non potest charitas infusa esse absque fide. Sed quòd fides solitaria esse possit sine charitate, probatur. Ratio & essentia fidei non solum alia est à ratione charitatis, sed natura sua prior, neq; ab illa dependens, quia tota, vt dictum est, consistit in intellectu, cuius operatio anteit operationem voluntatis: ergo nihil vetat quo minus & prius gigni possit, quam charitas, & illa abeunte superstare.

*Fides sine
charitate ef
se potest.
Primum argu
mentum.*

At quia rationes istiusmodi non tanti æstimant, quo argumentationem Buceri simul diluam, alia ratione arguitur. Fides, esto, voluntatè excitet ad appetentiam boni, quod ostendit, nullam ei tamen vim infert, sed semper voluntas, quæ sua natura est, manet libera: ergo quantumcunq; fidem adhibeamus Deo inuitanti nos ad cælestem conuiuium, cõminanti nobis æternas pœnas, & pollicenti requiem à laboribus nostris, nihil officium liberum est homini presentia bona sensu alia illis anteferre. Non quòd natura fidei non sit à terrenis nos ad æterna

euocare, sed quod instantia hæc & sensibus obuia vehementius nos ad se dimouent. Eò præfertim quòd homines promittunt sibi post laesum respicietiam, & diuinum fauorem, quòd possint in amicitiam Dei restitui. Quapropter nulla est repugnantia, quòd quis habeat fidem certam & constantem, ita vt pro eius confessione ceruicis gladio subijceret, & nihilominus persistat in aliquo peccato. Quin verò, neq; in humanis contrarium est semper exemplum, quod Bucer magnificat. Reperi enim potest infirmus extrema patiens, cupidissimus etiam vitæ: cui tamen si medicus tali conditione offerret salutem, vt permitteret ferrari os cruris, aut incidi partem, qua posset lapillus perpetere, aut aliquid huiusmodi terribillimum perpetere: reuera vitam prius rapudicaret. Quemadmodum de Mario legitur, qui obligato vno cruce iussus alterum extendere, Non est, inquit, tanto dolore digna salus. Neq; in hisce modò terrificis curationibus, sed in affectionibus leuioribus comperimus homines, qui certissimi cum sint, mortem sibi suis voluptatibus cõfisci scere, nihilo magis cohibentur. Ita planè de fide nos experientia docet: nimirum quòd licet christiani homines firmam fidem habeant bonitatis diuinæ futurorumq; bonorum, & malorum: tamen, vel quia angusta sibi apparet pietatis, & religionis ianua, aspera q; & accliuis semita, vel quia laquei seculi huius irretiti sunt, & cupiditatis implexi, non se ita inde possunt extricare, vt sequantur quod optimum iudicant. Vbi splendor ipse diuinitatis felices illos cælicolas perfundit, videntes Deum sicuti est, illic nulla esse potest diligendi cunctatio, aut mora. Nam conspectus ille fontis omnium bonorum non potest non beatos in amorem rapere, atque ita desicatos spontanea quadam amicitie necessitate cum Deo prorfus deuincire: vbi nullus segnitie locus, ægritudo animi nullam nihil deniq; quod perpetuam illam reuerentiam filialem remorari queat. Veruntamen cognitio hæc nostra per speculum in ænigmate non adeò efficax est: & ideo neque semper bonorum operum ferax. Aliàs non solum ne minem decidere de gratia Dei sineret, sed in optima semper summaq; officia teneret intentos christianos vniuersos, Paulinoq; colligatos nodo: quem neq; mors, neq; vita, neq; instantia, neq; futura poterant separare à charitate Dei. At non omnes rapti sumus vsq; ad tertium cœlum. Mittunt nos ad locum illum Evangelij, vbi rogati duodecim discipuli, an vellent & ipsi abire, responderunt, Domine, quòd ibimus: quia verba vitæ æternæ habes?

*Cõtra exò
plū Buce.*

*Disum
Marij.*

*Status glo
rie. lib. 3. c.
1. f. 193. b
Tbom. 1. 2.
q. 4. ar. 4. et
q. 5. ar. 4. et
q. 10. ar. 2.
lib. 3. c. 7.
fo. 226.*

*Rom. 8.
Probant Lu
theranienus
qui credit
non posse
non amare.
Ioan. 6.*

Et

*Secundū ar
gumen.*

Et inde nos intelligere iubent, quo pacto, qui credit, non potest non amare. At nihil nos in parte nostra faciamur, quin sapissimè fides charitatem ingeneret, hæc est enim natura sua: sed id defendimus, quod non semper ubicunq; est, tantum rem potest, obfistitibus affectuibus carnis. *per con* Remittamus nos eos vicissim in alium locum, *tingit nobis* ubi iuuenis ille qui præcepta seruauerat à iuuentute sua (aliàs non dixisset Euange. Mar.

10. CHRISTVS respexit, & dilexit eum) & ideo cum fide viua accepit sciscitatum CHRISTVM, quid faciendo vitam æternam possideret. Ille inquam absq; dubio credidit redemptori, quod si venditis, erogatisq; bonis seque retur ipsum, perfectus esset: & tamen ingens opum amor, in quibus animum habebat infixum, fidei præualuit. Vnde non planè tanta coniectura sit, quod fides sua non fuisset magna, quàm quòd amor ille opulentæ diffusæque bonorum esset ille maximus. Enimverò eadem fides ubi non offendisset tantam difficultatem, ilico potuisset iuuenem à seculo conuellere. Neque illum necessum est dicere gratiam Dei propter illum teporem fidei amisisset. Quando quidem non præceptum, sed cõsilium erat: si vellet perfectus esse. Vt lib. 3. dicitur. ¶ Igitur ut amplius hæc omnia lucefcãt, variæ diuersaq; sunt qualitates gradus & habitus fidei, qui sibi, salua eius substantia accidunt. Est namque quandoq; sana & firma, aliquando verò infirma & imbecilla. Ait enim Paul. Infirmum in fide assumite. et, Increpa illos dure, vt sani sint in fide. Incusat rursus CHRISTVS seruator noster in Petro trepidante modicam fidem, laudatq; in Centurione & Chananæa fidem magnam. Appellat denique Iaco. fidem mortuam, eam, quæ deserta est à charitate: & Paul. viuum, quæ per charitatem operatur. Nam sicut motus corporis indicium est vitæ animalis, ita & vitæ spiritualis, testes sunt officia, quæ fiunt secundum Deum. At verò vt non omnis remissio & languor fidei, lumen extinguit diuinæ gratiæ, ita nec mors ipsa talis iudicanda est, vt substantiam rationemq; eiusdem fidei absumat, & expungat habitum. Quin potest mortua robustior esse quàm viua, licet tunc non sit melior: imò neque sit omnino virtus. Petrus quauis non habuit gradum illum firmatæ fidei, vt constanter graderetur super aquas, non protinus arbitrandus est mortaliter deliquisse. Id quod & de iuvene proximè commemorato pariter dicebamus. Quinimo sunt homines tepidi, neq; ita multum validi in fide: perdurantes tamen in gratia, cõ quòd non obijciuntur magnis pe-

riculis cadendi. Sunt contrà, multò valentiores qui nihilominus, ingente occasione de subito oblata, impetu passionis præcipitantur. Iuxta verbum illius Comici. Quauis de subito facile est facere nequiter. Ceu qui trucidatum charifimum filium cernens, aut violatum thorum, in homicidam, vel in adulterum irrueret. In Dauide exemplum est, Nunquid dum ardentissimo amore successus elegantis Bersabæ adulterium cum ea patrauit, fidem perdidit? Minime gætium. Imò fidem habebat insignè. Haud enim fuit dubius, quin Deo peccasset, vt postea lachrymabiliter confessus est. Sed in gentem conflictum carnis sustinere non valuit: valuisset, inquam, per gratiam Dei, si strenuè pugnasset, sed tamè victus est. Haud equidem distitemur, si solum fidei ingenium spectes, quo fuerit ipsa maior, maiore in generari charitatem. Nam, vt in lib. de voca. gen. author est Ambro. fides genitrix bonæ voluntatis, & iuste actionis dicitur. Et super Ezech. Homil. 22. Gregor. Tantum, inquit, in hac vita amamus, quantum credimus: & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. Sed sunt tamè carnalia, & secularia impedimèta, quibus fides præpeditur: quibus superandis aliæ sunt necessariæ virtutes præter fidem. ¶ Confirmat deniq; asseritio nostra irresistibili testimonio Pauli, Nam si habuero, inquit, oëm fidem, ita vt mōtes transferã, charitatẽ autem non habuero, nihil sum. Nò ergo modò fides, sed in maxima esse potest absque charitate. Hic locus est, quem inuolentes manifestissimè rem conuincere, deludere summopere moluntur, nescio qua fide miraculorum conficta, præter fidem iustificatorem. Quemadmodum enim cernentes assensum scripturæ sacræ haberi posse absque charitate, aiunt non esse illam, qua iustificamur, sed esse illam historici: ita audientes ex Paulo, omnem fidem reperiri posse sine confortio charitatis, aliam fidem excogitant miraculorum. Profecto si ita liceret cauillari scripturas, & locis singulis de fide noua eam vsurpatione lacerare, & ludificare, omnis deperiret ratio explicandi naturam, & qualitates fidei. Primum, quoniam nominatio est fides miraculorum. Si dixisset gratia miraculorum, ceu gratia sanitarum, vel donum miraculorum, sicut donum linguarum, posset verbum intelligi de aliqua tantum gratia data. Dum tamen ait Paul. nihil aliud quam omnẽ fidẽ quæ alia potest intelligi, nisi catholica, cui tanquã fundamentum legis euangelicæ priuilegium hoc congruit miraculorum. Aliàs posset etiam appellari spes vel charitas miraculorum.

Diuerse
qualitates
fidei.

Rom. 14.
Tit. 1.

Mortua
des robustior
er, nò est me
lor inuente
neq; omni
no virtus.

Dauid.

Fidesignit
bonam uoluntatem. c. 21
f. 186.b

1. Cor. 13.

Primum argu
mentum.

Explicatio lorum. Item verbum Pauli, allusio est prorsus ad illud redemptoris, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit. Vbi manifestus est sermo de fide catholica. Si quid inter exprobrandum incredulitate apostolorum, qui illa causa non eiecerant daemones, adiecit illud verbum. Enimvero, ut paulo antè dicebamus, constantissimum est, & receptissimum, virtutè miraculorum, neque CHRISTVM vsurpasse, neque discipulis impertisse, nisi ad cõfirmandã fidem, quæ rationibus naturalibus nequieverat persuaderi. Id quod supra verbo CHRISTI cõmonstrauimus, delegantis apostolos ad disseminandũ verbum: ut ait, Signa autẽ eos qui crediderint, hæc sequentur, &c. Quinimõ ab initio statim olim reuelatæ fidei mos diuinus fuit illam cõfirmare portans & miraculis. Ita enim Abrahæ pollicitus est ex sene, steriliq; Sara genus illi propagare super arenam maris. Et intemperate virginis, quo angelus fidem mysterij adstrueret, alterius miraculi anus prægnantis meminit. Igitur ipsi fidei cuius testificandæ causa erãt edẽda miracula, eadẽ est collata vis & potestas: ita tamẽ eõ esset vsq; fœcũda, ut certã fiduciã pareret impetrãdi. Et hoc est quod ait Apostolus, Omnẽ fidẽ, id est, fidẽ in eo summo gradu, qui trãserendis montibus est necessarius: tametsi iam modo, vbi non est hæc necessitas asserendæ fidei miraculis, nõ se tam crebro exerat virtus hæc. Sed quid opus est aliunde testes ciere? non 'ne Apõst. explicatissimus Paul. siculus est de qua fide loquatur? Cum em̃ cõcludit in calce illius capitis, fidẽ, spem, & charitatem tria esse, cæterisq; maiorem charitatẽ, an negare quis poterit sermonẽ habere de tribus theologice virtutibus: atq; adeo de fide catholica, quæ prima earum est? In toto ergo capite de eadẽ pronõquit, quã ita cõfert eũ charitate, ut quo eunq; gradu solitaria sit, nõ sufficiat ad amicitia Dei. Sed operosa charitas, quæ patiens est, & benigna, reliquis oibus virtutibus subministrat esse diuinũ. Et hac ratione illi tribuit, quod omnia credit, & oia sperat. Et præterea quia per charitatem, & fides ex crescit, & spes. Eodẽ pertinet illud CHRISTI, Non ois qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum cœlorũ: sed qui facit voluntatem patris mei. Multi enim dicẽt in illa die, Domine, dñe, in nomine tuo prophetauimus, & cætera: qui tamẽ nõ intrabunt in regnũ cœlorum. Dicere namq; Domine, domine, ad fidẽ catholicã pertinet, qua cognoscimus, Deum esse verum dominum. Neq; ita cognoscimus, ut daemones: nam illi non dicunt dñe, quia non credunt ex

obedientia. Dicere autẽ domine, est propria fides christiani: non acquisita solum, sed qua captiuantes intellectum, assensum præbetus diuinæ maiestati suam professi legem. Quæ esse nihilominus potest absq; charitate. Et ideo subinfert redemptor noster, Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti: qui autem audit, & non facit, assimilabitur viro stulto. Vbi audire, idem est, quod credere & suscipere fidem. Vnde apud Lucam ille seruus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis. Nam proculdubio cognoscere voluntatem, est fidem habere. Huc etiam attinet parabola inuitatorum ad coenam magnam: qui certe nihil de conuiuio dubitantes, excussauerunt sese, negotia secularia prætendentes. Duo tamen hic sunt vel tria istorum obiecta, ad quæ necessarium est respondere. Primum, cum fides sit donum Dei, quem admodum charitas, cur non praxerit cum charitate mortali quolibet crimine expungitur? Responso in promptu est. Quod charitas indiuiduus est gratiæ comes. **CHARITAS** Est enim gratia qua dilecti sumus Deo, & charitas qua ipsum diligimus. Et ut habetur in Euangelio, Qui diligit me, diligitur à patre meo. Quare qua contrarietate peccatum mortale opponitur gratiæ, aduersatur & charitati. Fides autem, & spes, & reliquæ virtutes morales suas habent proprias rationes distinctas, quæ de se non dicunt, neque amicitiam, neque gratiam Dei. Quare ut abscedens charitas per peccatum furti, non secum aufert habitum castitatis, ita neque habitum spei, aut fidei: sed manent omnes informes, atque adeo indignæ virtutum simpliciter nomine. Sed hæresis vel apostasia, quæ è regione obstat fidei, excludit infusum eius habitum. Hæreticus enim in vno articulo, quanuis aliorum habeat acquisitam fidem, non tamen illos credit propter formalem rationem fidei catholice: nempe: quatenus à CHRISTO per sanctam Ecclesiam reuelati sunt & propositi. Deficiente autem ratione fidei, aboletur & fides ipsa. Alterum dubium est maioris ponderis apud illos, nimirum, quod fides inortua non sit ficta proprietas. Hoc enim insonat nomen mortuum, homo nanq; mortuus nõ est homo. Et præterea arguit quod eiusmodi fides nihil differat à fide daemõnum. Vno enim contextu ait Iaco. quod fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa: & quod ille qui hoc modo credit, nihil egregius facit quàm daemones, qui credunt & contremiscunt. Hæc tamen ambo ci-
tra

Audire.

Cur fides nõ perditur cõcharitate.

CHARITAS est enim gratia qua dilecti sumus Deo, & charitas qua ipsum diligimus. Euang. 14.

Fides spes si ne charitate

Sola hæresis vel apostasia excludit fidem.

Fides mortua proprietas. Hoc enim insonat nomen mortuum, homo nanq; mortuus nõ est homo. Et præterea arguit quod eiusmodi fides nihil differat à fide daemõnum. Vno enim contextu ait Iaco. 1.

Iaco. 1.

tra negotium dissoluat, qui verba Iacobi & stimatè iucrit meditat. Non enim refert fidem ad charitatem, sicuti hominem ad animã: sed sicuti corpus ad animam. Non inquam ait, Sicut homo, sed sicut corp⁹ sine spiritu mortuū est, ita & fides sine operibus mortua est. Viuit enim per animam, & homo, & corpus: sed homo tãquam per formam, quæ pars sui est, corpus autem tãquam per eam quæ extrinsecus sibi accidit. Et ideo quia Deus, qui est nobis cetera animavitæ spiritualis, habitat in nobis per charitatem (Deus enim charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo) expuncta charitate, & homo manet spiritualiter mortuus, & fides sua mortua. Attamen, vt corpus absque anima suam retinet integram essentiam corporis, ita & fides absque charitate suam habet rationem, substantiam, & proprietatem fidei, quæ est assentire dictis Dei. Neque continuo consequens est, fidem illam mortuã nihil ab illa dæmonum distare. Ratio enim fi-

1. 104. 4. ritatem (Deus enim charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo) expuncta charitate, & homo manet spiritualiter mortuus, & fides sua mortua. Attamen, vt corpus absque anima suam retinet integram essentiam corporis, ita & fides absque charitate suam habet rationem, substantiam, & proprietatem fidei, quæ est assentire dictis Dei. Neque continuo consequens est, fidem illam mortuã nihil ab illa dæmonum distare. Ratio enim fi-

Fides mortua differt à fide dæmonum.

Syno. Trid. Bononiam translata.

dei non solum consistit in certitudine, quam forsân habere possunt dæmones maiorè, imò clariore nobis, sed in eo quod per obedientiam, & voluntatis obsequium (vt in ipsa eius diffinitione innuebamus) suscipitur. Dæmones autem non vltro, sed inuiti credunt: & inde fit, vt nostra fides suapte natura illiciat nos ad amorem Dei, illa vero sua, nihil aliud quàm timorem illis incutiat, & tremorem. Hæc autem iam singula articulatum distinuit S. Synodus Tridentina. Sanè quæ postquam can. 7. explicuit, vt essent tres illæ virtutes theologice, suis proprijs rationibus distinxit, atque adeo ab inuicem semouibiles, can. 12. sub anathemate censuit, fidem non esse fiduciam illam specialem: & can. 28. fidem, quæ remanet sine charitate, veram esse fidem, licet mortuam, quæ hominem sufficit constituere christianum. Synodus inquam Tridëtina, quæ iam modo (quod Deus vtinã Ecclesie suæ bene vertat, quodq; felix illi faustumque sit) Bononiam translata est.

De causa effectusq; fidei sine operibus. Cap. 8.

Consecimus ergo, vnicam esse fidem, illam scilicet orthodoxam à spe & charitate omnino distinctam: sanè quæ vt esse potest absq; gratia, ita & absq; charitate. Hanc ergo demonstrare iam pergitimus, eandem esse prius, quæ ad nostrã iustificationem est necessaria. Sed eius prius causam & originem, atque per se effectū absq; contubernio charitatis præmeditemur oportet,

et, duabus propositionibus. Prima est. Fides, etiam dum est informis, donum est Dei supernaturalis. Conclusio hæc quantum theologis summo consensu receptissima sit propter auctoritates scripturæ (qualis est ad Eph. Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, & id genus multæ non nihil tamen de sensu eius discordant. Scot. enim in. 3. d. 23. ait, fide humana (quam ipse appellat acquisitam) hominem posse assentiri toti prædicationi christianæ. Imò ita inquit, credimus auctoritate Ecclesie (quam ipse putat humanam) & institutione parentum, qui fidem suos erudiunt liberos. Sed infunditur, inquit, à Deo fides, cum propter maiorem animæ perfectionem, tum propter maiorem certitudinem & intentionem in actu credendi. Cui sententiæ adhuc explicatius subscribit Duran. q. 1. in. 2. senten. d. 28. dicens, fidem infusam non esse necessariam, nisi vt facilius credamus. Non dicunt fidem iustificantem, quippe quæ consors est gratiæ, possibilem nobis esse absque dono Dei. Neque verò negant habitum insuam informem, esse donum Dei. De hoc enim omnes consentiunt doctores: nempe, quòd non solum fides formata, verum informis sit donum diuinum: vt auctor est S. Thom. 2. 2. q. 6. & est glossa super illud, Si habueris fidem, charitatem autem non habeam, Quod donum requiritur vt homo sit christianus. Neque rursus negant, quin necessaria sit reuelatio mysteriorum Dei, facta mundo, vt homines credant: etenim cum non cadant sub naturali sciëntia, nisi Deus hoc lumine mundum irradiasset, impossibilis erat earum notitia. Sed hoc tantum affirmant, qd qui audiret CHRISTVM, vel Apostolos, vel alios prædicatores, non indigeret aliquo habitu vel afflatu supernaturali, vt assentiret toti prædicationi: sicuti assentimur narrantibus alias naturales historias. Attamen S. Thom. loco proxime citato longè aliter astruit huius conclusionis fidem. Quippe quòd non solum ad maiorem perfectionem, seu promptiorem assensum, sed omnino sit donum necessarium Dei: sine quo non possum⁹ omnia certò credere quæ sunt reuelata. Vnde ad fidem, inquit, duo requiruntur: Vnum, vt homini credibilia proponantur, quod factum est ministerio prophetarum & apostolorum, & aliorum prædicatorum. Et isti habent auctoritatem Dei mittentis illos: iuxta illud, Quomodo prædicabit nisi mittentur? Ad. Rom. 10. de modo auctoritas Ecclesie vniuersalis in deo terminandis his quæ sunt fidei, est pari ratione auctoritas spiritus sancti. Alterum requiritur

Cõclusio.

Eph. 1.

Scot.

Duran.

Fides informis donum Dei.

S. Tho.

1. Cor. 13.

S. Tho.

Autoritas

Ecclesie.

ex

ex parte hominis: & hoc Pelagiani putabāt esse liberum arbitrium. Sed hoc est falsum: quia cum homo credendo cleuetur super naturam suam, oportet, quod hoc insit ei ex supernaturali principio interi^o mouente. Hęc S. Tho. Et profectō non solum propter S. Thomā & propter Augustinū, cuius eadem est vbiq; in dubitata sententia, hunc sensum, legitimū fuerim arbitrat^{us}: verū salua illustrium auctorum examinatione, non planē video, quomodo sit satis tutum aliter sentire. Quare S. Thome hanc recitat, quasi opinionem, sed quod contrarium existimet Pelagianū. Sanē quod sensus Pelagianorum assentientium, initium fidei esse à nobis, non esset aliū, q̄ quod posset quis audiens prædicationem fidei tanta certitudine naturaliter assentire, quanta est in fide catholica: & quod gratia non præstaret, nisi vt facilius id homo posset. Quod quinto canone damnatum est in cōcilio Mileuitano. Sed Augustinum de hac re auscultemus. Is enim quanuis alibi frequentissimē, tamen in li. de prædest. sanēt. cap. 2. sub hac forma proponit quæstionem. Prius itaq; fidem, qua christiani fumus, donum dei esse, debemus ostendere: si tamen diligentius id facere possumus, quam in voluminibus tot, tantisq; iam fecimus. Nota fidem qua christiani fumus. Sanē quæ dubio procul absq; gratia, & charitate esse potest. Quod si tibi prima fronte appareat, id tantum Augustinum sibi velle, quod fides infusa sit à deo, à qua christiani fumus, non tamen negare, quo minus actus credendi possit esse à natura, contemplare attentius mentem eius, & cernere vterius progredi. Nemini enim dubium esse potuit, quin habitus infusus, si talis esset, à solo deo infunderetur: sed vult cōstitueri, quod ad credendū actū illa omnia, quæ ad religionem christianam pertinet, & ita firmiter vt christianum decet, necessariū sit speciale auxilium dei, siue per habitum, siue per actum. Nam August. nihil inquam sollicitus est discriminari inter actum & habitum. Atq; sensus hic lucidissimus erit consideranti, quā illic causam tractet. Etenim postquā Pelagiani coacti sunt hæresim suam retrahere nempe gratiam dei secundum merita nostra dari, id saltem retinere conabantur, quod initium fidei esset à nobis. Quo errore laborauit & ipse August. antequam esset Episcopus, vt eodē lib. cap. 3. & lib. 1. retract. ca. 23. confitetur. Postea vero factus Episcopus (vt ibidem & lib. 2. de bono. perse. ca. 20. ait) illum deposuit errorem. Atq; id ipsum est, quod illic edisserit: nimirum, quod nec initium fidei sit à nobis. Ni-

hil de habitu meditatur, sed credere ipsum, quod est, inquit, cum assensione cogitare ea, quæ pertinent ad religionem, nemo potest nisi per auxilium dei. Quia non sumus idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Neq; aliud est, quod condemnat illic aduersus Pelagium. Aliā illa assensio fidei esset alicuius meriti, cui aliquo pacto deberetur gratia. Et ideo de illo etiam assensio citat illud Pauli, Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Innuens, quod non solum sibi posset vsurpare gloriam, qui naturaliter diceret se assentiri euangelio. Accumulat præterea alias complures auctoritates. Vt illud, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: donum enim dei est. Tametsi hic locus vt ipse August. Hypog. lib. 3. exponit, de fide omnino iustificante, quam gratia subsequitur, intelligatur. Sed apertus est illud, Vobis donatum est pro CHRISTO non solum vt credatis in eum, verum etiam vt patiamini pro eo. Et, Misericordiam consequutus sum, vt fidelis essem. Non ait, Quia fidelis eram. Ad ducit etiam illud, Hoc est opus dei, vt credatis in eum, quem misit ille. Tametsi profectō non plenē possum hunc sensum conicere ex illo loco euangelij. Est enim responsio illius, quod discipuli interrogabant, Quid faciemus, vt operemur opera dei? Vbi non quærebāt opus, quod esset effectus dei: sed quod esset præceptum eius, & sibi placitum. Et ideo respondit, Vt credatis in eum, quē misit ille. Ex illo præterea Lucæ eadem veritas corroboratur, Domine adauge nobis fidem. Quasi eius ipsius esset virtus, quod crederent. Atq; ex illo maxime quod August. Hypog. lib. 3. in eandem sententiam enarrat. Vbi cōfesso Petro, Tu es CHRISTVS filius Dei viui, respondit dominus, Beatus es Simō Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Vnde colligitur, fidem donum esse Dei. Quocirca fateor me intelligere non posse, quomodo glossari possit, quod sit donum non simpliciter necessarium, sed ad maiorem, seu perfectionem, seu facilitatem. Nam hoc ipsum verbum, donum dei, proptaliam significat nullatenus quæpiam id posse naturaliter. Etenim cum dicit Paul. Non ex vobis, sed donū dei est, quid aliud exprimeret voluit, quam quod nisi ex dono dei, fides & gratia haberi nō possit? pari ergo modo, vt ait, Vobis donatum est pro CHRISTO non solum vt credatis in eum, quid aliud esse quam dicere, non alia via credere potuistis? Quare optimē illic adnotauit August. verbum Pauli, Caritas cū fide à deo

Sacra testimonia q̄ efficiunt August. fidē esse donū dei

1. Cor. 3.

Gr̄a saluati estis p̄ fidē, intelligit de fide iustificāte.

Ephes. 2.

Philip. 1.

1. Tim. 1.

Ioan. 6.

Luc. 17.

Matth. 16.

Glossa Scoti male iura

Ephes. 6.

h patre

Scoti sententia nō satis tuta.

August.

Sensus August. cōtra Pelagianum.

patre & domino IESU CHRISTO. Quasi dixisset, non solum charitas, sed etiam per se fides, puta assentiri euangelio à solo deo esse potest. A solo inquam praueniente. Nam ut utroque loco citato, ait scilicet lib. 1. retra. & lib. de prædest. fides opus dei est & nostrum. Non solum scilicet propter arbitrium uoluntatis: quia nisi nobis assentiētibus & cooperantibus, credere non possumus. Ob idq; exigitur à nobis, atq; idcirco infidelitas peccatum est. Dei autem est opus, quia nisi ipso peculiari nos afflatu adspirante, & mouente, nihil possumus.

Quomodo autem & gratia & virtutes opera dei sint, & nostra, tum satis multa meditati sumus libro priori, ca. 15. & tribus proximis, tum etiam paulo post repetendum nobis est.

¶ Est præterea magnum argumētum aduersus illos, qui dicunt, fidem nostram auctoritate humana gigni, puta parentum, uel prædicatorum, qui nos erudit: & quod prius multo est, auctoritatem ecclesie appellatam, humanam. Etenim si propter solam auctoritatem hominum ego assentirem euangelio, reuera propter eorundem auctoritatem, si mihi contrarium dicerent, mutarem fidem. Contra admonitionem Pauli, Si ego uel angelus de celo aliud euangelizauerit, anathema sit. In summa credere propter euangelio est dispositio, & quid maxima ad gratiam: ergo iuxta id quod dixi mus ca. 3. non potest esse nisi per auxiliū speciale dei. Quare S. Synod. Trid. optime can. 6. ait, quod ex citati diuina gratia fidem ex auditu concipimus. & cano. 3. qui ex cōcal. Arau si. cano. 2. desumptus est, neminem sancitur sine spiritus sancti inspiratione, & adiutorio posse credere, sperare, &c. sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur.

Calat. 1.
Credere est
dijū ad gra
tiā, ergo nō
est ex utri
bus hūanā.
Syn. Trid.

Respondetur
aduersarijs.
¶ Respondē
dum est illis ergo, quod quāuis quis incipiat credere propter parentes uel prædigos, uel alios prædicatores, non tamen credit, propter eorum auctoritatem, sed credit illis tanquam ministris ecclesie. Neq; habitus fidei aliam habet inclinationem, nisi sub illa ratione. Auctoritas uero ecclesie, non est humana: sed diuina, quæ errare non potest. Facile ergo est reliqua eorum argumenta diluere. Primum est huiusmodi. Audientes concionem euangelicam possent tantam habere fidem concionatori, ut propter eius auctoritatem cuncta crederent. Sicuti possunt eandem fidem præstare Luito, aut cuius historico sola naturali facultate intellectus: atque illi potissimum, qui audientes CHRISTVM, cernebant eius doctrinam testimonijs & miraculis confirmari: igitur non est simpliciter necessaria infusa fi-

1. Arg. ad
uersarijs
ad pbanū
q. m. i. s. a. fi
des ad credē
da autē non
sūt necessa
ria, sed ad
modum.

des. Porro autem responsio huius est, quod alia rñsso. audientes prædicationem modò, uel Apostolorum olim, aut CHRISTI, poterant quidē naturali lumine assensum aliquem opinionis Fides hūana aut fidei humanæ habere, qualem habem? Io- circa res fisepho uel Luito: eam tamen fidei certitudinē, dei.

quæ christianis est necessaria, minimè, nisi nū mine aspirati. Exigitur enim à christiano, nō Fides catho solum aliqua, sed omnia quæ in utroque sunt lica. testamento (saltem in genere) & quæcunq; ecclesia explicauerit, esse de fide, adeo firmiter & certo credere, ut scientiam si opus fuerit, quam philosophi putarent demonstratiuam, abneget. Qualis est collectio illa. Hæc est sentia diuina est filius, eademq; est pater, ergo pater est filius. Ad quam sane certitudinem tantorum supernaturalium mysteriorum uires ingenij naturales minimè sunt efficaces.

Quamobrem si puer ante usum rationis ab infu- Fuer ante fidelitate raptus (quod est alterum eorum ar- usum rōnis gumentum) inter christianos educaretur, pos- 2. Argum. set quidem humanam opinionē habere christianæ doctrinæ: ueruntamen qualem modò præfati sumus certitudinem, minimè: nisi uel baptizatus, uel aliter caritus adiutus. Vnde si iam ætate progressus, bona fide crederet se se baptizatum, licet non res ita esset, posset cum illa crudelitate pro auxilium Dei iustis cari, & tunc cum gratia infunderetur ei & fides.

De hæretico autem iam paulò antè diximus, quem admodum fide acquisita naturaliter potest credere aliquos articulos. Illa tamē non est legitime christiana: quia non est integra. ¶ Hoc tamen est tertium argumētum cōtra necessitatem infusæ fidei. Si ethnicus audiens prædicationem euangelicam, eam plenè susciperet: id est, omnia certa fide amplecteretur baptismum, cum obice tamen, quæ non uult odia ponere, quæ cum suo exercet inimico, uidetur tunc habere fidem, tamen sine dono supernaturali. Quoniam fides non infunditur, nisi simul cum gratia, cuius tamē ille nō dum est compos. Respondetur, quod quantum si ecclesie constaret, & obicem cadere ad baptismum, arcendus esset à sacramento: quippe quod nemini debet ministrari, nisi cui creditur per illud conferri gratiam, quæ supremus est effectus sacramenti: tamen si cum tali fictione baptizaretur, reciperet informē fidem. Ut auctor est Sanctus Thom. 2. 2. quæ stio. 6. art. 2. ad tertium argumētum: ubi ait, recipi posse à Deo donum fidei absq; charitate. Etenim qua ratione fieri potest, ut charitate relictā, sit fides superflua: fieri etiam potest, ut fidem quis suscipiat ante charitatem.

Hereticus.
3. Argum.

¶ Respondetur
aduersarijs.
¶ Respondē
dum est illis ergo, quod quāuis quis incipiat credere propter parentes uel prædigos, uel alios prædicatores, non tamen credit, propter eorum auctoritatem, sed credit illis tanquam ministris ecclesie. Neq; habitus fidei aliam habet inclinationem, nisi sub illa ratione. Auctoritas uero ecclesie, non est humana: sed diuina, quæ errare non potest. Facile ergo est reliqua eorum argumenta diluere. Primum est huiusmodi. Audientes concionem euangelicam possent tantam habere fidem concionatori, ut propter eius auctoritatem cuncta crederent. Sicuti possunt eandem fidem præstare Luito, aut cuius historico sola naturali facultate intellectus: atque illi potissimum, qui audientes CHRISTVM, cernebant eius doctrinam testimonijs & miraculis confirmari: igitur non est simpliciter necessaria infusa fi-

Fides infusa.
Responso.

Fides informis infunditur sine charitate.

Vnde

Vnde cap. veniens. de presby. non bapt. gene
De presb. ralter habetur, q̄ per sacramētum fidei (qua
nō bapt. c. ue le est baptismus) efficitur quis membrū CHR I
niens. de cō STI. Et postmodum recedente fīctione, recipi
seca. di. 4. illi gratiam: vt docet August. cap. tunc va
Dubitatio. lere. de consecra. distin. 4. Sed quid si ethnicus
ille sic dispositus esset in nemore, vbi nō est co
pia aquæ: nunquid cum primum totam legē
probaret, per votum baptismi reciperet fidē?
Nam si id neges, inde fit consequens opinio,
quam reprobamus: quoniam tūc naturaliter
tam firmiter credit, quā post susceptum bap
tismū. Respondetur, quod ante baptismū
Solatio. in re non est verisimile per baptismū in vo
Fides quōin fundit p ba ptismū in uoto.
to, infundi habitum fidei, nisi infunderet gra
tia: quia ille non est christianus. Et talis habitus
non infunditur, nisi vel ratione baptismi, vbi
fit homo christianus: vel ratione gratiæ, quæ
secum adducit virtutes. Et ideo vel ille nō cre
dit tam firmiter tunc, quā christianus, vel
suppeditatur sibi desuper auxiliū speciale ad
actum credendi. Quod si quis adhuc opponat
nobis hominem in puris naturalibus, vel ante
aduentum CHR I ST I inter gentes, vel nunc
in illo orbe, vbi nulla est eius notitia: is enim
sola cognitione naturali, quod deus est & re
munerator, possidet auxiliū specialit tangēte vo
luntate reconciliari deo. Quod videtur insin
uare Aposto. vbi exprobat naturalibus phi
losophis, quod cum deum cognouissent, non
sicut deum glorificauerunt. Et paulo pōst, Gē
tes quæ legem non habent, naturaliter quæ le
gis sunt, faciunt. Loci isti Pauli statim ca. 1. 1.
presius sunt tractandi. Interim tamen respon
detur, quod esto, cognitio naturalis sufficeret
ad salutem, cum auxilio mouente voluntatē,
Quali fides est doni dei
illa non fuisset fides CHR I ST I expressa: quā
modō constituimus esse donum dei.

¶ Secunda propositio. Fides hæc absq; gratia
& charitate sufficit hominem cōstituere chri
stianum & membrum CHR I ST I: non solū
fidei, vt Lutherani prædicant, sed propriè, legi
timè, & verè, vt cap. proximo dicebamus, de
terminatum esse à concil. Tridē. can. 28. quan
tum ad veritatem sub stantis fidei: licet careat
perfectiōne, & vita, quæ fidei extrinsecus acci
dit à charitate. Prima huius ratio ex superiori
bus fontib; deriuatur. Si enim fides absq; cha
ritate propriè & quantum ad suam internam
substantiam verè est fides: & christianus idem
est quod fidelis, per illam est quicūq; christia
nus. Sed patentius eadem ratio formatur.

Christianus est, qui CHR I ST I est, nempe
qui eius est membrum, qui in suam militiam
nomen dedit, eiusq; se familiarē addixit. atque

legibus obstrinxit: vnde non apostatauit: qui
cunq; autem baptismatis sacramento initia
tus est, membrum eius per fidem efficitur: iux
ta illud, In vno spiritu omnes nos in vnu cor
pus baptizati sumus, neq; quodlibet commit
tat peccatum, fidem denegat: ergo per fidem
informem est homo christianus, Sed aiunt,
Nemo fit CHR I ST I membrum, nisi per gra
tiam. Nam quicunq; (ait Paul.) baptizati sum
us in CHR I ST O I E S V, in morte ipsius
baptizati sumus. Consepulti enim sumus per
baptismū in morte, vt quomodo CHR I ST V S
surrexit à mortuis per gloriam patris, ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. Accedit si
militudo vitis, & palmitum, qui non sunt mē
bra vitis, nisi dum eius humore viuunt: sicuti
neque oculus mortui (ait Aristot.) est oculus.
Ac demum ad Ephes. ait Paul. quod CHR I
ST V S dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit
pro ea: vt illam sanctificaret: mundans eam la
uacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse si
bi gloriosam ecclesiam, non habentem macu
lam, neq; rugam. Hæc autem argumentatio,
si satis illi modo facere eonaremur, extra fines
nos præsentis instituti educeret ad articulum
de ecclesia: quam isti, propter huiusmodi tes
timonia, nullam, quæ vera sit, admittunt, nisi
internam. Nempe coetum eorum penitus, qui
cordis sanctitate pollent. Quantum tamen ad
nostram spectat assertionem, hoc si dicamus
abundabit. Nimirum quod CHRISTO bifariā
inferimus, vt membra vno modo per fidē, quā
suz adscripti Reipublicæ vltro illi præstamus
sacramento; astringimus. Quem admodum,
dum Paul. vbi Roma. 1. in sermonem incidit
de obedientia fidei in Gentibus, subdit, In qui
bus estis & vos vocati I E S V C H R I S T I: id est
christiani, per hoc, quod eandem obtulistis fi
dei obedientiam: in captiuitatem (vt ait ipse a
lio loco) redigentes intellectum in obsequiū
CHR I ST I. Sed aliter sum⁹ illi insiti, & cōpa
rti per charitatem. Vnde, Si quis spiritum
CHR I ST I non habet, hic nō est eius. Et prima
copulatio ordinatur ad secundam. Ad hoc enim
configuramur CHRISTO crucifixio in bap
tismo, vt opera carnis mortificemus. Vnde,
Qui christi sunt, carnem suam crucifixerunt
cum vitijs, & concupiscentijs. At verò incon
sequens est, vt qui à sine & scopo fidei aber
rat, fidem protinus amittat. Enimvero licet
quolibet delicto fidem eatenus frangimus, q̄
non omnino facimus vt promissimus, haud ta
men vsquequaq; denegamus fidem, quō mi
nus simus semper lege ascripti: Instar Reipub
licæ ciuilib; Non enim qui vnum crimen cō
mittit,

Aliud arg.
nobis hominem in puris naturalibus, vel ante
aduentum CHR I ST I inter gentes, vel nunc
in illo orbe, vbi nulla est eius notitia: is enim
sola cognitione naturali, quod deus est & re
munerator, possidet auxiliū specialit tangēte vo
luntate reconciliari deo. Quod videtur insin
uare Aposto. vbi exprobat naturalibus phi
losophis, quod cum deum cognouissent, non
sicut deum glorificauerunt. Et paulo pōst, Gē
tes quæ legem non habent, naturaliter quæ le
gis sunt, faciunt. Loci isti Pauli statim ca. 1. 1.
presius sunt tractandi. Interim tamen respon
detur, quod esto, cognitio naturalis sufficeret
ad salutem, cum auxilio mouente voluntatē,
illa non fuisset fides CHR I ST I expressa: quā
modō constituimus esse donum dei.

¶ Secunda propositio. Fides hæc absq; gratia
& charitate sufficit hominem cōstituere chri
stianum & membrum CHR I ST I: non solū
fidei, vt Lutherani prædicant, sed propriè, legi
timè, & verè, vt cap. proximo dicebamus, de
terminatum esse à concil. Tridē. can. 28. quan
tum ad veritatem sub stantis fidei: licet careat
perfectiōne, & vita, quæ fidei extrinsecus acci
dit à charitate. Prima huius ratio ex superiori
bus fontib; deriuatur. Si enim fides absq; cha
ritate propriè & quantum ad suam internam
substantiam verè est fides: & christianus idem
est quod fidelis, per illam est quicūq; christia
nus. Sed patentius eadem ratio formatur.

Christianus est, qui CHR I ST I est, nempe
qui eius est membrum, qui in suam militiam
nomen dedit, eiusq; se familiarē addixit. atque

legibus obstrinxit: vnde non apostatauit: qui
cunq; autem baptismatis sacramento initia
tus est, membrum eius per fidem efficitur: iux
ta illud, In vno spiritu omnes nos in vnu cor
pus baptizati sumus, neq; quodlibet commit
tat peccatum, fidem denegat: ergo per fidem
informem est homo christianus, Sed aiunt,
Nemo fit CHR I ST I membrum, nisi per gra
tiam. Nam quicunq; (ait Paul.) baptizati sum
us in CHR I ST O I E S V, in morte ipsius
baptizati sumus. Consepulti enim sumus per
baptismū in morte, vt quomodo CHR I ST V S
surrexit à mortuis per gloriam patris, ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. Accedit si
militudo vitis, & palmitum, qui non sunt mē
bra vitis, nisi dum eius humore viuunt: sicuti
neque oculus mortui (ait Aristot.) est oculus.
Ac demum ad Ephes. ait Paul. quod CHR I
ST V S dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit
pro ea: vt illam sanctificaret: mundans eam la
uacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse si
bi gloriosam ecclesiam, non habentem macu
lam, neq; rugam. Hæc autem argumentatio,
si satis illi modo facere eonaremur, extra fines
nos præsentis instituti educeret ad articulum
de ecclesia: quam isti, propter huiusmodi tes
timonia, nullam, quæ vera sit, admittunt, nisi
internam. Nempe coetum eorum penitus, qui
cordis sanctitate pollent. Quantum tamen ad
nostram spectat assertionem, hoc si dicamus
abundabit. Nimirum quod CHRISTO bifariā
inferimus, vt membra vno modo per fidē, quā
suz adscripti Reipublicæ vltro illi præstamus
sacramento; astringimus. Quem admodum,
dum Paul. vbi Roma. 1. in sermonem incidit
de obedientia fidei in Gentibus, subdit, In qui
bus estis & vos vocati I E S V C H R I S T I: id est
christiani, per hoc, quod eandem obtulistis fi
dei obedientiam: in captiuitatem (vt ait ipse a
lio loco) redigentes intellectum in obsequiū
CHR I ST I. Sed aliter sum⁹ illi insiti, & cōpa
rti per charitatem. Vnde, Si quis spiritum
CHR I ST I non habet, hic nō est eius. Et prima
copulatio ordinatur ad secundam. Ad hoc enim
configuramur CHRISTO crucifixio in bap
tismo, vt opera carnis mortificemus. Vnde,
Qui christi sunt, carnem suam crucifixerunt
cum vitijs, & concupiscentijs. At verò incon
sequens est, vt qui à sine & scopo fidei aber
rat, fidem protinus amittat. Enimvero licet
quolibet delicto fidem eatenus frangimus, q̄
non omnino facimus vt promissimus, haud ta
men vsquequaq; denegamus fidem, quō mi
nus simus semper lege ascripti: Instar Reipub
licæ ciuilib; Non enim qui vnum crimen cō
mittit,

1. Propos.
Fides infor mis cōstituit boiem vere christianū.
Syn. Tridē.

1. Ratio.
Christianus est, qui CHR I ST I est, nempe
qui eius est membrum, qui in suam militiam
nomen dedit, eiusq; se familiarē addixit. atque

legibus obstrinxit: vnde non apostatauit: qui
cunq; autem baptismatis sacramento initia
tus est, membrum eius per fidem efficitur: iux
ta illud, In vno spiritu omnes nos in vnu cor
pus baptizati sumus, neq; quodlibet commit
tat peccatum, fidem denegat: ergo per fidem
informem est homo christianus, Sed aiunt,
Nemo fit CHR I ST I membrum, nisi per gra
tiam. Nam quicunq; (ait Paul.) baptizati sum
us in CHR I ST O I E S V, in morte ipsius
baptizati sumus. Consepulti enim sumus per
baptismū in morte, vt quomodo CHR I ST V S
surrexit à mortuis per gloriam patris, ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. Accedit si
militudo vitis, & palmitum, qui non sunt mē
bra vitis, nisi dum eius humore viuunt: sicuti
neque oculus mortui (ait Aristot.) est oculus.
Ac demum ad Ephes. ait Paul. quod CHR I
ST V S dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit
pro ea: vt illam sanctificaret: mundans eam la
uacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse si
bi gloriosam ecclesiam, non habentem macu
lam, neq; rugam. Hæc autem argumentatio,
si satis illi modo facere eonaremur, extra fines
nos præsentis instituti educeret ad articulum
de ecclesia: quam isti, propter huiusmodi tes
timonia, nullam, quæ vera sit, admittunt, nisi
internam. Nempe coetum eorum penitus, qui
cordis sanctitate pollent. Quantum tamen ad
nostram spectat assertionem, hoc si dicamus
abundabit. Nimirum quod CHRISTO bifariā
inferimus, vt membra vno modo per fidē, quā
suz adscripti Reipublicæ vltro illi præstamus
sacramento; astringimus. Quem admodum,
dum Paul. vbi Roma. 1. in sermonem incidit
de obedientia fidei in Gentibus, subdit, In qui
bus estis & vos vocati I E S V C H R I S T I: id est
christiani, per hoc, quod eandem obtulistis fi
dei obedientiam: in captiuitatem (vt ait ipse a
lio loco) redigentes intellectum in obsequiū
CHR I ST I. Sed aliter sum⁹ illi insiti, & cōpa
rti per charitatem. Vnde, Si quis spiritum
CHR I ST I non habet, hic nō est eius. Et prima
copulatio ordinatur ad secundam. Ad hoc enim
configuramur CHRISTO crucifixio in bap
tismo, vt opera carnis mortificemus. Vnde,
Qui christi sunt, carnem suam crucifixerunt
cum vitijs, & concupiscentijs. At verò incon
sequens est, vt qui à sine & scopo fidei aber
rat, fidem protinus amittat. Enimvero licet
quolibet delicto fidem eatenus frangimus, q̄
non omnino facimus vt promissimus, haud ta
men vsquequaq; denegamus fidem, quō mi
nus simus semper lege ascripti: Instar Reipub
licæ ciuilib; Non enim qui vnum crimen cō
mittit,

legibus obstrinxit: vnde non apostatauit: qui
cunq; autem baptismatis sacramento initia
tus est, membrum eius per fidem efficitur: iux
ta illud, In vno spiritu omnes nos in vnu cor
pus baptizati sumus, neq; quodlibet commit
tat peccatum, fidem denegat: ergo per fidem
informem est homo christianus, Sed aiunt,
Nemo fit CHR I ST I membrum, nisi per gra
tiam. Nam quicunq; (ait Paul.) baptizati sum
us in CHR I ST O I E S V, in morte ipsius
baptizati sumus. Consepulti enim sumus per
baptismū in morte, vt quomodo CHR I ST V S
surrexit à mortuis per gloriam patris, ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. Accedit si
militudo vitis, & palmitum, qui non sunt mē
bra vitis, nisi dum eius humore viuunt: sicuti
neque oculus mortui (ait Aristot.) est oculus.
Ac demum ad Ephes. ait Paul. quod CHR I
ST V S dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit
pro ea: vt illam sanctificaret: mundans eam la
uacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse si
bi gloriosam ecclesiam, non habentem macu
lam, neq; rugam. Hæc autem argumentatio,
si satis illi modo facere eonaremur, extra fines
nos præsentis instituti educeret ad articulum
de ecclesia: quam isti, propter huiusmodi tes
timonia, nullam, quæ vera sit, admittunt, nisi
internam. Nempe coetum eorum penitus, qui
cordis sanctitate pollent. Quantum tamen ad
nostram spectat assertionem, hoc si dicamus
abundabit. Nimirum quod CHRISTO bifariā
inferimus, vt membra vno modo per fidē, quā
suz adscripti Reipublicæ vltro illi præstamus
sacramento; astringimus. Quem admodum,
dum Paul. vbi Roma. 1. in sermonem incidit
de obedientia fidei in Gentibus, subdit, In qui
bus estis & vos vocati I E S V C H R I S T I: id est
christiani, per hoc, quod eandem obtulistis fi
dei obedientiam: in captiuitatem (vt ait ipse a
lio loco) redigentes intellectum in obsequiū
CHR I ST I. Sed aliter sum⁹ illi insiti, & cōpa
rti per charitatem. Vnde, Si quis spiritum
CHR I ST I non habet, hic nō est eius. Et prima
copulatio ordinatur ad secundam. Ad hoc enim
configuramur CHRISTO crucifixio in bap
tismo, vt opera carnis mortificemus. Vnde,
Qui christi sunt, carnem suam crucifixerunt
cum vitijs, & concupiscentijs. At verò incon
sequens est, vt qui à sine & scopo fidei aber
rat, fidem protinus amittat. Enimvero licet
quolibet delicto fidem eatenus frangimus, q̄
non omnino facimus vt promissimus, haud ta
men vsquequaq; denegamus fidem, quō mi
nus simus semper lege ascripti: Instar Reipub
licæ ciuilib; Non enim qui vnum crimen cō
mittit,

1. Cor. 12.
Iam. 1. 5.
Ephes. 5.
Rom. 6.
Rom. 8.
Galat. 5.

Respondio.
Ecclesia q̄
stet Lutbera
nus.
Duplex mē
brū christi.

Quo amittit
tur fides p
peccata.

h 2 mittit,

mittit, à republica protinus absciditur: sed si est periura, vt prius rebellis. Vnde CHR I-
 Mat. 18. STVS, Si ecclesiam (inquit) non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus: ergo à diu ecclesiam quis audierit: fidelis & catholicus christianus est. Quocirca quæ admodum fides mortua, vt supra diximus, non ficta, sed vera secundum substantiam est, ita & christianus charitate vacuus, christianus nihilo fecius est. Neq; similitudinem omnino gerit oculi mortui. Nam oculus totum compositum dicit ex corpore & anima, qua proinde decedente, non est oculus. Secus de fide, quæ vivit per aliam virtutem. Neque palmes euangelicæ camprium absentia gratiæ arefcit, dissecatur à vite: sed manet insitus per fidem: quæ fides est genitrix charitatis, vsque ad finem seculi: quæ huiusmodi steriles palmes abscinduntur, & in ignem mittentur. Vel quousq; autoritate ecclesiæ amputentur. Idem docetur in similitudine aræ: vbi cum tritico commiscetur palea, & sagemis missæ in mare ex omni genere piscium congregatis, & eiusmodi alijs: quas non est presentis loci percensere. Et Paul. ecclesiam comparat magnæ domui, vbi non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia: quædam in honorem, quædam in contumeliam. Illud autem vbi repræsentat ecclesiam sine macula & sine ruga, effectum irl intelligit per CHR I ST V M in extremo iudicio: quando reddet regnum patri. Interim tamen ratio christianæ reipublicæ, fide militantis in hoc consistit, quòd sacramenta, leges, magistratus, cæremoniæ, vniuersa deniq; exercitia in hoc instituta sunt, vt homines pietatē colant, virtutem sectentur, & charitate (quæ finis est perfectionis) cor permundet, quòd possint purificati æterna illa visione beari. Quocirca qui hanc fidem tenent, etsi nonnunquam à recta deflexerint, christiani censentur: nisi à fide deficientes, ab ecclesiâ vel decesserint, vel eijciantur. Eadem est sententia tum Patrū aliorum, tum etiam Augustini in de fide ad Petrū & de vera religione: & sæpe contra Donastitas: & in libro de baptismo, cuius verba de cõsecra. dist. 4. can. est vnitas. referuntur. Est vnitas ecclesiæ, quæ latè patet, in sacramentorum videlicet societate & cõmunionem, quæ completitur cum granis etiam paleas: quæo eas corporaliter mixtas ita patitur, vt neq; illas iustit vitent, neq; ab illis iusti vitentur. Sic sunt in ecclesiâ homines mali, qui in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt de corpore. ¶ At verò princeps omnium argumen-

tum, quo veritas hæc constabitur, est. Quòd nisi fides informis christianos efficeret, qui reuera essent mēbra CHR I ST I, fieret, vt cum prælati, & sacerdotes in peccato essent mortali, abdicarentur sacerdotio: saltem quātum ad ecclesiæ iuridicam gubernationem. Nam pro seculo cum caput (verbi gratia) quod dignissimi muni est mēbrorum, esse nemo possit, nisi qui verè est membrum: vbi non est vera ratio mēbri, nec vera subesse potest ratio capitis. Quare neq; Papa in peccato esset vere Papa, neq; reo ceteri episcopi retinerent gradus suos. Porro hæresiarcha ille famigeratissimus Ioannes Huss. optimè iudicauit consequentissimū esse, quòd si ecclesiâ solum est illa nobis ignota, quæ intus charitate nitet, nemo in peccato verè compos est ecclesiastici muneris. Ob id quæ asserto priori, alerum subinde adiecit. Nostrum verò recentiores Hussitæ (nam & hoc nomine gloriatur Marti.) id quod antecedit, lubentissimè in odium ecclesiæ (vt aiunt) papisticæ prædicant: quod verò consequitur, palliant. Nam postquam in. 7. arti. confes. Augustini confessi sunt, ecclesiâ esse congregationem mēbrorum CHR I ST I: hoc est sanctorū, qui vere credunt, & obediunt CHR I STO, subseri pserunt in articulo. 8. quòd mali, & hypocritæ qui societatem habent externorum signorū, possunt administrare sacramenta, eadēq; ab illis recipere nobis licet. Quoniã vt addit iapologia Melancthon, ministri funguntur vice CHR I ST I. Sed profectò vt sint dialecticè negligētissimè, tamè non possunt cernere vim cõsequētis. Si enim fides sine charitate, vel nulli non inculcant, nō est vera fides, sed ficta: atq; adeo (vt verbis Melancthon. vtar) in quibus nihil agit CHR I STVS (videlicet charitatis) non sunt mēbra CHR I ST I, euidētissimè colligitur, vt prælati extra gratiam, non sint veri, sed ficti. Ob idq; non est cur per illos deus certius conferat effectus sacramentorum, q̄ p alios qui non gerunt formam ministrorum. Sed qd pluribus opus est, nonne Lutherus bene nouit consequētiam, & arti. 25. asserit, vbi ait, Papam nō esse Papam, si nō amat CHR I ST V M. Et Lutherani nunquid per ironiam & ludibrium appellant ministros, eisdē, quos extra gratiam appellant hypocritas? Expendantur verba Philippi. Rectè, inquit, pollumus sacramētis vti, quæ per malos administrantur. Nam & Paul. prædixit futurum, vt Antichristus sedeat in templo Dei: hoc est, in Ecclesiâ dominetur & gerat officium. At de hoc in articulo de Ecclesiâ.

De cau-

De causis iustificationis.

CAP. IX.

HAC de fide præstituta veritate quod sit exordium christianæ pietatis, sufficiens non christianismo adscribere, subsequitur, ut ad causas iam iustificationis elucidandas descendamus. Primam ergo, ceu basicam, propositionem iaciamus. In opere hoc diuinæ misericordie, qua filij Adæ Deo reconciliamur, veluti in effectis naturæ, genus omne causæ est cōsyderare. Non modo inquam quatuor primaria, sed sibi etiam ipsis cognata. Est enim causa finalis, tam proxima, q̄ suprema: mox efficiens, & instrumentalis, dein de materialis, & dispositiua: adhæc exemplaris & formalis. Finis proximus iustificationis nostræ est nostra ipsorum glorificatio. Nam quos vocat (ait Paulus), illos & glorificauit id est, ad hoc iustificauit, ut glorificaret. Supremus verò est deus ipse: quippe qui (vt lib. 1. cap. 3. dicebamus) in hunc finem creauit tam hominē, q̄ angelum, vt suam illis diuinam felicitatem impartens, modo quodam dilataret, & propagaret. Id quod & ca. 3. denuo repetēdo explicuimus. Nimrū, q̄ deus nō p̄pter creaturas primū, sed p̄pter se, tū hoīem cōdidit, tū & fabrefecit mudū: videlicet vt gloria esset sua patentior, & nomē celebratissimū. Vnde Apost. de extrema die mentionē faciens, qua CHRISTVS operis redēptionis postremum actum pficiet, & Deinde, inquit, finis: cum tradiderit regnū deo & patri. Et rursus, Cum subiecta fuerit omnia filio, tūc ipse filius (scilicet in quantum homo & sanctorum caput) subiectus erit ei (sane cum beatis omnibus) qui subiecit sibi omnia: vt sit Deus omnia in omnibus. Hic ergo est supremus finis redēptionis mundi, & glorificationis, non solum hominum, sed etiam angelorū. Atqui vt ipse supremus est finis, prima etiam est causa efficiens: vnde omnis pendet auctoritas. Est enim teste Ioanne, Alpha & O. Vnde Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum cōsufus, iuxta est qui iustificat me: quis contradicet mihi? Ecce dominus Deus auxiliator meus, quis est quis cōdemnet me? Quibus ferme verbis Paul. Deus qui iustificat impium, quis est qui cōdemnet? Ille enim est, qui soli peccatis vt confitetur David: & idcirco idē est, qui cōuersus viuificat nos. Quò nimirum alludebāt Iudei, dicentes. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Aci dixissent, quòd dei est, sibi vsurpans. Nam legerant in psalmo, Gratiam &

gloriam dabit dominus. Sunt enim quædam participatio diuinæ naturæ: & ideo facultatē creatæ excedunt. Secundum autem Deum, *Christi causam efficiens.* CHRISTVS etiam in quantum homo, est causa suo modo & ordine efficiens. Primum, quia commertit nobis salutem: per quod meritum tanquam mediator dei & hominū fecit nobis ipsum propitium. Iuxta illud Ioan. Ad uocatum habemus apud patrē, CHRISTVM nostrum, & ipse est propitiator pro peccatis nostris: non pro nostris autē tantum, sed pro totius mundi. Et Paul. Iustificati gratis p̄ gratiam ipsius, quæ est in CHRISTO IESV: quæ p̄posuit deus propitiatorē in sanguine ipsius. Nec sine mysterio congeminauit, gratis, per gratiam ipsius. Poterat enim nobis deus gratis condonare peccata absq̄ aliquo redēptionis pretio, vbi nulla esset ratio iustitiæ: attamen æquisimus simul, ac benignissimus, ita gratis id fecit, vt tamen per iustitiam mediatoris CHRISTI perficeret. Sane, quem gratis nobis dedit, & cuius nos rursus gratis efficit membra. Neque verò tantum est causa p̄ modum meriti, sed quodammodo causa efficiens quasi instrumentum viuum, & organum diuinitatis: vt perdoctē adnotauit S. Tho. 1. 2. quæstio. 1. 2. artic. 1. Quod ego ita interpretor, CHRISTO domino nostro, quatenus redemptori, non solum conueniebat mereri nobis gratiam, virtutes, & gloriam, sed eadem de causa, sic omnē potestatem in cælo, & in terra recipere, vt ipsi competeret omnia dispensare, & distribuere: quæ pertinent ad nostram salutem, tanquam iudici vniuersali. Vnde Apost. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mēsuram donationis CHRISTI. Propter quod scriptum est, Ascendens in altum captiuā duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Itaque non solum gratiam nobis & reliqua dona elargitur, sed homines etiā iustificat, in quantum homo. Non quidē propria virtute, sed tāquam organum, & viuum instrumentum dei. Et hoc est quod ait Aposto. Vnus deus, vnus mediator dei, & hominum CHRISTVS IESVS. Quòd si mihi morosi, & importuni obuiam prodierint philosophantes, quòd gratia gratum faciens a deo creatur: ad quā idcirco productionē humanitas non potest attingere: quia auctore ipso eodē S. Tho. 1. p. q. 41. arti. 5. creatura neq; instrumentum quidē esse potest creationis. Responsum sibi putent, quòd quæadmodum naturale agens non pertingit creationem animæ, sed infusione, vt totum cōpositum sit homo: ita neq; CHRISTVS est causa gratiæ, sed infusions eius, vt homo sit

In iustificatione repetitur quadruplex genus causæ atq; adeo oē quæcūq; aliud. Quatuor genera causarum. Finis iustificationis proximus. Roma. 8.

Finis creationis rerū. 1. Cor. 13.

Causa efficiens. Eja. 50. Apoca. 2. 1.

Roma. 8.

Psal. 50.

Luc. 7.

Psal. 83.

1. Ioan. 2.

Roma. 3.

Quòd poterat nobis cōdonare peccata sine p̄ntio redēptionis. 1. ad Tim. 2.

Quid cōferat christus nobis.

Eph. 4.

Christus in quantum homo iustificat nos.

Argumentum.

Christus causa infusions gratiæ non ipse causa gratiæ.

h 3 gratias

gratus. Quia ipsi incumbit trutina sua librare & pendere, quantum gratiæ unicuique iuxta dispositionem, qua se auxilio dei præparauit, debeat. Sicut ad ipsum spectat in iudicio extremo sententiam proferre, & pœnas dānatis, atque præmia iustis decernere, & suo quæque ordine collocare. Sunt præterea, & sacerdotes, ecclesiæ ministri causa gratiæ tanquam vice CHRISTI fungentes. Quæ admodum enim à deo in CHRISTVM, ita & ab ipso in sacerdotibus deriuata est hæc potestas: vt CHRISTVS ipse redemptor noster palam affirmat. Data enim, inquit, est mihi potestas in cælo, & in terra: sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum. Quorū remiseritis peccata, remissa erunt: & quorū retinueritis, retenta erunt. Haud fanè tamè tam amplam habet, tamque liberam huiusmodi potestatem, quàm fuit in CHRISTO. Ille nanque nihil pendebat à sacramentis: vt pote sine quibus gratiam contulit Magdalene: & Paralytico, & quàm plurimis. Hæc enim erat gratia capitulis. Ministris autem modum præscripsit, vt non nisi per sacramenta iustificent. Quare & hæc sunt quoque instrumenta gratiæ. Non vt ministri, sed vt in anima organa, quibus passio applicatur nobis. Ait enim Paul. Secundū suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti: præpositio autem illa, nota instrumenti est. Et ad Ephes. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: vbi & materia, & forma exprimitur sacramenti. Et super Ioannē August. Vnde tāta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et in hoc differunt à sacramentis veteris legis: quæ ideo appellat Paul. infirma, & egena elementa, quod nulla illis vis inesset iustificandi.

Tbo. 3. p. 9. art. 4. Circuncisio enim non erat instrumentum, sed signum fidei: cuius fidei virtute conferebatur gratia. Ita enim de Abraham loquitur Paul. Signum accepit circuncisionis, signaculum fidei. Sacramenta verò nostra, quia signa iā sunt passionis exhibitæ, quasi quæ ex latere CHRISTI dormientes fluxerunt (vt est in glossa ad roma. 5.) non indicia modò, sed efficacia sunt gratiæ. Etenim cum CHRISTVS morte sua, vitam spirituale nostram fuerit operatus, ad similitudinem vitæ animalis virtute nobis eiusdem passionis dispensauit per sacramenta. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio: ita enim vt modò dicebamus, appellat eum Paul. lauacrum regenerationis. Cõfirmatio est augmentum quoddam, & robur gratiæ: sicut adolescentia vitæ. Iuxta illud Lucæ: vbi admoniti sunt discipuli, iam baptizati, sedere

in ciuitate, quoad usque induerentur virtute ex alto. At sacrosanctum sacramentum corporis & sanguinis, est quædam iugis, quotidianaque alimonia. Nisi enim māducaueritis, inquit, eam nem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæ quidè sacramenta tria, nisi renatus homo aliquando relaberetur, satis erant quantum ad personam cuiusque propriam. Sed propter peccatum, quod est quædam infirmitas, adhibitum est sacramentum penitentiæ, quo pretiosus, saluificusque sanguis CHRISTI, applicatur p modum medicinali: iuxta peccationem Psalmistæ, Sana animam meam, quia peccauit tibi. Et tandè extrema vnctio, qua reliquit, si quæ sunt peccatorum, prorsus abstergantur: secundum illud Iacob, Quòd si in peccatis es, dimittetur ei. Sa cremētum aut ordinis institutum est in bono cõmune. Nimirum vt gratia suppedietur Ecclesiæ ministris ad generandum spiritualem prolem. Quæ admodum sacramentum matrimonij, vt dignè ad laudem dei propagetur animæ vita. Conferunt autè sacramenta hæc gratiam, eo modo quo supra de CHRISTO dictum est. Vt pote quæ non creationè gratiæ attingunt, sed instrumenta sunt quibus homo est deo gratus. Cuius exemplum in virtute feminis generatrici hominis præsto est, quæ non est animæ generandæ causa, sed hominis. Neque aliam virtutè in illis agnosco, quàm quòd propterea homo, quia baptizatus est, vel sacramentaliter absolutus, recõciliatur deo. Nam quid opus est dicere, huiusmodi virtutem, qualitatè esse, re distinctam ab aqua & verbis? De hac sacramentorum virtute nonnullus paulò post in eundem nobis superest consiliatus cum Lutero. Tertio loco est causa materialis. Non inquam anima vel potentia, quæ gratia & virtutibus perfundatur: illa enim subiecta potè sunt, & materia. Sed causam materiale appellamus, dispositiones, & præparationes ad gratiam: quæ sunt actus fidei, spei, & charitatis, seu penitentia. De eiusmodi autem causis dicere hic non oportet explicatius: cò quòd non ex dem præ requiritur in omni genere iustificationis, sed per capita sunt singulæ ex ordine discutendæ. Exemplaris autè iustificationis nostræ causa, causa exemplaris est iustificatio ipsa CHRISTI: inquit autè hõ est. Ipse enim fuit primum exemplar: fanè qui non per modum meriti, sed virtute vniois gratiam dei recepit, vt homo esset naturalis filius dei: cuius nos instar gratiam, & gloriam recipimus, plus, minusve: qua adoptamur in filios, heredes quidem dei, vt ait Paul. cohæredes autè CHRISTI. Si tamè cõpatimur, vt cõglorifi-

Ioan. 6.

Psal. 40.

Iac. 5.

Sacramētū
cõse. grat.
Tbo. 3. p. 9.
62. art. 4.Virtus
sacramētōrū.Causa
materialis.Causa
exemplaris.Christus
cepit
gratiam
virtutem
dei. 1. 2. q. 5.
art. 7.

Rom. 8.

glorificemur. Itaq; & ad exemplar illius debemus pati, si volumus secundum suam gloriam glorificari. Vnde subdit, Prædestinavit nos, Deus conformes fieri imagini filij sui.

Imago enim exemplarē causam significat. Et ideo in baptismo cōmorimur, & conspeli mur ad similitudinē mortis, & sepulturæ suæ, & pariter resurgemus ad similitudinē resurrectionis. Si enim, ait Paul. complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et, Qui reformabit, inquit, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hæc omnia rationem præ se ferunt exemplaris causæ. Atq; adeo gr̃tia eius exemplar est nostræ: & gloria, idem gloriæ. Sancta verò Synodus can. 7. vbi has causas de narravit, gloriam CHRISTI cōiungit in causam finalem cum gloria dei: vel quia exemplaris quodammodo est finalis: vel fortè propter gloriam corporis, & nomen, quod est super omnem nomen, quod illi accessit per modum præmij, merito redēptionis. Postremum denique locum habet causa formalis: puta gratia, & virtutes, quibus infusi iustificamur. At verò neq; de causis formalibus possumus hic exactè dicere, quoad usq; modos singulos iustificationis, cap. sequētib; exponamus. Est em̃ nobis et causa formalis, & cum Lutheranis magna, & inter nos nonnulla discordia. Ordo hic, causarum & icries ex analogia sumitur, tū naturalium, tū artificialium. Agens enim p̃posito sine, per instrumenta disponit materiā, ut instar idæ, & exemplaris propositi inducat formam.

stituitur, in baptismo plenissimè remitti originale: cō vsq; vt nulla prorſus reliqua fiat ratio culpæ. Hic aut̃ vbi de dispositionibus est sermo, duos diuerſos errores subnotare restat. Primus est Lutheri, qui adeo tenax est, & propugnator suæ illius particula, Sola fide, vt in vtrunq; extremū absurdè peccauerit: dum & adultis, præter illam, nullum aliud opus proprium necessarium existimat ad iustificationem, & infantibus docuerit esse necessariam. Quin verò pariter vt adultos, ita illos existimat non sacramēto, sed sola fide iustificari. Hic enim est articulus eius primus inter assertiones ad Leonem: cuius iam supra meminimus. Hæretica est, sed ṽsitata sententia, sacramenta nouæ legis dare gratiam. Et paulo post. Neq; enim baptismus saluat, sed fides baptisimi. Neq; verò (vt fideliter illic explicat Roffe.) loquitur de habitu fidei coelitus infuso, sed ait etiam ṽs in infantibus inesse actū credendi viuacissimum. Id quod in suo Homiliario euangeliorum dominicaliu apertè prædicat: & secundum ipsum alij etiam suæ scholæ in multis locis. Tamen si in confessione Augustana, & cæteris colloquit id silenter prætermiserint. Fuit enim signum illius hominis, quòd gratiā non suscipimus per sacramēta: sed per fidem quam damus verbo, nō ministri, sed CHRISTI ipsius: vbi instituit sacramenta, puta, Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Nisi manducaueritis carnem filij hois. Quorum remiseritis peccata. Qua scilicet fide assentientes, promissionē esse firmam, iustificamur. Ita se exponit in eodem articulo, & in suis Galatis: cuius ludicra, & quidem ridicula verba sunt, inter exponēdum illud. 3. ca. ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei. Ait enim vsq; adeo verum esse, & fidē omnibus esse necessariam: puta viuacissimum actum, neq; posse nisi ex auditu haberi, vt etiā infantes eam ex auditu consequantur. Et obiciens sibi ipse, quòd nihil audiant, respondet, verbo dei nihil esse surdum: sed simul dum au res pulsas, intus spiritum infundit. Nescio profectò vbi potuit, nō dico beneuolas, sed patulas aures aucupari, in quas eiusmodi exoneraret portentum. Quis enim, vt ante me alius dixit, tam est ab omni sensu alienus, cui metuēdum sit posse persuaderi, quòd paruulus, cui non modò nulla notitia dei, vel boni, vel mali discretio, verū neq; vllus ratiōis vsus, vlliusve rei cognitio inesse potest, auditu concipiat actum fidei, per quē iustificetur? Adde quòd hæresis præterea illa, quòd sacramenta nulla sint causa iustificationis, sed sola fides verbi, ma

Error Lutherianorū.

Cap. 5. huius

In infantibus putat Lutherus esse actū credendi.

Lutheri signum.

Marc. 16. C. 20.

Portentum Lutheri.

Paruuli nō concipiūt auditu fidem cuius habēt utrum actū hæresis Lutherianæ.

h 4 niscitè

Roma. 6.

Philip. 3.

Syn. Trid. explicatur.

Causa finalis.

Causa formalis.

Analogia iustificationis ad res naturales.

De iustificatione infantis ante usum rationis. CAP. X.

Niuerſa principia hæc præmeditati, ad punctum deniq; & articulū iustificationis instructiores descendimus. Hæc aut̃ non vno, sed quatuor modis, si perspicuitatē exoptas, celebratis iuxta differentias hominū, quibus hoc reconciliationis beneficium impenditur. Est enim iniustorum quatuor genera contemplari. Primum, infantium ante vium rationis, qui originali sunt culpa maculati. Secundum est eorū, quibus vsus iam rationis emicat, cum sola tamen eadem originis tabe: sane qui nondū male vsi sunt propria voluntate. In tertio ordine sunt, qui originali peccatū indelectum actualibus cumularunt. At demum in quarto sunt Christiani, qui à gratia baptismatus delabunt. At qui de primo genere priori lib. ca. 11. & 12 cum Lutheranis abunde disputauimus, atq; cō

4. Modi iustificationis

Iniustorum quatuor genera.

nifeltē pugnat, non modò cum euangelio, sed sacramenta secum ipsa. Enimuerò si fides illa vera est, qua sunt causa assentimur CHRISTO dicenti, Quorum remissio feritis peccata, verum est enunciatum suū: puta quod ministri ecclesiæ remittunt peccata.

Et si vera est fides, quam eisdem præstamus, dicenti, Nisi quis renatus fuerit. Et, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, consequens fit, ut lauciam ipsum regenerationis, & sacramentum corporis causa sit iustificationis. Hoc enim est, quod ipse affirmat. Admirabilis fuit audacia (vt ab alio verbo temperē) illius hominis. Ad probandum, quòd non per sacramentum, sed per fidem illorum verborum CHRISTI iustificamur, citat testimonium illud Augustini. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Ac si loqueretur illic de verbo CHRISTI, & non esset euidētissimum, quòd loquebat de verbo ministri, Ego te baptizo. Et, Ego te absoluo, quòd tanquam forma sacramenti cō-

Vera fides dicitur gratiam. ¶ Igitur vt secundum orthodoxorum veritatem de primo iustificandorū genere cōclusionem statuamus. Paruuli nō possunt iustificari, aut proprie dici fidei, aut quouis alio suo actu. Tbo. 1. 2. q. 3. sacramento fidei, tanq̄ instrumento passionis ad. 1. CHRISTI: quo, nullum adherentes obicem, in adoptionem filiorum regenerantur. At vt Dubium. rō dubium restat, quòd nobis obicit locus euangelii, Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c. saluus erit. Vbi tam necessaria p̄fertur fides, Tbo. 3. p. 9. quàm baptismus. Quin verò in subtextu negatione sola refumitur absq; mentione baptismi. Qui verò enim, inquit, non crediderit, condemnabitur. Vbi adnotauit Lutherus solam fidem esse necessariam. Sed tamen vt ad hoc vltimum, primò respondeamus, affirmatio, fida interpretis est negatiōis: vt intelligatur pariter, Qui verò non crediderit, vel baptizatus fuerit. Sed quantum ad catholicos spectat, dubium restat, an pueri etiam comprehendatur sub illa vniuersitate, Qui crediderit: cū (vt modò dicebamus) per se notissimum sit, nullum, dum baptizantur, habere actum fidei. August. lib. 1. de pec. me. cap. 26. inter exponendū eundem locum Marci. Quis, inquit, nesciat, credere esse infantibus, baptizari? Quod verbū quidam ex nostris nō planē probant: puta, quòd credere, sit baptizari: nam vnum est actio intellectus, alterum, sola passio: quæ idcirco, tanquam duo, connumerantur in euangelio. Explicauerat autem August. paulò antè in eodem libro, scilicet, ca. 19. eandem infantium credulitatem, hisce verbis, Paruuli fidem per verba gestantium quodammodò profitentur. Et idē

August.

ferme repetit ad Bonifacium: vbi ait, In ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Sed neque huiusmodi interpretamentum apparet omnibus satis congruē. Nam, credere, cum sit actus intellectus, quomodò quis potest per alium, nisi deiformi abusu verbi? ¶ Hanc ob rem, bipartiti sunt expositores illius loci euangelii. Quidam enim aiunt quòd pueri credunt per fidem in fusam. Isti tamen iudicio meo lōge absunt à germano sensu euangelii. Vbi enim ait CHRISTVS, Qui crediderit, nullo modo designat habitum infundendum à deo: atq; illum minimè, qui natura sequitur infusionem iustificantis gratiæ: sed planē actum, qui sicuti baptismus ipse, à baptizando exigitur tanquam necessaria præparatio ad gratiam. Eò vel maximè, quòd illi habitus intusi paruuli non sunt tam antiquo tantaq; certitudine in ecclesia cogniti, q̄ est fides catholica. Quoniam neque conciliū Viennense illos probat, nisi tanquam opinionem probabilissimam. Licet iam nunc maiori fulciantur autoritate.

¶ Alij sunt, qui hac de causa existimant verbū illud, Qui crediderit, d' adultis dūtaxat qui sunt rationis compotes enunciari. Neque omnino absq; probabilitate, si præcedentia verba respicias. Est enim contextus, Euntes prædicatē euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, &c. Euangelium autem non prædicatur nisi auditum habentibus, & rationis iudiciū. De illis ergo intelligitur, Qui crediderit. Paruulis autem satis est si baptizentur. Sed p̄fectò vbi rem pensulatus confydero, interpretationem hanc probare non possum.

Primò, quia verba sunt vniuersalia: perinde atque illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Neque est verisimile, quòd vbi CHRISTVS tradebat apostolis formam, & modum euulgandæ, & propagandæ fidei, si sub illis verbis omnis ætas mortalium, & conditio non comprehendatur, quin simul explicaret, paruuli baptismum sufficere. Et quòd me maximè vrget, nunquā ecclesia ab apostolis ipsis edocta, susceptores pueroz decerneret, qui suo ipsius nomine interrogati an crederent, responderent, credo: nisi quod apostoli ipsi verbum illud intelligentes ad vniuersos pertinere, illa cetera nomina puerum significaret credere. Neq; temerè sanè August. sed sciētissimè tanquā rem magni momenti, tantopere studuit explicare, vt paruuli credant. Cuius sententiam probatissimā habet S. Tho. 3. p. q. 68. 9. in r̄spon-

eo artic. quo de baptismo paruulorū disserit. *mbus argu.*

Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c. 1. Expositio reprobat.

2. Etia rem probatur. Habit' infu si quo cōcedendū. Vide Trid. sess. 6 c. 16. et dnm sic uide tur loq cōciliū illud.

3. Argum.

Secundum.

¶ Igit

generis au-
toris.

¶ Igitur quantum ex verbis Augustini con-
cere possum, credere, vt est vniuersis necessa-
rium ad iustitiam, idem est, quod Euangelium
solenni professione suscipere. Nisi quod adul-
ti suscipiunt actu credentes, & confidentes fide-
dem, atq; obligantes se legibus CHRISTI:
pueri autem suscipiunt eandem fidem per obli-
gationem, qua verbis susceptorum, quæ sua
propria censentur, astringuntur. Sicuti minor
ætate obligatur verbis tutoris. Et ita intelligo
Augustinum, dicentem ipsos credere, id est, su-
scipere solenniter Euangelium per verba ges-
tantium. Quocirca quodammodo recipiunt
Euangelium per auditum parentum, qui adhi-
berentes ipsi fidem, se suosq; liberos, quos habet
in legitima potestate, baptizant. Atq; hinc pa-
lâm colligitur, hæresim esse manifestari Ana-
baptistarum, qui autumant pueros, vbi primû
illuxerit rationis vsus, conueniendose esse, & sci-
scitandos, habeant ne ratum, quod parêtes de
ipsis fecerunt. Quinimò sunt iam verè obliga-
ti, & idcirco compellendi ad fidem, legemq;
seruandam, quam susceperunt. Vnde quando
ait Aug. pueros credere idem esse quod bapti-
zari, non intelligit aliud, nisi quod idem valet
illis baptizari, per quod sacramentum legibus
Dei obligantur, quod valet adultis credere.

Etenim Hypog. lib. 5. palam ait, quod paruuli
assumuntur in fide credentium, non obedientia
voluntatis, sed dilectione nimia: videlicet
Dei, qui absq; aliquo eorum actu, in suam il-
los recipit amicitiam. Hæc Aug. Habemus ergo,
quod paruuli sine aliquo proprio actu vel
dispositiõe, quam ipsi adterant, sed solum per
alios obligati, sacramento sanctificantur. Et
quanuis sine illa solennitate baptizentur: bap-
tizator, tâquam Ecclesie minister, ipsos obli-
gavit. ¶ Sed altera in altero extremo est quo-
rundam opinio. Hi nescio quo proteçti pieta-
tis obtentu dicere audent, pueros qui casu ali-
quo absq; baptismo moriuntur, nihilõsecius
misericordia Dei, quæ defectum supplet bap-
tismi ab originali liberatos, ad regnum admitti
cœlestis. Atque idem censent tam de pueris iã
in lucem editis, quam de illis qui in maternis
vteris ante lucis vsuram de vita decedunt. Et
quoniam de hæc re per ora vulgi circumfertur
doctissimus Caietanus, illum nominò: quem

semper tamen, non nisi honoris gratia nomi-
nare soleo. Is enim, aliis profecto omni aucto-
ritate dignus, super. q. 68. 3. p. (sub correctiõe
tamen, & quæ sua erat religio ac modestia ni-
hil pertinaciter asserendo) vtrunq; ceu proba-
bile profert. Ait enim art. 2. quod in casu neces-
sitate, nempe vbi non est aquæ copia ad salu-

tem puerorum (& loquitur de illis qui iam na-
ti sunt) sufficere videtur baptismus in voto pa-
rentum: præcipuè cum aliquo exteriori signo.
Et postmodum art. 3. addit (sub eadem cen-
sura) paruulos in maternis vteris periclitan-
tes, posse pari modo saluari per sacramentum
baptismi in voto parentum cum aliqua bene-
dictione seu oblatione ipsius ad Deum, cum
inuoacatione Trinitatis. Sicut diximus, inquit,
de pueris, qui non possunt baptizari. At verò,
salua semper doctoris eximij auctoritate, haud
dubito vtrunq; partem opinionis suæ falsam
esse: nescio verò p̄tiori ne sit digna calculo, sal-
tem in illis, qui, quod ipse temperatissimè in-
sinuauerat, iam modo incunctanter asseuerat.
In quorum potius gratiam, quàm vt ipsi con-
tradicam, presius rem hanc edisseram. Et pri-
mum omnium vtroq; articulo Caietanus aper-
tissimè contradicit diuo Thomæ, cuius agit
interpretem. Nam priori loco, vbi ait, votum
non nunquam baptismi sufficere ad salutem,
ne cui relinqueret occasionem suspiciendi, quod
sufficeret votum parentum, palam explicat, vbi
non est copia baptismi in re, necessarium esse
votum suscipiendi in ipso baptizando. Ait em̄,
Sicut cum aliqui baptizari desiderat. Quare
pueris nullam reliquam facit salutis viam.

Et secundo loco, pueris nondum natis, nisi quib⁹
ex privilegio donatum est in vtero gratiam re-
cipere, nulli tributum remedium salutis: eo quod
non possunt baptizari: quod secundum Euan-
gelium necessarium est. Atque ne citra sacram-
scripturam vel vniuersalem consensum Eccle-
siae, liberum esset dicere, quempiam in vtero
sanctificari, aut gratiam recipere, exprimit in
solutione ad primum argumentum, restrictiõe
nem de sanctificatis in vtero: nempe, qui in Ec-
clesia tales habentur. Porro autem August.

vt gradatim ascendamus, innumeri sunt loci,
quibus idem inculcatissimè repetit. Primus
est, vulgatissimus ille canon de fide ad Petru
relatus inter decreta. d. 4. de consecra. Vbi ait,
Firmisimè tene non solum homines ratione
vntes, verum etiam paruulos, qui siue in vte-
ris matrum viuere incipiunt, & ibi moriun-
tur: siue iam de matribus nati, sine sacramen-
to baptismi, quod datur in nomine patris, &
spiritus sancti, de hoc seculo transeunt,
sempiterno igne puniendos. Quod si cauille-
tur quis, non esse ita certum quàm illud Augu-
stini, idem serme meminit, vbi quæ in cer-
tamen descendit contra Pelagium. Ille enim
baptizandos esse vt intraret regnum cœlorum
(vt patet Hypog. lib. 5.) non negabat pueros
quia illud expressè habetur Ioan. 3. sed dice-
bat

Anabapti-
ste.

Trid. sessio
7. can. ulti-
mo de bap-
tismo. c. c.
cui ibi anti-
maduertissi-
Tolet. 12.
cap. 2.
August.

Conclusio
de infantium
iustificatio-
ne.

An pueri si-
ne baptismo
saluantur.

Caietanus.

Caietani ou-
pimo falsa.
S. Thom.
explicatur.

Pueris sine
baptismo
est reliqua
salutis via.

Aug.

Pelagius de
felicitate
paruulorū
decedentiū
sine bap-
tismo.

Pelagii sen-
tentiæ de par-
uulis sine ba-
ptismo dece-
dentibus.

Animaduerte.

Catholica veritas de paruulis de cedentibus ante baptismum.

Gen. 17

Dilemma August.

Iohan. 5.

bat decedentes ante baptismum in aliquam transigrare mansionem, vbi haberent felicitatem vitæ æternæ: eò quòd nullum secundū ipsum contraxissent peccatum. Animaduertat ergo oculatissimus quisq; adeò semper fuisse constitutissimum in Ecclesia, nullum paruulum absque baptismo in re (sane quem nò potest habere in voto) intrare regnum cœlorum: vt neque ipsi Pelagiani, negantes peccatum originale, ausi fuerint contra id dicere. Quis ergo nunc auferit catholicus, agnoscens originale vulnus, illò mittere in baptismum, quòd hæretici, ipsum negantes, nunquam cogitarunt? Hac de causa August. non adeò incumberebat persuasione, quòd paruulus decedens ante baptismum nullus reciperetur in regnum: nam id tanquam eoangelicum confessionem habebat, sed quòd extra regnum nulla esset vita felicitatis æternæ. Vnde in loco citato primum instruit disputationem ab illa vniuersali sententiâ antiquæ legis. Infans, qui circumcissus non fuerit, disperibit anima illa de populo suo. Cum ergo similis sit in Evangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum, fit, vt sicut ex illa nullus excipiebatur, ita ex hac neminè sit fas excimere. Erat enim illa huius figura. At qua fingebant locum alium, vbi paruuli sine baptismo haberet vitam æternam, totos neruos intendit August. vt demonstraret, præter regnum & gehennam nullum esse penitus nisi purgatorium. Atq; ideo illas mansiones, quas ait CHRISTVS in domo patris multas esse, omnes pertinere ad regnum: quòd absq; baptismo vestimi patet accessus. Et subdit elegantissimum dilemma. Cum idem Seruator noster vtrunq; dixisset, & quòd in domo patris sui mansiones multæ essent, & qui non renatus fuerit, nò intrabit in regnum cœlorum: elige, inquit, hæretice, vtrum ex duobus defendas. Si enim dixeris extra regnum, quòd est domus patris, aliquam esse mansionem, vbi sit vita æterna, prioris sententiæ contradicis. Si tamen in mansionem regni paruulam absq; baptismo miseris, secundæ aduersaris. Non verba profus, sed sententiam refero Augustini. Idem argumentum ex professo locupletissimè persequitur lib. 1. de pec. me. à cap. 20. vsq; ad finem libri. Cuius plura verba, ne fastidium lectori faciam, non referam, quàm quæ cap. 27. concludit super illud, Qui habet filium, habet vitæ: & qui non habet filium, non habet vitam. Nò solum (inquit) igitur regnum cœlorum, sed nec vitam paruuli habebunt, si filium non habebunt, quem, nisi per baptismum eius, habere

non possunt. At verò vt Augustinus, quispiã fortè suæ propriæ sententiæ posthabere potuerit, tamen credere nequeo authores huius, quem reprobamus, opinionis ætimate inspicisse, vt fuerit condemnata aduersus Pelagiũ. Hæc enim verba sunt Innocentij Papæ in epistola rescripta concilio Carthaginensi, & Mileuitano, quæ refert August. contra duas epistolas Pelagianorum lib. 2. cap. 4. illud verò, quòd eos vestra fraternitas asserit prædicare, paruulis æternæ vitæ præmijs etiam sine baptismatis gratia posse donari, per fatuum est. Quibus subscribit August. quòd præuaricator esset Ecclesiæ Romanæ quicunque ab illa sententiâ deuiasset. Et contra Iulianum lib. 3. statim cap. 1. ait, quòd Pelagius timens ipse dānari, damnauit eos, qui dicunt infantes, etiam si non baptizentur, habere vitam æternam. Et inferius cap. 1. eandem repetens sententiam. Vnde Pelagius, inquit, quòd supra commemorari, eos qui dicunt infantes, etiam si non baptizentur, habere vitam æternam, in ecclesiastico iudicio, nisi damnasset, damnatus existet. Haud equidem nescio, alia ratione fuisse dānatum Pelagium: nempe quia negabat originale peccatum. Attamen cum sententiâ & forma ipsa damnationis ea sit, puerum scilicet nò baptizatum posse habere vitam æternam, vide re non videor quomodo possit catholicus vllam inde exceptionem cogitare, nisi quam spiritus sanctus Ecclesiæ reuelasset. Nam duo errores eodè verborũ fulmine percellunt, & quòd non sit peccatum originale, & quòd absq; baptismo possit remitti. Quocirca quædam odũ ex prima parte non est liberum quemquam excipere, nisi quatenus Ecclesia vel definiret, vel permitteret, ita neque ex altera. Ex qua tamen neminem hæcenus exemi. Mox post authoritates sanctorum, & Ecclesiæ determinationem expendenda sunt verba ipsa Evangelij. Cum enim vniuersales sint sententiæ Seruatoris, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: Et, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: Et, Oportet vos nasci denuò, nunquid plusquam temerarius ausus est, ne dicam, contradicere scripturæ, quempiam inde subducere absq; expressa reuelatione Dei per Ecclesiæ scitum? Professò non dubito, quin ad istos vsq; exceptores pertingat, quòd ait Paul. Si ego vel angelus de cœlo aliud euangelizauerit, q̄ euangelizauimus, anathema sit. Quapropter non possum non demirari, q̄ facile, quanq; audenter consueuerint nonnulli, vniuersales sententiæ scripturæ glossare, & intelligantur de lege. Quibus nihil, inquit, obstat

Cōdenatio Pelagij. Innocentij.

Cætanis sententiâ de paruulis nō baptizatis dānata est ab Ecclesiâ. August.

Verba eius gely.

Hæreticũ ni detur dicere pueros absq; baptismũ decedentes admitti ad regnum cœlesti. Quorundã audacia, & quasio.

obstat oppositum secus quandoq; contingere, vel ex privilegio, vel ex misericordia Dei.

Quando si Cum tamen sinceritas scripturæ ea sit, vt nisi exceptio ipsa eodem sacro eloquio exprimitur, vel per Ecclesiæ fiat auctoritatem, sacrilega sit, & præuaricatrix eiusmodi glossa. Nunquam enim August. ausus esset ex vniuersitate illa, Deum nemo vidit vnquam: Et, Non vi-

Ioan. 1. debuit me homo, & viuere, subtrahere probabilitate liter Mosén vel Paulum, qui vidissent Deum, nisi de primo legisset in eadem scriptura, puta Exo. 33. quòd videret posteriora Dei: & de altero, quòd raptus in tertium cœlum, vidisset arcana Dei. Sed vt ad locum Euâgelij reuertamur. Si fas esset affirmare, alicui remitti peccatum originale sine baptismo in re vel in voto suscipiendi, pari facilitate posset quis etiam dicere, quòd aliquis impoenitens ex misericordia Dei possit ab actuali liberari. Nam verba eadē sunt, Nisi quis renatus fuerit: Et, Nisi poenitentiam egeritis. Deo autem nihilo plus repugnat remittere actuale sine poenitentia, quam originale sine baptismo. Et quauis actualis sit maior, etiam originalis est vera culpa. Hoc autem quod subijciam est argumentum, quòd, quando solum existeret, fas rem posset mihi persuadere: videlicet Ecclesiæ consuetudo. Namque nisi baptisimus ita esset necessarius, vt absque illo nemo quoquo pacto possit seruari, nunquam Ecclesia instituisset parvulos baptizari: quæ tamen institutio est apostolorum: dicente Dionysio cap. vltimo ecclesiasticæ hierarchiæ, Diuini nostri duces, scilicet Apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum. Et est argumentum huiusmodi. Paruulis ante vsum rationis nulla erat religio baptizari, quinimò longè fuisse decentius expectare, vt sua se sponte, & arbitrio addiceret legi, quàm erant obseruaturi: ergo nisi iudicasset apostoli periculum illis imminere damnationis, si illa ætate de vita subriperentur, aut sufficere votum parentum in tempore baptizandi, nunquam sacramentum illis decreuisset. Atque hanc rationem explicat August. in epistola ad Hieronymum, quæ est. 28. cuius idcirco verba in hunc locum referuauī. Quisquis, inquit, dixerit, quòd in CHRISTO viuificabuntur, etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de hac vita exeunt, hic profecto, & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam. Vbi propterea cum baptizandis paruulis festinat, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in CHRISTO viuificari non posse. Qui autē nō viuificati in CHRISTO, restat vt in ea

dem damnatione maneat. De qua dicit Apost. Per vnus delictum in omnes homines ad condemnationem. Considera pie lector, vt opinio quam refellimus, & Apostolicæ prædicationi, & Ecclesiæ institutioni contrarietate: quæ propterea festinat, & currit ad baptismum paruulorum, quia sine dubio credit, aliter nō posse saluos esse. Neque certe deest redargutio etiam scholastica aduersus istos. Nam vt de illo qui est in ventre matris, loquamur, demus, matrem quæ periculum foetus perferenscit, ea benedictione vti erga ipsum, quam isti volunt. Tunc iuxta suam sententiam recipiet gratiam. Sit postea casus, quòd non moriatur infans, sed nascatur in columis. Profectò nihil tunc esset necessarius baptismus: siquidem nascitur in gratia. Eodem modo arguam de illo, qui natus est, si vbi non est copia aquæ, per illam benedictionem recipiet gratiam. Non enim opus esset amplius baptismum adhibere: nam Patres non obligasset Ecclesia baptizare puerum, nisi vt confertur illi gratia. Secus est de adulto, qui non potest saluari, nisi voueat baptizari: & ideo tenetur postea implere præceptum. Illi veruntamen qui responderent, huiusmodi pueros per solum aduentum mortis eodem momento, quo decedunt, iustificari, inceptiores, vt bona venia dixerim, si proferrent, quàm cum quibus seruo esset agendum. Nam si intelligerent, habituros gloriam, qui non discesserunt in gratia, non essent audiendi. Si vero fingerent, quòd gratiam susciperent in illo puncto, vt est gratia, quæ martyris impenditur plenissimæ remissionis, temeraria esset assertio, quòd paruulus, nō occisus pro CHRISTO per fortuitam mortem absque aliquo actu proprio, vel sacramento extrinsecus adhibito, abstergeretur originali macula. Postremum denique argumentum est eiusmodi. Cum nullum iam modò post aduentum CHRISTI sit aliud remedium vel sacramentum conferendæ gratiæ regenerationis, præterquam baptismum, reuera si ex misericordia Dei posset quis absque illo gratiam recipere, æqua esset omnium fors, atque adeo nihil illis officeret negligentia parentum, sed siue proponerent illos baptizare, siue non: siue iam illos ducerent ad baptismum, & morte in via præriperentur: siue aliquo alio casu infans parentibus subito morerent, nemo periret: quoniam verò nullū esset discerniculum, parentibus ne esset fidelibus natus, an infidelibus. Quia ipsi nulla lege tenentur aliquid agere: ob idq; nisi baptismus ipse in re necessarius illis esset, nihil noceret incuria parentum: neq; viceversa citra ex-

Argumentum scholasticum.

Falsa respo.

Postremum Argumentum.

hibi-

Neq; sine poenitentia actuale peccatū remittitur, neq; sine baptismo originale. Argumentum præcipuum Ecclesiæ consuetudo.

Apostolorum institutio est puerorum baptismus. Argumentum ex traditione Apostolorum.

Voluntate suscipiendi baptismum in parentibus non sufficit parulis,

Voluntate suscipiendi baptismum in parentibus non sufficit parulis, *prolest si illi habeant non alij pro illis.*

Responsetur ad actus farijs.

August.

hhibitionem baptismi, aliquid prodesset eorum solertia, & pietas. Siquidem nulla est illic ratio meriti. Et quod sufficiat votum in parentibus conferendi, est nouum inuentum: non solum nullibi apud Patres repertum, verum & ipsis, & ecclesiastico instituto, & certe Euangelio dissonantissimum. Concludamus ergo vbiuque vel in concilijs, vti nunc in nostro Tridentino cap. 4. vel apud Patres habetur, baptismum sufficere in re, vel in voto, intelligendum esse prae cise de voto suscipiendi, quod habet baptizandus ipse. ¶ Argumentum in contrarium vnicum est, idemque quodam pietatis velamine obiectum. Haud enim condecens iudicant diuinae bonitati, vt ordini illi, & statui puerorum, qui antequam sint idonei baptismi, in vtero moriuntur, Deus non prospexerit, instituen- do remedium aliquod salutis. Et idem sermo est de illis, qui iam in lucem exclusi, vel aquae inopia, vel alia negligentia absque baptismi immaturi obeunt. Sed miraculum est, quod genus hoc pietatis pietissimi Patres Ecclesiae nunquam agnouerint. Tunc vel maxime quando Pelagiani hoc eodem Achille tam erant Ecclesiae infestissimi: vt est videre in locis supra citatis apud Augustinum: videlicet contra duas epistolae Pelagianorum lib. 2. capit. 7. Dicebant enim gratiam Dei potius fatum esse, vel acceptionem personarum, si ex duobus adultis absque vno alteri opitulatur Deus, vt conuertatur, alteri vero minime: & ex duobus parulis absque vnius diligentia, alterius us negligentia, primus abluatur baptismi, & alter relinquitur. Quibus respondet Augustinus, nullam esse causam, nisi voluntatem Dei, qui nemini est debitor: & ideo, nemini facit iniuriam, si hunc eligat, illum vero deferat. Et idem sensus adhuc disserit lib. 1. de pecca. me. cap. 21. vbi ait, Cur ad illum veniat, ad illum non veniat, occultata esse causa potest, iniusta non potest. Huius enim profunditatis stupore percussus Paulus aiebat, O altitudo diuitiarum. Subdenda ergo, inquit, sunt colla auctoritatibus scripturarum. Et reuera, si argumentum hoc tam esset vrgens, quam isti arbitrantur, latissime pateret, etiam ad eos vsque, qui adulti sunt aetate. Dum enim ex gentilibus, vel quibusque infidelibus alios lux fidei in viam iustitiae perducit, casu quodam mirabili, & secundum iudicium nostrum, fortuito, alijs in sua caligine relictis, atque inter christianos, duorum eodem lecto pari culpa mordentium, subitaneum fulmen alterum extinguit, alter vero sospes, metu percussus, fructus deinde agit poenitentiae: in qua Rom. 9. rogo causam possumus referre, nisi quod la-

cob dilexit, Esau autem odio habuit? & quod ex eodem lecto, ex eodem agro, ex omni denique aetate, forte & negotio mortalium vnus assumetur, & alter relinquetur? Et sicut in adultis propter cuiusque culpae imputandum est, non assumatur, ita & in paruulis culpae ab Adae cotrahitur. Sinit enim Deus naturam suis motibus agere. Nullam ipse fecit legem, quod aliqui vitam finiant in vtero, vel ante baptismum. Et ideo si aliquis naturaliter moriatur, nihil suae detrahitur bonitati. Vltimum pertrahit argumentum Caietanum a lege veteri. Tunc enim paruuli vitam ante octauum diem defuncti fide parati, alio ritu applicata, quam circuncisione mundabantur ab originali: simile ergo confitendum modo est, de mortuis ante baptismum. At vero argumentum nullum est, quinimo in ipsum auctorem reuoluitur. Tunc enim propter laxationem lege erat interdicta circuncisio ante octauum diem. Et ideo auctor ipse legis Deus non debuit destituere remedium paruulis praeraptos morte. In lege vero euangelica, hoc potest quod nullus praefinitus est dies baptismi, sed quamprimum editus foetus baptizari permittitur: quinimo in necessitate iubetur. Testimonium est, quod nisi per ipsum baptismum in re, nemini paruulorum salus pateat.

De adultorum iustificatione in genere. Cap. 11.

nerre. Cap. 11.

Sermonem autem de adultorum iustificatione ineuntibus, supponendum id primū nobis est, quod lib. 1. de libere arbitrio constitutum, seu potius a S. Patribus dubio procul constitutum esse monstrauimus, scilicet ad nostram iustificationem, non vi, aut, sicut tires inanimas, quae naturali instinctu mouentur, nos pertrahi, sed ita liberē, vt inspiratione Dei, & abijcere possimus, & amplecti. Quae non modo Tridentino Synodo aduersus Lutheranos, sed antiquissima est contra Pelagianos sententia: vt illic ex Augustino in epistola ad Paulinum referbamus. Fuit enim nona condēnatio Pelagij, quod dicebat non esse liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio. Et erat sermo de iustificatione. Atque etiam supponenda est altera pars liberi arbitrij, quam ibidem quoque cap. 18. tractauimus: scilicet, quod neminem Deus vnquam ita deserit, cui non sit praesto subuenire iugiter ad ostium pulsans. ¶ Mox praefigenda est prima conclusio de omni genere iustificationis. Primum opus, quod ad nostram iustificationem a nobis requiritur, est fides. Axioma est hoc apud Paulum celebratissimum, ac replicatissimum. Nam sine fide, inquit, impossibile est placere Deo. Et, Accedentem ad Deum

Caieta. argum.

Cap. 15. 16. 17.

Liberi nemur ad iustificationem.

Tbo. 1. 2. 3. 113. ar. 3.

Syno. Trid. Lutherani.

Haereticus Pelag. contra lib. arbi.

Omnibus praesto Dei auxilium.

Conclu. 1.

Heb. 11.

Deum oportet credere, quod est, & quod remunerator est. Quin vero in ipsa descriptione fidei, qua dixit esse substantiam sperandarum rerum, id ipsum (vt superiori capite præfati sumus) designauit. Substantia enim nihil aliud est, quam stabilitentum, quo structura reru sperandarum nititur, & fundatur. Quocirca longa illa repetitio fidei Noë, Abrahæ, & reliquorum Patrum, nihil aliud est quam explicatio eius quod dixerat, Accedentem ad Deum oportet credere. Non enim fidei totam causam adscribit iustitiam, sed initium. Nepe, quod iusti vniuersi ex fide ducti iusta operati sunt. Et eodem pertinet, quod ait, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus, & alia supra numerum his similia, de quibus interpretandis subiiciendum nobis est postea capitulum minimè paruum. Sūt & quàm plurima veritatis huius testimonia in Euangelio: præsertim apud Ioannem, qui de mysterio fidei præ cæteris diuinitimè disseruit. Ab eo enim statim sermone incarnati verbi, continuo ait, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et iterum, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et interrogantibus, quid facerent, vt operarentur opera Dei, respondit CHRISTVS, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. His enim & talibus admovebat mortales, ostium regni cælestis non patere aliunde, quàm si fidem sibi haberent. Neque id tantum in lege Evangelica, sed in omni æuo à lapsu primi hominis, vsq; ad finem mundi. Ad eò (vt sicuti paulò ante dicebam⁹) de infantibus, sanxerit apostolica Ecclesia, vt non nisi fidem protestantes solenniter baptizentur. ¶ At causas veritatis huius operæ pretium est perpendere, quæ ex triplici capite deriuantur. Primum idemq; maximum est, quòd cū Deus per CHRISTVM sit author nostræ iustificationis, primum obsequium nostrum esse debet, fidem illi habere reuelanti sese nobis, pollicentiq; gratiam suã, tanquam vero Deo (vt ait Paul. remuneratori nostro. Per quam fidem in familiam eiusdem redemptoris IESV CHRISTI recipimur. Secunda causa est, quòd cum (vt cap. 3. prioris libri commonstrauimus) finis ad quem destinati homines sumus, ita nostram exuperet facultatem, vt neque ipsum cognoscere naturaliter valeamus, vt homo, nisi præmonstrato scopo, nequeat actiones suas rectè intendere: necessaria fuit nobis fides, quæ index illius effectus. Tertia demum huius causa, quàm maximè

ad intelligentiam dicendorum conferens, est hæc. Cum spes præmij sit, quæ potissimum animos adhibet ad patientiam laborum, & præmium illud æternæ felicitatis tam esset non solum à sensibus nostris, verum & à cogitatione longè absens (quis enim crederet, quòd tam eximia nos merces nostrorum operum inane ret?) omnino fuit necessarium, tum id nobis reuelari, tum nos etiã CHRISTO sicutq; apostolis de hoc fidem præbere, vt inde animaremur ad obseruationem legis, qua illuc eramus perducendi. Neq; enim decuit, illa nobis prius seipiterna bona coram manifesta luce vel fecientia repræsentari, tum quia visio (vt ait Gregor.) meritum adimeret, tum præsertim, quia cum visio ipsa sit meritorium præmium, nõ quidem anteire, sed subsequi debet in fine decursu stadij. Fidem ergo necessarium fuit præmitti, quæ & primum esset fundamentum nostræ à Deo recipiendæ iustitiæ, & dux deinceps rectè agendi. Docuit itaque nos CHRISTVS supernaturalia ad modum naturæ. Nam vt est in Analyticis, oportet adfidentem primum credere. Et ita magister Deus, Omnis, inquit, qui audit à patre, & didicit, venit ad me. Atq; ideo fidem Paul. appellauit, substantiam reru sperandarum. Tu ergo circumspecte lector, ex hinc intellige, viam sterni ad interpretandum illud, Iustus ex fide viuitt: & similia. Sensus nãq; (vt cap. postremo fusius patebit) est fidem esse fundamentum vitæ: non autem totam vitã, vt Lutheranicredunt. Cum enim fuerit semper Germana nobilitas libertatis plurimum, ac fidei cultrix: de vtroq; inuidia Satanæ deiecti sunt, vt & liberum arbitrium abnegarent, & fidei, de qua aliter de pelli nequuerant, iustam lineam transfilerent: sane quam cum iniuria aliarum, itidem diuinarum virtutum nimium extollerent. ¶ Est veruntamen pretium operæ de fide & remedio in iure naturæ adnotatiunculam præmittere. Fuit nanque in omni sæculo ab Adam vsque præuaricante necessaria fides Dei, quæ significationem quampiam vel vmbrailem haberet CHRISTI, atque ad eò trinitatis, nonnullam. Nam de fide Adæ ante peccatum, nihil ad præsens. Verbum quippe illud Petr. Non aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nõ ad hanc tantum ætatem Evangelicam referunt, sed ad seculum omne post lapsum. Quoniam nemo vnquam reconciliationis gratiam, nisi per CHRISTVM, accepit. Vnde Paul. Deus nos, inquit, liberauit, & vocauit vocatione sancta, nõ secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam

sententia
p. a. li ad he
bra. 11.
Fides iustitiæ
initium.

Ioan. 1. & 3

Ioan. 6.

Fides in omni lege
semper fuit necessaria.

Cur fides sit fundamētum.

1

2

3

Quia merces æterni
nisi muniti,
& consummatio.
1. 2. q.
114. ar. 9.
c. 10.
Doctrina
Christi.

Ioan. 6.

Germanorum
nobilitas.

De fide in
genere nota
tura.

A. 4.
Tho. 3. p. q.
68. ar. 1. ad
primum.

2. Tit. 1.

tiam, quæ data est nobis in CHRISTO IESU ante tempora secularia. Quapropter cum ante passionem exhibitam nulla poterat esse in re virtus CHRISTI, præter eius fidem, cōsequentissimum est, quod semper fuerit necessaria. Et huius emphasim habet verbum illud, Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redem-

Rom. 3.

ptionem, quæ est in CHRISTO IESU, quæ propofuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad offensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum. Et ideo detinebantur Patres in limbo expectantes solutionem pretij, cuius fide fuerant seruati. Eodem pertinet, vt auctor est August. Hypog. lib. 3. ditissima illa fidei soboles Hebr.

Hebr. 11.

11. quæ per omnes mundi ætates effloruit. Ea enim ratione demonstrat Aposto. fidem esse sperandarum rerum substantiam & robur: sine qua impossibile est placere Deo, quod accedentem ad Deum oportet credere, quia est: & requiritibus se remunerator est: non solū hoc tēpore, sed fide, inquit, intelligimus aptata esse secula verbo Dei. Cuius locupletissimū supponit exemplum ab Abel orsus & Enoch per Noë, Abraham, & reliquos Patres discurrens vsque ad omnes prophetas: qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt remissiones. Et ad Hebr. 13. IESVS CHRISTVS heri & hodie, & ipse in secula. Hæc veruntamen fides (vt auctor est. 2. 2. quæst. 1. S. Thom.) tametsi quātum ad substantiam, eadem fuerit semper, tamen quo ad expressionem, neq; cunctis seculis eadem fuit neque in aliquo tempore eadem est in singulis minoribus personis necessaria, quæ in quibuspiam primoribus. Eadem inquam semper est fidei substantia: quia vbi vnus Deus est (vt ait Paul.) non potest nisi vna esse fides. Actus verò huius fidei, ille omni xpo fuit necessarius qui est credere, quod esset Deus, idemq; remunerator: in quorum primo membro omnia reconduntur mysteria diuinitatis, & in altero, omnia incarnati verbi. Hæc autem progressu temporis explicata sunt: atque adeo clarius, quò propius ad ortū ipsius solis IESVS CHRISTI Domini nostri accedebatur, vbi fuit patientius referata. Vnde ad Hebr. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis re-

Hebr. 11.

misionibus: sed à longè eas respicientes. Viceuerfa quāto nunc iustus ab eodem CHRISTI splendore elongatores, tanto in nobis magis elanguescit fides. ¶ Igitur in ea quis forte iuerit opinione, quā nos in scholis nonnunquā defensauimus, & in prima huius operis impressione Veneta probatiorem arbitrati

Cur fides languescat in nobis.

Locus hic emendatus est ab ipso auctore secun-

sumus: videlicet, quòd non esset in iure naturæ singulari de plebe alius radius lucis necessarius, quā naturalis: propterea quòd illis genibus, vbi non erat deprauata natura, vitiiorūq; caligine obducta, hic radius videtur efficax ad cognoscendum de Deo quòd est, & quòd remunerator est: vbi cognitio confuse implicatur CHRISTI. Et, quòd magnum præterea est argumentum, est quòd tunc nulla erat reuelatio particularior eorum quæ necessaria erant ad salutem facta publicitus, quā illa quæ fiebat per lumen naturæ: ergo nihil aliud Deus exigebat cognitionis, neq; videtur aliud fuisse necessarium. Etenim in lege scripta & nunc explicatus in euangelica reuelata nobis est per legem fides trinitatis, quā naturaliter habere non possumus: nob idq; taliter iubemus credere, qualiter nobis paratus Deus est succurrere vt credamus. Opinari ergo quis forte posset, quòd cum tunc nec tale fuisset præceptum, neque talis per legem reuelatio, nõ fuisset alia necessaria cognitio fidei quā naturalis. Tametsi semper iuisset necessarium singulare auxilium supernaturale Dei mouentis affectum: quia iustificatio semper fuit opus supra naturam. Quā opinionem videtur tenuisse. S. Thom. super Paulum cap. 2. super illo verbo, Naturaliter quæ legis sunt faciunt. At verò re meditatius perpena, abijciendam existimo opinionem hanc & alteram ampiectendam: videlicet, quòd neque in lege naturæ factus fuerit naturale lumen ad illam cognitionem fidei, quæ necessaria est ad salutem: quæ opinio fuit post S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 4. Enimverò præterquam quòd periculosum esset tantum cognitioni naturali arrogare, Patres huius supernaturale mysterium iustificationis non captiuantes nimirum intellectum in obsequiū fuerit. Et aduersus Pelagium non solūm factum est, iustificari hominem absq; operibus, verum quòd neq; initium fidei à nobis est contestante Apostolo, minimè nos sufficere cogitare aliqd à nobis, quasi ex nobis. Et ad Ephes. Gratia estis saluati per fidem, & hoc nõ ex vobis: vbi fides asseritur gratiæ donum. Et August. Hypog. nost. libro tertio, Fide, inquit, non alia nili quæ nunc est, salui facti sunt omnes sancti, qui ab exordio vsque ad finem mundi salui facti faciendiq; sunt: cum ergo hæc sit super naturalis, fit vt semper talis fuerit: quæ licet publicè non esset per legem diuinitus promulgata, infundebatur tamen latenter seruantiibus ius naturæ. ¶ Sed nunquid aliquis erat in illo statu vel odor originalis peccati, cuius reme-

dū suū ipsi us. scilicet. Rom. 1.

S. Tho. retractat sententiam aucto.

In lege naturalis factus non est naturale lumen ad fidei cognitionem, tunc exigitur.

In Aristotele conc. c. 5.

Ephes. 2. vide diatema stimonia supra c. 8.

Dubitatio de orig.

Qualis fue-
rit semper
originalis
peccati con-
gnitio.

remedium aliquod infantibus adhiberet? Nā hæc res erat supernaturalis. Negari non potest, quin ab Adam generationum successione, aliqua notitia originalis macule perdurasset vsq; ad Noë, qui multa etiam supra naturam edoctus à Deo fuit. A quo vsq; ad Abraham, eadem, licet sub umbra, deriuata est cognitio. Is enim peculiare recepit sacramentum circumcissionis contra originale peccatum. Postmodum verò humano iam genere fusius in orbem propagato, & disperso, præterquam in populo Israel, non est adeo verisimile, quòd fuerit expressa eius cognitio: maximè vbi vitia cœperunt crebescere, & rationis lumen obtenebrare. Tametsi apud aliquos perstiterit: vt libro priori ostendimus de Iob maledicte diei in qua natus esset, & asserente, nō esse terram, neque puerum vnus diei absque peccato. Neque adeo in alijs nationibus fuit eadem notitia obliterata, quin aliquandiu permaneret vestigium aliquod, & genus forte quoddam oblationis, & quodammodò sacramenti, quo bene instituta Reipublicæ paruulos suos Deo dicarent. Quinimò ius naturæ, quanuis nulla esset talis notitia vitiatæ originis, vt ita fieret, admovebat. Sicut enim legitur de sacerdote Melchisedech offerrentis panem & vinum, ita coniiciendum est de sacrificio pro originali reatu. Vnde Gregorius, vt refertur de consecratione, distinctione quarta. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides (nempe applicata per aliquod genus religionis) vel pro maioribus virtus sacrificii: vel pro his, qui ex Abraham stirpe prodierunt, mysterium circumcissionis. Haud tamen cum illis conferimus, qui opinantur in statu naturæ vnum fuisse sacramentum, abluendo originali peccato institutum à Deo. Quandoquidem nulla est talis historia. Neque est verisimile, quòd nationes diuersæ tali communi sacrificio vterentur omnes. Nisi forte prope tempus Adæ vel Noë ante dispersum genus humanum. Sed vnaquæque gens, naturalis iure edocta, suum instituebat ritum. Quoniam cum illud gratiam, non conferebat, sed signum erat illius umbrae fidei CHRISTI, cuius virtute emundatio fiebat peccati, nihil obstabat, quò minus non à Deo immediate, sed ab humana Republica institueretur. Hæc de illo statu naturæ cogitasse satis sit. De quibus cum nulla extet historia, quasi per transennam iudicamus. In lege verò scripta lumen fidei explicatius emicit, sed in Euangelio explicatissimè, quàm per ænigmaticam potuit cognitionem. At verò quemad-

modum de statu naturæ diximus, ita & in lege scripta, & in nostra, plura tenentur explicite maiores credere, quàm singuli de plebe. Vt omni seculo verum habeat analogia illa Iob, Boues arabant, & asini pascebantur iuxta illos: id est, ex sapiētum meditatione rude vulgus pabula sumit.

De iustificacione adulti à solo originali. Cap. 12.

Iob. 1.

Ecce præmeditatis, vnde exiimus reuertamur. Porro vt tres varias iustificacionis dispositio- nes, quas, causas vocamus materiales, in adultis expendam.

Primum est corū ordo, qui vbi ad rationis vsq; participium adolefcunt antequam propria contrahant actualia delicta in gratiam Dei recipiuntur. Statuamus ergo hominem legitima ætate cum solo originali, què Deus ad se trahat. Nihil modò anxij teneatur ne, vbi primum quis venit ad vsum rationis, conuertit (vt vult S. Thom.) an verò (quod alij magis probant) possit aliquo tempore sola originis labe fordere. In hoc peccatore primum omnium necessaria est fides: vt cap. iā proximo satis monstratū est. In iure quidè naturæ cōfusa: nunc verò in lege euāgelica expressior CHRISTI. Et hæc fuerit hic prima cōclusio.

Qua de causa secundā Ecclesie saluberrimū institutū, catechumeni, etiā si voluntatè religiōis præstiterint, remorādi sunt à susceptione baptismi, dum catechizantur. Haud tñ huic de quo loquimur homini vlla est penitentia necessaria. Nanq; tñ abest, obligari quēpiam ad originis culpæ penitentiam, vt neq; possit. Eorum enī quæ à natura accidunt, tristitia nos quidè potest, & dolor, vt verecundia premere: penitentiā verò, cū sit dimotio animi inde, vbi erat infixus, esse neq; nisi earū rerū, quas nra sponte fecimus. ¶ Sed tamē, vt secundā subijciamus conclusionem, neq; solus fidei motus sufficit eidem homini, qui à solo originali mū-

dandus est: imò exigitur ab eo actus spci, & itè dilectionis: qui vt cap. 7. dicebamus, non sunt necessario connexi, sed sua singuli libertate fiunt. Ex hinc enim deuiare à vero incipiunt Lutherani. Sanè vbi docent: fidem solam esse, qua misericordiam Dei apprehendimus, spem autem & charitatem subinde naturaliter consequi. Nos verò contra agnoscimus fidei motum, primum esse necessarium, at quoniā possibile est, vt qui credit, non dilgat (quemadmodum illic edissercbamus) adijcimus necessarios esse cum illo, qui cū fidei, actus præ-

Tres varie dispositōes adultorū ad iustificacionem.

Primum ordo adultorum.

1. Cōclusio.

Catechumeni institutio ante baptismum.

Penitentia non potest esse de originali.

2. Cōclusio.

Credere, spe rare, & diligere oportet eum qui adultus ab originali mundatur. Lutherani. Spes, & charitatio sunt cum fide cōnexæ.

terca

Non fuit in lege naturæ iacramētum abluendo originali peccato à Deo institutum.

terea spei, & charitatis. Quod autem tres saltē hęc motiones sint necessariz in eo qui rationis compos conuertitur, probatur primò manifesta ratione. Fidem ex eo à nobis exigit Deus,

Primū argumentum.

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4.

ad. 1. q. 114. ar. 4.

ad. 3.

Cōfirmatio.

Lutheri deceptio.

Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4.

Dispositio ad gratiam.

S. Thom.

Consensus

109. arti. 6.

Est enim gratia velut lumen solis verterit.

Sed quia id nemo per se facere potest,

Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat.

Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam.

Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere.

Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur.

Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

vt tum spe eorum, quę nobis pollicetur, tum maximē ob suam ipsius infinitam, quam nobis reteggit bonitatem, ipsum deamēmus: primū omnino cognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amorem in Deo: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam supra insinubamus. Auerfio à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertitur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quę motum contrarium dicit voluntatis nostrę in Deum, ipso trahente, nobisq; liberē venientibus, contrarij debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale per euerfionem Adę contrahimus. At quia amare sine præuia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spe aliqua suę benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque vlla probabilitate specie cōmeritatus est Luther. sive fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem verò & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & ad mouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credat, nisi spe & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologij: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed & spei, & charitatis actus debet saltem natura ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostra nunc fidei, nunc spei, nunc verò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

& non ex operibus. Et, Gratia estis saluati per fidem, & non ex vobis. Dei enim donum est. Atque alia hoc genus quamplurima, quę cap. vlti. commemorabimus. At verò ad Rom. 8. Spe, ait, salui facti sumus. Et Ioan. Omnis qui habet hanc spem in eo (scilicet, quoniam vide bimus Deum sicuti est) sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Sed & de charitate ait Paul. quod plenitudo legis est dilectio. Et, Finis præcepti est charitas. Et expressit Ioan. Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Et, Qui non diligit, manet in morte. Et CHRISTVS ipse seruator noster, Qui diligit me, diligitur à patre meo: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hęc autem & his similia testimonia de actibus fidei, spei, & charitatis enunciantur: quia ratione nos ad gratiam præparant, suo quique ordine, & gradu. Mouemur enim fide in Deum, assensionem illi præbentes de ijs, quę nobis tum futura reuelauit, tum speranda promisit: spe verò, dum ita credentes animos illic sursum attollimus: charitate deniq; dum ei, quem in se bonum, in nosq; propitium ac beneficū credimus, voluntatem nostram affigimus. His enī tribus salus nostra fundata est, iarta, & tecta.

Vnde fides non tota machina, sed flexorium est pietatis, & fundamentum Christianiæ edificationis: vt ait lib. de prædestin. sancti Augustini. Atque charitas (vt ait Paulus) est vinculum perfectionis, atq; adeo proxima dispositio ad gratiam: veluti nexus ipse, & nodus, quo cum Deo compingimur. Adeo, vt sapienter adnotauerit in epistola ad Paulinum Augusti quod cum fidē donum Dei appellauerit Paulus, charitatem tamen Deum ipsum nuncupauit. Deum charitatis.

Deus enim, inquit, charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Est enim Deus in nobis sicuti anima in corpore, cuius conuersionis copula est charitas. Quis ergo hęc confyderatē meditatus dicat, sola nos fide gratiam Dei apprehendere? Atqui in eo maximē sensu, quo aduersarij id astruunt: scilicet, sola mentis assensione, qua verba promissionum Dei credimus esse vera. Loca verò scripturę, vnde aduersarij nostri falsi sunt, cap. 18. exposituri sumus. Nunc interim satis sit commemorasse, fidem non solum iustificare, id est, non solum exigi à nobis vt iustificemur, verum & spem etiam & charitatem. Hoc enim Galatas commonefaciebat Paulus, vbi aiebat, quod in CHRISTO IESV, neq; circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quę

Roma. 13.

1. Ioan. 3.

Fides exordium

Charitas

proxima dispositio ad gratiam.

Qua ratio

ne in nobis

fit Deus, & non sicuti anima in corpore, cuius conuersionis copula est charitas.

Sola fides.

Non exigitur sola fides, sed etiam spes & charitas.

Gal. c. 5.

Gal. c. 5.

Gal. c. 5.

Fides qua per charitatem operatur. per charitatem operatur. Acti dixisset, quavis fides absq; charitate, fides quidem sit secū dum substantiam & proprietatem, nunquam tamen iustificat: nisi per charitatem operetur.

Obiectio.

Sed erit forte, qui nobis hic obuiam occurrat. Actus illi preparatorij fidei, & spei, & charitatis, quatenus sunt gratiæ præuij, informes quidem sunt, nullamq; proinde habentes rationem meriti: fides autem quæ per charitatē operatur, est illa meritorum ferax, quæ natura subsequitur gratiam: fides ergo quæ disponendo iustificat, non est illa, quæ per charitatem operatur: vel saltem, vt aliqui sibi persuadent, prius natura iustificat, quam per charitatem operetur. At non est argumentum, propter quod debeamus negare, quin fides iustifi-

Responsio.

cans sit eadem, quæ per charitatem operatur. Emmeuero cū ex sententia Pauli, præter hanc esse q̄ p̄cha. frugiferā fidem, actiones reliquæ nullius sint valoris: actus verò dispositorij permagni sint momenti, & suo ordine causæ (scilicet, dispositiōis) iustificationis, cōsequens sit, vt fides iustificans sit illa quæ per charitatem operatur.

Animaduertendum.

Est ergo animaduertendum, eundem prorsus ordinem inter se habere fidei, spei, & charitatis actus in eodem articulo temporis, secundū quod natura præcedunt gratiam, quo ordine infunduntur, operanturq; habitus ipsi natura sequentes eandem: et ideo sicut fides habitu gratiæ formata meritorie operatur per charitatem, ita & actus fidei gratuito auxilio dei elicitus prius natura per charitatis actum disponit ad gratiam. Velut per actum poenitentia. Vnde sanctus Thom. 3. p. quæstio. 68. artic. 2. pro confesso habet, quod ille qui per votū baptisimi in gratiam dei recipitur, iustificatur per fidem, quæ per dilectionem operatur.

S. Thom.

Quin verò Paul. & Patres nihil discernunt de hac prioritate naturæ. Sed quia iisdē ipsi actus disponentes, quatenus statim informantur gratia, meritorij sunt gloriæ: fides ipsa dum iustificat, per charitatem operatur. Ex hac ergo fallacia procedebat argumentum, quia quis deceptus putaret aliquod esse in illis, in quo actus fidei, qui proxima est gratiæ preparatio, inueniatur absq; gratia: quod tamen denegandum est. Quoniam prioritas naturæ (vt Physicorum verbis vtamur) nihil aliud est, quam si dicas, quia homo actibus fidei, spei, & charitatis cōuertitur in deum, recipit gratiam, qua iisdem actus informantur, vt capit. adhuc. 14. per amplius explicatur. Vnde August. tum alias vbicunq; de fide iustificante loquitur, tum ex professo de spir. & lite. cap. 32. eidem fidei per dilectionem operanti, cui adscribit laudes

omnes, quæ de fide extant apud Paul. adscribit etiam iustificationis munus. Hæc est em̄, inquit, fides, qua saluisiunt, quibus dicitur, Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nō ex vobis. Ipsi enim sumus figmentum creati in CHRISTO IESU in operibus bonis. Postremo hæc fides est, quæ per dilectionem operatur. Et Hypog. lib. 3. vbi enarrat catalogū eorum, quos Paul. fide saluos cōmemorat, ait, nō solum fide, sed gratia: quia nec sine fide gratia, nec sine gratia fides: dicitur Apostol. ad Timoth. Superabundauit autem gratia cum fide & dilectiōe, quæ est in CHRISTO IESU. Et expresse de fide, & ope. cap. 14. ait, quòd vbicunq; Paul. dicit per fidem nos iustificari, salubrem illam, & euangelicam diffinit, cuius opera ex dilectione procedūt: & fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Quin verò nullo opus habet expositore Paul. Cum enim fide antiqui per circumcisionem applicata iustificarentur, docet idem in nobis efficere fidem quæ per charitatem operatur. Vnde ait, Quoniam si circūcidimini CHRISTVS vobis nihil proderit. Et paulo inferius, Nam in CHRISTO IESU, neq; circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur. De illa ergo fide iustificante loquebatur, vbi ait, non iustificare, nisi dum per charitatem operatur. Qua de causa August. c. 13.

Huius, inquit, fidei per charitatem operantis, omnes Christiani filij sumus, seu ab illa progeniti. Igitur adeo sancta esse debet catholicis confessio hæc, quod nostra iustitia est, FIDES QUÆ PER CHARITATEM OPERATUR, vt de verbis istis inter nos & Lutheranos nulla sit discordia, sed de re ipsa & sensu. Atq; hoc est thema, quod hoc libro denarrandum proposuimus, hieq; præsens locus, vbi explicatur punctum discordiæ. Illi enim aiunt, sola fide, vt est assensio, & persuasio mentis, credētium verbum promissionis CHRISTI esse verum, percipi misericordiam & gratiam, quam gratiam sequitur charitas operans. Quare licet verbo dicant, iustificari hominem fide quæ per charitatem operatur, re nihilominus dicunt, fide prius natura quam actus spei & charitatis accedant, iustitiam haberi. Nos autem sententiam Paul. confitentis, & venerantes, profite-mur actib⁹ fidei, spei, & charitatis libere à deo trahi, ad ipsumq; conuerti à quo gratiam iustificationis recipiamus. ¶ At vero, quòd ad nostrum hominem regrediamur, qui sola infestus originis tabe reconciliari cupit, cum plures sint actus charitatis, hic illi propriè necessarius est, vt Deo se soli colendo addicat: cuius

Galat. 5.

Aug. cōs. filij fidei Hebr. c. 13 ad calcem.

Discordia inter nos et Lu. be. c. 13 ad calcem.

i manda-

mandata, vniuersis posthabitis mundi rebus, oblectare proponat. Quæ quidem dispositio fieri baptisum iustificans erat in lege natura, per quam Deus in eâ hominem ab originâ mundatum in gratiam gelio christi suam reciperet. Attamē in lege iam nunc euāgelica, necessarium in super est votum baptisum: inquit & baptisum ipse, vbi adsit facultas.

Sacramēto
rū iustitia
tio.

Lucæ. 22.

Ioan. 3.

Marc. ulii.

Sacramenti
notum.

Vfus eccle-
ste docet
tū baptis-
mū ubi nō ad-
illius sci-
piendi facul-
tas, suffice-
re ad salutē
Scripturæ
testimonis.
1. Reg. 16.
Ezech. 18.
C. 33.

Et enim, vt inter enarrandum causas iustificatio-
tionis supra dicebamus, sacramenta sunt in-
strumentales causæ, per quas providentissimè
CHRISTVS instituit applicari nobis sui san-
guinis pretium, ad diuersos vsus spiritualis vi-
tæ. Sanè vt nunq̄ nobis memoria excideret,
inde ab ipso deriuari ad nos omnem instituit.

Vnde sacrosanctum mysterium instituens eu-
charistia, Hæc, inquit, facite in meam cōme-
morationem. Inter effectus autem spiritualis
vitæ primus est regeneratio, qua efficiamur mē-
bra CHRISTI, & protestatio christianæ fi-
dei: quorum vterq; est à sacramento baptis-
mi. Nam nisi quis, inquit, renatus fuerit ex aqua,
& spiritu sancto, non intrabit in regnum cœ-
lorum. Et, Qui crediderit, & baptizatus fuerit
(scilicet in protestatione eiusdem fidei) saluus
erit. Quare, vt loco citato dicebamus, pestilēs
est error Lutheri, dicentis, non sacramēto, sed
fide quam habemus dictis CHRISTI, iustifi-
cari. An verò baptisus in voto sufficiat, o-
lim fuit in ecclesia dubitatum. Quam Magis-
ter sentē. quæstionem disputans in. 4. distin.
4. affirmatiuam partem indubitatō tenet. Sūt
nihilō secius, quos iam nunc in cōcilio sic sub
murmurare de hac re audiuimus. In euange-
lio nihil de voto scriptum est: sed de re baptis-
mi, Nisi quis renatus fuerit: nō est ergo res cer-
ta, vllam esse propositum & voluntatē, quæ
absq; baptisimo sufficiat ad salutē. Hi verum
tamen vel ex vsu ecclesiæ rem satis debuissent
habere persuasam. Si enim votum absq; re ba-
ptisimi non sufficit, non deberet, quinimō nō
posset ecclesia arceri catechumenos à sacra-
mento: sed cum primum quis postulare, iure
diuino absq; mora conferendum esset: quia ec-
clesia non potest effectum diuinæ misericor-
diæ remorari. Cum autem saluberrimè differt
petenti, certissima est, quod apud deum volū-
tas pro factō reputatur. Et enim non vt homo
ca tantum videt, quæ apparent, sed cor penitit
sime intuetur, atq; adeo recipit. Et, Cum auer-
terit se impius ab impietate sua, quam operat⁹
est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animā
suam viuificabit. Et sensus est, in quocunq;e
momento. Imo secundum quod August. sæ-
pe citat, in quacunq;e hora ingemuerit pec-
cator, iniquitatum eius non recordabor.

Et David, Dixi, confitebor aduersum me iniu-
sticiam meam domino, & tu remisisti impieta-
tem peccati mei. Quinetiam si scriptura id nō
attestaretur, lumen ipsius naturale id nos de
Deo patefaceret, quod vbi non adest rerum
possibilitas, ex nulla mundi, præter ipsum
& nos ipsos, voluerit gratiam suam depende-
re. Vnde Paul. Si volūtas, inquit, prompta est,
secundum id quod habet, accepta est, non se-
cundum id, quod non habet. Et ad rem nostrā
proximè. Non, inquit, qui in manifesto Iude⁹
est, neq; quæ in manifesto in carne est circun-
cisio, sed qui in abscondito Iudæus est, & circū-
cisio cordis in spiritu, non literaricus laus nō
ex hominibus, sed ex Deo est. Ergo quauis
in euangelio nihil exprimitur de voto baptis-
mi, manifestum per se est, quod vbi res ipsa
non est possibilis, vel iure differtur, voluntas
habet effectum respectu gratiæ iustificantis.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re-
generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et
Augusti. super Leuiticum. 84. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra-
mentis. Et subdit exemplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, eam iam inuisibiliter in fuso
spiritu sanctificati apparent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epi-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bap-
tizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cæ-
cis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptisimū,
vt iam gratiam receperint. Quauis & sæpe
baptisus ipse primam gratiam conferat.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6.
cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptisimi: & ea-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi
baptisum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechu-
menum quauis in bonis operibus defunctū
vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptisimi sacramenta complentur, respo-
dent theolog⁹ (vt cernere est apud San. Tho. 2. 2. q. 88. artic. 2.) quod intelligitur de his
qui super originale actualia etiam peccata eu-
mularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō-
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc
euolent, vt martyres: aut illi qui in resusce-
perunt baptisum. Quoniam sacramentum
nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pec-
nati: illi autem quia fide iustificantur per cha-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per
purgā-
nam.

purgatorium ignem. Nisi & peccata mortalia non fuissent adeo graui, vel contritio tanta, vt pœnas etiam omnes luere. De paruulis autem alia est ratio, quia ipsi nõ possunt baptismum suscipere in voto: vt capit. proximo diserebamus. Est et sententia Magistri lococitato. ¶ Postremum vtiq; reliquum est dubium de illo qui hoc iam tempore euãgelico in vltimis insulis, vbi lex euãgelica ignoratur, iure vsus optimè naturali cõuerteretur in cõu, Vtrum ne ille absq; vilo voto baptismi saluus fieret? ¶ Atqui interrogatio hæc ab illa pendet, an esse modò possit in eiusmodi abditissimi mundi angulis inuincibilis ignorantia fidei CHRISTI, legisq; euãgelicæ. Supponamus ergo ex capite proximè superiori, neminem absq; supernaturali fide, saltem confusa in gratiam nunc cum deo reponi, neque id vilius poterat ante aduentum CHRISTI, sed loquimur de fide expressa CHRISTI.

Atqui probabilitas affirmatiuæ partis, scilicet quòd talis ignorantia inuincibilis habeatur, est, quòd forte prædicatio euãgelica ad illas vsq; partes, quæ modò ab Hispanis repertæ sũt & ad antipodas nondum penetrarunt. Et Paulus ait, Quomodo credent sine prædicante? Et redemptor noster, Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberet.

Atq; hoc maximè secundum Augustinum, qui illud psalmi, In omnem terram exiit sonus eorum, censuit non esse omnino completum vsq; ad finem mundi iuxta illud. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gẽtibus, & tunc erit consummatio. Et quanuis sequamur opinionem Chrysof. qui tenet iam esse prophetiam impletam, nihilominus extat argumentum: quoniam nationes illas, quæ à trecentis vel quingentis annis nihil huius sanctæ prædicacionis audierunt, quanuis in principio vsq; necesse ignorantia non excusaret, iam nihilo secius fariã fidem excusare videtur, perinde ac si nulla illuc aduentasset prædicatio. Item qui in illis modò præssam.

locis legitime seruasset ius naturæ, statim per auxilium dei, qui non differt brachium suum porrigere assentiẽti, reciperetur in eius gratiam: & tamen non est facilis creditu, quòd ita de repente illuminaret eum, vt fidem christianorum sub hoc expresso titulo & nomine agnosceret, sine aliquo doctore: vt de Cornelio ad quem missus est Petrus, legimus. Ob huiusmodi argumenta sunt qui opinantur, cum primum quis à christianis semotifimus faceret per auxilium dei quod in se est, potiretur reconciliationis gratia, sicuti in lege naturæ:

haud tamè sinceretur à Deo ab hac luce demigrare, anteq; vel per hominem, vel per angelũ illum imbueret euãgelica fide CHRISTI: quia, Non est aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. At verò quòd absq; tali fide expressa quis reciperet gratiam, sine qua tamen non potest recipere gloriam, non est facile persuasuram hoc quod modò ex Actibus apostolorum citatem est, non videt tantum intelligi de adeptione gloriæ, sed de consecutione gratiæ, quæ vere est salus nostra. Est enim sensus, quòd nullus potest gratiam inire cõ deo, nisi in solo nomine CHRISTI: & præterea vel ignorantia huiusmodi est inuincibilis, & culpa: & tunc, non solum gloriæ, verum neq; gratiam obtinere quis potest absq; hac expressa fide: vel est inuincibilis & excusans, & tunc non modò gratiam, verum & gloriam adipisci potest absq; illa. Respondendũ igitur est ab illo qui tenet ignorantiam esse inuincibilem, quòd verbum Petri in Actibus vel intelligitur sic, quòd sine aliqua fide CHRISTI confusa, quæ semper ab orbe condito fuit necessaria, nemo potest saluari: in quo sensu legit hanc autoritatem S. Thom. 3. q. 68. art. 1. Vel si de fide expressa intelligatur, gloriosandum est de illis qui illam audierint, vel sua culpa audire renuerint. Aut certè amplectenda est altera pars, quæ consonantior alicui videri potest Paulo ad Rom. 10. Nempè quòd nulla sit modo ignorantia inuincibilis huius expressæ fidei. Nãm si insulares nihil de illa audierint, sua fuit culpa, non quidem proximè ad prædicacionem relata: quia nullum viderunt prædicatorem, quem renuerint audire, sed culpa contra ius naturæ, quam si legitime seruasset, Deus illos irradiasset lumine fidei. Sed tunc dicendum, quòd antea fuissent illustrati tali lumine, q̄ reciperent gratiam: quoniam quidem carere hac fide peccatũ esset. Istud autem loco citato Rom. 10. præsius disputabamus: super qua re malle aliorum audire sententiam q̄ meam præcipitare.

Actu. 4.
Nõ facile p̄
suadei sine
fide expres
sacuique cõ
ferri grã.

Argu. in cã
sententiam.

De adulterum iustificacione ab actua libus. CAP. XIII.

IN tertio ordine sunt adulti, qui ab originali vnã cum actuali veniunt ad fidem CHRISTI. Sanè in quibus eadem sunt prorsus dispositiones necessariæ, quæ in homine nunc proximè descripto requiruntur: vt pote, actus fidei, spei, & charitatis. Nisi quòd ista charitatis motio alia ab istis delictoribus exigitur, q̄ ab illo qui nullũ cõtraxerat actuale delictũ. Est enim

Adulterum
iustificatio
ab origina
li et actuali
bus peccatis
Charitatis
qualis actus

i 2 illis

De ignoran
tibus euã
gelium.

Et hic quo
que locust
cidius emẽ
datus est ab
ipso arbore
Nullus sine
fide christi
saltem cõsu
sa recipit
in grã dei

Roma. 10.
Ioan. 15.

Aug. sicut
dicitur in
euãgelij.
Ysaia. 18.
Matth. 24.

Chrysof.

Argu. q̄ col
ligunt non
esse nũc qui
dicationis
busã necesse
fariã fidem
christi ex
pressam.

Quorũdã
pino de me
siano boie
faciã quod
in se est.

illis necessaria poenitentia, quæ actus est etiã dilectionis de: contra quem fuerat commissũ peccatum. Non inquam præter actum charitatis alter poenitentię requiritur: vt cum in superiore iustificatione requisiti fuerint actus tres, hic adiciamus quartum. Quia in nulla recõciatione necessarius est, nisi vnicus actus charitatis: sed tamen ille in diuersis, diuersus. Ratio prima conclusionis huius, illa planè est, quam capi. 1. ex rerum natura deducebam. Est enim naturale ius gentibus vniuersis per se notissimum, vt nemo in amicitiam eius redeat, cui ofensionem intulit, nisi eum facti poenituerit. Cum ergo Deus perfectior sit naturæ, in quacunq; lege voluit idem erga se esse obseruatissimum iuxta illud, Altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Et, Poenitentibus dedit viam iustitiæ. Neq; alia extitit Deo causa illius tremendi cogitatus, Poenitet me fecisse non inem, quàm quod flagitiosissimum illud genus hominum impoentens esset. St enim per poenitentiam crimina sua delecta curassent, nunquam ipsos deus deleuisset à facie terræ. At qui vtraq; sacra pagina huius testimonii dispersa est Hieremix, Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ipse poenitentiam. Et, Si impius egerit poenitentiam ab omnib; peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. Plura tunc, vulgatiõraq; testimonia veteris legis (vt in strato Dauid, lachrymis poenitentia die ac nocte rigato, in sacco & cinere Niniuitarum: & aliis id genus poenitentia in signibus) quàm vt opus huc sit cuncta coacervare. Sed & Ioannes, quem Deus angelum in mundum præmiserat præparatũ vias CHRISTI, inde præconiũ veritatis orsus est, vt poenitentiam ageret, quos in figuram euangelici baptismi aquis Iordanis tingebat. Idemque prothema sue prædicationis accepit CHRISTVS ipse dominus noster. Nempe, Poenitentiam agite, appropinquet enim regnum cælorum. Aperuissimè nimirum docens, virtutẽ sanguinis eius (quod nomine regni cælorum designabat) neq; per sacramentum quodpiã, neq; vlla quauis alia via in quẽquam mortaliũ, qui propria voluntate deliquisset, diffusum iri, nisi delecto per poenitentiam peccato, quod est diuinæ gratia inimicum. Idq; deinceps fuit apostolorum institutum. Vnde sciscitantibus Iudæis corde compunctis, Quid faciemus viri fratres? respondit Petrus, poenitẽ-

tiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine IESV CHRISTI in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum spiritus sancti. Ex prædicatione ergo baptismi, & ex his verbis Petri clarè liquet poenitentiam esse necessariam, non solum peccatorum, quæ post baptismum patrata, confessionis sacramento sunt remittenda, verum eorum quæ sine confessione abstergenda sunt in baptismo. ¶ Cuius causas subscribit S. Tho. 3. p. quæstio ne. 68. articulo. 4. Primum ex vulgato illo Augustini, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Vbi aliqua designatur necessaria cooperatio, qua se peccator disponat per poenitentiam. Deinde, quod per baptismum efficitur homo mẽbrum CHRISTI (secundum illud, Qui cum in CHRISTO baptizati estis, CHRISTVM in diuistis: talis autem regenerationis omnis iniquitas est impedimentum: nã quæ participatio iustitiæ (vt ait Aposto.) cum iniquitate? Vnde August. in lib. de poenitentia, cap. 2. de eisdem ipsis, qui ad baptismum accedunt, enuntiat, quod nullus voluntatis suæ arbiter constitutus, cum accedit ad sacramentũ fidelium (scilicet baptismum) potest vitã nouam inchoare, nisi eum veteris vitæ poeniteat. Præterea sacramentum baptismi institutum est ad abstergendum peccata: qui autem aduertit se in peccatis esse, neque vero animo illa reformis, si non in forma, saltem in virtute retinet: & ideo obicem opponit effectui sacramenti: quod proinde ecclesia non debet illi conferre, ne sit in eo falsitas. Confeselinum enim, vt ait Paul. per baptismum cum CHRISTO, vbi moriendum idcirco nobis est peccatis, quæ tamen sola displicentia perimuntur: sicuti cõplacencia perpetrantur. Vnde art. 6. eiusdem q. repetit S. Tho. quòd ante baptismum licet non sacerdoti, saltem Deo tenetur homo sua peccata recogitando cũ dolore confiteri. ¶ At verò, vt de ambobus simul commodius, luculentiusque disputemus. Quartus denique ac postremus gradus iustificandorum, est illorũ, qui à gratia baptismatis relapsi, misericordia Dei, nisi in finẽ desuperierint, respiciũt. In quibus eadem ferè ipsa dispositiones quæ in illis de quibus modo dicebamus, prætere debent gratia iustificanti, vel proportione similes. Primum enim requiritur actus fidei, & spei. Licet cum christianus in peccatis habitus huiusmodi habeat informes, forsitan non necesse habet semper nouo auxilio ad eliciendos actus: eo tunc dum conuertitur: vt i fumus quamprimum dicturi. Est tamẽ semper necessarius charitatis actus.

S. Tho. 2. ad
tionem.

1

2

Gala. 3.

2. Cor. 6.
August.3
Argumentũ.

Roma. 6.

Confessio
qualis ante
baptismum4. Ordo ius
tificandorum.Iustificatio
ab actualib;post bap-
tismũ com-
missis.Dispositio-
nes.Charitatis
actus.

EX AU-

ex auxilio Dei qui proxima est dispositio.

Prima actus
charitatis
 habere ad peccatum, vt sit etiam actus pœnitentiæ: pœnitere enim diuinæ offensæ actus est charitatis. De qua re præter illa quæ adducta sunt, est etiam sententiâ CHRISTI, Nisi pœnitentiâ habueritis, omnes simul peribitis. Et, Operabat CHRIſTVM pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiâ, & remissionem peccatorum in omnes gentes. Vnde & Petr. non solum baptizâ dis, sed Mago etiam Simoni baptizato, Pœnitentiâ, inquit, age ab hac nequitia tua, & roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Tandem, vt tribus præcedentibus generibus peccatorum necessarium diximus esse baptismum, ita huic necessarium est pœnitentiæ sacramentum. Etenim vt baptismus integra nauis est ad seruandum inter fluctus huius seculi innocentiam, ita & pœnitentiâ secûda est tabula post naufragium, vt Tertullianus primùm lib. de pœnit. & super Da-nielem postea Hieronymus. auctores sunt.

Actus.
 De hac autem pœnitentiæ dispositione paulo est limatius differendum. Et quidem contra Lutheranos abundè iam supra diximus. Tria enim præter alia illis sunt lubrica loca, ex quibus in hunc prouertunt errorem, vt huiusmodi dispositiones repellant. Primus, quòd omnia opera per naturæ facultatem, & generalè Dei influentiam à nobis exhibita, ceu peccata condènant. Quòd & in calce superioris libri, & sequèter in capite secundo huius p. nostro ingenio expugnauimus. Secunda erroris sui causa est, quòd vel non considerant, vel nõ recipiunt, dispositiones ad gratiam nõ esse solius nostri arbitrij opera, sed dei nobis peculiari fauore opitulantis. In qua fallacia circumuoluitur Luther. art. 6. suarum assertionum. Nempe quòd vt Pelagiani, ita nos nobis arrogemus dispositionem, quæ sit meritum gratiæ. Vtrû que nos tamè paulò antè commostrauimus.

Præcepta
 Sane, & quòd dispositiones non nostra præci-sè, sed dei sint opera nobis singulariter succurrerentis: & quòd nulla ratione, quæ gratiam præcedunt, sunt meritoria. Quòd si aliqui dicunt, illa esse nonnulla merita, improprie siquidem id tamen. Tertia delusio istorum est, saltem Lutheri, art. 7. Quòd nullus est necessarius actus charitatis in conuersione, qui feratur in peccata, & sit detestatio retroactæ vitæ. Sed optima, inquit, pœnitentiâ, noua vita. Atq; ex his demùm conficiunt sola nos fide iustificari. Docentes, quòd quicunq; fidem adhibuerit dictis CHRISTI, pollicentis nobis remissionem peccatorum,

atq; ita crediderit, vt certo fidat sibi nunc peccata condonari, misericordiam dei, & gratiam tali eum fide extemplo recipere. Nõ quòd ea de fides aliquo modo fit vel dispositio vt meritum, sed quòd per eam applicetur nobis misericordia, & passio CHRISTI modo cap. 5. & 1. exposto. Quòd quidem figmentum ad eò est multijugum, vt necessarium illud nobis fuerit per diuersa capitula mēbratim discerpere. His ergo, quæ disperim hæctenus contra hæc solam fidem coniectati sumus, colophonem tandem adhibeamus. Primum, quòd aiunt, nulla opus esse errorum pœnitentiâ, id iam apertissimis scripturæ testimoniis, & rationibus naturalibus supra reprobatum est.

¶ Sed pondera suorum argumentorum libere sumus. Ait Luthe. nouam vitam optimam esse pœnitentiâ. Nam metanœa, inquit, quâ nos respicientiam appellamus, hoc tantum significat, quòd est transformatio: id est, mētis mutatio: quæ vox solum præ se fert, vt qui propositum hæctenus malum habuit, in futurum habeat bonum: nulla habita ratione præteritorum pœnitendinis. Secundum illud Pauli, In CHRISTO IESU, neq; circuncisio, neque præputium aliquid valent, sed noua creatura. At verò, vt totum hoc illi donemus, quòd ait de voce metanœa, & de nouitate vitæ, hoc p. nobis apertius, quàm contra facit. Nam nouum hominem nemo prius induit, quàm præteritum exuerit: secundum illud Pauli, Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. Et, Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Et, Veritas est in IESU, deponere vos secundum pristinam conuersionem veterem hominem: qui corrumpitur secundum desideria erroris. Et subnequit, Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia: exuere autem veterem hominem, & deponere veterem conuersionem: non fit nisi per detestationem prioris vitæ: renouari ergo in nouam vitam vtrumq; terminum dicit: scilicet, & à quo (vt philosophi loquuntur) & ad quem. Et ideo nisi animum quis à peccatis dimouerit per contrariam voluntatis motionem, quàm fuerant commissa, non reuouat vitam: neq; iuxta verbum Pauli, fit noua creatura. At verò prouerbium illud, quòd vera pœnitentiâ est noua vita. aduersus illos profertur, qui cum crebro bonum concipiunt propositum, pœnitentiâq; inceptant, identidem relabuntur. Admonemur enim illo dicto, tunc nostrum propositum firmas eicisse radices, quando fructus fecerit nouæ vitæ. Neq; verbum metanœa

Vnde confiam
 ciam Luthe
 ram nos som
 na fide iustifi
 ficari.

Lutheri argumētum.
 Metanœa.
 Tho. 3. p. 4.
 85. art. 3.

Galat. 6.

Refutatio

1. Cor. 5.

Roma. 13.

Ephes. 4.

Noua vita

cōtinet de

testationem

peccati &

bonestã rō-

nẽ uiuendã

Tho. 3. p. 4.

85. art. 3.

Vitæ reno-

uatio.

Aufonius.
Necessaria
est dispositio ad apprehendendam in fuita. vide huius ca. 3.
Fides est dispositio ad primam gratiam, & est meritoria augmento gratia.

aliud equidem designat. Nam transformatio respectu quoque; insinuat prateriter. Nimirum quod ex abominatione ante acti mali, mentem vertamus in bonum. Vnde & Metanœa poetis ipsis dea erat poenitentia prateritorum. Vt in Aufoniano illo carmine est videre. Sum dea cui nomen nec Cicero ipse dedit. Sū dea quæ facti, non factiq; exigo pœnas; Nempe vt poeniteat, sic Metanœa vocor. Contra illud autem, quod sola fide, misericordiam dei apprehendamus, neq; tamen per modum, vel dispositionis vel meriti, primum argumentum est, quod non est vel explicatu, vel intellectu possibile, quo pacto fide, vel quavis actioe nostra, præsertim, quam à nobis Deus requirit, gratia nobis infundatur, & misericordia applicetur, nisi vel per modum dispositionis (quod nos dicimus respectu primæ gratiæ) vel per modum meriti, quod sit in eius augmento. Tertius profectò modus, neq; excogitabilis est. Etenim nisi actio nostra dispositio esset, vt quid Deus vteretur ea ad effundendum in nos benignitatem suam? Est enim iam nobis locis compluribus constitutum, actum illum fidei liberè à nobis produci præueniente speciali auxilio dei. Quod si ita est, monere, mouereque illud Dei, vt in ipsum credamus, & ita credentes secum reconciliemur, quid aliud est quam nos ad gratiam disponere? videlicet ad se conuerte(re) (quod iam pridem exponebā) vt gratia infundamur? Vel explicent nobis, quid aliud est, fide nobis misericordiam applicari. Hinc protinus gradus facillimè fit, vt demòstretur, solam fidem non esse totam dispositionem. Nanq; secundum suam substantiam solūm dicit assensionem intellectus, qua firmissimè credimus, tam ea quæ nobis deus reuelauit, verissima esse, quam etiam & illa certissima, quæ nobis pollicitur. At inter ea, quæ nobis reuelauit, illud firmissimum est, vt quotquot poenitentiam non habuerint pereant, Præter alia huiusmodi testimonia, scripturæ quàm plurima. Neq; tamè simpliciter nobis sponpondit remissionem peccatorum, sed illa conditione, si poenitentiam egerimus. Etenim si poenitentiam, inquit propheta, egerit gens Math. 3. illa, agam & ipse poenitentia. Et CHR IST VS Nō satis est dominus, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum. Ergo nō satis est fidei adhibere CHR IST O, nisi illa faciamus quæ fides ipsa nobis ostendit. Neq; aliter fide re illi certo possumus, promittenti nobis veniam, q̄ si nos præparauerimus per poenitentiam: seu (vt tutius loquamur) assensum ei præbuerimus, operanti cooperantes: si quidem im-

Luc. 13.
Hier. 18.
Matth. 3.

paratis nihil est pollicitus. Fit ergo manifestè, vt non sola fide, sed & spe, & charitate, atque adeo, vt adsunt actualia peccata, actione poenitentia disponamur, moueamurq; in deum. Vt hic etiam nū, præter alios, legitimus sit sensus illius euangelii, Cū venerit ille, arguet mundum de peccato: nempe, quod aliàs nō pateat diuino flammī via, qua se ad pectora nostra in sinuet, quàm redarguendò nostra delicta. Eius enim assillatu assensuq; nostro, iuxta Baptiste admonitionem, peccatorum tumores demouimur, atq; rectas, planasq; vias ad tanti deo sternimus. ¶ Sed auct ex fide eodem continuo momento naturaliter consequi spem, & charitatem. Hoc tamen suum verborum obtediculum iam supra reuelauimus. Non enim ita aiunt, spem, & charitatem comitari fidē vt omnes requirantur ad recipiendam gratiā, sed quod fidem sequitur gratia, & gratia spes & charitas. Quocirca semper retinent, quod sola fide iustificemur. Nos autem qui eas catholicè confitemur, requisitas esse prius natura, q̄ gratia infundatur, iam supra satis cōmōstrauimus, non esse necessariò consequentem charitatem ex fide. Sed neq; si id gratis largimur, vlla profectò probabilitate conficiet, solam esse fidem, qua iustificamur. Enimvero ofscium ipsius non requiritur, nisi ratione actus charitatis: quia non possumus ignotum amare. Vt enim in suum nos Deus amorem alliceret, reuelauit nobis speranda. Quare licet actus fidei sit primus, tamen preparatio ad gratiam non perficitur nisi per actum charitatis. Si ergo fides nunquam ante iustificat, quàm per charitatem operetur, vt iam pridem dicebamus, cur illi soli, etiam si naturalī consecutione comitaretur charitas, tribuitur iustificatio, & nō etiam, imò potius charitati? ¶ Ad hæc (quod postremum hic argumentum est) fiducia illa, quam isti appellant fidem, quauis partim nascatur ex fide, quam Deo sponfori damus: maxime tamen augetur, & constabatur ex charitate, & bonis operibus. Et ideo si bene perspicerent, sua illa firmissima fiducia non est, qua iustificamur, sed præsupponit potius, iā nos fide per charitatem operante iustificat. Hoc enim designat Paul. vbi post illud verbū iustificati ergo ex fide (scilicet per charitatem operante) pacem habeamus, statim subdit, Habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum dei. Quasi firmissima spes ex charitate procedat. Imò propterea de charitate enūtiat ad Cor. quod omnia credit, & omnia sperat, quod ceterarum virtutum habitus ipsa

Nō sola fide
Ioan. 6.
Vbi explicatur incredulitas esse peccatū quæ peccasse homines q̄ christi sū nō receperit cōiuncturus erat spūs sanctus. Luc. 3.
Cauill' Lutherano.
Lutheranus quō sequitur tur fide, spes & charitas virtutis actus requirit si priores sunt grā scdm naturam.
Perficitor dispositio per charitatem.
Postremum argumētū.
Roma. 5.

August. nutrit, & corroborat. Et hoc est, quod Augustinus in enchiridio, cap. 8. significat, ubi ait, quod sicut amor non est sine spe, ita nec sine amore spes: nempe illa, qua ex operibus per gratiam dei factis speramus vitam æternam. Et super psalm. 31. Ipsa, inquit, charitas bene operantis, dat nobis spem bonæ conscientiæ.

¶ Attamen ut Lutherum iam missum aliquando faciamus, eius postea discipuli demirandi sunt, qui non videant, ut iam de hac re conuicti idem prorsus nobiscum sentiant, & tamē solo diuerso nomine antiquum palliantes errorem: persuadere suis populis percontant, se perseueranter euangelicos, nos verò Pelagianos esse pertinaces. Enimuerò in confessione Augustiniana, artic. 4. expressis, replicatisq; verbis fatentur requiri pœnitentiã ad iustificacionē, licet grām dicāt gratis donari: hoc est, non pēdere ex conditione dignitatis nostræ, nec dari propter vlla præcedentia opera, aut dignitatē sequentium. Et in Apologia Melancthon. Fides, inquit, de qua loquimur, existit in pœnitentia: hoc est, concipitur in terroribus cōscientiæ, quæ sentit iram dei aduersus nostrā peccata. Propterea enim aiunt prædicationē eūāgelij inchoari à pœnitentia, ut peccata factæ mentes confugiant ad fidem. Admittunt ergo pœnitentiã omnino requiri ab illo qui fide est iustificandus, atq; adeo impœnitentē nunquam fide iustificari posse. Quo ergo differunt à nobis consentibus dispositionem ad gratiam? Forſan quia terrores omnes illos cēsent ante gratiam esse peccata: quod nos tamē crebro ante confutauimus: non solum quia etiã sine auxilio speciali timere malum, bonū morale est, sed quod actio illa, quæ propriè & p̄xima est dispositio, per auxilium speciale fit: & ideo peccatum non est. Et quanquam fortē ante istū auxilium speciale nõ agnouerint, iam tamen compulsi sunt palàm fateri, ut cer nere est in libello imperatorio Ratisponensi articulo. 5. Cuius verba sunt, Perſpicuum est, quod adulti non consequuntur hæc beneficia CHRISTI, nisi præueniēte motu spiritus sancti, quo eorum mens, & voluntas mouetur ad detestationem peccati. Et subiiciunt autoritatē eūāgelij, & Augustini. In quorum verborū enarratione Bucc. Adulti, inquit, hæc CHRISTI beneficia non consequuntur, nisi præueniente motu spiritus sancti, quo eorum mens, & voluntas mouetur ad detestationem peccati. Nam omnino salutaris peccatorum pœnitentia, quam necesse est, si non tēpore, natura tamen iustificationi in nobis perfectē præire, excitari in nobis nisi per spiritum sanctum nõ

potest. Nunquid verba hæc sunt, quibus Sanctus Thom. & doctores nostri vtuntur? Igitur S. Thom.

in re nullum est interuallum, nisi quod nos illos præuios motus, licet non merita, dispositiones tamen significanter appellamus: illi vero verbo tenus negant. Sed leuam hunc prouidens doctor memoria commendato. Nam ex hac pœnitentia, quam iam necessariã cōfitentur, validissimum cōficiendum nobis est argumentum lib. 3. cap. 10. contra suam certitudinem gratiæ. Nunc autem satis est constituisse locum hunc dispositionum non solum ex ipsis veritatis principiis, sed ex aduersariorum etiam datis, & assertis. ¶ Id denique in calce ex ista disputatione colligendum est, quod iussus de hac re dicere in S. Synodo præfatus sum. Nempe, quod non satis Lutheranis cōtra dicitur, si pronuntietur, spem, & charitatem coire cum fide in articulo iustificationis.

Nam id plus æquo ipsi largiuntur: tantum ab est, ut negent. Atunt enim (ut sæpissimè adnotauimus) gratiam, quæ sola fide apprehenditur, subsequi protinus spem, & charitatem. Et ideo Melancthon in apologia vtunturq; dicit.

Primum quod fides non solum est principium, & exordium, ut nos dicimus, sed quod propriè ac verè ipsa sola fide propter CHRISTUM IUSTI reputatur. Et paulò post, impositum sibile est dilectionem Dei diuere à fide.

Lutherano punctum verò cōtradictionis, hoc est, quod r̄ū, idē. c. 12 quemadmodum actus fidei informis, saltē natura, antecedit gratiam, ita necesse est antecedant actus spei, & charitatis. Itaq; fides nõ est totus, sed primus actus, quo conuertimur. Id minus actus quod perspicenter in sua confessione sess. 6. quæ conuenerat confessa est S. modo Synodus Tridentina, capitulum. 6. ubi de illis, qui ab originali simul & a

æqualibus reconciliantur, sic habet, Disponuntur ad ipsam iustitiã, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera esse iuxta illud quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt: atq; illud imprimis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, & redemptionem, quæ est in deo oportet intelligentes à diuinæ iustitiæ timore (quo vti liter concutiuntur) ad considerandam dei misericordiam se conuertendo in spem eriguntur: fidentes, deum sibi per CHRISTUM propitium fore, illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduersus peccata per orem aliquod & detestationem: hoc est, per eam pœnitentiã, quam ante baptismum agi oportet. Denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoant.

Cōtra certitudinē gr̄æ ex aduersariorū sententiã collectū argum.

Syno. Trid.

Punctū con

traditionis

Lutherano

idē. c. 12

quæ admodum

actus fidei

informis, saltē

natura, antecedit

gratiam, ita necesse

est antecedant

actus spei, &

charitatis. Itaq;

fides nõ est

totus, sed primus

actus, quo conuertimur.

Confessio August.

Lutherani dē cū catholicis in his sententiis vtriusq; differunt

Admittunt pœnitentiã. Iurberan sicut catholici. li. 3. ca. 10. Quõ differunt.

Libellus Ratisponensis de auxilio speciali.

Iuce.

re nouam vitam, & seruare diuina mandata. Et de illo qui à lapsu post baptismum in gratiã redit, capit. 14. Qui verò ab accepta iustificatiõis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per pœnitentiã sacramentum, merito CHRISTI, amissã gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est **repa-** ratio, quam secundam post naufragium deperditã gratiã tabulam sancti Patres aptè nuncupauerunt. Et cano. 9. Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum fide voluntatis motu præparari, atq; disponi, anathema sit.

De differentia inter attritionem, & contritionem. CAP. XIII.

STrinximus, quantum nostrum fuit pusillum ingenium, Lutheranos de huiusmodi dispositionibus ad gratiam: superest nõnulla dissolue re dubia, quæ inter catholicos restant. Diximus enim actualium delictorum necessarium esse ad salutem actum penitentiam, tam in illo qui sacramento baptismi regenerandus est, quam in illo qui iam christianus per sacramentum poenitentiam in viam redit. Dubitatio ergo est prima, vtrum actus contritionis requisitus sit ab utroque; an verò attritio satis sit, Et præterea vtrum pari omnino detestatione sit uterque; præparandus, antequam salutem recipiat. Cui dispositioni præmittendum breuissimum verbum arbitror de illo, quod inter attritionem, contritionemq; est interstitium. Scotus & qui ei adhærescunt, nihil videtur inter attritionem, & contritionem discriminari, quam quod attritio sit detestatio peccatorum per naturalem facultatẽ generali auxilio suffultam, quam ipsi vocant meritum de congruo: contritio verò, est idem ipse actus informatus gratia. Verba Scoti sunt in. 4. dist. 1. 4. quæst. 2. Peccator potest ex naturalibus cum comuni in fluentia considerare peccatum commissum, vt offensiuum dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuum à deo, & vt impeditiuum præmij, & vt inductiuum supplicij: & sub multis talibus rationibus. Et potest volentis ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consideratum detestari: & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Et paulò inferius, Et si manet idem motus, qui prius fuit attritio, in illo instanti sit contritio: quia in illo instanti sit cõ-

Questio.

Scot. de cõtr. & attri.

Meritum de congruo.

comitans gratiæ. Itaq; ex parte obiecti nihil distinguit inter attritionem, & contritionem. Quandoquidem attritionem hanc, dolorem astruit esse peccati: siue quia offensiuum Dei, siue quia impeditiuum præmij: siue quia inductiuum supplicij. Nisi quod quatenus a natura proficitur, est attritio: & quatenus gratia in formatur, contritio. ¶ Tria hic sunt, quæ aliis non probantur, neq; profectò mihi quidem. Primum, quòd ait, actum à natura, sine peculiari ope dei profectum, meritum quoque: profectò esse iustificationis, de quo satis supra ca. 4. diximus. Secundum, quòd ait, continuationem actus per aliquod tẽpus, atq; adeo intentionem necessariam esse in eo qd gratiã disponitur. Hoc enim profectò, salua doctoris autoritate, vt ipse fuit primus, qui ex cogitauit, ita nulla ratione probat (neq; sanè apparenti vlla potuit) sed merè gratis affirmat. Ex sacra verò scriptura, non modò nullus illi suffragatur locus, verum refragantur pleriq; multi. Si enim auctoritates superiori capite inductas reppereris, id facile cernas. Illud nanq; Hieremias, Si egerit gens illa poenitentiam, agam & ego: & illud Ezechielis, Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis, quæ operatus est: omnium iniquitatum eius non recordabor, nihil de continuatione, aut intensiõne insinuant, sed de numero peccatorum. Nempe, quòd in quacunq; hora, & eadem ratione, in quocunq; momento iniquum poeniterit offendisse Deum, obtinebit veniam. Et in psal. Dixi confitebor aduersum me iniustitiã meã domino, & tu remisisti impietate peccati mei. Quæ verba subitanam actionem præ se ferunt. Et, Factus est de celo repete sonus, tanquam aduenientis spiritus sancti. Vbi ait glossa, quod nescit tarda molimina spūs sancti grã. Et ideo S. Tho. Patrum vestigia sequutus, qui de huiusmodi gradualibus intentionibus nihil nos docuerunt. 1. 2. q. 113. art. 7. ait, iustificationem instanti fieri posse. Atqui de infusione quidem gratiæ, neq; Scot. ipse ambigit, quin tẽporis momẽto fiat, sed & de dispositione ait S. Tho. qd licet deus nos quãdoq; successinè disponat nempe dum non statim nos ad actum charitatis, qui proxima est dispositio græ numẽ adspirat, sed ad alias virtutum actiones: per quas tanquã per gradus, pducit ad grã, subito nõn tã sepe numero disponit. Et ratio est, quia actui mentis, seu intellectus, seu volũtatis, cũ sit spũalis, nõ repugnat fieri in instanti. Maxime cũ eiusmodi dispositio à deo precipue fiat, cuius potentia est infinita. Cui possumus exemplũ solis firmillimũ accommodare. Est em̃ de vt sol, cuius lumen est

Expõsa Scoti sententia.

Tria nõ probant in sententia Scoti

Gradualis intentio contritionis Scoti esse improbat. Meritum gratiæ cõcedit, qd nõ oportuit factũ in retentione.

Hiere. 18. Ezech. 18. 33.

Psal. 31.

Actu. 2.

S. Thom.

Scoti et Thome dissidiũ

Exemplum solis.

mē est gr̄a. Et ideo quēadmodū vbi primū q̄
solē confpexerit, irradiatur lumine ita cū quis
primū assenserit cooperando motioni diuinę,
absque vilo prorsus temporis interuallo
perfunditur gratię fulgore. Cuius equidem
veritatis, vel hoc maximum est argumentum,
quod alias si tempus est aliquod, quo necessā-
rio debeat continuari contritio, vnum debet
esse omnibus præfixum. Si ergo esset decima
(verbi gratia) pars horę, tunc si quispiam re-
pentina inuasus morte inciperet poenitere,
obiretq̄; ante illum certum limitem, non esset
illi possibile remedium per contritionē, quod
esset assertu impiū. Neque verō fatis respon-
detur, quod posset per intensiōem actus, ex-
tensio recompensari. Quia huius nullum est
fundamētum. Esset enim mirabile dictū, quod
si duo inciperēt poenitere eadem intensiōe,
quę certo tempore continuata sufficiēs esset,
ille qui ante illum terminum moretetur, ob so-
lum defectum temporis, absque venia periret,
alter verō eodem actu obtineret gratiam. Intē-
sio ergo vel duratio non est necessariā ad re-
missionem culpę, dummodo ex obiecto sit ve-
rus actus contritionis. Facit tamen permultū
vraq; ad quantitatem gratię, vt docet S. Tho.
1. 2. q. 89. art. 2. ¶ Tertium, quod in opinione
Scoti adnotabamus, est, quod attritionem &
contritionem non ita dignoscit, vt ratione ob-
iecti disparentur: sed solum ex causā efficiēte.
Vtpote quod attritio naturaliter fiat: contri-
tio verō, ab habituali gratia informante. Nam
auxilium speciale, quo disponamur ad gratiā
(vt ca. 3. & 4. dicebamus) nuspiam apud ipsū
legitur. Igitur vt punctum rei attingamus, bi-
sariam inter attritionem & contritionem dif-
ferit. Primum intrinsecē ex parte obiecti. Sanē
quod contritio sit dolor peccatorum propter
Deum, vel (quod tantundem, & quidem signi-
ficantius pollet) quatenus sunt offensa Dei:
attritio verō est dolor peccatorū, non qua ra-
tione sunt offensa Dei, sed quatenus nobis no-
cua. Nimirum, quia causa sunt pœnę, aut in
futuro seculo. Distinctio hæc inde constat,
quod nomine contritionis, vniuersis, tum Pa-
tribus, tum theologis scholasticis, venit actus
poenitentię perfectus, quo peccata remittuntur.
vt enim hætenus cōmonstratum est, poe-
nitentię sacra pagina tribuit remissionem pec-
catorum, tanquam proximę ex parte nostra
dispositiōis: proxima autem dispositio, vbi
habemus etiam hucufque constitutum est, actus
debet esse charitatis: porrō autem actus cha-
ritatis non est ex genere suo attritio: nam qui
peccata abominatur, ea tantum ratione, qua

nocent, non tam Deum diligit, quā pœnas
odit: ergo contritio solum est detestatio pec-
catorum, quatenus offensa sunt Deis: sanē quę
amor quidam eius est: vterque enim est actus
amicitię: scilicet, & letari de bonis amici, &
de suis quoque iniurijs dolere. Od idq̄; Sanct.
Tho. 3. p. q. 85. ait, poenitentiam esse speciem
quandam iustitię: qualis iustitia (secundum
Philosophum. 5. Eth.) inter nos & Deum esse
potest. Quippe cuius officium est, emendare
vitam, relatiendo iniuriam Deo illatam. Sed
imperatur nihilominus actus eius à charitate,
eō quod est displacencia iniurię illatę amico.
Et explicatiō art. 5. inter enumerādum dispo-
sitiōes ad gratiam, Quintus, inquit, actus, est
motus charitatis, quo alicui peccatum displi-
cet secundum seipsum, & non iam propter sup-
plicia. Insinuans poenitentiam illam quę à ti-
more pœnę progignitur, non esse actum cha-
ritatis: quia non contritio, sed attritio est. Atq̄;
inde patet nomen etymologia. Est enim at-
tritio in corporibus, dum mola (verbi gratia)
frumentum terrę in frustula terit: contritio ve-
rō, vbi iam est in pulueres commolitur. Vnde
tracta analogia, aiunt theologi contritionem
esse odium & detestationem peccati supra om-
ne quod odibile est: attritionem verō esse odiū
eius non supra omne odibile. Quod non est re-
ferendum ad intensiōem & seruorem actus.
Nam potest quis morere longe maiori assilli-
ctus esse ex metu inferni, quā alius ex eo
quod in Deum deliquerit. Sed est iuxta ea
quę diximus intelligendum: scilicet, quod per
contritionem abominamur delictum, summa,
iustissimāq; ratione qua est abominandum: id
est, qua diuinę voluntati adueratur. Quam-
obrem includit propositum, nunquam am-
plius vllum admittendi, pro quacunque re
mundi, quod aiunt, appetitiuē odisse su-
per omnia. Attritio verō, non tanta est exe-
cratio. Qui enim non dolet nisi propter pœ-
nas, quantum est ex natura rei, vbi non esset
pœna, non vitaret delictum. Tameñ dum at-
tritus non habet in affectu, quod aliās, nisi sup-
plicium incurreret, propter Deum non cessā-
ret malefacere, attritio bona est, tanquam ini-
tium poenitentię: si verō adiecta esset illa exe-
ceptio in affectu, mala esset prorsus & iniqua.
¶ Neque verō silentio duxerim prætereundū,
quod ex nominalibus quidam addubitant, nū
in ratione contritionis necessarium sit propo-
situm cauendi à vitijs in futurum. Atque id ne-
gant, ex eo quod in bibijs sacris nihil compen-
diat de huiusmodi proposito. De quo, p̄fectō,
si exile meum iudicium vilius esset momenti,

Actus chari-
tatis quomo-
do sit cōtra-
tio.
S. Thom.

Poenitentia
à timore pœ-
næ orta non
est à charita-
te.
S. Thom.
Etymolo.
Attri- &
contri.

Attritio bo-
na & mala.
vide libr. 1.
ca. 22. & c.
19.
Nominales.

con-

Argumen-
tum.

Euaſiorepel-
litur.

Conclusio
contra Sco-
tum.

Tertium im-
probandum
in Scoti sen-
tentia.

Inter attri-
& contri-
differentia.
Scotus ne-
gat auxiliū
speciale ad
dispositiōē
quia hæc di-
xit miribus
naturę no-
strę possibi-
lem nobis,
ut in cap.
primo ani-
aduertit
auctor.
Contritio-
nis nomen.

Nominatim perniciolos error.
Pœnitentiæ ratio à notatione.

condemnandi essent: non solum quia error est, sed quia perniciosus. Est enim ignorantio nominis pœnitentiæ. Porrò quæ, vt supra dicebamus, idem sit quod mentis mutatio: atq; adeo vtriusque temporis respectum completens. Vnde veluti supra Lutherum vrgebamus, quod non potest esse respicientia & propositum bonæ vitæ in futurû, nisi vbi animus per pœnitentiam diuellatur ab erratis præteritis, ita viceuersa & aduersus istos astringimus, quòd nequit esse pœnitentia præteritorum sine proposito cauendi in futurum. Quomodo enim quæquam pœnitere potest, Deum offendisse, cui non fuerit intentio mutandi vitam? aut qualis illi potest esse intentio mutandi vitam, cui non est propositum declinandi à malo, vt regrediat in viam? Et quanuis nomen per se ipsum pœnitentiæ aperte præ se fert huiusmodi propositum, haud tamen illud subicitur propheta, vbi ait, Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, Ecce respectu n præteriti: & custodierit omnia præcepta mea, En propositum in futurum: & fecerit iudicium, & iustitiam, Ecce propositum satisfaciendi: Ille, inquit, vita viuat. Et

Sacra testimonia contra nomen solum sententiam.

S. Tho. Pœnitentiæ actus iustitiæ elicitus.

Quomodo viribus nature possit homo præstare actum contritionis & attritionis.

CHRISTVS ipse pœnitentiæ magister, mulieri de adulterio ad se delatæ, Vade, inquit, & amplius noli peccare. Propositum ergo huiusmodi exigitur à pœnitente. Nam pœnitere est peccata respicere & execrari: respicere autè malum, non solum ad præteritum, sed ad futurum potius refertur. Vnde S. Thom. loco proximè citato. 3. p. q. 8. ex eo probat pœnitentiam esse actum iustitiæ, quod munus eius est recompensationem facere iniuriæ illatæ. At optima compensatio est emendatio vitæ: quatenus penitus, inquit, assumit moderatum dolorem de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. Verba eius sunt art. 1. Differunt ergo natura sua, contritio & attritio ex eius obiecto diuerso. Sed tamen est præterea adnotandum, quod vtriusque elici ab homine potest, vel ex viribus naturalibus cum auxilio naturali Dei, vel ex singulari eius succursu. Enimvero non solum naturaliter potest quisquam incontinentia affici, quod supplicia fuerit peccando commertus, sed potest etiam naturaliter pœnitere, quòd Deum offenderit. Etenim cum possit quicumq; naturaliter pœnitentia duci, quòd amicum læferit, cur etiam non poterit similem detestationem habere peccati, eò quòd fuerit contra diuinam voluntatè commissum? Quandoquidem immensa illa bonitas, non modò lumine fidei, sed etiam natura nobis innotescit. Neque opus hic existia-

mo, veritatem hanc pluribus persuadere. Quippe cum libro priori cap. 20. & duobus consequentibus: pro virili mea id confecerim, quod quemcumq; actum potest habere ille qui est in gratia, potest etiam quantum ad substantiã operis, elicere peccator ex puris naturalibus. Huiusmodi autè pœnitentiæ actus naturalis, quanuis ratione obiecti sit contritio, non tamen est sufficiens dispositio ad gratiam, sed potest esse in eo, qui est in peccato. Saltem vbi adest ignorantia aliqua vincibilis. Potest enim quis dolere, quòd Deum offenderit, quinetiam proponere, quantum in sua est cognitione, offensa omnia vitiorum vita: e, qui tamen non facit quicquid debet, vt viam veritatis agnoscat. Vt visum venit infidelibus, & hæreticis, atque in vniuersum ijs, qui ignorantia crassa laborant. E conuerso attritionem etiam habere quis potest ex timore inferni, per auxilium speciale à Deo incusso, quæ tamen non erit proxima dispositio, & sufficiens. Per se saltem absque sacramento. Nam de dispositione ad sacramentum statim dicemus. Ex his oritur se-
Secunda distinctio inter hos actus extrinsecarum attritionis & contritionem.

De differentia inter baptismum & sacramentum pœnitentiæ. Cap. 15.

B Ost hæc, quæ presenti erant negotio necessaria, dubitatio incidit, vtrum eadem omnino peccatorum detestatio requiratur in præparatione baptismi, quæ requisita est ad sacramentum pœnitentiæ. Prima conclusio, qua de baptismo inter theologos omnes conuenit, est, quòd dolor qualicumq; necessarius sit suscipiendi. Nam est sententia Petri, Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum: Augustino interprete, quòd nullus voluntatis suæ arbiter possit, neq; per baptismum, vitam inchoare nouam, nisi quem veteris pœniterit. Et quanuis sint, qui Scoto hanc opinionem inurant, quòd satis sit nullum adferre obiectum: puta cõpactantiam peccati, quauis nulla ad sit detestatio: videlicet si baptizandus absq; villo actu accedat respectu peccati, profectò hoc nusquã elicitur ex ipso. Quin verò. 4. sentent. d. 4. q. 5. expresse ait, quòd qui accedit ad baptismum cum obiecte infidelitatis, vel aliquod habens peccatum, quod tunc actu committit, vel quod prius com-

Conclusio de baptismo pœnitentiæ. Act. 2.

Scoto est im eadem sententia.

commisit, & nullo modo sibi displicet, nullo modo recipit gratiam: iuxta verba August. in de pœnit. Nullus ad sacramentum fidelium accedens potest nouam vitam inchoare, &c. Atqui. di. 1. 4. eiusdem lib. q. 4. quâuis dicat, quod ad suscipiendam gratiam per baptismum, sufficit accedere sine fictione, cum intentione suscipiendi sacramentum Ecclesie: subdens, quod solû requireretur opus exterius cum amotione interioris impedimentis, ipse se paulò inferius declarat. Dicens, quod non requiritur tanta attritio, quanta est illa, quæ, secundum suam opinionem, sufficeret sine sacramento: sed licet sit parum attritus, etiam attritione que non habet rationem meriti de congruo, volens tamè recipere sacramentum, per ipsum recipiet gratiam. Caietanus. 3. p. q. 86. super art. 2. videri quibusdâ posset dicere, quod sufficiat receptio ipsa baptismi in remissionem peccatorum loco pœnitentiæ. Attamen reuera non intendit negare, quin requiratur aliqua attritio ad tollendû obicem: sed ait, quod perfecta ratio pœnitentiæ, quæ completitur propositum nouæ vitæ, completur per hoc, quod quis recipit sacramentum baptismi in remissionem peccatorum. Itaque propositum baptismi valeat pro eo quod est, nouæ vitæ. Quod si quis contenderet, absque vilo actu displicentiæ, dignè adiri baptismum, manifesti conuinceretur erroris, ex testimoniis & argumentis, quæ præcedentibus cap. contra congeminaui mus. Opponet autem hic forsam nobis textum illum capituli, maiores. de bapt. & eius effectu. Tunc characterem sacramentalis imprimat operatio, cum obicem contrariæ voluntatis non inuenierit obstitentem. Responsio tamen est, quod ad characterem baptismi, sufficiens est voluntas suscipiendi baptismum. Et ideo si quis absque vi illata, dum baptizatur, tacet, silentium illud & permissio reputatur consensus absiciens talem obicem. Tollere autem obicem peccati (quod requiritur ad suscipiendam gratiam) non solum dicit meram negationem complacentiæ peccati, sed detestatricem actionem. Qualis verò detestatio exciatur, hoc est dubium. Porro Scot. apertè asserit, non solum sufficere attritionem, verum neque tantam exigi, quanta est dispositio ad gratiam. Et S. Tho. 3. p. q. 68. ar. 4. ad 2. arg. loquens de baptismo, ait, quod CHRISTVS dupliciter operatur ad gratiâ: vno modo per seipsam (scilicet sine sacramento) & sic præparat voluntatè hominis, vt bonum velit & malum odiat. Quod plane intelligit de perfecta contritiõe. Alio modo operatur per ministros

exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id quod est interius inchoatum. Et ideo non est exhibendum sacramentum baptismi, nisi ei in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet. Dicendo, inchoatum, & aliquod signum, ad differentiam interioris perfectæ conuersionis, sentit, quod sufficit attritio. Itaque non sit tanta dispositio necessaria ad sacramentum, quanta illa est quæ per se sufficit. Consonat sibi in art. 6. vbi ait, quod sufficit baptizando, vt sua peccata recogitans, de eis doleat: iuxta verbû Augustini, de inchoante nouam vitam. Est ergo secunda conclusio, quod ad baptismum non est necessaria contritio. Cuius ratio est, quam ipse idem explicat in. 4. sentent. d. 4. q. 2. art. 1. Videlicet, quod cum baptismus de se sit institutum ad regenerandum hominem, & remouendum peccatum, non ex postulat detestatiõnem, tãquam per se causam, vel vt sit simul cû ipso causa, sed vt obicem tollat: nempe cõplacentiam peccati, quod baptismus ipse auferat. Et ideo dist. 6. q. 1. art. 3. ad quintum argumentum repetit, quod ad baptismum nec charitas, nec contritio requiritur: sed sufficit attritio. Quod si nos quispiam contradictionis redarguat: ex eo quod præfatum sumus, cuiusq; recõciliandi necessarios esse motus fidei, spei, & charitatis. Respondetur, quod absq; sacramentum requiritur actus charitatis, qui sit vera cõtritiõ: petenti autem baptismum satis est inchoatio charitatis per attractionem, quæ perficitur ablutione ipsa: qua velut instrumentum passionis CHRISTI infunditur cum gratia charitatis. ¶ Hoc tamen posset restare dubium, an sufficeret attritio, quam accedens conficius est, esse attritionem, & non contritionem. Porro quia scit se non dolere propter Deum, sed propter timorem inferni, & ita palàm patefacit, & confitetur Ecclesie: videtur sanè iste non talis accedere, cui sit ministrandû sacramentum. Nã, vt supra diximus, & Augustinus sæpe commonefacit, & theologi in. 4. distin. 4. & S. Tho. 3. p. q. 68. ar. 4. admonet, peccatores nõ sunt baptizandi: ille autem quem constat non pœnitere propter Deum, indubitatus est peccator. Et inde augetur dubitatio, quod profectò qui taliter affectus accederet ad sacramentum pœnitentiæ, nequiquam absoluendus esset, postquam non vero corde se accusat offendisse Deum. Crediderim nihilominus, sub peritiorum censura, baptizandum esse eiusmodi notum attritum, propter causam prædictam. Nempe quod de se baptismus sit regeneratiõnis sacramentum ordinatum ad remissionem cuiusuis

Scoto nõ eadem requiritur attritio in baptismi susceptione, & perse.

Caietanus.

De bapt. c. maiores.

Qualis detestatio requiritur in eo qui adultus baptizatur. lib. 3. c. 13. Scotus.

S. Thom.

2. Cõclusio. Ratio.

Argumenti responsio.

Dubium. An sufficiat contritio ab eo qui baptizandus est.

Responsio auctori, quod conficius de attritione sit baptizandus.

cuiusvis peccati, vbi non reperit complacentiæ obicem. Complacentia verò satis tollitur per quemcunque dolorem. Accedit authoritas sancti Thomæ citata. 3. p. d. 68. vbi ait, quòd sufficit in baptizando apparere aliquod signum interioris conuersionis. Loquitur ergo de innotescente attritione. Et quæ sit. 7. 6. art. 3. ad secundum constituens differentiam inter eucharistiam & baptismum ait, quòd cum baptismus sit spiritualis regeneratio, ordinatus, vt faciat ex peccatore iustum, non inconuenienter eodem accedit qui habet conscientiam peccati mortalis. Secus de sacramento eucharistie, in quo porrigitur CHRISTVS tanquam cibus & alimentum iam viuientis per præcedentem gratiam. Vnde S. Synodus Tridentina sess. 6. cap. 6. ante baptismum solum requirit motum aduersus peccata. Per odium, inquit, aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quem ante baptismum agi oportet. ¶ Sed arguis. Igitur idem affirmare licet de illo, qui accedit ad pœnitentiam, quandoquidem & illud institutum est ex genere suo, ad remouendum peccatum. De hoc aliorum fortè diuersum erit iudicium, meum autem est, ni fallor, quòd sit inter tria sacramenta, scilicet eucharistie, baptismi, & pœnitentiæ, ita hoc loco discernendum, quòd ad baptismum sufficit attritio: etiam si sit cognita, quandoquidem. Ad eucharistiam verò nemo licite aduenit cum conscientia peccati mortalis, atque adeo neq; est sufficiens attritio, sed requiritur quòd bona fide existimet se in gratia existere. Ita enim ait S. Thom. loco iam modò citato, & q. deinceps proxima. 80. art. 4. de quo inter patres & theologos summus est consensus: iuxta illud Pauli, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat. Vbi ait glossa, indignè manducare, qui vel in crimine, vel irreuerenter accedit. Atqui ratio diuersa vsus horum sacramentorum sumenda est ex fine diuerso, ad quem sint diuinitus instituta. Namque cum baptismus sit institutus ad regenerandum infidelem, spiritualiter mortuum, non requirit de se, quod qui petit, sit in gratia, sed quod non opponat obicem. Eucharistia verò, cum sit illis cibandis constitutum, qui, per gratiam iam, vel baptismi vel pœnitentiæ, vita funguntur, depostulat, vt à nemine sumatur, nisi qui se existimat per gratiam viuere. Pœnitentia verò medio quodam modo se habet. Nam licet sit sacramentum remissionis peccatorum, sicut baptismus, ille tamen est sicut generatio, vbi non concurrunt actus re-

ipientis, vt pars sacramenti: hoc autè est quasi medicina concurrentibus actibus pœnitentis, vt materia. Et ideo vsus non est vtriusq; idem. Quoniam ad baptismum nulla est, vel accusatio, vel confessio necessaria: qualis tamen in sacramento pœnitentiæ deposticitur. Qui autem sciret se non detestari peccata propter Deum, eius profectò non esset vera accusatio in confessione: siquidem accusatio non est nisi de offensa Dei, & quatenus est offensa. Quare qui non ita in pectore gereret, sed solum propter pœnas doleret, falso diceret, se accusare peccata in Deum. Atque adeo si ita mihi certo constaret, grauissimè formidarem, sic affectum absoluerem. Tametsi nisi manifestissima essent indicia, semper in re dubia credendum est, legitimam esse contritionem: quoniam difficillimè est diiudicare rationem doloris, sit ne propter Deum, an propter alias causas. ¶ Confirmatio nunc maxime hæc sententia autoritate concilij Tridentini. Sanè, quòd cum cap. 6. censuisset, ad baptismum satis esse adferri odium aliquod, cap. tamen. 14. ait, pœnitentiam post lapsum multò aliam esse à baptismali, & continere eor contritum. Quòd ergo S. Thom. & fermè doctores consentienter aiunt, per sacramentum pœnitentiæ non nunquam ex attrito fieri contritum, intelligendum existimo, quando aliquis accedit attritus, putans se esse contritum. Tunc enim licet attritio interna non sufficit, tamen quia ille bona fide accedit, recipiet gratiam per sacramentum. Id quod & sacramento etiam eucharistie congruit: vt loco citato. q. 79. arti. 3. author est S. Thom. vbi ait, quòd eucharistia confert primam gratiam ei, qui licet sit in peccato mortali, tamen facta diligentia, nullius recordatur. Vel quauis nò sit sufficienter contritus, reuerenter tamen accedit. Intellige, quia non certò diiudicat dolorem suum non esse veram contritionem. Vnde quando S. Patres constituunt, non esse conferendum sacramentum illi, qui est in peccato, sic interpretandum est. In baptismo quidem, de illo, qui habet propositum peccandi. In eucharistia verò & pœnitentia, de illis qui petunt cum conscientia peccati. Sed tamen inter eucharistiam & pœnitentiam hoc est interstitiū, quòd ante eucharistiam requisita est probatio, per omne remedium quod est contra peccatum: scilicet, per pœnitentiam, tam virtutem quàm sacramentum. Haud quidem sum extrametum, quòd mihi quis forsam obijciat Sancti Thomæ. 3. p. q. 80. art. 4. ad. 2. arg. vbi sacramento eucharistie vtrunq; simul è regione opponit: scilicet, & baptismum, & sacramentum pœnitentiæ

S. Thom.

Syn. Trid.

Argumentū de pœnitentia.

Discriminē inter sacramenta.

Ad baptismum sufficit attritio etiam cognita.

Ad eucharistie susceptiōne oportet existimesbona fide te esse in gratia.

1. Cor. 11.

Finis triam sacramentorum.

Baptismi, Eucharistie,

Pœnitentiæ.

Vera detestatio peccatorum qualis exigenda à pœnitente.

Non absoluentur qui certo cognoscitur, non habere contritionem veram, sed attritionem.

Syno. Trid.

Ex attrito contritum.

Qui bona fide accedit ad pœnitentiam aut eucharistiam, sed non sit contritus seipsum scilicet gratiam.

Quibus conferenda non sint hæc tria sacramenta.

Preparatio ad pœnitentiam requisita.

S. Thom.

tię commonefaciens, quod eucharistia non debet dari nisi liberatis à peccato: alia vero duo concedi posse febricitantibus sebre peccati. Quia istę dux, inquit, sunt medicinę purgatiuę: illa vero confortatiua. Ex quo apparet cōsequens, attrito, etiam conficō, conferendum esse sacramentum poenitentię, sicut baptismi. Negauerim tamen consequentiam. Nihil em̄ aliud sibi vult, nisi quod sacramentum poenitentię conferendum est illi, qui se vt peccati reum poenitens accusat, sicuti baptismus largiendus est peccatori. Eucharistia verò nō nisi illi, qui per poenitentiam absolutus gerit iam, secundum suam conscientiam, formam hominis iustificati. Neque verò ignoro Nominaliū quorundam opinionem, docentium quod qui cumque existimat se esse contritum, reuera obtinuisse iam veniam, atque adeo quod nullus cogitans contritionem se adferre ad sacramentum, per ipsum recipit primam gratiam: quin verò iam recepit per suam illam bonam cogitantiam. Quorum causam nullam aliam subscribere primam gratiam. Quoniam si quis arbitrat se esse contritum, non refert illi iam aliquid faciendum, imò nec potest, autem, aliud facere, quippe qui credit iam totum fecisse. Horum ideo memini, quoniam in capitulo de certitudine gratię faceretur nobis aliquid negotij hęc opinio, si vera esset. Sed profectò demitor quàm sint illi tenui ratione persuasi. Etenim nescio quomodo non patenter vident, posse latere in tali credulitate fallaciam, sicut in alijs cogitationibus. Atque eam duplicem. Primum in disquisitione peccatorum, an fuerit legitima. Verbi gratia, quando perditissimus homo recogitat sua peccata, quę commisit, tum plurima, tum grauissima, facile ac temere credit se fecisse legitimam diligentiam, quam tamē nō fecit pro quantitate criminū, & diuturnitate temporis, quò cessauerat confiteri. Et præterea etiam si diligens fuerit exquisitio, torsan dolet non propter deū, sed propter infernū, aut propter alia damna quę accepit, qui dolor non sufficit ad remissionem culpę, sed leuiter iudicat contritionem esse. Profectò isti tales antequam sacramentum suscipiant, non erunt in gratia. Deridiculum enim est, quod sola ignorantia sufficiat ad remittenda præterita peccata: cū tamen contritio non sit actus intellectus, sed voluntatis. Sit, exempli gratia, qui reuera habet solam attritionem peccatorū, & ita de se ipse credit. Is secundum illos non est in gratia. Fac ergo interroget ignarum do-

ctorem, an ille suus dolor sit cōtritio sufficiens, à quo falso persuadeatur, esse sufficientem, nūquid propterea, quod iste attritus mutauit crudelitatem, idem actus voluntatis immutatus, qui antea erat attritus, efficietur sufficiens contritio? Minimè gentium. Sed tamen iste bona fide accedens ad sacramentum poenitentię, recipit primam gratiam, per quam fiet ex attrito contritus, Est igitur consequentia fallacissima (quod repetendum nobis est in de certitudine gratię.) Iste putat habere contritionē, ergo est contritus. Quod si interroges, Quid ergo aliud debet facere? Certè conteri, vel suscipere sacramentum, aliās peribit propter peccatum, quod ante commiserat. Quinimò hæc est vna causa, quare Augustinus dubitauit de fero poenitentibus. Frequentes enim sunt in articulo mortis, quibus animo repræsentatur, se dolere suorum criminum, qua ratione fuit Deus offensus, & tamen non dolent, nisi quod incurrerint in gehennam. Atque eadem est causa, quare tanti tunc habentur sacramenta per quę sepe fiunt ex attritis contriti. Imò verò addiderim, tam crassam posse esse ignorantiam illius, qui putat se esse cōtritum, vt sit nouum peccatum accedere ad sacramentum: & tunc neque per sacramentum recipit gratiam: perinde enim esset ac si accederet, sciens nō esse contritus. Sed quando ignorantia excusat à nouo peccato: porrò quia probabilitas est fecisse quod debuit, tunc licet dolor per se non sufficeret remittere præterita peccata, cum nō sit contritio, tamen quia ignorantia est inuincibilis, bona fide acceditur: atque adeo per sacramentum recipitur prima gratia. ¶ Aliud superioris germanum dubium est, quomodo attritio fiat contritio. Videlicet, vtrum actus ipse qui erat dolor propter poenam, adueniente gratia, mutet obiectū, vt sit propter Deum. Ita quidem nonnulli, etiam scholæ S. Thomę imaginantur, quod tamen intelligere nequeo. Enimuerò gratię munus penitus est, facere hominem amicum, ac subinde in informare eius opera genere bona, vt quę antea non erant grata, efficiantur grata. Mutare autem obiectum actus, hoc certè est abiicere vnum, & substituere alium nouum: quod licet quandoque contingat in eo qui suscipit sacramentum, non tamen est semper necessarium: sed eodem ipso actu interno voluntatis, quo quis accedit ad sacramentum, sæpissimè recedit: vt experientia monstrat. Quin verò est demonstratio, quod non semper actus mutetur. Nam potest quis attritus accedere ad sacramentum, qui illo tunc articulo temporis, quo

Consequen-
tia fallax.
Puto me ha-
bere contri-
tionē, ergo
sum contri-
tus.

Cur dubitat
Aug. de se-
ro poeniten-
tibus.

Ignorantia
crassa in ac-
cedere ad sa-
cramentū.

Ignorantia
quę eundē
potest excu-
sare.

Quò ex at-
tritio fit con-
tritio.

Thomistarū
quorundam
sententię rei-
citur.

Ad locum
Thomę.

Nominales
existimant
eum qui se
putat cōtri-
tum cū non
sit aucto-
ritate sacra-
mentū reci-
pere primā
gratiam.

Ratio corū.

Nominaliū
sententiā im-
probat.

Dolor de cō-
missis pecca-
tis ex infer-
ni poenitē, et
alijs dānis
profectus
non sufficit
ad remissio-
nem culpę.
Contritio
actus uolun-
tatis.

*Autoris
sententia.
Quomodo
tristitia
tristitia.*

*Contritio
duplex.*

absoluitur, cessauerit omnino habere actum poenitentiae, vel per diuagationem mentis, vel per abruptionem cogitationis: tunc utiq; manifestum est, non commutari actum: & nihilo secius euadere potest ex attrito contritus. Fit ergo attritio, contritio extrinsecè, per hoc, quod idem ipse dolo propter poenas adueniēte gratia, per sacramentum efficitur Deo gratus. Tametsi non nunquam etiam auxilio Dei mutetur finis doloris. Quia de causa statuimus superiorum vnam contritionem intrinsecè ex obiecto & aliam solum extrinsecè, ratione informantis gratiae. Quemadmodum illum, qui iam iustus est, potest non solum propter Deum, sed etiam nonnunquam memor inferni meritorie poenitere. Quod autem ait S. Thom. in 4. distin. 17. q. 2. attritionem non fieri contritionem, sed per diuersos actus ex attrito fieri contritum, intelligit de contritione, quae intrinsecè ratione obiecti, est contritio, & elicitur ex infuso habitu charitatis, & de attritione, quae ex timore inferni potest naturaliter elici. Horum enim actuum, cum specie differant, neuter in alterum transit.

An alius actus charitatis, quam contritio sufficiat. Cap. 16.

Et veruntamē ex superioribus enascitur dubitatio de preparatiōibus ad gratiam. Vtrū alius actus charitatis, qui formaliter nulla sit detestatio peccatorum, sufficiat ei ad salutē, qui actualis delicti reus est. Cui primū omniū

1. *Cōclusio* Interrogationi consentienter theologi prima de marty. conclusionē respondent, per illustrem illum uide lib. 3. charitatis actū martyrij, absq; vllō peccatorū c. 6. ad calcem. respectu, dūmodo non adfit propositum mali vllum, aut cōplacētia, aut vincibilis ignorantiā (vti est in hæretico) benignissimè condonari omnia, etiam poenas: vt supra ex libro de

ecclesiasticis dogmatibus citatum est. Et de Cyprina. de priano ait August. quod si quid illi erat purgā dum, passionis falce ablatum est. Vnde de celebra. miss. bra. missa. c. cum Marthæ, Insuper facit martyri, qui orat pro eo. Porro priuilegium hoc indutum est præclarissimo illi actui fortitudinis propter excellentiam charitatis, qua nemo habet maiorem, quam vt animam suam ponat quis pro amicis, atque adeo pro amicorū summo CHRISTO. Cum enī errorū poenitētia actus sit charitatis, consentaneū rationi iudicant Ecclesiæ Patres, vt qui in agone positus passionis pro confessione christianæ fidei (qd heroici est charitatis officii) non esset attri-

ctus ad cogitationē peccatorū. Sed sicut aqua baptismi tinctos ait Paul. commori CHRISTO, & cū illo vnā sepeliri, ita martyr suo sanguine rubricatus vnā æstimetur crucifixus cū CHRISTO, atq; adeo eundē assequi vberissimum fructū gratiæ remittētis peccata plēnissimè. Hæc em̄ est ratio quam S. Tho. 4. sentent. d. 4. q. 3. & illic theologi asigunt huius cōparationis martyrij cum baptismo. Nempe, quòd quam CHRISTI passionē baptismus sacramētaliter repræsentat, eandē refert & martyrium realiter. Et ideo character quidē qui ad sacramentalia pertinet, non imprimitur martyri: qui idcirco si Christianus nō fuerat: & resurget, baptizandus est. Copia vtriusque gratiæ, nō modo par martyri, verūm lōgè cumulatiōis, quam baptizato impenditur. ¶ At dubium aliud est præcipuum, an citra martyrium quouis actus charitatis, quantumcūq; sit excellentissimus, An citra absq; formali detestatiōe peccati sufficiat peccatori ad salutem. Apparet nanq; id affirmare Scot. in 2. d. 28. vbi inter loquendū de præcepto charitatis, ait, quòd quandoquē; voluntas actū huius præcepti exequi, licet informis, disponit se de cōgruo ad gratiā gratificantem: cui oblatæ, vel relinquit, & peccat mortaliter: vel cōsentit, & iustificatur. Et quāuis ipse nihil explicet, an ille qui se disponit sit in peccato, neque de actū charitatis, an debeat esse poeni. en tia, sunt tamen qui ita opinantur, vt actus charitatis absq; poenitentia formali sufficiēs dispositio sit ad gratiā. Tametsi alij hoc nō cuiuscūq; actū tribuant, sed cuidam egregio. Causam nullam pro se adferre possunt aliam, quam si ita ratiocinentur. Poenitentia ex eo postulatur ab eo qui est auersus à Deo, quia est actus charitatis contrarius inimicitiae: sed quicumque actus charitatis pariter est eidem oppositus: ergo quicumq; erit, si nō formalis, saltem virtualis poenitentia. Et præterea, quicquid sit de omni actu charitatis, tamen videtur rationi cōsentaneum, quòd possit quispiam esse tam excellentis dilectionis, vt secum nullum admittat peccatum, sed omne depellat. Illum ergo actū saltem qui habuerit, nulla opus habeat alia actione poenitentiae. Huc accedit prouerbiū Sapientis, Vniuersa delicta operit charitas. Testimonia Scripturæ. Quod & Pet. Apostolus resumit. Et verbum Redemptoris, Qui diligit me, diliget me à patre meo. Et de peccatrice. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Et Pauli conuersioni nulla videtur præfuisse poenitentia. ¶ Sunt veruntamen testimonia Scripturæ, Reprobatio dicte sententia. quæ longè vehementius vrgent aliam partem, quinimò (ni fallor) persuadent. Et ideo discer

*Theologo-
rū ratio.*

*Martyr nō
christianus
resurgens
baptizandus
est.
An citra
martyrium
Scot.*

*Testimonia
Scripturæ.*

*Reprobatio
dicte sententia.*

Quando sufficiat actus charitatis pro contritione.

discernendum est. Namque ubi præhabita diligenti indagazione, nullum memoriae occurrit lethale peccatum, clara res est, sufficere actum charitatis ad remissionem eorum, quæ memoria exciderint. Neque forsan in alio quàm in isto casu senserit Scot. sufficere actum charitatis. At verò ubi vlla esse peccatorum memoria, vel per legitimum diligentiam haberi potest, nullatenus audeam affirmare, quòd absque formali actu poenitentiae sufficiat, citra martirium, quicumque alius actus, vel charitatis, vel cuiusvis alius virtutis. Neque vllus, crediderim, timoratae conscientiae poterit eam vnquam, si confisus est peccati, aliter pacare. Neque profectò tantum me mouet, vel sanctus Thomas, vel alius eiusdem ordinis, quàm testimonia scripturae cum rationibus, quæ supra cap. decimotertio in confirmationem poenitentiae accerimus ex vtroque testamento. Etenim præter Hieremiam, & Ezechielem, & in Actibus apostolorum Petrum, nullatenus impio, nisi per poenitentiam pollicitantes remissionem, reuera, dicente CHRISTO, Si poenitentiam non habueritis, omnes simul peribitis, ne scio quis possit absque poenitentia salutem permittere. Præterquam, quod Ioannes, & post Redemptor idem noster, nullum indicabant ingressum peccatoribus ad regnum caelorum, nisi per vnã poenitentiam. Vnde sanctus Thomas, 3. p. quæstione. 86. articulo. 2. incunctanter affirmat, impossibile esse peccatum actuale mortale, sine virtute poenitentiae remitti. Cuius dilucidam subnectit rationem ex differentia inter gratiam Dei, & gratiam quæ est inter homines. Gratia enim hominis non efficit in eo, quem secum reconciliat, bonitatem aliquam, sed præsupponit veram vel apparentem. Ob idque homo nonnunquam inimicum sibi in gratiam restituit, qui nihil est internè mutatus, Deus autem non præsupponit bonitatem, sed faciendum hominem bonum, reddidit sibi amicum. Cum autem offensa Dei ex diametro aduersetur gratia, neminem Deus in suam gratiam recipit, nisi mutando eius voluntatem: puta, dimouendo eam à bono commutabili, cui inhærebat, & vertendo ad se. Dimouetur autem nemo, nisi per detestationem peccati, contrariam voluntati, per quam fuit commissum: ergo poenitentia esse necessaria. Quæ idcirco dicitur conuersio: iuxta illud Psalmi, Deus tu conuertens (secundum aliam literam) viuificabis nos. Et. 1. 2. q. 113. art. 5. idem prorsus constituit. Sanè quod non potest esse conuersio sine motu liberi arbitrij in peccati: qui est terminus à quo conuersionis. Nam actus cha-

ritatis in Deum, solum habet respectum ad terminum ad quem. Et arguens quòd solus actus charitatis sine formali poenitentia sufficiat, ex illo, Charitas operit multitudinem peccatorum, respondet, propterea operire, quia ad ipsam pertinet, non solum persequi vnũ oppositum, puta, Deum, sed fugere ab alio, scilicet, à peccato, per actum poenitentiae qui imperatur à charitate. ¶ Et eadem responsione diluoluit primum argumentum supra factum. Concedimus enim charitatem contrariam esse inimicitiae Dei. Sed tamen hoc idcirco verum est, quia ubi non est peccatum, resistit, ne admittatur quoad usque ipsa superetur: & ubi est, expellit illud per actum poenitentiae. Et pariter respondetur ad aliud argumentum de actu egregio charitatis. Nam primum nemini cõcedam, quòd possit esse aliquis actus tam insignis charitatis, quin sibi secundum substantiam possit esse in hæretico, & in quocunq; peccatore: saltem qui ob aliquam crassam ignorantiam inquinatus est peccato: vt lib. 1. cap. 2. fusius distertum est. Sed est o, fautoribus illius opiniois largiremur, esse talem quempiã actum, qui ubi inesset, omnino resisteret tentationi, nec culpam admitteret, hoc tamen restat illis probandum, quòd nunquam conficiunt. Neimpe, eum qui in peccato iacet mortali, posse venire ad talem actum charitatis, nisi per actum formalem poenitentiae. Et pari modo ad aliud, Qui diligit me, diligitur à Patre meo, respondetur, quòd quantumuis quicumque Dei dilector ipsi sit vicissim dilectus, tamen nemo dum est in mortali delicto, nisi à poenitentia exordiat, ad dilectionem Dei condescendere potest. Quòd si me percontantur, vnde hoc habemus tam compertum, respondeo, quòd qui necessitatem poenitentiae defendimus, causam (vt aiunt) agimus obligatis tabellis. Non solum, quia ius naturale, & ideo diuinum id exposcit, vt qui iniuriam intulit, non nisi poenitendo in amicitiam possit restitui, verum etiam quia expressè ait CHRISTVS, Si poenitentiam non habueritis, omnes simul peribitis. Neque alijs, quàm poenitentiam agentibus, promittit regnum caelorum: præter alia supra citata testimonia. Et (vt cap. 10. dicebam) temeritas est ex eiusmodi vniuersalibus vllam facere exceptionem citra Ecclesiae auctoritatem. Sed logi quidam, actum charitatis esse virtualiter poenitentiam. Idem posset quicumque dicere de oratione, vel de quouis alio egregio actu virtutis. Cum tamen S. Patres hoc prauilegium in vno tantum martyrio agnouerint propter solam illam causam, quòd re ipsa repræsentat passionem

Responsio argumentorum.

Quomodo charitas sit contraria inimicitiae dei. Insignis actus charitatis secundum substantiam potest esse in peccatore.

Fallacia in opinione prædicta.

Replicæ.

Falsa responsio.

Temerè excipit Theopiam à propositione Christi in vniuersalibus.

Citra martirium nõ sufficit sine poenitentia actus charitatis in eo qui habet memoriam peccati.

Testimonia sacra.

S. Thom.

Differunt gratia inter homines, & Dei, & not. Tbo. 1. 2. q. 110. ar. 1.

pafionem CHRISTI: sicut sacramentaliter repræsentatur per baptismum. Id quod nulli actui virtutis, qui non sit per pestifera morte consecratus, conuenit. ¶ Vnde oculatè profectò S. Thom. in. 4. distinet. 4. interrogans, cur cū alij possint esse actus excellentissimæ charitatis: vt virginitatis votum, aut strictissimæ religionis, aut peregrinandi ad prædicandum Euangelium, huiusmodi tamen actibus & officijs non tribuatur, vt possit sine pœnitentia remittere peccata, sicuti martyr: respondet, quia per hæc non commemoratur CHRISTO, vt per martyrrium. Certè, quò magis cogito, minus probabilitatis video in hac opinioe, quòd actus charitatis sine pœnitentia sufficiat. Quin etiam CHRISTVS, qui excellenti potestate

Chrīs non remissit sine pœnitentia. Luc. 8. Luc. 7.

utebatur in condonandis criminibus absque sacramento pœnitentiæ: vt in adultera patefcit, & in peccatrice, nunquam creditur remissit, nisi mutando interne animi per pœnitentiæ virtutem. At enim Grego. in homilia de Magdalena, quod per gratiam traxit intus, quam per misericordiam suscepit foris. Et vocat gratiam, pœnitentiā, quam lachrymarū præfuiuium indicabat. Atqui de conuersione repentina, stupendaq; Pauli, quam Luthera obijcit art. 7. allerit. vbi nulla, inquit, interfuit pœnitentia, eo quòd subita luce circumfusus, charitate indutus est: dicēs, Domine, quid me vis facere? De illa inquam conuersione ait August. ad Bonifacium de correp. Donatistarū, quòd timor illic præcessit amorem. Cuius verba sunt. Quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfectā charitas foras mittit timorem. Id quòd historia ipsa testatur. Siquidem in terram prostratus stupens, ac tremens prius dixit, Quis es tu Domine, quā, Quid me vis facere? Quorum primum verbum timoris est, & pœnitentiæ, alterum verò amoris.

Conuersio Pauli.

¶ Ad dederim demum, quòd (nisi mea me insectia cæcat) non video, quomodo opinio hæc differat ab errore illo Lutheri. ar. 7. suarum assertionum, quem cap. 1. 2. reprobatur curabimus: scilicet, Optima pœnitentia noua vita. Nam per hæc vbi ipse non negabat actum charitatis necessarium: imò affirmabat propositum in futurum parendi Deo, & custodiendi legem. Sed de hoc nihilominus reprehensus, & damnatus, quòd negabat necessariam esse pœnitentiā retroactā vitæ. Si autem tu dicas, actum charitatis in Deum, pœnitentiā esse virtualem, idem ipse concessisset. Vbi ergo damnatur non requiri pœnitentiā, expresse pronuntiatur, quòd non sufficit aliquis actus charitatis, quem quis posset fingere esse

virtualem pœnitentiā, sed quòd formalis sit necessaria contritio. Ait enim August. lib. 1. de nup. & concup. cap. 26. super illud Ecclesiasti. 21. quòd si in peccando defliserit, hoc est, non habere peccatum, sufficeret, tantum hoc nos moneret scriptura, Fili, peccasti non adijcias iterum. Non autem sufficit, sed addidit, & de pristinis deprecatur, vt tibi remittantur. Exigitur ergo pœnitentia præteritorum. In summa cum sacramentum pœnitentiæ positum sit in remissionem peccatorum, nemini patet salus, nisi per ipsum saltem in voto, quòd tamen votum suapte natura, nisi præeunte detestatione peccati, non est legitimum. Quare sancta modò Synodus Trident. sess. 6. cap. 6. necessariam astruit pœnitentiā ante baptismum, & cap. 14. expresse ait, quòd non sufficit cessare à peccatis, sed quòd sit detestatio requisita. ¶ Suboritur autem ex hac altera dubitatio. Vtrum præter actum pœnitentiæ requiratur alius charitatis, propterea, quòd dictum est semper dispositiones ad gratiam esse actus fidei, spei, & charitatis. Secundum autem Ioannem, Qui non diligit me, manet in morte. Et secundum Paul. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi pdest. Vnde colligit Augustinus, de vera & falsa pœnitentia, cap. 17. absq; charitate infructuosam esse pœnitentiā. Respondetur nihilominus, quòd quauis frequentissimè præter contritio nem peccatorum alius charitatis actus Deum præcisè habens obiectum inrerueniat, veruntamen solus ille contritionis est simpliciter uecessarius: quoniam idem ipse, actus est charitatis. Id quòd & Augustinus eodem loco exponit, dicens, quòd ille vertitur à peccato, quacunque de causa vult dimittere peccatum: ille autem conuertitur, qui iam totus & omnino vertitur: scilicet, qui iam non tantum poenas non timet, sed ad bonum domini contendere festinat: id est, qui peccata propter Deum, & cum proposito parendi execratur. Hūc enim reputat actum charitatis. Et S. Tho. 1. 2. q. 113. non ponit nisi duos motus liberi arbitrij in iustificatione: primum in Deum per fidem & desiderium iustitiæ, quòd pertinet ad spem: & alterum detestationis peccati. Ita enim habet articulo. 4. & 5. Et in. 6. ait, quatuor enumerari iustificatione: scilicet, infusionem gratiæ, motum fidei, & motum in peccatum, & remissionem. Et statim art. 7. ad. 2. explicat, quomodo simul potest esse vnus actus, quo peccatū quis odit propter Deum, sicut vnus corpus eodē motu recedit ab vno termino, & accedit ad aliū. Et dialectici eodem assensu aiunt assentiri conclu-

Aug.

Syn. Trid.

Dubii præcipuum.

1. Thom. 3. 1. Cor. 13.

S. Thom.

conclusioni propter præmissas. Idem ait. 3. p. quæst. 85. ar. 3. nèpe, quod actus pœnitentię si mul est, & charitatis, quatenus est displicentię offensę dei, & species iustitię, quatenus est re compensatio iniurię. Et articulo quinto explicatissimè ait, quod primum principii actio num, quibus ad gratiam disponimur, est diui na operatio. Secundus motus fidei: tertius timoris: quartus spei: & quintus est motus cha ritatis, quo alicui peccatum displicet secundū seipsum, & non iam propter supplicia. Vide quomodo actum charitatis appellet ipsam cō tritionem. Sexto loco ponit timorem filialē & reuerentialem dei. Sed tamen non est sem

A. Actus sex in iustificatiōe

Cōtritiō est per necessarius ante iustificationem. Nam cō tritiō ipsa, vt habet eadem. 3. p. quæst. 89. arti. 1. est vltima dispositio ad gratiam: quam alij, tā huius. ca. inquit, actus præstatoris charitatis subsequū tur. Et ita necessariō dicēdum est. Nam vt ere brō iam diximus, Pœnitentiā est cui tribuit remissio peccatorum. Pœnitentię (in quam) sacramento principalis virtute clauium: virtuti autem pœnitentię secunda rio, tanquam proximę dispositioni ex parte nostra, vt perquam sciēter concludit idem Doct. sanctus, eadem. 3. p. quæst. 86. art. 6. Vn de verbum illud Synodi cap. 6. Diligere inci piunt, ac propterea mouentur aduerſus pecca ta, non est sic intelligēdum, quod semper sint necessarii duo actus. Quoniam pœnitere est inceptio dilectionis. ¶ Igitur, vt quæ de dispo sitionibus fusè disperſimus, in pauca referam, quasdam appellauimus remotissimas. Nempe omnia opera moraliter bona, quæ naturali fa cultate fiunt. Illa autem, quia non dimanant ab influxu speciali spiritus sancti, non cenſen tur propriè inter dispositiones. Sed illa dum taxat opera, hoc nomine secundum proprie tatem veniunt, quæ peculiariter attingēte nos digito dei exhibemus. Inter quas tamen alię sunt remotę & imperfectę, neq; semper nec cessarię, alię verò proximę, efficaces, & om nino requisitę. Harum discrimen inde sumi tur, quod vt. 1. 2. q. 1. 2. art. 2. & q. 113. arti. 7. author est S. Thom. quādoq; Deus paulatim, & per gradus successu temporis, disponit hominem, non quidem statim mouendo ad fidē per charitatem operantem, sed ad fidem fortē informem, vt ad Simplicianum quæstio. 2. ait, de catechumenis August. in initio fuz conuer sionis, vel ad alia opera misericordię, seu alia rum virtutum, quibus, cor durum mollescat. Aliquando verò de repente mouet ad actum eiusmodi fidei, & charitatis, vt in Paulo. Dispositiones ergo illę insufficientes virtutū

sunt actiones. Inter quas regulariter concu rit ferulis metus: item, humilitas, secundum il lud Iacobi, Deus superbis resistit, humilibus au tem dat gratiam: & crebrō actus misericordię, iuxta illud, Per misericordiam & fidem purgā tur peccata. Quinimo, & actus nonnunquam charitatis informis, vnde non pullulat contri tiō. Dispositiones autem necessarię & proximę, sunt actus fidei, spei, & charitatis. Enimue rō neq; sine istis esse potest salus, & istis præ sentibus, si fiant deo specialiter mouente, etiā si nullus præcesserit ferulis metus inferni, ne que alia prorsus liberi arbitrij motio, eodē in stanti temporis ex necessitate subsequēti gra tia: non quidem necessitate coactionis, sed in fallibilitatis: vt author est S. Thom. 1. 2. quæst. 112. arti. 3. & theologi. Quare miraculo mihi est doctissimus, & alijs confyderatissimus Ca ietanus in. 1. quæstio. de contritione. vbi ait, posita sufficientissima præparatione ex parte hominis, & cum auxilio speciali dei, non esse omnino certum eodem momēto infundi gra tiam, sed quandoque deum pro suo benepla cito iustificationem per aliquam moram tem poris differre. Vniuersa nanq; elogia supra ci tata de pœnitentiā consonantissimè distonant huic assertioni. In quocunq; enim momento ingemuerit peccator, & assensum præbuerit euocanti deo, certissima lege iustificatur. Qui enim infallibilem legem causis naturalibus po suit, vt positus sufficientibus dispositionibus, eodem instanti induceretur forma, firmiorem posuit in operibus gratiæ. Et reuera, causa, vnde in hanc sententiā permotus fuit, minoris est probabilitatis, quàm conclusio. Ait enim quod alijs si certitudinem haberemus eodem instanti, quo parati sumus, gratiam quoq; re cipere, eadē haberemus certitudinē quod su mus in gratia. Nititur enim falsissimo funda mento, quod possumus legitime nostrę præ parationis habere certitudinem. Sed tam de conclusione, quàm de ratione latius in fine ter tiū libri, cap. de certitudine gratiæ. Cum autē statuimus hos motus necessarios, non intelli gimus formaliter semper in eodem instanti, sed satis est virtualiter fieri. Etenim fieri po test, vt christianus habens fidem, & spem in formes, qui diu fuit, quasi parturiens, imperfe ctē pœnitens, repentino flagrare charitatis prorumpat in subitam pœnitentiā in virtu te præuentium motuum fidei, & spei: licet for maliter tunc non eliceat illos actus, credo & spero in Deum: sed satis est, quod eius memi nerit misericordie.

Iacob. 4.

Proverb. 15

Dispositio nes necessa rie & pro xime.

S. Thom. Caieta. nota tur.

Postea suffi cientiū dicitur, sed quādoque deum pro suo benepla cito iustificationem per aliquam moram tem poris differre. Vniuersa nanq; elogia supra ci tata de pœnitentiā consonantissimè distonant huic assertioni. In quocunq; enim momento ingemuerit peccator, & assensum præbuerit euocanti deo, certissima lege iustificatur. Qui enim infallibilem legem causis naturalibus po suit, vt positus sufficientibus dispositionibus, eodem instanti induceretur forma, firmiorem posuit in operibus gratiæ. Et reuera, causa, vnde in hanc sententiā permotus fuit, minoris est probabilitatis, quàm conclusio. Ait enim quod alijs si certitudinem haberemus eodem instanti, quo parati sumus, gratiam quoq; re cipere, eadē haberemus certitudinē quod su mus in gratia. Nititur enim falsissimo funda mento, quod possumus legitime nostrę præ parationis habere certitudinem. Sed tam de conclusione, quàm de ratione latius in fine ter tiū libri, cap. de certitudine gratiæ. Cum autē statuimus hos motus necessarios, non intelli gimus formaliter semper in eodem instanti, sed satis est virtualiter fieri. Etenim fieri po test, vt christianus habens fidem, & spem in formes, qui diu fuit, quasi parturiens, imperfe ctē pœnitens, repentino flagrare charitatis prorumpat in subitam pœnitentiā in virtu te præuentium motuum fidei, & spei: licet for maliter tunc non eliceat illos actus, credo & spero in Deum: sed satis est, quod eius memi nerit misericordie.

Deceptio Caietan.

Nō possumus nisi dispositiōi certitudinē habere li. 3. c. 11. Motus actus que necessa rij ad iustifi cationē im p̄p̄sati est virtualiter præstari.

id.

ora

3.

3.

Syno. Triid.

Epilogo di

spositiōnū.

S. Thom.

August.

De causis formalibus, quomodo gratia & virtutes distinguantur.

CAP. XVII.

Atis deniq; nescio an super de dispositionibus, quæ ad causam materiale reducuntur iustificacionis, dissertum nobis est. Nam etsi non fuerit animus, exactissimè scholarum more discussionem singulorum facere, pretium tamen operæ existimaui, paulò rem prescius vrgere, quàm qui stylo fermè oratorio præcis testimonii Patrum, hoc ætatis rem theologiam tractant. Hac enim ratione non modò controuersia apertius elucidabuntur, verum etiam, illis definitis, commoditas erit, materiã hanc habere suis numeris absolutam. Quare eandem phrasim in subsequenibus persequemur. Sequitur ergo de causis formalibus, quæ cum eiusmodi dispositionibus continuo connechtuntur. quales sunt gratia, & virtutes. De quibus primum cum nostris colloquendum nobis est, ac deinceps cum alienioribus. Igitur de gratia, & virtutibus non semper olim res certa fuit, essentia habitus infusio. Imò vsq; ad ætatem illam Magistri sententia res erat dubia.

De habitibus virtutum.

Cap. maior. res. de bapt. et eius effect. E. cõcil. Vi. nen. qd habet. Clem. de sum. triu. s. ad hoc. Epist. 2. Quid si gratia fides docet qd vocet à nostris in qua stione. Roma. 3.

Nisi quòd pars affirmatiua plausibilior erat, & plurimum probata. Vnde in cap. maiores, de bapt. & eius effectus, vtraq; simpliciter pars sub quadam probabilitate denarratur: nisi qd pontifex illam postremo loco tanquam vero magis cõsentaneam ponit. Est primum de gratia quauis omnibus fides catholica sit gratia nos labari per fidem: vt ait Paul. An verò qualitas sit animæ, re ipsa ab anima distincta: veluti sunt habitus scientiæ, non adeò res est scripturarum elogis constitutissima. Nam, quòd frequentissimum est, gratia nos dei vocari, saluari, & glorificari, idem est quòd gratis, sine nostris meritis. Ita enim promiscue ait Paul.

Humana cõiectura.

Iustificati gratis per gratiam ipsius. Neq; anti qui Patres ita multù clarè loquuti sunt de gratia, tanquam de vno quodam habitu, & qualitate. Atqui si res ex humana gratia coniectanda esset, contraria pars potius esset probabilior. Cum enim quis in grã principis, aut vilius amice recipit, nulli sibi noua qualitas accreuit: sed per hoc solù gratus sum ego amico meo, quia obiectum sum amoris erga me sui: & ipse vicissim mihi gratus, non per amorem suum, aut aliam formam quæ sibi inest, sed quia ego per amorem qui in me est diligo ipsum.

Magister.

¶ Iam verò de charitate Magister sententia lib. 1. distinctio. 7. ita sentit, vt auctenter refutet esse habitum infusum, sed charitas, inquit, est ipse spiritus sanctus, qui nobis illabitur. Non

quòd adeo desipiat, vt actus nostros charitatis, qui accidentia sunt, ipsam esse cogitet substantiam spiritus sancti: sed id tantum arbitratum est, quòd spiritus sanctus non excitet nos & moueat ad amorem Dei, & reliqua charitatis officia, per aliquem in nobis immanentem habitum, sed per se ipse proximè: vt de auxilio speciali loquuntur theologo. Hanc opinionem sibi in animum induxit propter verba Augustini. 8. de trini. cap. 8. vbi inter exponendum illud iohannis, Deus charitas est, ait, quòd qui proximum diligit, consequens est, vt dilectionem ipsam diligit: nam dilectio Deus ipse est. Et inferius, Qui cognoscit fratrem, quem diligit, cognoscit, & charitatem ipsam: qd deus est. Idem repetit lib. 17. cap. 17. vbi ait, Ita deo dicitur charitas nostra, sicut deus est spiritus.

Snia Magistri explicatur.

August. 1. ioh. 4.

Atq; adeo manifestum est (inquit Magister) non esse aliam in nobis charitatem, præter personam ipsam spiritus sancti. Tametsi de reliquis virtutibus: puta, de fide, & de spe, expressè in. 3. sententi. docet esse habitus infusos: sed hoc solum negat de charitate, & fortè de gratia, propter suam excellentiam. ¶ At verò hoc idiomate Augustini, nò modo tunc Magister, sed & nunc plerique decipiuntur: vt capit. 20. circa iusticiam imputatam iterato admonebitur. Fuit enim August. ab incunte adolescentia Platonis philosophia intinctus, qui ideas separatas censèbat esse in diuiduorum formas, quas ideas idem August. agnouit esse diuinã ipsam essentiam, vt theologo profitentur. Et id circo cum quicquid in nobis inest perfectiõis, vt sapientia, iustitia, charitas, & id genus reliqua, participatio quædam sit eiusmodi perfectiõnũ quæ sunt in deo, crebro vititur illo modo loquendi Platonico, qd nos sumus boni bonitate, quæ est deus, & sapientes, sapientiæ, quæ est deus. Atq; eadem phrasi ait charitatem nostram: videlicet, qua deum diligimus, esse deũ ipsum: vt fides eius interpres diuus Tho. 2. 2. q. 23. cognouit. Haud tamè respuit, neq; verò denegandũ est, quin in nobis sit habitus charitatis infusus, vt illico apparebit. Quamobrè iure, & merito repulsus est in hac parte Magister ab omnibus theologis. Sanè, qui de gratia & virtutibus tribus saltè theologis (quicquid sit de aliis moralibus) vna mète consistet, esse habitus infusus. Id qd cõ optima ratione, tũ etiã sacrorũ elogis cõfirmat. Sed vt à rationibus gratiæ, & charitatis exordiamur, videre est primũ, quo discrimine discernantur. Durand. 2. senten. dist. 26. nò punctim dignoscit inter gratiam, & charitatem. Quin præc de illis diiudicat: existimans, quòd sicuti gratia sumus

August. sententia.

Plato.

S. Thom.

Theologorum sua cõs de infusioe triũ virtutũ beologicarum. Durand. de gratia & charitate.

grati

*Refutatio
Durādi de
grā et cha-
ritate.*

*Grā est for-
ma quæ red-
ditur gra-
ti deo.*

*Charitas est
virtus qua
deum ama-
mus.*

Scot.

*S. Thom. de
grā & cha-
ritate.*

*1. Ioan. 4.
Differētia di-
lectio hoīm
inter se &
qua nos de-
ligit ex
Tbo. 1. 2. q.
110. art. 1*

grati deo formaliter, ita per charitatem, quæ in nobis est, sumus illi chari. Quod si verum esset, non solum re, verum neq; ratione differrent, sed solo nomine, vt ipse fatetur: imò altera redundaret. Nam esse quempiam Deo gratum, idē est, quod esse illi charū. Est nihilominus per se manifestum interuallum inter gratiam & charitatē, quod gratia est forma, qua dilecti sumus Deo. Et ideo peculiariter dicitur gratia non solum quia gratis (vt reliqua omnia charismata) donetur nobis, sed quia nos formaliter deo gratos reddit. Vcluti (vt sic loquamur) qui obiecta sumus dilectionis diuinæ, per quam (quæ sua substantia est) nos diligit. Charitas verò est habitus susceptus nobis ad diligendum deum. Ita vt per gratiam simus nos chari deo: non quòd per illam nos formaliter diligit (hoc enim facit per suum amorē) sed quòd illa nos amando perfundit, qua dicamur dilecti, & grati sibi. Per charitatem autem nos eum vicissim redamamus, & ipse sit nobis charus. Est enim charitas (vt. 3. libr. de doct. christ. cap. 10. definitur est August.) motus animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atq; proximo propter Deum. Vnde græce diuersæ sunt voces, *χαρις* & *ἀγάπη*. Hæc gratiæ, & charitatis differentia, cum probè, & licetè perspecta fuerit Scoto in 2. diff. 27. profectò demiror, cur in eandem opinionem desissent, quòd charitas & gratia sint idē prorsus habitus, sola ratione distantes. Nam de Durando, & alijs, quibus hoc discernim non fuit perspectum, potius mirandum est, cum solo nomine apud illos differant, cur posuerint vltra ratione duas. Expendamus ergo tantisper causas vtriusque opinionis de hoc interstitio gratiæ, & charitatis. S. Thom. existimat duos esse habitus, non ratione modò, sed re etiā distinctos: vt gratia sit forma, quæ dat nobis esse spirituale, & diuinum: vt pote, quòd sumus formaliter accepti, & grati, eò, quòd sumus ab ipso dilecti. Charitas verò est virtus, quæ nos facit dilectores, amantesque sui. Prius enim (auctore Ioanne apostolo) diligimur, quam diligamus. Vnde. 1. 2. quæst. 110. prius probat, quòd gratia sit aliquid in nobis, deinde quòd sit distincta à charitate. Ratio prioris mēbri sumitur ex discrepantia, quam inter gratiam diuinam, & gratiam humanam paulò antè cōmemorauimus. Sanè, quòd homo nō diligit amicum propter probitatem, quam in eo efficit, sed propter eam, quam in ipso apparentem videt, vel propter quāuis aliam cogitam causam. Et ideo potest quis quæpiam habere gratum, & acceptam, sine aliqua bona qualitate,

quæ in eo sit. Deus autem neminem diligit nisi propter bonitatem, quam ipse cōfignando in generat. Quinimò idipsum quod nos diligit, est, dignos nos facere, & iustos, atque a deo potentes iusta, iusteq; operandi. Et ideo licet gratia qua sum amico gratos, nihil in me qualitatis addat, ea verò qua sum Deo gratos, qualitas est mihi ab eo infusa. Non concludit ratio necessitatē: neq; verò vllus ambigit, quin absque vlla infusa qualitate posset nos deus habere gratos: sed suppositis testimonijs scripture, quibus infusio gratiæ insinuat, vt capit. proximo videbitur, est optima ratio. Quomodo autem inter gratiam, & charitatem interfit, ex analogia naturalium idem S. Doctor cōiectatur. Deus enim non minori prouidētia disponit res gratiæ, quàm naturæ, quinimò multo maiori: in rerum ordine naturalium, hoc perspectum nobis est, vt prius res habeant esse per formas, deinde non solum ipsas generaliter influxu iuuet, & moueat ad agendum, verū etiam virtutes singulis indiderit ad huiusmodi opera, vt sint ipsi naturalia. Hic enim genuinus sensus est illius verbi Sapientis, quod deus attingit à fine vsq; ad finem, & disponit omnia suauiter. Nempe, quòd cum nihil in vniuerso, neq; solum arboris, nisi ipso concurrente motetur, tamen singulis impressis formas, & virtutes, atque adeo pondera, quibus vnamquamque rem in suum finem suauiter inclinaret. Pari ergo modo, eo tunc tēporis, quò nos iustificat, per suum in nos amorem, gratia nos infusmat, qua esse nobis diuinum cōmunicat, & vt ait Petr. apostolus, per tale pretiosum donum suæ nos confortes diuinæ naturæ efficiat: atque adeo charitatem, & reliquos operatios habitus adhibet, quibus perfectè operemur iuxta conditionem eiusdem diuinæ naturæ. Et confirmatur adhuc ratio cōtra Magistrum sentē. Nam quanuis nos spiritus sanctus moueat ad virtutum opera, facit hoc tamen (vt est apud Sapientem) suauissima dispositione. In officijs tamen, & operibus virtutum naturalium, vt philosophi omnes, & experientia docet, non est perfectum opus, quò ad usque procedat ex acquisito habitu, qui est sicut altera natura. Per habitus enim sunt nobis opera connaturalia, atq; adeo facilia, quæ ante comparatum habitum erant difficilia. Vnde Aristote. Virtus, inquit, est dispositio perfecti secundum naturam ad optimum actum eidem naturæ conuenientem. Multò ergo magis rationi consonat, vt in operibus gratiæ similes nobis habitus spiritus sanctus infundat. Quandoquidem nullo nos coacti-

*Pōt hō esse
cigrat⁹ deo
ab eodē sine
ullius infu-
sione quali-
tatis.
Vide Durā
dū. d. 17.
quæst. 1.*

Sapient. 8.

2. Petr. 1.

Cōfirmatio

*Aristo. 7.
phys.*

impellit, sed (quæ nostra natura est) libere allicit, & appellat ad bonum, atque adeo ad opera gratiæ, ac si naturæ congruerent, ita dulciter promouet. Hinc sapienter colligit S. Thomas gratiam esse in essentia animæ: virtutes autem in potentiis, ut fidem in intellectu: spem autem & charitatem in voluntate. Quoniam gratia tantum dat esse supernaturale, per quam prius natura sumus accepti, & grati tanquam dilecti à deo. Et deinde sequuntur habitus in potentiis ad operandum dignè, uti decet filios Dei. Neque parum lucis adfert analogia, qua San. Thom. 1. 2. quæstio. 110. patefacit, ut charitas, & gratia distinguantur realiter. Sanè, quòd gratia sit, velut in naturalibus lumen intellectus. Vnde sicuti habitus naturales sunt virtutes illæ acquisite ad operandum secundum perfectionem luminis naturalis, ita charitas, & reliqui habitus virtutum diuinitus infunduntur simul cum gratia ad operandum proportione debita ad illud esse gratiæ super naturale. ¶ Rationes ergo restat ut expendamus, quibus Scot. & qui ei subscribunt persuasum habent, vnum esse habitum, qui & gratia sit & charitas. Sunt enim tres numero. Prima, quòd quicquid excellentiè tribuitur gratiæ, tribuitur & charitati, & econuerso. Vtraque enim diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Secunda, quòd vtraque est forma aliarum virtutum: quare neutra potest esse infirmis. Tertia, quòd vtraque coniungit nos vltimo fini summa coniunctione, quæ potest esse in via. Sed profectò haud est difficile ardetes hos auctori suo obuertere. Ratio enim rerum, vbi non possunt separari, sumenda est inde, vbi separantur. Inter homines autem gratia, & charitas ita differunt, ut vna possit reperiri sine alia. Vsu enim serpenum rō venit, ut quis sit alteri gratus, quem tamen non vicissim diligit, & solet quis alterum diligere, cui non est gratus: ergo quamquam inter nos & deum si mper maritentur, sintque: a deo indiuisæ sodales: quoniam, Qui diligit me, inquit, diligetur à patre meo: ratio nihilo minus ipsarum diuersissima præ se fert distinctionem realem. Nam etsi vtrique tribuitur diuidere inter filios regni & perditionis, diuersissime tamen, & prius natura hoc facit gratia, & charitas. Ex eo enim quòd dilecti atque adeo grati sumus Deo largitur nobis habitum charitatis, per quem ipsum redamemus: iuxta verbum Ioan. Non quia nos prius dilexerimus, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Itè quauis vtraque sit forma aliarum virtutum, & idcirco neutra possit esse infirmis, tamè in hoc

Gratia est
in anima. 1.
2. quòd. 110.
arti. 4.

Rōnes Scot.
ti diluunt.

Rōnerū ubi
nō possunt
separari, unde
sumenda sit
ad primum
sati.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

vastissima etiam intercapedine distant. Nam gratia est forma aliarum virtutum ratione subiecti: charitas verò ratione finis. Quòd est dicere. Gratia quia facit hominem gratum, tanquam obiectum dilectiōis diuinæ, facit sequēter ut opera eius sint grata & accepta Deo: iuxta illud. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius: id est, & adeo ad munera eius. Charitas verò, quia habet Deum immediatè pro obiecto, habet & opera aliarum virtutum, veluti omnium regina, referre in honorè & gloriam Dei. Ac denique, quauis vtraque nos coniungat vltimo fini, & in hoc quoque plurimum disparantur. Nam gratia est per quam nos deus sibi amore copulat, gratosque & sibi acceptos reddit: charitas verò, per quam nos ipsum amore prosequimur, iuxta illud August. in lib. de mori. eccles. Charitas est perfecta virtus animi, quæ coniungit nos deo, quia ipsum diligimus. Falsissimum ergo est, quòd vel per gratiam amemus formaliter, vel per charitatem simus formaliter grati. Quauis per opera charitatis, tamen per merita augeatur gratia. Sed & ex huiusmodi augmento sumitur aliud argumentū, quòd charitas & gratia distinguantur, quoniam non eadem proportione augentur. Quocumque enim remisissimè actu charitatis statim crescit gratia. Quoniam cuiusque merito correspondet certus gradus gloriae ad quam statim acceptatur homo: & cum per gratiam acceptemur ad gloriam, fit, ut statim augeatur gratia. Charitas verò per actum remisissimè ipsa non confestim augeatur: ut S. Tho. 2. 2. qu. 24. & theologorū plurimi confirmantur. Quoniam habitus operatiui potius diu remisse operantur, remittuntur. Quare quantitas gratiæ non sequitur in via quantitate habitus, sed actuum charitatis. Sed de hoc nō statouimus hic disputare. Accedit in testimonium distinctionis gratiæ & charitatis, quòd gratia nusquam vocatur virtus, sicut charitas, sed sub diuersis nominibus vbiq; exprimitur, ut capite iam proximo patebit, vbi & euidentius cōmonstrabitur, habitus esse distinctos.

De eisdem causis formalibus, quomodo iustificentur.

CAP. XVIII.

Rostquam visum est, ut gratia, & virtutes distinguantur, quòd necessarium erat ad intelligendū modū diuersum, quo ad iustificationem concurrunt, duo super sunt de ipsis constituentia. Primum de infusione, & alterum de ratione forma-

Ad secundā.
Quòd gratia
charitatis sine
forma alia
rum virtutum
ca. 18.
Gen. 4.

Argu. ex au
gumento di
tiae. Sed & ex
huiusmodi
augmento
sumitur
aliud argumen
tū, quòd cha
ritas & gra
tia dist
nguuntur,
quoniam non
eadem proport
ione augentur.
Quocumque
enim remis
sime actu
charitatis
statim cres
cit gratia.

Etiā res
missimè
actu cha
ritatis auge
tur gratia,
remittitur
charitatis
er
go dist
gunt.

formali, qua iustificant. Et quòd sint habitus infusi, quanuis non antea fortè ita còstanter, tamen à tempore concilij Viennèsis pro com-
 pto habetur inter Patres, & theol. geros, vt il-
 lic decretum est. Quod quàm plurimus est fac-
 cris testimonijs consonantissimum. Primum
 est ad Titum, Secundum suam misericordiã
 saluos nos fecit per lauacrum regenerationis,
 & renouationis spiritu sancti, quem effudit
 in nos abudè per IESVM CHRISTVM
 saluatorem nostrum. Cuius simile & illud est,
 Charitas dei diffusa est in cordibus nostris p
 spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vox
 enim, infusio, donum aliquod, præter motum
 dei, designat, quod in nobis permaneat. Nisi
 quòd primus locus ad gratiam propius spe-
 ctat gratum facientem. Per misericordiã em
 suam saluos nos facere, idè est, quod per chari-
 tatem, qua ipse nos diligit. Secundum verò ex-
 pressè loquitur de charitate, qua nos ipsum di-
 ligimus. Ita enim ait de spir. & liter. capit. 3 2.
 August. Charitas dei dicta est diffundi in cor-
 dibus nostris, non qua nos ipse diligit: sed qua
 nos facit dilectores suos. Tertius locus est in
 prima Canonica Ioannis, Omnis qui natus
 est ex deo peccatum non facit: quoniam sem-
 ena ipsius in eo manet. Verbum, manet, in-
 herentis habitus significationem gerit. Et quã
 uis virtutes etiamnum femina bonorum ope-
 rum, sane quorum sunt principia, dici possint,
 significantius tamen ac proprius nomini femi-
 nis subiicitur gratia, per quã ex deo CHRIS-
 TUS nascimur: sicuti naturali femine ex prio-
 ri Adam. Et præterea, quia gratia est semina-
 tio fructuum, sane vnde opera nostra sint me-
 rita gloriæ. Accedit & illud, Si quis diligit me,
 diligitur à patre meo, & ad eum venimus, &
 mansionem apud eum faciemus. Quod ipse
 idem exponens euangelista in sua Canonica,
 ait, In hoc cognoscimus, quod in eo manem⁹,
 & ipse in nobis, Quoniam de spiritu suo dedit
 nobis. Cum ergo Deus præter generale illud
 modum, quo vbiq; est per essentiam (vt aiunt)
 præsentiam, & potentiam, singulariter in no-
 bis dicatur perflittere per suum spiritũ, & chari-
 tatem, in explicabilis est modus alius, quàm
 per habitus gratiæ & virtutum, quibus nos di-
 uinitus informat. Ad eò, vt S. Patres non vercã-
 tur dicere, quòd sicut anima est vita corporis,
 ita & ipse sit vita animæ. Nempe, vt qui ma-
 net in charitate, in deo maneat quadam tenus:
 vt materia in virtute formæ, & De⁹ in ipso, vt
 virtus formæ in materia. Eodè pertinet, quod
 ait Petr. Maxima & pretiosa vobis promissa
 donauit, vt per hoc effici imini diuinæ cõfor-

tes naturæ. Et illud Pauli, Quicumq; in CHRIS-
 TUS baptizati estis, CHRISTVM induistis.
 Indui enim CHRISTVM, compingi ei est,
 veluti membrum, vt qui in eo renascitur, suã
 ipsius imaginem moribus exhibeat per gratiam
 & virtutes tali genitura susceptas. Et ad
 Corinth. Deus designauit nos, & dedit pign⁹
 spūs in cordibus nr̄is. Id qd repetit ad Ephes.
 vbi ait, Signati estis spiritu promissionis san-
 ctæ, qui est pignus hæreditatis nostræ. Refer-
 ta est huiusmodi elogiis sacra pagina. Nã præ-
 ter hæc de gratia, & charitate, supra capi. 8. de
 fide plurima adsciuimus: & idem est de spe iu-
 dicium. Quare de gratia & tribus theologicis
 virtutibus summa consensio est inter theolo-
 gos, habitus esse infusos. ¶ Atqui maximum
 argumentum in hanc sententiam sumitur ex
 infantibus baptizatis: sanè, quos cum vere san-
 guine CHRISTI geniti sint filii Dei, huiusmo-
 di subsidia in vitam spiritualem, certum est p-
 ticipare: & cum maturi non sint, vt per modũ
 actuum suscipiant, plusquam coniectura est,
 eadem illis impartiri per modum habitus. Vn-
 de cum essent quondam, qui contrarium opi-
 narentur, dicentes paruulos ex eo, quod non
 sunt habiles, & idonei ad vsum eiusmodi ha-
 bituum, nequaquam illis infundi, sed tantum
 recipere remissionem peccatorum, atq; perue-
 nientes ad vsum rationis, tunc temporis virtu-
 te characteris eisdem habitus recipere, Conci-
 lium Viennense, sub titul. de sum. trin. & fide
 catho. constitutioni Innocentii in c. maiores.
 nouum, magnumq; autoritatis pondus adhi-
 buit, his verbis, Nos autem attendentes effica-
 ciam mortis CHRISTI, quæ per baptisma ap-
 plicatur pariter omnibus baptizatis, opinio-
 nem secundam, quæ dicit, tam paruulis, quàm
 adultis conferri in baptismo informãtem gra-
 tiam, & virtutes (distinguit inter gratiam, &
 virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis sã-
 ctorum, ac doctorum modernorum theologi-
 cæ magis consonam & concordem, sacro ap-
 probante Concilio duximus eligendum. Cõ-
 sentienter S. modo Synodus capi. 7. sess. 6. ait,
 merito sanctissimè passionis CHRISTI in ip-
 sa iustificatione infundi iustitiam: hoc est fi-
 dem, spem, & charitatem, quæ est sicut prima
 stola euangelica, quã pro illa per Adã inobe-
 dientiam perditã, renati iubentur, candidam,
 & immaculatam seruare, vt eam perferentes an-
 te tribunal CHRISTI, recipiant vitam æternam.
 Et cano. 1. sub anathemate explicatius
 censet, gratiam, & charitatem in renatorum
 cordibus diffundi. Tametsi consulto de habi-
 tum nomine nihil meminerit. Et quanuis de

Galat. 3.

2. Cor. 1.

Ephes. 1.

Conclusio.

Argum. de

Pueri. ex

Tho. 3. p. q

69. ar. 6.

Summa cõsen-

sio Theolo-

gorũ fide,

spẽ, charita-

te, esse habi-

tus infusos.

Cõcil. Vien-

nens.

Syno. Trid.

Esa. 7.

Esa. 11.

Que dona
& virtutes
præter theo
logicas in fun
dant cum
gratia.

S. Thom. 2.
2. q. 63. ar.
3.

Sapient. 8.

Quatuor de
causis for
malibus con
siderantur

Cohæret in
ter se a. 7. di
spõnites ad
gratiam et vir
tutes q. cum
eade infun
duntur.

Ordo.

S. Thom.

Mod. iusti

ficationis.

Græ et vir

tutes diuer

so nõ sunt

causæ forma

les iustitiæ.

Iustificatio

nis duplex

effectus.

folis virtutibus in genere pronunciauerit Synodus, idem etiam sentiendū est de donis spiritus sancti, quæ pronunciauit Propheta sub septenario numero, requietura in flore radicis Iesie, ac subinde suo cuiusq; modulo, & gradu in singulis eius membris. Hæc em̄ diu^o Grego. in principio super Iob agnouit in septē filiis suis distincta à tribus virtutibus theologicis per tres eiusdem filias designatas.

Quintū quauis de hoc non sit tam vna omnium sententia, tamen si fides habenda est S. Thomæ, quatuor præterea cardinales virtutes infunduntur cum gratia CHRISTI: qui sapientia illa diuina est, de qua scribitur, quod sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem. ¶ His præhabitis de infusione, quod primum huius capitis membrum erat, considerat in causis formalibus iustificationis conspiciendus est numerus, ordo, & modus: ac demum, qua sint ratione cum materialibus dispositionibus contextæ. Etenim quæ admodum quatuor statuabamus in sermone causarum materialium. Primum videlicet, ex parte Dei mouentis, speciale auxilium, ac deinde tres motiones liberi nostri arbitrij: scilicet, fidei, spei, & charitatis, ita in eodem instanti temporis protinus subséquuntur alia quatuor, quæ causæ sunt formales diuinitus infusæ: scilicet, gratia remittens peccatum per diuinam erga nos dilectionem, & tres habitus eorundem virtutum, Deum habentes pro obiecto: ut pote, quibus in eum dignè, & meritorie credimus, speramus, & amore referimus nostrâ. At qui quo nature ordine motiones illæ antecedunt gratiam, eodem prorsus infunduntur habitus in eodem inflati: puta, fides, spes, & charitas. Quocirca S. Thom. quem ordinè posuit. 3. p. quæ est. 83. art. 5. inter dispositi. nes nostras ad gratiam cum auxilio speciali, eundē. 1. 2. q. 113. a. 11. 8. disponit in infusione gratiæ, & virtutum. ¶ Sed quantum ad modum iustificandi, prudenter internoscendum est ac dispiciendum, quod quauis gratia & virtutes causæ sint formales iustificationis, haud tamen eodem modo, sed longè diuerso. Bisariâ enim vsurpare possumus hoc quod est nos iustificari: vel potius eiusdem iustificationis duplex est effectus, & ratio. Dicimur enim iustificari, quia nobis condonantur peccata, atque adeo grati, & accepti ideo reddimur. Et dicimur iustificari, quia simul facultatem accipim⁹ ad faciendum iusta. Primum gratiæ per se forma liter attribuitur, alterum verò charitati, & reliquis virtutibus. Quamobrem, quicquid sentire libuerit de gratiâ, & charitate, sintne vna, an

plures, non est vel sentiendum, vel affirmandum iustificari nos in primo sensu est, à peccatis liberari per charitatem nobis infusam, nisi forte vt effectus est, & minister gratiæ: vt ita tim dicturi sumus. Nam illa (quatenus charitas est) non est, quæ à Deo diligimur: sed quæ ipsum diligimus. Et tamen non ignorat nobis deus delicta per hoc, quod ipsum diligimus, sed quia, teste apostolo Ioanne, prior ipse diligit nos, infundendo gratiam, quæ dici mur dilectio: tanquam obiecta (vt sic dicamus) dilectiōis erga nos suæ. Porro idē docet Paul. ad Ephes. vbi ait, quod Deus prædestinat nos in adoptionem filiorū per IESVM CHRISTVM, secundum propositum volūtatis suæ (non ergo nostræ) in laudem gloriæ gratiæ suæ: in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Quem sermonem exponens August. de prædestina. sanct. cap. 18. x. statim consyderat illud verbum, Secundum placitum voluntatis suæ. Ne in tanto (inquit) beneficio gratiæ dei placito gloriemur voluntatis nostræ. Et præterea contempletur, quomodo in voluntate sua gratificauit nos. Dicitur enim (inquit) gratificauit, à gratia. Hæc August. Colligam⁹ ergo, quod sicut in prima iustificatione, quæ constituitur ex iniustis iustis, nõ iustificamur per nostram iustitiam, ita neq; merito amoris nostræ volūtatis, etiam si à deo sit infusus, sed per gratiam voluntatis suæ. Iustificamur autē per habitus primum cooperando nostræ iustificationi: deinde vt iustè, id est, dignè & meritorie credamus, speremus, & amemus, ac deniq; operemur: quod quiuerat nemo ante gratiam. ¶ At verò ad pleniorē rei huius intellectum, notandum est: primum, quod alia ra-

Charitas et
græ oppo
peccato.

Charitas et
græ oppo
peccato.

Rõ peccati.

Græ grati
faciēs tanq
formale cõ
trariū expel
lit peccatū
fectõ

fectò expelli potest. Non dico ita necessariam esse gratiam, vt sit qualitas, nã sine illa potuit nos deus facere gratos, sed loquendo (vt aiunt) formaliter de gratia, nihil aliud est, Deum no bis peccata remittere, quàm in suam nos gratiam recipere. Scio Scotum in. 4. dist. 1. q. 6. & dist. 1. 4. & 16. contrarium opinari de potètia saltem Dei absoluta. Quia sicut potuit, inquit, creare hominem in meris naturalibus sine gratia & peccato, ita potest & peccatum taliter remittere, vt restitatur sine gratia ad pura naturalia. Sed profectò contrarium est multò p̄babilius. Nempè, quòd quauis possit homo condi in naturalibus, tam culpa, quàm gratia vacans (quod est medium inter ista cõtraria) in quo homine, vt primum peccatum nullam expelleret gratiam, ita neq; si primum recipere gratiam, illa depelleret peccatum, tamen postq̄ quis illud cõmisit, certè malè est intelligibile, quòd possit remitti, nisi per dilectionè, qua deus cum diligit, qui sibi erat offensus, at que adeò per hoc, quòd recipiat eũ in gratiã.

Est veruntamen de potentia Dei absoluta vanum disputare. ¶ Vt ad rem igitur redeamus. Secundo notandum, quemadmodum gratia prius natura infundatur, quam virtutes. Nam per hoc, quòd nos deus diligit, confert nobis omnia bona. Quod est validissimum argumètu, gratiam à charitate distinguui. Si enim gratia prius infunditur, quàm fides, & fides q̄ charitas, quomodo gratia potest esse idem, quod charitas? Profectò facilius adduci possem, vt crederem, gratiam, nullam esse qualitatem distinctam, quàm vt opinarer, eandem esse, que charitas. Pari iam facilitate Melancthon, & reliqui aiunt, gratiam non esse charitatem, sed fidem. Quod planè, etiam si opinio sua vera esset, quòd sola fide iustificamur, saluum nihilominus esset. Quoniam si fides est, per quã apprehendimus misericordiam, eadem est p̄ quã apprehendimus gratiam, atque adeo fides nõ est gratia ipsa. ¶ Tertiò hic tandem, quò de causis iustificationis summu addamas verbum: cõsideratè cernendum est, quo se habeant modo, naturales dispositiones ad causas formales. Et primò, vtrum idem sit motus dispositionis ad gratiam, & quo nos deus iustificat. Atqui secundum Scotum, & illos qui introducunt meritum congrui, nulla est difficultas: quoniam motus dispositionis est à facultate ipsa, & vigore naturæ per solum concursu generalem Dei: post quem Deus per se solus infundit gratiam iustificantem. At verò, si verum est, quòd supra capit. 3. constituenitebatur: scilicet, quòd dispositio ipsa est

motus Dei peculiariter nos trahentis, dubiũ est, vtrum deus infundendo gratiam inueat nos simul ad recipiendũ eam, vel prius nos moueat, quàm infundat. Et ratio dubitandi ex vna parte est, quòd dispositio debet prædere formam, Et ita S. Thom. 1. 2. quæstio. 109 articu. 6. dicit, quòd præparatio ad gratiam fit per auxilium speciale, quasi sit alius motus præuius. At verò ex altera parte difficile est explicatu, postquàm dispositio, & ipsa iustificatio eodem momento fieri possunt per infinitã virtutè Dei (vt auctor est idè S. Tho. eadem. 1. 2. quæstio. 113 articu. 7.) quomodo eodem puncto temporis possibile sit, vt prius ordine naturæ sit motus dispositionis, quàm infusio gratiæ. Et augetur dubium ex dictis eiusdem in eadem quæstio. proximè citata, articu. 6. vbi ait, quòd iustificatio est quidã motus, quo anima mouetur à deo ad remissionè peccati. Ad quam proinde quatuor requiruntur: scilicet, gratiæ infusio, quæ accipitur ex parte motionis diuinæ: secundò motus liberi arbitrij per fidem in deum: tertio motus eiusdem liberi arbitrij in peccatum: & quartò tanquam effectus est remissio peccatorum. Et idem expressius adhuc repetit artic. 8. dicens, quòd Dei mouentis motio est gratiæ infusio præcedens motus nostros. Ex quibus verbis consequens apparet, dispositiones illas liberi nostri arbitrij nullatenus præcedere infusionem gratiæ. Et præterea colligitur, quòd non est aliud auxilium speciale, quàm ipsa infusio gratiæ. Ecce, quòd Protestantes initio excrari cõperunt in doctrina scholastica: scilicet, quòd per eam theologia iustificationis in istos anfractus philosophiæ conuiceretur, vbi non potest planè intelligi: cum tamen res est, quæ plebibus plana, ac peruisa deberet esse.

¶ Ad hoc tamen, quia punctum hic delitescit huius controuersiar, per dispositas propositiones, ex ordine respondebimus. Primum, non sunt omnia mysteria populis prædicanda, & euulganda, quæ in scholis vtiliter discutiantur. At sunt nihilominus nonnulla creditu necessaria in materia iustificationis, quæ nequeunt, nisi per philosophiam explicari. Prædicandũ inquam, plebi est, quòd vt nemo rationis cõmuniã plebi pos valet, nisi per gratiam CHRISTI iustificari, ita nullum deus vi cogit, sed iuxta suam naturam liberè ad se trahit. Et præterea, quòd cum sit virtutis infinitæ, subito potest honestare pauperem, hoc est, simul & cor hominis emollire, & à peccato diuicillere, atque sibi per gratiam reconciliare. Et hoc satis est, populis auctulcet & credat. Maiores autem, qui expo

Solutio quæstionis.

1. Propositio.

Quæstio an deus sit an

bi de bois iustificatione.

1. Petr. 3.

1. Petr. 3.

1. Petr. 3.

1. Petr. 3.

1. Petr. 3.

Scotus.

Non probat sua Scoti dicit hoiens sicut gra restitui possit ad naturalia

Gratia prius natura infunditur dicit q̄ virtutes.

Fides est gratia Lutheranus, idè. ca. sequi improbatio

Ordo causa rã mate. ad for. iustificatione.

An idè motus sit dispositionis ad gratiam et quo iustificamur Scot.

Bucer. pnia
precedit
grām ordi-
ne nature
huius. c. 13
2. Propofiti-
tio.

Simul grā
et preparatio
3. Propof.
S. Tho. 1. 2
q. 113. arti-
cu. 3.

Quō motus
liberi arbi-
trij præce-
dit grām.
Tho. 1. 2. q.
113. art. 8
ad. 1.
Simile dicitur
to.

Exemplū ex tix, per quā mouet subiectū, vt recipiat. Atq;
Philosophis idem est, quod aiunt philosophi, formā sub-

siti sunt, vt rationem reddant eius, quæ in nobis est fidei, nihil aliud quam operæpretium faciunt, si per philosophiam, licet non vulgo, sapientibus tamen explicare student, quæ admodum in vno instanti hæc cohercant, vt à Deo moueamur, & simul eius recipiamus gratiam. Sicuti iam ipse Bucer. fatetur poenitentiam ordine nature præire gratiæ per instinctum spiritus sancti. Sit ergo secunda propositio. Auxiliū speciale, per quod disponimur ad gratiam, non nunquam potest tempore ipsâ præcedere. Diximus enim paulo ante præparari nos quandoque; à deo gratiam autem equam perueniamus ad veram contritionem, quæ est dolor peccatorum propter deum. Eodem enim instanti, quo per motum specialem Dei hæc fit, infunditur gratia. De alijs ergo dispositionibus tempore præcedentibus liquidum est, vt sint diuersi motus per auxiliū speciale ab infusione gratiæ, sed de vera contritione, quæ simul fit cum infusione ipsa, qualis (exempli gratia) fuerit conuersio Pauli, submittam tertiam propositionem, quam fuisse arbitror, & mentem S. Thomæ, & omnino rei veritatem. Nempe, quod Deus infundendo gratiam simul mouet, ac præparat liberum arbitrium ad acceptandum. Verba sunt S. Thomæ questionis, iam nunc citata, artic. 3. Atqui parum refert, sint ne duo motus, an vnus, quo nobis, & gratiam infundit, & auxiliatur, vt moueamur in ipsum, eundem acceptantes, & recipientes. Quāobrem motus liberi arbitrij nõ præcedit gratiam simpliciter ordine nature, sed cum limitatione ad est, in genere causæ materialis. In genere enim causæ efficientis, gratia præcedit. Appositissimum arbitror exemplum de vento, qui dum impetu ingruit in fenestram clausam, intrando aperit, & aperiendo intrat. Nihilominus in genere causæ efficientis, non quia aperit intrat, sed motu quo intrat, aperit. In genere autem causæ materialis, prius natura est apertio: quoniam nisi aperiretur fenestra, aula non reciperet ventum. Ita ergo in proposito non est intelligendum, quod prius natura simpliciter, in genere causæ efficientis moueamur à Deo, quam gratia infundatur, sed infundendo mouet nos, vt recipiamus. Et sic est sensus verborum S. Thomæ eodē articulo. 8. & ad secundū argumentū, vbi ait, quod dispositio respectu subiecti præcedit receptionem formæ: & hoc modo dispositiones præcedunt gratiam: si tamen consideremus ex parte agentis, prius natura est infusio gra-

stantialem secum adferre suas dispositiones: vt forma ignis substantialis secum adfert calorem, qui manet in igne genito. Nam quæ præcesserunt in aqua, ipsa corrupta, corrumpuntur: si accidentia sint in toto compositio.

¶ Per hæc soluitur in fine dubium, de quo nõ parua fuit disputatio inter theologos Concilij, an fides, spes, & charitas, quæ infunduntur in iustificatione, sint censendæ causæ formales iustificationis. Atque adeo, vbi ait Paulus Arbitramur iustificari per fidem, vtrum fidei nomē designet causam formalem, an verò solam dispositionem. Ad hoc inquam dubium egomet mihi ita respondeo. Imprimis gratia ipsa, vt monstratum est, propriissimè est causa formalis iustificationis, qua scilicet remittitur peccata, & ex iniustus efficiatur iustus, atque adeo dominatur, & sumus accepti Deo ad vitam æternam: tanquam filij ad hæreditatē. Habitus autem virtutum: puta, fidei, spei, & charitatis, nullatenus isto modo sunt causæ formales, non solum quod posteriori ordine nature infunduntur, quam gratia, sed quia per se ipsi, nec remittunt culpam, nec faciunt hominem gratum, sed solum facili, quinimò potestatem ad credendum, sperandum, & amandum dignè, & meritorie. Qua ratione propriissimè dicuntur inherere iustitia. Est enim iustitia auctore Aristoteli, virtus, qua quis aptus est, & propensus ad ea faciendā omnia, quæ iusta sunt. At verò de actibus earundem virtutum dubitatio est, an causæ censi possint formales remissionis peccatorum. Potest enim cūpiam fortè probator apparere pars negatiua: eo, quod eiusmodi actus præcedant gratiam in genere causæ materialis. At verò cuiuscumque scholæ sequamur viam, citra controuersiam consentiendum est, actus virtutum esse modo quodā causas formales remissionis. Non principales & per se, sed tanquam ministri seu instrumenta gratiæ. Nemo enim theologorum negare potest, quin contritio: puta dolor, quatenus gratia informatus sit causa remissionis peccatorum. Neque id Scotus negasset, quomā poenitentia est virtus remittendi peccata. Attamen in via Sancti Thomæ res est dilucidior. Nam actus ipse contritionis: puta dolor propter Deum in genere causæ efficientis sequitur gratiam. Vnde eadem questione, 113. articulo. 3. vbi ait, iustificationem impij fieri, Deo mouente hominē ad iustitiam, clare docet, motionem liberi arbitrij esse causam formalem remissionis. Et articulo 6. dicit præire infusionem gratiæ: deinde sequi nature ordine motus liberi arbitrij in Deū per fidem: tertio in pec-

An fides sit
causa forma-
malis.

Grā proprijs-
simè causa
formalis ius-
tificationis

Habitio tbeo-
logica virtutū
tū quæ rō-
ne sunt cau-
sæ forma-
les.

Aristoteli de
iustitia.
Ethico. 5.

Actus virt.
causæ for-
quodā modo
remissionis
peccatorū.

Sententia.

S. Thom.

in peccatum: & tandem quartò est cõsummatio seu peruentio ad terminum motus, qui est remissio peccatorum. Et in .3. argumento expressè ait, quòd remissio peccatorum consequitur motù liberi arbitrij in Deum, & in peccatum, tanq̃ affectus ad causam. Idemq; repetit art. 8. Est ergo actus fidei, & eadem ratione, spei, & charitatis, scilicet pœnitentiæ, causa formalis: per quas virtutes gratia operatur ad remittendum peccata. Atqui si quis hësitaucrit, vtrum sit prius gratiæ infusio & virtutum, an remissio peccati. Videtur enim ex vna parte infusio præcedere, quia est causa remissionis: ex altera remissionem fieri prius, quia peccatum contrariatur gratiæ. S. Thom. ibidè optimè respondet, quòd quemadmodum in naturalibus, dum sol illuminat aërem, ex parte quidem subiecti aëris, prius natura est purgari à tenebris, quàm lumè recipere: sed ex parte agentis e converso, prius natura est illuminare. Nam per lumen expellunt tenebræ. Quinimò quoad substantiam vnus sunt motus.

¶ Per hæc compertissimum, & constitutissimum sit principale propositum huius nostri instituti, quòd cap. 1. 2. cœpimus explicare: scilicet, quomodo id quòd nos iustificat, est **FIDES QUÆ PER CHARITATEM OPERATUR**. Nam cum iustificatio sit motio ad iustitiam, motio illa incipit simpliciter à Deo per infusionem gratiæ: sed primus in nobis virtutis motus, quo à Deo eidem gratiæ recipiendæ admouemur, est fidei ingenerantis mox spem, deinde charitatem detestantè peccata, quæ vltima est dispositio, & virtus eiusdè gratiæ ad remouendum peccata. Secundò cõstitat, vt actus ipsi per quos mouente Deo, iustificamur, sunt meritorij de condigno, non quidem gratiæ, ordine naturæ præcedentis, sed tamen gloriæ, ad quam per eandem gratiã acceptamur: vt author est S. Tho. 1. 2. q. 112. ar. 2. ad. 1. arg. & q. 113. ad tertiu. Itaq; gratia nõ est merces operum, vt ait Paul. sed tamen gloria est merces. Licet dicatur etiam gratia, quia Deus dat nobis, velle, & operari. Gratia enim eodem instanti, quo infunditur, operatur, vt ait ibidem S. Thom. Tertio patet, quomodo attritio propriè nunquam fit contritio, vt ipse ait in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 1. quia ille dolor propter Deum, si sit per auxilium speciale, nõ quam fuit attritio: si autem non fuit propter Deum, nõquam fit contritio ex obiecto: quia idem actus numero non mutat obiectum, nisi dicatur extrinsece contritio, adueniente gratia.

¶ Elucet ex his tandem intellectus confessionis. S. Syn. Trid. cap. 7. vbi fidem, spem, & cha-

ritatem posuit in causis formalibus. Si enim referatur ad habitus verissimum est, quia per illos efficitur formaliter potentes mereri toricè faciendi iustitiam, & si ad actus, per illos etiam modo exposito formaliter iustificamur: sed de Syno ad huc paulo post explicatius.

De causis formalibus iustificationis

aduersus Lutheranos. Cap. 19.

CAUSIS itaq; iustificationis ex catholicorum theologia, vt antiqua, ita probatissima, constitutis, de qua trã ratione haud grande inter ipsos dissidium est, agenda iam res est cum aduersarijs. Animaduertenda em̃ tria dogmata sunt, & expèdenda, quæ de causis formalibus prædicant. Primum dicere pertendunt, quòd nõ ita remittuntur iustificatione peccata, vt tollantur: sed solum quòd à Deo non imputentur. Secundum quòd nulla in nobis inest iustitia formaliter, per quam simus iusti: id est, accepti Deo, & digni vita æterna. Et tertium, quòd omnes quotquot fuerūt, eruntq; iusti post peccatum Adæ, tales sunt formaliter per iustitiam CHRISTI, quæ omnibus imputatur, vt lingulorum propria. Primum quidem punctum, quatenus ad peccatum originale spectat, patentissimum est apud ipsos, vt libro priori, capit. 11. & 12. vilius est. Puta, non ita remitti in baptismo, vt prorsus tollat. Sed de actualibus variè, & lubricè loquuntur. In colloquio Vuormatiensì dissimilem statuebant rationem, inter originale, & actualè. Nempè, quòd actualis culpæ cum actũ transeat, non manet nisi reatus: quo soluto, nihil restat peccati. Imò neque reatus vllus peccati. Nam aiunt, per fidè simpliciter peccata condonari. Sed de peccato originali, diluto per baptismum reatu, manet actũ infultus ille concupiscentiæ, quem dicunt esse Deo odibile peccatum. Attamen in alijs locis, idem videtur de actuali, quòd de originali sentire. Iugiter enim glossant remissionem peccatorum, & iustificationem, per hoc quòd fide iusti reputantur propter CHRISTVM. Verba sunt in apologia Augustana, art. 6. de iustificatione. Placet obedientia (videlicet iustificationum) erga legem, & reputatur quædam iustitia. Et Melancthon in apolo-

Triã Lutheranoꝝ dogmatũ de causis formalibus iustificationis. Lutherani negant esse nos formaliter iustos, sed nõ imputari potius censent peccata.

Colloquium Vnor.

Lutheranoꝝ impuatur iustitia.

Melancthoꝝ in iustificatione nõ est inchoata, tamen hæret adhuc in natura relinquere peccati. Et rursum, inchoata non propter fidem in CHRISTVM non imputatur peccata.

in libello imperatorio, vbi imitatus videtur loqui,

Conclusio de causis formalibus.

Vtrũ prius gratia, an remissio peccatorum.
Thom. 1. 2. q. 113. art. 8. ad primũ

Fides quæ per charitatem operatur.

Dispositioes meritorie.
supra. c. 12. & libr. 3. cap. 9. S. Tho.

Attritio nõ fit contritio.

Syno. Trid.

loqui, adhuc inculcant verbum reputari. Aiūt, em, Et sic fide in CHRISTVM iustificamur, seu reputamur iusti. Idem in cōcordantij̄s Bucerus, & super Paul. Rom. cap. 2. Et Luth. ar. 2 generaliter dicit, quōd non est idem, peccata remitti, & peccata tolli. Atqui cum dicant in omni opere bono iustum peccare (de quo lib. 3. differendum nobis restat) manifestē ex ipsis colligitur, nullum simpliciter esse iustū apud Deum: sed id tātum venire nomine iusti, quōd Deus propter suam misericordiam non imputat nobis peccata nostra. Si enim officia, quæ in gratia facimus, peccata (vt aiunt) de se omnia sunt, consequens fit, vt neque peccata verē remittantur, sed tantum non imputantur. Et hac de causa tanti isti faciunt acceptionem illā tertiā iustificatiōis, quā nos supra expluimus. 5. & 6. Nēpe, quod dicatur q̄s iustificari, dum iustus pronuntiatur. Quo nimirū verbo creberrimē vtuntur, vt sub quo venenum abscondant. Videlicet, quod vti iudices humani iustos sæpe legitime eos pronuntiant, qui verē non sunt tales, ita sit apud Deum. Atque adeo in hoc sensu legitur illud, Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Et, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & his similia. Atque ideo nobis imponunt, ac improperant, quōd censeamus nō indigere misericordia, & gratia Dei, nisi in primo puncto iustificationis. Quia docemus opera iustificati nulla opus habere remissione. Hoc autem punctum non est, cur nos hic diu remoretur: sane, quōd satis discussum, excusumq̄; à nobis est loco citato. Vbi testimonijs satis multis, & planē firmis scripturæ, sanctorūq̄; attestacionibus, & rationibus manifestis demonstrauimus, quam fiat per baptismū plenissima remissio, non solum originalis, sed & actualis peccati. Nec minus pleniter fit per poenitentiam. Nisi quōd non semper poenæ omnes, & supplicia, quæ debentur temporalia, condonantur. Enimvero, dicere Deum peccata remittere, non tamen prorsus tollere, hominis est, vocem remissionis, ignorantis. Non enim remittere, in Deo est imminuere, sed poenitus condonare, atq; ita ignoscere, vt non magis deinceps agnoscat, quam si nunquam fuisset commissū: iuxta illud, Omnium iniquitatum eius non recordabor. Cum enim offensa in Deum solum committatur, si ipse parcit, nihil restat vnde aliqua possit extare ratio culpæ. Et quod loco citato dicebamus, identidēq̄; aduersus istos inculcandum est, dum ab hac verborum repugnantia non desistunt, contradictoria dicit, qui ait, manere peccatum, & nō

Iustificari, id est, nō imputari.

Iustificari est Lutbera nō iustum pronuntiarī.

Idem remittere quod peccata tollere.

Cōtradi-

imputari à Deo. Nulla etenim excogitari potest ratio culpæ, quam summa illa bonitas non odio habeat: eo quōd culpa id sonat, quod erratum contra eius voluntatem. Si autē odio habet, quomodo esse potest, vt non ab ipso reputetur malum? Imo id ipsum est, odio habere, quod imputare. Inuertamus ergo argumentum. Deus ita remittit peccatum, vt odium poenitus deponat, quod habebat in iniquum, & suam iniquitatem: ergo ita remittit, vt rationē etiam culpæ prorsus abstergat, & tollat. Et cōfirmatur. Deum non imputare peccatum (vt 1. 2. quæst. 1. 13. articulo secundo ait sanctus Thomas) ex diuina dilectione procedit, quōd autem Deus eum diligat, in quo vlla superest ratio mortalis culpæ, contradictio est: tali ergo implicatur, qui dicit peccata manere, sed nō imputari. Non legerunt isti forsan in libro de perfectione iustitiæ Augustinum. Cuius verba sunt. Certe iustus est Deus: negari non potest. imputat autem Deus homini omne peccatum: quia neque peccatum est, quicquid non imputabitur in peccatum. Collige ergo, qualiter quōd Deus non imputat, id facit, vt peccatum non sit. Vnde præuē in præsentia vtūtur illo tertio significatu iustificatiōis, pro eo quod est, tantum pronuntiarī iustum. Mortalium quippe iudices, quibus abdita cordium iudicare non incumbit, sed secundum humana testimonia, causarum merita cognoscere, dicunt: iustificare reum, quando ipsum absolute: etiam si maneat coram Deo in culpa. Et ita vsurpatum est verbum in illo Proverbiorum, Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque. Sed tamen apud Deum, qui penitissimē intuetur pectora nostra, nulla est iustificatio, vbi non sit omnino deletio culpæ: aliās fictio esset, & non veritas, quam tamē asseruit CHRISTVS, vbi ait, Pater, sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberauerit, verē liberi eritis. Ex quibus veritatis verbis insert Apostolus, quōd nihil nunc damnationis est ijs, qui sunt in CHRISTO IESV, qui non secundū carnem ambulant. Neq; verū tunc esset, quod ait Ioā. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret. Et, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Atq; adeo illud, Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei non nominemur modo, verum etiam verē simus. ¶ Nam verō de peccatis actualibus validiora quædam argumenta sunt, quam de originali. Primum, quōd cum transeant actū, & maneat solo reatu, illo remisso, nihil sit reliquum peccati. Mox, quōd remittitur speciali ope Dei conuerten-

ctio Lutberanorum.

Valentij̄.

munum argumentum cō-

tradi-

ctio iustitiæ.

uidel. 1. c. 1. 1. ad col

cem.

S. Thom.

Aug. de per-

fect. i. iustitiæ.

Præuē vsur-

patio tuius

quod est in

ustificari.

Testimonia

scripturæ.

Alia argu-

menta.

tis nos. Admirandi enim sunt homines isti defensores gratiæ Dei, vt non videant, quam ei ipsi iniuriam imprudens irrogant. Cum enim Deus speciali fauore, & adnixu nos conuertat (quia, Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum) quomodo non erit tam potens reuellere animum nostrum ab illo bono cõmutabili, & ad se cõuertere (quod est culpam tollere) quàm fuit liberum nostrũ arbitrium ad auertendum se ab eo? Quod si actuale culpam (quod negare non possunt) concedant omnino tolli, dum remittitur, idẽ conuincuntur, & de originali fateri. Nam & remissio illa à Deo quoque est per IESVM

CHRISTVM. Igitur verba illa, Beati, quorũ testã sunt peccata, & quibus non imputauit dominus peccatum: adeo non insinuant vllum superesse in homine peccatum, quod Deus celet, aut quod imputari possit, vt intelligentibus naturam infinitæ suæ bonitatis & veritatis, euidentissimẽ demonstrant, idẽ polere testã esse, & non imputata, quod funditus esse abolita. Nam si vel minima inesset ratio culpæ, nunquam illam aut supremam bonitas cõtegeret, aut iuxta veritas non imputaret. Etenim misericordia (inquit Propheta) & veritas obuauerunt sibi: id est, Misericordia & iustitia inseparabiliter sunt complexæ. Et ideo licet misericordia eius præueniat nos: ita tamen vt voluntatem nostram excitet ad faciendum iustitiam, & iudicium. Videlicet, & per penitentiam, quod opus est, & suum operantis, & nostrum cooperantis, culpa expungatur, ac deniq; penitentię fructibus debitorum reliquæ persoluantur. Optimẽ ergo confessum modo est à S. Syno. sess. 6. cap. 7. quod cum iustificamur, non modo reputamur, sed verẽ iusti nominamur & sumus. ¶ De secundo etiam articulo, nimirum de iustitia inherente, variẽ etiam sunt Lutherani locuti. Neque vnus sensus est negantium inherentem iustitiam: sed certẽ duplex. Id quod attentione considerandum est. Nam voce iustitiæ inherētis, non tantum infusus à Deo habitus, verum & actus ipsos, quibus nam & motiõ spiritus sancti p̄be operantur, possiamus concipere. De habitu

autem apud istos nullus habetur sermo. Quin fidem, qua iustificamur, non agnoscunt esse habitum quiescentem: sed actum, & apprehensio nem misericordiæ Dei, quãuis actum ipsum ait art. 1. Luthe. à solo Deo infundi. Neq; nomine gratiæ aliud intelligunt, quàm per aduerbium gratis. Licet iam incipient dicere, quod eadem fides sit gratia. Neq; de charitate aliud explicant, quàm quod ait Paul. diffundi in cordi-

bus nostris. Quin frequentius vtuntur modo loquẽdi Magist. i. scilicet, quod spiritus sanctus datur. Et licet in libello imperatorio fateatur, infundi charitatem, nihil tamen neq; libellus, neq; Bucer. in apologia meminerunt de habitu. Et Melancthon in apologia iustificatiõis, hoc nostrum irridet habituum figmentum.

Porrò autem hac ratione negare iustitiam inherentem, vt supra dicebamus, non esset quidem apertissima inficiatio scripturæ sacræ. Quare S. modò Syn. verbũ habitus, subicit. Esset nihilominus temeritatis insignis, non solum S. Patrũ, atq; omnium theologorũ sententiæ (vt habetur in concilio Viennensi) absque vlla ratione & causa, obuare, verum Synodo ipsi idẽ cõsenti, tanquam magis & scripturæ consonum, & probatum Patribus. Attamẽ

non solum huiusmodi habitualem iustitiam, verum neq; illam, quæ est in actionibus ipsis ad amissim cõsistentur. Aitũt quidem (vt supra retulimus) actũ penitentiæ esse ex motiõ spiritus sancti, & charitatem infundi nostræ sanandæ voluntati, vt possit inchoare iustitiam operum. Sed per hæc tamen verba hoc penitẽ largiuntur, quod insit iustificatis quædam iustitia imperfecta, & inchoata: videlicet: opera, quibus non profus satisfacimus iustitiæ, & præceptionibus Dei. Quia in hac vita, dicunt, non possumus ad iustum, implere præceptum illud dilectionis Dei super omnia. Et idcirco quocunq; opere peccamus, tanquam omissione aliqua illius præcepti. Et hac de causa dicitur iustitia imperfecta. At quia paulatim creseit, quoad usque perficiatur in patria, appellatur iustitia inchoata. Sed huic controuersie de imperfectione, inchoationeq; iustitiæ lib. 3. dicatus est locus. Hic autem de inherente iustitia hanc saltem conclusionem statuimus, quin & monumentis Patrum, & Ecclesiæ sanctiõibus secundũ testimonia sacræ scripturæ fixũ semper, confessumq; orthodoxis monstrare adornamus. Nempe iustitiã Dei, id est, quæ effectus eius est, nobis inherere. In hoc sensu, quod præter generalem eius influentiam, quã vniuersum gubernat, speciali nos fauore, & nomine adiuuat, ad sua ipsius iusta dignè faciendum. Itaque siue hoc fuerit per habitum infusum, siue per actuale succursum, hic tamen fidei articulus est, quod opus iustitiæ, quæ nos facimus sua ipsius est, peculiari nos subsidio permouetis. Est enim cum primis cõdemnatio Mileuitani cõcilij sub anathemate can. 3. gratiã, qua iustificamur per IESVM CHRISTVM Dominũ nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt,

Melancthon
irridet habitum
commutatione.

Lutherano-
rum sententia
de iustitia operum.

Lutherano-
rum inchoata
iustitia.
lib. 3. ca. 3.
Lutheranis
peccant iusti
in omni
opere, vide
lib. 3. ca. 3.

Conclusio.
Iustitia Dei
nobis inheret,
quæ est
eius effectus.

Concilium
Mileuit.

Exponitur
testimonium
Lutherano-
rum pro im-
putata iusti-
tia.

Penitentia
opus Dei
nostrum.

Syno. Trid.

De iustitia
inherente.
cap. 18.

Quid sit
Lutherano-
rum, Fides iustifi-
cans.

Gratia.

sunt, non etiam in adiutorium, ne committantur. Et can. 4. & 5. explicatius quoque subscritur, gratiam Dei non solum esse necessariam ad intelligentiam mandatorum, sed etiam ut quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus: neque solum ut facilius possimus, sed simpliciter, ut legem possimus implere, gratiam cœlestis debeamus postulare. Est ergo confessio catholica, gratiam Dei (utcumque id fuerit) nobis inesse, seu in habitu, seu in actu. Et ita semper intellexit Ecclesia. Sine me nihil potestis facere. Et, non sumus sufficientes cogitare aliquid ad nobis, quasi ex nobis: scilicet, de speciali auxilio. Et, Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. Et, Gratia Dei sum id quod sum: gratia autem eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui, non ego solus, sed gratia Dei mecum. At gratiam iustificantem, per quam sumus, id quod sumus, manere in nobis ad opera, quæ non sunt ipsius tantum, sed ipsius cum libero arbitrio, constitutissimum, & s. Patribus sanctissimum est.

Aug. De quo lib. de gra. & libe. arbit. cap. 4. August. Homo ergo gratia iuuatur, ne sine causa voluntati eius iubeatur. Vnde Psalmista, Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Quod optime obseruans illic, cap. 6. subdit necessarium esse homini, ut gratia Dei non solum iustificet impius, id est, ex impio fiat iustus, sed etiã ne derelinquatur: ut iustificatus ambulet cum illa gratia, & incumbat super ipsam ne cadat: iuxta illud, Que est ista que ascendit dealbata, incumbens super fratrem meum? Hanc inhaerentem iustitiam bipartito explanauimus: consuetissimam determinationem sanctæ præsentis Synodi Tridentinæ exponentes cap. 7. Vbi anathema cum censet, qui inhaerentem iustitiam non confiteatur. Nempe auxilia, quæ virtute baptismi & iustificantis gratiæ Deum impendit iustificatis ad operandum. Et ideo quicquid sit de habitibus, hæreticus ex hinc habendus est, qui iustitiam inhaerentem negauerit. At quauis nomen habitus subtraherit (quia non duxit illos sub anathemate sancire) tamẽ vtendo nomine infusionis fidei, spei, & charitatis, & appellando inhaerentem iustitiam, stolam primam restitutam pro illa, quam Adam perdidit, probatissimum habet, auxilia huiusmodi nobis ferri per infusos habitus, quibus CHRISTVM induimus: adeo vt ingentissima iam sit temeritas habitus negare.

De iustitia CHRISTI impu-
tata nobis. Cap. 20.

AC deniq; bipartita ratione inhaerentis iustitiæ informati, paratiores in litẽ descendimus, quam nobis inferũ Lutherani de imputatiõne iustitiæ CHRISTI, deq; in perfectione & inchoatione nostræ. Tertium em̃ punctũ, quod à nobis de formalis iustitiæ dissident, est, quod iustitia p̃ quam sumus formaliter iusti, nõ sit iustitia, quæ nobis inest: sed illa, quæ formaliter inest CHRISTO: quæ quidem nobis imputatur, ac si eandẽ nos ipsam fecissemus. Quod verbum popularissimũ est, & quod in cortice auditũ, nõ potest non esse plausibile. Nihil enim aliud primo sonitu præ se fert, q̃ quod opera nostra nõ sunt causa & merita nostræ ipsorũ iustificatiõis, qd̃ nihil magis dici potest orthodoxum & sanctũ. Sed tamẽ perq̃ necessarium est perspicere quã isti religionẽ abdant sub nomine imputatæ iustitiæ CHRISTI. Quod verbum, mihi semp̃ suspectũ, in suspiciõne detuli corã sancta Synodo: prodens, quanta qualiaq; isti cõficiant ex hac sua imputata iustitia. Quæ postea alij, me peritiores, diligentiore disputatione perpederũt. Vt autẽ q̃ plurima istorũ verba, quibus locũ hunc vbiq; muniũt, transmittamus, in libello imperatorio Ratisbonæ exhibitũ, art. 5. ita suam inhaerentẽ iustitiam, quasi vltimã voluntatẽ, proferunt. Et si autẽ (inquunt) is qui iustificatur, iustitiã accipit & habet per CHRISTVM, etiã inhaerentẽ, tamẽ anima fidelis huic nõ innititur, sed soli iustitiæ CHRISTI nobis donatæ, sine quo vno nulla est, nec esse potest iustitia. Et sic fidei in CHRISTVM iustificamur, seu reputamur iusti: id est, accepti per ipsius merita: nõ propter nostrã dignitatẽ aut opera. At propter inhaerentẽ iustitiã eo iusti dicimur, quia quæ iusta sunt operamur. Quin ex nostris etiã Pighius, vbi de causã formalis loquitur, ait, nos nec fide nec charitate nostrã iustificari corã Deo, si formaliter, & p̃prio loquamur: sed vna Dei in CHRISTO iustitia: vna CHRISTI in nobis cõmunicata iustitia. Hanc Pighij confessionem exultò Bucerus excipit applausu, quãmq; quanto abũdus probat & osculatur. Inquiens, quod vtiã cætera ad eundẽ modum dixisset. Et subdit, quod iustificari in oculis & iudicio Dei, nihil aliud est, quã iustitia CHRISTI iustus ab ipso iudicari, quã CHRISTI iustitia, nostrã peccata & imperfectio quoq; nostræ innoationis cõtegitur: eo quod nec fides nec charitas, hoc est, tota nostrã renouatio, & inhaerens iustitia, in hac quidem vita, eo progrediatur & perficiatur, vt hac freti, ferre iudicium Dei valeamus.

Testimonia
scripturæ.

Aug. De quo lib. de gra. & libe. arbit. cap. 4. August.

Can. 8.

Syno. Trid.

Hæreticus
est, qui in
haerentẽ ius-
titiã negat.

Lutherano-
rum impu-
ta iustitia.

Libel. impe-
rato.

Pighius,
exponit hoc
autor infra
hoc. c.

Bucerus.

Bucerus. mus. Hæc Bucerus. Accuratè hic ergo meditandum est oculato lectori, vt diuerse à nobis de inhærente iustitia (quam initium renouationis vocant) sentiant. Non enim in hoc illam fatentur, vt per ipsam sinus Deo formaliter accepti (hoc enim vni iustitia CHRISTI adscribunt) sed vt per ipsam inchoemus Deū colere & diligere, ea quæ iusta sunt operando. Non quòd in hac vita satisficiamus legi: sed in futura: vt lib. 3. patebit. Atq; adeò in suo vulgato didagmate non docent iustificationem aliam seu formalem iustitiam, quæ eam quæ est non imputatio peccatorum per iustitiam quæ inest CHRISTO. Sed & reuerendi, ac orthodoxi Canonici Colonienses, quos, ceu clypeū & murum fidei, honoris gratia nomino, in suo antididagmate, quo sapienter & catholicè præfatio didagmati obuiam prodire, vel qui corū nomine librum illum euulgauit, bono quidem sensu (nam quæ alia de catholicis viris subesse potest cogitatio?) at magis fortè securi ab aduersarijs, quam tuti, illo imputationis verbo vsi sint. Vbi primum caput iustificationis aiunt esse remissionem & ablutioem peccatorum per imputationem iustitiæ CHRISTI. Et paulò inferius, iustificamur, aiunt, à Deo iustitia duplici, tanquam per causas formales & essentielles. Quarum vna & prior est consummata CHRISTI iustitia: non quidem quomodo extra nos in ipso est, sed sicut & quando eadem nobis (dum tamen fide apprehenditur) ad iustitiā imputatur. Aliter verò iustificamur formaliter per iustitiam inhærentem, quæ remissione peccatorum simul cum renouatione spiritus sancti, & diffusionem charitatis in corda nostra secundum mensuram fidei vniuscuiusque nobis donatur, infunditur, & fit propria. Et subditur, Cui tamen inhærenti iustitiæ (quod fit imperfecta) non innititur principaliter, sed ea tanquam interiori quodam experimento certificamur, nobis (qui talem renouationem spiritus nostri in nobis sentimus & experimus) remissionem peccatorum factam, & CHRISTI consummatam iustitiam nobis imputari, atq; ita CHRISTVM per fidem in nobis habitare. Profectò non potest in his verbis non desiderari aliquid, quo aduersariorum falso sensui explicatius contradiceretur. ¶ Et primo vt à minori incipiam: puta à ratione & proprietate causæ formalis, hæc quidem ratio, illi iustitiæ, quæ est in Deo aut in CHRISTO, quatenus est homo: minimè cõgruit respectu nostri. Formalis enim causa, vt inter philosophos & theologos probatissimum est & receptissimum, est res illa, vel qualitas, quæ inest

subiecto: sicuti aia est forma hominis: lumē, forma aëris: calidi, & albedo, albi. Dicitur enim forma relatione ad materiam, cui inhærendo dat esse: iustitia verò qua CHRISTVS formaliter est iustus, sicuti iustitia Dei (quæ sui ipsius est essentia) nobis non inest: quomodo ergo formalis esse potest causa nostræ iustificationis? Quis ita philosophetur, vt dicat formalem causam illuminati aëris esse lucem, quæ inest soli, aut formam calefactæ aquæ esse calorem inexistentem igni? Pari ergo modo, vt aer non est clarus per lucem formaliter, quæ est in sole, sed per lumen à sole in se receptum, constantissimum est, neq; nos esse formaliter iustos, acceptos, & gratos per iustitiā, quæ est in CHRISTO: sed per illam quam in nos ipse induxit. Sunt enim distinctæ præpositionis notæ, quibus inter causam efficientem, & formalem discernimus. Sumus quidem iusti à iustitia CHRISTI, tanquā à causa efficiente, non tamē per ipsam, tanquam per formalem. Plato fuit, qui causas formales ponebat se paratas ab indiuiduis, qua phrasi sæpe vsus Aug. vt paulò ante dicebamus, ait, nos esse bonos bonitate, quæ est in Deo, & sapientes, &c. Sed hoc tñ intelligendū est ex eo, quòd bonitas, & sapientia nostra, participatio est quædam illius, quæ est in ipso. Et ita dicitur charitas nostra, & iustitia nostra, quia gratia & virtutes nostræ sunt participationes benignitatis suæ. Exemplum est in vita animali. Manifestū em̄ est, nos viuere vita Dei, in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Si autē sic intelligas Dei: quasi vita, quæ formaliter est in Deo, sit illa p quam nos formaliter viuim⁹, quid absurdus? Intelligitur ergo vita Dei effectiue, id est, vita animæ, quam ipse in nobis produxit. Quæ quāuis ex parte sui, quæ indiuisibilis est, nullā recipiat differentiam, tamen ex diuersa dispositione materiz, alijs alijs indole præstant, vel ingenio: & alij vtique sunt melius, quàm alij nati. Atq; ita est de gratia sentiendū. Põet & iustitia CHRISTI (in quantum est homo) significanter dici causa exemplaris, vt ca. 9. dicebam⁹: quia prædestinauit nos Deus, conformes fieri imaginì filij eius. Præterquam, quòd est causa meritatoria, & suo gradu efficiens: vt ibidem explicatum est: formalis autem non item. At verò dicitur non adeò de modo loquendi litigare, si in re nihil abditum esset periculi. Prædicantes enim sola nos iustificari iustitia CHRISTI, quæ dum fide apprehenditur, nostra reputatur, omnem respectu, & ratione iustitiæ, quæ in nobis est, excludit. Vnde, quæ putas conficiunt dogmata? Conficiunt (in quæ) primum ita omnino

causa formalis nostræ iustificationis.

Iustitia Christi causa formalis nostræ iustificationis non est, sed efficiens, sicuti Plato. Cap. 17.

Christus causa exemplaris meritatoria & efficiens nostræ iustificationis.

2. Argumētum.

Cõsequētia est, excludit. ex imputatione iustitiæ.

Didagma Lutherianorum forma iustitiæ. Colonienses Canonici. Antididagma.

Primum argumētum contra iustitiā imputatam.

Iustitia Christi esse non potest.

Lutherani negant satisfactioem, & dispositionem.

nino per iustitiam illam remitti nostra delicta, vt nulla sit amplius necessaria nostra per luam gratiam satisfactio. Quoniam, & noxæ & pariter omnis noxa condonatur cuiusque fide apprehendenti iustitiam illam. Itaque quàm fuit in ipso sufficiens, tam voluit in nobis sine respectu nostræ dispositionis esse efficacem. Quo effosso cuniculo ad arcem confessionis subruendam prorepere. Atque adeo secundo inferunt, primam iustificationem in omni bus esse æqualem gratiam. Nam oēs (vt aiunt) sunt iusti vna eademque iustitia. Audi hominis blasphemiam, Lutheri inquam, in sermone de natiuitate Mariæ: Si tamen Christiani aures tantam ferre possunt. Omnes, inquit, Christiani æque magni sumus sicut mater Dei, & æque sancti, sicut ipsa. Et tua oratio mihi tam chara, quàm illius, si credis CHRISTVM habitare in te, æque sicut in illa. Quia per sanguinem CHRISTI pariter mundati omnes sumus à peccatis. Et præterea in de inferunt suam certitudinē gratiæ. Quoniā si per iustitiam CHRISTI, neque dependenter ab illa, quæ nobis inest, sumus iusti, tota certitudo pendet ex promissione CHRISTI. Et ideo quicquid cogitemus de operibus nostris, impius est, aiunt, qui se dubitat recipere gratiam: nam dubitat de fide CHRISTI promittentis nobis salutē, non per iustitiam nostram. Penitentis consideratis sumus quisque; quam isti machinam extruunt ex sua imputata iustitia, perpendatque, quemadmodum, quicquid ore dicant, re tamen pernegent, nos iustificari fide, quæ per charitatem operatur, vt in precedentibus identidē adnotauimus c. 12. &c. Quod ex hoc suo modo imputatæ iustitiæ maximè deprehenditur. Nā dicunt non iustificari nos formaliter, per hoc, quod à Deo moueamur motu liberi arbitrij in se, sed per illam formaliter iustitiā, quæ est in CHRISTO sola fide apprehensibilis est, credita. Hæc igitur ne nos admittamus absurda, contrariam stabilimus hanc conclusionē, Nimirum, quod quanuis non iustificemur per charitatē (vt supra fati sumus) qua nos Deum prædiligimus, sed qua nos prior ipse diligit, non tamen per charitatem, quæ ipse est, aut quæ est in CHRISTO, quatenus est homo, formaliter sumus iusti, sed per gratiam, quam sua in nos dilectione communicat, impartiturque; nobis secundum mensuram fidei, sed eius fidei, quæ per charitatem operatur, per quæ scilicet nos opera disponit, trahit, & conuertit. Hac enim de causa à nobis exigat fidem, spem, charitatem, & penitentiam in nostra iustificatione, vt secundum modulum, & quantitatem huiusmodi præpa-

Lutherani prima iustificatio omnis est æqualis gratia. Blasphemia Lutheri.

Catholica cōclusio contra imputatam iustitiā. Quomodo sumus iusti.

rationis largiatur & gradum gratiæ, per quam fumus formaliter iusti, atque ad tantum gradum gloriæ accepti, quantus est ille gratiæ. Et quanuis hoc optime intelligit ab iis, qui agnoscunt, gratiam habitum esse infusum, tamen vt quisque pertinacissimè abnegauerit habitum, nihilosecius, nisi velit errare, sateri debet pro modulo suæ cuiusque cooperationis, & dispositionis, disparem gratiam formaliter iustificationis peccatores à Deo recipere: id est, amore in æquali diligere, recōciliarique; à Deo. In domo enim patris mansiones multæ sunt: sicuti in patria, ita & in via. Et est allusio pulcherrima Pauli de stellis, quarum altera differt ab altera in claritate. Quemadmodum enim alia omnia ab vno sole splendorem excipiunt, quodlibet tamen secundum suam qualitatem: prout magis minus ue vnum quodlibet diaphanum est, & solidum, ita & ab vna effectiue iustitia CHRISTI, quæ sol in se est absque mensura patentissimus, modulos diuersos gratiæ eo tunc, dum iustificamur, recipimus. Quam gratiam cum cæteris donis emittitur nobis CHRISTVS, quantum sinus cordis nostri ipso nos præueniente, expandimus. Nam aperit, inquit, os tuum, & implebo illud. Quocirca non solum recipit vnus quisque; in patria, prout gessit in corpore, secundum opera sua, quibus post in usam gratiam operā dat augmentum ipsius, sed etiā secundum illa, quibus se diutina ope disposuit ad eius primam infusionē. Tametsi ratione sacramenti in re exhibitum certus conferatur gradus. Hæc demum ex illo verbo Euangelij confirmantur, Qui diligit me, diligetur à patre meo: in de enim colligitur quod quantum quis diligit, diligeat: id est, quantum in sinuantem se nobis per suum amorē Deo, liberè nos moueri permittamur, tantus erit amicitie gradus: secundum sententiam Aug. de gra. & libe. arb. cap. 9, super illud De plenitudine eius nos omnes accepimus. Cuius verba subtexam. Ex eius itaque plenitudine accepimus pro modulo nostro tanquam particulas nostras: sicut Deus partitus est mensuram fidei. Superest ergo vt verba, quibus nos perstringere arbitramur, examinemus. Aiunt iustitiam nostram imperfectam esse, & ideo inanti iustitiæ CHRISTI, per quam nobis imputatam, sumus Deo accepti. At verò si id intelligant de præparatorijs operibus nostris, qua ratione gratiam antecedunt, neque nos totalem perfectionem illis tribuimus, vt gratiæ sint merita, quod iam in superioribus c. 13. sepius cōfessi sumus. Nihilominus quando sunt opera Dei mouentis nos, illam perfectionem habent, vt per ipsa nos ad se conuertat & præ-

Simile ab astris.

Gratiam CHRISTVS nobis dispensat. vide lib. 2. c. 9. huius explicatioem.

Merces nostra quam habet a portione ad opera.

Aug.

Solutio contrariorum.

Quem habent perfectione diuisione nostre ad gratiam.

paret

Gratia quo
modo est
perfecta

paret recipiendæ suæ gratiæ, iuxta nostræ co-
operationis seruoem. Si tamen id intelligatur
de operibus hominis, gratia iam perfusa, indu-
bitato negamus esse imperfectâ eo sensu quo
ipsi cogitant. Quinimò quicumque minimus
gradus gratiæ Dei iustam habet perfectionem,
ad constituendum nos in sua amicitia, ita ut
omnem prorsus deleat inimicitiam rationem.
Fatemur itaq; gratiam nostram imperfectam
esse comparatione ad illam quæ est in CHRIS-
TO, primo in intensione: sicut lumen aëris
imperfectum est respectu lucis solis. Quinimò
hoc modo & gratia vnus iusti differt à gratia
alterius. Et præterea interest, quod gratia
CHRISTI est gratia capitis, qua fuit gratus
tanquam redemptor mundi & causa nostræ
salutis, nostra vero est gratia membrorum, ex
illa nobis impartita, quæ vniciq; est pecunia
ris. Est nihilominus homo per quemcunq; mi-
nimum gradum gratiæ ita amicus Dei, ut nul-
lum sit aliud necessarium supplementum. Quia
ipsa eadem gratia est CHRISTI effectus, qua
proprie denominamur, & verè sumus dilecti
filij Dei, atque adeo hæredes regni. Quocirca
haud imus in scitia, iustitiam CHRISTI im-
putari nobis. Sed hoc tamen nihil aliud est
prorsus, quam infundi nobis gratiam, & dona,
quibus efficiamur illius participes. Et quauis
gratia non esset distincta in nobis qualitas, nõ
ideo effectus formaliter grati, & iusti per eam
quæ est in CHRISTO, sed effectiue & meri-
torie per illam, formaliter autem per hoc,
quod effectus dilecti secundum diuersos gradus
amicitiæ. Quod si quis obijciat. Deo acceptauit
passionem CHRISTI pro redemptione, &
liberatione totius mundi ab vniuersis peccatis:
ergo illa est, qua formaliter iustificamur.
Negatur consequentia hæc, sed est potius ani-
maduertendū, quod Deus acceptauit illam iustiti-
am CHRISTI, eo tunc temporis, quo ipse obtu-
lit, veluti sufficientissimam pro redemptione
totius mundi. Attamen tunc est in vno quolibet
efficax, cum sit CHRISTI membrum, at-
que efficacia ipsius est, gratiam effundere in
membra. At sicut in corpore humano eandem
vitam omnia membra participant, diuerso ta-
mẽ ordine, & modo (nam aliter cor, aliter ocu-
li, vel aures: aliterq; manus, aut pedes) eodem
modo sumus (secundum Paulum) multi vnũ
corpus in CHRISTO, sed certè aliud mem-
brum est sacratissima eius mater, alia aposto-
li, alijq; proceres regni cælorum, atque aliud
vnusquibet nostrum. Quo etiam alud sit simi-
litudo CHRISTI palmitum in vite. Non enĩ
palmites oēs eundem fructum recipiunt ab ea

Diversi gra-
du gratiæ.

Obiectio.

Solutio.
Acceptatio
iustitiæ
Christi.
Efficacia.

Simile à cor-
pore huma-
no.

dem vite. Hinc fit calumniâ esse manifestariã
vbi aiunt Lutherani, iustitiam nos nostrã sta-
tuere, illam, quæ CHRISTI est, ignorâtes.
Imò ita appellamus nostram, id est, nobis in-
hærentem, ut tamen Deo auctori, & redemptori
in CHRISTO referamus acceptam. Nam
ipse est, qui & per dispositoria opera nostri li-
beri arbitrij nos ad se trahit, & gratiam suã no-
bis cõmunicat. Neq; enim nos cogitare aliqd
possumus, sed ipse est qui dat nobis velle, ope-
rari, & perficere. Vnde ex eo vita æterna, au-
thore Aug. in de gra. & libe. arb. c. 7. est gratia
Dei, qua & ipsa bona opa nobis ex Deo sunt,
à quo nobis & fides est, & dilectio: quibus quo-
riam p̄meremur. Haud ergo negamus, quin
iustitia nostra innitatur iustitiæ Dei per illam
quæ est in CHRISTO. Nepe, quã in cruce
operatus est. Sed tamẽ nostra nititur illi, non
quasi ambesit formales, & illa sit supplemen-
tũ nostræ: ut aduersarij cõminiscuntur. Ita e-
nim illi speclatur de iustitia nostra, & iustitia
CHRISTI, ac si essent duo apud principẽ, v-
nus inferiori loco, q̄ alter, & ideo inferior, quã
uis aliquid valeret apud ipsum, non tamẽ tan-
tũ, quin indigeret superioris aduocatiõis, & me-
rito supplementis, quod ipse nõ potest. At verò
res longe aliter habet inter nos, & CHRISTUM
mediatorẽ. Tota enim iustitia nostra
adnititur suæ, nõ quod suppleat ipse defectũ
illius, q̄ nobis ab ipso inest, sed quod in genere
causæ efficientis tota nostra depedet à sua in
fieri, & cõseruari. Quæ admodũ lumẽ aëris à lu-
ce solis: qua sublata, lumen aëris nullũ est. Ita
enim prorsus, nisi nos Deo per gratiã CHRIS-
TI iustificasset, in tenebris iaceremus peccato-
rũ, & si nos desereret, statim relaberemur. Et
ideo orabat Dauid. A diutor meus esto domi-
ne, ne derelinquas me. Nihilominus collata no-
bis gratia, quã cõseruat, nullo alio opus habet
supplemento, sicut sol nõ supplet lumẽ aëris, ni-
si sua ipsũ presentiam cõseruado. Deũ autẽ sup-
plere defectus nostros, sic intelligẽdũ est. Por-
rò, si defectus appellatiõis peccata intelligamus,
id ipsum est, quod remittere, & ignoscere. Si ve-
rò pusillitatem, tenuitatemq; imo impossibilitatẽ
nostrã ad cõciliandã eius amicitiam, idẽ est sup-
plere, quod opitulari nobis, & opẽ ferre ad cõ-
parandũ, retinendũq; eius gratiã. At verò si defe-
ctum dicas exiguitatem gratiæ, quam ex ve-
cordia, & ignauia nostrã (citra culpam ta-
men) non ita colimus, ut cõsumulatio sit, &
consummatio, hunc reuera defectum nunquã
Deus supplebit: sed vbi ceciderit lignum, il-
lic erit: ut iuxta mensuram gratiæ, sit præmiũ
gloriæ, & qui non adeo fructibus poenitentia
debita

Lutherano-
rũ calunia.

Gratia Dei
vita æterna.
August.

Quomõ in-
telligunt
Lutherani
iustificari
nos iustitia
Christi, &
nostrã.

Simile.

Psalms.

Deum sup-
plere defen-
sus quid
sit.

debita pro peccatis in hac vita persoluerit, saluetur quidem: sed per ignem. Qua verò ratio-
ne isti fingunt, ridiculum est dicere, quod iusti-
tia quæ est in CHRISTO, suppleat defectum
illius, quam ipse in nobis efficit: esset enim
supplere defectum suæ ipsius gratiæ. Supple-
bit autem si eius nos fauore, & subsidio seduli
vtamur, vt gratia, quæ in nobis est, vacua non
sit, sed per culturam assidue nostram, merito-
rum fructibus augetur. ¶ Est ergo conclusio
quod non solum iustitia illa nobis inherente,
quam Deus nobis impartit, formaliter, sumus
iusti: sed quod nulla præterea opus est im-
putatione iustitiæ CHRISTI ad supplendum
eius imperfectionem. Ratio autem (vt summa-
tim dicamus) quare iustitia formalis sit in no-
bis, est hæc, iustitia CHRISTI à qua effici-
mur iusti, vna est, neque variatur: quod autem
omnes æqualiter semper efficiamur iusti, di-
ctum est absurdissimum: inæquales ergo in no-
bis sunt formales iustitiæ, per quas ad varios
gradus gloriæ acceptamur in virtute illius effi-
cientis iustitiæ CHRISTI. Et ideo vbi taxat
suggillatq; eos Paulus, qui iustitiam suam statuunt,
illam quæ CHRISTI est, ignorantes, & vbi-
cunq; nos scriptura commonefacit, non ius-
titia nostra, sed CHRISTI, nos iustificari, id
duntaxat commonemur, quod opera nostra,
suam præcedentia gratiam, non sunt iustitia
apud Deum, sed quæ ex sua ipsius gratia faci-
mus. Talia enim opera sunt iustitia CHRISTI,
tanquam efficientis causæ, nostra verò, tanquã
recipientium, & cooperantium. Vt expressè
in epistola ad Paulinum ait Augustinus. his verbis,
Ignorans Dei iustitiam, id est, eam quæ datur
ex Deo, & suam volens constituere, quæ est ex
lege. Sed ecce argumenta, quæ non solum ab
aduersarijs, sed à nostris etiam num inter dispu-
tandum ex Pighio & alijs catholicis obijcie-
bantur. Quis audeat ante tribunal CHRISTI
iustitiam suam propriam repræsentare, & nõ
potius solam illam CHRISTI? Sumus enim
omnes filij Adæ in iniquitatibus concepti, nati-
q; filij iræ: quorum proinde omnia opera (vt
ait propheta) sunt sicut pannus menstruæ.
Ipse autem est, vt ait Ioan. propitiatio pro pec-
catis nostris: delens (vt inquit Paulus) quod ad-
uersus nos erat chirographum decreti, & affi-
gens illud cruci. Ergo nisi sua iustitia, nobis
imputetur, non est nostra sufficiens. Aitenim
Apostolus, passionis huius temporis non esse
condignas ad futuram gloriam quæ reuelabi-
tur in nobis. Quod intelligit de ipsis etiam of-
ficijs, quæ in gratia fiunt. Nam cum eis loqui-
tur, quibus spiritus testimonium reddit, esse fi-

Conclusio.

Argumenta
in contrarij.Psal. 50.
Epb. 2.Esa. 64.
1. Ioan. 2.
Col. 2.

Rom. 8.

lios Dei. Et David, Non intres in iudicium cum
seruo tuo, quia non iustificabitur in conspe-
ctu tuo omnis viuens. Vnde Augustinus. Vnde Augustinus. Aug.
quit, hominum vitæ quantumcunque lauda-
bili, si remota misericordia iudicetur. Et Iob, Iob. 9.
Verè scio, quod ita sit, quod non iustificetur
homo compositus Deo. Et infra, Si habuero
quidpiam iustum, non respondebo: sed meum
iudicem deprecabor: ergo nostra quantumcun-
que sit iustitia, non est sufficiens, nisi ab illa
CHRISTI nobis imputata, supplementum ac-
cipiat. Sicut ait Ap[osto]lus, Eum qui nõ nouerat pec-
catu[m], pro nobis De[us] peccatu[m] fecit, vt nos efficere
mur iustitia Dei in ipso. Ex his conficit Pighius,
quod iustitia nobis inherens, si stricte exigat ad
regulam diuinam, non est perfecta, sed illa po-
tius CHRISTI, nobis imputata, iustificamur.
Et subdit exemplum, quod quemadmodum
Iacob sub dissimulato habitu fratris veri pri-
mogeniti occultatus accepit benedictionem
patris, ita nos accepturi sumus gloriam sub aliena
persona CHRISTI. Hæc tamen omnia ex
vna æquiuocatione detorqueantur in suu[m]stru-
sensum. Quisnam villo pacto hæret, quin filij
Adæ, qui ex nostra natura & facultate nihil di-
gnitatis adire possumus in conspectu Dei,
tola[m] possimus iustitiam CHRISTI cuius
nostris prætere: cuius iure sumus & filij &
hæredes regni? At cum dicimus, CHRISTI
genitiuus hic non designat subiectu[m]: vt sit sen-
sus, iustitia quæ est in CHRISTO (vt isti hallu-
cinantur) sed est nota efficientis causæ: vt sit
sensus, iustitia quam illa CHRISTI Deo ac-
cepta, in nos inluit. Quod est dicere, Omnes
sumus grati & accepti tanquam mēbra CHRIS-
TI: iuxta verbum citatum Pauli, Vt efficiamur
iustitia Dei in ipso. Cui intellectui com-
modum est exemplum Iacob sub effigie Esau.
Veruntamen illam iustitiam inæqualiter &
non totam secundum quantitatem quam ha-
bet in CHRISTO, participamus, sed vnus-
quisque (vt ait Paulus) secundum opera sua.
& prout gessit in corpore. Alijs neque essent
mansiones multæ in domo patris, neque stella
differret à stella in claritate. Auctoritates au-
tem in contrarium inducte libro. 3. inter dispu-
tandum de satisfactione & meritis operu[m] sunt
assatim expositæ. Quas vbi inspexeris exposi-
tiones, liquido cernes, quã[m] his quæ diximus,
nihil refragentur. Quod si opponant nobis
imputatores isti, quod Diuus Augustinus & alij for-
san, nonnunquam vtantur hac voce imputa-
tionis iustitiæ CHRISTI, responsum sibi pu-
tent ab eodem Augustino de prædest. sancti.
cap. 14. quod vsurpabant, pro eo quod est com-
muni

Iren. 14.
1. Cor. 15.

Imputari in
fidei christi
quod sit Aug.
& sentit.

municari, hoc est, participari & impartiri no-
bis: quia nulli erant tunc qui sensum huius ver-
bi depraverant. Hoc autem gratis, ubi malum
inde sensum isti hauriant, vel exponendum
est sane imputationis verbum, vel profus de
medio tollendum. Quod autem August. ubi-
que acceperit in sensu S. Thomæ, & aliorum
scholasticorum, pro eo quod est participari,
id est comunicari secundum inæquales por-
tiones, patet de spir. & lit. capit. 9. ubi expo-
nens illud Pauli, Iustitia dei manifestata est, ait,
Non dixit, iustitia hominis, sed Dei: non qua
Deus iustus est, sed qua induit hominē cum
iustificat impium. Et capit. 11. exponens illud
Iustus autem ex fide vivit, subdit, Hæc est ius-
titia Dei quæ in testamento veteri velata, in

Roma. 1.

novo revelatur: quæ ideo iustitia Dei dicitur,
quod impartiendo eam iustus facit: sicuti do-
mini est salus, qua saluos facit. Et capit. 3. id
repetit explicatius. Et in enarratione Psalmi.
30. super illud, In tua iustitia erue me, Iustitia
enim Dei, inquit, est, quæ nostra fit, cum dona-
tur nobis. Et super eodem verbo psalm. 70.
In tua, inquit, iustitia, non in mea: nam cū ero
iustus, tua iustitia erit: quia iustitia mihi abs-
te data iustus ero: & sic erit mea ut tua sit: id est,
abs te mihi data. Bene ergo & catholicè, præ-
sens Synodus Tridentina Sessio. 6. capit. 7.
determinavit, vnicam esse causam formalem
nostræ iustificationis: scilicet, iustitiam dei: non
quidem illam qua ipse iustus est (illa enim me-
ritoria est & efficiens nostræ) sed qua nos ius-
tos facit: quia videlicet ab eo donati renoua-
mur spiritu mentis nostræ: & non modò repu-
tamur, sed verè iusti nominamur & sumus.

Syno. Trid.

Iustitiam in nobis recipientes vnusquisq; suā,
secundum mensuram, quam spiritus sanctus
impartitur singulis prout vult, & secundū ap-
prietam cuiusque dispositionem & cooperatio-
nem. Et cano. 10. eos condemnat, qui aiunt, p-
iustitiam CHRISTI formaliter nos iustifica-
ri: & cano. 11. eos explicatius, qui aiunt homi-
nē iustificari sola imputatione iustitiæ CHRISTI,
exclusa gratia & charitate, quæ in cordib⁹
nostris per spiritum sanctū diffunduntur, no-
bisq; inhærent. ¶ Neq; verò possum hic non
meminisse, quàm suis isti furis exagitentur
aduersus Ecclesiam, vt omnia contemerent,
quæ sibi aduersantur. Initio statim, cum ma-
teria iustificationis in disputationem & con-
sultationem missa est, nonnulli vmbas quas-
dam decretorum in commentis proferebāt,
vt ex singulis, quod ad rem faceret, carperet,
Vnam tribus ante mensibus quàm Sessio ha-
beretur surripuerūt: & perinde ac si fuisset dis-

finitio Concilii, ita ex illa nati sunt occasio-
nem debacchandi in Synodum. Mitto quàm
impudenter, at quàm calumniosè & ignoran-
ter, ex hoc vno loco conicit. Aiunt, quod scilicet
negamus sanguinem CHRISTI sufficere ad per decreta
integram æternamq; hominis iustificationē: incerto au-
& ideo quod in merito CHRISTI diminui-
tum est, affirmamus esse operibus humanis tā
quàm re pretiosiore præstandum. Quis vnq;
vel Pelagianorum hæc dixisset? sane, quæ ne-
que demoniorum auferet vilium cogitare.

Sed nihili faciunt, qualiter nobis imponant,
dum opprobrio nos & improperio exponant
credulæ plebis. Cum ab hac nos tam longe di-
stemus blasphemiam, vt dicamus, opera præce-
dentia gratiam nullius esse valoris, quominus
gratis iustificemur: opera vero sequentia, suū
totum habere pretium ex gratia CHRISTI.
Sed quod præteritum locum spectat, demiran-
tur, quomodò pugnantia loquamur, scilicet
quod nemo consequi valeat salutem, nisi in
merito passionis CHRISTI: & tamen aliam
in nobis requiramus inhærentem iustitiam.

Cum tamen nos simus qui demiramur, vt nō
videant, quæ ad modum aer, non nisi a solē illu-
minatur: sed tamen non nisi per lumen quod
ab ipso recipit. Non enim iustitia nostra de-
fectum eius supplet, quæ est CHRISTI, at ef-
fectus ipsius est. Neque negamus efficaciam ius-
titie eius: sed quod sit causa formalis. At quid
ad nephandas inuestigas & tragedias respō-
dere pergimus? Locus nobis potius quo eccle-
sia iacet deplorandus est, atque orandus deus:
vt vel propter gloriam suam aliquando nos
respiciat.

De interpretatione diuinæ pagine,
quibus locis sola fides enunciarī videtur ius-
tificationis causa.

C A P. XXI.

Aud quidè difficile iā modò est,
ex his, quæ hæcenus controuersa
sunt, & pro modulo captuq; nro
constituta, aduersariis de sua sola
fide respondere. Argumenta omnia ex autho-
ritatibus q̄ plurimis diuinæ pagine conficiūt.
De quarum proinde intellectu tota inter nos
lis est. Sunt autē loci plures, q̄ quos sigillatim
persequi, sit adeò necessarium. Eò præsertim,
quod idem ferme est omnium interpretamen-
tum, atq; adeò iudicium. Sunt autem perierg;
apud Paulū, in duabusq; potissimū epistolis,
quæ sunt ad Rom. & ad Gala. Assumpserat e-
nin in vtraq; negotiū defendēdi causam fidei
I E S V CHRISTI, aduersus eos qui ex Iudaif-
mo cō-

Argu. epi-
stolarum ad
Rom. & ad
Gala.

mo conuersi, proprijs meritis seruata & se legis arrogabant iustificationis beneficium. Iam étantes, quòd CHRISTVS fuerat illis promissus, tanquam merces custodiendæ legis: cuius proinde obedientia & operibus, cum olim iustificabantur, cum etiam promeruerat mysterium redemptionis: vt in capite cõmentariorum super ipsum Paulum latius à nobis explicatum est. Cõtra quem errorem opponit Apostol. obfirmatq; diuinam veritatem. Scilicet neq; aduentum CHRISTI, neq; perinde vllius vnquam iustificationis operibus cuiuscumque legis, meritisve alicuius hominis adscribi posse. Sed astruit, quòd vt i deus tum gratis promissis redẽptorem, tum ceu fidelis promissor gratis misit, ita nemo vnquam ex operibus vllis, sed ex vna fide CHRISTI, vel explicita, vel implicita iustus habitus est, haberive potest apud deum. Vnde vbi primum sermone inquit de euangelio, virtus, inquit, dei est in salutem omni credenti, iudæo primum & Græco: id est, vniuersis mortalibus, siue in lege scripta, siue in lege nature degentibus. Et citat illud Abacuch, iustus ex fide viuat. At ne confusa citatio & absq; ordine indigestus autoritatum aceruus satietatẽ faciat, in tres digestissimas formas locos arguendi istorum. Primum autem confessionem vtriusq; partium cõmunem præfigamus. Nempe quod fides sit ad salutem necessaria, vt supra iam stabilitum est dicente Paulo, quod sine fide impossibile est placere deo. Quoniam accedentem ad ipsum necessum est credere, quod sit, & quod remunerator sit. Sed an illa sola sufficiat, de hoc discrepamus. Et à parte affirmatiua, primum argumentum Lutheranorum sumitur ex notamine vniuersalitatis. Porrò quòd in sacra pagina in vniuersum omni credenti promittitur salus. Enimvero vbi Paul. virtutem euangelii, infirmitati legis, siue scripte siue naturalis contraponit, nullius nostri officij meminit, præter vnã fidem. nã virtus, inquit, dei est in salutem omni credenti: ergo sola fides sufficit. Etenim si aliud quicquam requisitum esset, non dixisset vniuersaliter, omni credenti, sed modo adhibito: puta credenti, & simul amanti, vel operanti: vel quid simile. Eiusdem formæ sunt, & pòderis autoritates, in quibus similis nota est vniuersalis: vt statim, iustitia dei per fidem IESV CHRISTI in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Et, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiũ hominis: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Sic Deus dilexit mundũ, vt filium suum vnigenitum daret:

vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Hæc est voluntas patris mei, qui misit me: vt omnis qui videt filiũ, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et, Per hunc (scilicet IESVM CHRISTVM) vobis remissio peccatorum annuntiatur ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. In hoc enim omnis qui credit, iustificatur. Eodem pertinet illud, Concluserunt scriptura omnia sub peccato, vt promissio CHRISTI daretur credentibus: nam tantũdem est, ac si dixisset, Vniuersis credentibus. Sicut & illud, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum. Ac si dixisset, quicumq; credit in me. Est ergo locus, & sedes argumenti à conuertibilibus. Si enim ad naturam hominis requisitum est, vt sit rationalis, & quicquid est rationale, est homo, reuera rationalitas sufficit ad constituendam speciem hominis: & secum adfert omnes eius qualitates. Pari demonstratione, si ad salutem requiritur fides, & quicumq; credenti oblata est salus, fides sola sufficit. Id quod factò ipso, & prædicatione CHRISTI confirmatur. Nam quocumq; à varijs languoribus serua bat, ab iis vnã exigebat fidem. Vnde sæpenumero repetit. Fides tua te saluam fecit: Et, Sicut credidistis fiat vobis. Quasi tota vis, & potestas salutis in vna inest fide. Cui maxime concinens, & illud Ioannis est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. ¶ Secundus locus est à signo exclusiuo, quod Apostolo est frequentissimum. Ait enim, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & nõ ex operibus legis. Similiter ad Galat. Non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem IESV CHRISTI. Et, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur. Ex his extruitur argumentum. Exclusiua enũciatio (qualis est, Sola nos fide iustificari) per duas expositiua propositiones, affirmatiua, & negatiua (vt dialectici loquuntur) comprobatur, ambæ liquidæ sunt apud Paulum: ergo sola fide iustificamur. Subsumpta propositio inde patet, quòd cum fidem opponat operibus, operum appellatione quancunque actionem nostram excludit à causis iustificationis. Ac si dixisset, fide iustificamur, & nulla præterea re. Hanc querelam deplorat Melancthon in suis locis cõmuniibus, atq; in nos exprobrãdo iacit. Si displicet, inquit, exclusiua, sola, tollant etiã ex Paulo illas exclusiua gratis, nõ ex operibus, & c. Nam hæc quoq; sunt exclusiua. Ad robur & confirmationem huius accedunt

accedunt & alia præterea multa eiusdem en-
 gię: veluti est illud quod statim in testimoniũ
 eiusdẽ veritatis, adtexit ex historia Genesis,
 Credidit Abraham deo, & reputatum est illi
 ad iustitiam. Quo intendit demonstrare, ante
 datam legem iam Abraham fuisse iustum p
 fidem: atq; ad eõ nemini obuenire iustitiã qua
 si debitam mercedem operanti: sed credeti in
 eum qui iustificat impium, fidem reputari ad
 iustitiam. Vbi videtur eandem facere exclusio
 nem, vt nos instruat, sola fide gratiam dei ob-
 tineri. Vnde, vbi CHRISTVS admonerat
 turbas, vt operarentur cibum permanentem
 in vitam æternam, interrogantibus illis, quid
 facerent, vt operarentur opera dei: id est, quæ
 placita essent deo, & accepta ad vitam æternã,
 nihil aliud respondit, nisi vt credatis in eũ quẽ
 misit ille: ac si solum illud sufficiens esset.

¶ Tertius argumentandi locus existit ex na-
 tura ipsa euangelicæ promissionis: quæ sola fi-
 dei: id est, mentis assensione apprehenditur.
 Et hic est vnde profertur punctum totius dis-
 fensionis inter nos & ipsos: vt cap. 5. dilucidũ
 fecimus. Quam argumentationem malis au-
 bus auspicatus est Luther. in de liber. christ. &
 1. artic. ad Leonẽ. Syllogismus est talis, Vnũ
 solum verbum CHRISTI, pollicentis nobis
 remissionẽ peccatorũ, necessariũ est ad salutẽ:
 veritas aut verbi sola fide, hoc est, mētis assen-
 sione suscipiẽ & apprehendi: ergo eadẽ fide ap-
 prehẽdit diuina misericordia, p quã gratis ius-
 tificamur. Ita illic intelligit illud Luthe. qd nõ
 in solo pane viuunt hõ, sed in omni verbo qd
 procedit de ore Dei: Et, Misit verbum suum,
 & sanauit eos: scilicet, quod verbo fide apre-
 henso iustificamur: Et, Corde creditur ad iusti-
 tiam: Et, Iustificati ergo ex fide, pacem habea-
 mus. Et eodem videri illi poterat alludere Pau-
 lus, vbi euangelium vocat virtutem ad salutẽ
 reuelatam omni credenti. Porro inde colligat
 artic. 1. ad Leonem, quod sacramenta non con-
 ferant gratiam: sed fides illarum promissionũ
 Quæ crediderit, & baptizatus fuerit: Et, Quorũ
 remiseritis peccata, &c. Hanc eandẽ viam qui
 buspiam aliis haud dissimilibus locis scripturæ
 cõmuniare pergunt, vt est ad Galat. Cõclu-
 sit scriptura omnia sub peccato, vt promissio
 IESV CHRISTI daretur credentibus. Ecce
 quomodo promissio (aiunt) salutis credendo
 recipitur. At quo nos Achille conuictos arbi-
 trantur, illud est verbum Petri, Huic (scilicet
 CHRISTO) testimonium perhibet, remissio
 nem peccatorum accipere per nomen eius,
 qui credunt in eum. Nam nomen, inquit Phi-
 lippus, (quod causam iustificationis signifi-

cat) sola fide apprehenditur. ¶ Ad hanc tamẽ
 tam instructam argumentorum: phalangem,
 qui syncerẽ, & absq; præiudicio, ea quæ ex-
 planata sunt, prælegerint, non ita multum ex-
 pauebunt: nam facili iudicabunt, quã non
 sit solidus sensus, quem ex huiusmodi elogiis
 sibi videntur exprimere: attamen vt ex ordi-
 ne ad singula respondeatur, non nulla sunt ia-
 cienda fundamenta. Primum. Quicquid fit de
 sensu, vox ipsa, Sola fide iustificari, malẽ au-
 dit apud apostolos Petrum, & Iacobum, teste
 Augustino, de fide & operibus. capit. 14. tan-
 quam ex verbis deprauatis Pauli violẽter ex-
 torta. Nam propter hanc exortam hæresim
 ait, reliquos apostolos suas edidisse epistolas:
 cuius authores Petr. deprauatores appellat e-
 pistolarum Pauli. Et Iacob. (inquit August.)
 vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem
 sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam
 demõnibus comparet: dicẽs, qd etiã demõnes
 credũt, & contremiscunt. Secũdõ supponitur
 epistolam Pauli ad Romanos obscuram esse
 admodum, intellectuq; difficillimã. Id quod
 non solum Orig. August. & quotquot eã ex-
 ponunt, agnoscunt: sed Petrus ipse apostolus
 huius nos rei curauit admonitos, dicens, esse
 in Paulo quẽdam difficilla intellectu. Quõ sit,
 vt quodcunq; de hac re extiterit dubium in
 Paulo, interpretandum sit per alios apostolos
 qui de hac causa, Augustino assertore, veluti
 eius interpretes, scripserunt. Imõ verõ tertio sup-
 ponẽdum est, quod quanuis neq; Petr. neque
 vllus vnquam Patrum huius nos admonuisset,
 per se est euidẽtissimum, omnia loca scriptu-
 rarũ, quibus sola fides profertur causa iustifica-
 tionis, necesse habere, vt adhibito temperamẽ-
 to interpretentur, aliã nequiret scripturã sa-
 cra à contradicteone vindicari. Hoc fundamẽ-
 tum obiecerim clamorib; istorum, qui nobis
 exprobrãt, quod cum sint testimonia expref-
 sa scripturæ, sola nos fide iustificari, alia nos o-
 pera requirimus. Non enim sumus nos qui cõ-
 tingimus, sed eadem diuina pagina, quæ tam
 apertẽ exigit alia, tum sacramenta, tum opera
 nostra, præter fidem, non solum ad augendam
 sed ad comparandam iustitiam. Vt, Nisi quis
 renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Et,
 Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Et, Pœni-
 tentiam agite. Et, Nisi pœnitentiam egeritis.
 Et, Spe salui facti sumus. Et, Qui diligit me, di-
 ligetur à patre meo. Et, Qui non diligit, manet
 in morte. Quæ quidem sententiæ, & quas huius
 generis plures antea cõmorauides, mani-
 festẽ contradicerent illis, quod si fide sine ope-
 ribus iustificamur: nisi per catholicam intelli-

Responso.

Primũ fun-
damentum.
Vox, sola fi-
de, malẽ au-
dit apud Pe-
trũ et Iaco-
bum.Hæresis tẽ-
pore Apo-
stolorũ de
sola fide. Ita
pra. ca. 5.2. Fundamẽ-
tum.Petrus, &
Iacobus.2. Petr. 3.
Iacob. 2.Epistola ad
Roman. diffi-
cilima.3. Fundamẽ-
tum.

2. Petr. 3.

Dissoluẽda
cõtradicteo-
nis scriptu-
re ex eadẽ,
ne ad in-
quã sensum
trahatur.Testimonia
scripturæ
contra.
Sola fide.

*Dicitur exponere exclusi-
fuit.*

*Solutio primi
modi or-
dinatorum.*

Hebr. 11.

Cur potius

fides enume-

retur in scri-

ptura iusti-

ficatio scilicet

sa, quia ali-

quid tates.

Fides sim-

pliciter ne-

cessaria, si

ficiens per

charitatem.

Sensus uerus

Fidei ampli-

tudo.

Roma. 1.

Reuelatio

dei lumen

præsuppo-

nitur nature.

gentiam conciliarentur. Igitur cum exclusiua hæc, Sola fide iustificamur, duabus propositionibus (vt præfati sumus) exponatur: scilicet fide iustificamur, & nulla alia actione nostra, prius examinanda esse affirmatiua. Nimirum cur fides alijs utitur sodalibus, ipsa, si non semper, saltem frequentius enuntietur in scriptura causa iustificationis, vt ex prima argumentatione apparet? Mox quantum ad negatiuam respondendum, quæ sunt illa opera, quæ excluduntur. Vt de priori dicamus, vniuersales illæ autoritates primi ordinis, quibus omnino credenti promittitur salutis, duas videtur de fide asserere qualitates: scilicet, necessitatē & sufficientiam ad salutem: constat veruntamen, non eundem sensum exhibere de vtraque: sed enuntiant, fidem esse simpliciter necessariam: quia sine fide impossibile est placere deo: sufficientem tamen, si per charitatem operetur. Nempe si credens penitentia & alijs simul operibus, præueniente diuino auxilio, disponatur, quæ opera fides ipsa nos commouet ad salutem esse necessaria. De necessitate fidei patētissimus est sensus Pauli. Sanè cuius mens est, fidem ita conferre cum veteri lege, vt lex non fuerit necessaria, nisi puillio illi peculiariter, & exiguo populo: fides autem vniuersis mortalibus. Et hoc est, quod ait de euāgelio, Virtus enim dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum & Græco: id est, non solum Iudæis, quibus primum promissum est, sed vniuerso mundo. Sed ad demonstrandum amplitudinem fidei, quod non solum cepit in euāgelio esse necessaria omnibus, verum quod eadē erat, propter quam seruabatur antiqui, subiungit, iustitiam dei in eo reuelari ex fide in fidem: id est, ex fide antiquorum Patrum in fidem nostram. Quæ licet eadem sit ex parte obiecti, illi autem ex testimonijs prophetarum, in quibus olim loquebatur deus, credebant venturū, quæ nos ex ore CHRISTI & eius apostolorum creditus aduenisse. Attamen quo pacto fides sufficiat, relinquit tanquam per se notissimum. Primum, ex alijs locis scripturæ, exigentibus pariter & sacramenta, & alia opera. Vt, Qui crediderit, & baptizatus fuerit: vbi inuito Luthero, sacramentum copulatur fidei in causa iustificationis. Secundo id præsupponebat Paulus ex iure nature. Etenim (quod iugiter repetendum est) fides naturam non damnat, sed tantum culpam, Neque eius abrogat iura: sed perficit potius: ibidem auxilia sufficiens, vbi natura deficit. Quare nature opifex Deus in reuelatione fidei lumen præsupponebat naturale, quo intelligeremus, ita nos fide iusti-

ficandos, si obicem non opponeremus eius gratiæ. Est enim naturale ius (quod capitulum 1. præfati sumus) vt qui inimicus est alteri, non aliter quam per facti penitentiam mutata mēte possit in gratiam illius restitui. Quin verò vbi rationes istæ cessassent, quanuis scriptura proclamaret, sola nos fide reconciliandos, ex notione, & ingenio ipsius fidei erudiremur ea tenus intelligendum esse, quod fides sola ostēderet nobis salutis ostium, & semitam. Enimvero fides, vt secundum suam substantiam ab alijs secernitur virtutibus, nihil aliud est, quam sydus, & lumen, ostendens nobis viam, non solum quæ debent iusti progredi, sed per quæ gratia ipsa iustificationis incunda nobis est: ad salutem verò non satis est viam nosse, nisi gressibus voluntatis intres: non ergo sufficit sola fides. Porro hoc significat diffinitio Pauli: scilicet, Substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium. Nempe, quod minus eius fit, futura nobis illa bona præmonstrare, vt spes inde nostra erigatur, & excitetur amor dei, at que adeo penitendo commissorum nostrorum: quibus passibus ad ipsum veniamus, ac deinceps promouendo perueniamus. Id quod eloquium illud ab Apostolo citatum ex Abachuc euidentissimè in fauorem nostrum proclamat: tantum abest, vt aduersariis faueat. Vbi enim dicit propheta, Iustus ex fide viuuit: seu (quod alia litera habet) ex fide sua, fide dei intelligas, siue ipse iustus, non sentit, fidem esse vitam iusti, & formam totam, qua est iustus: sed planè quod fides alliciat iustum ad obeunda iussa opera legis, sustineatque ipsum in laborum patientia propter spem. Quasi dicat, iustus non prius recipit præmium quam operetur: sed in futurum sperans operatur. Qui sensus perspicue patet in verbis prophetæ: vt scienter ante nos alij adnotarunt. Non tamen illic dominus, ore ipsius, homines segnes, & vecordes, quoniam nisi præsentibus mouentur. Quibus ait, Visus procul & apparebit in finem, & non mentitur: si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso, iustus autem in fide sua viuuet: id est, spe per fidem reuelata durabit in opere. Et Apostolus ipse ad Hebr. eundem prorsus depromit sensum: vbi ait, Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum, etis quantulumque: qui venturus est veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuuit: quod si subtraxerit

Fidei ingenium.

Aug. 8. sp.

lit. ca. 13

explicat quod

fides impetret iustifi-

cationem: quæ

docet, quo

oportet ad

deum auxiliū

petere ad

implendū le-

gē. Vide hu-

ius c. 4.

Hebr. 11.

Iustus ex fi-

de viuuit.

Hebr. 10

sc, nō

*Fides quo
erigat sp̄s,
excitet cha-
ritatem.*

*vide prim^o
mot^o. T^{ri}d.
sess. 6. ca. 6.
Tho. 1. 2. q.
113. ar. 4.
ad. 5.
Credēti qua-
rōne p̄mit-
tat scriptus
ra salutē.*

1. Cor. 3.

*Dedit eis po-
testatem.*

*Fides causa
iustificatio-
nis dicit, quā
virtute continet effectus, iure suo & merito si-
cūt principia.*

*Fides sp̄s, et
charitatis gi-
gna suapte
natura nisi
quis obiti-
terit.*

Lac. 7.

*Ad authori-
tates. 2. or-
dini.*

se, non placebit animæ mez. Perpendat hic
oculatissimus quisq; , quem nobis sensum &
propheta, & Apostolus exhibeant illorū ver-
borum, iustus ex fide vivit: utrum ex primi in-
de possit, in sola fide consistere vitam, an po-
tius, quod tantum spem nostram fides erigat,
vt per opera charitatis, præeunte favore Dei,
tum ad suam conciliandam gratiam adpare-
mur, tum deinceps operam impendamus au-
gendæ. Ergo vbicunq; omni credenti elo-
gia diuina salutem pollicentur, & vbiuis per
fidem attestantur hominem iustificari, id tan-
tum significatur, quòd fides sit primus mot^o
in nobis, vnde nos incipit Deus ad se conuer-
tere: sanè per quam oportet credere, quòd ip-
so solus sine vllis nostris præcedentibus meri-
tis iustificat impium: sine quo motu, neque
sperare possumus, neq; diligere. Atque adeo
in iustificatione fides est dux, & reliqua ope-
ra assecræ. Vnde August. super psalm. 31. Vbi
fides non est, bonum opus non est: videlicet,
simpliciter bonum. Bonum enim opus inten-
tio facit: intentionem autem fides dirigit.
Est q; eadem ratio ne fides initium, exordium
& fundamentum christianæ pietatis: vt ait in
de prædestina. sanct. Quin verò ad Corinth.

Paul. Fundamentum, inquit, aliud, nemo po-
test ponere, quàm quod positum est: quod est
CHRISTVS IESVS. Idem vtiq; pollet
CHRISTVS & sui fides. Atque ille est ger-
manus sensus illius, Dedit eis potestatem filios

Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Quo-
niam extra fidem nominis CHRISTI nulla
extat potestas ad salutem. Et quoniam princi-
piū & causa prima, vt est apud philosophos)

virtute continet effectus, iure suo & merito si-
des predicatur causa iustificationis. Nam ni-
si nostra obstaret libertas, fides suo ingenio fe-
rax est omnium bonorum: spei quippe geni-
trix, & charitatis parens. Sed tamen quia di-

stinctæ sunt virtutes, & nos liberi ad singulas
sumus (vt capit. 7. disseruamus) reuera nõ so-
la sufficit ad iusticiam. Quamobrè licet et CHRI-
STVS in euangelio fidei semper tribuebat mi-
racula, quæ in sanandis languoribus vtriusq;
hominis faciebat, tanquam fundamento reli-
gionis, tamè de eadem Magdalena, cui dixit,
Fides tua te saluam fecit, prædixerat, Remit-
tuntur ei peccata multa, quoniam dilexit mul-
tum. Edocens, quod illa ratione fides saluam
fecerat, qua charitatem accenderat, vt cor salu-
ificis poenitentis lachrymis emolliret, dispo-
neretq; diuinæ suffundendæ gratiæ.

¶ Vt autem ad enarrationem autoritatum se-
cundi ordinis, quæ exclusiue sunt, proceda-

mus, non defuerunt, quòd vbicunq; apostol.
fide ait, hominem iustificari, & non ex operi-
bus legis, illas præcisè exclusas ceremonias in-
terpretarentur, sacramenta q; & umbratilia fa-
crificia, quæ nihilò plus proderant, quàm vt
delineata figura essent euangelicæ veritatis, at
que adeo veluti infirma, & egena elementa
(quod ait alibi) populum illum quasi sub pæ-
dagogico agentem, de venturo Deo erudirent,
eiusq; expectatione sustentarent. Etenim cū
Hebræi conuersi tam se de illis ceremoniis ia-
ctarent, Intentio fuit Pauli, aiunt istis, per-
suadere, non ceremoniis illis, sed fide sub eis vela-
ta comparasse iusticiam, quotquot in illa lege
fuerunt iusti. At verò penitus speculanti ver-
ba Pauli, perspectissimum est, quòd non solū
cerimonias sed totam legem, imò non tantū
scriptam legem, sed & legem naturæ; & quæ-
cunq; opera viribus naturalibus facta, exclu-
dit. Et hæc est sententia Augustini de spiri. & August.
lit. capit. 13. & sequētib; . Et Hiero. ad Cthe-
si. & fermè Patrum præcipue notè. Quin Pau-
lus omnibus id luculentius edisserit. Compa-
rando enim finem ad legem, quæ non iustifi-
cat, sed tantum ostendit rationem peccati, ait,
Concupiscētiam nesciebam, nisi lex diceret,
Non concupisces. Quod præceptum, cum sit
in decalogo, palam monstratur (vt scitè a dno
tat August.) propositum Pauli fuisse, quòd
neq; opera decalogi iustificarent. Sed non ne-
cessè habemus mendicare verba Pauli. Nam
ab ipso statim initio epistolæ exercit mentem
suam, conferens Iudæis cum Græcis, conclu-
densq; omnes sub peccato, neq; sua quæuis
opera virtutem habuisse iustificandis, sed om-
nes egere gloria dei. Vnde continuo subdit,
Arbitramur iustificari hominem per fidem si-
ne operibus legis. In operibus ergo legis scri-
ptæ depingebat omnia opera cuiuscunq; le-
gis, vt quæ non essent solida ad salutem sine
fide. Veruntamen quia Gentes non sibi vsur-
pabant merita iustitiæ, vt Iudæi, ideo peculia-
riter excludit opera Iudaicæ legis. Quocirca
comparatio fidei ad opera legis non est pro-
fus eadem, quæ euangelii ad legem veterem:
sed est comparatio fidei IESV CHRISTI
sub quacunq; lege vtrunq; cognitū, ad opera
eiusdem legis. Et hoc est, quod ait, exclusam
esse gloriationem humanam per legem, non
factorum, sed fidei. Nèpe, quòd nemo qui ab
initio mundi adeptus est iusticiam, gloriari
potest ex operibus suæ legis: sed ex fide IESV
CHRISTI. Officium quippe legis tantū est
iubere, & iubendo docere rationem peccati.
Sed fides sola est, quæ docet, vnde debeamus

*Vtilitas ce-
rimoniarū
veteris leg.*

*August.
Hiero.*

*Comparatio
fidei ad legē*

petere auxilium ad implendam legem. Vnde August. loco citato, Sic interest, inquit, inter legē & fidem, vt quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat.

Fides impetrat salutē. Non quod fide sola impetretur sal^u, sed quod per fidem petamus auxilium: subdit nanque, Lege operum dicit deus, fac quod iubet: lege fidei dicitur deo, da quod iubet. Legem ergo si dei non solum vocat euangelium, sed agnitio nem fidei: nam & antiqui etiam in lege natura, per eandem fidem implorabant subsidia.

Euangelii lex fidei. Tamen si per antonomasiam, euangelium dicitur lex fidei, quia in ipso per aduentum

CHRISTI patefacta sunt mysteria, quæ sub lege veteri latitabant: iuxta illud Pauli, Prius autē quā veniret fides sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ reuelanda e-

Galat. 3. rat: Præfati hæc sumus de comparatione fidei ad opera legis, vt per eam planus fiat, & cōspicius intellectus Pauli. Porro, quod in iustificatione solum abdicat, repellitq; opera præcedentia fidem, vt vbicunq; ait, Arbitramur hominem iustificari per fidem. Et, Non ex operibus, nihil aliud sibi velit, quā quod nulla opera præcedentia fidem, sint vllō modo causa, aut merita iustificationis: sed fides sit initiū, vnde præueniente Deo incipit motus cōuersionis nostræ, & bonorum operū, quæ deinde subsequuntur. Sic August. in prologo enarrationis psalm. 31. exponit illud, Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam. Non quod absq; nostra cooperatiōe, sola fides iustificet, sed non operanti, inquit, id est impio iacenti in peccato, atq; ideo non bene operanti: hoc est, nihil meriti adferenti ad suam iustificationem: credenti tamen per auxilium dei, fides reputatur illi ad iustitiam. Sed quæ fides illa sci licet, quæ per charitatem operatur. Vnde statim subdit apostolus testimonium Psalmistæ,

Roma. 4. Sicut Dauid dicit, beatitudinem hominis cui Deo acceptam fert iustitiam sine operib⁹: qd est, sine præuis meritis. Nam qd non excludatur opera, quæ diuina ope concurrunt vnā cū fide, Psalmus ipse explicat: subiuuans, Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meā domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Hanc ob rem Lutherus in de liber. & sui sequaces, more sibi obseruatisimo, dimidiatam illam, & detruncatam allegant veritatem, Cor de creditur ad iustitiam. Nanq; si alterum mēbrum adhiberent, quod est, Confessio autem fit ad salutem, perfpicerent, quod fidei vbique debet esse confessio comes. Porro ad ineundā gratiam dei, illa confessio, quæ est detestatio

Psal. 31. criminum propter ipsum: ad colendam verō, illa quæ fit, corde, ore, & opere in eius gloriā. Fides ergo sine operibus, non excludit motus spei, & charitatis, quorum initium est fides. Sed idem significat, sine operibus, quod gratia nullis præcedentibus meritis. Quare idem August. de fide & oper. cap. 14. Cum dicit, inquit apostolus, arbitrari se hominem iustificari per fidem sine operibus legis, non hoc agit, vt præcepta, ac professā fidei opera iustitiæ contemnantur, sed vt sciat se quisq; per fidem posse iustificari, etiam si legis opera non præcesserint: sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificadum. Dicit, sequuntur: nō quod in puncto iustificationis non sit necessarius assensus, & cooperatio nostra, sed quod prius natura infunditur gratia iustificans, quā opera sint meritoria: præcedunt tamen cū actu fidei in genere causæ materialis, vt supra explicatum est. Et ideo subdit, quod vbi ait Paulus fide nos iustificari, nunquam qualemlibet fidem, quā in deum creditur, sed eam salubrem planeq; euangelicam desinuit, quæ per dilectionem operatur. Ecce quomodo fides dum iustificat, operatur per dilectionem: vti nō solum actu fidei (licet sit primus) sed etiam spei & charitatis disponamur ad gratiam, per quā ijdem actus efficiantur merita gloriæ. Et nō sicut aiūt aduersarij, quod sola fide sine alio pręuio actu, recipimus gratiam: quam gratiā subsequitur charitas. Nam quāuis de infusa charitate id verum sit, tamen præit actus etiā spei, charitatis, & penitentia: sicut ipsi fatentur, præire actum fidei. Et de gra. & lib. arb. cap. 8. Audi, inquit, & intellige, Non ex operibus dictum, tanquam tu is ex te ipso tibi existētibus, sed tanquā his, in quibus te deus finxit: id est, formauit, & creauit. Sicut ait Paul. Ipsius sumus figmentum creati in CHRISTO IESU in operibus bonis. Hic attēde lector, quod solum excludit Paul. opera nostra propria: non tamē illa, quibus deus speciali ope nos cooperantes conuertit. Hæc enim nostra cooperatio nihil obstat, quo minus gratis conuertamur: sicuti neq; obstat secundū aduersarios actus ipse fidei, quo, licet sit nostre, apprehendimus (vt aiunt) iustitiā. Et de prædest. sanct. c. 7 (vbi comparat fidē, & opera, quæ inde nascitur Israel, & Iudæ, qui ex Israele genitus est) ex fide, inquit, ideo dicit Paul. iustificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cætera quæ propriè opera nuncupant, in quibus iuste viuunt. Ait p̄ se dē impetrari cætera: quæ docet à quo debeam⁹ petere auxiliū ad faciendū vera opa, hoc est, penitentia

August.

Lutherani.

Fpbes. a.

Fides impetrat reliqua opera iustitiae. ca. 4.

tinentia ad salutem. Ad hunc modū, licet non
 adeo fuit, & explicatē loquuntur omnes san-
 cti. Atq; eundem proferunt sensum faciunt ver-
 ba Ambrosii, quæ Melancthon in sua apolo-
 gra aperte ait libri contra nos patrocinari.
 Sunt enim verba Ambrosii, Nemo gloriatur
 in operibus, quia nemo factus suis iustificatur.
 Sed qui iustus est, donatum habet, quia post
 laucrum iustificatus est. Fides ergo est, quæ
 iurat per sanguinem CHRISTI, quia beatus
 ille cui peccatum remittitur, & venia donatur.
 In his autem verbis, quid rogo contra nos
 proferat Ambrosius. Ait neminem factus suis iustifi-
 carid est, factis proprijs; sed fide per sanguinē
 CHRISTI. Quod nos facimus, tamē fide
 per charitatem operante, vt explicatum est.
 At nil opus est in sententis Patrum recense-
 di longius progredi: determinatio est ecclesie
 catholicæ ante annos plures, quàm mille, qd
 nos Paul. docent, vbi ait, Non ex operibus.
 Nam; illud omnino docet, quod sancitum
 est aduersus Pelagium: scilicet, ex operib; no-
 stris: id est, viribus nostri libert arbitrii nemi-
 nem iustificari. Et ideo Paul. ad ephes. pro eo-
 dem accipit, Non ex operibus, & Non ex vo-
 bis. Quod verbum, si isti consideratē æstima-
 rent, cognoscerent non excludi opera omnia
 nostra: puta quæ à nobis cooperantibus fiunt
 præuamente Deo: sed illa quæ omnino sunt à
 nobis. ¶ Sed & de fide Abraham vnum verbum
 subiungam. Confirmant præcipuē Lutherani
 sola nos fide iustificari, testimonio, quod Pau-
 lus ex Genes. 15. an hanc sententiam accerlit,
 Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi
 ad iustitiam. Ad cuius primum omnium dex-
 tram intelligentiam id præmittendum est, qd
 demoritur, neq; ab ipsis, neq; à nostris fuisse ad-
 notatum. Illum inquam locum non allegat
 Paul. tali sensu vt astruat, tunc primum fuisse
 Abraham iustificatum: id est, ex inuito esse-
 ctum iustum. Illud namq; affirmatur de illa fi-
 de quam adhibuit Deo promittenti sibi semē
 iuxta stellarum numerum: & id quide ex ste-
 rili, & demortua Sara. Quod verò Abraham
 iam pridem fuisse iustus, extra dubitationem
 est: siquidem iam iussu Dei peregrinatus fue-
 rat in terrâ Chanaan, peragraueratq; Aegy-
 ptum, & australem plagam, quatuorq; debel-
 lauerat reges in virtute Dei. Quin verò neq;
 in dubium dandum est, quin antequā ei deus
 primum loqueretur in Haran, fuisse eius ami-
 cus. Sicuti Noe, & multi ex suis progenitorib;
 & Sara, & Loth. Per illam scilicet fidem,
 quæ erat sufficiens in legenturâ. Quin opti-
 mum crediderim fuisse tūc Abraham omnium

mortalium, cum quo Deus de altissimis my-
 sterijs CHRISTI, accepta, dataq; fide paci-
 ficeretur. Parauerat enim animum, cui sua ar-
 cana committitur erat. Igitur Paul. illo testi-
 monio duo intendit stabilire. Primum, quod
 ante circuncisionem, atque adeo ante legem
 scriptam fuisse iam homines iusti. Contra
 tumorem iudeorum, qui soli illi sacramento
 tribuebant causam iustificationis ab originali
 culpa. Secundum, quod nullum vnquam fuit
 opus iustum, nisi quod procederet ex fide: at-
 que adeo fidem esse fundamentum, & exor-
 dium salutis. Vnde verbum illud, Reputatum
 est illi ad iustitiā, nihil aliud significat, quàm
 quod assensus ille fidei fuit actus iustitiz me-
 ritoriusq; & Deo acceptus: sicut opus iusti.
 Quale profectō & illud est euangeli de Publi-
 cano, Descendit hic iustificatus in domū suā
 ab illo. Non enim est sensus, quòd tunc pri-
 mū ex iniusto factus est iustus, vt c. 4. diceba-
 mus: sed quòd illa confessio peccatorum, & o-
 ratio non confidentis in suis operibus vt Pha-
 rissæus, fuit opus iustitiz. Atq; eodem intelle-
 ctu audienda est series illa iustorum, in quibus
 ostendit Aposto. necessitatem fidei. Non enī
 duntaxat loquitur de prima iustificatione, sed
 in genere, quod nullum vnquam opus fuit iu-
 stum, nisi ex fide procederet. Et ideo ait, Fide
 plurimam hostiam Abel, quàm Cain obtulit.
 Fide Noe aptauit arcam. Fide Abraham voca-
 tus obediuit. Scilicet, quòd fide ostendente
 vnum deum remuneratorem, atque adeo spe
 præmii opera illa ex dilectione eiusdē Dei ta-
 ciebat iusta. Ex istis ergo locis non solū nō eli-
 citur, solū fidem sufficere, verum id palam
 colligitur, quòd vt nihil opus fieri potest iu-
 ste coram deo, nisi ex fide proficiscatur, ita
 neq; fides est per se sufficiens, non solum ad
 colendam, & multiplicandam amicitiam dei,
 verum neq; ad incundam sine alijs operibus
 auxilio dei factus, quæ ipsa fides ostendit esse
 necessaria. Et eodem refertur mens Iacobi in-
 terpretantis Paulum, & fidem Abraham. Qui
 profectō non id tantum intendit, quòd fides
 cooperatur operibus ad augmentum iustitiz, De qua in-
 vt aliqui interpretantur, sed etiam quòd neq;
 prima iustitia acquiratur sola fide sine operi-
 bus dimanantibus ex ipsa fide per auxilium
 Dei. Nam in genere loquitur, ita proponens,
 Quid proderit, fratres mei, si fidem quæ dicat
 se habere, opera autem non habeat? nunquid
 poterit fides saluare eum? Et subdit, Fides si nō
 habet opera, mortua est in semetipsa. Quod
 certē non solum intelligitur de Christiano
 relapso, sed quòd si infidelis certissimam fidē
 I + habe

Ambros.
Melancthon

Ephes. 2.

Fide: Abra-
he.

Abrahe in-
stitia.

Luc. 18.
Fides Publi-
cano.

Hebr. 11.

Iacobi. 2.

haberet euangelio, non tamen faceret, quæ illa docet ad allequendam iustitiam, fides otiosa esset. Et ideo subdit, quòd Abraham pater noster ex operibus iustificatus est, offerens filium suum Isaac: id est, nunquam illa fides quam præstitit Deo, fuisset opus iustitiæ, nisi proponeret facere iuxta præceptum Dei. Et ita fides cooperata est operibus, ipsiq; est deinceps adulta, & consummata. Idemq; môstrat in fide Raab meretricis: quippe quæ nõ est ex fide tantum iustificata: sed quia credes exploratoribus pollicentibus se eam seruaturũ ire, qui Dei iussu veniebant, spe, & amore Dei abscondite eos. Intentio ergo iustitiæ, quòd ab ipsa flatim affectione iustitiæ inchoat fides per opera charitatis operari. Vnde Augustin. libro. 83. quæstionum, quæstio. 76. ubi hanc materiam ex professo dilucidat, concilians Paulum dicentem, fide hominem sine operibus iustificari, cum Iacobo, dicente fidem cooperari operibus, ait, primum loqui de operibus præcedentibus fidem: alterum vero de subsequenibus. Veruntamen non solum intelligendum est de subsequenibus gratiam iustificantem, sed suo etiam modo de subsequenibus natura fidem, ac disponentibus ad infusionem gratiæ.

Ad tertium ordinẽ authoritatam ¶ Subsequitur tandem, vt ad tertium respondeamus argumentum, quo puncto axis vertitur huius controuersiz. Ait de libert. christ. Luthæ. omnia reiicienda opera, non modò ex

Portentiũ cõfessũ à Luther. lib. 3. cap. 2. tera, verum etiam speculationes, meditationes, & quicquid per animi studia geri potest: quoniam nihil horum quicquam prodest. Sed vna res, eaquẽ sola opus est ad vitam, iustitiam, & libertatem christianam. Ea est sacrosãctum verbum dei, Euangelium CHRISTI, sicut ait veritas ipsa, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in eternũ. Verbum autem sola fide, vt assensus est mentis, apprehenditur, sola ergo sufficit. Imprimis, quòd solum verbum sit tota nostra salus, recens, inauditumque idiomatica est. CHRISTVS enim in parabola feminantis, non docet verbum esse totam frugem: sed semen, inquit, est verbum dei. Et lectandum cooperatio nem terræ in qua seminatur, ait ferre fructũ.

Luc. 11. Quòd si cadat leuis viam, neque herbescere permittitur à volucris cæli. Et alibi, Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabitur viro sapienti, domum suam ædificanti supra petram. Si verò audierit, & non fecerit, similis erit viro stulto ædificanti super arenam. Verbum ergo euangelicum est quidem causa salutis nostræ: est enim virtus in salutem omni

Luc. 8. credenti, sed tamen virtus tanquam semen & fundamentum. Igitur non satis est ad salutẽ, vt sola fide apprehendatur verbum: id est, assensu mentis credatur promissioni, nisi vna credentes cooperemur Deo per charitatem ad conuersionem, & iustitiam nostram. Agnoscimus ergò, credentes accipere remissionem peccatorum per nomen CHRISTI, vt docet Petrus, non ita tamen vt sola fide assentientes apprehendamus, sed fide per charitatem operante. Non enim auscultamus Philippum recentem euangelicum in locis communibus commentantem, quòd solo assensu fidei, quo apprehenditur verbum, apprehenditur iustitia, sed Philippum olim euangelii ministrum in actibus apostolorum rogantẽ Eunuchum, antequam baptizaret, an crederet ex toto corde. Ex toto quippe corde credere, idem est, quod ait CHRISTVS, diligere ex toto corde. Vbi commemoratur neminem recipi in gratiam Dei, nisi iactu charitatis, & poenitentia feratur in peccata, quæ impedimento sunt diligendi eum ex toto corde. Sed hic iam audio nostros homines clamoribus nos obruentes, & querimonis, cur ita illis ini que imponimus: quia nos, inquirunt, non negamus poenitentiam necessariam, neque vero opera: quin etiam ita fidei tribuimus per charitatem operari, vt vbique inclamemus comites esse indiuiduos. Nemo sanẽ est inter nos, qui vobis imponat. Nam satis supra demonstrauimus, c. 12. oreten, vos prædicare, quod iustificamur fide per charitatem operante: re tamẽ negatis. Nam etsi admittatis necessitatem poenitentiz, nullam tamẽ dispositionẽ esse vultis ad gratiã. Et quãuis dicatis charitatẽ infundi post naturã, quã gratiam, nullum eius tamẽ motum agnoscitis, quo in Deũ ipso præueniente moueamur ad obtinendam gratiam: sed fide sola vultis vt recipiatur. Quin duo secũ pugnãtia dicitis. Nepe, quòd fides iustificans includit charitatẽ, & tamen iustificat prius natura quã adueniat actus charitatis. At fide sola iustificari, ait in locis comunibus Philip. nihil aliud poilet, quã gratis iustificari. Hoc tamẽ nunquam extorquebit à nobis. Non enim idẽ est gratis, & per fidẽ: ambo quippe tanquã duo enuntiat Paul. puta gratis per fidẽ: gratis, quã nullis præcedentibus meritis. Per fidẽ autem, non quòd ipsa sit sola, quæ iustificat, sed præueniente spiritu sancto FIDES QVÆ PER CHARITATEM OPERATUR. Ita S. Syno. codẽ sancto spiritu edocta exponit Paulũ

Math. 7. Verbum euangelicũ quõ est causa salutis nostræ: est enim virtus in salutem omni

Actu. 10. Philipp. Melanc. Actu. 8.

Cõtradiçio Lutherano. Philippe fo la fide iustificari, est gratia iustificari.

Syno. Trid. Scff. 6. ca. 8. scilicet, quòd vbicumq; Apосто. dicit iustificari hominem per fidem, & gratiam, ea

Actu. 8. verbã

verbã

verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesie catholice consensus tenuit, & expressit: vt scilicet per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humane salutis inicitu, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis autem iustificari, ideo dicamur, quia nihil coru, que iustificationem precedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis gratiam promerentur.

Finis secundi libri.

FRATRIS DOMINICI Soto Segobienensis, ordinis Præ dicatorum, De natura & gratia, Liber tertius.

De obligatione iusti ad obseruan-
tiam legi. Cap. 1.

QUÆ pars in distributione operis huic demum tertio libro reliquebatur, ea erat de potestate iustificati hominis. In singulis enim quatuor statutum, quos efformandos instituimus, eum secuti ordinem sumus, vt primum in tali statu & habitu constitueremus hominem, ac deinde quæ esset ipsius facultas ad virtutis opera expendere. Ad hunc quippe modum de homine disertum nobis est: primum in puris naturalibus, mox in flore nature integræ: ac deniq; in casu nature corruptæ. At quia de homine in gratiam restituto, amplior habendus fuit sermo, proximum librum explicando reconciliationis rationem & modum, totum insumpsimus: huius verò priorem partem de facultate iusti: posteriori verò de gratiæ certitudine occupabit disputatio. Porro autem trina facultas semper agnita fuit & confessâ à S. Patribus, & Theologis, hominis per gratiam Dei iusti, eiusq; fauore, & auxilio nixi. Sanè ad complendum opera legis, & ad satisfaciendum poenitentia fructibus, pro remissis peccatis: ac demum ad merendum vitam æternâ: Quam prorsus triplicem potestatem Lutherani abnegare abiurareq; pertendunt. At quò ad primum membrum descendamus, præuide re est opus, an fortè de homine iusto contradietoria proferant circa diuinâ præcepta. Luth. in eo libello, cui titulum fecit de liber. Christ. ita hominem huiusmodi libertate per solam fidem donatum extulit, vt penitus à toto lege

Distin-
ctio li-
bri.
Trina facul-
tas iustifica-
ti hominis.

liberauerit. Et simul nihilominus eadem pagella docet, præcepta legis impossibilia esse omnia, quæ à nobis implentur. Quin verò ex eo quod sunt nobis impossibilia, fit, inquit, vt vnico actu fide impleamus omnia. Intuere, quò euaserit vesania illa, quâ idcirco tam multo streprobauimus lib. 1. ca. 12. scilicet quò concupiscentia post remissionem in baptismo semper inaneat peccatum, eademq; prohibeatur illo mandato, Non concupisces. Exinde enim colligit, quòd sit omnino concupiscentia carnis, incurabilis transgressio. Quin verò cum inclinet hominem contra omnia præcepta, omnium sit virtute (etiam citra consensum voluntatis) transgressiones, quas euitare non possumus. Sed tamen qui fide, ait, certò credit, omnia condonari per CHRISTVM, illa sola fide non solum obtinet, vt non sibi imputentur peccata illa, sed totam legem implet. Atque adeo qui credit, inquit, lege iam liberatus est. Ex quo continuo conficit, nullam esse virtutem, nisi fidem, neq; aliud esse peccatum præter incredulitatem: iuxta illud, Concludit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur. Hæc verborum tamen portenta sui seipsa enarratione produunt, quam sint absurda. Nam primum, si sola fide credentes implent omnia præcepta, quomodo sunt completa impossibilia? Respondet Marti. quia ipse Deus, qui præcipit, implet. Hoc certè falsissimum est. Nanque (vt maiorem explicationem in sequentia capitula referemus) nõ ipse est qui credit sibi: sed nos sumus qui illi credimus. Fides enim licet fiat ab ipso, in nobis tamen non est, non in ipso. Vnde August. lib. 1. retract. Licet Deus operatur, inquit, omnia in oibus, nõ tamè credit omnia in omnib; Si ergo per fidem implentur præcepta nos sumus qui auxilio Dei implemus, atque adeo nõ sunt nobis seruati impossibilia. Sed de hoc paulò post. Nunc enim hoc tantum euincere damus operam, quòd iustus non protinus eximatur ab obligatione legis. Ita enim ait Luth. quòd iustus non operatur ex obligatione, sed ex amore solum: iuxta illud Pauli, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Vnde illam statuit antithesin. Christianus homo omnium dominus est liberrimus, nulli subiectus, sed tamen omnium officiosissimus: & ideo omnibus subiectus. Nos autem contrariâ confitemur conclusionem. Christianus quantumque polleat sanctitate, nullus à legis obligatione liberatur. Et p. imò omnium Luth. fordidissimè permiscet, ac confundit libertates diuersas. Aliud enim longèq; diuersum est, virum omni

Lutheranus
rum contra
dictio.

Lutherani
vesania.

Nulla virtus
præter
fidem
Luthero,
vide. ca.
5. lib. 2.

Contra Luth.
the.

Aug.

Lutheri
antithesis.

Conclusio
catholicæ.

Primum ar-
gumentum.

Dicitur liberatus. omni officio, & sanctitate progressum liberū esse à renitētia, & molestia sensualitatis, aliud vero liberum esse à legis vinculo. Deinus em̄ hominem, non solum ut cunq; in gratia Dei, sed ad eo prouectum, ut audeat cum Paulo dicere, Quis me separabit à charitate CHRISTI? Is proinde ex charitate, & filiali timore, omni proculposito metu, operabitur: sed tamen nō propterea est liberatus à nexu legis. Obligatio quippe legis in hoc consistit, quōd qui cōtrafecerit, reus eius sit, atque adeo indignationem & iram Dei incurrat: quicumque autem, quantumcunq; iustissimus contra lege n̄ faceret, haberetur reus apud Deum: ergo ut summa quisque libertate facta iusta legis, non tamen exemptus est à lege: sed id tantum est affectus, ut sint sibi leuissima, ac suauissima ei⁹ præcepta. Quin vero etiam apostoli in gratia confirmati tenebantur lege. Aliās, quid Paul. corpus tam acerbè castigabat, & in seruitutem redigebat, ne, cum alijs prædicabat, ipse reprobis cisciceretur, & seruari petebat à colaphizā te se angelo Satanæ? Sed & sanctissima virgo, quæ non solum fuit confirmata ut nec venialiter peccaret, sed neque vllum experta est tumultum carnis, aut tentationem ad malum, obligabatur lege, quam si transgrediretur, rea fuisset, & in culpa coram Deo. Et tamen Luthe rus, qui non solum agnoscit iustam carnis cū ratione, sed illam ait esse inuitabile peccatum, non modò perfectissimos homines, sed quemcunq; iustum, in quo præter naturalem concupiscentiam, extant corrupti habitus, & vis prauæ consuetudinis, vult liberum esse à lege: & quod ex amore omnia faciat. Nunquid nō istud pestilentissimum dogma, a maioris fūco delinitum, in perniciem est omnium virtutū? Quot inuenias inter iustos etiam homines, qui si lege essent soluti, opera ex amore vniuerse legis præstarent? Vnus fuit CHRISTVS, qui nulla legis obligatiōe opus habebat, eo, quod cum homo Deus esset, repugnabat, ut opus aliquod etiam humanum, nisi iuxta diuinam regulam, ageret. Accipe contradictionem alteram absoni huius dogmatis. Sacramentum fidei nihil aliud est, quam professio seruandæ legis: iuxta illud, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, & docētes eos seruare omnia quæcunq; mandauim vobis: quid ergo est, quod contra obstrepit Luthe. per fidem liberari hominē à lege? An verò alijs, q̄ professoribus legis dicebat CHRISTVS, Si vis ad vitā ingredi, serua mandata? Non homicidium facies: nō adulterabis, &c. Est enim decalogus adeo iure naturæ mentibus hominum inscriptus, ut ne-

Obligatio legis.

Christus cur liberatus à legis obligatiōe.

Altera contradictiō.

Matth. 19.

minem vnquam mortalium non obligauerit: quomodo ergo CHRISTVS natura perfectior, non illum edixisset professoribus fidei? Vnde Pau. legem ergo, inquit, destruiuis per fidem? Absit, sed legem statuimus. Et, Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, &c. Et subdit, Non sicut gentes quæ ignorant Deū. Acti dixisset, quos nos fides altius in notitiam Dei promouet, eō maiori nexu obstringit ad sanctitatis custodiā. Nam, ut ait veritatis ipse magister, ille seruus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit & fecit digna, plagis vapulabit paucis. Vide quantum abest, fidem liberare à lege, ut potius ex cognitiōe fidei accessio fiat culpe transgressorū. Et præterea confirmatur conclusio. Lex decalogi nihil aliud est, quàm, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum sicut te ipsam. In primo enim continentur præcepta primæ tabule, & in altero, præcepta secundæ: fides autem hoc nos suapte natura docet, & huc animos nostros appellat, ut Deum & proximū diligamus: ergo ad hoc etiam nos lex euangelica attingit: atque adeo nullus Christianus per fidem religatur à lege, sed potius ad sanctissimam eius custodiā obligatur. ¶ Postremum itaque atque euidētissimum argumentum ad prodeundum hunc errorem est, quōd si iustus liber esset à lege, non posset amplius iustitiam amittere: sanè quæ nisi per legis transgressionem, amitti nequaquā potest. Ad hoc argumentum duobus modis cogitare possumus, ut respondeant. Primo, quod qui semel est in gratia accepto regene: a ttonis lauacro, non potest amplius peccare. Hæc autē sunt hæresis Iouiniani, ut refert Aug. lib. de hæres. cap. 32. quam etiam nunc S. Synodus Trident. canon. 23. condemnat. Neque opus est in errore adeo manifesto deuincendo tempus infumere. Non enim solum principes duos amicos Dei, Dauid inquam, ex veteri testamento, & ex nouo Petrum lapsos nouim⁹, verum & Adam in tanto gradu & felicitatis culmine conditum, atque ipsum etiam primum angelum, taquam Luciferum exortum: utpote & diuina cognitione splendidum, & diuino amore flagrantem, legimus cecidisse. Quocirca intelligere non possum, quid sibi Bucerus obtendiculo illo velit, protere in concordantia huius controuersizæ protegere nitur magistrum suum. Dicens, quod fides iustificans ex eo liberet iustum à lege, quōd qui fide viuā credit, nihil aliud potest, quàm gloriam Dei

Roma. 3.
Thes. 4.

Confir.

Postremum
argumentū.

Prima res
sponsio L.
theranorū.
Hæresis Iouiniani.
Syno. Trid.

Dei querere, & hac metitur necessario omnia. Etenim falsissimum imprimis est, peccata venialia referri posse in gloriam Dei, à quibus tamen nemo iustorum incolumis est. Et præterea licet dum iustus perseverat in iustitia, committere nequeat peccata, quæ simul sint cum gratia, est nihil secus semper in periculo peccandi. Namque fides iustificans non liberat hominem à possibilitate peccandi: & ideo non est, cur liberet à lege prohibente peccata. Quapropter, quod vehementius istos in suspicionem criminis Ioviniani pertrahit, est, quòd citant in testimonium suæ sententiæ illud, Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Inde enim illi arguebant, iustum peccare non posse. Ad quod tamen August. & secundum eum San. Thom. 2. 2. q. 24. arti. 11. respondet, quòd triplex est charitatis consideratio. Prima, quatenus est motus spiritus sancti. Et ex hac parte charitas nullum potest admittere peccatum. Atque ad hoc pertinet perseverantia: quæ est donum ipsius spiritus sancti, manutentis nos. Secunda consideratio charitatis est secundum ipsius propriam rationem. Ex qua etiam parte repugnat illi peccatum, sicut calori infri gidare. Et utroque modo intelligitur verbum Iohannis, quòd, qui natus est ex Deo, peccare non potest, si solù consideretur ratio seminis, quod est in illo. Sed tertia consideratio charitatis est ex parte subiecti: puta hominis in hac vita. Et hac de causa amitti potest charitas: quia cum fides, obsecura sit cognitio, non ostendens nobis essentiam ipsam diuinam, non ita configit voluntatem nostram Deo, vt semper sit in ipsum intenta: atque adeo nec tanti vigoris est, vt superare omni ex parte valeat pugnas huius nostræ militiæ: & ideo iusti semper freno opus habent legis. Facialis autem illa visio est, quæ beatos, molestia iam carnis exutos, ita in diuinum transformat amorem, vt nulla opus habeant cogente lege. Nostri verò Protestantes, quod proprium est illius beantis visionis, fidei volunt iustificanti tribuere. ¶ Altera verò responsio Lutherorum est ad argumentum propositum, quam à suo sunt magistro doctri: videlicet quod quantum iustus gratiam possit, iustitiamque; perdere, id tamen non potest, nisi vno peccato incredulitatis: sicuti iustitia non acquiritur nisi vna virtute fidei. Ita enim lib. 1. cap. 5. referrebamus ex Luthero aduersus Carrolladium. Nullum est peccatum nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Et de cap. Babyk. Nulla peccata possunt hominem

damnare, etsi velit, nisi sola incredulitas. Neque habenti fidem dubitandum est de sua salute, quia promissio ibi facta nullis peccatis est mutabilis, nisi sola incredulitate. Et in deuotis monasticis. Nulla opera credentium CHRISTVM tam mala sunt, quæ possint cum damnare, & accusare. Cernenda ergo hic est intentio istorum, perpendendumque punctum cõtradictionis inter nos, & ipsos. Intendunt, quòd cum Deus simpliciter, & sine dependentia ab operibus nostris promiserit nobis salutem, solum tenemur adhibere fidem illi promissioni nudè & absolute, sine respectu impletionis aliorum præceptorum. Et ideo dixit Luth. super epist. ad Gal. quòd sola fides necessaria est, cetera omnia opera liberrima, neque præcepta, neque prohibita. Cõfessio autem catholica est, quòd promissio euangelica non est nuda & absoluta, sed tali peccatoribus conditione promittitur salus, si præteritæ vitæ poenitentes proponant seruare mandata. Quamobrem vt sola fides non sufficit ad iustificationem, ita neque absolutum iustum ab præceptorum vinculo. Et ideo Synodus modò mentem istorum, plene intellectam, condemnauit. Nam can. 19. anathema eos pronuntiat, qui nullum præceptum esse aiunt in Euangelio, præter fidem, cetera verò indifferentia esse. Et can. 20. eos qui aiunt hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum non teneri ad obseruantiam mandatorum Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi Euangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ, sine conditione obseruationis mandatorum. In his postremis verbis punctum attingitur radix Lutherani huius erroris. Non enim præceptum fidei est tota lex euangelica. Haud quidem theologos præteritè dubitatio illa, an infidelitas esset causa omnium peccatorum. Neque dissentent, multa peccata ex debilitate & languore fidei promanare. Nam cum ex fide & spes nostra ortu habeat, & officiosa charitas vegetetur, quo firmior est fides, robustior spes est, & ardentior charitas. Vnde Paul. postquam viderat arcana Dei, nihil in rebus metuebat, per quod posset ab eius charitate diuelli. ¶ At verò ijs nihil obstantibus triperita statuitur hic conclusio. Sanè, quòd neque omnia peccata infidelitas sunt vel incredulitas, vt isti autumant, neque infidelitas est omnium causa, neque per quodcumque peccatum expungitur fides. Primum peccatum manifestum est. Nam licet omni peccato hæc sit communis ratio: puta, quòd sit dictu vel factum, vel concupitum contra legem Dei, atque adeo auersio ab eius bonitate, differunt tamen specie

Punctum con-
tradictionis
inter Luth.
& Catholico-
cos.

Syn. Trid.

Theologo-
rum sententia
de peccato
infidelita-
tis.

Conclusio.

Ratio pecca-

tic

1. Ioh. 3.

Triplex cõ-
sideratio
charit.

Quare cha-
ritas amitti
possit.

Secunda re-
sponsio Lu-
theranorū.

Lutherus.

Ratio peccati.

Tho. 1. 2. q.

1. 3. ar. 2.

Et latius.

q. 72. ar. 1.

Differunt in

peccatorum.

Tho. 1. 2. q.

18. ar. 2.

1. 1. om. 2.

Grego.

Roma. 1.

Gala. 5.

Membru se

candum con-

clusionis.

Non omnia

peccata ex

infidelitate

oriuntur.

Membr. 3.

Non omni

peccato ex-

tingitur fi-

des.

cie vitia, ratione conuerſionis ad obiecta diuerſa, quæ ab illo ſunt intenta, qui peccat. Nemo enim reſpicit ad malum operatur, ſed ductus ſpecie boni. Quemadmodum virtutes ipſæ inter ſe diſtant ratione obiectorum, quæ ſingulis ſunt propoſita. Quocirca, vt virtutes, ſic etiam & vitia obiectis primum omnium diſcuntur. Atq; omnium prima differentia eſt, quod vitia illa, quæ ſunt proximè contra Deum ſpecie ab illis diſferunt, quæ ſunt contra proximum. Sicuti virtutes tres theologice, à moralibus. Quinimò propter diuerſas rationes quibus in Deo diſferunt tria illa obiecta, ſcilicet, veritas, quæ obiectum eſt fidei; & beatitudo noſtra, quæ tendit ſpes, & ſua in ſe bonitas, quæ obiectum eſt charitatis, diuerſæ virtutes ſunt, fides, ſpes, & charitas, diuerſaq; etiam impietatis crimina, infidelitas, deſperatio, & odium Dei. Porro autem neque vniuerſa peccata citra temporaria bona eiſdem ſunt generis. Nam omne quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Quibus verbis apoſt. iuxta bonum, philoſophis tripartitum, ſpecies vitiorum diſcreuit. Eſt enim alia concupiſcentia naturalis, quæ ad tactum pertinet, vel ciborum & aliarum rerum, quibus indiuiduum conſeruat, vel venereorum, quibus pagatur ſpecies. Alia verò animalis: quippe eorum, quæ ſola apprehenſione & poſſeſſione vel potius vſu delectant: vt pecuniæ, & id genus vtilium bonorum. Quorum primam vocauit apoſt. concupiſcentiam carnis, & ſecundā, concupiſcentiam oculorum. Sed tertius appetitus eſt ſublimium bonorum, magisq; ſpiritualium: quales ſunt honores: atque hunc nun cupauit ſuperbiam vitæ. Sed & ſub his tribus generibus agnouit Greg. 3. 1. moraliū, ſeptem capitalium vitiorum ſpecies, theologis, imò Chriſtianis vniuerſis receptiſſimas, quas ad

rantiam circa delectabilia tactus, nec qui peccat contra temperantiam, amittit liberalitatē: ita neque quocunq; peccato mortali amittit habitus fidei, quò verè credimus, omnia nobis diuinitus reuelata, atque adeo promiſſionem ipſam remiſſionis peccatorum, ſi vouerimus corda à noſtris iniquitatibus per gratiam Dei reuellere. Quòd ſi diuerſi ſint materiz virtutum, & vitiorum, circa quas diuerſi noſtri affectus verſantur, diuerſiſſima etiam ſunt alia præcepta à præcepto fidei, atq; diuerſæ obligationes, quales in ipſo diſtinctiſſimo decalogo ſeparatim exprimuntur. Atq; adeo intentum eſt hulus capitis, fides haud quaquā iuſtum eximit à lege, ſed legi potius ſubdit.

¶ Vnus aut alter locus eſt ſcripturæ, quæ poſſunt aduerſarij huic catholicæ veritati obmōliri, quippe verbum illud Pauli, Lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impijs, & peccatoribus, &c. Et illud, Si ſpiritu Dei ducimini, nō eſtis ſub lege: oēs autem iuſti ſpiritu Dei ducuntur: iuxta illud, Qui ſpiritu Dei agitur, hi ſunt filij Dei. Quibus accedit & illud, Vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Ad hæc autē faciliſſima eſt, veriſſima, & planiſſima theologorum omnium reſponſio, niſi vniuerſos iſti reſpuiſſent. Sunt enim in lege virtutes duæ. Prima, quod eſt regula noſtrarum actionū, cuius transgreſſio, peccatū eſt, & à qua legis virtute nemo excipitur. Nam omnis anima (inquit Paul.) poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, neq; poteſt quiſquam Deo aut ſuis poteſtatibus eſſe ſubditus, niſi ſit ſubiectus legibus. Sed alia virtus eſt legis coercitua, quæ cogit incontinentem contra ſuas agere appetitiões, & hoc modo iuſtus, ille ſcilicet, qui ſedatas iam habet, & pacatas turbulentas paſſiones, non ſubditur legi, quoniam nutui ſpiritus ſancti omni procul metu legis obſequitur.

De explicatione legis.

Cap. 2.

OC itaq; primum conſtituto, quòd iuſtus non illico liberatur à legis vinculo ad iudicandum, an poſſit plenè ſatisface- re legi, quæ principalis eſt in- tētio in prima parte huius libri, breuis præmittendus eſt fermo de explicatione legis: ſanè de qua neq; oino aduerſarij nobiſcū cōſentiunt. Atq; in capite primum hæc ſancta conſeſſio Chriſtianis ſupponenda eſt, quòd CHRISTVS nō ſolū à Deo datus hominibus Chriſtum legiſtator & giliſtator cui eſt obediendum, vt Syno. Triden. redemptor.

can. 3. 1.

can. 21. sanxit contra impios quosdam negan-
tes fuisse legislatores. Et quidem, quatenus
res ad decem præcepta spectat, quoniam vniuer-
sa sint de iure nature, & in lege veteri fuerint
explicata, tamen in lege euangelica obligatio-
nem habent iuris diuini, eo quod à CHRIS-
T O sunt præcepta. Lex enim vetus simplici-
ter quantum ad illius legis obligationem atti-
net, profusa abolita est, & extinguita in ipso pas-
sionis momento, quo CHRISTVS protulit,
consummatum est. Nam translatio sacerdotio,
inquit Paul. necessesse est vt legis translatio fiat.

Heb. 7.

Vbi absq; vlla exceptione totam legem expira-
rassè docet, quoad vim obligandi. Illud autem
theologorum axioma, quod ex præceptis anti-
quis, cerimonialia antiquata sunt & abolita:
legalia verò non omnia, sed moralia oia per-
manferunt, sic intelligendū est, quòd prima, q̄
erant figura venturi CHRISTI, non licet am-
pli⁹ præcipere in noua lege: ne sint falsa signa.
Secunda verò licite integrari possunt, sed ter-
tia, quia erant iuris nature, necessarium fuit, vt
iterato instaurarentur. Itaq; decalogus præter
obligationem naturalem, nullam profusa ha-
buisset in Euangelio obligationē diuinā, propter
vinculum antiquæ legis (quæ perinde tota
cessauit, ac si nunq̄ fuisset) nisi denuo præce-
ptus fuisset à CHRISTO tanquam à vero legi-
slatore, & explicatore iuris naturalis. Vnde
tanquam verus legislator multa exponendo
mandauit, & cōmendauit ad idem ius pertinē-
tia, quæ mūdus tunc ignorabat. Vt, Beati pau-
peres spiritu, quoniam ipsorum est regnū celo-
rum, Beati mites, & beati qui lugent, Siue con-
silia sint, siue aliquādo præcepta, nihil modò
disputamus. Neq; verò solum vt Scribæ & Pha-
risæi legis enarratores, sed tanq̄ potestātē ha-
bens, leges ponebat, Audistis, quia dictū est an-
tiquis, Non occides, ego autē dico vobis, Qui-
cunq; dixerit fratri suo racha, &c. Audistis quā
dictū est antiquis, Non mœchaberis, ego au-
tem dico vobis, Quicunq; viderit mulierē ad
concupiscendū eam, iā mœchatus est in corde
suo. Atqui præter hæc naturalia adiecit, & præ-
cepta sacramentalia: Vt, Nisi quis renatus fuerit
ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnū
celorum: &, Nisi manducaueritis carnem filij
hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis
vitam in vobis: &, Nisi poenitentiam ha-
bueritis, omnes simul peribitis. Neq; id tātum
verum, vt cunq; aduersarij resulerant, facultatē
fecit Ecclesie leges condendi, quæ essent velut
suarum antemurale, quibus vineam suam sepi-
erit. Non quòd ipsi deesset prudentia perfec-
tissimè instituti totū Ecclesie ius: sed quia

sciebat temporum, locorumq; varietatē, diuer-
sosq; hominum casus nouis nonnunq̄ legibus
indigere. At non est hic locus hæc præcisus tra-
ctandi: sed hæc meminimus ad enarrandū cano-
nem Cōcilij, qui hoc tempore fuit propter
quosdam leges. ¶ Hac autem cony-
deratione præmissa, duo sunt puncta, de quibus
Lutherani à nobis dissentiunt, intellectu neces-
saria ante disputationem de satisfactiōe legis.
Primum de explicatione præceptorum: & al-
terum, an præter præcepta sint aliqua cōsilia.
De primo ergo puncto aiunt (vt est videre
apud Melancthonem in loco cōmuni de bonis
operibus, & apud Bucerum in lib. de concor-
controuer.) quòd nos doctrina operum præ-
clare tradimus de externa hypocrisis, aut de lu-
manis cerimonijs: opera verò primæ tabulæ,
& fontem bonorum operum ignoramus, &
obruimus. Et vocat externā hypocrisim, se-
ptem præcepta secundæ tabulæ. Si quidem hy-
pocrisim discernunt à præceptis primæ tabulæ,
quam vocant internam iustitiam. Interna
autem iustitia est, inquit Deo, credere verbo Dei,
timere Deum, confidere Deo, firmare semper
fiduciam, ne vincat dubitatio quod sumus in
gratia Dei. Quæ quidem dubitatio, aut contē-
nit Deum, aut fugit iratum, aut non verè inuo-
cat. Ecce mysteria in quibus illi collocat totā
vitam Christianam, suadentes hæc omnia ex-
teriora, aut nihil, aut perparum referre: sed to-
tum negotium Christiani intus consistere in
corde. Neque enim satis eluere eum possunt,
colorem, quo sunt à magistro suo tincti, in de-
liber. Christ. vbi ait, nihil p̄desse externa ope-
ra: scilicet, versari in locis, & officijs sacris, ieiu-
nare, neq; voce orare, imò neq; interiores spe-
culationes, aut meditationes, præter vnā fi-
dem & fiduciam. Imprimis, q̄ infra dignitatem
loquantur de præceptis secundæ tabulæ, quin
verò q̄ indigne de illis sentiant, quis est, qui nō
videat? Putant enim in hoc tantum esse nobis
iustā, quòd Deus non voluit illis exercere, qui-
bus tanquam testimonijs fidei ipsum glorifi-
caremus. At verò ratione longè diuersa discer-
nit Ecclesia catholica inter primam ac secun-
dam tabulam præceptorum. Non enim distin-
guuntur vt externa opera ab internis: nam tā
in prima, q̄ in secunda præcipiūt, & intima,
& externa opera. Discrimen autem est, quòd
cum Deus, & in se optimus sit, ac propter se
colendus, & nature quoq; author, rerumq; ge-
nitor, cui nostri cura est, & prouidentia, in duo-
bus summam posuit omnium mandatorum: sci-
licet, Diliges dominum Deum tuū ex toto cor-
de tuo, &c. & proximum tuum sicut te ipsum.

Duo puncta
discordie.Melancth.
Bucerus.

Heresis.

Luther.

Idem lib. 2.
cap. ultimo.
Insigne Lu-
therani de
verò q̄ indigne
videat? Putant
enim in hoc
tantum esse
nobis iustā,
quòd Deus
non voluit
illis exercere,
quibus tanquam
testimonijs
fidei ipsum
glorificare-
mus. At verò
ratione longè
diuersa discer-
nit Ecclesia
catholica inter
primam ac
secundam
tabulam præ-
ceptorum. Non
enim distin-
guuntur vt
externa opera
ab internis: nam
tā in prima,
q̄ in secunda
præcipiūt, &
intima, &
externa opera.Distinctio
primæ &
secundæ ta-
bularum, ut
de lib. 1. ca.
22.

Ex

Trigenera
præceptorū
legis veteris.

Matt. 7. D.

Sacramen-
tum præce-
pti.Facultas Ec-
clesie ad cō-
dendas leges.

Ratio peccati.

Tbo. 1. 2. q. 4.

1. 13. ar. 2.

et latius.

q. 7. 2. ar. 1.

Differunt in peccatorum.

Tbo. 1. 2. q. 4.

18. ar. 2.

1. Ioan. 2.

Grego.

Roma. 1.

Gala. 5.

Membrum secundum conclusionem.

Non omnia peccata ex infidelitate oriuntur.

Membr. 3.

Non omni peccato extinguitur fides.

cie vitia, ratione conuersionis ad obiecta diuersa, quæ ab illo sunt intentata, qui peccat. Nemo enim respiciens ad malum operatur, sed ductus specie boni. Quemadmodum virtutes ipsæ inter se distant ratione obiectorum, quæ singulis sunt proposita. Quocirca, vt virtutes, sic etiam & vitia obiectis primum omnium discernuntur. Atq; omnium prima differentia est, quod vitia illa, quæ sunt proximè contra Deum specie ab illis differunt, quæ sunt contra proximum. Sicuti virtutes tres theologice, à moralibus. Quinimò propter diuersas rationes quibus in Deo differunt tria illa obiecta, scilicet, veritas, quæ obiectum est fidei; & beatitudo nostra, quæ tendit spes, & sua in se bonitas, quæ obiectum est charitatis, diuersæ virtutes sunt, fides, spes, & charitas, diuersaq; etiam impietatis crimpina, infidelitas, desperatio, & odium Dei. Porro autem neque vnuerfa peccata citra temporaria bona eiusdè sunt generis. Nam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Quibus verbis apost. iuxta bonum, philosophis tripartitum, species vitiorum discreuit. Est enim alia concupiscentia naturalis, quæ ad tactum pertinet, vel ciborum & aliarum rerum, quibus indiditum conseruatur, vel venerorum, quibus pagatur species. Alia vero animalis: quippe eorum, quæ sola apprehensione & possessione vel potius vsu delectant: vt pecuniar, & id genus vtilium bonorum. Quarum primam vocauit apost. concupiscentiam carnis, & secundam, concupiscentiam oculorum. Sed tertius appetitus est sublimium bonorum, magisq; spiritualium: quales sunt honores: atque hunc nuncupauit superbiã vitæ. Sed & sub his tribus generibus agnouit Greg. 3. moralium, septem capitalium vitiorum species, theologis, imò Christianis vnuerfis receptissimas, quas ad hæc? Certè vt ostendamus, non oia crimina, esse peccata infidelitatis, sed obiecta habere diuersissima. Ex quo facillimè colligitur secundum membrum assertæ conclusionis: scilicet, nò oia enasci peccata ex infidelitate, sed vt suis sunt obiectis diuersa, ita ex diuersis affectionibus, & animi ægritudinibus perpetrantur. Re vera qui vel ira percitus occidit, vel turpi amore captus labitur, vel auaritia sordet, non peccat contra fidem: nam certus est malè agere. Vnde cõsequens tertium membrum fit conclusionis: si licet, quod non per quocunq; peccatum extinguitur fides. Sicut enim in alijs virtutibus non quicunq; peccat ex ira, amittit tempe-

rantiam circa delectabilia tactus, nec qui peccat contra temperantiam, amittit liberalitatè: ita neque quocunq; peccato mortali amittitur habitus fidei, quò verè credimus, omnia nobis diuinitus reuelata, atque adeo promissionem ipsam remissionis peccatorum, si vouerimus corda à nostris iniquitatibus per gratiam Dei reuellere. Quòd si diuersi sint materiarum virtutum, & vitiorum, circa quas diuersi nostri affectus versantur, diuersissima etiam sunt alia præcepta à præcepto fidei, atq; diuersæ obligationes, quales in ipso distinctissimo decalogo separatim exprimuntur. Atq; adeo intentum est huius capituli, fides haud quaquam iustum eximit à lege, sed legi potius subdit.

¶ Vnus aut alter locus est scripturæ, quæ posunt aduersarij huic catholicæ veritati obmolliri, quippe verbum illud Pauli, Lex iusto non est posita, sed iniustus, & non subditus, impijs, & peccatoribus, &c. Et illud, Si spiritu Dei ducimini, nò estis sub lege: oēs autem iusti spiritu Dei ducuntur: iuxta illud, Qui spiritu Dei agitur, hi sunt filij Dei. Quibus accedit & illud, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ad hæc autè facillima est, verissima, & planissima theologorum omnium responsio, nisi vnuerfos isti reipissent. Sunt enim in lege virtutes duæ. Prima, quod est regula nostrarum actionum, cuius transgressio, peccatū est, & à qua legis virtute nemo excipitur. Nam omnis anima (inquit Paul.) potestati sublimioribus subdita sit, neq; potest quisquam Deo aut suis potestati-bus esse subditus, nisi sit subiectus legibus. Sed alia virtus est legis coercitiua, quæ cogit incontinentem contra suas agere appetitiões, & hoc modo iustus, ille scilicet, qui sedatas iam habet, & pacatas turbulentas passiones, non subditur legi, quoniam nutei spiritus sancti omni procul metu legis obsequitur.

De explicatione legis.

Cap. 2.

OC itaq; primum constituto, quòd iustus non illico liberatur à legis vinculo ad iudicandum, an possit plenè satisfaccere legi, quæ principalis est intentio in prima parte huius libri, breuis præmittèdus est sermo de explicatione legis: sanè de qua neq; oino aduersarij nobiscum cõsentiant. Atq; in capite primum hæc sancta confessio Christianis supponenda est, quòd CHRISTVS nò solū à Deo datus hominibus est, ceu redemptor, cui sit fidendum, verū vt le gislator & gillator cui est obediendum, vt Syno. Triden. redemptor.

can. 2. 1.

can. 21. sanxit contra impios quosdam negan-
tes fuisse legislatores. Et quidem, quatenus
res ad decem præcepta spectat, quantum vniver-
sa sint de iure naturæ, & in lege veteri fuerint
explicata, tamen in lege euangelica obligatio-
nem habent iuris diuini, eo quod à CHRIS-
T O sunt præcepta. Lex enim vetus simplici-
ter quantum ad illius legis obligationem atti-
net, prorsus abolita est, & extincta in ipso pas-
sionis momento, quo CHRISTVS protulit,
consummatum est. Nam translato sacerdotio,

Heb. 7.

inquit Paul. necesse est vt legis translatio fiat.
Vbi absq; vlla exceptione totam legem expira-
rassè docet, quoad vim obligandi. Illud autem
theologorum axioma, quod ex præceptis anti-
quiquis, cerimonialia antiquata sunt & abolita:
legalia verò non omnia, sed moralia oia per-
manerunt, sic intelligendū est, quod prima, quæ
erant figura venturi CHRISTI, non licet am-
pli præcipere in noua lege: ne sint falsa signa.
Secunda verò licite integrari possunt, sed ter-
tia, quia erant iuris naturæ, necessarium fuit, vt
iterato instaurarentur. Itaq; decalogus præter
obligationem naturalem, nullam prorsus ha-
buisset in Euangelio obligationem diuinā, pro-
pter vinculum antiquæ legis (quæ perinde to-
ta cessauit, ac si nunq; fuisset) nisi denuo præce-
ptus fuisset à CHRISTO tanquam à vero legi-
slatore, & explicatore iuris naturalis. Vnde
tanquam verus legislator multa exponendo
mandauit, & cōmendauit ad idem ius pertinē-
tia, quæ mūdus tunc ignorabat. Vt, Beati pau-
peres spiritu, quoniam ipsorum est regnū coelo-
rum, Beati mites, & beati qui lugent, Siue con-
silia sint, siue aliquādo præcepta, nihil modò
disputamus. Neq; verò solum vt Scribæ & Pha-
risæi legis enarratores, sed tanq; potestates ha-
bens, leges ponebat. Audistis, quia dictū est an-
tiquis: Non occides, ego autē dico vobis, Qui-
cunq; dixerit fratri suo racha, &c. Audistis quia
dictū est antiquis, Non mœchaberis, ego au-
tem dico vobis, Quicunq; viderit mulierē ad
concupiscendū eam, iā mœchatus est in corde
suo. At qui præter hæc naturalia adiecit, & præ-
cepta sacramentalia: Vt, Nisi qs renatus fuerit
ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnū
caelorum: & Nisi manducaueritis carnem filij
hominis, & biberitis eius sanguinē, non habe-
bitis vitam in vobis: & Nisi poenitentiam ha-
bueritis, omnes simul peribitis. Neq; id tātum
verum, vt cunq; aduersarij resistent, facultatē
fecit Ecclesiæ leges condendi, quæ essent velut
suarum antemurale, quibus vineam suam se-
pient. Non quod ipsi desset prudentia perfe-
ctissima in constituendū totū Ecclesiæ ius: sed quia

sciebat temporum, locorumq; varietatē, diuer-
sosq; hominum casus nouis nonnunq; legibus
indigere. At non est hic locus hæc præcisius tra-
ctandi: sed hæc meminimus ad enarrandū cano-
nem Cōcilij, qui hoc tempore fuit propter
quosdam necessarios. ¶ Hac autem conpro-
datione præmissa, duo sunt puncta, de quibus
Lutherani à nobis dissentiunt, intellectu necesse-
saria ante disputationem de satisfactiōe legis.

Duo puncto
discordie.

Primum de explicatione præceptorum: & al-
terum, an præter præcepta sint aliqua cōsilia.
De primo ergo puncto aiunt (vt est videre
apud Melācthonem in loco cōmuni de bonis
operibus, & apud Bucerum in lib. de concor.
controuer.) quod nos doctrina operum præ-
clarè tradimus de externa hypocrisis, aut de hu-
manis cerimonijs: opera verò primæ tabulæ,
& fontem bonorum operum ignoramus, &
obruimus. Et vocant externā hypocrisis, sep-
tem præcepta secundæ tabulæ. Si quidem hy-
pocrisis discernunt à præceptis primæ tabu-
læ, quam vocant internam iustitiā. Interna
autem iustitia est, inquit, credere verbo Dei,
timere Deum, confidere Deo, firmare semper
fiduciam; ne vincat dubitatio quod sumus in
gratia Dei. Quæ quidem dubitatio, aut contē-
nit Deum, aut fugit iratum, aut non verè inuo-
cat. Ecce mysteria in quibus isti collocant totā
vitam Christianam, suadentes hæc omnia ex-
teriora, aut nihil, aut perparum referre: sed to-
tum negotium Christiani intus consistere in
corde. Neque enim satis eluere eum possunt,
colorem, quo sunt à magistro suo tincti, in de
liber. Christ. vbi ait, nihil posse externa ope-
ra: scilicet, versari in locis, & officijs sacris, ieiu-
nare, neq; voce orare, imò neq; interiores spe-
culationes, aut meditationes, præter vnā fi-
dem & fiduciam. Imprimis, q̄ infra dignitatem
loquantur de præceptis secundæ tabulæ, quin
Lutherani de
verò q̄ indignè de illis sentiant, quis est, qui nō
secunda tabu-
videat? Putant enim in hoc tantum esse nobis
bula loquan-
iussā, quod Deus non voluit illis exercere, qui-
tur.

Melāctb.
Bucerus.

Heresis.

Luther.

Idem lib. 2.
cap. ultimo.
Indignè Lu-
therani de
secunda ta-
bula loquan-
tur.

bus tanquam testimonijs fidei ipsum glorifi-
caremus. At verò ratione longè diuersa discer-
nit Ecclesia catholica inter primam ac secun-
dam tabulam præceptorum. Non enim distin-
guunt vt externa opera ab internis: nam tā
in prima, q̄ in secunda præcipiunt, & intima,
& externa opera. Discrimen autem est, quod
& extera opera, & in se optimus sit, quod
cum Deus, & in se optimus sit, quod
colendus, & naturæ quoq; author, rerumq; ge-
nitor, cui nostri cura est, & prouidentia, in duo
bus summam posuit omnium mandatorum: sci
licet, Diliges dominum Deum tuū ex toto cor-
de tuo, &c. & proximum tuum sicut te ipsum.

Distinctio
primæ &
secundæ ta-
bularum, ut
de lib. 1. ca.
22.

Ex

Tri genera
preceptorū
legis veteris.

Matt. 7. D.

Sacramen-
tum præce-
pti.Facultas Ec-
clesiæ ad cō-
dendas leges.

Ex quibus mandatis ait, vniuersam legem pendere & prophetas. Primum autem quod ad suum ipsius pertinet cultum, in prima tabula iussit tribus præceptionibus explicari: secundum autem, in altera, septem alijs. Neque verò præceptiones primæ tabulæ, mentis sunt dumtaxat meditationes, sed in opera se etiam exerunt. Primum enim præceptum non est formaliter dilectionis, sed ipsius explicatio, si licet, vnicuique, trinumque credere Deum, idola vti deos falsos execrari, in quibus nihil est numinis: illum esse vnum, cui soli, cordis, oris, & operis laus, & cultus debetur. Secundum etiam præceptum de sanctificatione sabbati non intus tantum in mente, sed in cultu etiam exteriori positum est, atque adeo tertium de suo sancto nomine non vanis iuramentis vsurpando. Quocirca nouum inuentum est, hoc penitus prima tabula præcipi, credere verbo Dei, confidere, & firmare semper fiduciam, ne vincat dubitatio, an affectui fuerimus promissiones Dei. De quo latius lib. 3. in de certitudine gratiæ. Atqui vt in prima tabula opera etiam iubentur exteriora, ita & in secunda opera quoque interiora. Non enim solum iubemur charos venerari parètes, externis pietatis officijs, sed intimo etiam affectu. Neque tantum iubemur abstinere à re vel thoro alieno, sed non concupiscere vxorem, aut rem proximi. Igitur (quod in principio proponebamus) & falso, & indignè opera secundæ tabulæ vocant hypocritismum. Est enim hypocritismus, quãdo aliud extra in opere effertur, quàm intus fertur in corde: opera autem & officia charitatis in proximos ex fide & amore Dei procedunt. Quin imò secundum scripturam, indicia sunt veri amoris Dei. Vnde Paul. Reddite, inquit, omnibus debita. Cui tributum, tributum, &c. Nam qui diligit proximum, legem impleuit, Non adulterabis, Non occides, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et Ioa. quem dominus de suo pectore, charitatis præceptio nibus lastrauerat, ita, quæ inde exegerat, denarat. Charissimi si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas in nobis perfecta est: Et, Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et, Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Hæc est expositio Ioannis super illud nouum mandatum CHRISTI, quo nihil discipulis commendatius esse voluit, & sanctius, quod vt se inuicem dili-

gerent, sicut dilecti fuerunt ab eo. Vnde colligit, nullum esse exploratum iudicium diuinæ dilectionis, quod dilectionem proximi. Quare Paul. non satis habuit explicare vnitatem humani generis ex naturali vinculo carnis, quo cõpacti sumus in vnum corpus. Sed vno, inquit, spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus. Et alibi, Membra sumus corporis eius (pauca CHRISTI) de carne eius, & de ossibus eius. In summa, tãti fecit Deus opera hæc externa, quibus charitatem colimus inter fratres, vt cõ omnium bonorum in se ipse diues, nostrorum non indigeret, ita propriè cuiusque personam induit, vt non satis habuerit dicere, Quod vni ex istis fecistis, pro me fecistis, sed mihi fecistis. Et in postrema die totã præmonerit iudicium nem futuram, si cum fuisset nudus, vestitus à nobis fuerit, si pastus denique in fratribus fuerit, & ex charitate tractatus. Quæ ergo fronte opera secundæ tabulæ potestatem Protèstantes appellant? Dicentes totum negotium christianum in corde cõ solo Deo gerendum. Agnoscimus enim verbum CHRISTI liberatoris nostri, Regnum Dei intra vos est, quoniam vt ait Paul. Lex nostra lex spiritus est, sed tamen eo modo est spiritalis, quo alibi explicat non esse regnum Dei escam, & potum: sed iustitiã, & pacem, & gaudium in spiritu sancto: iustitia autem, pax, & gaudium spirituale non conferuatur, nisi per exteriores actus. ¶ Secundum istorum à nobis dissidium de lege CHRISTI est, quod nulli in Euangelio agnoscunt consilium, quod nõ sit præceptum: si non particula re, saltem inclusum in præcepto de dilectione Dei super omnia. Ex quo vt cap. sequenti videbimus, eliciunt vnum argumentum ad confirmandum, quod non possumus huic præcepto satisfacere in hac vita. Nam quicquid homo facit, adhuc plus debet. Ob idque irident nos, vt capitulo de satisfactione videbimus, quod cogitemus, non solum posse satisfacere legi, verum aliquid vltra supererogare. Quocirca cõ in libello imperatorio, instante Echio, scriptum esset, opera quidem à nobis fieri bona, quæ à Deo sunt mandata, & cõmendata, postea Bucer. circa finem libri sui de concordant. controuer. reclamauit, satis fuisse positum mandata. Quia nihil est, inquit, in Euangelio, quod non procedat de mandato dilectionis: reliqua verò opera, quæ ex humanis institutis sunt, prorsum cõdemnant, vt patet in suo didagmate, de quo articulo optime obuiatum illis est à Colonienfibus in antididagmate. De hoc autem articulo consiliorum dicam, quod ad præsens propositum de satisfactione legis attinet,

Primum præceptum, unde lib. 1. ca. 22.

Secundum.

Tertium.

Hypocritismus lib. 2. ca. 2. & lib. 3. ca. 8.

Rom. 13.

1. Ioan. 4.

Lucæ. 18. Roma. 14.

Secundum cõtra consilij.

Libel. impe.

Bucer.

eo

Matth. 19.
Conclusio
cathe. de cō
silijs.

eo præsertim, quod nonnullos inter catho-
licos audiuimus de hoc dubitantes; quinimò cō-
tendentes, nullum esse opus supererogationis
vel consilij, sed omnia esse præcepta. Etiam il-
lud, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia
quæ habes, &c. Cuius contraria idcirco cōclu-
sio constituenda nobis est. Ratio qua maxi-
mè testimonia sacra huius veritatis elucidan-
tur, est hæc. Deus in operibus erga proximos
illa tantum edixit nobis sub præcepto, quæ per-
tinebant ad custodiam charitatis: nam finis
præcepti charitatis: ætera verò officia, nō erat,
cur nobis iniungeret ex necessitate: in his autē
quæ ad cultum suum pertinent non est obli-
gationē nostram metitus ex magnitudine be-
neficiorum, quæ in nobis contulerat, creatio-
nis, & redemptionis, sed omnia iuxta naturā
nostram suauiter disposuit: illa tantum præci-
piens, quæ suam amicitiam seruarent, & quæ
possibilia essent, neque adeo difficilia, non mo-
dò his aut illis hominum cōditiōibus, siue hoc
aut illo loco vel tempore, sed quæ omnib⁹ quo-
cunque tempore, & loco essent possibilia: reli-
qua verò in optione cuiusq; posuit. Quare cō-
silia non sunt per se perfectiora, quàm opera
præceptorum, sed cum finis omnium manda-
torum sit perfectio charitatis, consilia ordinā-
tur ad maiorem eorum custodiam. Quare licet
non sint necessaria, hæc tamen ratione perti-
nent ac perfectionem. Vnde statim CHRIS-
TVS in solenni illa legis promulgatione an-
te necessaria præcepta proposuit perfectorum
cōsilia, Beati pauperes spiritu. Nam pauperies
nō est necessaria, sed legitimus bonorum vsus.
Beati qui lugent: & his similia. Et ideo subdit,
Vos estis lex mundi: quasi quibus competit
non solum iustitiā vulgariter colere, sed egre-
gie vsus etiam rerum licitum abijcere. Atque
ex hinc fortè legitimus eruitur intellectus illo-
rum verborum, Qui soluerit vnum de manda-
tis istis minimis, minimus vocabitur in regno
caelorum: qui autē fecerit, & docuerit, magnus
vocabitur. Facit enim dubium, quomodo præ-
cepta vocauerit minima, eum autem qui serua-
uerit, appellauerit magnū. Loquitur ergo for-
tè de operibus illis consilij, quæ ex eo dicun-
tur minima, quia non sunt necessarij, sed tamē
qui legitime seruauerint: scilicet, ad maiorem,
& consummationem præceptorū custodiam,
futuri sunt in regno caelorum, non qualescum-
que ciues, sed magnates. Accedit & verbum

Matth. 19.

1. Cor. 7.

CHRISTI, Sunt cunuchi, qui se ipsos castra
uerunt propter regnum caelorum, qui potest
capere capiat. Cuius expositorē agit. Pau. vbi
ait, Bonum est homini mulierē nō tangere, &

Volo omnes homines esse sicut ego sum. &
Dico non nuptijs, & viduis, bonum est illis si sic
permanerint, sicut & ego: subdit autē, De vir-
ginibus præceptum domini non habeo, consi-
lium autem do, &c. Hæc autē cōmunia sunt.
Sed rem paulò exactius vrgebo ex illo vbi do-
minus ad adolescentulo illi interroganti, quid faci-
endo vitam æternam possideret, legitur res-
pondisse, Serua mandata: mox dicenti, seruaf-
se à iuuentute sua, adiecit, Vade, & vende om-
nia quæ habes, &c. Ille enim locus est, vbi per-
spicacissime discernitur inter communem ordi-
nem præceptorum, & singularem consiliorū
accessionem. Bifariā autē interpretari vel de-
prauare moliantur hunc locum aduersarij. Pri-
mum enim aiunt, adolescentulo illum fuisse Pha-
risæum, qui mentitus est seruare præcepta, &
ideo iustum esse relinquere diuitias, quæ sibi
erant impedimento. Quo videntur Hieron. &
Orige. inclinare: sed profectò nulla potest ra-
tione negari, quo minus legem seruasset, quod
fatis erat ad amicitiam Dei. Nam habetur

Mar. 10. quod CHRISTVS intuitus eū, dile-
xit eum. Item quoniā si fuisset mentitus, nō re-
spondisset CHRISTVS, Si vis perfectus esse,
scu vt habetur in Marco, Vnum tibi deest: hæc
enī verba supponunt, iam fecisse iuuenē, quod
ei dixerat CHRISTVS necessarium esse ad vi-
tam æternam. Hoc fortè verum est, quod non
seruabat præceptum dilectionis modo perfe-
ctissimo, erogando bona sua in pauperes, vt ef-
set inter perfectos. Et illa fortè fuit mēs Hiero-
nymi & Orige. vt author est S. Tho. 2. 2. q. 189. S. Thom.
art. 1. Repugnat enī perfectioni maxime chri-
stianæ, vt tam diues esset, q̄ ille crediderit fuisse,
vbi erant pauperum greges, quibus potuisset
bona sua distribuere. Sed mentitus fuerit nec
ne, nihil moror. Nā vt vtrauis pars vera sit, ma-
nifestè colligitur ex litera, discrimē consiliorū
à præceptis. Aliorum ergo est responsio, quod
non solum seruare alia mandata: sed relinque-
re omnia sit necessarium ad salutem. Quare
vbi ait CHRISTVS, Si vis perfectus esse, non
loquebatur de perfectione supererogationis,
quæ nulla est, sed de illa quæ est necessaria ad
salutem. Propterea, quod vt refertur apud
Marcum & Lucam, dixit, Vnum tibi deest,
vade, quæcunque habes vende, &c. Hæc autē
interpretatio exinde depræhēditur falsa, quod
si de tali necessaria perfectione intellexisset,
in initio ilico interrogationis illam respondi-
set esse necessariā, vbi iuuenis interrogauit, qd
faciendo vitam æternam possideret. Cum er-
go discrete, ait, Si vis ad vitam ingredi, serua
mandata. Sed si vis esse perfectus, vende, &c.

Matth. 19.

Mar. 10.

Interpreta-
tio praua il-
lius Vade et
nōc. Hiero. &
Orige.

Secunda in-
terpretatio.

mani-

manifeste distinguit inter opera necessaria, & opera consilij. Vnde quod addit, Vnum tibi deest, intelligitur, tum ad perfectionem, tum ad securitatem perseverantiam. Nam difficile est diuitibus perleueranter agere ad vitam æternam, vt statim subiicit CHRISTVS. In summa, dicere, quod opera consilij, & maxime renuntia re diuitijs, & illis tribus statibus seculi, sit de necessitate salutis, est hæresis condemnata aduersus Pelagianos, vt refert August. in episto. ad Paulinum, vbi inter decem errores illum conuincit rat quintus: puta, diuites baptizatos nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visuerint facere, non reputari illis, neque eos habere posse regnum Dei. Neque profecto opus alia fuisset condemnatione, quam quod alijs condemnaretur tota religio christiana, quæ diuites permittit. Vnde Paul. quauis admonitos nos fecerit, quod qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, nihil tamen amplius subiungit, quam Diuitibus huius seculi præcipere, non subtile sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, bene agere, facile tribuere, &c.

Hæresis.

1. Tim. 6.

De impletione legis in genere.

Cap. 3.

HIS ita necessarijs fundamentis subiectis, questio est prima huius libri, vtrū iustus qui per fidem iustificatus non abfoluitur à lege, possit per gratiam adiuuantem, legi satisfacere.

IS ita necessarijs fundamentis subiectis, questio est prima huius libri, vtrū iustus qui per fidem iustificatus non abfoluitur à lege, possit per gratiam adiuuantem, legi satisfacere.

Lutheranis nullius iustus potest satisfacere legi. infra. c. 7.

Cõfessio cõmunis de obseruantiã præceptorum.

Concilium Mileuano. & Africano confessum est, atque etiam in Arausicano. Cuius in canone. 25. verba sunt, Hoc prædicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter

Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina præueniret. Et talia ferme verba protulit præfens Synodus Tridentina in primis canonibus tribus. Quam etiam-num fundamentalem conclusionem paulo post per amplius explicabimus: an scilicet præter gratiam habituales, necessarium sit quoque nouum auxilium ad digne operandum & perseverandum. Nulla ergo de hoc est controuersia: sed vtrum cum speciali Dei auxilio homo valeat satisfacere legi. Hoc enim est, quod Protestantæ apertissime, & pertinacissime inficiantur: vtique inculcantes, quod in hac vita, neque diuino fauore possumus satisfacere legi, se dtantum inchoare. Quinimò ipsam inchoationem, opus omnino volente esse Dei, & nullatenus nostrum. Est autem error iste, germen pestiferæ illius radices, quam lib. 1. cap. 11. & 12. diuellere nitentur, ceu cõplurium errorum feracem. Videlicet, concupiscentiam carnis reluctantem rationi, esse peccatum, prohibitum illo præcepto, Non concupisces: quod omnino tolli non potest in hac vita. Inde enim confectæ Luther. in de liber. christ. & ar. 2. assertionum suarum, & rursum ar. 3. & latissime in lib. de decem præceptis, quod nullatenus in hac vita, quoquo pacto diuinitus adiuti possumus plene implere mandatum illud maximum, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota mente, &c. propter rixam & pugnam carnis impediens ne toto corde diligamus: sed hic inchoari, & in patria perfici. At quoniam verba hæc dextrum possunt recipere sensum, in quo nobis possunt esse communia, perpende quomodo inter nos differat. Non id tantum aduersarij sentiunt, quod in hac vita non diligimus ea perfectione qua Deus diligitur in patria: de hoc enim nulla est disceptatio. Agnoscimus enim dilectionem vix nõ esse firmam, & fixam, vt illic erit. Item planè confitemur, quod nequimus ita Deum diligere ex toto corde, quin multa sint venialia peccata permixta iustitiæ nostræ. Nam si aliud haberemus de nobis iudiciũ, nos ipsos (vt ait Ioan.) seduceremus. Sed tamẽ addunt, in quocunq; opere hominis quantum cumq; iusti, necessario inesse omissionem præcepti illius dilectionis. Namque tenemur secum dum illos, singula præcepta implere ex dilectione: ita enim intelligit illud. Omnia in gloriam Dei facite. Et, Finis præcepti charitas. Et putant, nullum esse opus tam perfectum, quin propter iugem reluctantiam carnis commaculetur, ne fiat ex toto corde: vt est in præcepto dilectionis. Atque inde dicit Luth. ar. 3. in

Tridentina.

Lutheranus dicit dogma.

Radix erroris.

omni

omni opere bono iustum peccare, quia est omnisio illius præcepti. Et artic. 3. opus bonum optimè factum veniale est peccatum, secundum misericordiam Dei, sed mortale, secundum iudicium Dei. Ob idq; nullo nostro opere secundum istos, satisfacimus legi, sed sola fide recipimus misericordiam dei non imputantis peccata nostra. Hanc doctrinam hæc tenus perseverant defendere Lutherani. Vnde in confess. Augustana, articulo 6. Cum fide inquit recõdamur, necessariò sequi debet iustitia bonorum operum. Sed quia tanta est infirmitas humanæ naturæ, ut nemo legi satisfacere possit, necesse est docere homines, quod hæc obedientia non placet deo, quia legi satisfacit: sed quæ persona est in CHRISTO reconciliata à fide, & credit sibi reliquias peccati condonari. Quare non censent esse simpliciter iustitiam, sed reputari quandam iustitiam: subiicietes illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: & alia id genus, ad quæ nos infra respondebimus. Id quamplurimis verbis explicatissimè persequitur Melancthon in apolo. sub titulo de dilect. & imple. legis, cõmentatus illud euangelij, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, vna legem nõ in eo sensu, quod tantummodo oporteat à nobis impleri. bis in hac vita legem inchoari est, imperfectè impleri. Et paulò inferius nobis improperat, quod prædicemus nos legem implere, cum in hac vita non possumus legi satisfacere. Et inferius. Legis impletio quæ sequitur in nouationem, est exigua & immunda, & inchoata, tamen hærent adhuc in natura reliquias peccati, quæ semper accusant nos, & ideo non est accepta propter seipsam, sed propter fidem: quæ iusti seu accepti reputamur propter CHRISTVM. Et rursus. Propter fidem in CHRISTVM non imputatur nobis hoc quod deest impletioni legis. Vide quanta explicatione vtitur, vt doceat imperfectionem operum nostrorum non esse, eo solum quod remissior est, quæ in patria, sed cuiuslibet operi veram ineffe culpam. Vnde paulò inferius (quæ verba quoq; sunt Lutheri, articulo 13.) exprobat nobis, quod fingamus CHRISTVM tantum esse nobis cõmeritum primam gratiam, nos posse tamen nostra legis impletionem placere, & mereri vitam æternam. Cũ tamen mediator CHRISTVS omnem nobis fuerit gratiam meritus. Idem latius etiam persequitur in locis cõmuniõ sub titulo de imple. legis. Idem Buce. adhuc multo (quod suum est ingenium) cumulatiõ sermo inter enarrandum articulũ. 5. libelli imperatorij: Cuius paulò post expendemus verba.

Subijciamus ergo propositiones, quibus est ad hanc quæstionem respondendum. Prima. Possibile est nobis cum diuino fauore, & adiutorio, sic in hac vita totam legem, atq; adeo dilectionis præceptum implere, vt non modo singula, verum omnia peccata mortalia possim vitare. Ratio prima huius conclusionis ex subuersione fundamenti, quo aduersarii conituntur, sumitur. Abundè enim demonstratum à nobis est loco citato lib. 1. ita per baptismum remitti, condonari, deleri, abstergi, sepeliri, atq; adeo penitus tolli originale peccatum, & vniuersa, si quæ sint actualia, vt nulla fiat reliqua ratio culpe, nisi vbi voluntate liberè homo cõsentit in peccatum, neq; illo præcepto, nõ cõcupisces, certamen carnis prohiberi, sed victoriam. Et quanuis liberum arbitrium vulneratũ fuerit, debilitatũq; prauaricatione primum parentis, non tamen adeo extinctum est, quo minus possit diuino auxilio resistere. Quò fit, vt à concupiscentia non singula opera commaculentur nostra, atq; eamini, quæ in gratia dei per eius facimus auxilium. Accedit & huc præterea, quod eodem lib. 1. ca. 2. explanabamus. Nimirum, quòd modus charitatis nõ est de essentia aliorum præceptorum. Et ideo quæ aliorum præceptorum gratis largiremur, non posse nos in hac vita implere præceptum dilectionis, non inde sequeretur vniuersa aliorum præceptorum opera peccata esse, habereq; annexam priuationem eiusdem præcepti. Hæc autè omnia iam pridem à nobis constitutissima sunt.

¶ Inde hic ergo exordiendũ est, vt vtrum præceptum dilectionis impleri in hac vita possit à nobis per auxilium dei. Et causa dubitandi præcipue sumitur ex August. in lib. de perfect. iustitiæ: vbi ait, quòd in illa plenitudine charitatis patris præceptum illud implebitur, Dilectus dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nã cum est adhuc (inquit) aliquid carnis concupiscentiæ, quod continèdo frænctur, non omnimodo ex tota anima diligitur Deus. Et quòd res perstringit, est, quia videtur docere, illam perfectionem dilectionis, quæ nõ hic, sed in patria esse potest, cadere sub præcepto. Ait enim Cur enim non præciperetur homini ista perfectio, quanuis eam in hac vita nemo habeat? Non enim restè est curritur, si quòd currèdum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur? Hunc autè locum Augustini interpretatur. 2. 2. q. 44. S. Thom. hoc modo, Præceptũ aliquod bifariã intelligitur impleri: vno modo perfectè, quãdo peruenit ad finem præcipientis, alio modo imperfectè, in quan-

1. Cõclusio

1. Ratio.

Capit. 11.

Lib. 1. c. 15

Modus charitatis nõ est

de essentia

aliorum præceptorum.

Tbo. 1. 2. q.

100. ar. 10

Præceptũ

dilectionis.

August.

Vide q̄ August.

in hac

sua scri-

bit li. 1. re-

traff. c. 7. et

16. ex actiõ

et pleniss.

mè.

S. Thom.

præceptũ

impletũ im-

pletũ.

in quan-

Confessio
Augustana

Psalm. 142

Melacth.

tunc iehoa-

nus in hac

vita legem nõ

implerimus.

Matth. 19.

Bucerus

quando, et si non perueniatur ad finē, non tamē receditur ab ordine, & regula dirigente in finē. Intentio dei, dilectionis sui præcipientis, fuit, ut plenē illi, omninoq; viremur amando, ita ut non solum nihil esset in nobis contrarium, sed neq; aliquid, quod eius amorem remorari, remittere posset, aut tepefacere: cuius felicitatis nequimus nisi in patria potiri, quando liberi à corpore mortis huius videbimus eum sicuti est. In hac verò vita implei imperfectē. Et tantò quisq; perfectius, quātò propius ad illam perfectionem accedit. Non est ergo mens Augustini, quòd dilectio patrie sit hic præcepta tanquā implenda in hac vita sub poena peccati, sed tāquam finis & scopus, quo dirigenda est intentio nostra. Nec est cur

Buce.

S. Thom.

Implere & violare.

1. Ioan. 1.

De spu et li. 4. vius li.

contra glossam hanc reclamet. Sanē, quæ ex verbis ipsis Aug. liquet, nam postquam dicit, illam nobis perfectionem esse præceptam, subdit causam, ut per præceptum sciretur, quò nobis esset currendum. Vnde sicut miles (ait S. Tho.) licet non potiat victoria, nō tamen peccat, si non facit contra disciplinā militariē, ita quisvis hic nemo fruatur dilectioe illa patrie, non tamē peccat, nisi qui defleat à lege, & præceptionibus charitatis, aut aliqd veniale admittit contra eius seruorem. Itaq; si lubet explicatius dicere, aliud est perfectē implere præceptum, & aliud, nō violare. Possimus in hac vita nō violare, licet nō possim perfectē implere. Cauēda est ergo æquiuocatio implēdi. Accipitur enim vno modo, ut opponitur trāsgressioni, seu omisioni, & isto modo impletur in hac vita. Et alio modo, ut tantum valet, quantū plenē ad mensurā, cacumē, & finē pertingere: & isto modo impletur in patria. Et qd ille sit sensus Aug. in propatulo est. Intendit enim in illo libro disputare cōtra Cælestium, qui dicebat, posse hominem in hac vita viuere absq; vllō peccato actuali, scilicet, tam veniali, q̄ mortali, ex eo quod præceptum sit homini, ut absq; peccato sit. Quē August. redarguit ex illo Ioan. Si dixerimus, qd peccatū non habemus, &c. Et ideo nunq̄ venit in mētem Aug., quod singula nostra opera sint omisiones illius maximi præcepti, velut peccata, sed qd vita quisvis iustissimi hominis, non potest transigi sine permixtione aliquorum, saltem leuium peccatorum. Qui quidem sensus patentissimus apud eundem est in de spi. & lit. vbi idem tractat argumētum.

Discernit enim cap. 26. inter vitam hanc militantem, in qua cognoscimus per speculum in ænigmate, & triumphantē illam in qua iusti videntes facie ad faciem, satiantur illa iustitia,

quam hic ex fide viuētis esuriēbant, & sitiēbant. Nam, Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Vnde ad iustitiam huius vitæ, inquit, q̄ minor est illa, nō absurde dicitur pertinere ne homo peccet, neq; enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæq; debetur, iam culpæ deputandum est. Aliud est enim totam nondum assequi charitatē, aliud nullam sequi cupiditatē. Quamobrē debet homo quauis longē min⁹ amet deum, q̄ eum potest amare cōspectum, nihil tamen appetere illicitum. Hæc Aug. & talia illic congerinat, ut ostendat perfectionem huius præcepti in hac vita in eo positam esse, ut nulli delectationi illicitæ consentiam⁹, quin verò caueamus à leuioribus.

¶ Præter auctoritatem Augustini est argumentum, ut vulgatissimum, ita validissimum ad eandem conclusionem demonstrandam. Præcepti nobis deus, ut se ex toto corde, proximum verò sicut nos ipsos diligeremus: & ne sit opus singula meminisse, si ad vitam volumus ingredi, seruemus mandata: Deus autem nihil præcipit impossibile: ergo implere illa possumus, saltē eius ope subnixi. Minor hui⁹ syllogismi euidētissima est. Nam quicquid deus præcipit, peccatum est, si non fiat: quoniam ille seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit voluntatem eius, vapula bit multus. Et Paul. Concupiscentiam nesciebam esse peccatum, nisi lex diceret, Non concupisces. Vnde contra Faustum August. Peccatum est, inquit, dictum vel factum, vel concupitum cōtra legem dei, at non facere, quod est impossibile, peccatum non est: Deus ergo non præcipit impossibile. Latissimē enim lib. 1. cap. 17. & 18. per suasum fecimus, adeo volūtarium, intrin⁹ eam esse & inseparabilem rationē peccati, ut repugnantiā sit, peccatū esse nisi sit voluntariū: qd autē est impossibile factū, id nō facere, nō est volūtariū est ergo nō solū impietas, sed manifestaria cōtradictio, qd aliquid nobis deus præcipiat impossibile. Iam verò quomodo verum esset, quòd regnum cælorum vim patitur, si impossibilia essent mandata, quæ seruati sunt nobis necessaria, si volumus ad vitam ingredi? Sanctissimē ergo Hierony. in exposit. symboli ad Damasum, Execramur, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini à deo præceptum esse, & mandata dei nō à singulari, sed ab omnibus in communi posse seruari. Et infra,

Argumētū.

Deus non præcipit impossibile.

Hierony.

Liberum sic confitemur arbitriū, ut dicamus nos semper dei indigere auxilio: & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatū

peccatum vitare non posse, quàm illos, qui cū Iouiniano asserunt, hominem non posse peccare. At negant isti, illud opusculū fuisse Hieronymi hoc enim sibi asylum munuere, quo se recipiant, quoties non habent quid aliud respondeant. Sed tamen identidem in dialogo contra Pelagianos lib. 1. & 3. repetit, mandata dei posibilia esse, neq; deum præcepisse impossibilia. Ita enim suus Atticus confitetur, nulli dubium esse. Et August. ser. 6. 1. de tempore, Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est: nec damnatus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est. Non solum ait, non imperauit, sed quod non potuit imperare impossibile, quia iustus est: sicut neque punire, quod vitare non possumus, quia pius est. Ac si dicat, si deus imperasset impossibile, non esset nobis iniustitiæ deputandum, quod non paruissimum, sed sibi qui impossibile præcepit: & si nos puniret de re quā vitare nequimus, non esset impietas nostra non vitasse, sed sua punire. Et de laudibus Pauli Chrysol. Homil. 7. Possibile est, inquit, Deum iustitiam perficere, si modo velimus omnē naturę trepidationē alacriter virtute superare, nihilque impossibile est eorum, quæ à CHRISTO hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velimus virtutum exprimere, maximū etiā nobis deus adiungit auxilium. Et in concilio Araucanico cano. 25. Hoc etiam secundū fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati (CHRISTO auxiliante, & cooperante) quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant (si fideliter laborare voluerint) adimplere. De nostro autē Tridēto, statim. ¶ At verò audiam⁹ nostros hoies, quibus ista cōmentis subterfugere cogitarunt. Ait Buce. in cōciliatione articuli de iustificatione, quod aliud est, Deum præcipere id quod in se est impossibile (quod & ipsi blasphemiam esse testantur) aliud verò id quod Deus præcepit esse hominī impossibile, quod ita piè dicitur, vt contrariū blasphemiam sit: nā præcepit, quod sibi est possibile. Ac si nos vel transferamus vnguem ab hac confessione discedamus, & non certissimò profiteamur, vt i priori cōclusionē præmittimus, & in secūda repetimus: quinimò vt Patribus, & ecclesiæ sanctissimū esse monstrauimus, non nostris naturalibus viribus, sed diuino fauore & adiutorio esse nobis posibilia mandata. Nihil de hoc cōtrouersamur Bucere, sed hoc vobiscum postulam⁹, vtrum nobis per gratiam, & auxilium dei sit possibile implere legem. Et quidem ais possibile deo, in hoc tamen seculo, ex parte,

in futuro ex toto. Ecquid autem quando dicitur ex parte, intelligatur, ita expositis, quod impossibile est in hac vita satisficere præcepto dilectionis, atq; adeo legi, & ita impossibile, vt quodlibet opus sit de se peccatū. Hoc ipsum est, quod manifesti erroris redarguit argumentum nostrum. Impossibile est vt deus dederit hominibus legem, cui per eius auxilium non possint iuxta suam voluntatē satisficere. Aliā ad quid præciperet? ¶ Respondetis, quod licet non possumus satisficere, præcepit nihilomin⁹, vt omnia ipse concluderet sub peccato, & nos proinde ad suam recurreremus misericordiā. Profectò secum ipsa pugnat responsio vestra. Nam ecce oēs conclusi sub peccato ad misericordiā eius confugimus, qui nos adiuuet implere quod iubet, manum nobis porrigit, grām infundit, ope sua, & opera nos iuuat. Nunquid neq; grā, neq; auxiliū suū vllum sufficiens est, vt legi satisficiamus? Vt quid nos ergo fides dicit ad misericordiā dei: nisi vt per eius suppetias impleamus, quod per nos ipsi non valeamus? Quomodo qui, teste Dauid, mandauit mādāta sua custodiri nimis, non auxiliabitur, vt ad iustū custodiantur? An fortē seuerior est in precipiendo, quā in subueniendo potens, & benign⁹? Videte ne cū patrocinii gratiæ contra liberū arbitrium suscipitis, gratiæ potius iniuriā irrogatis, pius enim quā Manichæi sentitis. Nā illi voluntatem quæ à malo principio condita erat, aiebant, non posse vitare peccatū, vos etiā hoc nostræ voluntati impingitis, quam à vero deo creatā agnoscitis. Neq; id solū dicitis, sed quod neq; per gratiam & auxilium dei po test homo satisficere legi, vt peccatū vitet: non ergo solum liberū arbitrium, verūm, auxiliū Dei reputatis infirmum. Longè planè aliter quā vos vbiq; Patres excipiunt verbū illud ad Galat. Conclufit scriptura oia sub peccato, vt permissio IESU CHRISTI daretur creditib⁹. Nempe, vt quod lex iubet, per fidem impleamus. Per fidē, s. quæ per charitatē operatur. Vnde August. de tpir. & lit. ca. 3. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo imperat. Et infra. Lege operum dixit deus, Fac quod iubet: lege fidei dicitur deo, da quod iubet. Et ca. 20. Lex data est, vt gratia quæreretur. Gratia data est, vt lex impleteretur. Et cōtra duas epist. Pelag. lib. 3. Lege fit, vt deus quid fieri velit audiatur: gratia verò fit, vt legi obediatur. Lex ergo auditores iustitiæ facit: gratia, factores. Et quomodo id fiat, adhuc explicatius exponit in epistola quinq; episcoporum ad Innocentium, quæ est. 95. Ait enim legem distingui à gratia, quæ lex iubere nouit,

m 2 gratia,

August.

Chryso.

Concilium
Araucan.

Psal. 118

Galat. 3.

August.

Psal. 3. 1. gratia inuare. Lex enim dicit, Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: si des autē respondet, Da mihi intellectum, vt di
1. Thess. 4. 1. sciam mandata tua. Lex dicit, vt abstineamus a
Sapient. 8. fornicatione & carnalibus desideriis: fides dicit, quod nemo potest esse continens nisi deo dederit. In summa, lex dicit, Declina à malo & fac bonū. & Paul, per fidem ait Coloss. qđ non cessat orare pro illis, vt ambulent digni deo in omni opere, & sermone bono. Quæ omnia testimonia sunt manifesta, vt per auxilium fidei verē impleamus legem. Atq; adeo falsissimum sit quod nostri aiunt Protestantes, scilicet per auxilium fidei tantum nobis obuenire, vt exerceamur in lege, non autē vt satisfaciamus legi. Si enim fides impetrat & implet quod iubet, profectò summa est, vel ignorantia verbi, vel sensus corruptio, negare, quod per auxilium gratiæ satisfaciamus legi. Nam quid aliud est implere, qđ satisfacere? Imò quid est legem facere, quod ait Paul. Factores legis iustificabuntur: & legē seruare, qđ ait CHRISTVS Qui diligit me, sermones meos seruabit, qđ legi satisfacere? Imò quid est quod ait ipse Legiator noster, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: iugum enim meum suave est, & onus meum leuissimum multo sit facilius per gratiā dei legē, quæ ignauis, socordibus, ac prauis hominibus grauis onerosaq; videtur, seruare, & implere, qđ per vias difficiles, abruptaq; & lubrica victiorum oberrare? Vnde Ioan. Hæc est charitas dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius graua non sunt. Quoniā omne quod natum est ex deo, vincit mundum. Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Est ergo mandatorum summa, vt mundum vincamus, à quo per fidem reportamus victoriā. Ex his utiq; talibusq; testimonijs, & meritis causæ nostræ sententiā conficit S. Syno. Tridē. quā & quissimam ca. 1. pronunciauit, his verbis, Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vtatur, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam dominus impossibilia nō præcepit, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere qđ nō possis: & adiuvat vt possis. Cuius mādā graua nō sunt: cuius iugum suauē est, & onus leue. Qui enim sunt filii dei, CHRISTVM diligunt: qui autē diligunt eum, vt ipsemet testatur, seruant sermones eius, quod vbiq; cum diuino auxilio præstare possunt, eos autē qui cōtradixerint, anathemata esse iubet, can. 18. ¶ Sed attingimus tandem punctum controuerfiæ, vnde pus huius vlcis prodatur. Hæc

omnia aiunt, non probant, quòd nos impleamus legē, sed quòd deus ipse implet: hoc est enim, quod ait Buce. vbi eum iam proximè citauimus, quòd deus non præcipit, id quod est simpliciter impossibile, sed illud quod est nobis impossibile: & ipsi possibile. Sed apprehende mentem hominis. Nō enim vult, id qđ nobis est impossibile, fieri nobis per auxilium dei possibile, vt nos ipsi impleamus legē: nam tunc nulla esset inter nos controuerfia: hæc enim ipsa est confessio nostra. Sed intelligit, quod legem, quæ nobis est impossibilis, Deus ipse per filium suum in credentibus implet, in præsentia ex parte, & in futuro ex toto. Ita enim doctus est à magistro suo Luthero in de liber. christi. Cuius verba sunt, Ipse qui solus præcipit, solus quoq; implet. Vide ergo duos absurdissimos errores. Non nos, sed deus in nobis facit opera legis, & tamē non perfectè implet, vt satisfaciat legi. Et de hac re proferuntur, dispersunturq; tragœdiæ sermone vulgari in ludibrium liberi arbitrii, quòd non solum per se nihil possit in operibus gratiæ: sed neq; cū auxilio dei quicquam libertas nostra cooperetur. Et quod vsq; ad lachrymas indolēdum esset, cum res sit, quæ nulla omnino probabilitate possit ab homine sanx mentis percipi, quò illam vulgo persuadent, fingunt à prælatis ecclesiæ constitutum esse regnum liberi arbitrii, cum tamen ipsum nihil cooperetur, ne que ad assequendam iustitiam, neque ad augendam. Nescio qua possit alia emphasi explicari, quàm nostri mores denigrauerint, prostrauerintque ecclesiam, quantaq; sit adhibenda cura vt instauretur, quàm quod aduersarij nostri, quod nulla ratione suadere possunt, dicentes tamen contra ecclesiam esse Romanā persuadent vulgo. Res est certissima, quòd si mores componeremus nostros, nullis nobis opus esset rationibus. Sed quo ad rem redeamus, non solum Lutherani sunt in isto errore, sed nonnulli etiam catholici: scilicet, quòd nō sumus nos qui implemus legem, sed Deus. Propterea, quod ait Paulus. Deus est qui operatur omnia in omnibus. Et, Qui operatur, vel le, & operari pro bona voluntate. Et, Non est volentis, neque merentis, sed dei miserentis. Et, Non possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Et, Gratia dei vita æterna. Vnde August. in de grat. & lib. arbit. cap. 7. Nō Deus, inquit, coronat merita tua, tãquàm merita tua, sed tanqđ dona sua. Ex quibus nō defuit, qđ talē sensū eliceret illi⁹ verbi Pau. Vno ego, iā nō ego, sed viuit in me CHRISTVS, vt ad singula nostra opa referret: hoc est, oro ego, iam nō ego,

Puerus

Luther.

1. Cor. 12.

Pbilip. 2.

Roma. 9.

2. Cor. 3.

Roma. 6.

Galat. 2.

ego, sed orati me CHRISTVS: abstinco ego, iam nō ego, sed abstinet in me CHRISTVS.

1. Cōclusio

In contrarium autē statuitur secunda conclusio, qua prima elucidetur. Tamen si deus non bis facultatē, vigoremq; impendat, ineptissimē tamen, quin falsissimē dicitur ipsum implere legem. Nos enim sumus qui implemus, atq; adeo qui de ipso bene meremur. Exordia mur ab illo loco Matth. 19. vnde isti suam extorquent opinionē: vbi quærentibus discipulis, Quis poterit saluus esse, respondit Redemptor, apud homines hoc impossibile est: apud Deum autē omnia sunt possibilia. Neq; verō disputemus, quomodo illic accipiatur impossibile. Nam certe idem est, quod difficile: erat enim peculiaris sermo de diuitibus, qui ægerri mē, & difficillimē possunt opes dimittere. Sed largiamur vsurpari illic absolutē, vt est homini impossibile viribus propriis legem implere. Hoc nihilominus cōcesso, is tantum intellectus inde colligitur, quod homini per vigore naturæ est impossibile, sit ei per auxilium dei possibile. Qui quidē intellectus planissimē exponitur ex verbis subiunctis Petri, Ecce nos reliquimus oia & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quasi dixisset, Ecce nos adiuti fauore tuo reliquimus omnia. Non dicit, tu reliquisti, sed nos reliquimus: & ideo ait, quod præmium erit nostri operis, qui tibi vocanti respondimus: Præterea quis ita desipiat, vt dicat, quod CHRISTVS in me ieiunat, vel ab illicitis voluptatibus abstinet? Nam abstinere à cibis, non est mera negatio: lapis enim non abstinet, sed est priuare se hoiem cōcupitis. Deus autē non cupit in nobis cibos, aut alias turpes voluptates, vt ipse dicatur abstinere: sed nos p̄ auxilium suum. Et (quod lib. 1. retracta. ca. 23. adnotauit August.) quāuis deus dicatur operari omnia in oibus, tamen non credit omnia in omnibus. Non enim ipse sibi, sed nos illi credimus, neq; se per charitatē, quæ in nobis est, amat ipse, sed nos ipsum. Neq; sibi ipse loquitur dum oramus, sed nos secum. Equis dicat, quod ipse est qui in nobis meretur apud se? Vt enim meritum ad mercedem refertur, ita & qui meretur alius ab illo est apud quē meretur. Vnde aliud est, quod merita nostra sint dona dei, aliud vero quod ipse mereatur. Nos enim sumus, qui per liberum arbitriū legi obsequimur. Neq; Paul. dicit, quod deus vult per voluntatem nostram, sed quod dat nobis velē, & operari, & perficere. Vnde August. eodē libro de grat. & lib. arb. ca. 6. Si merita, inquit, ita intelligantur esse nostra, vt etiam dona esse Dei cognoscantur, non est reprobāda ista sen-

tentia. Et cap. 16. Non iuberet deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Et infra, Certū est nos facere cū facimus, sed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficacissimas volūtatis: qui dixit (scilicet Ezechielis. 36.) Faciam vt in iustificationib⁹ meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Et de spir. & lit. ca. 9. exponens illud, iustificati gratis per gratiam ipsius, subdit, non quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma p̄ legem, vt sanet gratia volūtatem, & sanata voluntas impleat legem. & capit. sequ. Non quia legem impleuimus, gratia data est, sed datur gratia, vt legem implere possimus. Et Paulus non ait, quod gratia faciat totum, sed plus, inquit, ego omnibus laboraui, nō ego solus, sed gratia dei mecum. Atq; vt demum concludamus, hic error est, qui nos condemnatus est contra Pelagium, vt refert ad Paulinum August. scilicet, quod non est liberum arbitrium, si dei indiget auxilio. Erat enim sermo de operibus gratiæ, vt lib. 2. iam adnotauimus, quæ opera determinauit ecclesia, ita fieri per auxilium gratiæ, vt concurrat etiam liberum arbitrium. Sed quādo nullum esset testimoniu⁹, aut ecclesiæ aut scripturæ, quomodō posset mens capere humana, quod liberum arbitriū non cooperetur deo? Ad quid nobis opera illa præcipiebatur potius, q̄ pecoribus, quæ nō aliter in nostra essent potestate, q̄ in potestate illorum? Iam verō quænam esse potest oculatior experientia, q̄ ea libertate præstare hominem opera gratiæ, quæ opera naturæ? Tamen si fides nos doceat auxilio alio & fauore nos indigere in operibus gratiæ. Videor tamen mihi iam molestus, qui Solem illustrare cō-

Roma. 3.

2. Cor. 15.

Hæresis dē natū.

Experientia docet libertatē hoīs in operib⁹ nō strū ei grā

De impletione legis in particulari.

C A P. IIII.

T nō satis fuerit in genere consti-
tuisse, possibile nobis esse legem
per auxilium dei, nisi & de maxi-
mo illo præcepto dilectionis, &
de leuioribus peculiariter dicamus. Aiunt em̄,
vt cernitur eodem loco apud Bucerum, man-
data dei non à singulis, sed ab omnibus in cō-
mune posse seruari. Quæ de causa expositionē ab omnibus
illam symboli, vbi habetur, mandata omnia à seruari.
singulis posse seruari, aiunt non esse Hierony.
mi. Quoniam Hieronymus, inquit, lib. 1.
decalogi aduersus Pelagianos cōtra docet, qd̄
quādo mortale hoc indutum fuerit immorta-
litate, tunc deus erit omnia in omnibus, vt nō
sit tantū in Salomone sapientia, in David mā-
fectu-

Mādata dei
ab omnibus
seruari.
Hierony.

m 3

August.
Vide qd̄ ad
nos sibi in
Eure locum
Aug. ca. 1.
huius lib.

suctudo, in Finees zelus, in Abraham fides, in Petro charitas: sed virtutes omnes in omnibus. At quando habemus thesaurum istum in vas fictilibus, & carne fragili circumdamur, nullus est, inquit, qui omnes habeat virtutes. Attēde, prudens lector, quo sensu excipiunt hæc Hieronymi verba, sic etenim, quod nemo sit, qui possit implere totam legem, sed vnus implet vnū præceptū, & aliud aliud, & ita ab omnibus complexim tota. Et ideo præmiserat, inquit, paulò antè Hiero. quod tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Et in epistola ad Ctesiphontem ait, quod hæc hoibus sit sola perfectio, si imperfectos se nouerit. Ad explicationem ergo conclusionis generalis superioris capitis adtextimus hic alias particulas. Prima, Singuli per gratiam & auxiliū Dei singula possunt & omnia seruare mandata, ita vt sint verè iusti. Hæc ex superiori. c. cōtinuò sequit. Nā si deus nihil nobis imperauit impossibile, nulla est in lege sua præceptio, quā non singuli fauore suo possint implere. Aliis vt implere, non esset liberum, ita neq; nō implere, esset peccatū. Et par ratio est de illo maximo, dilectionis dei super omnia. Siquidem per verbum imperādī proponitur sicuti & cetera. Imò perpende oculatè lector, verba, quæ Moyses proloquitur, Hæc sunt, inquit, præcepta, quæ mandauit dominus Deus noster, vt faciatis ea. Et rursus, Vt custodias omnia mandata & præcepta eius. Et tertio, Audi Israel, & observa, vt facias, dominus deus vester vnus est, Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, &c. Horum videtur ora illic deus p prophetam obtrudere, ne dicere audent, non esse nobis positum illud magnum præceptum vt illi satisfaceremus. Sanè qui proximè, q̄ illud præciperet, tanta replicatione præmiserit, vt facias, vt custodias, vt obserues: quā pinde est, ac si dixisset, vt satisfacias. Et confirmat cōclusio. Hoc præceptum diligendi deum ex toto corde, & tota mente, ita est rationi conforme atq; adeo homini à natura penitissimè inritū (quod libro primo demonstratum est) vt nihil possit esse magis: ergo quāuis à carnis infestatione, & incurfu difficile nobis fiat, cur nō erit tam potens auxilium gratiæ diuinæ, vt aliquando possimus sic facere suam voluntatē, vt neq; in corde sit illi quicquam contrarium neq; perinde in dilectione vlla ratio culpæ.

Diligere ex toto corde dupliciter. Dilectio patricie. Etenim diligere ex toto corde, & ex tota mente, dupliciter fieri potest. Primo modo, vt non solum nihil repugnans charitati, verum nihil remittens vel impertinens, sit in corde, sed totum sit in deum semper actu intētum. Et hoc

erit in patria. Sed altero modo intelligitur, toto corde, vt satisfaciamus præcepto: scilicet, vt nihil; neq; opere, neq; verbo, neq; ipsa cogitatione quicquam admittamus contra eius voluntatem. Et isto modo diligimus in via: quare sapissimè ait Dauid, Confitebor tibi domine in toto corde meo. Et, In toto corde meo exquisiui te. Et, In toto corde meo seruabor legē tuā. ¶ Et quod hoc sit possibile, patētissimè præterea admonemur ipso ore dei, eod. lib. Vbi sic legimus, Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie (& loquitur de illo maximo) non supra te est (id est, non est supra tuas vires, adiutorio meo subnixas) nam quod per amicos possumus, per nos ipsos modo quodam possumus. Et sequitur, Neq; procul positum, neq; in caelo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cælum ascēdere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atq; opere compleamus. Et quid est, vt compleamus, q̄ vt satisfaciamus? Et subsequitur, Neq; trans mare est positum, vt causeris, & dicas, Quis ē nobis poterit transire mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est. Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud. Ac si dixisset, adeo tibi est in promptu facere, vt nihil excusationis obtendere tibi possis, si iuxta voluntatem meam illud non complēs.

CHRISTVS meminus noster in euangeliō, Hoc est, inquit, maximum & primum mandatum in lege, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Et quomodo sit maximum explicat, quia inde adiuncto altero de dilectione proximi, vniuersa lex pendet, & propheta: ex eo scilicet, quod omnis lex & propheta, vt sunt explicationes huius, ita in hoc veluti in scopum referuntur: quia finis præcepti charitas. Quod si maximū est, reuera maximè est obseruandum: nam tu mandasti, inquit propheta, mandata tua custodiri nimis, Si autem obseruatur, satisfit voluntati præcipientis: aliis frustra dixisset CHRISTVS, Qui facit voluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum: & inuaniū quotidie peeteremus, Fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Nō ergo solum in regnum caelorum, sed ante ingressum regni caelorum sit in terra voluntas dei: quod est singulis præceptis satisfacere. ¶ Neq; Hieronymus loco contrarium docet. Quod Bucerus in proxima linea potuisset inspicere. Nisi quod est illis sanctissimum, detruncata verba citare. Nam vbi in dicto dialogo, Atticus respondet, quod nullus

Dilectio patricie.

Deut. 30.

Matth. 22.

1. Tim. 1. Psal. 118

Matth. 7.

Hieron. exponitur. Hereticorū mos.

lus in hac vita habet omnes virtutes, euestigio explicat sese sub iuncta causa, quia necesse est, inquit, ut singuli excellent in quibusdam. Solum ergo sibi voluit Hieronymus, quod nemo habet omnes virtutes consummatas, sicuti erit in celo. Nihil ergo sibi contradicit, ubi ad Damasum ait, omnia mandata ad singulos impleri posse. Sed emergit ex hac conclusione dubium, Vtrum iustus præter habituales gratias gratum facientem, indigeat quoque auxilio speciali dei mouentis ad singula opera preceptorum. Ita enim videtur affirmare S. Th.

Questio
De auxilio
spali præter
gratiam habituales.

S. Thom. 1. 2. quæst. 109. artic. 9. De hoc fit secunda conclusio. Quamvis pro opinione quibusdam neque improbabili habeatur, quod iustus non ad singula opera meritoria egeat, præter gratiam gratum facientem, nouo speciali auxilio, nihilominus simpliciter verum est, quod indiget nouo auxilio ad operandum & implendum legem, ad non peccandum & ad perseverandum. Primum membrum opinatur, qui probatam habent doctrinam illam, quæ communis est theologorum, & libro superiori. ca. 20. asserta re naturali, cum solo generali auxilio præstare quandoque bonum opus morale, etiã extra gratiam, atque adeo implere aliquando præcepta aliqua, quantum ad substantiam operum. Inde enim formatur argumentum iudicio meo non inualidum. Omne opus genere suo bonum absque vlla mala circumstantia, quod extra gratiam factum est moraliter bonum, si fiat ab illo, qui est in gratia, est meritorium vite æternæ: quoniam ut opus sit acceptum ad vitam æternam, nihil aliud videtur requiri, quod sit genere suo & circumstantiis bonum, & fiat ab amico dei. Respexit enim deus, inquit scriptura, ad Abel & ad munera eius: id est, quia persona erat in gratia sua, opus fuit sibi acceptum. Potest autem homo qui est in gratia, implere aliquando præcepta, & facere alia bona opera, cum solo concursu generali dei, multo melius quam poterat extra gratiam: ergo talia opera erunt meritoria vite æternæ. Nec alia relatio videtur requisita esse in Deum tanquam in finem suum per naturam, quam quod procedat ex gratia. Nam opus ex obiecto bonum natura sua refertur in deum: & quando quis in ipsum conuertitur, virtualiter in eum refert omnia opera. Quocirca id quod nonnulli comminiscuntur: scilicet, quod potest opus procedere ab illo qui est in gratia, non tamen ex gratia, approbare satis necque nisi de peccatis venialibus. Nam si opus sit bonum, & sit ab illo, qui est in gratia, virtua-

liter (quod aiunt) proficitur ex gratia. Greg. et Ca

Genf. 4.

Opus meritorium quid exposcat. Opus in gratia ex gratia.

liter & Capreolus quia hallucinatur S. Th. præcolus con- fuisse in illa opinione, quod ad singula opera moraliter bona requiritur extra gratiam auxilium speciale, bene inde coniciunt, quod secundum ipsum, existentem etiã in gratia ad singula opera meritoria idem sit etiam requisitum auxilium. Nos tamen qui supra contrarium præfecimus de opere moraliter bono, contrarium etiam sub peritorum celsura opinamur de operibus meritoriis: scilicet, quod præter gratiam non est requisitum aliud auxilium speciale ad singula. Quæ quidem opinio, probatissima fuit ante nos Caietano loco citato super S. Th. Secundum autem membrum præfixæ conclusionis: scilicet, quod simpliciter ad operandum & implendum legem necessariũ sit præter gratiam, auxilium speciale, probatissime S. Thomas, quia dupliciter indiget homo nature ipsæ auxilio Dei. Primò ad sanandam naturam, & hoc abundè fit per gratiam gratificantem nos deo: per hoc enim rectificatur natura, & restituitur in ordinem diuinae regulæ & voluntatis. Sed præterea requiritur auxilium quo moueatur ad agendum. Primò propter generalem rationem, quia nulla creatura in quocumque actu prodiere potest, nisi virtute motionis diuinæ: & secundò propter peculiarem conditionem nature lapsæ, quæ licet per gratiam, quantum ad mentem, reducat in ordinem, remanet tamè corrupta, & infecta secundum carnem. Et in hac secunda ratione ostendit, se non loqui de singulis operibus, quia ut dixerat. 2. arti. eiusdem quæstio. non est tanta corruptio sensuality, quin posset homo aliquando per auxilium generale Dei operari secundum rationem. Sed simpliciter requiritur tale auxilium speciale, quia neque omnia, neque diu possimus bene agere ad custodiam gratiæ sine illo. Et eadem ratione sequitur, quod ad non peccandum requiritur etiam præter gratiam, auxilium speciale, atque ideo ad perseverandum. Si tamè perseverantia dicat continuationem boni usque ad finem vite. Nam si dicat bonum propositum, & singulare habitum mentis, totum illud infunditur homini cum gratia. In confirmationem huius conclusionis citat S. Th. Augu. de natura & gratia, ubi ait, Sicut oculus corporis plenissime sanus nisi candore lucis adiutus, non potest cerere, sic & homo perfectissime etiã iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. Et in libro de perseverantia ex verbis Cypriani asserit, quod illo verbo dominice orationis, Sanctificetur nomen tuum, petunt sancti perseverantiam in sanctitate, quæ pendet ex suo iugiter auxilio. Facit & illud de

Nō indiget iustus auxilio spali ad singula opera meritoria.

Augu.

grat.&libero arbit.cap.6.vbi ait necessariam esse gratiam dei, non solum vt iustificetur im pius: ad est, ex impio fiat iustus, sed etiã vt cū fuerit iustificatus ex fide, amulet cū illo gratia, & incumbat super illum, ne cadat: iuxta il lud, Quæ est illa quæ ascendit dealbata, incūbens super patruclem suum? Atq; hanc indigentiam concessus Dauid petebat, Adiuuor meus esto, ne derelinquas me. Est deniq; analogia quædam & proportio inter naturalia, ac supernaturalia, quòd sicut deus nō solum dat naturales formas agendi, sed generali influxu concurrat cum illis, ita quos sibi facit gratos, inuat speciali auxilio ad opa supnaturalia: vt utroq; modo verum sit, Pater me^s vsq; modo (id est assidue, & continēter) operatur, & ego operor. Ex quo verbo colligit Hiero. ad Cthe siphontē in hanc sententiam verba hæc, Sem per largitor, semperq; donator est. Non mihi sufficit, quod semel donauit, nisi semper dona uerit. Igitur quāuis in cōcilij non ita expresse determinetur, præter habitualē gratiam requiri nouum auxiliū, nihilominus data est intel ligendum. Nam in Synodo nunc S. Tridēna cano. 22. habetur, si quis dixerit iustificatum sine speciali auxilio dei in accepta iustitia per se ferare posse, anathema sit. Et in cōcilio Mileuitano cano. 3. Gratia non solum determinatur valere ad remissionē peccatorū, quæ cōmissa sunt, sed etiam in adiutorium, vt non cōmittantur. Et in Arauficano, cano. 25. Fidē & amorem nobis deus inspirat supius, vt post baptismum (cum ipsius adiutorio) ea quæ sibi sint placita, implere possimus. Nota adiutorij & auxilij. ¶ Tertia conclusio huius capituli sit. Quāuis singula possimus vitare peccata venialia, non tamen omnia. Conclusio est nō solum S. Tho. eadē. q. 109. 1. 2. ar. 8. verū & theologorū oium in. 2. sentē. dist. 28. Quinimō non à theologis scholasticis, sed à sacra pagina, secū dum S. Patrum interpretationem radices ducit. Ratio deriuatur ex distantia inter mortale & veniale. Primum enim consistit in peruer sate rationis, quæ cum per gratiam reformē (habet enim iustus propositū fixum in Deū) potest eiusmodi homo, & singula, & oia vitare per auxilium dei. Veniale autē cōmittitur ex subreptione propter carnis tyrannidē, quæ semper extat in iustificato. Nam in persona hominis reparati dicebat Paul. Ipse ego mente seruo legi dei, carne autem legi peccati. Et ideo licet singula possimus vitare (aliàs nō essent peccata) nō tamē possum^{us} omnia. Adeo enim pertinax est & continua insultatio illa carnis in varia vitiorum genera, vt dum

vnū vitamus, incurramus in aliud. Quo niã ratio nō potest in assidua specula & vigilia durare ad reprimendum eiusmodi incur siones. At ratio hæc ait Durand. solum militat de venialibus ex surreptione: puta, quæ accidunt propter defectū plenę deliberatio nis. Quapropter (neque omnino improbabili ter) tenet, huius generis venialia esse, quæ nō possunt vitare omnia. Nam cætera, inquit, quæ sunt venialia ex obiecto: vt mendacium ex ioco: verbum ociosum, & similia cuncta possimus, vt mortalia, vitare. Nihilominus verisimilius est, quòd neq; ab istis omnib^{us} pos sumus plenē cauere: tum quia etiam istorum occurrunt occasiones crebriores, q̄ vt possumus vniuersas repellere: tum quia cum sint le uia peccata, quæ non deiciunt nos à gratia dei, segriores reddimus, & remissiores ad il las superandas. Verum est tamen, quòd pos sunt multo facilius vinci. Imò sunt pro uertē virtutis homines, ita se vigilanter ab illis tuen tes, vt seruentur nonnullo tēpore incolumes. Hæc autem conclusio, vt proximē dicebam, non est audienda tanquam scholasticorū opi nio, sed tanquam Patrum collectio ex diuino eloquio. Fuit enim iam olim vox illa Celestij Pelagiani, posse hominem sine peccato uiuere, si velit, per virtutē liberi arbitrij. De qua re contra ipsum scripta ad Ctesiphontē Hiero. & dialogū præterea contra Pelagianos, atq; August. librū de perfectione iustitię, & librū post de spir. & lit. Quã hæresim, ait Hiero. ex ordiū traxisse à Pithagoricis, & Stoicis, dicētib^{us} nō cadere in sapientē passionis. Contra quæ erro rem nō erant illi Patres adeo anxij depugnare rationibus, sed scripturæ testimonijs: vt est il lud Ioan. Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, ipsi nos seducimus. Et, Non est iustus in terra qui faciat bonum, & non peccabit. Et Salomon, Non est homo qui non peccet. Et Iob, secundum. 70. Nemo mundus à forde. Et Dauid, Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnū. Et, Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Vnde quotidie orāt sancti, Dimitte nobis debita nostra. Propter duellum illum, quod spiritus sustinet aduersus carnem. de quo ait Paul. Sentio aliam legē in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Ad notā dum est apud Augustinū in vtroque loco, q̄ non negat, possibile esse per auxilium Dei, est possibile innocens esse prorsus hominem à peccato, iustū esse si sed ait, præter vnū IESVM CHRISTVM, ne oī peccō nullum

Durand.

Probabilior opinio.

Pelagianus

August.

Hierony.

1. Ioan. 1. Ecclesia. 7.

3. Reg. 8. Iob. 15. psalm. 13. C. 142.

Roma. 7.

Notandum non negat, possibile esse per auxilium Dei, est possibile innocens esse prorsus hominem à peccato, iustū esse si

Cant. 8.

Psalm. 26. Analogia.

Ioan. 5.

Quo intelligi gēdaciō. Ista de auxilio speciali. Syno. Trid. Mil. Arauf.

3. Conclusio

C. 7. 4. ar. tit. 3. 41. 2.

Veniale & mortale quō differant.

Roma. 7.

nullum esse exemptum. Et ideo vocat impossibile illud, quod nunquam fuit factum. Et idem ait Hieronymus lib. 1. dialogi, citans illud Ecclesiastes, Omne quod futurum est, iam factum est in priori seculo: quod autem homo fuerit liber omnino à culpa actuali, nunquam fuit, ait Hieronymus in priori seculo: ergo neque erit. Tametsi postea Augustinus id tractans argumētum de natu. & gra. c. 36. sacratissimam dei matrem meritisimam excipit. Vbi quod sit de veritate conceptiois miram di sanē sūt, q̄ illic Augustinus meminisse putat de peccato originali. Tractat enim in illa parte illius libri idem argumentum, quod & in libris citatis de perfectiōe iustitiae de spir. & lit. scilicet, quod non possit homo viuere sine peccato: contra Caelitium dicentem, Potest homo non peccare si vult. Originale autem non est in nostra voluntate. In cuius exemplum proferebat ille haereticus longum catalogum veteris testamenti: puta, Abel, Enoch, Abraham, & reliquos iustos, quos aiebat nullum fecisse peccatum. Inter quos referebat & beatam virginem. Vbi si intelligeret de originali, non posuisset illos particulatim. Nam secundum Pelagianos, nullus mortalium illud contrahit. Ex quibus Augustinus recensitis iustis solam beatissimam virginem excipit. Neque tamen affirmans, sed nolens facere de illa mentionem propter honorem domini. Scimus enim, inquit, quod plus ei gratie collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quae concipere, ac parere meruit Deum, quem constat, nullum habuisse peccatum. In eo quod dicit, vincendum, manifestissimè loquitur de actuali: quoniam originale non vincitur. Et ideo notanter & discretè de illa dixit, vincere: de CHRISTO verò, nullum habuisse. Et subdit, Hac ergo virgine excepta, reliqui omnes sancti, & sanctae interrogati, vtrum essent sine peccato, responderent, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Quo etiam verbo liquet, solum de actuali habuisse sermonem. Nam de originali quauis Christianus affirmet ipsum non habere, non eò tradit Ioanni. Atqui propter hoc verbum Augustini, Patres deinceps omnes & theologii vniuersi vnanimes iure optimo praedicant, gloriosam virginem, peccatum nullum fecisse actuale quicquid senserit Chrysostr. Augustino antiquior. Hinc S. praefens Synodus Tridentina, determinat in can. 23. sub anathematis censura, nequis posthac dicat aliquem in hac vita peccata omnia venialia vitare posse, nisi specialia Dei privilegio. Quemadmodum, inquit, de beata virgine Ecclesia tenet. Cœtum enim Patrum, ac theologorum, ecclesiae nomine cē

fuit quoniam inter Ecclesiae decreta, non id habet enusuerat relatum. Quò ergo ad explicatio nem huius conclusionis redeamus, hoc primò notandum est, quòd illud sancti vocarunt impossibile, non quòd Deus non possit facere, sed quòd nondum fecit. Et secundò, vt cū nostris Protestantibus colloquamur, animaduertendum, nunquam sanctos intellexisse, quòd nullo tempore possit homo esse absque omni peccato. Nam Hier. 3. lib. eiusdem dialogi virginti Critobolo, an egressus homo aquas baptismatis, sine peccato sit, ingenuè respondet Atticus, Ego impossibile esse in homine respondere deo sine peccato esse si velit: non quia statim de baptisate homo egressus peccato non careat, sed illud tempus quando sine peccato est, nequaquam possibilitati humanae, sed Dei gratiae deputatur. Et inferius explicans illud, Inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Non dubiū est, inquit, Dauid fuisse sanctum, & in hoc electum, vt faceret omnes voluntates Dei: sed tamen illas non fecit in perpetuum. Et ideo subdit, Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore: pro loco: pro imbecillitate corporea, quando intentus est animus: quādiu chorda nullo vitio laxat in cythara. Quod si paululum remiserit, quomodo qui aduersus flumen lembum trahit, si remiserit manus, statim retro labitur, & fluentibus aquis quò non vult ducitur, sic humana conditio, si paululum se remiserit, dicit fragilitatē suam, & multa se non posse cognoscit. Ecce quo pacto sancti intellexerunt, hominem non posse sine peccato viuere, non quidem quod omne opus nostrum peccatum sit, ita vt per nullum opus satisfaciamus legi, vt aduersarij peruerse philosophantur: sed quòd vita non potest transigi, quin sepe homo cadat, saltē in leuiora plus minusue pro cuiusque vel cura, & diligentia, vel negligentia, & incuria. Quinimò potest homo durare in diem, quando non sit memor, neque leuissimae culpae, vt possit in particulari confiteri.

¶ Subiungamus ergo quartam conclusionem. Propter venialia peccata, homo nec rem perdit, nec nomen iusti, nec proprie dicitur transgressor legis. Hoc palam liquet in verbis Augustini loco modo citato de nat. & gra. vbi post commemorationē tot iustorum antiquae legis Abel, Enoch, Abraham, Dauid, & reliquorum, quos scriptura vocat iustos, subdit, Non solum iusti, sed si oēs, inquit, sancti, & sanctae, qui viuerent, interrogarentur, responderent, non esse sine peccato. Et paulò ante, cap. 14. de fe inquit, & de alijs ex Deo natis loquebatur Ioannes, vbi ait,

Si

Aug. nō me
minit de vir
gine, sed ea
excipit ab
omni actuali
li peccato.

Aug. verba
de bea. vir
gine.

Chrysostr.
Syn. Tri.

Cōtra Pro
testantes.

Hiero.

Exemplū de
Cythara.

Cōclusio. 4.

Aug.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus. Et Iacobus, In multis offendimus omnes. En in Enchiridio. cap. 64. Neq; peccatum est omne crimen, neq; crimen est omne peccatum. Itaq; sanctorum omnium vitam quandiu in hac morte viuunt, inueniri posse dicimus sine crimine: peccatum autē si dixerimus, quia non habemus, nosmetipsos seducimus. Vnde in concilio Mileuitano, can. 6. 7. & 8. & in concilio Africano, can. 81. & duobus sequentibus anathematis execratione reprobatur, qui aiunt, voces illas sanctorum, Si dixerimus, quia peccatum non habemus: & Dimitte nobis debita nostra, nō pro seipfis, sed pro alienis, aut propter humilitatē, & non propter veritatem efferri. Quare inter ecclesiastica dogmata, cap. 86. Augu. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc definit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatē. Et ideo veraciter se oēs sancti pronunciant peccatores. Idem respondet Atticus Hieronymi in. 1. lib. dialogi Critobolo obijcanti ex sacro canone, multos illos qui dicunt sancti, & iusti: vt Zacharias, & Elizabeth, de quibus habetur apud Lucam, quod erant ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Et Iob, de quo legitur, qd erat in terra Hus, simplex, & rectus, ac timens Deū, quibus potes oēs subijcere ab Abel iusto vsq; ad Ioan. quo CHRISTVS confitetur nō esse maiorē natum inter mulieres. Oēs, inquit, fuerunt iusti, sed nihilominus potuerunt concidere. Nam delicta (inquit Dauid) quis intelligit, & ab occultis munda me dicit. Vnde tūc inq; iusti sumus, quando nos peccatores fatemur.

Pron. 3. Nam iustus accusator sui est in principio sermonis. Idemq; nunc S. Syno. Trident. confiteatur, cap. 11. quod licet in hac mortali vita, quā tumus sancti, & iusti in leuia saltem & quotidiana (quæ etiam venialia dicuntur peccata) quandoq; cadant, nō propterea tamē desinūt esse iusti. Nam iustorum illa vox est, & humilis, & yerax, Dimitte nobis debita nostra.

Venialia peccata ¶ Adde quod nō solum venialia peccata non adimunt iustitiam, & gratiam Dei, verum neq; perfectiōe. obstant quo minus iusti perfecti etiam dicantur: quare illud quod capite antecedenti dicebamus: scilicet, iustitiam, & charitatē in hac vita nō esse perfectam, comparatione duntaxat ad illam patris reputandum est. Sanē, quod hac nostra non sit, perinde atq; illa, fixa & firma. Cæterum & in hac vita verē & sunt, & in facris eloquijs pronuntiantur viri perfecti. Aug. enim in loco citato de spir. & lit. vbi pegat præ-

ceptum dilectionis in via impleri perfectē, nō tamen negat, quin charitas sit hic perfectā, quā imo palam fatetur ex illo, Maiorem em̄ charitatem nemo habet, q̄ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Accedit & illud. Qui seruat verbum eius, verē in hoc charitas Dei perfecta est. Et, Tu autem perfectus eris coram domino Deo tuo. Et CHRISTVS in Euangelio, Estote perfecti, sicut pater vester qui in caelis est, perfectus est. Et, De cætero fratres gaudeate, perfecti estote. Quod si totū librum de perfectione iustitiae, nostri Protestantes pēscilicet animaduertissent, illic exprimit aliquod verbum Aug. in quo perfectionem iustitiae huius seculi perspexissent. Hæc enim, inquit, est nostra in ipsa peregrinatione iustitiae, vt ad illam perfectionem, plenitudinemq; iustitiæ, vbi in specie decoris eius iā plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursu restitutum, & perfectione tendamus. Hæc Aug. Ecce ergo perfectionem iustitiae in via quæ plenē satisfacit legi: nempe recta ire in via domini, nihil inde dechnare. Nam perfectio patriæ non est ambulare, sed stare: illa nō est meritum, sed præmiū: non stadium, sed brauium. Lex idem est quod regula, quæ ad brauium tendimus: perfecta ergo legis obseruantia est intrare per angustam portam, & rectā persequi semitam. Nam, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. E Paulus, Ponum, inquit, certamen certaui, fidem seruauit, cursum cūsumauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Non est ergo præceptum, coronam accipere, sed ita certamen consummare, vt coronam accipias. In summa, iustitia nostra hic est fide ambulare, & sitire iustitiam (nam, Beati, inquit, qui esuriūt, & sitiunt iustitiam) vt fatemur, quando apparente gloria sua, viderimus eum sicuti est. Sed æstimemus verba Pauli, vtrum ad hoc perfectionem discerniculum spectauerit. Ait enim, Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim. En perfectionem triumphantium in regno. Sequor autem si quomodo comprehendam. Hæc est militis professio, de cuius perfectione subiungit, Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, &c. Perfectio ergo viæ est perfectē currere & sequi. Quod si minuitiora quædam dum remittitur chorda in cythara, admiscimus, non propterea declinamus à via, nec terga vertimus Deo: sed remoramur quasi fluctantes contra fluctus seculi huius. Audiamus deniq; nostrum Augustinum eodem loco de spir. & lit. cap. 36. Ad illam, inquit, regni perfectionem spectat, Non concupisces (id est, corpus exutos mortis huius lamine

Cōclusio. 5.

Prou. 24.
Luther.

stamine carnis liberari) ad hanc post concupiscentias tuas non eas, & illius perfectionem pro mercede sperare. Igitur quintam, postremamq; propositionem concludamus contra Lutherum, art. 3. 1. Non in omni opere peccat iustus. Septies in die cadere iustus, est quidē inter prouerbia Sapientis, cui dominus reuelauit sapientiam: quod tamem in omni opere peccat iustus, non potuit Lutherus, nisi suus reuelare genius, & Deo se minus debere crederent, quod iam sibi dedisset naturā, quā neq; infirmam posset ipse sanare, neq; sanā satis iuare, vt bene ageret, & tamen præcepisset, vt iustē quæ iusta sunt faceremus. Adde, quod Sapiēs de leuissimis loquitur culpīs, neque peccata vocat, bona opera: sed nos ter recens Prophetā, mirabilinos vult antithesi demerare. Ait enim, non solum in omni opere, sed in omni opere bono peccare iustum: & quod omne opus bonum optimē factum, peccatum mortale: mortale est in iudicio Dei: nisi quod per eius misericordiam non imputatur. Huiusmodi coloribus vbiq; floret vñ opus, & bonum, & peccatū, optimē factum, & peccatum mortale in iudicio Dei, & tamen per misericordiā nō imputatum. Patere adhuc lectōr audire explicationem hominis, quam apud ipsum auctorem legisti sæpe. Vbi ait Paulus, Mente serui legi Dei, carne autem legi peccati, clarissimum habet sensum. Nempe quod mēs deprecatur ad optima, caro autē ad infima: in quo homo constitutus consistit, nunc victor seruit legi Dei, nūc victus succumbit legi peccati. Quod autem Paulus, de vna persona propter diuersorum operum vicissitudinē enuntiat Lutherus, ad eandem personā pro eodē tempore, quod etiam secundum vnum idemq; opus pertrahere solitus est. Adeo vt eliciat ex hoc loco, quod non solum eadem persona sit simul iusta & peccatrix, sed quod idem prorsus opus iusti, sit partim bonum, quatenus procedit à gratia Dei: partimq; malum, quā ratione proficiscitur à libero arbitrio. Vide quousq; procreat assertus ille ab istis error, quod concupiscentia, etiam in baptizatis sit peccatum. Illam enim vbiq; clamant esse arborem malam, quæ non potest bonum fructum facere. Quin vide precor quo cum genere mortaliū à triginta iā annis litigamus. Peiores nos faciunt beluis. Ille quippe si non sunt in bonum libera, certē neq; in malum. Nobis verō isti sic libertatem concedunt in malum, vt in bonū funditus sublata velint. Quin verō, quod Deus optimus ad peccandū nos cogat, nihil veretur docere:

Vesania.
Lutheri.

quod tamē maximus ipse iuare nos satis possit ad opus quod verē sit bonum, neutiquam induci possunt, vt credant. Primum omnium, nunquid hæc cōtradictio est manifestaria, vt idem opus sit simul bonū, & malū in cōspectu Dei? In naturalibus nihil prohibet, eundē cibū, qui ad vnum est morbum salubris, respectu alius, esse pessilentē, sed quod vñ opus simul fiat secundū regulā, legē, & voluntatē Dei, atque idē simul contra eandem legem, regulam, & voluntatē (hoc est enim esse bonum, & mortale malum) quomodo ex quibuscunq; causis fiat, est intellectu possibile. Adde, quod si peccatum est secundum iudicium Dei, quomodo per misericordiā nō imputatur? Nunquid non tam iustus est Deus, q̄ misericors? quo ergo patet id in quo iudicat perdurare rationē peccati, & in seipsum offensā, poterit per misericordiam nō imputari? Hoc autem duobus locis nempe & libro. 1. & item secundo memini reprobasse. Dimisis ergo cōtradictionibus istorum, ratio conclusionis est hæc. Potest quod per gratiam Dei opus iuxta suam legem pericere, vt nullum admisceat malum finē, aut circumstantiā, sed fiat iuxta eius voluntatē, aliis nequicquam quotidie peteremus. Fiat voluntas tua in terra, sicut in cœlo: ergo tale opus ex pers erit prorsus culpæ. Id quod vno testimonio Cypriani constantissimē confirmatur, quod tamen Lutherus, art. 2. pro se adfert ex epistola quadam de mortalitate. Ait enim diuus ille martyr, Obsessa mens hominis & vndiq; zabuli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido cōpressa est, succedit ambitio: si ambitio cōtempa est, ira exasperat, superbia inflat, violentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscondit, &c. Ex isto loco quem admodum Lutherus exprimere valeas, omnia opera esse peccata, nemo nisi discipuli tui videt. Imprimis non dicit, quod vno vitio victo aliud nos vincat, sed quod alia pagna carnis infurgit. At vt illud interim præ se mustibi, cur intercalas auctoritatē, & nō legis continuā: ait enī, Si auaritia prostrata est, exurgit libido. Pro sternere ergo auaritiam, nō est peccatum: sed virtus. Et si libido cōpressa est, succedit ambitio. Igitur comprimere possumus libidinem, ita vt nullam habeat rationē peccati. Cyprianus itaque adeo negat, omne opus esse peccatum, vt affirmet eandem affectiones, quæ nos quandoq; deulcunt, à nobis etiā vicissim superari. Desinite ergo cæci esse. Cessate dicere, opera, quæ per auxilium Dei à nobis fiunt, & maxima ipsius sunt

Ratio con-
clusionis.

Cypria.

*Aliud argu-
mentum.* sunt beneficia. Vtrum quando Paul. non ipse, sed in eo vivebat CHRISTVS, & quando nihil sub sole metuebat, quod se à charitate Dei separaret, tunc etiam omne opus eius peccatū dicere audetis? An prædicatione Ioannis præcur foris CHRISTI, & omnes etiam martyrum confessiones, quando pro CHRISTO cædebantur, occidebantur, & dilaniabantur, peccata etiamnum erant, quia procedebant à libero arbitrio? Cum tñ opera, quæ nō fiant per libe. arbi. digna esse non possunt aliquo præmio, quo quod vt peccatū, ita neq; virtutis opus est, nisi libere fiat. Profectō quita est in sanctos blasphem⁹, neq; sanctissimæ Dei genitrici par cet. Dicite ergo officia intermaritæ virginis, dū CHRISTVM lætabat, gestabat, et nutrebat, peccata fuisse. Atq; adeo verbum illud, Ecce ancilla domini, ex quo beata dici meruit ab omnibus generationibus, vt sit vestra consummata blasphemia. Nos enim Paul. auscultam⁹, qui ad Cor. euigilare iustos iubet, ne peccent. Et rursus, si nupserit, inquit, virgo, non peccat. Et Petrus, egressus nobis virtutes proponens, subdit, Hæc enim facientes non peccabitis ab- Iaco. 3. quando, & Iaco. non ait, In omnibus offendimus oēs: sed in multis. Sanè quòd alia sunt in qbus nō peccemus. & Ioā. Omnis qui in eo manet, nō peccat. Quin satis nobis est, CHR I- Iuan. 5. STVM audire magistru, qui ait, Ecce sanus factus es, iā noli peccare. Ex his nāq; & huiusmō di alijs conficit Syno. sancta præsens, cōfessio nem illam in calce cap. 11. aduersarij: scilicet, orthodoxæ religionis doctrinæ, qui dicunt, iu stum in omni bono opere peccare. & can. 25. vbi talium ausum anathematis ferit censura.

Ad respondendum aduersarijs.

Cap. 5.

Potuissem ego equidem silenter prætermittere responsa argumentorū aduersæ partis: adeo ab ijs qui pri⁹ nobis scripsere, cūcta sunt optime diluta: sed ne instituti filium & seriem abruptam, curabo citra tardium illa percurrere. Eo præsertim, quòd cap. 19. primi libri, vbi cōstituitimus, non omnia opera peccatoris peccata esse: & 3. c. lib. 2. vbi agebamus de dispositionibus ad gratiam, huiusmodi responsiones in hūc remisimus locum. Rationem illi nullā adferre possunt, quia necessitatem hanc suam peccandi à contagione originalis culpæ diducūt: quæ res est extra lineam naturalem. Inde enim statim confingunt commetum quoddam super illud verbum CHRISTI, Non potest arbor

*Matth. 8.
Non potest*

concupiscentia inenitabile malum, neq; vllum arbor me- opus fieri potest à nobis, quod nō aliquo modo nascatur ex illa: omne ergo est tali ratione malum. Pari modo persuadebant suū hæresim Manichæi, vt adnotat Aug. 2. lib. de verbis do Manichei. mini, dicentes, vnā esse naturā bonam, quæ nō poterat facere malum: aliā verò malā, quæ nō poterat facere bonū. Et ideo ait illic Aug. Auguff. & postea in Enchiridio, quòd nomine arboris non intelligitur natura, sed voluntas, & vocat voluntatem intentionē more philosophorum. Hoc enim modo neq; ex mala arbore nascitur bonum opus, neq; ex bona malum. Nā si arbor acciperetur pro natura, cum omnis natura bona sit, nulla posset facere malum; neq; ipsa potentia voluntatis. Quā intentionem alibi vocat CHRISTVS oculum, vbi ait, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuū lucidum erit: si autem nequam, totum erit tene brosum. Et quod nomine arboris non natura intelligatur, sed voluntatis intentio, patet ex alijs verbis, Aut facite arborē bonā & fructum eius bonum: aut arborem malam, & fructum eius malum. Naturam em̄ non facimus, sed voluntatem, atq; opera quæ inde germinantur. Igitur neq; omnia opera nascuntur ex concupiscentia carnis, neque illa dicitur arbor, vnde inficiātur omnia opera: sed omnia sunt bona, vel mala à voluntate. A qua, potissimum si diuinitus adiuuetur multa esse possunt opera bona. Simili modo detorquent, & illud, Quod natum est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est. Elicietes inde, quòd omnia opera, etiam illa quæ ex gratia procedunt, quāuis illa ratiōe sint spiritualia, nihilominus qua parte dimanant ex cōcupiscentia carnis, sunt carnalia & peccata. At verbum illud solum adduxit CHRISTVS, similitudinis gratia. Nimirum, quòd quemadmodum ex generatiōe animali nascitur homo animalis, ita ex regene ratione baptismatis nascatur spiritualis. Quòd si quis velit ad opera referre, id tantum poterit euincere, quòd illa opera quæ nascuntur ex inclinatione & intentione carnis, præter rationem sint vitiosa. Porro autem contra humanū sensum est, quòd omnia opera nostra hoc modo ortum habeant ex carne. ¶ Alia verò loca quibus de capite suo contortis enituntur, plurima sunt in veteri pagina, Atq; inde primum initium sumunt, vbi ait Moyses, Videns dominus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tēpore, pœnituit eum, quòd hominem fecisset super terram, & c. Ex illo verbo, Cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum

Manichei.

Auguff.

Matth. 6.

Iuan. 3.

Gene. 6.

lum omni tempore, colligit Luth. art. 36. nul-
lam ineffe nobis arbitrij libertatem ad bonū:
sed omnia opera nostra esse mala, & de se mor-
talia peccata. At plura profectō peccata sunt
in sua ista collectione. Nam primum circun-
centia verba liquidō demonstrant, illud verbū
nō esse dictum de omni semper genere nostro
propter originale: sed de hominibus illius et-
tis propter sua nefanda scelera. Ita enim inci-
pit cap. Cūm homines inceperint multipli-
cari super terram, videntes filij Dei filias homi-
num, quōd essent pulchræ, &c. vbi depingitur
corruptio illius gentis. Et ideo subditur, Vi-
dens dominus, quod multa malitia hominum
esset in terra, & cuncta cogitatio, &c. Nunquid
verbum, vident, malitiam præsentē designat?
Et quod subditur, Pœnituit eum, quōd homi-
nem fecisset? Et quod subnequitur, Et præcauēs
in futurum, Delebo hominem? delectio quippe
illa in pœnam corrupti tunc generis humani
facta est. Vnde quod ait, omni tempore, solum
est verbum indignantis: quōd scilicet nihil de
eiendandis moribus cogitabant, sed in dies
flagitia flagitij, & sceleribus scelera cumula-
bant. ¶ Et idem forsitan est sensus similis repli-
cati verbi, qui est secundus locus apud Luth.
Gen. 3. Nequaquam vitra maledicam terræ propter
homines. Sensus enim & cogitatio humani
cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.
Sed esto, hoc referatur ad sensum & cogita-
tionem in vniuersum cordis humani, vt hic
secundus locus præ se ferre videtur, quoniam
pacto ex hinc fit cōsequens, vt nullus profus
bonum possit à libero arbitrio prodire? Vt sci-
licet non solum otiosæ cogitationes (vt ver-
bis vtatur Lutheri) sed etiam ingeniosæ, &
quas homo de industria cogitat, omnes sint
malæ. Nam illic non dicitur, quod omnis cogi-
tatio cordis humani sit peccatum, sed quōd
sit intenta, & prona ad malum: id est, quod in-
clinatio carnis, & sensualitas (hanc enim vo-
cat cor humanum) de se allicit, & trahit ratio-
nem, & voluntatem in malum, non tamen in-
de sequitur, alia opera esse mala, quàm illa, in
quæ homo deuicta ratione, liberè consentit
carni. Ait enim Iacobus, quod vnusquisque
tentatur à concupiscentia sua, deinde concu-
piscencia cum conceperit (nimirum pro con-
sensum) parit peccatum. At vide q̄ hoc sit per
spicuum, cap. 8. Pollicetur enim Deus ideo se
non tanta acerbitate vltim deinceps ire sceler-
a humani generis, & quōd cogitatio humani
cordis prona sit ad malum: haud tamē addu-
xisset in causam illius clementiæ, qd̄ oia opera
hominum sunt peccata: nam hoc potius debe-

ret Deo mouere iram: ergo cogitatio illic acci-
pitur pro luctamine carnis. Vt sit sensus, quōd
eo sint homines venia digni, quōd peccent: p-
pter continuā sensualitatis rixā & pugnā: quā
egre & difficulter possunt semper vincere. Vn-
de ca. 6. post q̄ dixerat, quōd cuncta cogitatio
esset intenta ad malum, ex templo subdit pro-
pheta, Noē verò inuenit gratiā corā domino.
Et cap. sequenti. Te vidi iustum corā me in ge-
neratione hac. ¶ Complicat Luth. & aliud ter-
tium verbum eiusdem cap. 6. Nō permanebit
spiritus meus in homine in æternum: quia ca-
ro est. Ex quo vno loco geminam conficit ar-
gutam. Primum, quōd si homo caro est, nihil
boni agere potest. Alteram, quōd ita Deus ad-
emerit hominibus spiritum suum bonum,
vt spiritualiter mortui nequeant nisi mortis
opera agere. Hic autem locus bifarius à Patri
bus exponitur, ex quarū neutra expositione
quoquo pacto valet Luther. suum cōmentum
extorquere. Primū (teste Hieronymo) vox he-
braica significantius latinè reddit, non iudica-
bit, q̄ nō permanebit. Secundum eum spiritus
domini illic accipitur pro ira sua, & indigna-
tione, & caro pro fragilitate. Vt sit sensus, non
exigā in futurū tam graues ab hoibus pœnas,
quia fragiles sunt, sed permittat eos viuere cē-
tum viginti annos. Quam ætatē ait Iosephus,
indultam fuisse hominibus post diluuium. At
iuxta Latinam lectiōē, non permanebit spi-
ritus accipitur pro vita animali: Vt sit allusio
ad illud, Inspiraui Deus in hominē spiraculū
vitæ: caro autē accipitur pro carnalibus homi-
nibus, in quibus est ratio fœulta. Vt sit sensus,
non viuet ista generatio perpetuō, quia carna-
lis est. Quare quod sequitur de centum viginti
annis, non refertur ad ætatē, qua essent victu-
ri homines, vt. 15. de ciui dei. ca. 24. author est
Aug. sed ad induciarum tēpus, quo Deus expe-
ctaturus erat emendationem hominum. Intel-
legendum enim est illud Deum dixisse, viginti
annis antequā Noē inceperet arcam, cuius fa-
brica durauit centum. Quapropter illico se-
quitur in textu, Delebo hominem quem
creaui à facie terræ. Sed vt hoc velimus largiri
Luthero, quōd accipiatur spiritus pro bono
spiritu Dei, parum illi dialecticæ opus erat, vt
intelligeret sensum illius vniuersalis. Non enī
dixit, quōd in æternum nunquam permane-
ret, sed quōd non permaneret in æternum: id
est, quōd non semper & perpetuō permanens
esset in hoīe. Cui sensui nihil repugnat, qn̄
aliquando esse posse vt maneat. Neq; ipse Luth.
inficias ire potest, quin spiritus dñi sit in ho-
mine per fidem & gratiam: cur ergo non erit

Non perma-
nebit spiri-
tus, 15. c.

Hiero.

Iosephus.

Gen. 2.

Auguſt.

Gen. 3.

Iaco. 1.

ad operãdum bonum? Quartus locus est istis
Esa. 64. vbiq̃ replicatissimus *Esaia*, Facti sumus im-
mundi omnes nos: & quasi pannus menstrua-
ta, vniuersã iustitiã nostrã. Qui tamen locus
abque villo prorsus dubio intelligitur præcisẽ
de populo illo. Absque dubio inquam. Primũ
Micro. propter authoritatem expositoris Hieronymi,
qui ait, illud dictum esse, quando necdum
saluator aduenerat: sed de populus imaginem ter-
reni hominis portabat. Et præterea inquit,
quod illic depingitur iustitia legis, quæ com-
paratione ad euangelicam puritatem immun-
ditate reputatur: id quod multis confirmat tes-
timonijs. At textus ipse luce clarius aperit sen-
sum prophetæ. Sanè qui ingenti animi ardore,
& anxietate optabat aduentum Messia, Vti-
nam enim, inquit, dirumperes coelos, & descen-
deres. Atque tali affectu exaggerabat populi
necessitatem, deplorabatq; eius ruinam, lamẽ
tans quemadmodum omnes legis iam obli-
pererant, essentq; eorum vniuersã iustitiã,
sicut pannus mēstruat. Erant enim tunc sub
captiuitate: vbi à templo absentes non pote-
rant offerre sacrificia, ad expianda peccata, ne-
que vti purificationibus legis. Et ideo alludit
ad illorum pannum menstruat. Cuius peri-
phrasim & explicationem illico subnequit.
Quia cecidimus, inquit, quasi solum vniuersi,
& iniquitates nostrã huius ventus abstulerunt
nos. Atque plurimis huius figuræ congemina-
tis concludit, Neque irascaris domine satis, &
ne ultra memineris iniquitatis: ecce respice, po-
pulus tuus omnes nos. Profectò ista verba nõ
possunt coaptari vniuerso nunc generi huma-
no. Quinimò manifestissima est contradic-
tio in *Luthero*. Si enim de omnibus etiam nobis
intelligitur, quomodo ipse dicit, quod peccato-
res horrore peccatorum suorum nomen
CHRISTI inuocantes, & ad suam misericor-
diam confugientes, fide iustificantur? Nam &
habetur etiam illic, Non est qui inuocet nomẽ
tuum, qui confurgat & teneat te. Iam verò quã
uis confessio illa intelligentiam habere aliquã
posset generalem, nequit tamen intelligi de
singulis operibus, sed quod tota vita iusti ho-
minis non potest non crebris maculis esse con-
spersa. Nam & pannus menstruat non est ne-
cessẽ, vt totus sit defœdatus: sed potest esse ma-
culosus. Neque tamen macula omnis est inor-
talis. Quadruplicẽ enim maculam notat illic. S.
Tho. puta absentiam gratiã exclusã per pec-
catum mortale, & sola hæc propriẽ est macu-
la. Mox intentio minus recta, aut tertio venti-
culus superbiã de bono opere, quæ possunt ef-
se venialia peccata. Quarto, aliquis præterea

negligentia, quæ potest aliquo modo signifi-
cari nomine maculæ, etiam si sit citra peccatũ.
Qua ratione, vt supra diximus, etiam iustissi-
mi possunt confiteri, vniuersas iustitias suas ef-
se sicut pannus menstruat. Quo sensu ait Cõ-
cionator, Non est homo iustus in terra, qui fa-
ciat bonum, & non peccet, Et maximẽ si com-
ponantur cum splendore illo iustitiã Dei lu-
cem inhabitantis inaccessibilem. Præterquam
quod vt ait ad Augustinum Anglorum Greg.
Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere,
vbi culpa non est. ¶ Quintum testimonium
Protestantibus nostris familiarissimum est il-
lud *Psalmi*, Non intres in iudicium cum seruo
tuo domine, quia non iustificabitur in conspe-
ctu tuo omnis viuens. Ex hoc enim loco collig-
git art. 3. *Luther.* id quod affectu sui asseuerare
pertendunt, nullum esse bonum opus in no-
bis in oculis Dei, isto syllogismo, Deus quia ius-
tus est, bonum opus damnare non potest: cũ
ergo dicat, nullum viuentem, neq; seruũ Dei,
iustificari in conspectu eius, palàm fit, nullum
opus bonum posse iustum iudicium Dei susti-
nere: quare neq; bonum est. At *Rossen.* præde-
ter quidẽ, & argutẽ notauit verborũ reluctan-
tiam. Si enim Deus bonum opus dãnare non
potest, quomodo ait *Luther.* opus bonum nõ
sustinere iudiciũ Dei? necessẽ est ergo vt dicat
bonum opus, quod secundũ ipsum etiã est ma-
lum, dãnari, & non damnari. Locus ergo ille in
eodem sensu satis exponitur, qui iã explicatus
est. Non em̃ habetur illic, quod nullum opus
erit iustum in cõspectu Dei: sed quod nulla per-
sona iusta ita iustificabitur in conspectu diui-
nẽ maiestatis, in qua ipse, quẽ nullũ latet secre-
tum, non videat multa opera mala, quæ nobis
sunt abscondita. Nã præter ipsum delicta quis
intelliget? Sed est fortẽ & sensus alius *Augu.* in
enarratione eiusdẽ *psalmi*. Nempe quod non
potest homo iustificari in conspectu Dei, sicut
cum altero homine. Nam inter homines po-
test quis per se prius mereri mercedẽ, vt apprio
eam iure repositã, sed respectu Dei nõ ita: quia
nullũ prior dedit ei. Et ideo neq; iustitias ipsas
nostras, in quibus nulla inesset ratio nec venia
lis culpæ, possumus in conspectu Dei preferre,
tanquam proprijs nostris viribus factas, de
quibus petamus præmia. Responderet quippe,
Quid habes quod à me non acciperis? qui
dedit tibi & cogitare, & velle, & operari? Ita
que nihil aliud vult hic *Psalmista*, quàm eos
reprehendere, quos etiam taxat *Paul.* sanè qui
ignorantes iustitiam Dei, & suam quærentes
statuere, iustitiã Dei non sunt subiecti. Citant
præterea & sanctos Patres in testes. Vt *Augu.*
lib.

lib. 10. confessionum. c. 13. vbi inter lamenta, quæ pro matre fundebat ad Deum, ait, Væ etiã laudabili vitæ hominum si remota misericordia discutias eam. Perseuerant enim in sua dialectica, vt à tota vita ad singula opera argumententur: cum Aug. nihil aliud significet, q̄ quòd nulla potest esse tam laudabilis vita, cui non fuerint permixta peccata leuia. Præmittit enim de matre sua, Ita post baptismum vixerat, vt laudem nomen tuum, in fide & moribus eius. Non tamen, inquit, audeo dicere, nullum verbum exisse ab ore eius contra præceptum tuum. Et ideo subiungit, Væ etiã laudabili vitæ, &c. Et paulò inferius, Ego itaq; laus mea, & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te. Discernit ergo expressè Aug. bonos actus matris à malis. Citat præterea Luth. & Gregorium lib. 9. dialogorum. Vbi ait, quòd sanctus vir Iob omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspexit, si ab interno arbitrio districtè iudicetur. Consulto tamen quæ sua prudentia fuit, citauit glossam sine textu. Cernebat enim per textum facile sibi responsum iri. Textus enim est ille. Verè scio quòd ita sit, & quòd nõ iustificabitur homo compositus Deo. Vbi nihil sibi aliud voluit sanctus ille, quàm quòd iustitiæ nostræ, etiam si absolute per gratiã Dei sint verè iustitiæ, comparatione tamen ad infinitam illam restitudinem, bonitate quæ; diuinam non reputantur iustitiæ: sicuti papyrus in media nigre non existimabitur alba. Quod re vera non solum de iustitia huius seculi, sed & de iustitia angelorum in cælo potuit affirmare. Præsertim, quòd neq; illic loquitur de singulis operibus, sed quòd homo non apparebit iustus collatus cum Deo. Et ideo subdit, q̄ si voluerit homo contendere cum Deo, nõ potest ei vnum respondere pro mille: id est, pro mille beneficiis, quæ à Deo recipit, non poterit adferre vnum quod ipse prius dederit Deo. Nam neq; initham, ait illic Grego. est à nobis, sed hoc, quòd iustitiæ nostræ, dum illi comparantur diuinæ, non appareant iustitiæ, cap. 7. explicandum est amplius. Interim vt ad Gregorium redeamus. Nunquam ipse in talem incidit errorem, vt cogitaret, nullam esse actionem humanam culpa vacantem. Sanè qui ad Augustinum Anglorum scribens, ait, bona nram esse mentium ibi culpam agnosceret, vbi culpa non est. Et eodem opere moralium sæpe confirmat, non solum opus aliquod posse carere culpa, verum & hominem etiam. Potissimum libr. 2. super illis verbis, In omnibus his

non peccauit Iob labijs suis, neq; stultum aliquid cõtra Deum loquutus est. Vbi ait Grego. quòd beato Iob, & oris testimonium perhibetur & cordis, quia & culpam à lingua compefcuit, & à corde restrinxit. Et quanuis Grego. id non dixisset, textus ipse, In omnibus his nõ peccauit Iob, abundans nobis esset ad conterendam audaciam dicentiũ nullum esse opus bonum, quòd nõ sit vnà peccatũ. In summa, quæ; de causis orant sancti, ne Deus intret cum illis in iudicium, sed omnia opera in suã misericordiam reiciunt. Prima & potissima, est dubium de proposito salute, de qua nemo est adeo certus, quin sit semper in metu. Secunda, quia vix est, qui non fecerit aliqua peccata mortalia, de quibus nescit, an veram fecerit poenitentiam. Tertia propter pericula venialia à quibus nemo cauere potest. Quarta propter negligentias, quæ in omni etiam opere bono plurimum admiscuntur. Ac denique quinta propterea, quia neque ipsa opera bona à nobis habent radicẽ, sed à misericordia Dei, & ideo non possumus cum eo iure proprio nostro agere.

De satisfatione. Cap. 6.

Secundum quòd operibus nostris per gratiam Dei cõpetit, est, vt per illa latifaciamus pro peccatis. Non quidem pro culpa, antequam remittantur, sed pro debitis poenis, quæ culpa remissa, reliquæ fiunt, vt in confessione S. Tridentinæ Synodi, cap. 14. habetur. Hæc autem dispositio duo habet membra. Primum de eare, quam præsupponit, & alterum de ea quam uestigat. Supponimus enim, nõ in vniuersum cuiusque indulgetur culpa, condonari totam poenam: si scilicet mur autem, an id quòd reliquũ est poenæ, persolvere homo valeat in hoc seculo per bona opera. De primo non ita hic multum sermonẽ habebimus, illud quippe ad tractatum sacramentorum peculiarium spectat. Sed tamen neque possumus non aliquam meditationem facere, non solum ad explanationẽ disputationis, verum & quia de hoc pronuntiauit S. Synodus. Articulus fuit quintus assertionum Lutheri, quò solennem illam partitionẽ poenitentia in tres partes respuit. Addit tũ nõ negare contritionem & confessionem, sed satisfationem. Hinc enim, vt lib. 2. c. 5. enarrauimus, coepit Ecclesiæ Roma. oblatrare, ex odio scilicet indulgentiarum. Sed vide, q̄ sit annexa satisfactio confessioni. Initio solum repulerant satisfationẽ, inde tamen facile expugna illis est confessio. Namq; in hoc potissimum est à Deo instituta confessio, vt secundũ men-

Quinq; de causis.

Syn. Tri. Diuisio.

Luther.

Confessionis annexa satisfactio.

suram

Grego.

Iob. 9.

Iob. 1.

sarum delicti, arbitrio sacerdotum statueretur plagarum modus, atque ad eundem oleo, & vino cura retur infirmus. Vbi autem semel hunc errorem deuorauerunt, quod per fidem condonantur plenissime omnia peccata, quoad culpam & poenam, inde illis consequentissimum fuit, non esse necessariam confessionem singulorum peccatorum: sed in genere ad protestandum fidem.

*Asus
Luther.*

Quo fit, ut mera fuerit inficitia Lutheri, quinimo perniciosissimus usus, negare satisfactionem nulla ratione, quod hoc verbum non est expressum in sacra scriptura. Nullum enim adfert argumentum, nisi quia non possumus ostendere, ubi sit in scriptura nomen satisfaciendi, aut quod pro peccato mortali debeat quis satisfacere septem annis. Nam illud inquit, Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, & quodcumque solueris, erit solutum. Et, Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta, ad remissionem inquit, culpae, pertinet, non ad satisfactionem.

Matth. 16

Alias dicere debuit, Quorum remiseritis satisfactiones. At verò, praeterquam, quod iure optimo multa recipit Ecclesia ex monumentis Patrum, scripturae sacrae interpretum, licet in ea non sint formaliter, rem nihilominus satisfactionis evidentissimè colligimus, tum ex alijs locis sacrae paginae, tum clarissimè ex his modo commemoratis. Enim uero remissio, & absolutio peccatorum (quod isti non confydeant) non ad culpam tantum refertur, verum & ad poenam. Vtroque enim modo ligatur peccatori: scilicet, ut inimicus sit Deo, & praeterea dignus poena. Et ideo ab utroque absolutio per gratiam CHRISTI. At quia misericordia Dei nunquam est sine iustitia, quantum in cruce sufficiens, & meritis fuerit, & satisfecerit pro omnibus peccatis totius mundi, efficaciter tamen noluit singulis applicare, aut meritum, aut satisfactionem, nisi quatenus unusquisque libere assenserit, & cooperatus fuerit adiutorio ipsius. Qua de causa, ut non omnes ad eundem gradum amicitiae recipit, dum conuertuntur, ita neque eius iustitia fuit congruens, remissa culpa, & aeterna poena, vnicuique: remitti de temporali, nisi iuxta proportionem conatus, quo se quisque conuertit. De baptismo uero quo sepelitur cum CHRISTO, & renascimur in nouam vitam, diuersa est ratio: ut paulò post explicabimus. Et quoniam neque ille actus est in omnibus aequalis, neque scelera paria, prouidentissimè hoc commissit iudicio Ecclesiae, & ministrorum eius. Et hic est sensus legitimus illorum verborum, Quodcumque ligaueritis, & quodcumque solueritis. Et, Quorum remiseritis

Ioan. 20.

Vnde colligitur satisfactio.

& retinueritis. Videlicet, vos instituo iudices, quorum iudicio, clauis non errante, ego stabo: ut quodcumque, & quomodo cumque, remiseritis, aut retinueritis, sit remissum & retentum. Hoc est, quam poenam esse, vel remittendam, vel retinendam, imponendamque poenitenti, clauis non errante, iudicaueritis, coram meo itidem tribunali erit remissa, & retenta. Ex quo ideo vno loco, ambas poenitentiae partes eliquerunt Patres: scilicet confessionem, & satisfactionem. Nam cum res sit in Euangelio patens, nulla est iniuria, si nomine congruentissimo significetur. Neque uero nomen est nouum, uti Lutherus, antequam antiquitatem habuisset exploratam, arbitratus fuit. Etenim Leo primus, cui in Concilio Chalcedonensi ad sexcentis triginta patribus, referente Theodoro Foroliuensi, inter sanctus, acclamatum fuit, Mediator, inquit, Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS hanc praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut & contentibus actionem poenitentiae darent, & salubri satisfactione purgatos ad communione sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Et infra, Oportet unumquemque Christianum conscientiae suae habere iudicium, ne conuertat ad dominum de die in diem differat, ne satisfactionis sibi tempus in fine vitae suae constituat. Neque antiquissimum Tertullianum praeterijt nominatio satisfactio nis, Ecclesiae iam tunc receptissimae. Satisfactio enim, inquit, confessione disponitur: confessio ne poenitentia nascitur: poenitentia Deus mitigatur. Et infra, Commemoratio quam multis satisfactio operibus, subdit, illa esse necessaria, ut in peccatorem poenitentia ipsa pronuncians, pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione aeterna supplicia, non dicam frustretur, sed expugnat. Haec ille in libro de poenitentia. Et Hieronymus, ut refertur de poenitentia, dist. 1. Mensuram, inquit, temporis in agenda poenitentia, idcirco non satis aperte praefigunt canones pro vnoquoque crimine, ut de singulis dicant, qualiter unumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquentium statuunt: quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris: nec abstinentia tantum ciborum, quam mortificatio vitiorum. Propter quod tempora poenitentiae, fide & conuersatione poenitentium, abbrevianda praecipiant, & negligentia protelanda existimant. Audi Lutherus, quem admodum secundum Hieronymum & Leonem antiquissimos iuxta, ac sapientissimos, & secudum Tertullianum in his verbis, Quodcumque ligaueritis, & quorum remiseritis, iudicialia tradita est

Quorum remiseritis miser.

Leo.

Tertull.

Hiero.

est potestas ministris ecclesie ad satisfactionem remittendam & retinendam. Id quod adhuc copiosius tractat Chryso. tum alibi diffusius sume & frequentissimè, tum in lib. 3. de sacerdotibus. Cuius ceterorumque Patrum, quæ abfq; numero sunt, testimonia præterimus: quia non est hic locus recitandi. Miraculum enim est, & non ferendum potentium. Quod ob peccatum adæ quod aliena voluntate contrahimus, concupiscentiam carnis ita in nobis peccatum esse velint, vt nulla satisfactione, neque ipsius CHRISTI, possit in hac vita compensari, quoniam semper sit peccatum, contra quod proprijs operibus debeamus pugnare, & tamè per actibus delictis, flagitijs, & sceleribus, quæ nos ipsi propria voluntate commissimus, sic vno actu fidei applicatam nobis cõtendant satisfactionem CHRISTI, vt nullas fiat reliquas reat' poenæ, quæ pro auxilium dei nostris exoluamus piaculis. Cum tamen scriptum sit in Deuteronomio quod pro mensura delicti erit plagaram modus. Et in Apocalypsi, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & cluctum. Et Paul. Romanos iam iustificatos exhortatur, vt sicut exhibuerunt membra sua seruire immunditiz, & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeant membra seruire iustitiz in sanctificationem. Id profectò apertissimè explicans, quod angelus dei Ioannes, præmissus ante faciem CHRISTI, prædicabat in deserto, clamans, vt facerent homines, non solum poenitentiam, verum fructus poenitentiz. At stropham Lutheri & suorum audiamus, hoc testimonium ludificationem, Aiant vt modò dicebamus admonitionem Ioannis eam esse, vt per fructus poenitentiz procuremus extenuare concupiscentiam carnis, quæ est peccatum originale. Sed nunquid Ioannes progenies viperarum tanta acerbitate & amarulentia de solo peccato originali obiurgabat? Nunquid non dependenda pernicacia est, quotquot super hunc locum ab ecclesie primordijs scripserunt, Patribus contradicere? Sic enim habet expositio illic Chryso. stomi, Facite, inquit, fructus dignos poenitentiz. Quo autem modo fructificare poterimus, si vtiq; peccatis aduersa faciamus? Aliena rapuisti, incipe donare iâ proprialongo es tempore fornicatus, à legitimo quoque vsu suspendere coniugij. Et ita deinceps progreditur, suum cuiq; actuali peccato opponens fructum poenitentiz. Pariter ibi August. Sunt, inquit, digni fructus virtutis fructus qui non sufficiunt poenitentibus. Poenitentia enim grauiores postulat. & Homil. 1. de poenitentia. nisi isti lapidei essent, & plum

bei, nullum relinquit ambigendum locum. Distinguit enim tres actiones poenitentiz: primam ante baptismum: secundam de leuoribus, ac tertiam, quæ pro illis, inquit, peccatis subeunda est, quæ legis decalogus cõtinet: vbi maiorem ait, quæ in se seueritatem debet exercere, vt à seipso iudicatur (quod ait Apostolus.) non iudicetur à deo. Ecquid verò rogo iudicij nomine significatur, nisi satisfactio & re compensatio, quæ iusta talione delicta vicifimur nostra? Idem docet Gregor. Cyprianus. & vniuersi. Neque verò despicienda ratio est, qua theologij rem hanc dilucidant. Equidè, Ratio theologiae, quod in peccato, & auersionem est confyderare à deo, & conuersionem ad obiectum peccati: secundæ respondet poenæ sensus: & ratio ne primæ illa poenæ efficitur æterna. Ob idq; remissa culpa per conuersionem (iuxta illud psalm. Dixi confitebor, & tu remisisti) restat poenæ temporalis, cuius testimonij extat de Dauid, qui cum primum dixit, Peccavi domino, audiuit à Nathan, Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Verum tamè filius, qui natus est tibi, morte morietur. Remissa ergo culpa, nonnulla temporalis superest luenda poenæ. Sed de hoc primo puncto satis, vt ratio nem redderemus confessionis sanctæ Concilij Tridentini, ca. 14. vbi habetur, quod non tota semper temporalis poenæ, vt in baptismo, reliquis deinceps remittitur, qui gratia baptismi mali ingrati, spiritum sanctum contristauerunt, & templum dei violare non sunt veriti. Hac ergo præstituta veritate, quæstio est, Vtrum in hac vita satisfacere homo deo possit pro debitis illis poenis, tam remissorum mortalium, quàm venialium. Cuius responsio affirmatiua est, de qua nunquam fuit anceps ecclesia. Est hic tamen primum omnium de satisfactione distinguendum. Altera enim est perfecta, & altera imperfecta. Nam satisfactio cum designet actum iustitiz, genere suo disparatur à gratia, vt quantum in opere inest gratiz, tãto minor sit ratio satisfactionis. Quocirca perfecta satisfactio est illa, cuius valor & pretium totum emanat à debitore, nulla vel præueniente vel interueniente gratia creditoris. Taliter vt sit redditio æquivalentis, alias in debiti voluntaria. Nam qui ob crimen suspenditur potius satis patitur. Sicuti & existens in purgatorio. Ex quo fit consequens, quod pro peccatis in Deum cõmissis solus CHRISTVS, eo quod Solus Christus deus erat, potuit perfectè satisfacere, nulla tamen creatura, nisi imperfectè, id est, supposita satisfactio. gratia ipsius. Cuius duplex est causa: vt. 3. par. quæstio. 1. author est S. Tho. Prima, quia tota

Chryso.

Lutheri
stropham.

Denter. 25

Apoca. 18.

Roma. 8.

Matth. 3.

Lutheri
stropham.

Chryso.

August.

Ratio theologiae.

Psal. 31.

2. Reg. 12.

Syno. Trid.

Quæstio.

1 Cõclusio.

Duplex satisfactio.

Diffinitio satisfactio.

natura infecta erat peccato, & inimica Deo. Altera, quia peccatum ea ratione, qua est contra deum, habet infinitatē quādam, quā creatura, etiam si esset in meritis naturalibus, nequam possit compensare & adæquare. Ratio nes sunt Anselmi. 1. & 2. lib. Cur deus homo: quibus addit & tertiam, quod creatura quicquid habet, Deo iā debet. Scio Durād. 3. sent. di. 20. q. 2. & in. 4. d. 15. q. 1. neq; CHRISTO ipsi concedere, vt possit in quantum homo, satisfacere ad æqualitatem iustitiæ, nisi præsupposita creata gratia, qua secundum humanitatem esset quoq; gratus. Propterea inquit, qđ CHRISTVS etiā ipse quicquid secundum humanitatem habebat, receperat à Deo: & ideo nihil de se poterat præstare aut facere in satisfactionem, quod non esset aliās debitum. Et præterea, quia illud Aristotelis, Quod diis & parentibus non possumus reddere æquale, in CHRISTO quoq; ipso, quatenus homine verum habet. Huiusmodi tamen argumenta hominis sunt haud satis æstimatē cogitantis, actiones esse, non naturæ, sed suppositorum. Quāntūcūq; enim existimetur CHRISTVS, in quantum homo, non tamen erat natura humana, quæ in illo operabatur, sed filius Dei p illam. Filius autem dei, erat æqualis patri. Quam ob causam, etsi nullam gratiā recepisset creatam in humanitate, ratione vnionis, de se homo ille erat infinitē gratus, & amicus dei, & quicquid fecisset erat de se sufficiens satisfactio ad æqualitatem iustitiæ. Quinimō quodcumq; opus eius erat infiniti pretii apud Deū. Quare nihil euincit ratio Scoti in. 4. sent. di. 15. quæst. 1. arguente, quod si peccatum haberet aliquam infinitatem, sequeretur vt neq; CHRISTVS per passionem potuisset abunde satisfacere: quippe cum opus illud, quia res erat creata, non esset infinitum. Argumentū inquam non est solidum. Nam licet opus illud res esset creata, nihilominus quia erat opus diuini suppositi, infinitē erat gratum deo, contraria ratione, qđ peccatum est infinitum. Respondetur ergo Durando, quod quicquid de homo CHRISTVS à deo receperat, debebat illi ratione vnionis, & vnio ipsa opus erat tam filii, qđ patris, Ob idq; tanquam de suo, & (vt ita dicamus) aliās in debito poterat satisfacere. Nam quāuis inter homines filius non posset reddere æquale patri, secus res habet de filio dei, qui eo quod æqualis est patri, potuit illi tantum honoris restituere, factus obediens vsq; ad mortem crucis, quantum Adam detraherat. Qua ratione Paul. cōfert obedientiam CHRISTI cum inobedientia Adam.

¶ Sed & contra secundum membrum distinctionis, intentat item argumenta eodem loco Scotus, quibus suadet, puram creaturam posse satisfacere de potentia dei absoluta. Nam vt 13. de Trinita. author est August. Fuit quidē, inquit, & alius modus nostræ redemptionis deo possibilis, qđ per incarnationem. Modus autem, ait, fuisset, si deus per attritionē & meritum de congruo contulisset hominibus gratiam, vt per se quisq; satisfaceret. Sed tamē de potentia ordinata non potuit nisi per CHRISTVM. At verō vt cum honore loquar, debito grauissimo doctori, cuius multi in hac parte sententiam sequuntur, non possum nō iniquo animo audire, qđ isti sentiant indignē de aduentu Redemptoris nostri. Videntur enim cogitare altissimum illud, & inæstimabile mysterium, quod Deus factus est homo, quasi gratis & sine causa vsquequaq; necessaria, fuisset hominibus impensum. Nam dicunt, tantūdem potuisse facere hominem per gratiā Dei, sed solum id esse factum propter legem ordinatam. Redarguerem ego, si mihi liceret, sic istos, Quidnam fuit in causa, vt admiranda illa lege ordinaret Deus vnigenitum dare mundo, si iustitiam alia via seruare potuisset? Non ergo satis est ad legem ordinatam recurrere, nisi rationes & comoditates illius legis adferamus, vt facit eodem loco Augu. Aulim ego dicere (nam euangelicam me certus sum veritatem esse) quod fieri non potuit, neque de potentia Dei absoluta, vt perfectā esset satisfactio, nisi Deus esset ille homo qui satisfaceret. Nam si deus merē gratis amicus sibi faceret creaturam, quæ posset satisfacere, iam satisfactio non esset perfectā, quia præsupponeret gratiam, vt si debitor à creditore suscipere, vnde ibi persolueret. Hoc ex ipsa liquet natura satisfactiois. Cum ergo inter creaturam infinitam à Deo distantem, & deum ipsum nulla sit ratio iustitiæ, nisi præsupposita eius gratuita acceptatione, nulla potuisset perfectē satisfacere. Filius autē dei æqualis patri de se id potuit perfectē. Et hoc est immensum, & ineffabile beneficium, quod illi debemus. Porro quod cum genus humanum nō posset ad æqualitatem iustitiæ rependere Deo quod debebat, indutus ipse naturam nostrā, taliter satisfecit, vt eius nos facti membra, suam possemus coram Deo offerre iustitiam, quasi nostram, secundum illos impares gradus, quibus pro cuiusq; assensione & cooperatione singulis nostrum participatur. Vnde Augu. falso elatur asseruisse, alia potuisse via redemptionem vel satisfactionem perfectam fieri, iustitiamue

Anselmus.

Durandus.
Neq; Chro
inquit hō
est cōcedit,
ut pfectē sa
tisfacere
posset.Rōmes Du
rand.

Ethic. 8.

Respon.

Rō satisfactio
nis Chri
sti. Tho. 3.
p. q. 4. s. ar.
2. ad. 3.Scotus obj
cit.Solut. opus
christi infini
tū gratum
deo.Respondet
Durand.

Scotus.

Contra Scotum.

Cōclusio
doctōris.Beneficium
redemptio.Augu. suā
examinat.

tiamue in integrum reformari: sed id duntaxat astruit, quod non defuit deo modus alius, quo liberaret homines à miseria. Potuit enim gratis condonare peccata sine aliqua satisfactiōe, quia nulli quicquam præterquam sibi debitum erat, contra quem vnum peccatum fuerat, neq; CHRISTVS satisfecit dæmoni, vt a liqui blasphemant, sed patri. Et ideo si ipse voluisset omnino gratis nobis ignoscere, liberi essemus. Vt autē misericordia sua nihil suæ iustitiæ detraheret, gratis misit filium, qui summa iustitia satisfeceret, vt qui gratis eius subinde efficerentur membra, suam ipsius participarent iustitiam. Et hæc, præter alias comoditates, fuit diuinæ incarnationis potissima causa.

Causa aduētus christi.

2. Cōclusio *principalis* *ad explicatiōem ergo precedentis cōclusionis, vnde tantisper digressi sumus, adhi Nullus pōt betur secunda. Nemo potest pro pœna peccata remitti* à satisfacere, antequā remittatur culpa, quin culpa p. pœnā verò vniuersalium rectè dixerim, neminē qui na peccati in peccato versatur, pro aliqua pœna peccati, satisfacere, quanuis remissi, posse satisfacere coram deo. neq; dū est Primum membrum. Cōmunis est consensus in pœnā pro S. omnium Patrum, ac theologorū. Quod dū pœna remissā taxat adnotamus ad eluendam calūniam, qua si peccati nos vbiq; vexant Lutherani: hoc nobis falsū oram deo. crimen intendentes, quòd doceamus, per no- Tho. 1. 2. q. 1. tra nos opera satisfacere deo de nostris delictis. Nemo enim vnquam hoc cogitauit de o- Lutherano peribus naturalibus peccatoris. Quinimò vt rā calūniā negamus opera quomodolibet antecedentia aduersus ea gratiam eiusdem esse gratiæ merita, ita palam tholios. dissiuemur, esse satisfactoria peccati nondum Dissidium remissi. Neq; Scot. ipse fautor meriti congrui, theologorū attribuit illi, vt sit hoc modo satisfactorium. de recidiuū Est tamen dissidium de peccato remisso, vtrū satisfactiōe recidiuus possit agens in peccato satisfacere sentus. pro residua pœna. Scoto affirmante, propterea, quòd pœna est temporalis, sed S. Thoma negante, propterea quod inter nos & Deum nulla est æqualitas iustitiæ, nisi solum ex acceptatiōe diuina: peccator verò nullum facit opus dignum diuina acceptatione. Opus enim genere suo maximè omnium satisfactorium, est eleemosyna: iuxta verbum Redemptoris, Luc. 11. Date eleemosynā, & ecce omnia munda sunt in vobis, & deinde maceratio corporis: & tamen 1. Cor. 13. ait Paul. Si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitate autem non habuero, nihil sum: scilicet, apud deum: ergo neq; talia opera sunt satisfactoria. Tamen si posset peccator satisfacere præcepto sacerdotis in iungentis pœnitentiā. His autē non est nunc locus.

Thomas.

Luc. 11.

1. Cor. 13.

3. Cōclusio

¶ Tertia conclusio est, Potest homo existens

in gratia satisfacere de condigno, pro pœnis *principalis* temporariis, quæ residuæ sunt ex peccato remisso. De condigno in quā, non perfectè, sicut CHRISTVS. Propter duo. Primum, quia nostra satisfactio præsupponit gratiā CHRISTI, cuius corpori gratis insiti sumus. Et præterea quia non reddimus æquale sicut ipse, sed tantūmodo secundum proportionem, qualis potest esse iustitia inter nos & deum. Nempè, quia sicut se habet quod ipse nobis largitur ad suam potētiam, & bonitatem, ita & quod nos reddimus ad nostram possibilitatem. Nihilominus factis iam membris, satisfactio nostra est condigna, tanquam opera filiorum dei. Cui consonat vox illa, Frustris dignos pœnitentiz. Prima statim ratio ex iis, quæ supra explanata sunt, emergit, Tria enim referebamus impedimenta, cur non posset homo satis facere deo: scilicet, quia inimic⁹ est illius: quia peccatum infinitatem habet quādam, & quia quicquid habet, alias obligatum est Deo: homines autē in CHRISTO per gratiam renati, amici, quin etiam filii dei nominamur, & sumus. Atq; ideo eo pacto quo peccatum est in finitum, obsequium etiam deo possumus præstare infinitum. Est enim peccatum non aliter *Peccatum infinitum.* infinitum, q̄ quod est auersio ab infinito bono, qua ratione, illa auersio imaginem quandam induit infinitæ distantiz: eadem ergo in finitatis figuram gerit etiam cōuersio: & ideo opus ex gratia dei procedens, recompensā esse potest iniuriæ, cuius culpa gratis condonata est. Atqui licet bōa omnia, imò nos ipsos à deo recepimus, non tamen deus (cuius iugum sua ue est, & onus leue) ad omne illud nos obligauit, quod totis intentis viribus possumus, vt c. 2. dicebamus: & ideo multos possumus facere fructus dignos pœnitentiz, qui non erant innocentibus necessarij, vt quotquot fuerunt diuinorum interpretes in illo verbo euangelico agnouerunt. Neq; hanc solum, sed aliam adiūgit S. Tho. rationem in 4. sentē. dist. 15. Nempè quòd etiā p. illa opa, quæ aliàs debita sunt, satisfacere possumus, eo quòd per liberū arbitrium sumus dñi actiōnum nostrarum: qua de re liberam ipsam nostrā obedientiam acceptat deus in satisfactiōe, tanquā opus iustitiæ. Quinimò & hoc pacto nō solum pro peccato satisfacimus, sed pro nostra fragilitate, pro beneficiis etiam acceptis obsequia præstamus deo, sanè quæ de manu sua accepimus, si bi reddentes. Secunda ratio est. Pœnitentiā cōditione sua & ingenio hoc habet, qd sit op⁹ p quod præueniente deo, peccata remittantur, ac prorsus tollantur, quo ad culpā & pœnā. n 2 Hæc

1. Ratio.

Peccatum infinitum.

Math.

S. Thom.

2. Ratio.

Hęc enim est legitima significatio illius **CHRISTI** vocis, quod thema fuit sux prædicationis. **Pœnitentiã** agite, appropinquet regnũ cælorum. Quasi dicat, hæc patet aditus ad regnũ cælorum. Cui simile est, **A** tempore Ioannis Baptistæ, regnum cælorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Est namq; pulcherrima pœnitentiæ periphrasis. Cum enim peccator hostis dei sit, per illam subito mutata mente, videtur expugnare regnum, quod specimen nõ nullum eorum gerit, qui vi intra mœnia recipiunt sese: ergo qui legitime expleuerit numeros omnes pœnitentiæ, liber erit prorsus tam à pœna peccati, q̃ à culpa. Hęc autem ad iustũ pœnitentia fit celerius, morosiusve, secundum mēsurã doloris & mortificationis, vt ex Hieronymo paulò antè referrebamus. Ergo sicut quis posset in puncto iustificationis operante misericordia dei, talem adferre sensum peccatorum, ardoremque pœnitentiæ, vt penitus pœna omnis cum culpa deleteretur, vt creditur de Magdalena, ita quòd tunc quis segnius atque remissius fecit, potest postea multiplicatis operibus pœnitentiæ compensare, atq; adeo satisfacere pro pœna peccati remissi.

¶ Tertia deniq; ratio est. Quòd si supplicia, quorum homo debitor est, in purgatorio solvantur per satisfaciõem, multò æquius possunt hic solui per liberam satisfaciõem, non solum quia libertas plurimum adfert momenti operibus in conspectu dei, verum quòd opera hic fiant per speciale auxilium sux misericordiæ, in purgatorio autem solum infligitur rigor iustitiæ. Neq; illi liberè offerunt, & assument illa supplicia, sed tantum patienter tolerant. Atq; hucusq; etiam extenditur sensus Pauli admonentis, quòd si nos ipsos iudicarem, non vtique à deo iudicaremur.

Vnde Chryso. Homil. 41. de pœnitent. Pœnitentiam, inquit, exhibuit beatus Dauid, ita dicens, Lauabo per singulas noctes lectum meũ, & lachrymæ meæ stratum meum rigabunt. Et olim patratum peccatum post tot generationes, quasi nuper accidisset, iugebat. Hęc Chryso. Imò verò Magdalena post plenissimam indulgentiam, tanquam exemplar (vt de illa canit ecclesia) pœnitentiæ. xxx annis nõ cessauit lamentari remissa erimina. Et **CHRISTVS** non dixisset, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, si remissa culpa consummata esset mundatio. Vnde Orig. Homil. 8. super Leuit. in lotionibus illis veteris legis, & purgationibus septies repetitis, expiationis nostras meditatur: quas nobis est iterata necesse, propter cicatricem quæ rema-

net vulneris. Atqui verbum Daniells, Peccata tua eleemosynis redime, quid significat si non satisfaciõem pro peccatis significat? Nam redimere, quidnam aliud, quàm satisfactio est? Non ergo repugnat, quod de redemptore **CHRISTO** dixerat alius propheta, Absque argento redimemini id est, gratias, quippe cum absq; nostris meritis, & passus est pro nobis, & culpas nobis condonat. Sed quia per gratiã suam valorem recipiunt opera subsequentiã nostra, quibus eadem possimus expiare delicta, redimere ea nos quoq; censetur. Vnde Ambros. in sermone quodam dominicali de Abraham, qui refertur de pœnitẽ. distinct. 11. Habemus, inquit, plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis. Quare ecclesia meritisimo canit in quadragesima, aduenisse nobis dies pœnitentiæ ad redimendã peccata, & saluandas animas. Si enim vnico actu fidei efficaciter applicaretur semper nobis satisfactio **CHRISTI**, quò ad culpam, & omnẽ pœnam, nunq̃ per locum nos admonisset, vt conuerteremur ad ipsum in toto corde, ieiunio & fletu, & planctu scindentes corda nostra. Ecce rationes & elogia quibus innixa S. Trid. Syn. confessione supra citata sanctissimã habet satisfaciõem per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritalis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vnã cum culpa remittitur, sed pro pœna temporalis, quæ, vt sacra literæ docent, nõ tota semper vt in baptismo remittitur postea pœnitentibus. De qua pœnitentia scriptum est, Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam. Et iterum, Quæ secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et iterum, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Pœnas autè post hoc seculum residuas explicat cano. 30. exoluendas esse in futuro seculo in purgatorio. Quæ quidem purgatorium locum, qui in isto seculo non crediderint, securus facere possumus, neque se illum visuros in futuro: si modò alius est locus, q̃ ille damnatorum. Cauent ergo Lutherani, negantes, per fructus pœnitentiæ satisfacere nos p peccatis, lachrymas pœnitentium cohibeant, & macerationem, afflictionẽq; carnis restinguant, quæ in hunc vsũ semper fuit Patribus sanctissimis. Atq; adeo in eorum numero habeantur, quos Cyprian. sermo. 5. de lapsis hæc subnotauit censura. Agite pœnitentiam plenam dolentis, ac lamentantis animi: probate mortificationem: nec vos quorũdam moueat, aut error improvidus, aut stu-

por

por vanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussus sunt animi cęcitade, vt nec in telligant delicta, nec plangent. Et infra, Pacem sibi vitro nemine dante, lumpsferunt, falsa pollicitatione seducti, & apostatis, ac perfidis iu ęti, errorem pro veritate sumpserunt.

4. Ratio.

¶ Quarta deniq; ratio est, qua orthodoxorū explicemus mentem, ne amplius nos Lutherana, velut Pelagianos infament. Aiunt enim, vt supra ca. 2. referrebamus, quod tantum primę gratię meritum tribuimus CHRISTO, cęterum post illam nostris operibus adscribimus satisfactionem pro peccatis. Quę vtiq; notoria calumnia est. Non enim prima tātum gratia, sed quodcunq; eius augmentum meritis CHRISTI nititur, sine quibus nullius essent opera nostra æstimationis. Quare nihil detrahimus glorię CHRISTI, sed eum potius glorificamus, qui dat nobis cogitare, velle, & perficere. Sed hoc tantum dicimus, quod satisfactio

1. Ioan. 2.

CHRISTI, quę teste Ioanne sufficiens fuit pro peccatis totius mundi, applicatur nobis per opera nostra, nihil nunc loquimur de baptismo. Atq; id quidem iure optimo, diuino, & naturali, sanę vt qui plus iusto nobis in dulsumus, nostram voluntatem contra diuinā instinctu dæmonis, expletentes, ipsi per gratiā CHRISTI diuinę iustitię satisficiamus. Sicuti membra eius, & palmites in vite compacti, vnde virtus ad nostra permanat opera.

Not.

Quapropter hoc etiam habent dignitatis, & quodammodo iustitię opera nostra, supra quā haberēt, si ex gratia procederent, quę alia nobis via à deo collata esset, quā per meritum CHRISTI, quod modò iustitia ipsius cōmunicatur nobis, vt possimus illam adferre in iudicium dei, veluti nostram. ¶ Quarta deniq; conclusio sit. Non tantum pro suis quisq; culpis, sed pro alienis satisfacere potest, dum sint modò amici dei. Satisfacere inquam de cōdigno, licet hoc modo nemo pręter CHRISTVM possit pro alio mereri gratiam. Discrimen est, quod satisfactio solum dicit solutionem: possunt autem ciues regni cęlorum his quoq; mutuis officiis alter alterius onera portare, vt vnus deo soluat, quod alter debet, ac multò melius, q̄ in ciuili Republica, vbi tempore necessitatis omnia debent esse cōmunia. Neq; est, cur deus non acceptet opera, quę ex gratia procedunt, si pro amico offeruntur, ac si pro se ille obtulisset. Extra charitatem autem nemo dignus est, vt vel sua opera, vel quę pro ipso alius offert, sint deo accepta. Mereri autem vnus alteri gratiam nō est soluere, sed deprecari à deo bonum motū alterius, quod

non cadit sub merito de condigno, vt capite proximo dicturi sumus. In hunc satisfactiōis sensum complures Patrum exponunt illud Pauli, Gaudeo in passionibus pro vobis, & ad impleo ea quę defunt passionum CHRISTI in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Non quod passioi CHRISTI in se aliquid defuisset, quod porrò sufficientissima fuit pro peccatis totius mūdi, sed quia labores omnes & officia, quę membra CHRISTI faciunt, ipsius capitis reputantur, & in bonum ecclesię redundant. Vnde relaxationes, & indulgentię peccatorum, quorū fuerit culpa remissa dimanant in ecclesia. Hoc autem est quod nobis isti hoc loco per deridiculum exprobrant: scilicet, quod opera aliqua cōminiscamur super excrementa in satisfactionem pro alio. Ac si nō omnia ac multo plura quā exhibere possumus pro nostris propriis sceleribus, nō sunt, necessaria. Respondemus autē. Primum, quod cum pœna, remissa culpa, temporalis sit, potest quis per gratiam CHRISTI adiutum satisfacere per gratiam & auxilium CHRISTI maxime viri sanctitate prouecti, ita vt possint etiam sua opera communicare cum aliis. Et pręterea potest quis etiam si ipse pro se debeat, amici tamen debitum prius quā proprium soluere. Sed horum disputatio alium locum postulat minus angustum.

¶ Argumentum profecto nullum contra ex-
trudere possunt, quod iam non sit solum.
Specimen enim omnium hoc est. Vim virtutemq; impendio maiorem tribuit Paul. gratia CHRISTI in bonum, quā peccato Adę, in malum. Non enim, inquit, sicut delictū, ita & donum: si enim vnus delictū multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum per gratiam vnus hominis IESV CHRISTI in plures abundauit. Et subdit, Nam iudicium ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Ex hoc loco arguitur. Ex vno peccato Adę omnes incurrimus, non solum in culpam, sed in pœnas quantas genus patitur humanum: ergo quicū que per gratiā CHRISTI liberatur à culpa, plenissime etiā liberatur à debito omnis pœnæ. Eo pręsertim, quod sublata causa, auferatur effectus, & culpa est causa pœnæ. Hoc tamen solum huic argumentationi cōcedimus, quod hactenus concessimus sæpe, scilicet, quod passio CHRISTI in vniuersum potest omnia remittere: plenissimum autem eundem effectū, vt simul cum culpa remittatur omnis pœna, non habet nisi in duobus casibus. Primum, quā do per se operatur, & non per opera nostri li-

Colof. 1.

Relaxationes.

Argumenta aduersariorum.

Roma. 5.

Duo casus plene remissionis.

Remi. gr̄e
operi. satis.
gr̄aie co-
oper.

beri arbitrii. Quod contingit in baptismo, ubi neq; in adultis requiritur dispositio, nisi eatenus vt tollatur obex: id est, complacentia peccati, modò superiori libro explicato. Quare cum iustificatio fiat per instrumentum passionis, totaliter illic morimur peccato, & nascimur in nouam vitam. In sacramento autem, & in virtute pœnitentiæ ita deus remittit peccatum per gratiam suam, vt vtatur operibus nostris, ob idq; remissio culpæ attribuitur gratiæ operanti: id est, mutanti mentem nostrâ: satisfactio verò gratiæ cooperanti. Et ideo fit iuxta mensuram gratiæ suæ, & nostræ cooperationis. Quò obrem secundus casus, quòd vnâ cum culpa condonatur omnis pœna, est, quâ do nos cooperamur summo charitatis actû: vt in martyrio, vel quando speciali priuilegio ita deus aliquem mouet, vt Magdalenam. Cæterum in scelerosis, perditisq; hominibus priuilegium reputaretur amplissimum, quòd tântas esset vnus actus interior pœnitentiæ, quo omnia expiarentur peccata delerenturq; simul, quo ad culpam, & pœnam.

De operum merito, quæ ex gratia procedunt. CAP. VII.

Subséquitur, vt de tertio nostrorû operum priuilegio dicamus, quæ ex fonte illo dimanant atque viuè salientis in vitam æternam, discutientes, sint ne in conspectu Dei condigna merita, cum augmenti gratiæ, tum demum suæ: illic in æstimabilis felicitatis. Illius ergo diuisionis, quâ lib. 2. cap. 4. fecimus meriti, in meritû congrui & condigni, primum membrum seponamus. Etenim vel nullum in nobis operibus inest meritum congrui ante iustificationem, quod illic satis arbitrò cõmonstrasse, vt nihil nunc ad præsentem attinet disputationem, ubi loquimur de operibus quæ per gratiam sunt, & appulsam Dei, quæ merita sunt condigna. Sed hanc nihilo secius Lutherani perhorrescunt vocem hanc nobis vbiq; dant improperio. & tanquam Pelagianam notam inurunt. Dux enim cum sint fundamentales meriti conditiones: vt puta bonitas & libertas, duas extruxit Luth. machinas ad labefactandâ rationem meriti. Prima fuit, quòd cõcupiscētia fit, etiam in renatis, inuitabile peccatum. Inde enim deduxit, omnia opera nostra, non modo quæ gratiam antecedunt, sed quæ iustus facit, peccata esse: & ideo neque esse talia, vt per ipsa satisfaciamus legi: vnde fit illico cõsequētissimum, neq; esse merita. Nam meritum vitæ æternæ esse non potest apud deum,

Lutherani
errores duo

nisi impletio legis: iuxta illud CHRISTI, Si Matth. 19. vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et illud Roma. 11. Pauli, Non auditors tantum, sed factores legis iustificati. Alter celeberrimus Lutheri error fuit, negare liberum arbitrium nostrû apud deum, quo sublato, nulla potest consistere ratio meriti: vt iam modò liquidum facimus. Igitur eo vsq; aiunt, nos sola fide iustificari, quòd non solum ad primam gratiam nulla nostra opera concurrunt, vt dispositiones, verum neque virtute illorum postea augeatur, nec mereamur gloriam, sed tantum propter pmissionem, quæ sola fide apprehenditur, & peccatores reconciliantur, & reconciliatis gratiæ obueniunt incrementa, & tandem exhibetur gloria. Neq; verò meritum tantum adimunt operibus iusti, verum, vt patet in de liber. christ. & locis aliis quæ cap. 5. cõmémorauimus, omnia existimât futilia, & vana, præter vnâ fidem, qua misericordia dei apprehēditur. Idq; postea in suo didagmate obtense reformationis identidem repetunt, nullâ mercedem deberi operibus iustis, saltem vitâ æternam, sed illam tantum deberi pmissioni dei & ea præcisa ratione nobis à deo collatum iri, vt sit ipse fidelis. Atq; ea est sua confessio August. In cuius apologia Melancthon, ubi de operibus respondet ad argumenta aduersarium, postquam dixerat, quòd iustificatio iustitiam aliud est quàm reputari iustum, neq; reputari iustum propter iustitiam operis, sed per misericordiam dei fide apprehensam. Ex his inquit, omnib; etiam intelligi potest, quid dicendum sit de merito condigni, de quo fingunt aduersarii iustos esse coram deo, propter dilectionem ac legis impletionem: ubi nullam faciunt mentionem iustitiæ fidei. Hæc nullo modo ferenda sunt, &c. Hęc phrenesis est quæ istos hoc loco dementauit: scilicet, quòd asserentes meritum condigni, negemus iustitiam fidei, & auxilium dei post primâ iustificationem. Quæ manifestissima est calumnia. Subdit itaq; iterum atque iterum, quod nostra opera, etiam in gratia, non sunt talia, vt pro eis debeatur vita æterna, licet sint meritoria aliorum præmiorum: de quibus paulò pòst dicemus. ¶ Hæc primû materia explicanda est, at que dubia examinâda, de quibus inter catholicos non nihil differet: mox aduersus Lutheranos asserenda. Quo ergo à nomine ipso & definitione meriti exordiamur, vnde sunt potissimum argumenta petenda, appellatio meriti tritissima est inter latinos: vt bene aut male mereri de republica, vt de amico, quod nomē à mercede deducitur. Est enim meritum opus Didagma.

Confes. As
gu. Melan.

Meriti non
mē & diff.

cui debetur merces, & mereri quæpiam est ius sibi facere ad præmium. Qua de causa libr. 2. meritum de congruo reiectum dedimus à ratione meriti. Quoniam meritum opus est iustitiæ. Ad rationem autem meriti, naturamq; inuestigandâ, ex illo aptissime initium sumitur, quod. 1. 2. quæstio. 2. art. 3. adnotauit S. Tho. Tria enim in actione humana est considerare. Primum libertatem, vnde habet quod sit vituperabilis, aut laudabilis. Nam propter ea quæ insunt nobis à natura, neq; laudamur, neq; vituperamur. Mox ordinem ad finem, vnde rationem habet virtutis aut vitij. Deinde respectum ad alium: puta ad Rempublicam, vel singularem personam, cui vel utilitatem adfert, vel nocentium: & inde rationem habet meriti, aut demeriti. Ita enim scholastici appellant, malum meritum. Atque tres istos ordines ita intelligas, vt quæadmodum secundus, primum, ita tertius, vtrunq; in sua ratione comprehendat. Ex hinc ergo patefcunt tres conditiones meriti. Prima, quod sit opus liberum. Nam absq; libertate quæadmodum opus, nec virtus est, nec vitium, ita neq; est, vel meritorium vel demeritorium. Quapropter theologij, qui cogitant, in naturalibus meritum esse posse, naturam eius ignorât. Nisi forsan p metaphoram naturalis congruentia, dignitas appelletur: vt ille dixit, Species primû, digna est imperio. Si enim princeps beneficiû aliquod cõferret homini, vel propter pulchritudinem, vel propter genus, vel ob quauis aliam naturæ dotem, nulla illic ratio inesset, vel meriti, vel præmij. Neq; si deus (quod de potetia eius absoluta fingunt) propter bonum naturale cuiuspiam cõferret gloriam, subesset illic ratio, aut meriti, aut præmij. Vt si filios Zebedæi, ob id tantum quod sibi erant consobrini, eo esset CHRISTVS in regno cælorum dignatus honore, vt sibi asiderent à dextris, & à sinistris. Cuius ratio naturalis est, quod mereri est aliquid dare alteri, & conferre in bonum ipsius: nemo verò dat, nisi illud cuius est dominus: si mus autem domini nostrarum actionum per liberum arbitrium: ergo vbi nulla est libertas, nullum est meritum. Iam verò meritum idem est quod obsequium: obsequitur autem nemo nisi per liberum arbitrium. Quocirca solò, p præi nobis obtemperat, quia agit, atq; adeo nihil de nobis meretur, neque arbores, neq; irrationabilia animalia. Tamen si mortalium humanitas sit illis quandoq; indulgere. Veluti de Atheniensibus in historiis est, quod multos qui cum exædificaretur Iseato pedon, egrege laborauerant, vinculis solutos, libere pa-

sum ire dimiserunt. Quinimò neq; ius proprie aut dominum habent vitæ. Cuius contra *Dominium.* sum ineptissime profectò nonnulli doctores cogitarunt. Licet habeant appetitum viuendi, & ab eadè natura sortita sint instinctum tuendi vitam. Vbi enim non est libertas, nõ est ius, sed totum irrationabilium ius est possessorum hominum, & illis: rogat iniuriam, qui immerito pecora occidit, aut lædit. Et eadè ratione, quia videlicet nullius sunt participes actionis, quæ sit præmium digna, infert Aristot. nec boue *Erbit. 1.* nec equum felicem, nec aliud animal vllû beatum dici. Nisi etiam per metaphorã vt equus *Equus Ale* Alexandri. Hæc eadè de causa idem inibi Aristot. felicitatem moralem in nullis collocat, *xandri.* aut naturalibus, aut fortunæ bonis, sed in operatione libera secundum virtutem. In Olympicis enim, inquit, ludis, non formosissim' quæque aut robustissimus corona donat, sed q in certamen descendunt, atq; horum illi qui vincunt. Quò pertinet verbum Apostoli, Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Et, Si volens ago, mercedem habeo. Sed lib. 1. in tracta. de libe. arbit. satis superque demonstratû est, nullam esse rationem, aut peccati, aut meriti nisi vbi sit libertas. Ita enim ait contra Fortunatû August. dico peccatû non esse, nisi volutate peccetur: & hinc esse præmium, quia propria voluntate recta facimus. Et ad Marcionem Tertul. li. 2. Nec boni, inquit, nec mali merces iure pensaretur ei, qui aut bonus, aut mal' necessitate fuisse inuentus, & non voluntate. At verò arguat quis, opera esse nõnulla in quibus nõ est vsquequaq; libertas, quæ nihilo scicis sunt merito: ia. Patet de operibus apostolorum, & sacratissimæ Virginis, qui cum esset in gratia confirmati, nullum poterat præceptum, vel transgredi, vel prætermittere: & tamen obseruantia ipsa præceptorum erat illis meritum. Absurdum enim esset dicere, quod per obedientiam mandatorû non proficeret coram deo. Quin verò CHRISTVS ipse meruit nobis, atq; adeo maximè per passionem, quâ tamen non potuit non subire, siue quod præceptum erat sibi, siue quod talis erat voluntas patris, cui licet nullum esset adiunctum præceptum, non poterat contraire. Et inde maximè augetur dubium, quod dilectio dei naturaliter consequebatur in CHRISTO visionem beatificam: & tamen videtur fuisse meritum, quâdoquidem simul erat, & beatus, & viator. Hoc argumentum hac diluitur distinctione. Carentia libertatis triplex est: alia ex natura subiecti: quæ pot' est negatio, quæm priuatio: quæ alia est in brutis. Et opera huiusmodi libertatis

1. 2. q. 21.
artic. 3.
Tria i. actio
in humana.

Tres conditiones.

Libertas de
rõne meri.

Ratio natura
ralis.

Cõfirmatio

Attemperat.

1. Tim. 2.
2. Cor. 9.

Argu. de cõ
firmatû.

Christus
meruit.

Triplex cõ
remia liber
tatis.

expertia, nec bona sunt, nec mala, atque adeo nec laude nec vituperio digna, vt dictum est. Secunda est carentia libertatis ad malum, & hæc duplex. Quædam quodammodo naturalis, qualis est in beatis. Ex illo enim ineffabili intuitu Dei naturali consequentia sequitur amor, qui natura sua excludit omnem possibilitatē prauæ agendæ. Quamuis in hoc sensu liberè amant, quòd ex voluntate deo infixæ id faciunt. Et ideo opera illorum, licet optima sint, & nõ solum laude, sed honore etiam digna, nullo tamen pacto sunt merita accumulandæ mercedis, sed potius ipsa habent rationem præmij. Atq; idem patet; ratione cõfenduntur de dilectione beatifica CHRISTI. Haud enim vnquam crediderim, illam fuisse meritoriam in CHRISTO, sed merebatur per dilectionem, quam habebat tanquam viator, & per opera exinde procedentia. Tertia ergo carentia libertatis est, non omnimoda, sed ad malum, & ea quidẽ nõ ex natura, sed ex priuilegio: quia in sensu cõposito non stat, aliquid esse præceptũ & non fieri: & hæc non tollit rationem meriti. Apostoli enim, licet non poterant transgredi mortaliter, poterant nihilominus difficultatem & laborem pati in custodia legis: & præterea quia ex obedientia, iussa faciebant, merebantur. Aliis ex priuilegio cõfirmationis hoc illi damnatum acciperent, quòd non essent illis eadẽ opera meritoria, quæ sunt aliis. Et præter ea de aliis multis operibus ad quæ non obligabantur, nullum est dubium, quo minus essent meritoria. Idemq; ac multo dignius sentiendum est de operibus CHRISTI: oblatum est enim, quia ipse voluit, & ideo spontanea illa obedientia, per se ipsa; acerrimæ mortis, immensum fuit apud patrem meritum nostræ salutis, atq; vt sibi ipsi daretur nomẽ, quod est super omne nomen. ¶ Secunda meriti conditio est, quòd sit opus bonum, id est, opus virtutis: quo fit, vt meritum, non sit opus iustitiæ cõmutatiuæ (vt. 2. sent. dist. 28. Durand. opinatur) sed distributiuæ. Nam etsi nomen meritum, seruitiis primũ, ac mercenariis operibus, quibus debetur stipendiũ, impositum fuerit: quæ admodum dicitur quis mereri equo, aut calamo, & domum habere meritoriam, tamẽ proprietatis inde deducta est ad munera amicitia. Veluti dicimus bene mereri de amico, aut male. Quocirca differens est, quòd in cõmutatiua iustitia æqualitas præcisè pensatur rel ad rem, siue opus ex amicitia procedat, siue ex inimicitia: seu ex virtute, seu ex vitio. Qui enim operas suas locat, siue ob inimicitiam faciat, siue quacunq; alia turpi intentione, ius ac

quirat æqualis mercedis, secus autem in merito iustitiæ distributiua, quod necesse est ex amicitia illius procedere, de quo bene meremur, atq; adeo opus esse virtutis. Nisi quòd inter homines qui opera tantum vident externa, existimatur sæpe hypocritis, vt virtus. Nã auctore Aristot. amicitia, vel virtus est, vel cum virtute coniuncta. Hanc ob causam in distributione præmiorũ secundũ merita, non attenditur æqualitas rei ad rem, sed proportionalitas, seu proportionum æqualitas præmiorum ad dignitates personarũ: iuxta explicationem eiusdẽ. ¶ Ethicorum. Vt qualis personæ ad personam, talis sit etiã proportio præmij ad præmij. Quòd si spectetur etiam opus (vt, quia esuriui, & dedisti mihi manducare) id tantum fit, quatenus inde estimatur dignitas personæ. ¶ Per hæc, tertia liquet conditio meriti. Sanè quo pacto opus meritorium debeat cedere in bonum publicum, vel particularis amici. Respectu enim boni cõmunis factus est, si sit opus virtutis: inde enim ciuibus honores publici iure debentur a principe, qui custos est iustitiæ, vt ibidem ait Aristot. Quippe cum iustũ ipsum, & iustitia hæc ratio in republica custoditur, si bonis præmia, & malis sint constituta supplicia. ¶ Ratio ergo hæc explanati meriti nostri est operibus accomodanda, atque examinandum, an quæ Deo per gratiam suam exhibemus obsequia, apud suam maiestatem sint merita. Est enim quæstio in duabus dubitationibus posita. Prima. Meritum idem est quod ius, ideo dicit æqualitatem, nihil autem nos possumus Deo præstare æquale vitæ æternæ, non solum quia vt ait Aristot. diis, & parentibus non possumus reddere æquale (sanè à quibus recepimus esse, & viuere, cui nullum est aliud bonum comparabile) verum propterea quia & Deus à nobis infinitũ distat, & vita æterna nullis est nostris obsequiis æstimabilis: ergo nulla est iustitia, aut meritum nostrum apud ipsam. Altera est dubitatio. Merces & præmij dicit quid debet: Deus autem, qui bonorum nostrorũ nõ indiget, nihil potest debere nobis. Quis enim prior dedit ei (vt ait Paul.) & retribuetur ei? ergo vita æterna non est merces nostrorum operum. Sunt inter theologos (vt Durand. in 2. sent. dist. 28.) qui negent opera, quantumcũq; præcedente gratia, esse simpliciter & proprie merita de condigno, sed tantũ largo modo dictũ meritũ. Vbi videtur taxare S. Tho. 1. 2. quæst. 1. 4. qui contrariũ apparet sentire. Ratio Durandi est, quòd meritũ propriè de condigno est, cui simpliciter debetur æquale virtute

Beatorum libertas.

Voluntas beatifica Christi.

Esa. 53.

2. Conditio meriti.

Durand.

Ethic. 5.

Vt in merito su.

Primũ arg. contra.

Ethic. 8.

2. Argum.

Rom. 11.

Durand.

S. Thom.

virtute operis: nullum autem opus nostrum æquale potest esse vitæ æternæ, neq; illam largitur nobis Deus ex iustitia, sed ex quadam liberalitate & ordinatione sua. Sanè qui gratis acceptat nostra opera. At profecto qui fuerit penitus meditatus, quidnam sit per gratiam fieri filium Dei, aliud de operibus iusti habebit iudicium. Meritum ergo de cõdigno cum sit opus iustitiæ, distinguendum est, quem admodum supra de satisfactione dicebamus.

Aliud est em̄ perfectum, quod nullam prorsus supponit rationem gratiæ. Et hoc modo solus CHRISTVS potuit mereri apud Deum: nã opera sua erant veri Dei, quæ idcirco ex natura sua erant meritoria. Sed aliud est meritum, quod licet non habeat perfectam rationem iustitiæ, est nihilominus propriè iustum. Et tale est opus iusti apud Deum. Nam iustum, vt auctor est S. Tho. q. citata, aliud est simpliciter, in quo est simpliciter æqualitas: quale est in cõmutatiõibus, & obsequijs inter ciues; aliud verò quod quanuis non sit simpliciter æquale & iustum, habet tamen modum iustitiæ: sicut dicitur ius paternum & dominantium: puta, filij ad patrem, & serui ad dominum. Quæ quidem est vera & propria ratio iustitiæ. Etenim filius probus obsequens patris, licet non tantum reddat, quantum suscepit ab illo, nihilominus verè propriumq; ius habet, vt alai, & educetur à patre, & ita seruus respectu dñi. Qua ratione cum per gratiã homo efficiatur verè & propriè filius Dei adoptiuus, quanuis illam adoptionem gratuito suscepit, nihil fecius obsequia sua lunt proprie & verè merita iustitiæ apud patrem. Vnde Paul. Accepistis, inquit, spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba, pater: ipse enim spiritus testimonij reddit spiritui nostro, quod simus filij Dei, & hæredes: hæredes autè Dei, coheredes autè CHRISTI: si tamè cõpatimur, vt cõglossificemur. In his equidè verbis perspicere ocularissimus quisq; potest, quòd quãuis iustitia nostra fundetur in gratia, & ideo non habeat tam perfectam iustitiæ rationem, nihilominus gratia supposita, est propriè iustitia. Non quidem simpliciter æqualitatis ex parte obiecti. Nam hoc est, quod subdit, Non sunt cõdignæ passiones huius temporis, sed tamen est verè & propriè ius filiorum. Ait enim, Si filij, ergo hæredes, quod sufficit ad propriam rationem meriti. Non ergo negamus, quin illud meritum fundetur in diuina ordinatione: quia nihil possumus mereri apud ipsum, nisi secundum virtutem, quã ipse nobis cõfert: nihilominus per illam nos iuste mereamur. Quæ admodum em̄ res

naturales per virtutes ab ipso receptas operantur, nihilo fecius sunt causæ suorum effectuum, ita in supernaturalibus: licet nos per eius virtutem promoueamur, agimus nihilominus verè iusta merita in conspectu suo. Sed ais, licet sint merita, non tamè vitæ æternæ. Quinimò, hoc enim designat, Ergo hæredes. Et, Si quis diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: quoniam hæc est vita æterna, vt videamus ipsum. Adnotat illic autem Sanctus. Thom. ar. 3. & omnes theologij in. 1. d. 17. & 2. d. 28. quòd opus iusti dupliciter potest considerari. Vno modo quatenus procedit ex libero arbitrio, & alio modo quatenus procedit ex gratia spiritus sancti. Primo modo non est in illo condignitas ad vitã æternam propter maximam excellentiam, sed nihilominus est congruitas proportionis, quòd homini operanti secundum suam virtutem, Deus recompenset secundum excellentiã suæ virtutis. Nota quòd hanc congruitatẽ non ponit S. Thom. in operibus ante gratiam, sed in operibus iusti. Si verò cõfyderentur opera, quatenus ex gratia spiritus sancti procedunt, sic sunt, inquit, meritoria vitæ æternæ de condigno. Nam valor meriti attenditur secundum virtutem spiritus sancti: iuxta illud, Fiet in eo

sons aquæ salientis in vitam æternam. Et præterea quia pretium operis attenditur secundum dignitatẽ gratiæ, per quam homo efficitur cõfors diuinæ naturæ, adoptaturq; in filium, cui debetur hæreditas. Et in solutione ad 3. Gratia inquit, spiritus sancti, quã in præsentem habemus, etli non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen æqualis in virtute: sicut semẽ arborum in quo est virtus ad totam germinandã arborẽ, & quia p ipsam inhabitat hominem spiritus sanctus, appellatur ab Apostolo pignus hæreditatis nostræ. Intelligit ergo, quòd sit meritum propriè verèq; iustitiæ, propter hanc mensuram, & modum gratiæ, relatione ad gloriam. Nam quanuis nomen feminis metaphoricum sit, inest tamè in gratia vera virtus ad gloriam, atq; adeo æqualitas iustitiæ simillima femini. Vnũ enim granum non est æquale spicæ, sed tamè tantundem virtute valet, liquidem fert suo tempore spicã. Illa tamen distinctio liberi arbitrij, atq; gratiæ nõnullos fallit. Quippe qui ex hinc colligunt, merita non esse propriè nostra, sed solius Dei: cum res tamen aliter sit. Virtus em̄ spiritus sancti, & liberum arbitrium duo sunt cõcunctia in rationem vnius integri principij. Nam vt opus liberi arbitrij non esset meritum sine virtute Dei, ita neque opus Dei esset meritum, nisi fieret per liberum arbitriũ humanæ

1. Ioh. 14.

Duplex cõsideratio operis iusti

Ioh. 4.

Gratiæ est semen.

Deceptio quorundã.

vel

Cõtra Dur.

Meritum duplex.

Rom. 8.

Fundatur in diuina ordinatione.

vel angelicæ naturæ. Non enim Deus per sua solius opera (vt dum creauit mundum) meretur. Neque facere potest, vt opera plantæ, vel animalis bruti sint meritoria. Meritum ergo opus est Dei & nostrum. Ipsi scilicet, vt moventis, & nostrum liberè cooperantium: vt supra satis demonstratum est. ¶ Ex his facile soluitur alterum argumentum: Deus nihil propriè debet nobis, tum quia nullus prior dedit ei, sed ipse dat nobis ipsa opera, per quæ mere mur, & ideo totum ius nostrum fundatur in gratia sua: tum quia hæc quæ nos illi damus, non cedunt in suam, sed in nostram potius vtilitatē. Quare licet nullum nobis amplius præmium daret, q̄ bene operari, nullam nobis faceret iniuriam. Quinimò quāuis beatos illos cælicolas regno depelleret, non faceret illis iniuriā. Ergo nullū est in nobis meritū, cui aliqd Deus debeat. Respondetur, quod Deus debet præmium, ex ordinatione sua, iustitiæ quæ ab ipso est in operibus nostris: quod est debere suæ proprietatis & bonitatis, & firmissimæ veritatis. Vt colligitur ex parabola patrisfamilias conuenientis cum operarijs ex denario diurno.

Exemplum est in naturalibus. Ipse fecit naturarum, & ideo secundum suam ordinationem dedit solilucē, homini intellectum, &c.

Quare sicut repugnat, solem esse & non esse naturā suā lucidam, propter debitum naturæ, quod est iustitiā ipsius Dei, ita suæ repugnat bonitati, & iustitiæ, quod pro operibus eorū, quos semel sibi per gratiam adoptauit, non retribuat vitam æternam. Et hæc est non impropria ratio debiti. Quocirca si merenti negaret præmium, licet nemini faceret iniuriam (vt ait Ber. serm. 1. de annuntia.) suam tamen legem, ac seipsum negaret, qui tamen fidelis est, & negare seipsum nō potest. ¶ Per hæc respondetur ad aliā, quæ hic fit postrema dubitatio. Vt præter gratiam gratum facientem, necessaria sit noua acceptatio Dei, vt opus sit de condigno meritorium. Scot. eū in. 1. d. 17. quæst. 1. existimat, non satis esse, opus elici à gratia, vt sit meritorium vitæ æternæ: sed vltra hoc requiritur, quod sit acceptum à Deo, & ordinatum ad talem finem. Primò quia alijs inquit, si opus esset de condigno meritorium, qua ratione procedit à gratia, quæ iam est principium & forma existens in homine, sequeretur, quod quatenus procedit ab homine, Deus non posset non retribuere beatitudinem, quin esset iniustus, eo quod ante eius acceptationē, iam opus erat dignum. Et præterea præmium vitæ æternæ semper est maius, q̄ meritū: maius autē non rependitur pro minori ex rigore iustitiæ,

sed tantum ex liberalitate & acceptatione conferentis. Sequitur Scotum ferè Nominalium schola. Nihilominus nullum profecto est argumentum, quod id valeat conuincere. Quin verò ratio est in contrarium multo probabilior. Primò vt Scot. ipse & omnes fatentur in 2. d. 27. & in. 3. 1. 8. gratia nihil aliud est, q̄ acceptatio ad gloriam: si ergo per gratiā homo iū est acceptus ad gloriam, quid opus est noua acceptatione operis? Nam si filij, ergo hæredes. Quinimò est repugnantiā manifesta, personā esse acceptam, cuius opus non sit Deo gratū. Namq; propterea opus est gratum, quia persona est grata. Repexit enim Deus ad Abel & ad munera eius. Vnde ad primum argumentū Scoti negatur, quod si opus procedit à gratia esset meritorium, propterea Deus esset iniustus, si non redderet præmium: quoniam illud meritum dependet ex gratia gratificante personam. Idipsum itaq; quod ipse dicit de secūda acceptatione: scilicet, quod eo quod prius Deus acceptat opus, q̄ sit meritorium, non fit nobis propriè debitor, nos dicimus de gratia gratificante personam. Nempe, quod ideo nō fit nobis propriè debitor: quia prius reddidit gratum hominem vnde procedit meritum, Nisi quod ipse non cernit omnino rationem meriti, ea ratione qua est opus filij Dei. Et tamē rei veritas est, quod ratione gratiæ adoptionis & acceptationis personæ, opus est meritorium. Et quia opus est meritorium, acceptatur. Dicit enim, quod quia acceptatur, opus est meritorium, videtur repugnantiā in adiecto. Nam gratis acceptari opus nō ponit in ipso iustitiā, & dignitatem: sed meram gratiam. Ad secundum argumentum respondetur, quod quāuis Deus præmiet vltra condignum, nihilominus opus est meritorium, quia procedit à gratia per se quæ est seminarium gloriæ.

De merito aduersus Lutheranos. Ca. 8.

HIS ergo inter catholicos con-
 clusio. ritatus, restat, veritatem huius
 conclusionis aduersus Lutheranos constabile, quod iustorum opera sint digna merita vitæ æternæ. Porro nomen meriti nostri apud Deum, cum primis celebratissimum est Patribus in Ecclesia ab eius vltiq; in cunabulis. Cuius non opus est testibus, siquidem neque aduersarij negant, sed tamen abnegant extare in sacris literis meritum vitæ æternæ. Nam illud, Omnis misericordia faciet locum vnicuiq; secundum meritum operum suorum, nō ita facile recipiant, tanquam canonicum:

Nomen meriti.

Ecclesi. 6.

co

Solutio alterius dubij.

Questio.

Scot.

eo quod teste Hieronymo in prologo Galeato, liber ille non fit inter Hebræos. Nihilominus à vetustissimis, vt Egesippo, Irenæo, & reliquis temporibus apostolorum proximis citatur tãquam propheticus: vt auctores sunt Euseb. lib. 4. & Aug. 17. de ciui. Dei, cap. 20. Atq; Damas. lib. 4. ca. 18. annuerat ipsum canonicis, quem & Ecclesia à Cõcilio Carthaginensi ter tio, vbi quinque libri Salomonis recipiuntur vsq; ad præsens Tridentinum, semper recepit in canonem. Iam verò & apud Paul. manifesta est appellatio meriti, vbi ait, Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. Et ad Col. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et, Tentauit eos Deus, & inuenit eos dignos se. Et

ENFEB. & AUGUST. **LIB. 4. & AUG. 17. DE CUI. DEI, CAP. 20. ATQ; DAMAS. LIB. 4. CA. 18. ANNUERAT IPSUM CANONICIS, QUEM & ECCLESIA À CÕCILIO CARTHAGINENSI TER TIO, VBI QUINQUE LIBRI SALOMONIS RECIPIUNTUR VSQ; AD PRÆSENS TRIDENTINUM, SEMPER RECEPIT IN CANONEM. IAM VERÒ & APUD PAUL. MANIFESTA EST APPELLATIO MERITI, VBI AIT, BENEFICENTIÆ & COMMUNIONIS NOLITE OBLIUISCI: TALIBUS ENIM HOSTIJS PROMERETUR DEUS. ET AD COL. DIGNOS NOS FECIT IN PARTEM SORTIS SANCTORUM. ET, TENTAUIT EOS DEUS, & INUENIT EOS DIGNOS SE. ET**

HEBR. ULT. **CHRISTVS IN EUANGELIO, DIGNUS EST OPERA RIUS MERCEDE SUA. VBI LICET DE VICTU LOQUEBAT, MERITUM QUOQ; APUD DEUM INSINUABAT. SUPERUACANEA VERUTAMEN EST DE NOMINE CÕCER TATIO, VBI RES IPSA EST PATENTISSIMA. IGITUR PRIMA DE HAC RE STATUITUR CONCLUSIO. OPERA IUSTI QUÆ GENERE SUO AC CIRCUMSTANTIJS BONA SUNT, OMNIA SUNT CONDIGNA MERITA, TUM CUMULATORIS GRATIÆ, TUM ETIAM ÆTERNÆ VITÆ. DIXERIM, & IUSTI, & CUMULATORIS GRATIÆ. QUONIAM LIBRO SE CUNDO DIFFUSÈ PLANEQUE MONSTRATUM EST PECCA TORIS OPERA NEQUA QUAM ESSE MERITA PRIMÆ GRA TIÆ. PRIMAM STATIM HUIUS CONCLUSIONI RATIONÈ SUPPONAMUS, QUAE CREBRÒ VIMUR CÕTRA ISTOS: IL LAM SCILICET, QUÆ EX NATURA RERUM DUCITUR. FI DES NATURAM NON SUBVERTIT, SED INSTAURAVIT & PERFECIT: VIRTUTI AUTEM IURE SUO & MERITO DEBE TUR HONORIS MERCES: VT AUTHOR EST ARIST. EADÈQ; AB IP SO LEGISLATORE, QUI CULTUS EST IUSTI: HANC ER GO NATURÆ LEGEM DEUS PER GRATIÀ CHRISTI NÒ ABROGANIT, SED SERVAUIT POTIUS. SERVAUIT AU TEM HOC PACTO, QUOD CUM HOMO NATURALI VIGO RE NULLUM VIRTUTIS OPUS PERFICERE POSSET, QUOD VILIUS ESSET MERITI IN CONSPÈCTU SUO, MISIT FILIÙ SUUM, QUI & NOS À PECCATO LIBERARET: & POTESTA TEM SUBINDE NOBIS FACERET, FILIOS DEI FIERI, SI EI⁹ ASSENTIREMUR VOCATIONI. IGITUR VBI IAM PER GRA TIAM SUAM FILIJ SUMUS, OPERA NOSTRA, SUA IPSIUS OPE FUFFALTA, DIGNA SUNT APUD IPSUM GRATIÆ SUÆ & GLORIÆ, QUÆ PROPRIÈ EST PRÆMIUM FILIO RUM DEI. ET QUO RATIONES MERITI SUPRA INDUCTÆ EXPLICATIORES FIANT, CONFIRMATUR ARGUMÈTUM. OPUS IUSTI EST OPUS LIBERUM OBEDIENTIÆ, QUO DEO IUXTA EIUS VOLUNTATEM OBSEQVIMUR, EST Q; PROINDE OPUS BONUM, NEQUE SOLUM EX AMICITIA ILLIUS, VERUM & IUSSU ETIAM, VEL SUASU, ATQUE ADEO AUXILIO IPSIUS EXHIBITUM: IGITUR DIGNUM EST PRÆMIUM, QUOD IPSE AMICIS SUIS, SUIQ; OBSE QUENTIBUS PROPOSUIT: HOC AUTEM EST VITA ÆTER**

na, iuxta illud, Si vis ad vitam ingredi, serua Math. 19. mandata: illus ergo beate vitæ est meritum. Descendamus autem ad lucem scripturæ sacrae, cuius radijs hæc omnia clarescunt. Meritum (vt dictum est) & merces ad se inuicem re feruntur, sacra pagina idètidem meminit mer cedis, quæ nos manet p nostris operibus apud Deum: ergo sunt opera nostra ipsius merita. Quæ subfinitur propositio, plana est. Ab ipso enim exordio, quo Deus tractare cum mortali bus cœpit de salute nostra, primus, quem cū Abraham inuit sermonem, hic fuit, Nolite Gene. 15. re Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Et quanuis ad literã forsan intelligatur de latissima seminis eius propagatione, tamen in mysterio profecto significabat æternam retributionem, quæ propriè est merces fidei, quam ab illo tunc exigebat. Vnde quia merces illa proposita nobis erat per CHRISTVM, idcirco Elaias, vbi aduentum eius prænũtiat, Ecce, inquit, Deus vester: Ecce dominus Deus in fortitudine venit, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Cui concinit Ioan. in Apocalypsi, Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuiq; iuxta opera sua. Atq; adeo CHRISTVS ipse liberator noster, quo primum cœpit loco prædicare legem, statim obedientibus proposuit mercedem. Gaudete, inquit, & exultate cū male dixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, quoniã merces vestra copiosa est in caelis. Et quo explicaret opera nostra respectu illius mercedis rationè habere iustitiã, eadè opera appellauit iustitiam, commune faciès nos, ne aliam vanam intenderemus mercedè. Attendite em, inquit, ne iustitiã vestrã faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedè non habebitis apud patrè vestrum, qui in caelis est. Et subdit, Te autè faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, vt sit elemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Cui consonat Paul. Quodcumq; facitis, ex animo Col. 3. operamini, sicut domino, & non hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Tribus ergo nominibus: scilicet, mercedis, iustitiæ, & redditionis, nihil pfecto aliud, q̄ ius, meritũq; operũ designauit. ¶ Sed interpretamentum Melancthonis audiamus in sua Apologia Augustana. Duobus em modis, & ipse, & sui cõsortes respondent ad ista. Primò quòd vita æterna dicat merces, nò quia debetur operibus nostris, sed promissioni Dei. Dicitur autè iniquiunt, merces, quia est

est quædam recompensatio bonorū operum, non quatenus nostra sunt, sed quatenus solius ipsius Dei, tāquam fructus fidei: iuxta verbum Augustini in de gra. & lib. arb. Dona sua coronat Deus. Quod verbum ita intelligunt, ac si nullo pacto debeant dici merita nostra. At verò quis non videat, quā non possunt hoc elabi dicitur? Nam quī beneficio illi quod quispiam solum propter gratuitam promissionem nullo intercedente ture aut merito recipientis vllam tribuat rationem mercedis? Si quidem inter beneficium gratuitum & mercedem tantum distet, quantum inter opus liberalitatis & opus iustitiæ. Quod si vita æterna eo merces dicitur, quod est recompensatio, hæc ipsa est confessio meriti. Recompensatio enim opus iustitiæ est propter debitum. Id quod Rom. 4. Paulus nos docet, vbi propterea negat iustificationem nostram, quæ ex iniustis efficitur iusti, fieri ex operibus, quia ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Hinc enim colligitur à contrario sensu, quod si operibus nostris redditur merces, eisdem tanquam meritis debeatur. Quod autem August ait, Deum coronare dona sua, ita se ipse explicat, non quod non sint merita nostra per liberum nostrum arbitriū, sed quia suo ipsius in nobis auxilio fiunt.

Argumentū à contrario sensu. Exponitur Ang.

Secunda causa.

Libellus im perat.

Impugnatio.

Aliud argumentum.

Secunda solutio est, quod opera nostra verè sunt merita, non tamen digna vitæ æternæ, at aliorum præmiorum corporalium, & spirituum, quæ redduntur, tum in hac vita, tum post in patria. Ecce causam, cur in libello imperatorio colloquij Ratisponensis, confitentes mercedem deberi operibus nostris, tam corporalem quam spiritualem, in hac vita, & in futura, nunquam sunt confessi, quod sint merita vitæ æternæ, sed bonorum, prout diuinæ providentiæ visum fuerit. Vita enim, inquit, æterna solum debetur renatis propter solam promissionem fide acceptam. In hac autem cauillatione non vna, sed multiplex est, tum falsitas, tum pertinacia. Primum, si concedunt iam operibus iusti aliquam dignitatem præmij, etiā cœlestis, non ergo talia opera sunt peccata, vt cœpit dicere Lutherus. Quod si sint bona, & procedant ex gratia, quid cunctantur confiteri præmia vitæ æternæ? Mox vel illa opera sunt meritoria, solum quatenus à libero arbitrio procedunt, vel quatenus procedunt ex auxilio & gratia Dei per liberum arbitrium. Primum ipsi nobiscum negant: ergo sunt meritoria, quatenus procedunt ex gratia, vnde manifestum fit, quod sint meritoria vitæ ipsius æternæ, cuius seminarium est gratia. Dicam

explicatius, Gratia est acceptatio ad vitā æternam, distinguens inter filios Dei, & filios regni: ergo si opera, quæ ante gratiam nullius sunt pretij apud Deum, ex gratia recipiunt, vt sint merita, cuiusnam præmij recipiunt, vt sint merita, nisi vitæ æternæ? Ad hæc. Omne præmiū accidentale regni cœlestis: vt aureolæ & aspectus humanitatis CHRISTI, confortiumq; sanctorum, atque hoc genus reliqua, ex essentiali beatitudine diluunt: ergo si operibus nostris ius acquirimus ad accidentaliam præmia, ex eo est, quia acquirimus ius ad vitam ipsam. Iam verò hoc contra istos necessarium video formare argumentum. Iuueni illi quærenti quid faceret vt haberet vitam æternam respondet CHRISTVS, quod seruaret mandata: quodq; si relinqueret, venderetq; bona sua, perfectus fieri posset. Exemplo Petrus rogat, quæ ergo sciplos maneret merces, qui omnia propter ipsum reliquerant, Cui CHRISTVS, Vos qui sequuti estis me in regeneratione sedebitis super sedes duodecim iudicantes, &c.

Matth. 19.

Omnis enim qui reliquerit domum aut fratres vel sorores, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Ecce distinguuntur præmia accidentalitatis: scilicet, sedere vt iudices, & centuplum recipere, quod sancti exponunt, vel in hac vita, quantum ad quietem & lætitiā animæ, qui est fructus bonorum temporalium, vel etiam in futura vita, vbi est plenitudo omnium bonorum: & præter hæc præmium essentialitatis vitæ æternæ. Hinc ergo sumitur argumentum. Illorum accidentalium præmiorum verè sunt opera iustorum merita (vt aduersarij ipsi fatentur) ergo ipsius etiam vitæ æternæ: quandoquidem sub eodem tenore vtrunq; proponitur tanquā merces. Quinimo aduersarij ipsi compelluntur respondere pro nobis. Præmia enim omnia, etiam accidentalitatis, quæ quoquo pacto, vel in hac vita, vel in futura pertinent ad beatitudinem: scilicet, vel hic nos promouentia, vel illic quouis modo beantia, pertinent ad promissionem Dei per CHRISTVM: igitur si non obliuiscit quod redduntur nobis, propter promissionem, illa accidentalia nihilominus verè sunt præmia quæ redduntur meritis nostris, cur non idem fatentur de vita æterna? Hic quippe latet, & suus error & responsio nostra. Non enim negamus, vitam æternam dari nobis propter promissionem Dei. Sed tamen quia promissa est cooperantibus gratiæ & adiutorio ipsius, nihil vetat, quo minus detur tanquam merces nostrorum operum. Ita enim inquit Timotheo Paul. Pretas ad omnia utilis est, proinisionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

Argumentū ad hominē.

Hic latet error.

1. Tim. 4.

future. Vbi tam essentialē præmium, quàm ac
 cidetale simul ait promissum esse operibus pie
 tatis. Neque in hoc vllō pacto derogatur gra
 tiæ CHRISTI, sed arrogatur potius, eo quòd
 talem in sua membra influat merendi virtutē.
 Legitimus ergo sensus verborū CHRISTI,
 vbi mercedem nominat, inde aucupandus est,
 quòd vsu ac more eorum qui Republicas ci
 uiles instituerant, suas ipse ponens diuinas leg
 es, brauium & palmam legitimè agentibus
 proponit, cuius digna esset eorum obedientia.
 Vnde Paul. similitudine illorum qui in stadio
 præmium intuentes currebant, vsus, Omnes,
 inquit, currunt, sed vnus accipit brauiū. Extat
 præterea plurimum in sacro canone mercedis
 mentio: vt Ruth. 2. ait Patriarcha ille, Reddat
 tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mer
 cedem recipies à domino Deo Israel. Et, Iusti
 autem in perpetuum viuunt, & apud dominū
 est merces eorum. Et, Non verearis vsque ad
 mortem iustificari, quoniam merces Dei ma
 net in æternum. Et, Est merces operi tuo. Et
 CHRISTVS in Euangelio, Qui recipit proph
 etam (& alludebat ad se) mercedem Pro
 phetæ accipiet. Et, Leuate oculos vestros, & vi
 dete regiones, quæ albæ sunt iam ad messē,
 vt qui metit, mercedem accipit, & congregat
 fructum in vitam æternam. Et Paul. vnusquis
 que autem propriam mercedem accipiet sec
 undum suum laborem. Quid est secundum
 laborem, nisi iuxta meritum laboris? Et rus
 sum, Id quòd in præfenti est momentaneum,
 & leue tribulationis nostræ, supra modum in
 sublimitate, æternum gloriæ pondus opera
 tur in nobis. Ecquid aliud esse potest, opera
 tur, quàm meretur? Et, Videte vosmetipsos, ne
 perdatis, quæ operati estis, sed mercedem plen
 am accipiatis. Plenam, id est, iustam. Sicut ait
 CHRISTVS ipse præmiorum largitor. In qua
 mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Et
 apud Lucam, Diligite inimicos vestros, benef
 acite, mutuum date, nihil inde sperantes. Date,
 & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confer
 tam, & coagitatam, & supereffluentem dabūt
 in sinum vestrum. Quibus potuit apertius ver
 bis explicari ratio meriti? ¶ Accedit demum
 illud Pauli, vbi retributionem meriti tam bo
 ni quàm mali explicat, Tribulatio enim, in
 quit, & angustia in omnem animam hominis
 operātis malum. Gloria autem, honor, & pax
 omni operanti bonum. Sed vide hic, candide
 lector, aliam cauationem, qua isti putant ex
 cutere talia testimonia. Ait Melancthon in
 locis communibus, quòd Paulus non ait, Ho
 mini simulanti bonum, sed operanti ex fide,

ita vt nomine operum, intelligatur fides cum
 suis fructibus. Et ideo merces non redditur, in
 quit, nisi propter promissionem. Hæc est isto
 rum dementia (vt in principio huius libri cœ
 pimus notare) omnia opera externa appella
 re simulationē, & hypocritism. Ecquis nostrū
 vnquam dixit opera digna esse merita, nisi ea
 tantum, quæ ex fide procedunt? inde tamen
 nulla probabilitate colligitur, quòd præmium
 reddatur solum ob promissionem. Nam tunc
 non haberet rationem præmij: sicuti nec pro
 missio habet rationem meriti: merces ergo de
 betur operibus, quatenus liberè à nobis ex fide
 fiunt ex gratia vtique & auxilio Dei. ¶ Venit
 secundo loco in confirmationem eiusdem cō
 clusionis, præter mercedis nomen, appellatio
 quoque iustitiæ, quæ asidua est in sacra scri
 ptura. Ait enim Dauid, Obseruabo me ab ini
 quitate mea, & reddet mihi dominus secun
 dum iustitiam meam. Vbi palam loquitur
 Propheta de iustitia sua apud Deum, & non
 de iustitia aduersus suos persecutores, vt cau
 latur Melanct. in apologia, exponens illud,
 Iudica me domine secundum iustitiam meā.
 Nam præmiserat, Custodiui vias domini,
 nec impiè gessi à Deo meo, & iustitias eius nō
 repuli à me, & ero immaculatus cum eo. Et tã
 dem subdit, Et retribuit mihi dominus, &c.
 Quasi dixisset, quoniam ego iustitias eius cu
 stodiui, custodiet ipse iustitiam suam mecum,
 retribuens mihi iustam mercedem pro iusto
 merito: iuxta verbum Sapientis, Seminanti iu
 stitiam merces fidelis. Neq; solum Propheta
 certus erat, mercedem esse apud Deum bono
 rum operum, verum, & intuitu illius licitū esse
 vt homo excitaret sese ad opus. Vnde inclina
 ui, inquit, cor meum ad faciendās iustificatiōes
 tuas in æternum propter retributionē. Sicuti
 & de Mose ait Paul. quòd aspicebat in remu
 nationē. At vna pro omnibus satis est autho
 ritas Pauli de iustitia operum. Bonū certamen
 certauī, cursum consummaui, fidem seruauī, in
 reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā
 reddet mihi dominus in illa die iustus iudex.
 Si tantū hic meminisset fidei, & misericordiæ,
 id Lutherani possetis vestre prætexere opinio
 ni, atq; fingere, quòd vita æterna nulla alia
 nobis ratione donatur, nisi quia Deus illam
 nobis promisit absq; vllō respectu nostrorū ope
 rum. Sed tamē ait, Bonum certamen, nō Deus
 certauit: sed ego certauī, & cursum cōsummaui.
 Nec solum ait, Fide accepi misericordiam, sed
 fidem seruauit est, legē, quam sum fide pro
 fessus, opere cōpleui: & ideo Deus iustus iu
 dex tanquam athlotheta certaminis mei coro
 nabit

Iustitiæ ap
 pellatio.

Psal. 17.

Melan.

Prou. 11.

Psal. 113.

1. Tim. 4.

1. Cor. 9.

Testimonia
 scripturæ.
 Sapi. 5.
 Eccl. 18.Hier. 31.
 Matth. 10.
 Ioan. 4.

2. Cor. 4.

2. Ioan.
 nni. c.

Luc. 6.

Rom. 2.

Melanct.

nabit me corona iustitiae. At respondere perfiditatis, quod hæc est iustitia fidei. Hanc equidē nos quoque vocem agnoscimus, sed vestrum intellectum refutamus. Concedimus, inquam, opera nostra esse iustitiam fidei, quod nisi ex fide & gratia CHRISTI pmanarēt, nulli essent meriti, nihilo secius opera nostra, id est, quæ ex fide per liberum arbitrium facimus, merita sunt sempiternæ gloriæ. Secundum significantissimum verbum Pauli, Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei: aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem: fidelis enim est qui repromissit, Non solum ait, qui promissit, sed qui repromissit, si seruemus indeclinabilem fidem. Et eodem pertinet, quod dixerat cap. 5. Non est iniustus Deus, ut obliuiscatur operis vestri, & laboris ex charitate suscepti. Et Ioan. Filioli, nemo vos seducat, qui enim facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est: scilicet in retribuo, sicut nos in operando. Et Paul. Nolite, inquit, amittere confidentiam vestram: quæ magnam habet remuneracionem. Et can. 1. Non ait tantum, quod sancti per fidem vice-runt regna, sed quod ex eadem fide operati iustitiã adepti sunt repromissiones. Remuneratio autem & repromissio quid nisi mercedem auribus exhibet? Tertio denique & principaliter confirmatur conclusio ex retributio-ne, quæ promissa est factibus iustis Dei. Regnum enim cœlorum cõparauit CHRISTVS patrifamilias, qui conuentione facta ex denario diurno misit operarios in vineam suam. Et in alia parabola ex talentis distributio inter seruos vsuras deposcit, cuius merito promittit fideles seruos constituere super familiam suã. Et amicos nos admonet, ut faciamus, à quibus recipiamur in æternatabernacula. Et alibi, ne inuitemus ad prandium fratres, & cognatos, qui possunt retribuere nobis, sed pauperes, debiles, & claudos, ut retribuatur nobis in resurrectione iustorum. Et Paul. Deus, inquit, in die iusti iudicij reddet vniciquæ secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem qui sunt ex contentione, & iram & indignationem. Et, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal CHRISTI, ut referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malum. Profecto quando nullum esset aliud testimonium, hoc esset sufficientissimũ. Nam si opera bona non essent vera causa, & merita retributiois iustorum, sicut mala sunt

etiam merita supplicij, quid opus erat stare ante tribunal CHRISTI, & iudicari, cuius quisque esset dignus retributionis? Omnia hæc denique confirmat verbum ipsius iudicis nostri CHRISTI. Tunc enim, inquit, dicit ijs qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi māducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Vbi particula, enim, significacionē habet cause in bonis meritis, & quæ vt in malis. Vnde sicuti immisericordes, eo quod non passi sunt CHRISTVM, mittentur in ignem æternum, ita & iusti propter meritum misericordie recipiuntur in regnum. Atque hoc est quod concludit, Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Falsa ergo est & sacro elogio aduersa glossa Buceri super Pau. ad Rom. 2. Qui reddit vniciquæ secundum opera sua. Ait enim quod iuxta opera, nullam dicit causam: aut meritum nostrorum operum, sed tantum compensationem. Multo tamen alius diuersusq; est sensus Pauli, isq; consyderantibus patentissimus. Ita enim dignoscit vbique inter gratiam & gloriam, quod vbicumque meminuit gratiæ iustificantis, quæ scilicet iniustus fit iustus, opera vniuersa excludit à ratione meriti. Et pari modo, vbi meminit de aduentu CHRISTI. Nam sicut ipse gratis nobis datus est, nullis hominum præcedentibus meritis, ita & membra eius efficimur merè gratis. Vbi tamen loquitur de præmio vite æternæ, tunc mentionē facit operũ, sanè quæ iam p gratiã CHRISTI merita sunt illius. Ex quo Augu. desumpsit celebrem illam distinctionem gratiæ in operantem, respectu iustificationis, & cooperatam, respectu meritorum. ¶ Postremum deniq; asylum, quo se isti recipiunt, ne fateri cogantur operum merita, est, quod si iustorum operibus proposita est in Euangelio vita æterna, non est, quia sint merita nostra, sed solum quia sunt fructus fidei, atq; merita Dei: & ideo non redditur aiunt, præmiũ operibus, sed soli fidei apprehendenti promissionē illius præmij. Sed iam imprimis non negabunt, quin fides sit causa illius præmij atque adeo meritum. Nam hoc quod est fide accipere, id est, credere promissionem, haberet rationem meriti. At quicquid ad hoc respondeat, aliter arguitur, vt hac postrema ratione punctum rei attingamus. Hoc enim ipsum, quod opera nostra sunt fructus fidei, nihil nos inficiamur, quoniam confitemur vltro. Sed tamen exinde sumimus argumētũ, quod nos per eiusmodi fructus mere-mur. Fides enim non est, quæ per se ipsa pos-

Math. 25.

Bacc.

Lutberano
rum perfu-
giam.

Impugnatio.

Fructus
fidei.
fit

fit fructificare, sed per liberum nostrum arbitrium. Et hoc est quod isti debent meditati cogitare. Si enim fides ita in nobis existeret, vt nobis non esset liberum illi obsequi, nullum in nobis fructum ferret, magis quam in brutis animalibus. Quare non est ipsa quæ operatur, sed nos per ipsam. Quomodo autem id fiat, Apostolus, vbi rationem ipsius fidei explicat,

Heb. 11. nobis exponit. Necessè enim est, inquit, credere quòd Deus est, & quòd remunerator est. Ecce radicem meritum, credere quòd remunerator est. Et ideo est argumentum rerum sperandarum, quia mittit nos in spem, dirigens intentionem nostrorum operum. Et inde habet quòd fit exordium & initium vitæ iustorum. Quo-

Col. 1. circa idem Apost. ad Col. Propter spem, inquit, quæ reposita est vobis in cælis, dilectionem habetis erga sanctos. Erigens ergo fides spem nostram, charitatem suscitatur erga Deum, per quæ operamur. Quare Paulus non dixit, quòd fides per se operatur, sed per charitatem: scilicet, quæ Deum diligimus, licet tandem ab ipso receperimus. Neque ad Gal. appellat opera nostra, fructus fidei, sed fructus spiritus contra opera carnis. Et quælibet virtus habet suos proprios fructus. Facite enim (inquit Ioan.) fructus penitentiarum. Quinimò & beatitudo ipsa dicitur fructus operum nostrorum. Bonorum enim laborum (inquit Sapiens) gloriosus est fructus. Et ad Philip. Paul. Sitis lyceri & sine offensa in die CHRISTI repleti fructu iustitiarum. Non dixit tantum fidei, sed generalis iustitiarum. Et infra, Mihi viuere CHRISTVS est, & mori lucrum. Quòd si viuere in carne hic mihi fructus operis est, &c. Mori ergo vocat lucrum propter meritum, & viuere, fructus operis, propter præmium æternum. Vnde Dauid, Beati, inquit, manducabunt laborem manuum suarum. Et ipse ad Gal. Paul. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Est ergo turpissima ignorantia, propterea, quòd opera sunt quodammodo fructus fidei, negare, quòd sint propriè merita nostra: id est, nostri liberi arbitrii diuinitus adiuti. Exemplum est in naturalibus, pius quidem per virtutem Dei eiusque generalè influentiam fructificatur: hoc tamen non obstat verè & propriè sunt fructus ipsius arboris: pariter ergo censendum est de fructibus iusti per gratiam & auxilium speciale. Vnde, facite, inquit, ait CHRISTVS arborem bonam, & fructus bonos: id est, voluntatem bonam, & bona opera. Et Paul. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autè, sed gratia Dei mecum. Mecum, ait, quali

adiuuans. Vnde Aug. in epist. ad Hilar. quæ est *August.* 89. ca. 3. Valet, inquit, liberum arbitriū ad opera bona, si diuinitus adiuuetur. Et infra, Neque enim liberum arbitrium ideo tollitur, quia iuuatur, sed ideo iuuatur, quia non tollitur. Et Hypog. lib. 3. Quomodo vnicuique, inquit, secundum sua opera redderetur in die iudicii, nisi liberum esset arbitrium, vt operante Deo cooperate ratur homo? Et infra, Quomodo potuit Paul. bonum certamen certare, & cursum consummare? Quia neque solus, neque gratia sola, sed gratia Dei mecum. Quæ, inquit, gratia est in libero arbitrio, sicut in equo sessor qui ipsam regit. Ex quibus tandem concludit. Neque gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitam æternam, neque liberum arbitrium sine gratia, nisi in paruulis, in quibus gratia operatur sine libero arbitrio. Hactenus August. At verò quauis merita nostra opera sint Dei præuenientis, nihilominus non solum improprius est, & ineptissimus, verum etiam falsissimus sermo, quòd Deus mereatur per nos. Nam mereri respectum dicit inter duos: scilicet, inter obsequentem & præmiantem: sed nos meremur per auxiliū ipsius. Luxta illud Ezech. 36. quod lib. 3. Hypog. in hanc sententiam citat August. Spiritum meum ponā in medio vestri: & faciā vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini: ipse ergo non mereatur, sed facit vt nos mereamur. Quare August. nunquā dicit, quòd Deus coronat merita sua, sed coronat, inquit, merita tua, tanquam dona sua. Itaque vt ab ipso fiunt, non merita sua, sed dona sua dicuntur, quæ verò ratione sunt à nobis, dicuntur merita. Et ideo si merita, inquit, nostra sic intelligerentur, vt etiam ipsa dona esse Dei cognoscerentur, non esset improbāda sententia. Hæc ille de libero arbit. cap. 6. & 7. Sed nostri Protestantes, quia totam scholasticam rationem repudiarūt, arbitrati, quòd ijs qui bene Vergilio, Homeroque imbuerentur, peruia ilico esset, cum S. Patrum, tum etiam sacræ paginæ intelligentia, nihil mirum, si propter incogitantiam, vel (vt absit inuidia verbo) fortè propter rerum incitiam tantum nobis negotij facerent. Contra quos, hoc tantum si iuberem verbum, finem faciam. Nempe quòd frustra esset nostrum liberum arbitrium, si ratio meriti officijs iusti adimeretur. Aiunt isti, liberum arbitrium solum habere locum in naturalibus, non autem in operibus gratiæ apud Deum. Qui verò rem prudētius est imauerit, longè aliter censebit. Porro quòd cum hæc omnia naturalia propter hominem, homo autè in obsequium Dei, sit conditus, per quod possit

Deus nō meretur, sed nos.

fit

fit æterna felicitate potiri, in hoc potissimum à Deo naturæ opifice factus est liber, vt eius obedientia ipse glorificaretur, cuius gratia, & operta vteretur homo, vt dignus efficeretur vita æterna. Nam si gloria illa ita gratis donaret nos Deus, vt nulla nostra intercederent merita, haberet quidem effectuale rationem beatitudinis, qualis est Christianis infantibus ante vsuum rationis vita defunctis, careret tamen illa laude, & honore, quæ secundum omnes sapientes debetur virtuti. Est enim præstantius in rebus humanis, meruisse, quod non habes, quàm habere quod non meruisti. Vnde nõ potest non esse præclarissimum accidens gloriæ in sanctis per sua merita ad illum peruenisse triumphum. Quapropter cum hoc per suam naturam homo nõ posset, summa fuit Dei misericordia, talem nobis per filium suum elargiri virtutem, & potestatem. Sanè vt ante diuinum tribunal alij talenta sibi credita cum vsuris referrent alij ex feminibus quæ silentes miserat, manipulos reportarent: alij qui lauerunt stolas suas in sanguine agni, palmas gestarent in manibus suis: omnes itaq; qui fortes facti in bello per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, suas adipiscerentur re promissiones. Quorum omnium gloria refundetur in Deum per CHRISTVM dominum nostrum. Meritissimo ergo nunc Ecclesia, quæ sanctorum meritis inclyta quotidie pangit gaudia, cõtra eos qui de huiusmodi meritis obloquuntur, pronuntiauit in Syno. Triden. Sess. 6. In cuius. 10. confessionis cap. habetur, quod iustificati, & amici Dei de virtute euntes in virtutem p. obseruantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, adiuuante CHRISTI gratia & fide, in eadem iustitia crescunt, petentes quotidie, fidei, spei, & charitatis augmentum. Et cap. 11. Constat eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui negant licere iustis mercedem intueri, dum in studio currunt, sicut Dauid inclinabat cor suum ad faciendas iustitias propter retributiones. Et can. 24. subanathemate eum damnat, qui dixerit, iustitiam acceptam nõ conseruari & augeri coram Deo per bona opera, quæ causa sunt ipsius augendæ. Et can. 26. pariter condemnat eum, qui dixerit iustis non debere pro bonis operibus sperare æternam retributionem. Est alteri mere ergo conclusio probatissima, quod licet hori primam mo peccat or nec sibi primam, nec alteri vllam gratiam mereri valeat, homo tamen iustus, p. gratiam mereri valeat, homo tamen iustus, p. gratiam & auxilium Dei, & sibi de condigno mereri potest, cum augmentum gratiæ, tum etiam gloriam, alteri verò de congruo. Sicuti Stephanus meruit Paulo, & Moses sepe mere

rebatur populo: & CHRISTVS in Euangelio videns fidem illorum qui offerebant paralytici cum, dixit ei, Confide fili. Remittuntur tibi peccata tua. Vbi ait gloss. Pensate fratres quantum valet apud Deum fides propria, cum tantum valet fides aliena. Sicuti & cæli ciues impetrare etiam solent nobis bona. Nam quæ demerita est, eos qui sunt in gratia & amicitia Dei, negare, quominus possint nonnunquam apud diuinam maiestatem pro illis intercedere, quos in Deo ipso diligunt. Hoc autem genus meriti dicitur de congruo, ex eo quod nulla est statuta lex, vt quicquid iustus Deum in fauorem alterius precatur, fiat. Ait enim per Hieremiam, Si steterit enim Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Quare solus CHRISTVS potuit alijs mereri de condigno: homo autem meretur alteri gratiam, non cui conferatur sine proprio actu, alijs nõ quilibet reportaret secundum propria: prout gessit in corpore, vt ait Paul, sed potest amico amico mereri bonum motum, & conuersionem in Deum. Quapropter nullatenus consentire cum illis, qui. 4. sen. d. 4. existimant, parentes aut baptizantes posse mereri paruulo portionem aliquam gratiæ: nam gratia baptismi omnibus confertur æqualis, nisi propter maiorem suscipiendæ dispositionem. Quæ tamen in paruulo esse non potest. Sed huic disputationi nõ patet hic locus.

Syn. Tri.

*Quo respondetur ad aduersariorum
argumenta. Cap. 9.*

P

rimum argumentum, quod contra operum meritum Lutherano bis obijciunt, cõficiunt ex illo Pauli ad Romanos, vbi docet, quod eo ipso, quod sumus filij, sumus etiam & heredes. Filij autem sumus per primam gratiam absq; nostris meritis, vt nos ipsi confitemur: ergo & per ipsam habemus ius regni. Vnde repugnat, inquirunt, quod non mereamur primam gratiam, mereamur autem vitam æternam. Id quod vel ex eo maxime confirmatur, quod dixerat cap. 6. Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Si enim vita est merces bonorum operum, sicut supplicium est stipendium malefactorum, vt dixit, Stipendium peccati mors, dixisset, Stipendium virtutis vita æterna. Ad hoc tamē in promptu prima est responsio, quod esto, per primam gratiam efficiamur filij & heredes, nihil tamen obstat, quominus possimus incrementa mereri, & gratiæ, & gloriæ, tanquam membra CHRISTI in quæ eius deriuatur virtus

Math. 9.

Hier. 31.

Primū argu
mentū Luth
theranorū.

Responsio.

Potest quis operibus sperare æternam retributionem. Est alteri mere ergo conclusio probatissima, quod licet hori primam mo peccat or nec sibi primam, nec alteri vllam gratiam.

tus, cui cooperatur liberum nostrum arbitriū. Iuxta illud Augustini ad Paulinum, Ipsa gra mereat augeri, vt aucta mereatur & perfici: committante, nō ducente: pedissequa, non prauia voluntate. Quo & multiplicatio alludit euangelica talentorum. Quare responsione satis rei fecisse putabunt, illi qui non penitus inspererint concursum nostrarum dispositionum ad gratiam. Nam de sententia sancti Thomæ, & aliorum qui oculatus hoc perscrutantur, secūda adhibetur responsio. Scilicet, quod quauis per primam gratiam efficiamur hæredes regni, nihilominus dispositione: puta actus fidei, spei, & penitentiae (qui est charitatis) sicut non sunt ipsius primæ gratiæ merita, tamē per eandem gratiam, eodē modo informatæ sunt merita gloriæ. Vnde per gratiam quam non meremur, acceptamur ad gloriam quam per eandem gratiam meremur. etenim quia gratiam recipimus, opera sunt meritoria, & inde acquirimus ius regni. Eodem enim temporis puncto, quo gratia infunditur operatur. Non est hic sermo de gradu gratiæ, qui est effectus sacramenti. Atq; hoc pacto exponit Augustinus gratiam dei esse vitam æternam. Primo in epistola ad Sixtum. 2. quæ est. 105. tractans eundem locum Pauli, Stipendium peccati mors &c. Præmisit enim prius, quod qui liberat à peccato, non potest sua merita iactare, ppter quæ fuit liberatus. Vnde subiuncta hac interrogatione, Nulla ne igitur sunt merita iultorum: respondet, Sunt planè, quia iusti sunt. Sed vt iusti fierent, merita non fuerunt. Ecce negans merita ante gratiam, concedit in gratia. Atq; inde paulo post colligit hæc verba. Vnde & ipsa vita æterna, quæ vtiq; in fine sine fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur: tamen quia eadem merita quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram iustitiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa (scilicet vita æterna) gratia nuncupatur: non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Et ideo ait Paulus. Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna: non quod vita æterna non sit etiam stipendium iustitiæ: procedentis ex fide, quia sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tanquam stipendium, vita æterna. Vnde etiam & merces appellatur plurimis sanctarum scripturarum locis Hæc Augustinus. Et subdit, quod ne homo gloriaretur de suis meritis, ac si non accepisset, dixit beatus Apostolus. Gratia dei vita æterna. Eandem repetit sententiam de grat. & liber. ar

bit. cap. 7. Non ergo negandum est, opera iustorum verè esse merita, quorum merces, stipendiumq; est vita æterna, sed id confitendum, quod non essent merita nisi quia sunt obsequia libera illius qui per gratiam dei iustus est antequam haberet merita. Et ita intelligendū est, quod aduersarij nobis obiciunt ex libro contra episto. Pelagia. & alijs locis, quod omnes iustitiæ omnium sanctorum CHRISTO debentur, quare non sunt in se laudandi, sed in domino, iuxta vocem Dauid, In domino laudabitur anima mea: & Gratia dei sum id quod sum. Aliud tamen possent argumentum ducere, primo aspectu validius, ex illo Dauid, de deo loquens cum anima sua, Qui coronat te in misericordia, & miserationibus. Vbi coronam ipsam iustitiæ, quam ait Paulus sibi esse positam, appellat Dauid misericordiā, & miserationem: & Iaco. Iudicium inquit, sine misericordia illi qui nō fecit misericordiā. Vbi ostendit, quod corona iustorum est iudiciū ex misericordia. Ex quo videtur consequens, illā nō esse debitam meritis ex iustitia. At verò responsio, interpretatioq; Augustini de corre. & gratia. capit. 23. satis superq; est ad rem hanc explicandam, obstruendaq; ora contra loquentium. At enim, misericordiā Dei semper adherere iustis, siue cum conuertuntur, siue cum præliatur, siue cum coronantur. Nam quia merita ipsa ex gratia dei procedūt, corona iustitiæ quæ redditur meritis, misericordiā nuncupatur. Et hæc pariter interpretatio coaptatur verbo Apostoli ad Titum, Non ex operibus quæ fecimus nos, sed secundū suam misericordiā saluos nos fecit: vt saluos fieri, non solum refertur ad primam gratiā, quæ iustis efficitur, sed ad gloriā. Ea enim per iustitiam redditur meritis, quæ per gratiam dei fecimus: vt hic etiā in vnum coeant misericordia, & iustitia. Atq; ex hinc relucet glossa alia eiusdem Augustini in enarratione illius Psalmi, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iusti ficabitur in conspectu tuo omnis viuens. Hūc enim locum opponunt etiam nobis, ad quæ licet iam cap. 5. responsum à nobis sit, quod non possumus cum deo sicuti mercenarius cū patrono suo intrare in iudicium, perinde penitentes præmium, ac si nos prius dedissemus ei: scilicet ac si ipsa opera nostra, nostris nos viribus exhiberemus, & non potius ipse præueniens dedisset nobis, velle, & operari, quare exprobrare nobis posset, quid ad iudicium meū adfers, quod non accepisti, & si accepisti, quid gloriaris, ac si non accepisti? Hoc tamen non obstante, debetur merces meritis nostris tanquam

psalm. 33.
1. Cor. 15.
2. Augumē.

psalm. 102

2. Timo. 4.
1. Cor. 2.

Responsio
August.

Tit. 3.

psalm. 142

o quam

August.

Roma. 6.

quam mēbrorum CHRISTI. Deberent ergo Lutherani ab illa calumnia cessare, ubi aiunt, tantum misericordiam, & gratiā CHRISTI nos confiteri in primo puncto iustificationis. Deinde verò nostris operibus absq; eius misericordiam considerare. Sanè cum explicatissimè fateamur (vt ait August.) à prima inspiratione, qua bene incipimus cogitare vsq; ad supremam retributionem misericordiam dei nobis inhæreret. Sed tamen discernimus (quod ipsi deberent) misericordiā præuenientem, adiuuantem, & præmiantem, seu gratiam, operantem, cooperantem, & coronantem. Sed subsequitur cōfessum verbum aliud Pauli, ad quod nobis respondendum restat. Ait enim, Non sunt condignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Sensus catholicorum de nostris meritis.

Roma. 8.

Vbi manifestè loquitur de his quæ patiuntur illi, qui iam sunt filij & hæredes regni, de quibus dixerat, Compatimur vt cōglorificemur: & ideo videtur, quòd neque quatenus procedunt ex gratia, habeant rationem iustitiæ. Alii qui gloriāntur, non esse condignas ea ratione, qua procedunt à libero arbitrio. Sed hoc profecto non satis exprimit intellectum Pauli: nā illa ratione manifestum erat, non esse alicuius meriti. Et Paul. non discernēbat liberam arbitrium à gratia: sed illa opera filiorum dei, esto fiant per liberum arbitrium motum à deo, ne gabat esse digna futuræ gloriæ. S. Thom. respondet, quòd intelligit, si considerentur secundum suam substantiam. Et profectò ita sensus habet. Opera enim, etiam qua ratione procedunt ex gratia, si cōsiderentur ex parte obiecti (hoc est enim secundum substantiam) vt pati famem, sitim, elargiri stipem pauperi, dare itaque potum aquæ frigidæ, etiā si adiungas quoscunq; interiores cultus, quos homo potest, non sunt æquabilia opera aceruo illi æternorum bonorum, qui nos manet in patria, vbi optimè ait Ber. 1. sermo. de annuncia.

S. Tho. 1. 2
q. 114. art.
3. ad. 1.

Ex lege statuta à deo opera nra sūt merita vite æternæ. c. 7
Matth. 10.
2. Cor. 4.

Attamen ex lege statuta Dei conuenientis cū cultoribus vineæ suæ ex denario diurno, dignitatem induunt, & iustitiam ad æternum præmiū. Vnde alibi, Id inquit, quòd in præsentī est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, (supramodum in sublimitate æternū gloriæ pondus operatur in nobis.

Cū feceritis
Luc. 17

Retorsio argumenci.

¶ Aliud quòd inuincibile (vt aiunt) adferunt testimonium, est illud, Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quòd debuimus facere, fecimus. Sed profectò quicquid ipsi reclamant, multò id significantius possumus nos regerere in suam quam tumentur solam fidem. Scilicet, cum credideri-

tis quæcunq; dicta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus. Nam ita ait Paul. Si habueris omnem fidem, ita vt mōtes transferam, charitatem autem non habueris, nihil sum. Quam ipsi sententiam eludere aliter nequeunt, q̄ fingēdo nouam quandam elusoriam fidem, quam satis supra labefactauimus. Sensus ergo legitimus S. Thom. & aliorum theologorum: sanè qui eruitur ex notione ipsa, vtile, est huiusmodi. Ille seruus est domino utilis, cuius opera accrescit domino lucrum: qui tamen sibi lucratur inutilis est domino. Deo autem qui nostrorum bonorum non indiget, nihil agit vtilitatis ex operibus nostris, sed gloria tantū & honor. Et ideo opera ipsa iustitia, licet sint à nobis ex lege debita, tamen qua per liberā obedientiam illa propter honorem & gloriā eius exhibebimus, merita sunt apud suam maiestatem, qui in hoc illa nobis præcepit, vt gloriā dilataret suam. Atque hæc est vsura quæ in parabola euāgelica exigit deus de multiplacatis talētis: nam utilitas seruis ipsis accrescit. Igitur ne homines glorientur aliquid contulisse in deum, cuius ipse indigebat, admonemur, vt agnoscamus nos seruos inutiles: nā facientes præcepta dei, nihil aliud agimus quā quòd debemus: id est, quòd ex re nostra est. Et præterea virtutem, & potestatem rectè agēdi, Deo etiam ipsi acceptam referre debemus. Postrema autem Melancthonis verba in apologia huius articuli, lepidum erit audire. Nec nos, inquit, aliquam otiosam sublimitatem hic affectamus (scilicet negantes meritum condigni.) Sunt enim clarissimæ causæ propter quas hæc disputamus. Etenim si largiamur aduersariis, quòd opera mereantur vitam æternam, mox adtexent illa absurda, quòd opera legi Dei satisfaciunt, quòd non habeant opus misericordiam, quòd simus iusti propter opera nostra, & non propter CHRISTVM, &c. Igitur, bene cernitis operū merita, nisi quòd tanquam incorrupti cēsores fidei, opinantes nos in vnum extremum impingere, vultis ipsi in contrarium desistere: haud considerantes regulā illam Aristotelis, quòd peccanti in vnā partem, inelinandum est in alteram, ita esse intelligendam, vt inclinatio non excedat lineam veritatis & virtutis. Præterquā quòd neq; rectè opinamini absurda illa quæ vos fingitis, quo pacto sublegetur ex nostra assertionē. Sed vos estis, qui de operibus obloquimini, sanè qui contenditis ante iustificationē omnia esse praua, in iustificatione, nulla esse necessaria: post iustificationē, neq; legi satisficere, neq; ad luendas, quæ pro peccatis debentur pœnas,

Vera glossa
S. Tho. 1. 2
q. 113. art.
1. ad. 2.

Luc. 19.

Melanctho

Epilogus

poenas, quicquam valere, neque vlllo esse pacto merita vitæ æternæ. Qua quidem ratione impossibile aliud est, quàm quòd populos vestros prætextu efferræ fidei indormientes reddatis, atque operum negligentissimos.

De certitudine fidei aduer-

sus Lutheranos.

C A P. X.

Quanta, qualisq; sit in iustificato per gratiam diuinamq; opem facultas seruandi legem, satisfaciendi pro peccatis remissorum delictorum, promerendi deniq; vitam æternam, quæ prima erat pars libri huius, quoad satis pro modulo nostro visum est, pertractauimus. Subsequitur ergo iuxta præfatam in fronte diuisionem, vt in hac secunda parte de certitudine gratiæ dicere prosequamur. De quo quidem articulo non solum cum Lutheranis, sed cum nonnullis catholicis certamen nobis existit. Sanè à quibus magnum nobis fuit negotium exhibitum, contententibus posse, deberiq; sustineri, quòd in aliquot casibus potest homo certitudinem, etiam fidei, habere suæ cum Deo gratiæ, & amicitia. Quapropter bipartita erit disputatio. In hoc enim capite Lutheranos mentem aperiemus prius, mox impugnabimus. In sequentibus idem faciemus contra catholicos. Quæstio ergo est, vtrum valeat homo citra speciale reuelationis priuilegium de cõmuni lege habere tantam certitudinem, se esse in gratia Dei, quanta est fides catholica. Excludimus priuilegium, quia nemo est adeo mentis inops, qui ambigat Deum hoc posse, cui placitum sibi fuerit reuelare. Quinimò non id tantum de sacratissima virgine parente ipsius gratiæ largitoris, & de apostolis item credendum est, verum in authenticis Sanctorum historiis, vt Frãncisci, & aliorum quorundã idem legitur. Sed quæstio est de lege cõmuni. Atqui interrogatio solù sit de certitudine, quanta est fidei catholicæ, quoniam certitudinẽ scientiæ, quæ annexam habet claritatẽ, nemo est, qui suspicietur, possibile esse homini in hac vita de statu suo: quandoquidem, neq; alia mysteria fidei tali sunt nobis ratione cognita. Neq; verò per contrarium extremũ dubitatio est vlla, quò minus haberi de hac re valeat fides, quam citra catholicam assequi coniecturis maximis possumus, vt post fultus patefiet. Sola ergo cõstituitur quæstio de certitudine fidei catholicæ, illiusve simili. Et quia controuersia hæc ex intellectu huius omnino pendet, Fides catholica, vt est inter omnes Christianos constitu-

tissimum, est assensus certus, & firmus, obsecutus quidẽ, tamen cui non potest subesse falsũ, Itaq; esse nequeat cõpositio hæc possibilis, vt quilibet assensu fidei sibi habeat persuasum aliquid, quòd sit deceptorium. Quinimò in hac certitudine scientiã ipsam superat, quanuis secundum claritatem sit inferior. De isto supposito nulla est disputatio. Quoniam cum fides persuasio sit Dei, si per illam quis falli possit, ipse nos deciperet, quòd suæ contrariũ est naturæ. Sed quò res fiat adhuc perspicacior, Certitudo ex duobus assequi potest, vel ex obiecto, vel ex subiecto. Certitudo ex parte obiecti est hæc modò dicta: scilicet, cui dum quis assentitur, nequit decipi: seu cuius assensus nõ potest esse falsus, Certitudo autem ex parte subiecti, est firmitas assensus illius rei, quam quis sibi persuadet, omni depulsa dubietate, propter sibi apparentem veritatem. Quæstio autẽ præsens non litigatur de certitudine ex parte subiecti: quò tamen puerili errore nonnullos laborare vidimus inter disputandum. Nemo enim dubitat, quin possit quis ex leuitate tam firmum habere assensum, & iudicio suo tam certum de re falsa, quã Christianus habet de fide catholica. Quinimò hæretici omnes suorum errorum, quos catholice existimant veritates, tantam habent certitudinẽ, quã nos articulorũ fidei. Sed dubitatio est de certitudine ex parte obiecti, vtrum eam quis possit habere, se esse in gratia, vt talis assensus esse nequeat falsus, magis quã si esset catholicæ fidei. Sum equidem certissimus, quòd cui hæc perspecta fuerit explicatio, parum sit quæstio hæc difficultatis alatura. At verò quæstio potest habere præter duos sensus: primum secundum præsentem statum: an nunc scilicet sit quis in gratia: alterum, an possit habere certitudinẽ perseuerantiæ vsq; ad finẽ, vitæ & assecutionis gloriæ. De hoc secundo dicemus post-nunc autẽ de primo statuitur indubitata negatiua cõclusio. Nemo potest adeo esse certus suæ propriæ iustificatiõis, quã est christianus de articulis fidei. Huius ratio est talis, vt quã sumus diffusus explicaturi, breuiloquio perstringamus. Certitudo huiusmodi, quã quisq; sit in gratia dei, ex duobus pendet: vt potest ex firmitate diuinæ promissionis, quæ est fides catholica, & ex nostra dispositione: nempe si fecerimus illa, quæ à nobis ipse requirit: huius autẽ secundi membri fidẽ habere non possumus, quanta est fides catholica: ergo neq; tantam vllus de cõmuni lege habere potest, quòd sit in gratia. Sunt autẽ bipartiti, qui repellentes hanc rationem, partẽ sustinent affirmatiuam. Lutherani em̃ negant

Certitudo duplex.

Hæretici.

Duplex sensus.

Cõclusio re sponsoria.

Bipartitus error.

o 2 primam

Cum Luther. et cõ cathol.

Distributio

Quæstionis titulus.

Fides catholica.

Lutherano rum.
Catholico rum.
primam assumptionem: scilicet, quod certitudo huiusmodi dependeat villo modo ex nostris operibus, quippe quã solum aiunt dependere ex fide, & promissione dei, Catholici autẽ negabant secundam propositionem. Contendebant enim (vtinam nemo iam persistat) quod quantum dependeat ex operibus nostris, habere nihilominus quis potest tantam quãdoque certitudinẽ, vel suã dispositionis vel susce-
Lutherani.

pti sacramenti, quanta est orthodoxæ fidei. ¶ Vt ergo à Lutheranis exordiamur, certitudo ipsius gratiæ filia est suæ illius cõmentitiæ fidei, qua sola se fingunt iustificari. Inde enim quod libi persuaserunt, sola fidei id est, mētis assensione, qua vera esse creditur promissio euangelica, ita & misericordiam & gratiã apprehendi, vt ex nullo profus opere nostro iustificatio quoquo pacto dependeat, cõsequẽs iudicantur, vna eademq; certitudine fidei debere nos assentiri, veram esse firmamq; promissionẽ per CHRISTVM, qui mentiri nõ potest, & assentiri qd illam gratiam assequimur.

¶ Quare vt sine vlla cõditione credere tenemur, Deum esse fidelẽ, ita & obligamur credere factum ipsum, puta de se vnusquisq; quod obtinet promissum beneficium, nullo respectu, rationeve habita suorum operum: alijs qui id de se ipso dubitaret, in eodẽ aiunt, esset crimine hæreticis, ac si dubius esset de firmitate diuinæ promissionis. Quin verò vt lib. 2. visum est, illam vocat catholicam fidem, qua vnusquisq; peculiariter certò credit se consequi remissionem peccatorum per CHRISTVM. Vnde

Confessio Augustiana
inter articulos suæ fidei in confessione Augustiana seueritate illa censendi S. conciliorũ ecclesiæ aiunt in articulo quinto. Dãnantur illi qui iubent conscientias dubitare, an consequatur remissionẽ, & addunt hanc dubitationem non esse peccatum. Et artic. 20. acriter nos increpant, quod dicentes iustificationem pendere aliquo modo ex nostra dispositione, corumpimus doctrinã de fide, quoniam nõ possumus conscientias firmã consolationẽ proponere: & ideo iubemur dubitare de remissione peccatorum. Et infra, Si enim promissio penderet ex dignitate nostrorum operũ, fieret incerta. Et in apologia Melancthon(sua qua solet grauitate) Aduersarii inquit, infideliter cõsulant hominibus, dum iubent dubitare, vtrũ consequantur remissionẽ peccatorũ, quomodo in morte sustinebunt se isti dubitantes?

Melanctbũ
Multaq; id genus in hanc sententiam congeminat, quod nullam fiduciam collocare in operibus nostris debeamus, sed totam in sola promissione Dei. Idemq; docent in suo Dida-

gmate, folio. 43. Idq; multo latius tractat Calu-
Caluinus
us. in suo lib. de insti. christi. & Bucerus sophi-
Bucer.
stas nos appellat, & hostes ecclesiasticę reformationis, quia deprauate corrupimus illud, Nemo sit an odio vel amore dignus sit: ac si non simus certi de nostra salute. At verò quantuncunq; vel habeant, vel habere se fingant, articulum hunc constitutissimum, certo ego tamẽ certius habeo, quod quicunq; mentem eorum, & sensa perceperit, incredibile iudicabit suam hanc sacrosanctam certitudinẽ.

Adeò se statim oculis offert sons, & origo erroris. Neq; est cur hoc loco metuãt sophistas à nobis (quod nobis impingunt) appellatum iri. Nam si vspiciã aliã, hic vel maxime (si hanc mihi modo veniam dederint) nihilo maiorem scientiam exerunt, quã in intus gerant. Et quia plena huius erroris intelligentia, efficacissima eiusdem erit redargutio, in explicatione potissimum insulam. ¶ Propositum ergo hic est demonstrare, quod certitudo quã quisq; habet sui erga deum habitus, & status, non solum pendet ex diuina promissione per se absolutẽ cogitata, sed ex sua etiam ipsius operum qualitate. Porro autem hoc lib. 2. ca. 7. propemodum confestim, vbi disserebamus, promissionem nullam esse factam in sacra scriptura in particulari & absolutẽ, huius illiusve reconciliandi hominis, sed in genere, si crederint, si sperauerint, si dilexerint, si denique pœnitentiam egerint: hoc est, si deo nobis sua numina spirante, assensam cooperantes præstiterimus. Ex quo palam consequens fit, certitudinem peculiarem, quod hic (exempli gratia) assecutur fuerit donum dei iustificantis, non solum pendere ex diuina fide, sed quodãmodo ex nostris operibus non quidem tãquam ex meritis, sed tanq; ex dispositionibus ac promotionibus, quas deus in nobis per nostrum liberum arbitrium operatur. Neq; particularis hæc, est fides catholica, sed generalis illa, quam vnã in vniuersum eãdemq; tenentur habere omnes, & per quam sunt Christiani, quaq; adeò qui carent, infideles habentur. De hac autem peculiari, hæreticus ipse potius est, qui hæresim reputat, dubitare quẽquam quo sit loco in conspectu dei. ¶ Secundum autẽ argumẽtum, qd illic abscessum & truncum vsq; ad hunc locum repositum, ex sua ipsorum instituitur confessione. Fatentur enim iam, vt illic retulimus, nemini beneficium reconciliationis impedi, nisi præuia pœnitẽtia. Nihil ergo de hoc disputemus, quia neq; modò nostra interest, illa ne pœnitentia, dispositio sit, aut quoquo pacto causa, necne. Satis enim nobis est cõfessio sua.

Nimirum,

Nimirū, quod sit necessaria. inde quippe hoc pacto existit argumentum. Nemo absq; vera pœnitentiâ iustificatur, quod autē pœnitentiâ vera, sinceraq; sit offensâ dei, neq; est articulus fidei, neque tam certa cognitio: ergo neq; haberi huiusmodi certitudo potest singularis cuiusq; hominis reconciliationis. Quin ex pœnitentiâ verba libelli per eos exhibiti Ratispōnensis, & perferuntur, an idē ipsi à veritate conuicti nobiscū sentiant. Aunt enim arti. 5. Cum renouatio sit imperfecta, & hæreat in renouatis infirmitas, tamen docendum est, vt qui vere pœnitent, semper fide certissima stant, propter mediatorem CHRISTVM, Deo placere. Et in eiusdem loci expositione, Buce ait, quod articulus ille solum pœnitentibus, & vere pœnitentibus, & habentibus fidē viam, præcipit, itatuere fide certissima, se assequi gratiam. Hic precor attentis sint legētes omnes, quē admodum isti, qui ex principio tam à nobis diuerso, controuersiam hanc submouerunt, q̄ iam solis differentes verbis nos deludant. Quis dubitat, quin verē pœnitentes habētesq; fidem viam, salutem per CHRISTVM obtineant? Quisnam autem sit verē pœnitēs, habeatq; fidem viam, hoc est, quod nos dicimus, nō posse certitudine fidei catholice deprehendi, vide amphibologiam. Aunt certum esse per solum mediatorem CHRISTVM omnes iustificari. Si intelligant, quot quot iustificantur, per ipsum iustificari, id omnes fatemur, tanq̄ fidem catholicā. Si vero ita intelligant, vt sit certum hos vel illos modo iustificatos esse, de hoc terq; quaterq; pernegamus certitudinem haberi fidei. Nam quanuis iustificatio opus sit dei absq; nostris operib; id est, absq; merito nostrorum operum, nō tamē est absq; illis omnino. Quandoquidem, vt ipsi fatentur, nisi verē pœnitentes, diuinū hoc beneficium neutiq; consequantur. Exemplū est in expositione Augustini, Deus vult omnes homines saluos fieri. Ait em̄ distributionē esse accommodatam. v. vt quotquot saluant, saluentur per CHRISTVM: non autem quod simpliciter omnes saluetur. Et secundum aliā expositionem, quam lib. 1. verissimam etiam arbitrati sumus, cōmodius fortē est exēplum. Ita enim deus omnibus promisit, optat, & intendat salutem, vt per ipsum non stet: quo minus consequantur omnes. Nihil tamen repugnat, quo minus multi non saluentur.

3. Argum. ¶ Tertium argumētum, erroris huius expōsitōnis est. Quanuis nulla opera nostra bona, necessaria essent ad nostram iustificationē, tāquam causa vel dispositio, nec diuinæ motio-

nes, saltem ea quæ praua sunt, obstaculo essent gratiæ dei, an verò in aliquo in quo opere, aut salte cogitatione perseveremus, habere nemo potest certitudinem fidei catholicæ: ergo neq; certus est quispiam potest diuinæ in se existentis gratiæ. Hoc argumētum est, quo maximē depromitur error hic cum prole tua, si bene optime lector animaduertens. Lutherus enim, vt est videre artic. 14. suarum assertionum, acutē prospexit, non posse sustinere certitudinē gratiæ, nisi consequenter docēdo, quod qualiacunq; sint opera nostra, per solā nihilominus fidem certi sumus, non imputari nobis peccata: & ideo ait, Nemo debet respondere sacerdoti, se esse contritum, neq; sacerdos requirere. Quoniam Paulus aiebat, nihil sibi confertur esse: neq; in hoc iustificatum esse: & David, Delicta quis intelligit? ergo etiam si opera nostra peccata sint, nihil hoc debemus perferuari, quia per fidem illa non imputantur peccata. Non enim qui seipsum cōmendat, ille probatus est, sed quem deus cōmendat. Hęc ille. Obserua ergo candidē lector quod assertores certitudinis gratiæ non solū negant iustificationē depēdere ex operibus, tanquam ex dispositionibus, sed etiam impediri posse p̄ peccatum. Aliās cum certi haud quaquā sumus, saltem certitudine fidei, qualia sunt nostra opera, maximē vbi aliqua ignorantia vincibili laboramus, non possemus esse certi status nostri. Tecum ergo Bucere inire hūc cupio sermonē. Hęc tua de nobis querela est in hac concordantia certitudinis gratiæ, quod vt sophistæ & reformationis hostes imponamus vobis, quod doceatis homines, quāuis impurē, scelerateq; viuant, tamen debere statuerē, se per CHRISTVM Deo gratos. Sed nūquid nō ita res habet? Nonne quod modō faciebamus argumētum ita conuincit? Num & Luth. loco citato, & in de liber. chri. & aliis locis, vt lib. 2. cap. 5. citauimus, ita affirmat, quod qualiacunq; sint opera nostra, dummodo fixa, firmāq; sit fides, certi sumus salutis nostræ? Sed & tu ipse in commētariis super. 2. cap. ad Roman. nonne ita expresse doces, quod nostra opera, omnia incerta sint, imō ex se nihil sint, nulla eorum habenda est ratio? Aliās quomodo sustinebit certitudinē gratiæ? Quin verò in eadem concordantia explicando tuam certitudinē, ais, quod cum nemo in hoc seculo omnē semper dubitationē de salute sua, & paterna cura sui quam deus gerit, excludere possit, & hęc dubitatio vitium, & peccatum sit, entendum certē vnicuiq; christiano est, cū fideli promissionum dei consideratione, tum

Libel. Rati-
spō.

Bucer.

Amphibolo-
gia.August.
Deus vult
omnes homines
saluos fieri,
exponit li.
1. cap. 18.

3. Argum.

Luther.

Bucer.

iugi pro fidei incremento precatione confirmare suam fiduciam. Audi te metipse. Non solum ais, quod etiam praesente peccato certi sumus grati e per fidem, verum quod cum nemo possit carere peccato dubietatis, certus est tamen homo illud peccatum contegi per fidem. Et idem ait in apologia Auguſtiana, sordidus Melancthon. Quomodo ergo hæc coherere, tu videris, vt homo sine dubitatione, an sit in peccato, esse non possit: imò sine manifesto peccato: liquidem dubitatio ipsa peccatum est, & tamen certus sit, per fidem non imputari sibi peccatum. Cum tamen fides ipsa doceat, quod deus odio habeat peccatum, & quod non parcat delinquenti: id est, duranti in peccato. ¶ Sed ad maiorem huius cōtradictionis explanationem, quantum informemus argumentum. Statuamus hic hominem, qui diu hæserit in aliquo vitio: puta, qui odia exercuit, vel concubinam habuit, cuius prauitatis cogitatus identidem in memoriam recurrit, vel hominē quem ambitio, vel quiuis alius reprobis affectus deuehat, adeo vt dubium illi iniiciat, vtrum cupiditates illas, quæ altissimè esse solent visceribus infixæ, stirpitus auulserit ex corde, atq; adeo ea ratione qua offensa sunt dei, quod ad veram poenitentiam requiritur, an nequaquam propter deum, sed solum propter temporarios respectus se abſtineat. Huiusmodi pauidas (vt vos vocatis) gerentes conscientias, quin verò (vt ego existimo) meritissimo dubias, id duntaxat admonetis, vt satagāt in fide se contra hos pauores obfirmare, & asserere: cū apostolis huiusmodi deprecantes, adauge nobis fidē, & confidentes, per illa vniuersa contegi peccata, nullo habito respectu operum. Ita enim in libello imperatorio artic. 5. docetis. Sed quid hæc est, si cōtradictio non est, & apertissima verborum repugnantia? Quomodo enim potest fides certum hominē facere, se esse in gratia, nisi omnino tollendo dubitationem, quæ ex diametro pugnat cum certitudine? Quod si ita est, non solum ex fide p̄missionis pendet certitudo, sed etiam ex operibus & affectionibus nostris. Quapropter pugnantia sunt, quod dum existit dubitatio, fides nos faciat certos. Eò vel maxime, quod aliam hic vos fallit ad adiungitis: scilicet, dubitationem ipsam, peccatum esse. Profectò S. Patres aliter nos commonefaciunt turbulentas conscientias sedare: puta non quasi pugnando cū laruis, & corde repetendo, credo, & confido: sed certè vt occasione malorum antè omnia præcisus, precibus insistamus apud deum, qui nobis opem ferat, nosq; ipsi nihilominus flu-

diolis exercitijs operam demus: quibus extenuato metu, certitudo in nobis adoleſcat, conſidentibus, per deum non stare, quò minus ab omni malo liberemur. Fides enim illa quam augeri in se petebant apostoli, nequaquam pertinet ad fiduciam conscientiarum: sed ad reuelationem illorum mysteriorum, quæ CHRISTVS IESVS annuñciabat. De qua statim subdit ipse Redemptor noster, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro eradicare, & transplantare in mari, & obediet vobis. Quin verò hic lectorē iudicem appello, quàm isti eandem scripturas in cōtraria sensa distrahant. Vbi ait Paul. Si habueris fidē ita vt montes transferam, charitatē autem non habueris, &c. ne fateri compellantur, fidē existere posse sine charitate, dicunt fidem miraculorum non esse quæ iustificat: vbi autē post contendunt, fidem iustificatam reddere hominem certum amicitie dei, citant, Adauge nobis fidem: quo tamen loco manifestus est sermo de fide eadem miraculorum, quæ vera est fides catholica. Vide quomodo tandem fidem quam in vno loco negant esse veram, in alio concedunt non solum iustificare, sed huiusmodi facere certitudinem.

¶ Hic proximè subsequitur quintum argumentum aduersus istorum assertionem: scilicet, quod non solum potest homo, verum omnino tenetur quisq; credere se esse in gratia. Ad ea quæ naturalia sunt, nemo obligatur. Sed quod dubitatio in homine iusurgat, & metus, quo statum sit apud deum, est res naturalis, in his maxime, qui vel perdit aliquando vixerunt, aut vehementes patiuntur incurſus dæmonis, mundi, vel carnis: ergo huiusmodi dubitatio non est peccatum. Quin vero nonnūquam illa exurgit ex naturali hominis complexione. Sunt enim quibus parum est sanguinis, qui ideo, sicuti in rebus aliis, ita & in hac parte sint meticulosi.

Adde quod sepe numero expertum habemus homines probatæ vitæ, quò maiore adhibent curam expurgandæ conscientie, maiori sunt, vel in metu, vel in scrupulo, vt expressè ait Ber. in ser. de quatuor modis orandi: iuxta verbum Gregorii, ubi verentes culpam inesse, vbi culpa non est: quomodo ergo talis dubitatio peccatum esse potest? ¶ Veruntamē sextum argumentum est, quod in vltimis comitiis Ratiſponenſibus magnū Bucero negotium exhibuit. Arguebat enim collocor Maluenda Hispanus, doctus quidem, ac disertus, quod si fides iustificans reddat hominem certum suæ adeptæ iustificationis, sit, vt quouis peccato mortali amittatur fides, atque ita amittatur, vt quo-

Adauge
n. b. fidem

Math. 17.

In cōtraria
sen. distrahunt
scrip.
Luther. an.
1. Cor. 13.

Nō est alia
fides miracu-
lorū dicitur
ēta à catho-
lica. lib. 2.
ca. 6.

5. Argum.

Argumentū
sextum.

Lib. 2. c. 5.
in propo-
sitione qua.

vt quocunque peccati genere fiat homo hæreticus, denegans totam fidem. Nam si fides maneret cum peccato, deciperet, certificans peccatorem esse in gratia. Hic autem iudicatus Bucer. est liberalior, ac munificentiore iusto: sanè qui concessit consequentiam, & confitens, ad quod non cogebatur. Enimvero licet quæuis mortalis culpa excluderet fidem, quam ipsi generant fiduciam, non tamen deleteret omnes assensus fidei, quos hō habet scripturæ sacræ, quorum negatione, aut dubitatione fit hæreticus. At verò hoc profectò saltem euincit argumentum, quòd quicunque peccat mortaliter, amittit totam veram fidem. Nam illa fides historice (vt isti vocant) nō est illis vera fides, eo quòd admittere secum potest peccatum. Si autem omne peccatū mortale excludit veram fidem, profectò vehementer stringit argumētum, quocunque peccato mortali fieri hominem hæreticum. Nam quis rogo alius hæreticus est, quàm qui nōn habet veram fidem? Et ideo compelluntur dicere, existentem in peccato non credere articuli fidei vera fide infusa, sed acquisita, vt nos dicimus de hæretico in aliquibus articulis, credente alios. Quod autem argumentum in rei veritate conuincit, est, illam suam fidem, & fiduciam specialem non esse de substantia fidei: vt pote cuius priuatio non constituit hominē hæreticum. ¶ Sed aliter potuisset in colloquio institui argumentum, quod sit hic septimum. Postulamus enim ab istis, an possint esse peccata mortalia, quæ procedant ex ignorantia, an scilicet ita possit quis esse affectus, vt si sciret esse peccatum quod facit, nunquā cōmitteret: nihilominus ex ignorantia faciēs peccat. Nequaquam poterūt postulatam hoc nobis denegare, adeò receptissima est illa diuisio peccatorum ex ignorantia, ex passione, et ex malitia. Et Paul. ait, dignum se fuisse misericordia, quia ignorans fecit. Et transfiguratus se nonnunquam Satanas in, angelum lucis. Et hæretici & nonnulli vsurarij, & quàm plurimi hoc modo peccant. Quinimò & ignorantia per se ipsa peccatum est, vt in hæretico. Demus ergo hominem cum illa certitudine gratiæ quam isti fingunt, qui aliquid cōmittat peccatum mortale ex huiusmodi ignorantia, deceptus specie boni. Huic nihil certitudinis extritum est, aut diminutum, sed ita certò credit, se esse in gratia, sicut antea: nam putat se præstare obsequium Deo: & tamen decipitur ergo hoc quod est hominem esse in gratia non est veritas infallibilis, quam supra nominauimus certitudinem ex parte obiecti: atq;

adeò neque potest huius haberi certitudo fidei. Siquidem ex parte subiecti potest certitudo eadem manere quando res est falsa. Quis dubitat, quin tam firmo assensu roboreti adhæreant placitis suis Anabaptistæ quàm Sacramentarij, tamq̃ illi credant certo se esse in gratia, quàm reliqui Lutherani: atq; illi, quàm nos? Et nihilominus euidentissimū est, aliquos falli: siquidem diuersa sentimus. At verò solutio Bucerij erat illic egregiè festiuat: licet, quòd fides facit hominem certum se esse in gratia, quando habetur per motum spiritus sancti. Ecquis hoc vnquam dubitare potuit, qui certus modo fuerit motū illum fieri à spiritu sancto? Sed tamen quando ille motus sit à spū sancto, de hoc dicimus, nō posse haberi certitudinem fidei catholicæ. Nam etsi nonnunquam testimonium sui faciat, vbi habitat, non tamen vbi euidentis, vel tam certum, quàm est fides catholica: vt infra inter diluendum obiecta fusius dicetur.

¶ Ostaum vtique argumentum, contra illud facit, quòd aiunt, certitudinem gratiæ solum corroborari ex fide, neque vilo modo angari ex operibus. Pugnat quippe hoc dogma cum cōmuni sensu. Quis enim adeò sit delirus, vt negare possit, eum qui totam vitam innocenter transegit, maiorem habere conscientiæ tranquillitatem, & securitatem, atque adeò certitudinem gratiæ, quàm illum qui postquam perditissimè vixit, per modum fidei credit & fidei, omnia sibi condonari scelera, & flagitia? Atq; ex duobus qui ex inquinata, sceleratq; vita respiscunt, ecquis sanæ mentis dubitet, quin ille qui pluribus pœnitentiæ fructibus scelerata sua expianda curauerit, certior illa ratione fiat suæ salutis, quàm ille qui tantum à peccatis cessauerit? Insimulant nos illi, criminanturq; huius iniquitatis, quòd inuicem pauidas conscientias dubitare. Sunt tamen ipsi qui vanissima securitate lætant peccatores, sanè quibus, licet sceleratissimis sint moribus, nihil aliud consulunt, quàm cauere deinceps à peccatis. Quia CHRISTVS nihil aliud dixit, q̃, vade, & amplius noli peccare. Nos autem, Ecclesia inquam, vt sumus certissimi, quòd vbi quis primū ab iniquitate animum dimouerit, gratiam dei obinet. Tamen quia nemini est certum certitudine fidei, an verè cor prauum reliquerit, consalimus, ita fidendum esse misericordie diuinæ, vt tamè homo pœnitentium bonorum operum certam faciat, vt ait Petrus vocationem suam, atq; adeò certior in dies fiat suæ salutis. Nam CHRISTVS non nisi seruantibus mandata promisit vitam: &

Bucerus.

Adiectio ip-
sus autho-
riæ ex apo-
logia aduer-
sus Caberi-
num. c. 5.

Argumentū
Ostaum.
Lutheranic
certitudo
græ solū ro-
borat fide,
neq; angert
operib'. Vi-
de. c. 13. li-
bro. 2.

Ioan. 5.

Esternus Lu-
theranus pœ-
nitentiæ noua
tū uis lib.
2. c. 13. et
16.

Testimonia
scriptura.

2. Petr. 1.

Matth. 19.

Ioan. 14.

Vt ostensum
est lib. 2. c.
7.
Argumentū
septimum.

1. Tim. 1.

1. Cor. 11.

Roma. 6. Qui diligit me, inquit, sermonē meū seruabit. Et exhibere nos iubet Paul. membra nostra seruire iustitiæ, sicut exhibuim⁹, vt arma iniquitatis, seruire immūditati. Neq; in Ecclesiastico solū habet, Fili peccasti, nō adicias adhuc, verū addit, sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimitatur. Nō ergo sufficit à peccatis cessare ad constabiliendā certitudinē nostræ salutis, sed ex operib⁹ cōfirmāda est certitudo. Vñ ad Cor. 1

2. Cor. 1. Paul. Gloria nostra, hæc est, testimonium cōscientiæ nostræ: ergo nili quæta conscientia certitudinem habere non possumus. Ob idq; nescio qua fronte aiunt isti, quod vbi conscientia pungit, nihil aliud debemus illi opponere, quàm fidem CHRISTI. Non enim hoc est, quod sentit ad Corinth. Paul. vbi ait, vos inemptos tentate fratres si estis in fide. scilicet, in fide viuæ: nam de mortua habere possumus certitudinem. Et quo semel finiamus, videtur mihi isti, qui sola fide aucupantur certitudinem græ, illi, quibus ait Ioan. Filioli non diligamus verbo, neq; lingua, sed opere, & veritate. Nam quid est diligere verbo, nisi perseueranter dicere, credo, & confido? Et subdit, In hoc enim (scilicet, quia opere diligimus) cognoscimus, quod ex veritate sumus, & in conspectu eius (scilicet dei) suadebimus corda nostra. Et sequitur, Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro. Ita Buce.

Excer. & reliqui callidè detruncant hanc authoritatem, vt in sinistram detorqueant sensum: puta, quod vbi conscientia accusat, nihil aliud debemus illi obicere, quàm fidē CHRISTI, qui maior est corde nostro. At verò quanuis metulosus hominibus, aliis p̄bbit, & timorate conscientie, quinimò vniuersis saluberrima sit meditatio misericordie Dei, hoc tamē loco diuersissimus est sensus Ioannis, vt patet ex subtrahentis verbis. Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia: id est, vbi reprehenderit cor, timendum est, quod Deus, qui melius quàm cor ipsum nostrū, nouit oia, equius nos reprehēdat. Vñ illico sequit, Charissimi, si cor nostrū nō reprehēderit nos, fiduciā habemus ad deū, &c. Cum ergo dixerit prius, si cor reprehenderit: deinde, si nō reprehēderit, magnū sumit argumentum, quod certitudo nostra magnopere confirmetur ex nostra conscientia, quæ dubio procul ex operibus quàm maximè pendet. Vnde Chrysost. in 1. cap. Matthæi, Homil. quinta. ita inquit, vnusquisq; nostrū nulla in alia re spem suam, nisi post dei misericordiam, in morum sanctitate constituat: & idem ait Bernar. in sermone de 4. modis orandi, tra-

2. Cor. 13. De file mortuapissum⁹ habere certitudinē. Tho. 1. 2. q. 1. 12. art. 7. ad 2. Vt de iustia. c. 13. 1. Ioan. 3.

trans miraculum de sanato paralytico, qui iustus est tollere grabatum suum, & ambulare: in de enim inquit, augetur nostra fiducia, quod sani sumus, si desiderio supernorum surgētes, à terrenis eleuantes corpus voluptatibus, deamus operam, vt anima regat corpus, & nō regatur ab illo, & ita operando viderimus nos proficere. At non opus est in re tam vniuersis recepta, & voce ipsius naturæ notissima, plura verba prodigere. Sicut enim quisq; de alienis moribus iudicat sanctitatem & meritum apud deum, ita & de seipso non potest certior habere fiduciam in deo, quàm quæ ex operum conscientia gignitur. Hoc tamē hic ad notauerim, quod nō est ita proprius, exactus, que sermo Christianus, distinguere fiducias duas: priorem remissionis peccatorum, quæ innititur profus soli & vnico domino IESU CHRISTO, & eius meritis, & alteram bonæ conscientie, nisi sano, dextroq; modo exponatur. Vna enim propriè est sola fiducia, quæ principaliter innititur CHRISTI meritis, & deinde operibus propriis. Ad hunc sensum, quod credamus firmiter, gratis à deo remitti nobis peccata, sine meritis nostris, sed quia iustitia adultus non confertur, nisi nobis cooperantibus, neq; augetur, nisi per merita in nobis ex eodem merito CHRISTI pullulantia, hac ratione ex operibus augetur eadem fiducia. Sed tamen totam tandem reicere debemus in gratiam CHRISTI. ¶ Nonum tandem argumentum, quod ex cōtra istos, & cōtra quoscuq; etiam catholicos, asserentes tantam certitudinem gratiæ in persona particulari, quanta est fidei, meditari soleo, sumitur ab experientia. Nunquam enim hætenus mihi potui persuadere, vt credam quenquam neq; inter ipsos Protestantes, inuētores huius opinionis, nisi sit vel rudissimus, qui non intelligat, quanta debeat esse certitudo fidei, vel fuz opinionis oblatione, & pernicacia excæcatus, qui tam certus sit, se esse in gratia, quàm qd Deus est trinus, & vnus, vel CHRISTVS, Deus & homo. Adeo est discrimen manifestissimum: nimirum hos esse articulos fidei, de quibus nullatenus licet dubitare, sed mortem esse in eorum testimonium appetēdam: illud autem, quod ego vel ille sit in gratia, nō in hoc gradu certitudinis. Vide quàm ingenium meum ab ingenio aduersariorum de hac certitudine gratiæ resilit. Censeo enim ego pro mea exiguitate ingenii, quod quando nullum aliud esset argumentum, non sola nos fide iustificari, q̄ quod exinde consequeretur aliquem esse certum, se esse in gratia,

Non sunt due fiduciæ

Non sum argumentum.

Nota.

ob hoc

ob hoc solum negandum esset, sola fide iustificari: tanta est euentia, quòd fides neminem facit certum suæ salutis. Et tamen aduersarij peruerfa argumentatione, inde potissimum ratiocinantur, sola nos fide iustificari, quòd aliàs nemo esset certus suæ iustificationis, adeò habent pro euentia, quòd quilibet debet esse certus de sua salute. ¶ Sed vt de secundo sensu huiusmodi certitudinis in initio capitis adnotato, postremum adhibeamus verbum, non solum affirmant, quòd possit quisque, imò quòd debeat certus esse suæ salutis, secundum præsentem statum, sed etiam quòd possit & debeat esse certus suæ perseverantiæ vsque ad consequentem gloriam. Vn

Secundus
sensus.

Bucer.
Aug.

de Bucer. in concordantia huius articuli, referens illud verbum Augustini. 1. de ciuita. Dei. capit. 12. vbi ait: quòd iusti de suæ perseverantiæ præmio certi sunt, de ipsa tamen perseverantia sua reperiantur incerti, interpretatur quòd loquatur de incertitudine, & ignoratione, quæ opponitur scientiæ. Quid amplius disputandum est contra talem interpretationem? Rogo te Bucere, quando in primo membro dicit Augustinus, quòd iusti sunt certi de præmio suæ perseverantiæ, de qua rogo certitudine loquebatur? an de certitudine scientiæ? Non poteris hoc affirmare, quia non habemus de illo æterno præmio scientiæ euentiam, sed fidem: ergo vbi subiungit negationem, quòd scilicet de ipsa perseverantia sumus incerti, de incertitudine contraria fidei loquebatur: quoniam de scientia nulla erat quæstio. Sed quid opus est testimonio Augustini? Vultis ne dicere, quòd per fidem homo sit certissimus suæ prædestinationis? Vbi nam quæso vnquam fides reuelauit alicui suam prædestinationem? nisi forsan alicui ex privilegio. Paul. vbi de illis veterinis fratribus, quorum alterum Deus dilexit, alterum odio habuit, sermocinatur, adeò reputat inaccessum mysterium prædestinationis, vt inde altitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei admictur: & tamè nostri homines volunt, quòd cuiusque esse possit, & esse debeat certa sua perseverantia. Sed est inuincibile hoc argumentum in contrarium, ille cui Deus reuelaret suam prædestinationem (demus verbi gratia, sacratissimam Virginem, de qua non est dubitandum, quin talem reuelationem habuerit) ille inquam nullum potest habere metum nec minimum, imò credo, ille talis nihili prorsus faceret vniuersum mundum, sed multo esset lætior ac firmiter, quàm Paul. quando dicebat, Vni ego, iam non ego: aut quando dicebat,

Refutatio.

Rom. 9.

Inuincibile
argumentum.

Quis in se parabit à charitate CHRISTI? Quod si ita est, respondeant quæso illi, quot fuerint experti homines in tanta animi tranquillitate & securitate conscientiæ. Quæ ergo disputatio hoc secundum membrum spectat, optime scriptus est in Synodo canon ille. 16. Scilicet. 6. Si quis magnum illud vsque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum absoluta, & infallibili certitudine dixerit (nisi hoc ex speciali reuelatione didicerit) ana thema sit. Alias autem condemnationes certitudinis, cap. sequenti referemus. ¶ Multa pro se isti adferunt testimonia scripturæ, sed illa communia sunt, etiam alijs catholicis, qui alia ratione affirmant eandem certitudinem, ad quæ idcirco respondebimus paulo post. Qui verò locus Lutherani proprius est, & peculiarissimus, ille est. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio. Ita enim interpretantur hunc locum, quòd propterea credendum nobis est, sola fide iustificari, vt firmam quisque fidem habeat suæ propriæ salutis. Crimine ergo ab vno disce omnes. Promissio salutis à Deo facta per CHRISTVM, non vno, sed duobus modis consideranda est. Primo de promissione in genere, qua pollicetur est Deus Abrahæ, & deinde per Prophetas, mittere filium suum redemptorem vniuersalem omni credenti, sine discrimine Iudæi & Græci. Alio modo intelligitur peculiariter de salute cuiusque per ipsum conferenda. De prima finistrè sentiebant Christiani ex Iudæiismo conuersi, nempe quòd promissus sibi fuerat CHRISTVS ob meritum seruatiæ legis. Cuius tumorem retundit Paul. & cæcitatem depellit, ostendens quòd neque promissio fuit Abrahæ propter aliqua merita legis, neque datus est nobis CHRISTVS in præmium aliquorum operum totius mundi: sed, vt gratis, & absque vlla conditione facta fuit promissio, ita ea sola causa venit CHRISTVS, vt certam faceret promissionem, absque vilo prorsus respectu operum humani generis. Atque hoc est quòd tractat illic Apost. Non enim, inquit, per legem promissio Abrahæ, aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiã fidei. Et subdit. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini: non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ. Nihil ergo hic meminit de certitudine promissionis cuiusque, sed de promissione venturi CHRISTI, & remissione peccatorum in genere, quæ ex nullo prorsus opere legis pendebat, vt arbitrabatur Iudæi. Aliter ergo consideratur hæc promissio

Syno. Trid

Responsio
argumenti
in cõtrariu.

Rom. 4.

Impugnatio.

vt,

Secunda cō. vt singulis promissum beneficium applicatur
 syderatio & secundum hanc considerationem, præter
 promissiois paruos, qui iustificantur ante vsum rationis
 promissio pendet ex operibus cuiusq; Quandoquidem hoc modo non est facta promissio
 cuius absolutè, sed sub conditione si pœnitentiam
 egerimus, si audierimus vocem eius.

1040.6. Nam qui audit, & didicit, venit ad me. Quem
 admodum latissimè iam supra explicatum
 est. Et hæc de certitudine gratiæ cum Lutheranis.

*Quo de eadem certitudine gratiæ cum
 catholicis quibusdam disputatur.*

Cap. 11.

Vas præfati sumus diuersas vi
 as, per quarum alterutram in
 grediuntur, quotquot opinio
 nem certitudinis gratiæ defen
 dunt. Enimuerò cum rei cuius
 que cognitio ex suarum noti
 tia causarum oriatur, nemo habere potest as
 sensum firmum iustitiæ suæ & gratiæ apud
 Deum, nisi qui parem habeat assensum causa
 rum, & actionum omnium, quæ sunt quoquo
 pacto ad iustificationem necessariæ. Ob idq;
 qui asseruerant, posse quemquam tantam habe
 re certitudinem suæ iustificationis, quanta est
 fidei catholiciæ, hi quidem hallucinantur, vel
 quia cogitant ex nulla prorfas alia re vilo mo
 do pendere eandem iustificationem, quam ex
 sola fide catholica, qualiacunq; sint opera no
 stra: vel quia, licet consiteantur pendere ali
 qua ex parte à qualitate nostrorum operum,
 possibile tamen arbitrantur, vt quis tam firma
 to assensu, tamq; infallibili credat se esse per
 auxilium Dei dispositum, neque obicem ei op
 posuisse, quam sumus certi Christiani, veras ef
 se & infallibiles promissiones Dei. Primus est
 Lutheranus error, quem capite proximo refel
 lebamus, atque etiam forsan expugnatum ded
 dimus. Altera est quorundam aliis catholico
 rum opinio, cum quibus modò disputatione
 obimus. Contra quos statuitur hæc conclusio.
 Quauis possit homo in hac vita prægrandes
 habere coniecturas status sui in conspectu
 Dei (vt capite præcedenti dicere cœpimus,
 & paulò post amplius explicabimus) nemo
 tamen, præter speciale reuelationis priuile
 gium, potest tantam obtinere certitudinem le
 gitimæ suæ actionis, qua cooperatur mouenti
 Deo, aut legitimæ receptionis sacramenti, vt
 æquo assensu iudicet se esse in gratia, illi quo
 Christianus assentitur articulis fidei. In hac

*Conclusio
 catholica.*

confirmanda conclusione, quauis non tæ
 lateat, dignissima, solidissimaq; ac valentissi
 ma argumenta ex diuino scripturarum fonte
 haurienda esse, à rationibus tamen exordiar,
 quibus maximè scripturarum sensus aperitur.

¶ Atqui ratio prima, quæ contra secundum
 hunc modum sustinendi certitudinem gratiæ
 militat, est ipsa Lutheranorum confessio,
 Frequentissimum enim ipsorum, potentissim
 umque argumentum est, quo asserunt sola
 nos fide iustificari, quòd aliàs nemo potest ef
 se certus, recepisse beneficium remissionis per
 CHRISTVM promissæ. Ita enim intelligit
 illud: Ideo ex fide, vt sit firma promissio.

*Primæ ra
 tio.*

Rom. 4.

Consententur ergo, tanquam rem euidentem,
 quòd si iustificatio pendet aliquo modo ex
 operibus, nullo esse modo potest certitudo
 gratiæ, quanta est fidei catholiciæ, quia neque
 tanta haberi potest cognitio conditionis no
 strorum operum coram Deo. Et ideo nullum
 est excogitabile medium asserendi certitudi
 nem gratiæ, quod non recidat in opinionem
 Lutheranorum. Cuius contrarium contende
 bant catholici, aduersum quos disputamus.

¶ Secundum argumentum est quod facit Sæc. *Secundæ et
 Thom. 1. 2. quæst. 112. arti. 5. vbi hanc pro gumentum.
 priè disputat quæstionem. Ad quam respon S. Thom.*
 det trimembri conclusione. Puta, quòd potest
 huiusmodi certitudo haberi ex priuilegio: non
 autè communi lege: tametsi possit homo ma
 ximas huius rei habere coniecturas. Et probat
 secundam partem, quam hic cõstitutumus,
 tali ratione. Certitudo non potest haberi de
 aliquo, nisi possit diiudicari per propriū prin
 cipium. Principium autem & obiectum gratiæ
 est Deus ipse, qui nobis ignotus est: ergo gra
 tiam suam, quando habeamus, certò scire non
 possumus, intelligit Deum esse principiū, per
 suam gratuitam voluntatem acceptantem nos
 ad gloriam, quæ nobis non innotescit, nisi per
 nostra opera: quæ nonnunq; fallacia sunt. Nò
 autem defunt, qui locum hunc & rationem S.
 Thomæ ita interpretentur, quòd loquatur tã
 tummodo de scientia: scilicet, quòd nemo pos
 sit scire se habere gratiam. Nam sub ijs eisdem
 terminis proponitur quæstionis titulus, & in
 ter respondendum interponit exèplum de sci
 entia, quæ procedit ex primis principijs inde
 monstrabilibus. Et forsan responsio hæc, si sanè
 intelligatur, nihil aberrat à mente S. Tho.
 Sed tamen inde nihilominus comprobatur
 nostra conclusio. Nam Sanct. Tho. tanquam
 per se manifestam prætermisit conclusionem
 de certitudine fidei. Nunq̄ enim fuerat suspi
 catus, vt posset quis vnq̄ cogitare, quòd reue
 latio

latio fidei catholicæ extenderetur ad particularem & proprium statum huius vel illius hominis. Sed neq; dubitabat de euidencia sciētiz. Nihil est enī euidētius, quā quōd non potest gratia Dei euidēter cognosci. Et ideo non quæsiuit nisi de certitudine sciētiz, hoc est, cognitionis in genere: vtrū tam certo quis posset iudicare se esse in gratia, quanta est certitudo sciētiz. Vbi cum determinat partem negatiuam, non solum concludit, quōd nō potest esse euidētia (de hac enim non erat quæstio) sed quōd nulla potest esse certitudo cui non possit subesse falsum: vnde maiori ratione consequitur, non posse haberi certitudinem fidei catholicæ: quæ maior est certitudine sciētiz. Et quōd hic fuerit sensus Sancti Thomæ, inde fit liquidum, quōd definit illam præcisè haberi posse certitudinem amicitiz Dei, quā quis potest ex iudicijs & coniecturis venari. ¶ Tertium argumentum est illud quod iam supra, non vno tantum loco informauimus. Habitus non generat assensum, nisi circa suum proprium obiectum (quod axioma est celebratissimum philosophorum omnium perinde ac theologorum) obiectum autem propositum fidei non est, nisi Deus, & illa quæ ad spem nostram pertinent, iam reuelata sunt in sacra scriptura, vel inde autoritate Ecclesiæ deducta & expressa: ergo illorum duntaxat est assensus fidei: at verò scriptura nulli promittit remissionem nisi in genere, Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Et, Si conuerterit se impius, &cætera. in particulari autem nusquam asserit lege communi, hanc vel illam singularem personam sufficienter esse per Deum adparatam, neque obieciſſe obstaculum suæ misericordiæ: ergo nemo valet per fidem catholicam habere talem de se assensum, quōd sit receptus in gratiam Dei. Præter illos qui ex priuilegio talem de se habuere reuelationem. Vt de Abraham multi Patres adnotant in illo verbo Gene. Nunc cognouit, id est, cognoscere te feci, quōd timeas Deum: & de Paulo, Sufficit tibi gratia mea. Profecto qui agnoscunt cooperationem nostram necessariam esse ad iustificationem, ignoro, quo possint colore vim huius argumenti repellere. Nam dicere, quōd habitus infusus fidei catholicæ extendat, exeratq; sese ultra lineas sui proprii obiecti, est naturam ipsam fidei abnegare. Prohibissimè enim Sanctus Thomas in initio statim. 2. 2. explicat naturam habitus fidei: sanè quem Deus in hoc penitus infundit nobis, vt nos inclinet, moueatq; ad assensum eorum præcisè quæ nobis reuclauit pertinen-

tia ad beatitudinem. Est enim fides substantia sperandarum rerum. Quod quidem eo vsq; ego credo, vt si Deus alicui peculiariter aliam alius generis veritatem (vt futuram victoriam) reuelaret, assensus ille non spectaret ad fidem catholicam: licet parem haberet certitudinem. Quinimò si quibus sua propria salus modò reuelaretur, non fieret talis reuelatio per assensum fidei catholicæ, quæ communis est omnibus, sed per aliam peculiarem. Et est huius argumenti confirmatio, quōd qui modò lege communi non certo credit esse in gratia, nullatenus censetur hæreticus. ¶ Iam verò quarto loco arguitur. Quōd hic aut ille consequatur beneficium tam gratiæ quā gloriæ, effectus est prædestinationis: gloria enim est summus eius finis, & gratia, medium de se ad gloriam ordinatum: etiam in illis qui non sunt perseveraturi. Effectus autem prædestinationis, non est in particulari singulis personis notus per fidem, sed in genere tantum: nimirum, quōd facienti ea quæ per fidem iubemur, obueniet salus per gratiam CHRISTI: ergo nemo per solam fidem est certus gratiæ, & salutis suæ. ¶ Quintum & principale argumentum sumitur esse illa distinctione superioris capituli, vbi discernebamus inter certitudinem ex parte obiecti, & illam quæ est ex parte subiecti. Argumentum autem est huiusmodi. Certitudo fidei catholicæ cernitur, non modò ex parte subiecti, sed ex parte obiecti. Nam est assensus non solum ita firmus, in quo nulla sit formido, sed ita infallibilis, cui non possit subesse falsum: nullus autem communi lege talem potest habere assensum, se facillè quod debuit ad assequendam gratiam, quin possit decipi, saltem non repugnat naturæ talis assensus huiusmodi deceptio: ergo talis assensus, non potest esse fidei catholicæ. ¶ Atqui ex hinc elicitur argumentum sextum, quōd nec potest huiusmodi assensus certitudine adæquare fidem catholicam, neque verò mereri nomen aliud quā fidei humanæ, hoc est, intensissimæ opinionis. Nullum enim est medium inter fidem humanam & diuinam. Est nanque diuina fides (si de illa certissima loquamur, de qua hic disputamus) reuelatio cui assensum præbere tenemur. Nam potest esse quædam etiam spirituliansti attestatio per indicia quædam, de qua futurus est sermo capite postremo. Citra diuinam autè reuelationem, nō restat, nisi illa fides quæ probabilibus testimonijs naturalibus cōnuitur, cui quidē nō repugnat falsitas in obiecto. Quæ de causa naturales philosophi nullum cognouerunt habitum

Tertium argumentum.

Quartum argumentum.

Quintum argumentum.

Sextum argumentum.

Gene. 22.
Abraham et
Paul.
2. Cor. 12.

Refutatur
cauillus.

S. Thom.

Philosophi
de fide.
infra

Ethic. 6.

infra scientiam, adeo certum, cui non possit subesse falsum. Quocirca nullum statuerunt habitum fidei medium inter scientiam, & opinionem, vt cap. 1. super. 1. posteriorum disputauimus. Neque Aristotel. inter sex virtutes intellectus commemorat habitum fidei, eo quod fides humana, quacumque polleat certitudine, potest esse falsa. Ad rem igitur vt descendamus. Si assensus quo quisque iudicat se esse in gratia non elicitur ex fide catholica, ne que infunditur per speciale reuelationis priuilegium, nõ potest esse adeo certus, vt omnem depellat dubitationem, quia neque tali assensui repugnabit subesse falsum. Explicaturque etiam nunc vis argumenti. Citra diuinam reuelationem, cui homo tenetur credere, nemo potest firmiori ac certiori assensu persuasum habere se esse in gratia, quam ego modo habeo esse Constantinopolim, quæ quidem mihi fides est ita certa & firma, vt non sit in mea potestate non ita credere, vel quam mihi est comperit, esse in Hispania vrbe Segobiensem, in qua natus sum: & tamen huiusmodi fidei potest subesse falsum, quia nihil repugnat falso me credidisse fuisse vrbe, quam non vidi, aut ex tate iam nunc, illam, quam olim vidi. ¶ Sed redarguebam ego præterea illos qui affirmabant, nihil prohibere, quò minus posset quis, tam fixum firmumque habere assensum, se non opposuisse obiectionem gratiæ, quam habetur de articulis fidei argumento, quod sit hic septimum. Nimirum, quod huiusmodi homo, aut leuis esset, aut hæreticus. Etenim si iudicaret, nullum esse tam efficacem medium ad persuadendum sibi, se esse in gratia, quam est reuelatio fidei, & nihilioscius tanta firmitate & certitudine adhereret huic, quanta articulo fidei, leuis, temerariusque esset: vt pote, qui dispari, minorique argumento æquam tribueret fidem, atque reuelationi Dei. Si verò iudicaret aliud quodpiam argumentum vel coniecturam, vel auctoritatem tanti esse ponderis ad id persuadendum, quanta est auctoritas Dei reuelantis fidem catholicam, is planè hæreticus esset.

¶ Octauum denique argumentum, atque adeo postremum, quo & prædicta patecant, & viam aperiamus dissoluendi argumenta, quæ contra obiectionem, est huiusmodi. Ad hoc vt certum de se homo ferat iudicium, quod est Deo reconciliatus, debet perspectum, exploratumque habere proprium cor, aliquid ne ibi lateat, quod diuinæ amicitie obset: hoc tamen non potest omnino infallibiliter percipere: ergo neque certam ferre sententiam se esse amicum Dei. Secunda propositio inde fit mani-

ifesta, quod quauis plurima possint esse eius rei iudicia, nullum tamen est ita euidens, quod non sit etiam commune existentibus in peccato mortali. Præcipua enim omnium testimonia sunt duo. Primum est offerre vitam pro CHRISTO. Maiorem enim hac charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis: & tamen hæreticus tam firmo, tamque excelso animo dabit vitam in obsequium (vt putat) CHRISTI, quam legitimus Christianus. Alterum testimonium est, nullam prorsus habere conscientiam peccati mortalis: & tamen neque hoc facit tantam fidem, quanta est catholica: tum quia; vt ait Paul. Nihil mihi conscius sum, sed neque in hoc iustificatus sum: tum etiam quia non solum absque conscientia peccati mortalis, verum absque conscientia venialis potest esse homo, saltem per modicum temporis: & tamen nequit tunc certò affirmare, quod nullum habeat peccatum, ne iuxta sententiam Ioannis, se ipse sedueat. Et per hoc respondendum est ad argumentum aliud, quod fautores certitudinis gratiæ magnum arbitrabantur. Inter homines perspicuum est famulo quando legumè iussa facit Domini, ergo potest etiam homo scire quando iuste obtemperat Deo. Alias periculosa posuisset mandata, si nunquam nobis constare posset, quando ea iuste, vt ipse præcipit, exequamur. Respondetur inquam, discrimen esse inter obsequium præstitum hominibus, & id quod debetur Deo. Nam tota obedientia, quæ debetur hominibus, versatur in opere exteriori. Deo autem necessarium est etiam intimo corde feruire: at natura cordis est, vt soli Deo pateat, nobis autem sit inscrutabile. Et ideo natura ipsa rei est quod non possit homini certò constare, quando habeat gratiam Dei: quam gratuita sua voluntate per internas nostras actiones largitur nobis. Sed responsa hæc ad postremum capitulum spectant, vbi sunt obiectiones soluende.

Quo eadem veritas testimonijs scripturæ & sanctorum corroboratur.

Cap. 12.

RATIONIBUS IJS PRÆMISSIS, perspicaciora sient testimonia scripturæ, & sanctorum, quibus eadè veritas constabatur. Primū, ac celeberrimū est illud, Nemo scit, an odio vel amore dignus sit. Hunc aut locū adeo Protestantibus alienū existimant ab hoc sensu, vt nos insimulet, quod tam inimici componendæ pacis cum peruertamus.

Aiant

Aiunt enim, intellectum illorum verborum non esse alium, quam quod ex operibus quæ extrinsecus apparent, nullum fuit argumentum illius, quæ intus est, charitatis, & iustitiæ. Quod enim illic tractat Sapiens, est quo modo iustus mala proueniunt, quasi essent impij: atque contra impijs bona, ac si essent iusti. Quare cum iustis & impijs promiscuè accidant, & bona, & mala, nihil inde comperti habemus de internis meritis cuiusque, sed omnia seruantur incerta vsque in supremum diem. Et præterea ex candescunt in nos, quomodo in hoc sensu affirmemus, neminem scire an odio vel amore dignus sit, cum nequam homines, dum actu perpetrant aliqua flagitia, apertissimè sciant odio esse dignos. Hi tamen istorum cauilli, quando litera non illis planè aduersaretur, nihil deberent imminuere sanctorum omnium auctoritatem, qui in hoc semper sensu locum hunc citant: sed & quando sanctorum cessasset auctoritas, textus ipse est planissimus. Nam primò diuersæ sunt propositiones, Nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit: & nescit homo ex operibus externis, an odio vel amore dignus sit: prima enim est absoluta: altera verò modo quodam restricta: & tamen Sapiens non solum secundam, sed absolute asserit primam. Quod autem subiungit, vniuersa æquè euenire iusto & impio, non est coartatio conclusionis: sed refutatio cõtrarij. Ac si dixisset, Nihil te moueant fortuna, & euentus hominum, vt inde iudicium feras meritorum. Sunt enim illa deceptoria iudicia: eo quod citra discrimen bona eueniunt, vt iustis ita & peccatoribus: & id eo his euentis nihil obstantibus, non solum alter de altero, verum neque ipse de se homo scit, an odio vel amore dignus sit. Et confirmatur hic sensus ex litera ipsa, quæ sic habet, Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quod vniuersa æquè eueniant iusto & impio. Ecquid est omnia in futurum seruari incerta, nisi quod in præfenti nulla potest esse certitudo? Nam si per fidem talem possemus assequi, non comparasset futurum ad præfens, sed quæ apparent opera ad fidem mentis. Scilicet quod per opera non possemus certiores fieri, attamen possemus per fidem. Ad aliud verò argumentum, quò tanta in nos bili inuehuntur, respondetur quod nemo catholicorum dixit, nõ posse flagitiosum hominem scire, quòd sit odio dignus. Facit enim Sanctus Thomas loco citato idem argumentum. Ad quod respondet, diuersam eisdem rationem cognoscendi pecca-

tum & gratiam. Nam peccati obiectum est bonum commutabile, quod est nobis notissimè, de ratio cognoscendi gratiæ verò & obiectum est Deus: & causa sua, grauius voluntas, quæ nobis non potest tanta certitudine innotescere. Quocirca non dicit Ecclesiastes, nescire hominem an odio vel amore dignus sit, quasi par sit ratio vtriusque partis, & neutra possit sciri: sed quod non potest homo certo cognoscere, quando sit amore dignus. At verò quia nemo esse potest de amore dubius, qui non simul hæret, an sit dignus odio, in hoc sensu dictum est, Nescit homo an odio vel amore dignus sit. Maiori tamen probabilitate potest quis dicere, illud Sapiens enunciatum, non esse intelligendum, nisi de prædestinatione. Nimirum, quod nemo scit, quò destinatus sit, scilicet, an in vitam, an verò in mortem. Sed primum inde saltem conuincuntur Lutherani docentes, posse hominem esse certum non solum præsentis iustificationis, sed suæ perseverantiæ vsque in finem. Præterea cum ille qui est in gratia, etiam si non sit perseveraturus, verè sit tunc in amore Dei secundum præfentem iustitiam: & simpliciter negetur scire hominem quando amore dignus sit, non solum negatur scientia perseverantiæ, verum quod scire possit homo quando sit in gratia. ¶ Secundum testimonium aduersus certitudinem gratiæ est illud, Si venerit ad me, non videbo eum: si aberit, non intelligam. Et infra, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et rursus, Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. At verò & hunc, quanuis manifestum, locum cauillari quoque contendunt aduersarij: dicentes, quod Iob illic id tantum confitetur, quod iustitia nostra comparatione ad Deum non reputatur iustitia. Attamen manifestaria hæc est delusio scripturæ. Non enim vnum, sed duo longè distantia sunt, quæ iustus ille prædicat. Adulatus enim ei fuerat iustus ille méritus amicus commemoratione iustitiæ suæ. Nam etsi filij tui, inquit, peccauerunt Deo, & dimisit eos in manum iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo confurrexeris ad eum, & omnipotentem fueris deprecatus: si mandus & reclus inaccesseris, statim euigilabit ad te, & peccatum tuum reddet habitaculū iustitiæ tuæ. Hæc Iob adulationem duplici recutit modo. Primò quæ etià si compertissimum haberet, se esse iustum, iustitia sua tamen nulla esset, si compararetur Deo. Mox quod neque ipsam qualemcunque iustitiam, quæ in homine est per gratiam Dei, potest

Expositio
lecturæ.

Iob. 2.

potest homo certò cognoscere, quando vel adest, vel abest. Ob idq; diuersis vtitur verbis. Sic enim ait scriptura. Respondens Iob ait, Verè scio, quòd ita sit, quòd non iustificetur homo compositus Deo. Hic non ait, Ignoro, sed scio, quòd nemo est adeò iustus, vt possit contendere cum Deo. Subdit autem secundum argumentum diuersum. Si venerit ad me, non videbo eum, si abierit, non intelligam. Eandem ergo iustitiam, quam scire dixerat non esse còparandam cum Deo, subiungit se nescire quòd veniat, quando ue abeat. Pari modo infarius, Quantus ait, ergo sum ego, vt respondeā ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuerò quiddam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Non solum ex eo quòd licet sit in iusto aliquod bonū opus, sunt tamen multa permixta mala, verū quòd idipsum quòd in nobis iustum est, munus est diuinæ misericordix. Subnectit autem, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Id est, eadem ipsa iustitia, qualiscunq; esse potest in homine, non est vsque adeo mihi nota. Et ideo verebar, inq; omnia opera mea, hæsitans an delicta essent: sciens quòd nō parceres delinquenti. Vnde Greg. 9. libro moralium, ca. 10. super verbo illo, Si venerit ad me, non videbo eum. Sæpe, inquit, mens, dum de virtutis suæ securitate resoluatur, insidiane ad uersario, inopinatz culpæ telo perforatur. Et cap. 18. super alia sententia. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Sunt, inquit, nonnulla quæ sciri à nobis facile nequeunt. Nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas accendimur: & cū vltra æquitate metas per iram rapimur, hoc zelum iustæ distinctionis æstimamus. Et cum prædicantis mens vtiliter placere studeat, ad amorem laudis propriæ turpiter desluit. Atque ita horrendo modo vnum idemq; opus culpa peragit, quod virtus inchoauit. Hæc Gre. Atq; hac de causa verebatur Iob omnia opera sua. Plurimaq; in eandem sententiam subiungit eleganter, cap. 19. vbi ait, quòd humanus animus in mensa cogitatione coliginosus, semetipsum etiam discutiendo non penetrat. Et iterum, Iustorum, inquit, corda ad perfectum se examinare nequeunt. Tertius præcipuusq; locus est 1. Cor. 4. vbi ait Apostolus, Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicem, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed neque in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, dominus est. Vbi adnotanda est gradatio Pauli. Ait enim primum, fallax esse iudicium, quod alter de alte-

ro profert, Mihi pro minimo est à vobis iudicari, vel ab humano die: id est, ab humano iudicio. At verò, quòd non solum aliorum de se iudicium nihil facit, sed quòd neque idipsum, quod de semetipso habet, certum reputat.

Cum ergo suum de se iudicium conferat cum alieno, palàm docet, quod sicut non potest alius de alio infallibilem ferre sententiam, ita nemo de semetipso. Cuius causam talem annectit. Quia si quispiam posset suæ iustitix certior fieri, id maximè esset quando nihil sibi còscius esset: non tamen est firmum argumentum, cum ex negatione inferatur affirmatio: videlicet nullius sum conscius peccati, ergo sum iustus. Sed Deus, inquit, est qui iudicat me. Si tunc Paul. non habebat suæ sanctitatis reuelationem, planus est sensus. Nempe quòd Deus solus sciebat qualis esset in conspectu suo. Si verò forte eiusmodi haberet reuelationem, vt suggerit nobis Ambro. sensus est, quòd quanquam sibi notus esset, non tamen id certò nouerat ex testimonio conscientix suæ, sed quia ita Deus sibi indicauerat. Interpretamentum autem, quo Luther. art. 14. hunc locum deprauauit, quodq; sui discipuli mordicus retinent, & absurdissimum est, & ca. iam. 1. à nobis coargutum. Aiunt enim ex hoc loco Pauli id tatum colligi, quòd nullum sumitur argumentum iustificationis ex opere qualitate, & probitate: nam delicta inquit Luther. quis intelliget? At qualiacunq; inquit, sint opera nostra, etiam si sint peccata, sola fide efficimur certissimi, non imputari nobis. Quibus possit auribus Christianus portenta hæc audire? Nempe quòd non solum peccata, rationem etiamnum culpæ retinentia non imputentur à iustissimo Deo (qui, vt ait Psalmista, iniquitatem odio habuit, & secundum Iob, nō parcat delinquenti) verum etiam quòd dum homo conscius est peccati, certior tunc per fidem fit non sibi imputari. Hæc autem monstra, præterquam quòd supra satis expugnata sunt, his quoque locis, quos modo tractamus, apertissime repugnant. Nam imprimis Paul. non dicit, quòd ex conscientia non sumitur aliquod argumentum iustificationis (nam gloria nostra, ait alibi, hæc est, testimonium conscientix nostræ) sed id tantum vult, quòd non sumitur inde testimonium vsquequaque certissimum. Hoc tamen irrefragabile testimonium non solum haberi non potest ex conscientia, verum neque ex fide. Alias nō adiecisset, Qui autem iudicat me, dominus est: & Nolite ante tempus iudicare donec veniat dominus. His enim verbis demonstrat in hac

Grego.

Lutheri & prauatio.

2. Cor. 1.

hac vita præfenti, nisi Deo reuelante, non posse usque adeo innotescere nobis diuina gratia.

Et David non solum ait, Delicta quis intelliget, sed subiungit, Ab occultis meis munda me domine. Re vera qui petit ab occultis mundari, non habet certitudinem fidei, quod sit mundus. Iam verò & huc referuntur. proueria illa

Psal. 18.

Prou. 20.

Eccl. 5.

Sapientis, Quis potest dicere, mundum est cor meum: purus sum à peccato? Et, Beatus homo qui semper est pauidus. Et, de propitiati peccatorum noli esse securus. Vbi Lyra haud cōtemnendus glossator, Peccatorum, inquit, etiam eorum quæ sunt per poenitentiam remissa. Sanè quam nescis, fuerit, ne sufficiens.

¶ Extant præterea S. Patrum testimonia plurima. Nam præter Gregorium, quem citauimus, est Hieronymus, super illud Miche. 6. Dominus querit à te utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Præcipitur, inquit, ut præparati simus ambulare cum domino Deo nostro: pulla hora dormire, nullo tempore securi esse debemus: sed semper expectare patrem familiars venientem, & diem formidare iudicij, & in nocte huius seculi dicere, Ego dormio, & cor meum vigilat. Et super illud Ionæ. 3. Quis scit si conuertatur & ignoscatur Deus? Ideo, inquit, ambiguum ponitur & incertum, ut dum homines dubij sunt de salute, fortius agant poenitentiam: & magis ad misericordiam prouocent Deum. Et Augustus, super illud Psalm. 50. Incerta, & occulta sapientie tue manifestasti mihi. Quæ, inquit, occulta? quæ incerta? Quod Deus ignoscit, & talibus. Nihil tam occultum, nihil tam incertum. Ad hoc incertum Ninivitarum poenitentiam egerunt: dicentes, Quis nouit, si Deus flectat in melius sententiam suam, & miseretur? Et lib. de perfectione iustitiae.

Hieron.

Aug.

Quantalibet iustitia præditus sit homo, timere debet ne aliquid occultum lateat. Et epistolæ ad Probam, quæ est. 1. 2. super illud Pauli, Nolite ante tempus iudicare. Sicut sibi quisque, nemo alter alteri notus est: & tamen nec sibi quisque ita notus est, ut sit de sua craftina conuersatio ne securus. Hoc ad incertitudinem per seuerantiam refertur. Sequitur autem, Proinde quanuis ex fructibus suis multi cognoscantur, tamen propter humanorum animorum ignota, & incerta, rectissime Apostolus admonet, ut non ante tempus iudicemus. Ecce corda incerta. Et Ambrosius, super eodem loco Pauli, Nihil mihi conscius sum. Humiliat se, inquit, & loquitur ut homo, qui possit culpam incurrere nescius. Et Chrysostomus, super eodem loco, Accidit & hominem in quibusdam peccare, quæ peccata

Ambros.

Chrys.

esse ignorat. Et rursus, Tribus rationibus incertum est nostrum iudicium. Prima quidem, quod et si nihil ipsi conscius simus, eius tamen indigemus, qui peccata nostra certa ratione corripiat. Altera, quod multa opera nostra nos latent. Tertia præterea, quod multa aliorum opera nobis bona videntur, quæ non recta sunt sententia. Et super Matt. in imperfecto, homin. 37. super illud supra citatum Prouerbi. 20. Nemo, inquit, est tanta firmitate suffultus, ut de iustificatiōe sua debeat esse securus. Bernardus autem est cuius sunt de Bernard.

hac re euidentiora testimonia. Licet eodem etiam teste corruptè aduersarij vtantur. Nam primum contra incertitudinem perseuerantiae manifestè ait sermo. 2. in octaua paschæ, quod licet nunquam sine testimonio electos suos deserat Deus, nouit tamen Dominus, qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Et subdit, Quis verò scit hominum si est dignus amore, vel odio? Quod si, ut certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tanto delectabiliora erunt, si qua fortè electionis huius signa possumus inuenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum prædestinationis suæ nullum adhuc testimonium tenet? Est ergo non omnino certum, licet sint aliqua testimonia. Quod autem ait in calce huius sermonis, Nouum aduenisse spiritum, certissimè noua conuersatio testatur, non intelligit de certitudine fidei catholicæ, sed de certitudine, quæ sufficit peccare humanum cor. De aduentu verò spiritus sancti ad nos loquitur super Cantica serm. 17. vbi ait, Orandum est tantum, ut custodiat corda nostra & intelligentias nostras: ne fortè cum non aderit, adesse putemus: nostrumque pro ipso sequamur sensum, deuiantes. Venit nanque & vadit prout vult & nemo facile scit vnde venit, aut quo vadat. Et quanuis subiungat, quod periculosissime ignoratur, quando veniat, aut vadat: & ideo inuigilandum nobis esse, ut sensum aliquem habeamus eius accessus, & recessus, haud tamen intelligit, quod illum, vel aduentantem, vel abeuntem, certa valeamus ratione deprehendere. Idem argumentum tractat latius super eisdem Canticis sermone. 74. vbi in seipso depingit sensus intrantis & exeuntis: tandem concludens hæc verba, Ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis meæ: id est interioris hominis mei, percepi, vt cunque speciem decoris eius. Nota vt cunque. At verò in epistola. 42. ad Archiepiscopum Senonensem, sic habet, Prauum est cor hominis, & im-

& imperscrutabile: ita ut nemo sciat, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui in eo est: sed nec ipse plene. Nam cum Aposto. diceret, Mihi pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die, adiecit: sed nec ego me ipsum iudicō. Quare? Quoniam non possum ait, ratā vel ipse de me proferre sententiam. Ego enim nihil mihi conficius sum: non tamen in hoc iustificatus sum. Non ex toto credo me vel ipsi conscientiz meæ: quippe cum ne ipsa quidem queat me comprehendere totum. Nec potest iudicare de toto, qui totum non audit, Qui autem iudicat me, dominus est. Dominus, inquit, cuius utiq; scientiam non effugit: sententiam non subterfugit, etiam quod propriam latet conscientiam. Audit Deus in corde cogitatis, quod non audit vel ipse qui cogitat. ¶ Ex doctoribus autem scholasticis præter unum Ioannem Baconem Carmelitā, nemo est qui non eandem teneat opinionem. Nam Alexan. de Ales. tertia parte, tractatu de gratia, disputans quaestio nem, ait, cognitione speculativa, & certa non esse gratiam Dei cognoscibilem, sed tantum effectus, & experimentali, scilicet, per effectus, ut quando homo non habet propositum male agendi, quando frequenti meditatione Dei dulcedinem sentit & suavitatem, Sed est, inquit, iuxta dictum Hippocratis, experimentū fallax. Nam iidem effectus esse possunt in eo qui est in peccato: saltem vbi est vincibilis ignorantia, ut in hæretico. Alexandrum secutus est S. Tho. in loco supra citato. & Bonau. & Ricar. & Duran. 1. d. 17. & quotquot hanc disputant quaestionem. Atque adeo Scot. quem immerito nonnulli citabant in hanc sententiam affirmatiuam. Etenim. 1. sen. d. 17. quaest. 1. omnium apertissimè ait, quod ex nullo actu quæ exercemus, neque ex substantia eius, neque ex intentione, neque ex delectatione, & facilitate in operando, neque ex bonitate aut rectitudine morali eiusdem possumus concludere aliquem habitum supernaturalē inesse. Et rationem subdit. Quia aliàs quocumque istorum dato, posset quis habens charitatem, cognoscere certitudinaliter se esse in charitate. Quod ipse lege cōmuni reputat impossibile. Ex quo fit cōsequens illud quod ait in 3. d. 24. scilicet, quod charitas potest ostendi & actu interiori, quo inuenit se homo promptu ad diligendū Deum, & exteriori, quo feruet in actibus, & exercitijs pro dilecto Deo, intelligere de ostensione coniecturali, & experimentali, quam ait Alex. sæpe fallere. ¶ Igitur meritissimo, ac iure optimo S. Syno. contra assertionem de certitudine gratiz pronuntiauit Sess. 6. Primū cap. 9.

Ioan. Bacon.
Alexan. de
Ales.

Bonau.
Scot.

Syn. Tri.

confessionis sub his verbis, Quamuis autem necessarium sit credere, haud remissa vnquā fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter CHRISTVM, nemini tamen fiducia: & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse, credendum vel dicendum est. Cum apud hæreticos, & schismaticos possit esse, imò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam catholicam contentio predicetur, vana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed nec illud asserendum est, oportere eos qui verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuerē, se esse iustificatos, neminemq; à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum qui certò credat se absolutum & iustificatum esse, atq; h ac sola si de absolutionem & iustificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, atque mortis, & resurrectionis CHRISTI efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, deq; CHRISTI merito, deq; sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet, sic quilibet dum seipsum suamq; propriam in firmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest: cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum. Mox. cap. 12. condemnat eos, qui temerariam sibi arrogant certitudinem prædestinationis. Et cap. 13. eos item, qui eandem sibi promittunt securitatem perseuerantiz. Et can. 13. Si quis inquit, dixerit omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certò, & absq; vlla hæsitacione propriæ infirmitatis & indispositionis, peccata sibi esse remissa, anathema sit. Et can. 14. sub Anathemate etiam condemnatur, fidei certitudinem in particulari, qua quis credit se iustificari, vel sufficere ad iustificationem, vel esse necessariā.

Quo ad obiecta aduersæ partis respondetur. Cap. 13.

Argumenta partis aduersæ plurimū ex diuersis locis sacre scripturæ deducuntur. Tametsi præter huiusmodi testimonia non nullas quoque rationes adhibebant, qui huic sententiæ antequam à Synodo decerneretur, obtestabant. Atqui Lutheranos potissimus locus est ille, Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio: quem capite iam decimo dilucidauimus. Cætera verò omnia testimonia tā Lutheranos, quam nostrorum sinistra interpretatione peccant. Quæ quidem peccata, ad
tria

tria, quatuorve rediguntur. Primò enim errât vsurpantes fidem, non pro alia, quàm pro viua fide. Exinde enim, quàm certi esse possumus nos habere fidem, certos se esse putât, habere charitatem. Vnde Luther. arti. 14. suarû assertionum, Non contritionem inquit, sacerdos debet petere à poenitente: quia de illa certi esse non possumus, sed fidem, quam certissimi sentire potest in corde, si eam habet, vt ait

2. Cor. ult.

August. Vnde Paul. inquit, Vosmetipfos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An nõ cognoscitis vosmetipfos, quia CHRISTVS IESVS in vobis est? nisi forte reprobi sitis. Hæc autem omnia perperâ intellecta sunt. Primû contemtem cum Augustino. 13. de trinitate. quòd potest quis euidenter scire se habere fidem. Cuius verba sunt, Fidem ipsam quisque

August.

Põr quis enim

dicit scire

se habere si

credit. Id quod & S. Tho. agnouit. 2. 2. quæst.

d. vide supra

1. arti. 4. ad

secundum argumentum. Etenim si

pra. ca. 10.

videt in corde suo, si credit: vel non esse, si non se habere si credit. Id quod & S. Tho. agnouit. 2. 2. quæst. d. vide supra 1. arti. 4. ad secundum argumentum. Etenim si cet non habeam euidentiam, sed tantum credã, extare Constantinopolim, euidenter nihilominus cognosco, talem me habere credulitatem. Et pariter est mihi euidentis, me credere deum esse trinum, licet non sit euidentis trinitas. Est mihi inquam euidentis quod credo, siue per fidem acquisitam, siue per infusam.

Quoniã nemini est euidentis habere se habitû infusum, sed id tantum, quòd habet credulitatem. At verò ista euidentia, est de fide secundum suam substantiam: sanè quatenus est assensus mentis. An verò fides viuat per charitatẽ, non ita certo scio. Aliàs, si eadem esset ratio de fide, & de fide viuã, non solum haberẽ certi tudinem, me esse in gratia, sed certẽ euidentia: qualem habeo, quòd credo. Vnde verbû Apostoli, Vosmetipfos tentate si estis in fide, potius designat dubitatem, quàm certitudinẽ. Et ideo (vt Sanct. Tho. & omnes interpretantur) intelligendum est de fide viuã, scilicet, vt quisq; se probet an sit in charitate. Atq; hoc ipsum est quod subiungitur, An non cognoscitis vosmetipfos, quia CHRISTVS IESVS in vobis est? nisi forte reprobi sitis. In illis em̃ in quibus certum erat existere CHRISTVM per fidem, sub dubio affirmat existere per charitatem: dicens, nisi forte reprobi sitis. Et ita Hierony. exponit, quasi Aposto. Corinthios cõmonefaceret, vt se examinarent: non quidem an haberent fidem, sed vtrum eam haberent, charitate informatã. Quinimò Erasmus ipse, quem Bucer. in exordio sui libri de vera ecclesiarum reconciliatione significum Lutheranorum ac luciferum agnoscit, ita exponit. Nisi si de vtcunq; incolumi, vita impura meruistis à

Hierony.

Erasmus

CHRISTO reici. Potest ergo homo certus esse de sua fide, an verò viuat per charitatẽ, nõ item. Cuius ratio discriminis manifestissima est: quoniã assensus intellectus ex nulla diuina acceptatiõe dependet, & ideo notissimum est vniciq; persuasum habere euangelium, gratia verò, & amicitia dei in diuina beneuolentia & acceptatione consistit: q̃ nobis est ignota. ¶ In contrarium autem potest quis citare Augustinũ. 8. de trinit. cuius verba sunt, Qui diligit fratrem, magis nouit dilectionẽ, quã diligẽ, q̃ fratrem, quem diligit. Vnde apparẽt colligitur, non solum informem fidem, verũ etiam formatam posse certò cognosci. Hunc autem locum omnes doctores interpretatur de actu charitatis, quantum ad substantiam. Potest enim quis certissimam habere experientiam, quòd habeat aliquem actum diligendi deum. An verò omnia faciat: quæ deus precipit, & ex vero corde propter ipsum firmum habeat propositum nunquam peccandi, hoc non possumus certo scire: maxie vbi est ignorantia praua. Qua de re lib. 1. cap. 2. dicebamus, omnem actum, quo ad substantiam, qui est in amico dei, posse esse & in peccatore.

Quod si quis rem etiamnum vrgendo hoc pacto pstrinxerit, Illa quæ Deus nobis precipit, p fidẽ sunt manifesta: ergo certo scire possumus quando illa implemus. Vnde August. an lib. de gratia CHRISTI cap. 3. sic inquit, Docet deus eos qui secundum propositum vocati sunt: simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt, agere. Ad hanc replicationẽ iam supra capite proximo respondebam, quòd quantum in genere fides ostendat nobis legem, attamen an puro corde illam custodiamus, neque aliqua nos teneat ignorantia, id quidem nequimus certò scire, licet talem possumus habere probabilitatem, vt pacatas habeamus conscientias. Atq; huc pertinent verba Augusti. quæ non solum loco citato, sed alijs etiã crebro inculcat. Id præcisẽ intendens, quod in cõcilio Mileuitano cano. i. sanctum est. Nempe CHRISTI gratiam non sic tantum nos adiuuare ad non peccandum, quòd per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, verum quòd p ipsa præstatur, vt quæ cognouimus, diligamus, & quæ diligimus, valeamus implere. Itaq; sensus Augustini non est, quòd per gratiam lege communi sciat quod in particulari, id quod facit, iuste ne & in gratia faciat: sed id quod facit in suo genere esse bonum, iuxta reuelationem fidei. Puta orare, Scdm peccata elemosynas largiri, &c. ¶ Secundum ergo iũ Lutheri peccatũ istorum est, quòd remissionẽ peccatorum

Ratio di-
scriminis.

August.

Interpre-
tio Augu.

p torum

torum & dona, quæ per fidē catholicam certioris facti sumus, donata esset per CHRISTVM dilectæ ecclesiæ suæ: id est, illis qui verē cum illo sunt charitate coniuncti, arbitrantur per eā deni fidē notum esse singulis, quōd talia dona vera suscepint. Quōd quidē non est necessarium. Quia huiusmodi promissiones (vt scripsimus hæcenus diximus) non absolute, sed sub conditione proponunt, Qui crediderit & baptizatus fuerit. Qui diligit me, diligetur à patre meo, Si impius egerit poenitentiam, &c.

Promissiones
dei nō abso-
lutæ, sed p
cōditionem
supra. c. 10.

1. Cor. 2.

Per hoc documentū soluitur illud, Nos autem nō spiritum huius mundi accepimus: sed spiritum qui à deo est: vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ad quod respōdet S. Tho. loco citato. 1. 2. quæst. 1. 1. 2. qd intelligitur de donis gloriæ, quæ nobis in spē data sunt: ad quæ peruenturi sumus per gratiam. Quæ quidem donata licet certissimē cognoscimus per fidem, nō tamē cognoscimus per certitudinem, nō habere gratiam, per quam illa possumus promereri. Hæc ille. Cum ergo ait Apost. Vt sciamus, quæ à deo donata sunt, nō intelligit, quōd vnus quilibet hoc de se sciat, sed quōd omnes per fidem credimus illa esse iustis proposita præmia: quæ per se deus certō offert, vniuersisque paratissimus est elargiri, qui spiritui sancto nō voluerint resistere. ¶ Tertium peccatum non solum Lutheranorum, sed & nostratiū, quos redarguimus, est, quōd existimant, omne testimonium spiritus sancti facere nobis certitudinem fidei. Cum tamen nō nunquā ita se nobis inhabitare attesletur, vt non faciat certam fidem, cui constringamur firmū assensum præbere, sicuti fidei cæ holicæ: sed coniecturalem quandam cognitionē, quæ quāuis sufficiat trāquillas reddere conscientias eorum, qui omni cura & solertia student per gratiam Dei purificare corda, tamē non possumus vsquequaq; tuti esse, huiusmodi iudicia & coniecturas à spiritu sancto promanare: scientes, quōd sæpe se angelus Satanae transfiguratur in angelū lucis. Ex quibus secundo, & tertio fundamentis liquitur elicitur sensus Pauli ad Roma. quo loco Protestantes, atq; maximē Buce. in reconciliatione huius controversiæ cōprimere, & profus euincere nos arbitrat. Ait em̄ Paul. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater, Paul. autem his verbis nō significat, quōd vbi libet sit spiritus sanctus, omnino adimat timorem, certissimam faciens fidem suæ adfidentis, sed explicat virtutē eius, & inclinationē. Quippe cuius munus est promouere hominē, vt non

Tertium
peccatum.

Spūs inspi-
rat auimus
quasi cōie-
cturales gra-
tie cognitio-
nes.

Roma. 8.

seruili metu supplicii operetur (cuius imaginē gerebat lex vetus) sed timore filiali, quo filius reueretur patrem. Au verō adfit, nemini ita certō reuelat, vt reuelata est fides catholica. Sed tamen aliqua sui exhibet iudicia, maiora, aut minorā, secundū diuersos hominis progressus & sanctimonis gradus, quibus, fide per charitatē operante, promouemur. Atq; hoc ipsum est quod continuō subiungit, Ipse em̄ spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem CHRISTI. Si tamen compatiemur, vt conglorificemur. Huius autem mysterium testimonij agnouit Bern. ser. 1. & 2. in octaua Paschæ in illis tribus, quæ testimonium dant in terra, spiritu scilicet, aqua, & sanguine. Testimonia enim gratiæ dei sunt, aut nullam habere conscientiam peccati post baptismū, aut lachrymarum fonte eorum sordes ablueret: mox iugibus poenitentis fructibus corpus assiligeret, & veluti sanguinolento martyrio prauas affectiones perimere, ac deniq; in operibus spiritualibus exerceri. Sed tamē neque hæc sunt planissima testimonia, vt in illa epistola paulo ante citata idem ipse est author. Est & aliud testimonium auiditas audiēdi verbum dei. Nam qui filius dei est, verba eius audit. Atq; illa mentis dulcedo, de qua Ioan.

Bern.

Testimonia
diuina græ

Ioan. 8.

Apoc. 1.

Bucer.

Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo nouit nisi qui accipit. Hæc autem omnia sufficiunt quidem sedare conscientias, & confirmare spem, non tamen pertingunt vsq; ad certitudinē fidei. ¶ Sed mirandum est, q̄ nos Bucer. perstringere arbitratur ex eo quod in eodem capite ad Roma. subinfert Apost. Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam pro proprio filio suo nō perperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cū illo omnia nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos dei? Deus qui iustificat: quis est qui condēnat? Hæc em̄ verba eo audit intellectū, quōd nulla nos retroacta vita, nulli remorsus conscientis debent terrere. Nam etiam si opinemur, illa quæ modō agimus aut cogitamus peccata esse, nihilominus sumus per fidē certū, quōd omnia nobis condonata sunt per CHRISTVM: qui cū à nostra parte pugnat, nulla nos possunt condemnare delicta. Sensū autem istorum verborum quis non videat ad certitudinem totius ecclesiæ in genere referri, & non ad certitudinē singulorum? Explicat enim Paul. quæ admodum cuncta nobis donauerit deus cum filio suo, his scilicet, qui membra eius efficiuntur. Qui tamē vera membra sit per viuam charitatem: hoc est, quod nō possumus

fum? certò scire. Tametsi homo ita debet fam-
 etis officiis certam facere, vt ait Petr. vocatione
 loco, vt possit dicere cum Paulo eodem
 loco, Quis ergo nos separabit à charitate
 CHRISTI? Tribulatio? an angustia? an fa-
 mes? an nuditas? Et quæ sequuntur. Hic autem
 Buce. sanctè precatur lectorem, vt confyderet
 quanta manifestatione Pauli. vtatur ad confir-
 mandam certitudinem gratiæ, affirmans nul-
 lam esse rem profus quæ possit iustum separa-
 re à charitate, quia deus nos diligit. Hanc enim
 charitatem hic existimat Buce. significari. Por-
 rò autem nos haud tanta egeamus confydera-
 tione ad cernendum quanta isti eçitate legat
 huiusmodi testimonia. Nam primùm Paulus
 nõ loquitur de charitate, quæ à deo diligimur,
 sed qua ipse diligebat, atq; omnes deberemus
 diligere deum. Amor enim diuinus, vt prior
 est nostro, ita neque cessat nisi prius cessante
 nostro. Ob idq; nulla esse posset compo-
 sitio, coaptatioq; verborum, quòd tribulatio
 vel angustia nõ possent dimouere deum ab ea
 qua nos persequitur dilectione: quia ista peri-
 cula non pugnant contra deum, nisi quatenus
 nos ipsos expugnant, ac superant. At verò
 siue de hac, siue de illa charitate loqueretur
 quis monstrum hominis ferat, imponētis Pau-
 lo, quòd affirmauerit, non posse iustum vlla
 de causa separari ab amore dei: Quandoquidẽ
 iustitia non auferat libertatem peccandi, neq;
 omnes cõfirmet in bono, vt peccare nequeat:
 & ideo licet nulla per se res habeat potestatem
 cogendi nos in malum, nos ipsi ad hoc sumus
 liberi. Igitur Paul. vel habebat tunc reuelationem
 suæ cõfirmationis, vel (quod verisimilius
 est) exaggerabat, q̄ ipse esset, quãq; Romani il-
 li quibus scribebat, atq; omnes Christiani esse
 deberent firmo, robustoq; animo in deum.
 Qui enim inæstimabilem amorem erga nos dei
 contemplaretur, filium suum, cumq; ipso om-
 nia nobis condonantis, profectò ob nullam eam-
 rum rerum, quas Paul. commemorat, deberent
 à charitate dei semoueri. At verò licet eo vsq;
 peccatore quis ferueat, nõ tamẽ habet vsq; adeo
 securitatem suæ salutis, vt falli nequeat. Præter-
 quam, quòd non omnes possunt tantam con-
 cipere fiduciam, sed qui imitantes Paulum om-
 ni officiorum genere operam impenderint au-
 gmentum diuinæ gratiæ. ¶ Quartum vtiq; pec-
 catum istorũ est, quòd nihil distinguunt inter
 fidem & fiduciam. In sacris enim literis licet iu-
 beamur fidem habere dictis dei, nemo tamẽ iu-
 betur habere fidem: hoc est, firmam persuasio-
 nem suæ salutis, sed fiduciam, quæ esse potest
 sine certitudine particularis fidei. Ex eo enim,

quòd quis credat cupientissimum esse Deum
 nostræ salutis, quã vnuerfis recipere volenti-
 bus offert, licet aliquo modo hælitet, an aliqd
 à se obstitit, nihilominus, si post vigilantem
 discussionem conscientiæ, nullius est conscientis
 culpa, cuius non poeniteat, cõfidere potest &
 debet in misericordia dei, qui non permittet
 eum errare, neq; despiciet cor cõtritum & hu-
 miliatum. Et hæc est qua debent vti consola-
 tione peccatores. Vnde Paul. In quo habem? ^{Ephes. 3.}
 fiduciam & accessum per fidem eius. Et, Char- ^{1. Ioan. 3.}
 rissimi, si cor nostrũ non reprehenderit nos, fi-
 duciam habemus ad deum. Si cor, inquit, no-
 strum non reprehenderit nos. Et in causa fidu-
 ciæ non solum ponit fidem, sed opera charita-
 tis, per quæ fiducia roboratur. Quoniam, in-
 quit, mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt
 placita coram eo, facimus. Et hoc est manda-
 tum eius, vt credamus in nomine filii eius I E-
 S V CHRISTI, & diligamus alterutrũ. Quã
 quidem fiduciam exigebat CHRISTVS ab
 Apostolis, vbi aiebat, Nolite timere pusillus ^{Luc. 12.}
 grex. Atq; de hac fiducia loquuntur omnes
 sancti vbicunq; consolantur poenitentũ ani-
 mos. Quòd si hic de nobis, vt de calumniatori-
 bus conqueratur Buce, quòd iam non perseue-
 rent dicere, fidem & fiduciam eandem rem es-
 se, sed id tantũ affirmant, quòd fides esse nõ po-
 test sine fiducia. Respondemus primũ, quòd
 vbicunq; asserunt, sola nos fide iustificari, fidẽ
 accipiunt pro particulari fiducia, vt distingui-
 tur contra fidem historicam. Sunt tamẽ adeo
 lubrici & varii, vt nunq; in eadem sententiã per-
 sistant. Secundo id etiã, quod modo dicunt,
 est apertissimè falsum. Fides enim esse potest
 sine fiducia. Nam fides est mētis assensio, qua
 veras esse credimus reuelationes dei, atq; adeo
 promissiones ipsas. Fiducia tamẽ licet inde in-
 cipiat oriri, non tamen firmatur, nisi ex chari-
 tate & rebus iustis, quibus Deus nobis præcep-
 tit iustitiam colere. Non enim dicit scriptura,
 quòd fides foras mittit timorem, sed charitas.
 Ob idq; quãtamcunq; quis præstitit fidem
 dictis & promissionibus dei, si non adhibuerit
 opera, fidem quidem habebit catholicã sine fi-
 ducia: at quantacunq; fuerit fiducia, nunq; per-
 ueniet ad certitudinẽ fidei in particulari assi-
 stentis gratiæ. Obiciet quis fortè nobis verbũ
 Iacobi, Qui indiget sapientia, postulet à Deo
 in fide nihil hæsitans. Hoc autẽ lib. 2. ca. 6. ex-
 planauimus. Loquitur enim Apосто. de peti-
 tionibus ad iustificationẽ pertinentibus, quas
 certa fide credendum est impetrãdas fore, nisi
 nostræ obstitit voluntatis obex. Sed tamen
 quia nunq; omnino absq; metu esse possumus

Quartum
 peccatum.

1. Lib. c. 7.

Fides & fi-
 ducia.

Iaco. 1.

eiusmodi obicis, nunquam habebimus certam persuasionem affectuosos nos esse salutem. Possimus tamen habere fiduciam, quæ pacare nos possit iuxta verbum Pauli, Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus. ¶ Præter hæc scripturæ testimonia fautores huius opinionis de certitudine gratiæ, excogitabant nescio quas rationes, quibus arbitrabantur conficere, ut saltem in aliquibus casibus haberi possit huiusmodi certitudo. Hæc autem profecto adeo sunt tenuis, ut potuissent in præsentiarum, absque iniuria, prætermitti. Primum ex scholasticis vnicus est, qui huius palam fuerit opinionis, nempe Ioannes quidem Bacconis Carmelita. Attamen, ut nihil eius auctoritati detrahatur, ratio sua nihil affert probabilis. At enim quod cum adultus baptizatur sine aliquo obice peccati, certitudinem habet fidei, se esse in gratia per hunc syllogismum, Baptismus confert gratiam, ubi non inuenit obicem: ego non habeo obicem, & recta intentione suscipio baptismum: ergo renascor filius dei. Maior est propositio fidei: minor autem homo in se experitur: ergo conclusio est de fide. Hic autem syllogismus nullus est roboris, propter notam infirmitatem minoris. Neque enim legitime dispositionis neque vere receptionis sacramenti tanta esse potest cognitio, quæ exæquet certitudinem fidei. At de dispositione fait grande litigium. Arguebant enim sic. Præparatio baptismi sufficiens, est, non afferre obicem, quod tantum dicit negationem mali propositi cum intentione suscipiendi baptismum: hæc autem affectio compertissima habenti esse potest atque euidensissima. Quod autem illud solum requiratur, videtur esse opinio Scoti in 4. sententia. distinct. 1. & distinct. 14. Et quantum requiritur aliquis dolor, is etiam potest esse notissimus, quia (ut lib. 2. cap. 15. explicatum à nobis est) non requiritur contritio, sed sufficit qualiscunque dolor. Vitium autem huius argumentationis primum est, quod non discernit inter certitudinem fidei & probabilitatem opinionum. Dispositio enim in adulto ad baptismum quæ expressa est in sacra scriptura, tanquam de fide, non est nisi poenitentia, ut poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Quam poenitentiam requirebat etiam Petrus in actibus Apostolorum ante baptismum: nam, Poenitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. & Augustinus. Nemo potest novam vitam inchoare, nisi præteritæ poenitentia. Qualis autem poenitentia requiratur nec S. Thom. nec Scot. neque verò vllus doctorum certo scire potest certitudine fidei, sed proba-

bilitate suæ cuiusque opinionis. Ob idque licet Scot. (quod loco citato falsum monstrauimus) vel quiuis alius crederet, quod sufficeret non habere malum propositum, & inde inferret se esse in gratia, non haberet certitudinem fidei, sed certitudinem suæ opinionis. Nam quantum omnes consentiant, quod baptismus confert gratiam, ubi non inuenit obicem, non est certum certitudine fidei, quod ad tollendam obicem non requiratur vera contritio, quæ sit de hoc re vera propter deum, nec qui ita doceret, haberetur hæreticus. Quicquid ergo sit de opinionibus doctorum, nemo habere potest certitudinem fidei, quod talis dispositio sit sufficiens. Secundum autem vitium argumentationis huius, peius est. Nam quomodo quis potest habere certitudinem fidei, se non laborare aliqua ignorantia crassa, vel iuris, vel facti, vel alicuius catholice veritatis, aut propter suam animositatem, aut forte negligentiam ad inuestigandam veritatem, quæ perseverans ignorantia est obex gratiæ? At verò præter dubitationem dispositionis, quis potest certior omnino fieri, quod ille qui baptizatur habeat intentionem baptizandi? Ille quidem qui paruulum ante usum rationis intingit, certitudinem habet fidei de salute paruuli. Nam de sua sibi constat intentione, & quod in paruulo non fuerit obex, est manifestum. Qui autem baptizat adultum, non habet scientiam dispositionis suscipientis: sicuti neque suscipiens habere potest scientiam intentionis conferentis. Licet illa credulitas sufficiat, ut maneat tutus, sed contra baptismum in voto sufficit ad conferendam gratiam (ut supra lib. 2. constitutum est) quinimodò expressa est determinatio concilij sub Innoc. 3. de presbytero non baptizato, ca. veniens: scilicet quod non solum per sacramentum fidei, sed etiam per fidem sacramenti efficitur quis membrum CHRISTI: ergo qui certus est de sua dispositione, certus etiam erit de gratia baptismi. Respondetur quod si des & votum sacramenti non sufficit ad salutem sine sacramento in re, nisi quando adest vera & legitima contritio, quæ aut sit vera contritio, puta dolor propter deum, non potest liquidò constare. Si autem contritio non est sufficiens, quantum peccat sacramentum, & sacerdos fingat illud administrare, si re vera non baptizatur, nulla conferetur gratia, quia neque dispositio per se sola sufficiebat, neque ex opere (quod aiunt) operato conferretur. Si ergo nec de dispositione quæ per se sola sufficit, neque de sacramento primò conferente gratiam haberi potest certitudo fidei, fit, ut neque haberi possit de gratia ipsa. ¶ Per hæc pro dicitur ignorantiam opinionem aliorum, quos lib. 2. ca. 15. reprobauimus. *responsio.*

Certitudo dei est de salute & gratia paruuli baptizati, non tamē adulti Apol. c. 5.

De presby. non bapt.

Ad aliorum sit de gratia ipsa. ¶ Per hæc pro dicitur ignorantiam opinionem aliorum, quos lib. 2. ca. 15. reprobauimus. responsio.

Roma. 7.
Scholasticæ
rationes.

Ioannes
Baccon.

De dispositio
ne

Refutatio.

Matth. 3.

Actu. 2.

Aiunt enim, quod quicumque putat se fecisse, quod in se est ad delendam peccatū, iam est in gratia: hoc autē clarissimē quisq; de se potest cognoscere, scilicet, quod putat se non habere peccatū, ergo erit certus suæ iustitiæ. Proinde inquam est inscitia istorū. Sanē qui existimāt non posse hic subesse ignorantiam culpabilem, sicut in aliis rebus: cum tamen sit manifestissimum, quod potest quis leuiter credere, fecisse sufficientē diligentiam, tam ad examinandum conscientiam suam, q̄ ad explorandum aliquā veritatē, cuius ignorantia laborat, quam tamē diligentiam non fecerit. Quinimō potest credere se habere dolorē propter deum, vt modō dicebamus, dum non sit talis. Falsissimum ergo est, quod quicumq; putat se fecisse quod in se est, sit liber à peccato. Nam tunc quicumque putaret se esse in gratia, eandē haberet. Et quādo hanc suam istis opinione cōcederemus, nō tamen inde inferret certitudinem fidei catholicæ: siquidē neq; ipsismet est nisi opinio. Responsio præterea ex his colligitur ad argum̄. Caietani. 1. quæst. de contri. cuius lib. 2. cap. 16. meminimus. Negat enim eodem instanti quo homo per speciale auxilium dei sufficientissimē est dispositus, infundi semper gratiā: sed deus, inquit, expectat plus, minusve pro libito suo. Cuius totam rationem & causam adfert, quod aliās posset esse homo certus se esse in gratia. Quoniam de huiusmodi, inquit, sufficienti dispositione certitudo haberi potest. Opinio autē hæc vt illic dicebamus, non solū vniuersis theologis aduerfatur, consentienter docentibus, eodem instanti cōcurrere vltimā dispositionem & gratiam, sed sacræ etiā scripturæ male consonat. Vt, Dixi confitebor ad verum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti, &c. Et, Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuersus fuerit. vbi Aug. & Patres semper intelligunt, in quacunq; hora, & quocunq; momento. Et S. Thom. 1. 2. q. 112. vbi in forma quæstionē disputat, exprefse respondet, quod ex necessitate, non quidē coactionis, sed tamen ineffabilitatis dat gratia se per auxilium dei præparanti. Et est præterea argumētum, quod si talis opinio esset vera, certum esset tempus, quō Deus remoraret poenitentem. Nam dicere, quod aliquando cessat plus, aliquando minus, ridiculum esset. Si autem in medio illius temporis intercederet mors poenitentis, tunc legitimē dispositus

obiret absq; gratia. In summa gratis & absque vlla probabilitate negatur lex in operib; gratiæ, quam deus insituit in operibus naturæ. Nempe, quod vltimam dispositionem simul comitetur forma. Neq; vilo pacto inde fit cōsequens, vt haberi possit certitudo gratiæ. Quoniam nemo potest esse certō cōfcius suæ legitimiæ præparationis. Aliud argumētum certitudinis gratiæ meditari quis posset de illo, qui martyrium patitur in testimonium fidei. Est enim sanctorū doctrina (vt libr. 2. c. 16. dictū est) quod illic omnia condonantur crimina. Sed tamen facile argumētum soluitur p̄ illud documentum, quod lib. 1. ca. 2. p. exponebamus. Nempe, nullum esse actum habentem speciem charitatis, qui non sit quantū ad substantiam cōmunis illis etiam qui sunt in peccato, præsertim qui aliqua tenentur ignorantia. Quis dubitat, quin hæreticus eodem robore animi & ardore (vt putat) charitatis sese offerat martyrio, atq; verus christianus? Ob idque licet prægrandem habeat fiduciam martyris suæ salutis, non tamen habet fidem catholicam, nullum obicere se obstaculum: nisi p̄ speciale reuelationem certior fiat. Hæc autem responsio inde præcipuē confirmatur, quod de vniuersis propemodum martyribus, vel legimus, vel credimus, Deum illis peculiariter reuēlasse, placere sibi eorum sacrificium. Quæ quidem reuelatio nō fuisse necessaria si actus ipse, infallibile esset testimoniu. Sunt alia omnia argumēta, veluti hæc imbecilla & frigida, in quibus idcirco percontandis permultum læguerit oratio. De quibus ergo satis, atq; adeo de toto opere, quod deo auctore, ad suam ipsius gloriam, hucusq; perduximus. Vtinam aliquid ecclesiæ suæ emolumentum fecerim, ad conciliandas controuersias, quæ trigessimū iam annum orbem Christianum deuexant. Neq; solum oues CHRISTI in diuersa symbola dispergunt, verum in arma etiam munus cogunt. Tametsi quāquam fuerint necessaria & sancta, quæ Cæsar pro tuenda fide induit, Deus, cuius causa agitur, clarissimis eius victoriis patefecit. Faxit ipse, cuius perfecta sunt opera, vt si alia non est commodior via, vel hac in ouile reducamur sub vno pastore, per quem spūs sanctus, tum has discordias cōponere, tū etiā turbas sedare tandem dignetur. Qui cum patre, & filio vnus est Deus, Cui laus est sempiterna.

De martyrio.

Cæsar in-
dissimulans
ma pro fide
tuenda.

FINIS.

P 3

APOLOGIA FRATRIS DO-

MINICI SOTO SEGOVIENSIS THEOLO-

gi, or. ini. Prædicatorum, & Cæsareæ Maiestatis Caroli quinti Imperatoris à
sacris confessionibus: Qua reuerendo Patri Ambrosio Catharino,
episcopo Minorienfi de certitudine gratiæ respondet.

Catharini
contradictio
di iudicium.

HATALE ergo

Theologus est, perquam reuerende pater Catharino, vt nemini quicquam edere alia lege liceat, q. vt tibi sit illico respõsurus, tuarq; ferulæ porrector manum: Nobis vel maxime, qui ob cõmune religionis institutum sanctiori te attingimus necessitudine. Hoc quippe societatis vinculũ ita colere perseueras, vt nos vbiq; omnes laceras, deq; singulis verbis flagelles. Durissimam sanè, tam tibi, quam nobis prouinciam, mi pater colendissime, nemine tradente suscepisti, nulloq; cogente sustines, si veluti in publica specula omnium censor sedens, quicquid in publicum prodierit, aut contra te scriptum putes, aut, nisi tuo inulto caractere, abire nõ feras: vir alioqui Christiani pectoris, atq; adeo indigni, cui ista contradicendi, detrectandique libido contigisset. Ab ipso enim statim tẽpore, quo iam ætate prouectus ex iureconsulto theologus de repente productus, simul & audire cõpisti in scholis, & contra egregios scholarum doctores scribere. Nunc vero in hoc sacrosancto concilio constitutissimũ habes, vt qui, te inconsulto, aliquid euulgauerit, te iudice, pœnas luat. Hæc nullatenus in ei gratia cõmemorassẽm: nam et si me tuis quoq; maledictis resperferis, paulo tamen mitius, quam alios soles. At cui tam refriguerit Christi charitas, qui non te, pater admodum reuerende, earum admoneat contumeliarum, quas in optimum patrem Bartholomæũ à Miranda coniecisti, propterea qd de residentia prælatorum diuersam à tua, sententiã suadere tentauit?

Quam tamè, vt cuiq; tu contrã sentias, nõ solum maior, verũ melior etiam theologorũ pars semper sibi habuit persuasam: nempe iure diuino esse præceptam. Atqui poteras & tuam sententiã, etiam si falsa esset, minus tamen frigide colorare: & de calore maledicendi plurimum remittere. ¶ Etenim quod ad causam pertinebat, tua omnis confirmatio, residentiam non esse de iure diuino, hæc profus est, Quamuis episcopatus institutio sit diuina,

tamen applicatio huius personæ ad hunc peculiariter episcopatum, inuis est Pontificis summi: modus ergo curæ & residentię determinatur ab eodem põtifice. Quam porrò collectionem, miraculum est, vt habeas pro eudenti: cum tamen neq; probabilitatem præse ferat in sensu, quo tu intelligis, scilicet, quòd modus curæ nullo sit modo determinatus iure diuino. An putas, pater sapientissime, episcopatus duntaxat titulum sine re diuinitus esse institutũ? Cũ Deus, inquam, creauit episcopatum, num aliqua munera instituit illi cõnexa, ab episcopi functione indiuisa & inseparabilia? Quis ambigat? Nam aliàs statuendo episcopatum, nihil instituisset. Sicuti qui instituit regnum, aut quemlibet alium magistratũ aut dignitatẽ, certam sanè functionem erigit. Exempli gratia, An negabis episcopum iure diuino habere potestatem ordinandi, confirmandi, & aliorum id genus, licet possit vsũ p culpa suspendi? Credo id non ibis inficias.

Vel responde, quidnam Deus instituit quãdo instituit episcopatum? Non ergo consequntur, Authoritas est pontificis personam episcopi creare: ergo determinare, quã debeat habere curam & potestatem. Pari modo respõdebant tibi qui sustinent, residentiam esse de iure diuino. Nimirum quòd cũ prædicare, visitare, & cætera id genus sint annexa functioni episcopali de iure diuino (quæ commode fieri nequeunt, nisi ab ipsa persona, cui iniuncta est cura) residentia ipsa est de iure diuino. Quid enim refert quòd CHRIS TVS singulares personas addixisset singulis diocesiibus? an hanc curam remisisset pastoribus summo vel canonicis electoribus, postquam præscripsit episcopi officia? Acqua ergo ratione iure diuino tenent episcopi residere, ac si ipse creasset episcopos. Si quidem Papa nomine, & vice CHRISTI per spiritum sanctum creat episcopum: quod tu nequis cauillari in verbo Apostoli, In quo vos posuit spiritus sanctus episcopos, regere ecclesiam Dei. At responso tua est, quòd non posse pastoralem curam præstari sine personali & assidua residentia, non habet euidentiã. Quam, rogo, excigis cuius

Catharinus
seu ex q. in
reconsultus
ad iur. theolo
gorũ sebo
lat.

Rõ Catharini
refutat
cõtra reside
ntiã episcopo
rũ de iure
diuino.

AN. 20.

euidentiã à theologo in huiusmodi morali-
bus disciplinis? An illam fortè quæ necessaria
est mathematico? At hanc postulare non so-
lùm contradicere est Aristoteli, docenti, non
esse à Philosopho morali eiusmodi demon-
strationem requirendam: verum stupidi est
hominis euidetiores rationes in vnaquaque
re efflagitare, quàm fert ipsius rei negotium.
Si autem contentus ea es persuasione, quam
morales philosophi, rerumq; prudentes pro
euidentiã ducerent, profectò hanc persuasio-
nem tibi faceres, præter experientiam, cum
euangelium, tum & probationes, quas à rerù
natura ratio naturalis colligit.

¶ Atq; adeò similiter peccas alio enthymema-
te, Nullus est locus manifestus in sacra scriptu-
ra, vbi episcopi iussi expressè sint residere, er-
go residentia non est de iure diuino. Nam p-
fectò quando in tota sacra pagina nihil aliud
legeremus, quàm quòd episcopi instituti sunt
in pastores & prælatos, hoc ipsum sonat qd
sint residentes. Nam quid rogo est creare regè
eligere consulem, mittere prætorem in pro-
vinciam, &c. quàm constituere hominem, qui
personaliter administret huiusmodi munera
& magistratus? Quàto magis hoc verum est
in episcopo, cuius, cum ipse sit, qui solus per-
sonaliter redditurus est rationem in die iudi-
cij animarum, quæ CHRISTI sanguine red-
dèptæ, sux sunt fidei commissæ, omnino nec-
cessaria est præsentia? Aliàs, quid opus fuisset
CHRISTO domino nostro instituere pecu-
liare episcopatus, quò tu concedis, vt essent
proprij pastores? sufficisset enim vicum fec-
cisse episcopum totius ecclesiæ, qui suos dimit-
teret in omnes orbis partes vicarios. Neq; ve-
rò ex hinc continuo sequitur, vt nulli sint ca-
sus, quibus quandoq; possit episcopus sede
sua abesse, præsertim autoritate pòtificis ma-
ximi, cuius est, in similibus necessariis casibus
ius interpretari diuinum. At non est modò
animus tractandi hanc controuersiam. Neq;
abrodere nunc volo, quæ sum in hanc causã
meditatus: dabit enim deus proferendi oppor-
tunitatem. Sed retuli exempli gratia hanc tuã
argumentationem, vt ostenderem, quo vtaris
Achille. Quam profectò, etiam si Achilles es-
set, non debuisses hoc tempore in pugnã mit-
tere. Tempore, inquam, quo episcoporum ab-
sentia à suis sedibus, tam est ecclesiæ pernicio-
sa, debuisses potius ab huiusmodi abstinerere di-
sputatione, quàm eorum obligationem exte-
nuare. Tantum abest, vt hominem, qui in con-
cilio verisimiliorè, & ecclesiæ commodiorem
partem defendebat, tam atrociter insimulare,

& obiurgare licuisset. Homini, inquam, quem
tu vsu & còsuetudine noueras doctum, catho-
licum, piũ, grauem, modestum, honoris mi-
nimè ambientè, nemini nocuum, cunctis deni-
que christianis moribus inbutum, perinde ac
si antithesim suorum morù perfecisses, sic ter-
tio quoq; verbo contraria horum vitia, & p-
bra impingens atq; eadè citra scõmma quidem
vllum, sed (vt à peiori verbo temperem) signifi-
ficantius, q vt ego præ pudore referre aulim.
Ais statim in epistola cõcupisse hoc loco, vt
pectus fenestratum (quod Socrates aiebat) tibi
còtingeret, quò perspicua esset omnib; cha-
ritas, quã animo erga omnè fratrem geris. Ad
contuendam quidè charitatè tuam, nulli opus
est fenestra pectoris tui nam cur non ardeat
episcopus charitate? Sed in hoc certè optarem
tuum fenestratum pectus, vt intueremur
quoniam amplexu maritari charitati valeat
tanta verborum amarulentia. Suscipio admo-
nitionè tuam, q monacho non liceat episcopum
reprehèdere, sed errata lugere: nihil ergo
reprehendo, sed lugeo: & (quod asinè licuit)
respondeo, cur non cædis? Quòd demũ ais, te
in gratiã & gloriã Synodi hæc scripsisse, iu-
dices lunto, qui leniori sunt, & quioriq; perin-
de ingenio. Nam ista à te summtota corrixatio
& tam acris obiurgatio non potest, & inter
catholicos, & in Synodo non esse scandalo-
sa. Quòd verò demum addis, non fuisse Pa-
tribus per Reuerendissimos Legatos liberum
hoc punctum, tam modò ecclesiæ dei necessã-
rium, in Synodo disputare, an scilicet residen-
tia esset de iure diuino, tu tecum ipse reputa,
quàm manifestario testimonio, si vlla tibi es-
set habenda fides, partes ageres hostium Syno-
di: sanè cui imponunt, non esse in illa integrã
libertatem. Sed de his satis: ego enim haud ita
credo. Et vbi cunq; concilium sit, suscipio, am-
plector, & veneror.

*Quo status causæ & controuersie
constituitur. C A P. 2.*

AD meam autem causam
vt descendã, optassem ma-
gis, vt mihi per te licuisset
cum nemine vnquam liti-
gasse (quod semper hæc-
nus habui cõstitutissimũ)
quàm tecum pater specta-
tus me, congregi. Porro cuius maluissimè per-
sonam ob tuam religionè & episcopalem di-
gnitatè semper reuereri, quàm opiniones vn-
quàm, vel legere, vel audire. At verò, vt paulò
antè dicebã, adeò te existimas ab omnib; im-

peti, vt me etiam potueris de meo proposito dimouere. Atqui diu mecum cōsultauit, responderē ne tibi, an liberē potius. Enimuerō vix iniri potest cōcertatio vlla, vbi stylus ipse contra dicēdi nō aliquid pariat, vel amaritudinis, vel flicē a'peritatis; quæ vt ab ingenio christiano procul esse debet: ita in eo certē est ingratisima: potissimū aduerfus episcopū. Haud enim nefcio illi vestro ordini, à maximo vsq; ad minimū, quantus sit habēdus honor. Et potuissē præterea tua oia in me opprobramenta ingenio tuo cōdonare: que religionē arbitraris tali atramēto contra oēs scribere, quotquot tibi vident errasse. Atqui errant apud te vniuersi, qui abs te quoquo pacto disident. Præsertim q, vt paulo ante dicebā, hæc nostra catholico rum, quā molitus es, cōcertatio nō omnino re fert, quæ esse deberet, animorū concordia. At tamē cū iudicio isto meo (vt eunq; sit tuo infertus) in eadem etiānum hæreas salebra de certitudine græ, quam S. Synodus condēnauit, nō potui, nec credo, debui, censuram tuam sine responso dissimulare. Eo præsertim, q cū me ita infamaueris, vt qui falso nōnullis ea impinxerim Catholicis, quæ nullus eorū vnq dixerat, rebar actum à me iri hoc à te datū scandalum, inter eos nimirū qui Synodo nō interfuerant (synodalibus enim res est cōtra te oculatissima) nisi has ego fordes eluerem. Patescere in, sū nihil ego effinxerim: sed publicā manifestatiōq; historiā denarrauerim, cui vel tu ipse palam etiānum attestaris. Hæc deniq; nostrā apologiam, si eo recipias Christiano pectore, quo à me proficisci, efficerē tecū posse (quod maxime cupio) vt tuum istum detractandi, v' animū ponerēs, vel stylum saltē moderares.

*Ferrat. decer
tit. aduagra
tit.*

Patere tantisper, dum id ostendā, qd dixerim, te perdurare in sensu dānato per Synodum. Haud enim te inter Lutheranos censeo, senē, quē sum semper vt Catholicum veneratus: at alium sensum retines: mitiorē quidē, falsum ta men. ¶ Sed quo rem à prima linea exordiar, liber nos ter de natura & grat. ad tuum delatus tribunal, totus displicuit. In quatuor verō postremis capitalistertii libri tractauerā de certitudine gratiæ: quæ longissima omnū fuit disputatio, & molestissima in sancto concilio. Et quia nō simplex, verum duplex fuit cōtro uersia, duos ego sensus discreui, q potui p ingenio meo luculentissimē. Primus erat Lutherano rum: qui ideo affruunt vnumquēq; esse certū suæ gratiæ certitudine fidei, q docēt eādem gratiā ex nullis nostris operibus dependere: nec tanquā ex dispositionibus: sed apprehendi sola fide catholica: qua credimus, pmissi

Exordium.

siones CHRISTI veras esse & certas. Atque adeo quāta certitudine credere tenemur, Deū esse veracē, credere etiā (aiunt) altringunt singuli iusti, se esse in gratia. Quē sensum nemo vnquā in concilio addubitauit esse falsum: neque discutiebatur, nisi vt explicatius condēna retur. Alter verō fuit sensus eorum, qui, tāquā catholici, confitebant, dependere modo dicto gratiā, ex operibus nostris, nihilofecula, posse hoiem lege cōmuni certū fieri, certitudine excludente oēm prorsus dubitationē, se esse dispositum, esseq; subinde in gratia constitutū. Atq; id quidem testimonio spiritus sancti: de quo loquitur Paul. ad Rom. 8. vbi ait q Spiritus sanctus testificatur spiritui nostro, quod fili dei sumus. Horū autē catholicorū, post q tu tātoper tibi hunc titulū, honoris gratia, v' iurpas, lubentes concedimus, fuisse te Coriphēū. Ego verō non solūm alia, mitioriq; nota subnotauit Catholicos, quā protestantes, verū & diuersis quoq; argumētis contra ipsos vsus sum. Tu autē contra, duos edidisti tractatulos ambos quidē mihi obuertos, sed tamē primū, ais, te antequam testimonium nostrum videres, ab soluisse, alter verō est, quo contra me propriē causam agis. In vtroq; querela tua est, & stomachus, q ego catholicos cum maximo scandalo & iniuria infamauerim. Siquidē non solūm in primo mēbro aduersus Lutheranos cōuenimus, nēpe quorum sensum summo cōsensu refutamus, verum & in altero nulla erat, in quis, Catholicorū dissensio. Nisi quod ego pplexē inconstanterq; locutus, voluerim verbis propriē dissilire ab aliis. Ob idq; in primo tractatu statim proponis facillimē te diuinasse, verba decreti aliter plerosq; accepturos, q fuerat mens sanctæ Synodi. Et in altero cōtra me propriē, ais, me impingere id Catholicis, quod à mente & cogitatione eorum semper fuit alienum. Et subdis dolere te, non tibi per nos licuisse, nostrum videre librum, antequā ederetur. Intellexissem enim in nihilo te, non aliter q nos rem sentire. Atq; inde orsus, acerrimā in nos instruis pugnā. Ego verō, pater cōlendissime, antequam ad singula ex ordine respondēam, explicare conabor, quantum inter nos discriminis, non solum extiterit, sed, vt vi deo, modò etiā existat. Ac deiceps breuissimē aperitā (confirmādo ea, quæ latissimē in libro nostro cōgessimus) falsum esse sensum in quo perduras, & vt ego credo, diuersum à mēte Synodi. Deniq; tertio loco, vel singula, vel præcipua capita tua dissoluendo persequar.

¶ Igitur vt missum facimus Lutheranorū sensum: in quo repellēdo summa est nobis cōcordia, dif-

Roma. 8.

*Qgerimus
ma Cath.*

*Distributio
Apologia
gic.*

Difidium.

dia, dissensio, quam inter tuam, meâq; mentē, nullam extra verba esse existimas, hæc est in re maxima. Porro, quod tu arbitraris, posse fieri hominē certum suæ gratiæ, certitudine, quæ licet non sit æqualis fidei catholice, sit tamē vera fides, id est, omnē prorsus dubietatē excludens: atq; id quidē lege communi: nēpe testimonio illo, quod, autore Paulo, Spiritus sanctus reddidit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Hoc ego verò, salua pace & autoritate tua, credo esse omnino falsum. Non possum aliter sanctam, quam arbitror, veritatē enuntiare. Quod si pergis, uti facis, id de omnibus vniuersim iustis affirmare, apertē pugnas cum communi Christianorum sensu. Imò iterum atq; iterū, aio præter eos, quibus sanctissimis hominibus Deus propriè id indulerit priuilegiū, neminē esse certū suæ gratiæ per assensum, qui mereatur nomē fidei, hoc est, qui prorsus omnē tollat dubietatē, extinguatq; omnē metum, vsq; ad minimam particulam. Hæc si explicauero, palām fiet quām gratis tot mihi pplexitates, falsitates, & ignorantias, de me toties admiratus, exprobraueris, quāmq; fuisset tibi consultus, decedere de propria opinione, ut alij omnes fecerunt: & simpliciter auscultare, ut iacet, decreto Synodi. ¶ In hac autē explicatione nō multa repetam eorum, quæ in tractatu nostro proculcasset enim fastidiosum audire, sed ea tantū, quæ in gratiam proprii tui fuerint operæpretium. Non inquam, tam incumbam veritati asserendæ, ut quæ illic satis est confirmata, quām tuæ repellendę exprobrationi. Tu ergo, pater obseruande, quia quom semel concepisti, opinionē, nulla ratione euellere animo potes, illo potissimum loco Pauli fulcire eam persistis, vbi ait, Spiritum sanctum testimoniu reddere spiritui nostro, quod filij sumus & hæc redes. Inde enim hanc tu instruis paralogizationē statim in primo tractatu. Testimoniu hoc Spiritus sancti fide accipimus: & cum sit testimoniu Spiritus sancti, validum est: & cum sit validum, certum facit credentē, qui nouit illud: & ita certum, ut sit infidelitatis titubare. Testimonio enim Spiritus sancti subesse falsum nō potest. Quare cōcluditur, ais, quod homo potest esse certus suæ gratiæ: atque hoc certitudine fidei, & eius fidei, cui non potest subesse falsum. Verba tua sunt ad litera: quæ licet inter argumēta proponendæ quæstionis ponas, tamē certissimō credis, syllogismum concludere, adeo ut in ambobus tractatibus frequentissima inculcatione illum repetas. Ob idq; duos fidei assensus hac ratione discernis: scilicet, quod alius sit assensus fidei, cuius certitudo su-

mitur ex obiecto: nempe qui de ijs sit, quæ ab Ecclesia proposita sunt, ut credantur. Qualia sunt omnia scripta in sacra pagina. Quam quidē fidē oīs agnoscimus esse catholicā, hoc est, vniuersalem, vniuersisq; necessariā. Alius verò est assensus fidei, cuius certitudo sumitur ab interno lumine Spiritus sancti testificātis, quod filij Dei sumus. Et hæc, inquis, licet, non sit tanta, quanta est fides catholica, est nihilominus vera fides, omnem prorsus dubietatem excludēs, eo qd est à Spiritus sancto. Et quoniā in hac vocula, tāta, vel tua, optime pater, vel mea subest fallacia, vide quomodo negas, hanc fidē esse tantam, quanta est catholica. Hac enim sola ratione id negas, quia non est tam vniuersalis, ut eius obligatio vniuersos complectatur. Itē non tanta, quia non eadem via sumitur eius certitudo, scilicet, ab obiecto per Ecclesiam proposita. Cæterum tanta est in effectu: nempe quia omnem dubietatem tollit, ab animoque abstergit, velut fides catholica. Quandoquidem ratio tua est, quod sit ab eadem diuina causa, quæ fides catholica: ut ptope à Spiritus sancto. Itaq; si rem tecum bene reputas, solū negas esse tantam extēsiuē (ut verbis philosophorū vtamur) tantam nihilominus concedis intensiue: seu, si mauis, effectiue. Nam intētio, etiam fidei catholice, cunulatiores esse potest in vno, quām in alio, iuxta illud, Adauge nobis fidem. Quod si ista verba non placeant, retines saltem paritatem in hoc effectu, quod neque minimum scrupulum dubietatis relinquit, sicut fides catholica. Ita enim expresse, ais, in tua declaratione, in his verbis, Et ideo non vocamus hanc fidem catholicam, id est, vniuersalem, sicut accipit beatus Athanasius, sed est fides particularium sententiarum. Et subdit, Et falsissimum est, quod homo ex lumine fidei nō potest aliud cognoscere, quām quod ab Ecclesia est determinatum. Hæc tu. Differt ergo apud te solum hæc fides, sicut particularis ab vniuersali, in certitudine autem æquiparantur. Itaque ut ad æques fidem propriæ gratiæ, lege communi illi quæ est ex priuilegio. Ego verò, & vt reor, quotquot rem oculatissimè perspexerint, longissimè aliter sentimus: Porro quod præter fidem catholicam, & specialem illam reuelationem, quæ ex priuilegio sacratissimæ Virginie, nonnullisq; alijs sanctissimis facta est, nullus assensus, etiam si communi testimonio Spiritus sancti sit ingenuus, illum pertingit gradum, ut omnem prorsus dubietatem adimat. Et ideo aio, non mereri nomen fidei, nisi more humano: scilicet, quemadmodum homines ciuilitate loquantur

Tanta fides.

L. c. 17.

Rom. 3.

Paralogismus Cath.

Duplex fides catholica.

Fides mora-
lis.

Requisita
ad fidem.

loquuntur de fide: & de securitate. Explicabo me adhuc amplius: quia citius patiar tibi videri prolixus, quàm implexus. Agnosco cum omnibus Christianis, aliàs essem hæreticus, quòd cuiusque venienti in gratiam Dei, Spiritus sanctus testimonium aliquale reddidit suæ in CHRISTO regenerationis: modò minus, modò maius, prout quisque proficit in via Dei. Assensus tamen instillatus ab Spiritu sancto, nonnunquam, puta in hominibus tepidè conuersis, adeò est remissus, vt neque magna, sed tenuis sit opinio. Crescit autem crescentibus indicijs, puta dulcedine interna diuinarum rerum, & firmitate propositi in bono, &c. Nunquam tamen (citra speciale priuilegium) eo vsque firmatur, vt omnem abradat penitus scrupulum: nisi vt simus certi more loquendi humano, vel (quod philosophi morales dicerent) moraliter. Homines enim in conuersatione ciuili dicimur firmiter, & certissimò credere, quando nulla est verisimilis ratio dubitandi. Exempli gratia, Certissimò credo, securusque sum, quòd extat Roma: nihilominus hoc iureiurando non affirmassem: quia fieri potest, vt iam modò non sit. Securus etiam sum & tutissimus, humano more loquendo, quòd amicus, quem ante horam sanum vidi, viuat modò: non tamen id iurassel, quòd tamen facerem de articulis fidei. Neque verò, si quis mihi contrarium diceret, omni proculdubio affirmarem. Quia ista credulitas non diluit omnem suspicionem. Et ideo Aristoteles non distinxit fidem hanc ab opinione. Ita prorsus dico de testimonio Spiritus sancti lege communi, quòd sumus filij Dei. Imò vtinam ego aliquando ad tantam certitudinem peruenerem, quantum habeo quòd extat Roma: quæ tamen non est nisi incertissima opinio. ¶ Antea verò quàm hæreticum me appelles, negantem, testimonium Spiritus sancti efficax esse ad ingenerandam fidem, quæ deleat omnem dubietatem, animaduerte, quæso, expositionem meam, quam explicatissimè scripsi in tractatu meo. Ad hoc vt generetur in nobis assensus fidei tollens omnem hæsitacionem, non satis est, quòd sit ab Spiritu sancto, sed requiritur, quòd certitudinem habeamus, esse ab Spiritu sancto. Et ideo, vt ego illic referebam ex Sancto Thoma, & theologis, duo concurrunt ad assensum fidei, scilicet lumen internum inclinans nos, & præterea auctoritas diuina alicuius proponentis, hoc esse reuelatum à Deo: qualis est auctoritas in Ecclesia proponente sacras scripturas. Cum autem

Spiritus sanctus internè vniciueque per indicia, & quas tu vocas circumstantias, reuelat statum gratiæ, adest quidem prima causa certitudinis, scilicet internum lumen, à quo qui manat assensus, non potest esse falsus. Quia tamen habere non possumus certitudinem, quòd ista intrinsecus reuelatio sit à Spiritu sancto (quoniam non est auctoritas Ecclesiæ proponentis, nec Dei certò affirmantis quòd ipse sit, qui reuelat) ille assensus non tollit omnem dubietatem. Non quòd Spiritus sanctus id non posset, si vellet: absit enim tam ingens blasphemiam: sed quia ita nobis loquitur, vt nobis non constet, cum esse, qui loquitur. Quandoquidem angelus Satanæ transfigurer te in angelum lucis. Neque certius reuelat nos esse in gratia, quàm per coniecturas, quas hæretici homines nonnunquam ex leuitate, & ignorantia, tam sibi habent apparentes. Accipe aliud exemplum, Si CHRISTVS seruator noster nunc in forma humana indignissimo mihi appareret, & an te quàm mihi aperiret se esse CHRISTVM, affirmaret aliquam veritatem, certè nihil aliud quàm opinionem mihi faceret: licet quicquid dixisset, verisimum esset. Postquam autem certò retegeret se esse CHRISTVM, perinde omnia quæ mihi diceret crederem, atque articulos ipsos fidei. Ex hinc falsitas apparet illius, quòd ais in tractatu secundo, nihil prohibere aliquem de aliqua re habere notitiam à certitudine fidei, & tamen eundem non cognoscere, vtrum à lumine fidei illud veniat. Imò, alo ego, quòd in his quæ sola reuelatione Dei constant, nemo potest certius nosse hoc esse verum, quàm nouerit hoc esse reuelatum à Deo. Atqui ex hinc palàm constat differentia inter priuilegiatos, & illos, qui de communi lege recipiunt testimonium Spiritus sancti, quòd sint in gratia. Illi enim ita percipiunt reuelationem, vt certissimò illis constet, illud esse reuelatum à Deo: Deo tunc faciente per se, quòd modo facit per Ecclesiam. Siue reuelatio sit inhærens gratiæ, siue alterius rei, vt futuræ victoriæ. Nobis autem, quibus communi lege fit reuelatio, nõ id constat certitudine fidei, maioris, quàm quæ habetur per coniecturas, quòd ille spiritus, qui nobis loquitur, est Spiritus sanctus. Atque hoc est inter nos punctum discriminis, quòd tu parem facis reuelationem communem, illi, quæ est ex priuilegio. Nihil curo de intensione: nanque etiam illa maior fuit in Virgine, quàm in Paulo. Sed saltem in hoc, quòd pellit omne dubium. Quòd ego: imò

Exemplum de
Christo.

Reuelationem
priuilegiatam.

Punctum discriminis

verò

Tanta certitudo.

verò Synodus pernegat. ¶ Quò ergo ad causam propius accedam, vbicunque ego affirmo, neminem certum fieri posse suæ gratiæ: tanta certitudine, quanta est fides catholica, sed solum humano modo, non solum nego de quantitate illa extensiuâ ex parte obiecti, scilicet, quòd non possit esse tam vniuersalis certitudo de hoc, quàm est eorum quæ proponuntur ab Ecclesia (de hoc enim nihil disputabatur) verum dico quòd in effectu nõ potest esse tanta. Hoc est, quæ tollat prorsus omnem dubietatem: qualis est effectus fidei catholicæ. De quo penitus sensu agebatur inter theologos & Patres: & nos modò te negante, discordamus. Itaq; tu duas lege communi ponis fides: scilicet catholicam, atque hanc specialem: quæ quum apud te omnem tollat dubietatē, fides tibi est proprijsimè. Ego verò tantum vnâ, scilicet, illam quæ est catholica, & quâcunque aliam ex priuilegio: vbi Deus certò reuelat, suum esse testimonium: quæ quidem in certitudine non differat à catholica: sed in hoc, quòd non est vniuersalis. Nisi forsân fuerit proposita ab ecclesia. Qualis est illa, Aue gratia plena. Illa autem, quam tu ponis, peculiaris de cuiusque gratia, lege communi, non est fides, sed opinio: magis minus ue intensas & quæ in proeuctis sanctis tollit dubietatem, vt more humano dicamur per illam certi.

Quò fit, vt quando ego cum omnibus theologis dixi illam tantum esse proprie fidem, cui non potest subesse falsum, non intelligebam (vt tu fingis) quòd debeat esse de obiecto necessario, sed quòd in sensu composito, etiam si fit de contingenti, non stet quempiam sic assentiendo decipi. Quòd est, talem assensum omnino tollere dubietatem, facièdo hominem certissimum. Et vt opposita iuxta se posita clarius elucescant. Disputant veteres Græci philosophi, an accidens quantitatis res distincta sit à substantia, sicuti color. Illa autem propositio necessaria est, si est vera: & impossibilis, si est falsa. Sed quia assensus ille, quantitas, alia res est, quàm substantia, non tollit omnem dubietatem, dicimus quòd sic, aut contradictorio modo assentiens, potest decipi. Quare vtraque pars est opinio. Eodem modo loquimur de hac contingenti, Ego sum in gratia. Si enim hoc mihi Deus reuelaret speciali priuilegio, vt Paulo, esset certissima fides: cui non posset subesse falsum. Quum autem mihi communi lege reuelat Spiritus sanctus per dulcedinem mentis, quam mihi inlillat, vel per alias coniecturas, quibus mihi conijcio habitare in me eundem spiritum, licet, sub conditione loquendo,

necessarium sit, quòd si assensus sit ab Spiritu sancto, idem sit verus, tamen quia non certò cognoscimus esse ab illo, dicimus quòd potest huic assensus subesse falsum. Enimuerò similibus coniecturis possem decipi. Et quòd hic fuerit sensus S. Synodi, infra faciemus manifestum. Postrema expositionis nostræ particula sit, quòd cum assensum Spiritus sancti appello fidem humanam, non intelligo humanâ ex parte causæ, quòd per se cuiuscunque, præterquam tibi est manifestissimum. Video enim causam esse Spiritum sanctum. Qua ratione si quis dicat eam diuinam & fieri more diuino, nihil reuo, sed nuncupo humanam, quia certitudinem habet, & dubietatem tollit, modo loquendi humani, & ciuili, Scholastici dicent, fidem esse moraliter, nisi quòd verbum nõ est vsque adeò latinum in hoc significato. Ad hoc enim vt simpliciter dicatur diuina in modo tollendi dubietatem, exigitur præterquam quòd sit à Deo, vt constet reuelationem fieri à Deo.

Fides humana.

Quo vera sententia confirmatur.

cap. 3.

HAC præiacta explicatione, pergo: vt ea quæ prælocutus sum, confirmemus non quidem argumentis pluribus, siquidē in tractatu proprio cumulaui plurima. Sed hac tecum, pater doctissime sola interrogatione agam. Quando Paulus docet Spiritum sanctum reddere testimonium spiritui nostro, quòd sumus filij, & hæredes, nunquid de vniuersis hoc censet, qui sunt in gratia Dei? Credo non negabis: quoniam generaliter videtur loqui. Quinimò tu in enaratione cuiusdam loci diui Bernardi, & inferius recitando aliud testimonium diui Ambrosij, & sæpe hoc contra me obseruas, quòd de omnibus existentibus in gratia illud intelligatur, apertè asseris. Hoc autem, quòd tu mihi obmoliris, gratissimè suscipio, vt apertissime vel te deuincam, vel meam prodam insciam. Interrogo mox ergo. An quotquot sunt in gratia contendas habere tantam fidem se esse in gratia, vt nullam prorsus habeant dubitationem, sed sint prorsus certi atque adeò securi, quòd pro illo tunc instanti sunt Deo accepti? Si hoc tu pater circumspectissime, mihi concedis, non amplius tecum disputo, sed me causa cecidisse fateor. At verò, præterquam quòd talis error expressè nūc est damnatus à sancta Synodo, vt infra palam ex decreto cõuincam

Interrogatio.

Cui nõ potest subesse falsum.

Exemplum.

ulnam, mittam te ad vniuersum Christianifimum, si ita te prædicantē ferant. Sunt em̄ ple-riq; ancipites: quinimò vix sunt qui nō habent dubitationculā aliquā, & meticulum, quo sint flatu apud Deum. Sunt, inquam, cōplures egregia san-ctitate: scrupulosi tamē: qui nunquam sunt sine metu: plus nimii tenaces Gregoriani verbi, quod timorati animi sit, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Mitto alios tepidos homines cōsiliētes cum carne, modo cadentes, in modō resurgentes: qui non nunquam sunt in gratia, & tamen meritisimò dubitant de statu suo, quousq; magis proficiant. Vade ergo & concionare licet inter istos, Quot quot sunt in gratia, sunt certi absq; vlla dubitatione se in tali esse status: & ideo quotquot dubitant, extra gratiam sunt. Euidētissima enim est consequentia, ex contrario consequētis ad contrarium antecedentis. Credo pater prædētissime, nunquam ita concionaberis: nam talē concionatorē arbitror fullibus exterminaret populus. Profectò, si quotquot aliquo pacto hæsitant de sua gratia, illa vacans, miserrima esset hac parte humana conditio. Nunquā ergo dabis hoc, credo. Sed quod optimo iure meo assumere ego possum, tu quoq; largiris: nepe quam plurimos esse in gratia, de qua tamen vt cunq; dubitant. Colligamus ergo argumentum ex his duobus assumptis. Quotquot

*Argumentū
cōtra Catha.*

sunt in gratia, recipiunt aliquale testimonium Spiritus sancti, maius minusue: non autē oēs certitudinē habent suæ gratiæ, tollentē omnē dubitationē: non ergo in vniuersum testimoniū Spiritus sancti validum est ad generandā propriē fidem: id est, quæ omne expungat dubiū. Vis palām rem audire ab Augustino? Id quod Paulus dixit Spiritum sanctum testificari filijs Dei, ait ipse, charitatem forās mittere timorē: Non autem ait, Omnis charitas, sed perfectā charitas, forās mittit timorē. Nihil ergo vetat charitatem esse cum aliqua formidine: atque ideo cum aliqua dubitatione. Infractum ergo est tibi hoc argumentum, vt non amplius ex hoc duntaxat medio concludas, assensum aliquem propriē esse fidem tollentē omnē dubitationem, quod scilicet productus est ab Spiritu sancto. Neq; illo non minus loco Pauli diuexas. Antē ergo quā ad alias probationes tuas descendam, repetam Achillem tuum, cuius supra memini. In principio enim statim prioris tractatus, citās locum Pauli, quod Spiritus sanctus cōtestatur spiritui nostro, subdis, Hoc autem testimonium proculdubio fide accipimus. Si intelligis, quod fide accipimus verbum Pauli, scilicet, quod Spiritus sanctus con-

*Repetitur
argumentum
Catha.*

testatur spiritui nostro, verisimium est: nam fi de accipimus omnes scripturas sacras: sed hoc nihil ad causam. Si verò ais, quod assensus, quē Spiritus lege communi suggerit, sit propriē fides, falsum est: neq; probabis vnquam. Subiungis enim, et cum sit testimonium Spiritus sancti, validum est. Hic iam ruit tua ratiocinatio: nam si vniuersum intelligas, vt facis, quod omne testimonium Spiritus sancti est validum ad generandum fidem eliminantem omne dubium, falsum iam id esse probauimus. Et tu falsum certē suspicabaris. Nam subnectis, Et quū sit validum, certum facit credentem, qui nouit illum, & ita certum, vt fit in fidelitatis titubare. Vbi non simpliciter inferis, quod sit per se validum facere certum omnem iustum, sed eum qui nouit illud. Id quod ego ingenue concedo: sed tamen eo modo quo quis nouit, testimonium esse Spiritus sancti, agnoscit se esse in gratia. Addo ego nihilominus contra te, quod quum nemo sit omnino certus, testimonium illud internum esse ab Spiritu sancto, sit, vt neque sit penitus certus, quod sit verum. Quocirca nulla est infidelitas habenti gratiam, titubare. Quoniam, licet testimonium Spiritus sancti non possit subesse falsum, haud tamen constat esse Spiritus sancti. Sed ais, nō omne testimo-
*Cassius
Caba.*
nium diuinū esse vsq; adeo validū, neq; facere talē fidē, sed vbi homo examinat conscientia suam, & perperdit oēs circumstantias & coniecturas inexistētis gratiæ. Tunc enim autore Aug. perfectā charitas forās mittit timorem. In primis iam nō tibi const: siquidē ex vna parte (vt antea citabamus) identidē repetis, q̄ omnibus existētibus in gratia, Spiritus sanctus testificatur: atq; ex altera modo confugis ad certas circumstantias. Præterea neq; hoc per fugio, fatis es tutus. Nā sunt plurimi, vt illi quos theo logi vocant insipiētes, qui tam plenas in se cōiecturas nō sentiūt, vt ois expungatur illis ratio titubādī. At eo progrediamur, vbi me credis confodere. Sate in proecltoribus habentibus vehemētes cōiecturas, & indicia Spiritus sancti, efficacē est testimonium diuinū, vt omnē tollat titubandi causam, atq; ideo faciat certissimā fidē. Hic enim subest punctū cōtrouersię. Vbi respōdeo, q̄ licet eō possit quis per gratiā Dei pmoueri sanctimonia & rebus Christianē gestis, vt habeat pacatū animum, credēs se esse in gratia Dei, illa tamē nunq̄ est nisi imoralis certitudo: quā ego dicebā humanā. i. quē ita sedat animū, vt illa intēsisima opinio, quā nos homines vocamus fidē, cuius exēpla antea ponebam. Dicimur enim nunc certō credere qui Tridēti degimus, extare Romā. Et hoc modo perfectā

perfecta charitas foras mittit timorē, lege eom muni. Imò quisnā ad tam excellēti gradū certitudinis, ex hominibus etiā rarissimā sanctitatis, de sua obtēta gratia cōfēdat? Neq; alio argumento opus est prāter experiētiā. Experimento enim cōperimus, nonnullos hāreticos ob suam leuitatē, & ignorantiā, & quam ostentāt sanctimonīā, tanta esse animi ferentate & certitudine se esse in gratia (hanc ego appellabam certitudinē ex parte subiecti), quanta sunt multi catholici. Quo enim pacto maior potest significari charitas, quā ut animā suā ponat quis pro CHRISTO? & tamē sunt multi, qui in sua hāresi pertinaces gladio occūberēt. Porro aut neminē hactenus audiuimus catholicū prudentē, qui ita certus assereret se esse in gratia, ut vos dicitis. Quinimo tu ipse interrogat⁹ (ut audui) an esses ita de te ipse certus, nō ausus es affirmare. Sed respondebis, Id te, ppter modestiā siluisse. Profectō si ea certitudine posset quis asequi se esse modō iustū, quā omnē tollerēt dubietatē, nulla esset superbia ita de se affirmare: maxime quōd (ut tu ais) citra maximam sanctitātē, hęc certitudo haberi potest. Quū tamē cōtra, vt ego in tractatu meo dicebam (ad quod argumētum cuperē respondisses) ea sam mēte, vt neq; inter Lutheranos credam, prāter stupidos, quēpiā esse, qui tāta certitudine de se iudicet esse in gratia, quantā ipsi prādicant habere oēs iustos. Imò age, perpendamus, quā in secūdo tractatu ais, scilicet nō requiri ab ijs, q hęc tuā certitudinē habent suę gratię, vt fe pro illa exponant martyrio, aut iureiurando id asserant. Si quis est certus absq; vlla dubitatione se esse in gratia, cur non ei licebit iurare? Profectō si quis mihi intentaret mortē nisi iureiurando assererē esse in gratia, & vera esset tua opinio, licitū mihi esset id iurare, vt me seruare. Sicuti licitū illi esset, cui speciali priuilegio de sua sibi gratia constaret. Nemo est tñ in orbe iustus & prudēs, qui ita iuraret. Quinimo oēs dicerēt se ita credere, nō tamē tam certō, vt iurare id possent. Rursus si tyrānus mihi cōminaret mortē, nisi negarē me esse in gratia, nunquid nō potius mori deberem, quā mentiri? Si tua tamē verum haberet opinio, mendacium esset id negare. Igitur tunc esse deberem martyr. Reliqua argumenta latissimē patent in tractatu proprio.

Quo ad priorem tractatum Reuerend. Catharini respondetur.

Cap. 4.

T quo firmiora hęc fiant & lucidiora, ad tua, optime pater, argumēta descendō. In priori tractatu postquā illo syllogismo, quem paulō antē enerauam, colligis tuam cōclusionem, scilicet quōd homo potest lege cōmuni esse certus suę gratię certitudine tollente omne dubium, confestim annectis expositionem noni capit. decreti de iustificatione. Quōd cum totum apertissimē cōtra te faciat, postremam tu tamen particulam assumis tuo iudicio exponendam. Hanc prius videamus: deinceps adnotabo verba, quā tu pratermissisti. In calce cap. sic habet decretum, Sicut nemo pius de Dei misericordia, de CHRISTI merito, deq; sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet, sic quilibet, dum se ipsum, suamq; propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest. Hactenus (inquis) nihil est in cōtrouersia apud catholicos. Ego verō ostēdam opinionem tuam huic partię aduersari. Sed adiectum est, inquis, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Et quia tu ab hoc postremo membro orsus es, tuum ipsius sequamur ordinem. Atqui imprimis expositionis gratia arguendo percontaris: cum multi ex priuilegio talem habuerint certitudinem, vt beata virgo, & alij sanctissimi, cur non fuerint excepti. Omnes proculdubio prāter te vnum respondebunt, nulla fuisse opus exceptione: eo quōd per se esset notissima, talis in Deo potestas. Quinimo in sacra pagina expressē haberi huiusmodi reuelationis priuilegia, vt, Aue gratia plena: dominus tecū. Et de Magd. Remissa sūt ei peccata multa. & alia id genus. Syno. autē tm̄ definitiuit illa, de quibus dubiū aliquod esse potest: de priuilegio autē nemo potest dubitare. Tu autem, vt tibi cōsulas, hac nescio quibus rationibus reiecta respōsione, quā omniū fuit mēs Patrū, nouā, atq; inauditam cōmentus es. Videlicet, Synodū nō meminisse eorum priuilegiōrū, neq; opus fuisse, propterea quōd eiusmodi fides peculiaris ex priuilegio nō est fides, cui nō potest subesse falsum. Eo quōd est de re contingētī. Quare licet sanctus, cui fit talis reuelatio, non fallatur, posset tamen falli. Cum ergo Synod. censet neminem posse esse certum suę gratię, fide, cui nō potest subesse falsum, decretum, inquis, nō attingit illos. Atq; hoc tibi respōsum pręparasti, vt similiter respōderes de tua peculiari fide,

Expositio decreti.

Commētum Cathar.

quam

Martyr iuratur.

quam asseris habere posse vnumquemlibet iustificatum lege communi: scilicet, quod non excluditur per verba Synodi. At verò nemini vnam fidem facies huius tui conficti responsi.

*Reprobatio
Cui non potest
subesse
falsum.*

Quis enim dubitet, quin S. Synod. palam deneget omnem fidem, quæ omnem abigit contrariam opinionem? Per hoc enim quod ait, Cui non potest subesse falsum, non designat (vt supra exponebamus) necessitatem propositionis, sed talem fidem, per quam certus fit assentiens, quod non sit possibile, se, dum per eam assentit, decipi: quod est dicere, fidem remouētem omne dubium. Eo modo quo fides diuina, quando scilicet constat reuelationē esse Dei, clarissima est. Ob idq; illic non insinuat, vel permittitur, vt tu putas, alia fides, cui licet possit subesse falsum, certissimum nihilominus faciat de presenti credentē. Quinimo illa particula est definitiua, & expressiua rationis veræ fidei. Ac si dixisset, Quod nemo potest esse certus lege cōmuni (de hac enim erat quæstio) se esse in gratia, certitudine fidei catholicæ, aut fidei æqualis in effectu. Illa enim sola est fides, cui non potest subesse falsum. Aliàs si tantum voluit negare certitudinē fidei catholicæ, quare non ita expressit: facilius enim erat dicere, fidei catholicæ, sed quia non solū illa excludebatur, verū omnis, quæ veram, legitimamq; haberet rationē fidei, vsi sunt Patres illa periphrasi, cui non potest subesse falsum, ad explicandam fidem veram, propriamq; rationē. Cui verissimo sensui non coheret tua opinio. Sed quid laboro in expositione verborum decreti? Nonne per se ipsa lucidissima sunt? Cum enim causam, cui quilibet iustus formidare, & timere potest, hanc subijcit, quod nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiā Dei esse consecutū, manifestissimē excludit omnē assensum fidei, quæ aduersatur formidini & timoristū autē a deo certū asseris assensum, vt omnem pellat dubietatē, & formidinē, & amorē de presenti, ille ergo expressē dānatus est. Ob idq; vbicumq; in tuis tractatibus de me cōquereris, quod nunquam dixeris quēpiā esse certum suæ gratiæ, fidei, cui non potest subesse falsum, respōsum iam tibi puta. Hoc enim quod ais, fide tollente omnem dubietatē, idem est in virtute, quod fidei cui non potest subesse falsum, id est qua certus est, qui ita assentitur, nō posse tali fide decipi. ¶ Retrocedamus autē ad præcedens membrum textus, de quo pater Reueren. nullam agnoscis controuersiam inter Catholicos. Illud enim in primis lætante, quasi à te pugnans, legis, videlicet, cautissimē S. Synodum pronūciasse, quod quilibet, dum seipsum,

*Annotatio
Catharini.*

&c. de sua gratia formidare, & timere potest. Non enim ais, dixit, formidare debet, sed, potest. Et tamen si testimonium Spiritus sancti lege cōmuni non abstergit omnem dubitationem, dicendum fuisset, inquis, formidare debet. Vt homines obligaretur semper esse in metu. Antea verò quam ad tuū ego, debet, respondeam, ad nostrū tu precor, potest, responde. Tantūdem enim est, potest, quantū iure, & licitē potest. Refumo ergo argumētum supra factū ex cōcessione tuæ, quinimo ex veritate ipsa. Testimonium lege cōmuni Spiritus sancti oibus adest iustis. Si autē, vt tu censes, tale testimonium vbiq; validū esse ad omnē cōuellendam formidinē, nemini iusto licet dubitare se esse in gratia. At tamē S. Synod. Pius, inquit, (& dubio procul de omni pio intelligit, lege cōmuni) formidare, & timere potest. Quare neq; hæc particula absq; cōtrouersia est, si in tua persistis opinione, sanē, quæ illi reluctatur, est autē sententia Synodi citra cōtrouersiam veræ: est ergo opinio tua citra cōtrouersiam falsa. Haud tamē adiecit Synodus, formidare, & timere debet: propterea quod potest quis ad tantā gratiā peruenire, vt modo, & more humano loquēdi, aut nullam, aut certē tenuissimam dubitationē habeat suę salutis, sed sit fedato, pacatoq; animo: vt iuris heroica virtute aggressus vsu venit. Et hoc est quod ait Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorē. Sed repetamus, si placet, ab initio verba decreti, quæ sunt hæc, Quāuis autē necessariū sit credere, neq; remitti, neq; remissa vnq; suis se peccata, nisi gratia diuina misericordia propter CHR I S T V M, nemini tñ fiducia, & certitudine remissionis peccatorū suorū iactant, & in ea sola quiescēt, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendū est, Cum apud hæreticos, & schismaticos possit esse, imò nostra tēpestate sit, & magna cōtra Ecclesiā catholicā contētio ne prædicetur: vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Perspice pater oculatissime rationē decreti. Vbi non modo opinio tua, sed ratio ipsa eliditur. Ais enim lege cōmuni posse hominem, qui examinat conscientiam, perpenditq; circumstantias omnes in genitæ charitatis, certissimam habere fidē omni procul dubio, se esse in gratia. Contra verò Synodus id deneget. Cum apud Hæreticos, inquit, & schismaticos, (porro similibus cōiecturis deceptos) possit esse. Non inquam similibus ex parte causæ (nam veræ cōiecturæ à Spiritu sancto sunt, falsæ verò à Satana) sed similibus: quæ angelus Satanæ transfiguratur se in angelū lucis. Nullus ergo certus esse potest lege cōmuni certitū-
dine tua pater optime. Et sequitur in decreto, *creti.*
Sed

*Textus de
creti.*

*Textus de
creti.*

Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemq; à peccatis absoluti, ac iustificari, nisi eum, qui certò, & firmissimè credat se absolutum, & iustificatum esse. Quidnam evidentius contra te proferri potuit? Ais tu, Cum primum quis iustificatur, testimonio Spiritus sancti, fieri certum suæ gratiæ (si diligenter expendat circumstantias) certitudine tollente omnè dubitationem. Non curemus, an sit catholica, nec ne, possitq; illi sabbellè falsum, nec ne ais tamen absque vlla omnino dubitatione de præsentè iustum statim esse certum. Quibus formaliter verbis contradicit Synodus. scilicet nõ esse asserendum, oportere eos, qui verè iustificati sunt absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos. Fateor hoc pronuntiasse aduersus Protestantes, sed tamen generaliter condemnatur certitudinis dogma, siue talis certitudo dicatur solum dependere ex fide, vt illi aiunt, siue etiam ex dispositione nostra, cuius habeatur certa fides, vt tu dicis. Hac ergo de causa proposui in principio te in eadem hæere fallere, quam Sancta Synodus condemnauit.

Heret in ea
lib. 1. de
lib. 1. de

Testis mihi est Deus, nullum me tibi consultò obieciße calumniam: an verò mea fuerit ignorantia, aliorum esto iudicium. Mitto sigillatim respondere ad exempla, & rationes, quæ in hanc tuam causam conglomeras: Sanè arbitratus, quod qui hanc nostram legerint apologiam, facillimè iudicabunt, quàm extra chorum, quòd aiunt, falses. ¶ Illud tamen silenter præterire non possum, quod ferme in calce ex alijs verbis concilij concisus argumentum. Est canon vigesimussextus, Si quis dixerit, iustum non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem à Deo, per eius misericordiam, & IESU CHRISTI meritum: si bene agendo, & diuina mandata custodiendo, vsque in finem perseuerauerit, Anathema sit. Ex hinc tu instruis argumentum. Vult ergo inquis manifestè canon iustos specialiter teneri ad sperandum pro bonis operibus: iusti igitur obligantur ad hoc. Et addis, Quod si neuo se iustum esse potest nosse, nullus consequenter potest scire de suis operibus an bona sint, hoc est, meritoria vitæ æternæ. Quòd si ita est, profectò nullus tenebitur ad hoc spei suæ præceptum, quod peculiari ter spicit iustos. Et quidem mihi hæc sequela videtur manifestata. Hactenus tu, multa; sequenter adhibes ad confirmandum quòd Sancta Syn-

nodus peculiare iustis posuerit præceptū spei. Quare non sufficit, inquis, quòd probabiliter se iustum esse agnoscat, sed quod certissima fide id teneat. Fateor perquam Reuerendissime pater dum legendo in hunc locum incidi, libellus mihi è manibus cecidit. Quid enim aio? cū hoc Reuerend. patre verba prodigam: quippe cui adeò placuerit sua hæc fidei certitudo, vt in eius gratiam, talia fuerit meditatus. Nempè, quòd Sancta Synodus peculiari lege obligauerit iustos sperare, præter diuinum præceptum spei, quod omnibus est Christianis in vniuersum positum. Te etenim sciscitor optime præsul, vis sanctam Synodum aliquod præceptum humanum præscribere iustis de spe habenda, præter diuinum? Cuiam talis rei fidem facies? Ecclesia enim in huiusmodi potissimum præceptis de virtutibus theologicis, nihil aliud vnquam cogitauit, quàm ius explicare diuinum. Præceptum autem spei, sicut fidei, & charitatis, nunquid, perinde ac decalogus, omnibus Christianis præscriptum est? Num peccator, sicuti credere in Deum, ipsūque amare, ita & in ipsum sperare non tenetur, quemadmodum & iustus? Non quidem sperare, quòd pertinax mali vitam possit conssequi æternam. Sed volo dicere, quòd eodem præcepto tenetur sperare peccator gratiam Dei, & quòd per sua opera auxilio præcunte diuino consequatur vitam æternam, quo & ipse iustus. An verò suspicaris melioris esse hac parte conditionis peccatorem, quàm iustum, vt propterea quòd sit in peccato, eximatur ab hac obligatione? Fateor equidem, quòd fiducia crescit ex operibus, sed quòd nouum sit præceptum spei in aliquibus Christianis, quod non sit in cunctis, nouum est in Ecclesia Dei. Quod autem Sancta Synodus definire *Sensus Synod. voluit, quinimo apertè definiuit, est, quòd qui libet tenetur sperare, quòd si iustus fuerit, & perseuerauerit, per bona opera, præuia gratia, consequatur æterna præmia. Ita vt obligatio ad omnes indiscriminatim spectet: actus verò spei feratur in totam hypothefim, si benè egerit perseuerant. Sicut dictum est Cayno Sibene egeris, recipies, &c. Tametsi forsitan illic Sancta Synodus nihil meminit de præcepto: Sed quia Lutherani dicunt, opera iusti non esse meritoria vitæ æternæ, ait, Si quis iustus non debere, &c. Sed alia etiam ratione pater Reuerendiss. de his te verbis conuenio. Censes em̄ omnè iustum teneri singulari præcepto spei, quod tamen, nisi certitudine fidei excludente omnem dubietatem, explere nequit. Tenetur ergo secundum te omnis iustus,*

Inopinabilis opinio
Catharini.

Redargutio
secunda.

stus certitudinem habere suæ gratiæ. Porro autem, an hæc tua conclusio apertissimè repugnet verbis capituli noni, vbi habetur, Quod nõ oportet eos, qui verè iustificati sunt, absq; vlla omnino dubitatione apud semetipfos stare tuere esse iustificatos, Et rursus, Quod pius homo de sua gratia formidare, & timere potest, tu videris. Agnosce ergo ad spem habendam non solum satis esse iustus, & pijs fidem habere, more à nobis exposito, se esse in gratia, sed satis esse omnibus fide catholica credere, per Deum nõ stare, quominus vniuersis gratiam, viresq; suppeditet ad sua seruanda præcepta, quorum obseruatiã, eadem fide tenemur æternam agi felicitatem.

Quo ad. 2. tractatum respondetur.

Cap. 5.

TRactatus autem secundus est, quod me propriè laceasis, laceas, arguis, atq; redarguis. Cui titulum facis, Defensio Catholicorum, qui pro possibili certitudine præsentis gratiæ disserunt. Non tamen opus tibi fuerat omnes defendere. Nam pleriq; multi aliter iam sentiunt, quàm tu. Imò nescio quisnam tecum alius per sistat. Statim autem in nuncupatoria epistola ad Patres ais, post absolutam superiorem interpretationem decreti, delatum esse ad te librum amici ac fratris in Domino charissimi, me nominans, in quo multa sunt, ais, quæ nõ probas, & merito à doctis, & peritis in sacris literis, minimè probanda existimas. Vel non meamicum charissimum appellasses, vel non me continuò vsq; adeo gratis deiecisses. At sic soles amicos. ¶ Sequitur in tua Epistola, Illud tamen plurimum, ac meritissimò displicuit, quod in questione de possibili certitudine gratiæ, ea nos defendisse testatur (ego scilicet) quæ non solum à mente, & cogitatione nostra semper fuerunt aliena, verumetiam his è diametro aduersa, quæ nos, & verbis perspicuis pronunciauimus, & coram vobis etiã scriptis recitauimus, vt video, de te solo loqueris: sed an de te & sodalibus tuis loquaris, parum refert. Quomodo autem nihil vobis imposuerim, sed quæ diu defendebatis, & tu etiã Reuerend. pater mordicus retines, statim aperiã inter tractandum titulum questionis meæ, quem tu vrgendo refricas. Quod autè subdis, me teipsum suppresso nomine petere in illa disputatione, nihil minus credas. Disputabam enim in genere contra illos, qui illam opinionem tutaerant, ad explicandas rationes Synodi. Neq; tui, si qua Christiana fides, memineram.

Neque verò cogitare poteram, quòd aliquis amplius ex catholicis post sanctum decretum concilij in me resurgeret. Tametsi imprecatum sum, quòd vtinam iam nemo in illa opinione persisteret. Repetis rursus mirificè nos (te sci licet & me) conuenire de questione definita per Synodum. Quare doles, quòd non tibi licuit, librum nostrum videre antequam imprimetur, vt intelligerem nihil aliud te sentire quàm ego sentio. Ad quod ego respondeo, adeo inter nos disconuenire, vt quantum ex tuis modo scriptis conijcio, licet tecum rē con tulissem, nihilo magis conuenisset. Verba autè hæc, verba sunt penitus. ¶ Ad apologiam ergo tuam, vt veniamus, hanc statim auspicaris à protestatione. Protestor enim, inquis, cū operosum nimis, & onerosum esset valde, taxare cuncta, quæ me offendunt in illo libro, non reliqua me probare, quæ nõ reprehendo. Bone Deus, quantum existeret periculi, si omnia probasses, quando quidem tam sanctam duxeris protestationem præmittere. Quid si cuncta reprobares? An ideo labefacta omnis esset authoritas libelli mei? Ita tu solus tecum reputas? Mihi verò nullam inde iniecisses curam cõtra protestandi. Misit quidem lib. ad Illuf. ac Reuer. Legatos: qui affirmant nihil inibi inuenisse, quod non castam, integrum, Christianamq; doctrinam redoleat. Verba sunt in forma vnius illorum, Tui autem non item fui me mor, qui subsciberes. Tametsi non sum vsque adeo stupidus, qui non intelligam, quàm possint multa ex meis reprehendi. Potissimum, quòd neque mihi aliorum vniuersa probata esse potuerint. Neque illorum quidem, quorum non sum dignus corrigiam calceamenti soluere. ¶ Subiungis non paruum me præbere scandalum cum dixerim, certamen nobis esse cum catholicis, & adhuc manere. Nam dixi, Certamen existit: cum re iam (inquis) definita per Synodum, debuisses dicere, Existit: quasi iam nulla sit questio. Potuisses respondere, quòd sincere, & forsan nimitù securè vsus sum verbo præsentis, quod est disputantium. Et præterea, quòd cum Protestantibus, qui non dum obediunt concilio, adhuc existit questio. Sed vt videas quemadmodum ijs, qui ignem gladio suffodiunt, nonnunquã scintilla exilit in faciem, iterum aio nunc tecù, qui catholicus es, certamen existere. Quare tu es domine Episcopo, qui scandalum, omnium iudicio dederis. Nam dicere, quòd in concilio disputabatur, cõtra quàm est definitum, atqui id dicere decreti explicandi causa, nullum erat scandalum: sed laus egregia S. Synodi, liberè permis-

*Protestatio
Catharini.*

*Legatorum
approbatio.*

*Existit que
questio.*

Scandalum.

permittentis vniuersis sua proferre iudicia, ex quibus veritas eruatur. Tu autem, qui vt tua retineas placita, obuiam impressus ex is catholicis, tu es qui scandalum, & offendiculū obijcis. ¶ Videamus enim titulum quæstionis, de qua asseris nihil inter nos differre. verba mea sunt hæc. Quæstio ergo est, vtrum valeat homo citra speciale reuelationis priuilegium de communi lege habere tantam certitudinem, se esse in gratia, quanta est fides catholica. Et infra. Sola ergo constituitur quæstio de certitudine fidei catholicæ, illius uel simili. Tu contendis nunquam sub tali titulo fuisse agitatum quæstionem inter Catholicos. Ego verò nunquam inter fui in congregatione Theologorum, sed aio me ipsum te præsentem in congregatione Synodi cum de hac re diceret, sic quæstionem explicuisse. Et quando non fuisset sub hoc formaliter titulo discussa, tamē sensus ipse quem tu etiam nunc persistis defendere, ad hæc verba explicatus palam reducit. Repe tam ergo quod paulo antè dixeram: Voculæ istæ, tanta, & similis, sunt quæ à te sinistrè intellectæ (si mihi colendisime pater ignoscis) te fallunt. Ego enim iuxta duos quæstionis sensus duas posui in quæstione particulas: primam cōtra Lutheranos, An scilicet fide catholica possumus esse certi nostræ gratiæ, alterā pro Catholicis: Nempe vtrum possumus tanta vel simili certitudine, vt est Catholica. Neque verò intelligebam de quantitate aut similitudine in extensione, hoc est, quæ ad omnia per ecclesiam proposita pateret vniuersitate cunctos obligandi: quod sonat catholica. In hoc enim bene video nullum esse discrimen inter Catholicos, id ipsum cunctis negantibus. Neque opus erat huius meminisse sensus, Sed vtrum simili certitudine vel tanta in hoc effectu, qui simillimus est effectui fidei Catholicæ atque adeo tantus, quod est, tollere omnino & expungere omne dubium, possit quis esse certus adeptæ gratiæ. Id quod ego tantum agnosco, vbi est speciale priuilegium: tu autem in omnibus iustis iure cōmuni per tuas illas circumstantias ex interno lumine. Quid ergo me de hac re gratis obtundis mihi pater? nūquid quod de hoc pancto steterit diuissimè controuersia negare tu potes, qui eandem sustine re pertendis? At non debuit, inquis, hæc appellari æqua similitudine catholicæ. Tu non ita appelles, qui veram fidei rationem, si non ignoras, dissimulas. Fides enim propriè, nulla est, nisi quæ modo expposito æquatur catholicæ. Quod si in huiusmodi disciplinæ theologice ancillarici tibi, tibi vnquam vacasset scholasti

cè versari, nunquā hoc nobis exhibuisses negotium. Aristot. 6. Ethico. ex eo nō collocauit fidem inter virtutis habitus, quod nulla est humana, quæ lineam transcendat opinionionis. Et ideo exprimi nequit vera ratio fidei, quā ipse ignorauit, tollētis omnē dubitationē, nisi per hoc quod sit catholicæ similis. Itaque inter fidem moralem, seu humanam, & catholicam, vel illi si milem, nullum est medium apud theologos, qui hoc nomine digni sint. Nihil verò vnus Bachonis authoritati detractum volo, vtcūq; hic fuerit hallucinatus. Concludit enim (quæ tibi probatissima est collectio) ex vna propositione de fide, & altera, quæ nō est de fide, cōclusionem, tanquam de fide, hoc syllogismo. Quicumque baptizatur, recipit gratiam: ego baptizor: ergo recipio gratiā. Haud considerans conclusionem sequi debiliore partem. Quod in analyticis per se notissimum est axioma. Nam si propter quod vnūquodque est tale (vt ait philosoph.) illud est magis, vbi vtraque præmissa necessaria est illationi, nō potest cōclusio certior fieri debiliore præmissarū. Quod autem lege cōmuni nullus habeat fidē se esse baptizatum, firmiorem, quàm quæ est moralis, euidentissimum est. Seu de illis loquamur, qui infantes baptizati sunt, seu de adultis, quibus non certissimè constat baptizantis intentione: quæ necessaria planè est, vbi non adest in baptizato sufficiens contritio, & dispositio, quæ sufficeret sine Sacramento. De qua tamen dispositione nō potest haberi maior certitudo, quæ coniecturalis est. Et hæc de quæstionis titulo. ¶ Persistis exinde contendere in corroboratorem tuæ conclusionis, quod homo ex lumine fidei non solum potest credere ea, quæ ab ecclesia determinata sunt, vt credantur, verum extendi eius lumen ad ea etiam, quæ sunt in facti contingentia. Id quod quibus auribus fuerit exceptum in congregatione theologorum, dissimulaui ego in tractatu meo: propter ea, quod qui illud protulit, est certe catholicus, religionis doctus, & mihi charissimus, qui illud optimo zelo dixit: licet aliqui crediderint suggestionem fuisse tuam. Satis autē existimo à me esse refutatum. Et quia nihil mihi respondes, nihil replico. Nisi quod præterquā quod Lutheranus vehemētē fauet opinio tua, proprium fidei obiectum sunt penitus res sperandæ, vt ait Paul. scilicet ea quæ ecclesia proponit esse dininitus reuelata. Vnde S. Thom. & theologi, binam ponunt virtutem diuinā necessariam generandæ in nobis fidei (nihil enim loquimur de modo, quo Prophetis & Apostolis fuit facta reuelatio). Hæc autem

Ioh. Ba-
cho.

S. Thom.

q
duoTituli quæ
stionis.Tanta & si
milis.Fides pro
priè.

Falso cita-
tur August.

duo sunt, internus luminis motus, & item auctoritas Ecclesie proponentis, hæc esse reuelata. Nam alijs, quam certitudinem haberent Christiani, hoc, illud esse reuelatum à Deo? Loquor citra speciale privilegium. At verò mirabilis est eloquentia tua. Ais enim hoc tuum assertum nulla opus habere disputatione, aut responsione: quoniam id negare, est contra euidensissimas scripturas. Post hanc autè hyperbolen, nullam proferis scripturam: sanè, quæ omnes tibi reclamassent: Sed subdis testimonium Augustini & S. Thomæ, dicentium quòd ipso lumine fidei potest homo certò noscere se habere fidem in usam. Quòd scilicet nò est propositum ab Ecclesia. In primis falsissimè citas auctores. Illud enim, quod ais, in usam, tu illis imponis. Augusti, nanq; & Thomas solum dicunt, quòd potest quis videre se credere, si credit: & non credere, si non credit. Vbi non de habitu, sed de actu est sermo. Haud enim somniauit vnquam Augustinus quòd quis videat habitum, in usum non sit, an acquisitus. Imò bene dicit Scotus, quòd habitus in usu nò videntur. Sed hoc tantum affirmant, quòd cù quis credit, videt se credere: sicut qui opinatur, videt se opinari, & qui est iratus, videt se iratum: & sic de alijs actibus, vel affectionibus animæ. Hanc veruntamen euidentiam minimè sentit progigni à lumine fidei, sed ex euidenti experientia. Nam quæ speramus (vt ait Paulus) & pari ratione, quæ credimus, non videmus. Est enim fides argumentum non apparentium. Vide quò te præcipit ista dialecticæ ignorantia, quam tu publicè contemnendo confiteris perparù fuisse tibi curæ. Responde quæso, vtrum ego videam Deum esse trinum? Non certè, sed credo per fidem: nisi cum Paulo restrictè dixeris, videre per speculum, & in ænigmate. At vtrum video me credere, Deum esse trinum? Video profectò, atq; id euidensissimè. Non tamen video, per quam fidè credam, sed fide teneo, quòd per in usam. Hoc est per diuinum motum. Ergo euidencia illa, de qua ait Augustinus, quòd video me credere, si credo, non est à lumine fidei. Nam tantam habeo euidentiam me sub aliquo dubio opinari, Pontificem superstitem Romæ, & Cæsarem Augustæ, quàm me certò credere Deum esse trinum. Nota verba Augustini, Video me credere, si credo, & me non credere si non credo. An Turcha, qui videt se non credere in CHRISTVM, hoc videat lumine fidei? Non certè: sed est euidencia illi naturalis, sicut est mihi, me credere. Quomodo ergo applicare hoc poteris, ad tuam contingentem propo-

tionem, quòd fides ingeneret tibi assensum, te esse in gratia, tam firmum, vt omnè tollat dubitationem: sicuti si esset ab Ecclesia propositum? Aliud præterea rogo attendas, Nempe quemadmodum iam hic nobis suggeras, fidè catholicam, cuius obiectum proponit Ecclesia, & cuius assensum ait Augustinus à nobis videri, eandem inquam fidè esse, quæ facit illum tuum certum assensum receptæ gratiæ. Cur ergo ita me acriter improperas, quòd tibi imposuerim, vtbi dixi, tanta aut simili certitudine fidei, vt est catholica? Sed & illud potissimum, quis taceat? Citas sanctum Thomam primam secundæ, quæstione ceterima duodecima, articulo quinto, ad secundum dicentem, quòd potest homo certò noscere se habere fidem: & tamen prudenter subitices suam explicationem, ne te ledat. Subdit enim quòd propterea, quòd certitudo pertinet ad intellectum, qui habet fidem, certus est se habere fidem (puta se credere) quous id habitu fiat. Non est autem (inquit) similis ratio de gratia, & charitate & alijs huiusmodi, quæ perficiunt vim appetituum. Vbi expressè negat posse quempiam habere lege communi certitudinè gratiæ & charitatis. Id quod longe explicationisimè edocet in enarratione Pauli, secundæ Corinthiorum ultimo, videlicet, quòd possumus certò scire Christum habitare in nobis per fidem informem, haud tamen possumus certò scire habitare in nobis per fidem formatam, sed hoc latius in libro nostro. Alia minutiora quæ huc congeris, cum tua insigni maledictiæ, scilicet quod vos cum vituperio & scandalo diffamauerim, ad æquum lectorem, qui inter nos arbitretur, remitto, an forsitan in suum refundatur auctorem. ¶ Sed ad ea quatuor veniamus, de quibus ais nos conuenire. Primam fateos concordiam, scilicet quod nemo potest habere suæ gratiæ certitudinem fidei catholicæ: id est, vniuersalis, Si modo intelligis, vtbi videris, in sensu Lutheranorum, dicentium, quòd illa fide quæ omnibus est in præcepto, nèpè qua credimus promissiones Dei, veras esse, cum iustificamur, tum etiam certi efficiamur iustitiæ nostræ. Nā in alio sensu, etiā tuo, plurimum dissentimus. Ais enim (vt paulo antè adnotabam) quod eadem fides non se solum extēdit ad ea quæ proponuntur ab Ecclesia (quæ reuera est catholica) sed ad ea quæ sunt in facti contingentia, puta ad gignendum assensum peculiari gratiæ. Quod ego sanctissimè reprobō. Conuentum & inter nos secundò fuerit, quod certitudo propriæ gratiæ non sit tanta ex parte obiecti, quanta fides catholica: quia huiusmodi obiectum

Quatuor de
quibus con-
ueniunt.

Nō eodē mo
do intelligi
tur decretū

Etiam non proponitur ab ecclesia, tanquam reuelatum. Sed hoc nullatenus ad rem pertinet. In illo verò, in quod ais nos tertio conuenire, nimirum quòd ambo eodem modo intelligamus decretum. Puta quòd vbi ait, hominem non posse esse certum adeptæ gratiæ certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, solum intelligitur de fide catholica: In hoc inquam ex diametro distamus. Ipsissimum enim quod tu ais, ego denego. Quoniã si concederem, viderer mihi palam negare de cretum. Enimvero (quod paulò superius annotabam) cum S. Synodus huic affirmationi, Quilibet suam infirmitatem respiciens de sua gratia formidare, & timere potest, hanc è regione negationem, ceu causam, subiiciat, quoniam nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum, absq; vlla amphibologia, non solum de catholica fide, sed de quacunq; manifestissimè loquitur, quæ contraria est formidini & timori. Vnde cum tua fides omnem tollat dubietatem, apertissimè illic condemnatur. Hæc autè iam superius explicatissima à nobis sunt. Quocirca neq; quartò, vt tu existimas, conuenimus, hominem scilicet certum esse posse suæ gratiæ. Tu enim id sentis de certitudine tollente omnem dubietatem, ac si diuinitas nobis esset certò propositum id esse reuelatum à Deo: ego verò, & credo catholici omnes auscultantes sanctum decretum, id abnegamus. Sed solum concedimus certitudinè moralem modo à nobis supra latissimè exposito. Neq; tu aliud ex meis scriptis colligere valeres, si tuam istam atram bilim lecturus expueres. Hoc veruntamen ingenuè fateor & me à te esse admonitum gratias habeo. In septimo enim nostro argumento, capite decimo, referendo hæc verba Buceri, Fides facit hominem certum se esse in gratia, quando habetur per motum spiritus sancti, subiunxi ego hanc concessionem, Ecquis hoc vnquã dubitare potuit? Vbi iam tu me deuictū exultanter clamitas. Sanè qui perspicuis verbis tuam tibi sim opinionem elargitus. Fateor inquam ad eaquendam huiusmodi argutiam, cau tus dixissem, Ecquis vnquã dubitare potuit, verissimum esse, quicquid à Spiritu sancto nobis fuerit suggestum? Hæc enim fuerat mens mea non autem quod vniversim esset nobis certam, certitudine quam tu cogitas. Attamè potuisses ex verbis proximè subiectis mentè meam deprehendere. Subnexa hæc enim à me sunt verba, Sed tamen quando ille motus sit à Spiritu sancto, de hoc dicimus non posse ha-

beri certitudine fidei catholice. Vbi explicatissimè significauimus, quòd licet ad veritatem assensus satis sit inflillari à Spiritu sancto, tamen ad certitudinem, non sufficit: sed requiritur præterea nobis certò constare, idem reuelatum esse à Spiritu sancto. Itaq; volui dicere, Ecquis hoc vnquam dubitare potuit, scilicet, quòd fides facit hominem certum, se esse in gratia, quando fides habetur per motum Spiritus sancti, nobisq; constat haberi à Spiritu sancto? Hoc namq; totum ambit nomen fidei. Quare confestim subdidi, quòd testimonium Spiritus sancti aliquando non est tam certum, quam fides catholica: nempe quando non est certum, an testimonium sit Spiritus sancti. ¶ Absit vt cuncta persequar, quæ in me coaceruas argumenta, & quas contradictiones ex meis dictis exprimere pergis, affatim oleo tuo interlitas: ne nauis alii faciã, quam ego passus sum, cum tuum prælegerem libellum. Etenim quum primū tuam hallucinationem percepi, nempe quòd meam intelligere mentem nolebas, vbi negabam posse hominem agnoscere suam gratiam tanta certitudine, quanta est in fide catholica, aut simili, neq; quando dicebam, posse haberi certitudinem humanam (hoc est ciuiler loquendo) reliqua omnia, quæ ex hac hallucinatione plurima deriuabas, veluti in gratum pharmacum deuorauimus. Quapropter cum illas radices denudauerim, satis arbitrator ramosam tuam arborem succidisse. Atqui omnes illos sanctos Patres, Bernard. inquit, Chrysostr. & reliquos, quorū me testimonio premere putas, eam in tello certitudinè astruere iustis suæ adeptæ gratiæ, quam homines humano, & ciuili more certitudinè, & securitatè vocamus. Aliis enim sibi ipsi contradicerent. Quod absit vt cogitemus. Aiunt enim in aliis locis, quæ in nostro tractatu retulimus, non posse de hoc haberi tantam, vt tu existimas certitudinem. Nisi vbi loquuntur de speciali privilegio. Præterquam quòd sæpe in hoc sensu efferunt testimonium diuinum, quod non potest fallere, si cuti humanum. Quauis enim mihi certissimò constaret ab homine emanasse testimonium cuiuscunque rei, quantuncunq; ille esset veracissimus, non eadem certitudine mihi constaret, idem esse verum. Quando tamè mihi Spiritu sanctus reuclat filium me esse dei, si mihi constaret, testimonium esse diuinum, haud quaquam dubitarem, verum esse. Et hoc est, quod ait Chrysostr. vbi tu cum citas. His verbis, quando spiritus testatur, quænam relinquatur nobis ambiguitas? Quod si homo

Ad testimo
nia sancto-
rū patrum.

quispiam, vel angelus, &c. aut alia creata potestas aliquid promitteret, merito quispiam dubitaret: de illa autē suprema essentia quis dubitare potest? Hæc ille. Nihilominus iuxta hæc verba, vbi res non potest cognosci nisi per reuelationem, nemini vnq̄ certius constabit, verum hoc esse, q̄ cum consulerit testimonium esse Spiritus sancti. Nam precor te Reuerend. pater, vis ne Patrum testimonia in hoc accerere, vt hominib⁹ persuadeas, quòd quicumq; est in gratia, si diligenter explorauerit conscientiam suam, absq; vlla profus dubitatione fiet certus suæ cum deo amicitiæ? Quos putas homines inuenire, qui tibi fidem, contra quam in se ipsi experiunt, præstare possint? Respondebunt enim multi, nihil mihi cōscius sum, sed nec in hoc iustificatus sum.

Quod si nō vis admittere hunc sensum Pauli, profectō nihilo fecius, optimus etiam quisq; respondebit, Non habeo verisimilem rationē, cur maneat in me peccatum: tamen q̄ omnino ita sum cert⁹, vt sine vilo profus metu nūc comparerem in conspectu dei, quomodo mihi persuadebis, qui contra experior? Mitto alios minoris perfectionis atq; alios item recēter conuersos. Vis negare experientiam feruē omnium de hac vita decedentium: quos vix possunt sapiētissimi homines securos reddere, & absque omni metu pacatos? Ad quid moror? iam enim supra de hac re ad plebē concionatum iussi. ¶ Sed bone Deus, quā nos vr̄ges loco illo. 1. Ioan. 3. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus à Deo. Ac si fiducia esse non posset sine fide, tollente, modo tuo, omnē dubietatē.

Vis ergo homines inchoantes, qui licet sint in charitate, non possunt tamē non titubare, vis, inquam, absq; fiducia esse? Peccant igitur omnes contra præceptū spei. At verò Christiani non ita sentiunt. Sed vbi nihil reprehenderit cor nostrū, illa fides, quæ modo à nobis exposito, sedat conscientias nostras, fiduciā in nobis sufficit generare, & nutrire. ¶ Sunt præter hæc nonnulla, ad quæ non possum non sigillatim respondere. In primis, quòd crebrō me vr̄ges, cur illa fides, quæ cōmuni lege ab Spiritu sancto gignitur iustis, q̄ sint in gratia, nō sit diuina? Iam ego identidē respondi, q̄ si vis coarctare nomē, vt dicat diuina ex pte cause, mea nihil refert: tū nō est simpliciter diuina, sed in modo retinet nomen moris humani, ex eo q̄ reuelatio nō fit simpliciter hoc more diuino: scilicet, vt omnino reuelet, q̄ illud testimonium sit diuinum. Quod requiritur, vt funditus tollatur omnis dubitatio: sed ad modum

loquendi hominum facit nos certos.

¶ Quod autem vehementer miraris, q̄ vocauerim fidem catholicam, illam, quæ peculiari ter nonnullis sanctis ex priuilegio fit adeptæ gratiæ, non ex diuinis, sed ex tuis miraculis est. Ego enim nihil miror, q̄ me toruē legeris. Haud enim vnquam ego dixi, q̄ esset catholica, sed tanta in certitudine. Cum eō quæ sissem, an fide catholica, vel tanta possimus esse certi, id quantum ad secundam partē concessi de illa, siuæ sit ex priuilegio, siue sit adeptæ gratiæ, que obtinendæ victoriæ, siue rei alius cuiusq;. Tu autē non distinguis inter diuinam, & catholicā. Has enim ex priuilegio, diuinas ego sentio (quod tu alio loco me calūniaris negare) & diuinas quidem, non tātum ex parte cause, vt est illa tua de lege cōmuni, sed simpliciter, quantum ad modū etiam tollē di dubietatē. Quia, scilicet, tunc certō, reuelatē testimonium esse diuinum. Haud veruntamē illas censeo simpliciter catholicas, id est, vniuersales. Quinimō cap. 1. argu. 3. explicatissimē dixi, rationē obiecti fidei catholicæ tantum extendi ad ea, quæ ab ecclesia omnibus proposita sunt ad credēdum. Quales nō sunt peculiare illæ. Atqui quando obiectum fidei catholice aio illa penitus comprehendere, quæ ab ecclesia sunt proposita, loquor nunc secundū rei veritatem, quando scripta est fides.

Quid ergo desectis ad ea quæ reuelabant, prophetis antequam scriberentur? Haud enim nego quandoq; olim fuisse fidē citra scripturā, sed iam tamen præscripta nobis est.

¶ Colligis paulo inferius (de quo nō dubitas) in hoc pendere fallaciam meam, quod cum audio ex Paulo testificari Spiritum sanctum spiritui nostro, existimo hoc testimoniu pendere ab operibus nostris. Haud equidem in hoc fallor optimē pater. Sed aio, q̄ Spiritus sanctus testificatur hoc nobis, non ea certitudine, quæ tollat dubietatē: sanē qui nō nobis certō reuelat, testimoniu illud esse suum: sicuti facit aliis ex priuilegio, sed hoc reuelat suggerendo nobis bonum propositū rectē agendū, & mentis dulcedinē, atq; alia id genus, ex quibus conicere possumus ipsum habitare in nobis. Non tamē vsq; adeo certō vt tu existimas.

¶ Prodis deinde in considerationē meam: qui certitudinē fidei, maiorem facio certitudine scientiæ: nō distinguens cum S. Thoma, quòd fides sit certior in se, scientia verò, quo ad nos. Legisses lineam proximā S. Tho. vbi docet, q̄ nihilominus simpliciter, & absolutē loquēdo, fides certior est scientia. Adde, quod firmitas fidei (quæ nomine certitudinis nonnūquam desci-

Fides ex priuilegio.

Fides catholica.

Fallaciam.

Fides certior quam scientia.

1. Ioan. 3.

Fides à spū sancto.

designatur) maior est, esseq; debet, etiam in nobis, quàm scientiæ. Potius nãq; abnegare deberem id cuius mihi videretur esse scientia, q̄ quod docet fides. Reputassent enim philosophi euidẽtẽ hanc illationẽ, absq; vlla distinctione. Hęc essentia diuina est pater, & eadem est filius, ergo filius est pater. Quam nos tamen fide negamus. ¶ Pari me ratione subfannas, quod hanc propositionẽ, tanq̄ dignitatem, assumpserim. Ad ea quę naturalia sunt, nemo obligatur, opponens mihi præcepta de calogi, quibus, licet sint à iure naturali deriuata, nihilominus obligamur. Porro, ego nihil miror, quòd nõ tibi tam facillẽ succurrerit distinctio illa, quę philosophi est præoptissima. Naturale enim vno modo id dicitur, ad quod habemus naturale inclinationẽ, alio verò modo vt distinguitur contra liberum, vt pote, quòd non est in nostra potestate. Et quod de hoc se cùdo modo esset illic sermo, luce clarius erat. Hęc autem minoris sunt momenti.

¶ De illo verò in calce demùm cū omnib; qui nos legerint, de te conqueror honorande pater, quàm me gratis in sinistram sensum traduxeris, quod scilicet cõtra scripturas & sanctos Patres cõparauerim Martyrem hæreticũ: martyri vero quantũ ad plenitudinẽ cordis, & affectum charitatis, Ac si ego adeo fuerim mente alienatus, vt pseudomartyri veram tribuerim charitatem: quæ est in legitimo. Nunquid hac de causa distinxisti de certitudine gratiæ ex parte obiecti, & ex parte subiecti? Quod ergo nos diximus, illud est penitus, quod manifestissimo, & irrefragabili experimento vniuersi norunt, qui hæreticos comburi oculis cõspexerunt. Vidimus enim plurimos multo maiori alacritate festinare ad rogam, quàm aliquis fortẽ Christianus in charitate iret damnatus à Turcis. An negare poteris, quin ille tam certus apud se sit, tamq; securus (licet non tutus) se mori in gratia dei, quàm est quispiã fortẽ ex christianis existẽtibus in charitate? Aliis quo modo exuri se viuẽtem, & bullienti oleo sum mergi tam exultandus gauderet? Illam ego voco certitudinem ex parte subiecti. Quid ergo ais me loqui contra scripturas, & cõtra Patres, qui solas historias rerum gestarum refero? Aut quid tãquam per se notum supponis, quod nemo certus potest dici cuiusq; rei, quæ falsa sit, nisi secundum scholasticos, qui inrudite multa cõmunicant? Ita enim tibi consaltum putas si scholasticos derideas. Nũquid

& vulgo, & apud omnes sapientes, non certus ille dicitur, qui securus est, & absq; vlla dubitatione aliquid credit? Illi hæretici iureiurando tibi affirmabunt, adeò se esse certos de suis erroribus, vt sunt certi de fide catholica. Et quicquid de nomine sit, illa experitiã fatis nobis est ad conuincendum, nullam esse cõiecturã, quę sufficiat abstergere omnem dubitationẽ, quod sumus in gratia, quãdoquidem illa, quæ maxima est, puta, quod animam quæ ponat suam, non est irrefragabile testimoniũ charitatis. Porro autem, quòd me negligẽtiã infimulas non esse in calce libri nostri bona fide impressum quintum decretum, nulla mea culpa fuit. Arripuit em̄ chalcographus, quod potuit exemplar, & me inscio correctũ est. Id quod ego cum hic Tridenti forsã vidi, statim reficiendum, reformandumq; curauim. Potissimũ, quod in primo canone mendosẽ impressum erat. Creatus in gratia pro constitutus in gratia. Cæterum ais me profiteri, quod rem vniuersam teneo, & docere simul possum hæreticos, & catholicos. Quam re vera insolentiam meam nescio vnde collegeris, nisi quod scripsi contra hæreticos, & deflexi nonnunquam à nõnullis opinionibus catholicorum. Hac tamen ratione quoscunq; possis scriptores de eodem crimine deferre: & ordine seruato euangelico, festucam de oculo fratris eiicere. Quod autẽ vbicunq; in me acerbis obloqueris, hoc excusas, quod acerbiora ego iactauerim in catholicos, id profecto tanto minus ferre possũ, quanto maius malum est culpa, quàm poena. Possum inquam, debeo saltem, iniuriã à quocunq; pati: quòd verò ego in libro meo cuiuspiã fecerim, nõndum hætenus noui. Sanẽ qui neque in Protestantes quicquam amarulentis aut acerbis eorum. Tantum abest, vt catholicorum aliquem vel minimo verbo læderim. Nisi hoc acerbiter censes, quod quãdo non poteram in suas sententias descendere, meam pro meo ingenio satagebam confirmare: propalando quoq; suarum peccatum. Nec vero modo, qualibuscunq; in me verbis fueris inuectus, amplius irritasti, quàm vt pro fide tibi catholica, proq; expositione decreti, & (quod tu ais) gloria Synodi, responderem. Cæterum tui me semper habebis in Christo obsequentissimum, atq; ideo ad iussa tua paratiorem, q̄ litigandi tecum cupidũ: quod mihi per te vitium sit semper liberum. Vale.

DECRETVM DE PECCATO

ORIGINALI SACROSANCTI OECUMENICI CONCILII TRIDENTINI, SESSIO-

NE QVINTA, VNO PATRVN CONSENSV

PROMVLGATVM.

PROLOGVS.

SACROSANCTA Oecumenica Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata praesidentibus nomine Sanctissimi Domini nostri Pauli, diuina prouidentia Papae III. Reuerendiss. Dominis D. Ioanne Maria de mote, Episcopo Prensino, & Marcello Ceruino, tituli sanctae Crucis in Hierusalē Praefbytero, & Reginaldo Polo, tituli Sanctae Mariae in Cosmedin, Sanctae Romanae ecclesiae Cardinalibus, & Apostolicis de latere legatis, Etsi oportet haereses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant, decet tamē, ut fides catholica, sine qua impossibile est placere deo, extirpatis erroribus vniuersis, in vna sinceritate integra, & illibata permaneat, quo per eam ecclesia sancta Dei de suis hostibus, à quibus nunquam non impetit, gloriosissima triumphare possit. Cū igitur nostris etiam temporibus, de peccato originali, & de illius remedio, quæ, velut Christianarum fidei fores, oibus citra controuersiam manifestissima esse debuerant, serpens ille antiquus humani generis perpetuus hostis, noua certamina suscitauerit, iam tandem ad reuocandos errantes, & nutantes confirmandos sese accingens, indeque sumens exordium, vnde & morbus cepit, ne populus Christianus omni vento doctrinae circumferatur, sacrarum scripturarū & sanctorum Patrum, & probatorum Conciliorum testimonia, & ipsius catholicae ecclesiae, iudicium & consensum secuta, hæc de ipso peccato originali statuit.

CANONES.

- 1 Si quis non confitetur primum hominē Adam, cum mandatū Dei in Paradiso fuisse

transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua creatus fuit, amisisse, incurrisseque per offensam huiusmodi præuaricationis, iram & indignationem Dei, atque adeo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captiuitatē sub eius potestate, qui deinde mortis imperium, hoc est diaboli, totumque Adam, atque adeo nos per illam præuaricationis offensam, secundum corpus & animam in deo terius cōmutatum fuisse. Anathema sit.

- 2 Si quis soli Adæ, præuaricationē suam, non aliis etiam & eius propaginem asserit non cuius, acceptam à Deo sanctitatem, & iustitiam, quam perdidit, non nobis, sed sibi soli perdidisse, inquinatōque illo per inobediētiam peccatum, mortem & poenas corporis tantum in omne genus humanum, & secundum cōmunem legem transfudisse, non autem & peccatum, cui pro poena debebatur, vtraque mors: corporis, videlicet, & animæ, anathema sit. Cum contradicat Apostolo dicenti, Per vnum hominē peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.
- 3 Si quis morbum huius originalis peccati, quod origine vnum est, & in nobis propagatione, non imitatione diffusum residet, vnicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit auferri, quàm per meritum vnius Domini nostri Iesu Christi, qui Deo nos in sanguine suo reconciliauit, factus nobis sanctificatio, iustitia, & redemptio: aut negat, ipsum meritum nobis per fidem, & baptismi sacramentum applicari, anathema sit. Huic enim omnes prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per manū eius, omnes qui credunt in eum, neque aliud nomen esse sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. & illa, Quicumque baptizati estis, Christum induistis.

4 Si quis

4. Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adami trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam, vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionē peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia catholica vbique diffusa, semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionē peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerant. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hanc fidei & sanctorum Patrum normam imitando, hoc S. Synodus fatetur, ac declarat in baptisate per Iesu Christi gratiam, quam confert & continet, non modò remitti reatū originalis peccati, sed totum id auferri, quod veram & propriam rationē peccati habet.
5. Si quis ergo per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptisate confer-

tur, reatum originalis peccati, remitti negat: aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi: aut non imputari, Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis ipsi, qui verè confespulti sunt cum Christo, per baptismum in mortem, qui non secundū carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum, qui secundum Deum creatus est, induentes: Innocentes, immaculati, puri, innoxij: ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur, & sentit, quæ cū ad agonem relicta sit, nocere non cōsentientibus, & viriliter per Christum Iesu gratiam repugnantibus non valet, quinimo, qui legitime certauerit, coronabitur.

Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat: S. Synodus declarat, Ecclesiam catholicam nunquam intellexisse peccatū appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, Si quis autem contraferit, Anathema sit.

DECRETVM DE IVSTIFI-

CATIONE, SACROSANCTI OECVMENICI

Concilij Tridentini, in sexta sessione, vno Patrum
consensu promulgatum.

CVM hoc tempore non sine multarū animarum iactura, & graui ecclesiasticæ vnitatis detrimento, erronea quædam desseminata sit de iustificatione doctrina, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Ecclesiæ tranquillitatē, & animarum salutem: Sacrosanctæ Oecumenicæ & generalis Trident. Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præfidentibus in ea nomine sanctissimi in Christo Patris, & domini nostri, Domini Pauli, diuina p̄ uidentia Papæ tertij, Reuerendiss. Dominis Dominis Ioanne Maria Episcopo Præfinito de Monte, & Marcello Ceruino, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem presbytero, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalib. et Apostolicis de latere legatis exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamq; doctrinā ipsius iustificationis, quā sol iustitiæ Christus Iesus fidei nostræ author, & consummator docuit, Apostolice diderunt, & Catholica ecclesia Spiritu sancto suggerente perpetuo retinuit: districtius inhiibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere quàm præfenti decreto statutur, ac declaratur.

De nature, & legis ad iustificandos homines imbecillitate.

Cap. 1.

Primum declarat sancta Synodus ad iustificationis doctrinam probè & sincere intelligendam oportere, vt vnusquisq; agnoscat & fateat, quod cum omnes homines in præuaricatione Adæ innocentia perdidissent, facti immundi, & vt Apostolus inquit, natura filij iræ, quæadmodum in decreto de peccato originali exposuit, vsq; adeo serui erant peccati, & sub potestate diaboli & mortis, vt non modo gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiā litteram legis Moysi inde liberari, aut surgere possent, tamen si in eis liberum arbitrium, minimè extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

De dispensatione & mysterio aduentus Christi.

Capit. 2.

Quo factum est, vt celestis pater, Pater miser ricordiarum, & Deus totius consolationis Christus Iesum filium suum & ante legē, & legis tempore, multis sanctis Patribus declaratum, & promissum, cū venit beata illa plenitudo tēporis, ad homines miserit, vt & Iudæos qui sub lege erant redimeret, & gētes quæ non sectabantur iustitiam, iustitiā apprehenderent, atq; omnes adoptionē filiorum reciperent, hunc proposuit Deus p̄ pitiatorem per fidem in sanguine ipsius p̄ peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

Qui per Christum iustificantur.

Cap. 3.

Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, nō omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ij dumtaxat, quibus meritū passionis eius cōmunicatur. Nam sicut vera homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur iniusti, cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur propriam iniustitiam contrahant Ita nisi in Christo renascerentur, vnquam iustificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis eius, gratia qua iusti fiunt il distribuat: pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortat̄ patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorū in lumine, & eripuit de potestate tenebrarū, transtulitq; in regnū filij dilectionis sue, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.

Insinuatur descriptio iustificationis impij & motus eius in statu gratiæ. Cap. 4.

Quibus verbis iustificationis impij descriptio insinuatur, vt sit translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ in statu gratiæ, adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum saluatorē nostrum. Quæ quidem translatio post euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri nō potest, sicut scriptum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.

De ne-

De necessitate preparationis ad Iustificationem in adultis, & unde sit.

Cap. 5.

Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in Adultis à Deo per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius uocatione: qua nullis eorum existentibus meritis uocatur; ut qui per peccata à Deo auersæ erant, per eius excitantem, atq; adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur ita, ut tangente Deo cor hominis per Spiritum sancti illuminationem, neq; homo ipse nihil omnino agat, inspiratione illam recipiens, quippe qui illam & absistere potest, neq; tamen sine gratia Dei mouere, sed ad iustitiam eorum illo libera sua uoluntate possit. Vnde in sacris literis cum dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, libertatis nostræ admonemur, cum respondemus, Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Dei nos gratia præueniri confitemur.

Modus preparationis.

Cap. 6.

Disponuntur autem ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum, credentes uera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt. Atq; illud imprimis à Deo iustificari impium per gratiam eius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, & dum peccatores se esse intelligentes à diuina iustitiæ timore, quo uti ter concutiuntur ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur ad uersus peccata, per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam poenitentiam, quam ante baptismum agi oportet. Deniq; dum proponunt suscipere baptismum, inchoare nouam vitam, & seruare diuina mandata. De hac dispositione scriptum est, Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit, & Cõfide filii, remittuntur tibi peccata tua, & Timor Domini expellit peccatũ, & Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrum in nomine Iesu, in remissionem peccatorum uestrorum, & accipietis donũ Spi-

ritus sancti, & Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, docetes eos seruare quæcunq; mandauimus uobis. Denique præparare corda uestra Domino.

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causa. Cap. 7.

Hanc dispositionem seu præparationem, iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per uoluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, unde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus: ut sit hæres, secundum spem uitæ æternæ. Huius iustificationis causa, sunt finalis quidem gloria Dei & Christi, ac uita æterna: efficiens uero misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat, signans, & uigens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: Memoria autem dilectissimus uirgenitus suus Dominus noster Iesus Christus, qui cum essemus inimici propter nimiam charitatem, quæ dilexit nos sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit: instrumentalis item sacramentum baptismi quod est sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit iustificatio. Demum uunica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit: quia uidelicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed uere iusti nominamur, & tuimus iustitiam in nobis recipietes uniusquique secundum suam mensuram, quam Spiritus sanctus patitur singulis prout uult, & secundum propriam cuiusq; dispositionem, & cooperationem. Quamquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impij iustificatione fit dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificatur, atq; ipsis inheret. Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum hæc omnia simul in fusa accipit homo per Iesum Christum, cui inferitur, fidem, spem, & charitatem. Nam si des nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque ungit perfectè cum Christo, neque corporis eius uium membrum efficit. Qua ratione uerissimè dicitur, fidem sine operibus mortuam, & otiosam esse, & in Christo Iesu, neque circuncisionem aliquid ualere, neque præpa-

præputium, sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione, Catechumeni ab Ecclesia petunt, cū petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare nõ potest. Vnde & statim verbum Christi audiunt, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaq; veram & Christianam iustitiam accipiētes, eam ceu primā stolam pro illa quam Adā sua inobediētia, sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam, & immaculatam iubentur statim renati conferuare, vt eam perferant ante tribunal domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

Quomodo intelligatur, impium per fidem & gratis iustificari.

Cap. 8.

Cū verò Apostolus dicit, iustificari hominē per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligēda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ catholicæ consensus tenuit, & expressit, vt sci licet per fidē ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis autem iustificari ideo dicamur, quia nihil eorū, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis gratiam promeretur: si enim est, iam non ex operibus, alioquin, vt idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

Contra inanem hereticorum fiduciam. Cap. 9.

Quauis autem necessarium sit credere, neque remitti, neq; remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia, propter Christum, nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorū iactanti, & in ea sola quiescenti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est, cū apud hæreticos & schismaticos posset esse, in nõ nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur, vana hæc & ab omni pietate remota fiducia, sed neq; illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemq; à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum qui certò & firmissimè credat se absolutum & iu-

stificatum esse, atque hac sola fide, absolutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit de Dei promissis, deq; mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Cū velut nemo pius, de Dei misericordia, de Christi merito, deq; sacramentorū virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum suamq; propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest. Cū nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

De accepto iustificationis incremento. Cap. 10.

Sic ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti euntes de virtute in virtutem renouantur (vt Apostolus inquit) de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem per obseruationem mandatorum Dei, & Ecclesiæ in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur, sicut scriptum est, Qui iustus est, iustificetur adhuc. & iterum, Ne verearis vsq; ad mortem iustificari. & rursus, Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cū orat, Da nobis Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum.

De obseruatione mandatorum Dei, deq; illius necessitate & possibilitate. Cap. 11.

Nemo autem quantumuis iustificatus, liberū se esse ab obseruatione mandatorum putare debet. Nemo temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandū esse impossibilia: Nam Deus impossibilia nõ iubet, sed iubēdo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis, cuius mandata graua nõ sunt, cuius iugum suauē est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum (vt ipsemet testatur) seruant sermones eius, quod vtique, cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita, quantumuis sancti & iusti, in Ierua saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadunt: non propterea desinunt esse iusti. Nam & iustorum

Iustorum illa vox est, & humilis, & verax, *Dimitte nobis debita nostra*, quo fit vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandū in via iustitię sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobriè, iuste, & piè viuētes, perficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus nanque sua gratia se mel iustificatos non deserit, nisi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se hæredem esse constitutum, hereditatemq; consecuturum, etiam si Christo non compatiatur, vt & cōglorificetur: nam & Christus ipse (vt inquit Apostolus) cū esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam: & consummatus: factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternę. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos dicens, Nescitis quid hi qui in stadio currunt, omnes quidē currunt, sed vnus accipit brauium? sic currite vt comprehendatis: ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutē redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus, Satagite vt per bona opera certam vestrā vocacionem, & electionem faciatis. Hæc enim facientes nō peccabitis aliquando: vnde constat eos orthodoxę religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut (quod intolerabilis est) pœnas æternas mereri. Atq; etiam eos qui statunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorū fociordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cū hoc vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cum scriptum sit, Inclinaui cor meum ad faciendās iustificaciones tuas propter retributionem, & de Mose dicat Apostolus, quod aspicebat in remuneratione.

Prædestinationis temerariam presumptionem cauendam esse.

Cap. 12.

Nemo quoque quandiu in hac mortalitate uiuit, de arcano diuinę prædestinationis mysterio vsque adeo præsumere debet, vt certō statuatur se omnino esse in numero prædestinatorum, quasi vœcum esset quod iustificatus aut amplius peccare non possit: aut si peccauerit, certam sibi respicientiam promittere debeat. Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

tionem sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

De perseverantię munere.

Cap. 13.

Similiter de perseverantię munere de quo scriptum est. Qui perseverauerit vsque in finē, hic saluus erit (quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potēs est eum, qui stat statuerit, vt perseveranter stet, & eū qui cadit restituere) nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur. Tametsi in Dei auxilio summissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint sicut cepit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere. Veruntamen, qui se existimant stare, videāt ne cadāt, & cum timore ac tremore salutem suam operētur, in laboribus, in vigiliis, in elemosynis, in orationibus, & oblationibus, in ieiuniis, in castitate. Formidare enim debēt scientes, quod in spem glorię, & nondam in gloria renati sunt, de pugna quæ sapere est cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent, dicenti, Debitores sumus, nō carni, vt secundum carnē viuamus: si enim secundum carnē vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis.

De lapsis & eorum reparatione.

Cap. 14.

Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterant, cū excitante Deo per penitentię sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditę gratię tabulam sancti patres aptè nūcuparunt. Etenim pro his, qui post baptismū in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum instituit penitentię, cū dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vnde docendum est Christiani hominis penitentiam post lapsam multò aliam esse à baptismali, eaque contineri non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum & humiliatum, verum etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotale absolute, itemque satisfactionem per ieiunia,

iunia, elemofynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramento voto, vnâ cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ (vt sacræ literæ docent) nõ tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei, quam acceperunt ingrati, Spiritum sanctum contristauerunt, & templum Dei violare nõ sunt veriti. De qua poenitentiâ scriptum est. Memor esto vnde excideris, age poenitentiam, & prima opera fac. & iterum, Quæ secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur. & rursus, Poenitentiam agite, & facite fructus dignos poenitentia.

Quolibet peccato mortali amitti gratiam, sed non fidem.

Cap. 15.

Aduersus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quantum non amittatur fides, acceptam iustificatiõis gratiam amitti, diuinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei, non solum infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterosq; omnes, qui lethalia committunt peccata, à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

De fructu iustificationis, hoc est de merito bonorum operum, deq; ipsius meriti ratione.

Cap. 16.

Hæc igitur ratione iustificatis hominibus, siue accepta gratiâ perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba, Abudate in omni opere bono scientes, quod labor vester non est inanis in Domino. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, & nolite amittere confidentiam vestram: quæ magnâ habet remunerationem. Atq; ideo bene operantibus vsq; in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tâquã gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanq; merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim

illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositâ sibi esse aiebat Apostolus à iusto iudice sibi reddendâ. Non solum autem sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cum enim ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmitibus in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent, nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quò minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta diuinæ legi, pro huius vitæ statu, satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, verè promeruisse censeantur, cum Christus Saluator noster dicat, Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, nõ sitiet in æternum. Sed fiet in eos aquæ viuæ, salientis in vitam æternam. Ita neque propria nostra iustitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neq; ignoratur aut repudiatur iustitia Dei: quæ enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhzrentem iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neq; verò illud omitterendum est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsque ad eò tribuatur, vt etiam, qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum nõ esse sua mercede castrum, & Apostolus testetur id quod in præfenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternam gloriæ pondus operari in nobis. Absit tamẽ, vt Christianus homo in seipso vel cõfidat vel gloriatur, & non in Domino, cuius tâta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque, sicut misericordiam & bonitatem: ita seueritatem & iudicium ante oculos habere debet, neq; seipsum aliquis etiam si nihil sibi cõscius fuerit iudicare, quoniã ois hominũ vita, nõ humano iudicio examinanda, et iudicanda est, sed Dei: qui illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit cõsilia cordiũ, & tũc laus erit vnicuiq; à Deo, q (vt scriptũ est) reddet vnicuiq; secundum opera sua. Post hanc catholicam de iustificatione doctrinam, quam nisi quisq; fideliter, firmiterq; receperit, iustificari nõ poterit: Placuit sanctæ Synodo hos canones subiungere, vt omnes sciant, non solum quid tenere, & sequi, sed etiam quid vitare & fugere debeant.

CANO.

CANONES.

- 1 Si quis dixerit hominē suis operibus quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque diuina per Chriſtū Ieſum gratia poſſe iuſtificari coram Deo. Anathema ſit.
- 2 Si quis dixerit ad hoc ſolū diuinam gratiam per Chriſtū Ieſum dari, vt facilius homo iuſtè viuere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrunq; , ſed ægrè tamen & difficulter poſſit. Anathema ſit.
- 3 Si quis dixerit ſine præueniente Spirituſancti inſpiratione, atq; eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut penitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur. Anathema ſit.
- 4 Si quis dixerit liberum hominis arbitriū à Deo motum & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atq; vocanti, quoad obtinendam iuſtificationis gratiam, ſe diſponat ac præparet, neq; poſſe diſſentire, ſi velit, ſed velut inanime organū quoddam nihil omnino agere, mereq; paſſiue ſe habere. Anathema ſit.
- 5 Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imò titulum ſine re, ſigmentum deniq; , à Satana inuectum in Eccleſiam. Anathema ſit.
- 6 Si quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permiſſiue ſolū, ſed etiam proprie, & per ſe, adeò vt ſit eius proprium opus, non minus proditione Iude, quàm vocatio Pauli. Anathema ſit.
- 7 Si quis dixerit opera omnia quæ ante iuſtificationem ſunt, quacunq; ratione facta ſint, verè eſſe peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tantò eum grauius peccare. Anathema ſit.
- 8 Si quis dixerit gehennæ metum, per què ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo cōfugimus, vel à peccato abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere. Anathema ſit.
- 9 Si quis dixerit, ſola fide impium iuſtificari, ita, vt intelligat nihil aliud requiri quod ad iuſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte necelle eſſe, eum ſuæ voluntatis motu præparari, atque diſponi. Anathema ſit.
- 10 Si quis dixerit homines ſine Chriſti iuſtificatione, per quam nobis meruit iuſtificari, aut per eam ipſam formaliter iuſtos eſſe. Anathema ſit.
- 11 Si quis dixerit hominem iuſtificari, vel ſola imputatione iuſtitie Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione excluſa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spirituſanctum diffunditur, atq; illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iuſtificamur, eſſe tantum fauorem Dei. Anathema ſit.
- 12 Si quis dixerit fidem iuſtificantem nihil aliud eſſe, quàm fiduciam diuinæ miſericordie peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe qua iuſtificamur. Anathema ſit.
- 13 Si quis dixerit omni homini ad remiſſionem peccatorū aſſequendam, neceſſarium eſſe, vt credat certò, & abſq; vlla hæſitatione propriæ infirmitatis, & in diſpoſitione peccata ſibi eſſe remiſſa. Anathema ſit.
- 14 Si quis dixerit hominem à peccatis abſolui ac iuſtificari, ex eo quod ſe abſolui ac iuſtificari certò credat, aut neminè verè eſſe iuſtificatum, niſi qui credit ſe eſſe iuſtificatum, & hac ſola fide abſolutionè & iuſtificationem perfici. Anathema ſit.
- 15 Si quis dixerit hominè renatū & iuſtificatū teneri ex fide ad credendū ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorum. Anathema ſit.
- 16 Si quis magnum illud verſus in finem perſeuerantiæ donum, ſe certo habiturum, abſoluta, & inſallibili certitudine dixerit, niſi hoc ex ſpeciali reuelatione didicerit. Anathema ſit.
- 17 Si quis iuſtificationis gratiā, non niſi prædeſtinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, vt pote diuina poteſtate prædeſtinatos ad malum. Anathema ſit.
- 18 Si quis dixerit Dei præcepta homini etiā iuſtificato, & ſub gratia cōſtituto eſſe ad obſeruandum impoſſibilia. Anathema ſit.
- 19 Si quis dixerit nihil præceptū eſſe in euan-gelio, præter fidem, cætera eſſe indiſſerentia, neq; præcepta, neq; prohibita, ſed libera, aut decē præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos. Anathema ſit.
- 20 Si quis hominem iuſtificatum, & quantū libet perfectum dixerit non teneri ad obſeruantiam mandatorum Dei, & Eccleſiæ, ſed tantum ad credendum, quaſi verum Euan-gelium ſit nuda & abſoluta promiſſio vitæ æternæ ſine conditione obſeruatiōnis mandatorum. Anathema ſit.

- 21 Si quis dixerit Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse, vt redemptorem cui fidant, non etiam vt legislatorem, cui obediant. Anathema sit.
- 22 Si quis dixerit iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse. Anathema sit.
- 23 Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, neq; gratiam amittere, atq; ideo eum qui labitur & peccat nunquam verè fuisse iustificatum, aut contra posse, in tota vita, peccata omnia, etiã venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Anathema sit.
- 24 Si quis dixerit iustitiam acceptam non cõseruari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera: sed opera ipsa fructus solummodò, & signa esse iustificationis adeptæ, non etiam ipsius augendæ causam. Anathema sit.
- 25 Si quis in quodlibet bono opere iustum, saltem venialiter peccare dixerit: aut quod intolerabilius est, mortaliter: atq; ideo penas æternas mereri, tantumq; ob id damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem. Anathema sit.
- 26 Si quis dixerit iustos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum: si bene agendo, & diuina mandata custodiendo vsq; in finem perseuerauerint. Anathema sit.
- 27 Si quis dixerit nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis: aut nullo alio quantumuis graui, & enormi præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti. Anathema sit.
- 28 Si quis dixerit amissa per peccatum gratia simul, & fidem semper amitti: aut fidem, quæ remanet, non esse verã fidem, licet non sit viua, aut eum qui fidem sine charitate habet non esse Christianum. Anathema sit.
- 29 Si quis dixerit eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere: aut posse quidem, sed sola fide, amissã iustitiam recuperare, sine sacramento penitentia: prout sancta Romana, & vniuersalis Ecclesia à Christo domino, & eius Apostolis edocta hucusque professã est, seruauit & docuit. Anathema sit.
- 30 Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori penitenti ita culpã remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ: vel in hoc seculo, vel in futuro in purgatorio, antequã ad regna cœlorum aditus patere possit. Anathema sit.
- 31 Si quis dixerit iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis, bene operatur. Anathema sit.
- 32 Si quis dixerit hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, vt non sint etiam bona ipsius iustificati merita. Aut ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum (cuius viuum membrum est) fiunt non verè mereri augmentũ gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atq; gloriæ etiam augmentum. Anathema sit.
- 33 Si quis dixerit per hanc doctrinam catholicam de iustificatione à sancta Synodo hoc præfenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriæ Dei, vel meritis Iesu Christi Domini nostri derogari: & non potius veritatem fidei nostræ, Dei denique, ac Christi Iesu gloriã illustrari. Anathema sit.

LAVS DEO.